İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

MÜKÂŞEFETÜ'L-KULÛB VE İMAM-I GAZÂLİ

Allah (c.c)'a hamd-û senâ, Resulullah (s.a.v) Efendimize, Âl ve Ashâbına salât-ü selâm olsun.

Mükâşefetü'l-Kulûb konu itibariyle tasavvufî bir eserdir. İçerik itibariyle kalpleri hassas bir İslâmi hayata sevk etmeyi, oraya saf bir İslâmî hayatı sıkıştırmayı hedef edinen bir eserdir. Başka bir tabirle anlatmak gerekirse Mükâşefetü'l-Kulûb bir **"Kalpleri İhyâ"** kitabıdır. Durumlarını tespit ve keşfedip aralayarak, ortaya çıkararak ıslaha çalışmayı öğreten bir eserdir. Esasen tasavvuf denince de akla ilk gelen, erbabınca bu mânâ olur. **Tasavvuf kalp ile meşgul olan bir ilimdir.** Malûmdur ki, kalp nasıl olursa dış âzâ ve yaşayış da ona uygun bir manzara arz eder. Allah Teâlâ'nın; **"Her kulun kalbini günde birkaç kere kontrol ettiği"** hadisinin mânâsına itibarla tasavvufta amellerin zuhur mahalli olan kalp ele alınmıştır. Bu her İslâm âliminin, Hakka ubûdiyyete kendini adamış her âbid ve zahidin başta ya da sonda yaşadıkları bir hayat tarzıdır. Cenâb-ı Hakk'ın her gün ziyaret ettiği kalp hiç şüphesiz ki temiz olmaya lâyıktır. Çünkü bir kulun, Rabbine karşı (kölenin efendisine misali) edep kaidesidir. Edebi olmayan bir kulun Rabbi yanında itibarı olmaz. Hâlbuki bir köle için gaye, efendisinin teveccühünü kazanmasıdır. Kulun saadet ve huzuru da buna bağlıdır. Bu bakımdan kalp, kalplerin keşfi ve hâllerin bilinmesi (Mükâşefetü'l-Kulûb) gayet mühimdir.

İmam-ı Gazâli ve benzeri âlimler bugün semeresine her zamankinden fazla muhtaç olduğumuz kalp ile ilgili böyle bir çalışmayı asırlarca önce yapmışlar ve bu sahada eserler yazmışlardır. Ancak bu gibi âlimler böyle eserleri yazmadan önce ya da yazarlarken konu edinilen tasavvufî hayatı yaşamışlardır. İmam-ı Gazâli bu zatların başında gelir. Eserleri diğer ta-

savvuf erbabına nazaran kuvvetli bir İslâm kültürünü ihtiva eder. O her tasavvufi konunun İslâm'ın başlıca kültürü olan âyet ve hadislerle ele almıştır. Âyet ve hadise uyacak tarzda işlemiştir. Meseleyi İslâm kültürü ile bağdaştırmıştır. Bu bakımdan o, ilim adamları arasında diğer mevzularda olduğu gibi bu mevzuda da güven ve itibarca başta gelir. Okuyucu halk için de böyledir. Denebilir ki; Eserleri en dikkatli, en çok okunan bir İslâm âlimidir.

İmam-ı Gazâli'nin her eseri hemen hemen aynı kıymeti haizdir. O bu sahadaki her eserini ilmî bir otorite ve tasavvufî bir safiyetle yazmıştır. En büyük eserlerinde küçüklerinin ve en küçük eserlerinde de büyüklerinin özünü bulmak mümkündür. Eserlerindeki her konu benzerlerinden daha güzel şekilde işlemiştir. Bütün bunlar da üstün bir zekâ, yüksek bir İslâm kültürü, derin bir tasavvuf ve temiz bir İslâmî yaşayıştan ileri gelmiştir.

H. 450/505 - M. 1058/1111 tarihleri arasında Horasan'ın (İran) Tûs kasabasının Gazâl köyünde doğup yine aynı yerde vefat eden Huccetül İslâm İmam Ebu Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed el-Gazâli (rahmetullahi aleyh)'nin iki yüz civarında eseri bulunduğu kaynaklarda zikredilmektedir. Takdim ettiğimiz **"Mükâşefetü'l-Kulûb"** O'nun yukarıda arz ettiğimiz kıymetli eserlerinden biridir.

Mükâşefetü'l-Kulûb'un elinizdeki yeni baskısında kitabın daha önceki baskısında olmayan âyet ve hadis metinleri de eklendi.

Başta da ifade ettiğimiz gibi **(Mükâşefetü'l-Kulûb)** kalbin iyi ve kötü durumlarını açıklayıp bunlara karşı alınacak tedbirleri, çareleri bildirip bir Müslüman'ın nasıl bir hayata sahip olması gerektiğini anlatmaktadır. Merhumun her eseri gibi bu eserinin de dikkatli okunarak ona göre yaşayışı tanzim etmek gerekir.

Tevfik ve hidayet Allah'tandır.

ÇELİK YAYINEVİ

BİRİNCİ BÖLÜM

ALLAH KORKUSU

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى خَلَقَ مَلَكًا لَهُ جَنَاحٌ فِى الْمَشْرِقِ وَجَنَاحٌ فِى الْمَغْرِبِ، وَرَأْسُهُ تَحْتَ الْعَرْشِ، وَرِجْلَاهُ تَحْتَ الْاَرْضِ السَّابِعَةِ، وَعَلَيْهِ بِعَدَدِ خَلْقِ اللّٰهِ تَعَالٰى رِيشٌ، فَإِذَا صَلَّى رَجُلٌ اَوِ امْرَاَةٌ مِنْ اُمَّتِى عَلَيَّ اَمَرَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى بِأَنْ يَنْغَمِسَ فِى بَحْرٍ مِنْ نُورٍ تَحْتَ الْعَرْشِ، فَيَنْغَمِسُ فِيهِ ثُمَّ يَخْرُجُ، وَيَنْفَضُّ جَنَاحَهُ فَيَقْطُرُ مِنْ كُلِّ رِيشَةٍ قَطْرَةٌ، فَيَخْلُقُ اللّٰهُ تَعَالٰى مِنْ كُلِّ قَطْرَةٍ مَلَكًا يَسْتَغْفِرُ لَهُ اِلٰى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

"Ulu Allah (c.c), kanatlarının biri doğuya, öbürü batıya uzanan ve ayakları yedinci kat yere inen bir kuş yarattı. Kuşun üzerinde bütün varlıkların sayısı kadar tüy vardır.

Ümmetimden kadın-erkek herhangi bir kimse bana salât-ü selâm getirdiği zaman Ulu Allah bu kuşa, Arş'ın altında bulunan nurdan bir denize dalmasını emreder. Kuş, denize dalıp çıkarak kanatlarını silkeleyince her tüyünden bir damla akar. Ulu Allah akan her damladan, üzerime kıyamete kadar salât-ü selâm getiren kul hesabına istiğfar edecek bir melek yaratır."

Ehl-i Hikmet'ten biri şöyle der;

"Vücudun selâmeti az yemekte, ruhun selâmeti az günah işlemekte ve dinin selâmeti de varlıkların en hayırlısına (Peygamberimize) **salât-ü selâm getirmektedir."**

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللّٰهَ
اِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴾ الحشر، ١٨ ﴿

"Ey iman edenler! Allah'tan korkunuz ve O'na itaat ediniz ve herkes yarını için (kıyamet gününe ne amel işlediğine) **baksın** (yani sadaka verin ve Allah'ın emrine uygun ameller işleyin ki, kıyamet günü sevabını bulasınız) **Allah'tan korkunuz, çünkü O,** (iyilik olsun, kötülük olsun) **yaptığınız her hareketten haberdardır."**[1]

Çünkü kıyamet günü melekler, gökler, yeryüzü, gece, gündüz-iyilik olsun, kötülük olsun- insanoğlunun işlediği her şeye şahitlik edeceklerdir. Hatta vücudun âzâları bile insanoğluna karşı şahit tutulacaktır.

Yeryüzü, günah işlemekten sakınarak iyiliğe koşan (zahid) ve mümin kulun lehine şahitlik ederek **"Bu adam üzerimde namaz kıldı, oruç tuttu, hacca gitti, cihad etti"** diyecek, günahtan sakınarak iyiliğe koşan mümin kul da bu şahitliğe sevinecektir.

Buna karşılık aynı yeryüzü, kâfir ve günahkârların aleyhinde de şahitlik ederek **"Bu adam üzerimde Allah'a şirk koştu, zina işledi, içki içti, haram yedi"** diyecektir. Merhametlilerin en merhametlisi olan Ulu Allah (c.c) kâfir ve günahkârları inceden inceye sorguya çekerse vay hâllerine!

Mümin, vücudunun bütün âzâları ile Allah'tan korkandır. Nitekim büyük ahlâk ve fıkıh bilgini Ebu'l-Leys es-Semerkandî der ki;

- Allah korkusunun yedi alâmeti vardır;

Birinci alâmet dilde belirir; Allah korkusu taşıyan kul dilini yalandan, dedikodudan, koğuculuktan, iftiradan ve boş konuşmaktan alıkoyar; bunlar yerine onu zikirle, Kur'ân okumakla ve ilmî konuşmalarla meşgûl eder.

İkinci alâmet kalpte belirir; Allah korkusu taşıyan kul başkalarına karşı kalbinde düşmanlık, iftira ve kıskançlık barındırmaz. Çünkü kıskançlık iyilikleri mahveder. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurur;

"Ateş odunu nasıl yerse (yakarsa) **kıskançlık da iyilikleri öyle yer** (yok eder)"[2]

قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: اَلْحَسَدُ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ.

[1] Haşr sûresi; 18.

[2] Ebû Davud, 4903; İbn Mâce 4210; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 801

Bilesin ki, kıskançlık, kalp hastalıklarının başlıcalarından biridir ve bu hastalıklar da ancak ilimle ve iyi ameller işleyerek tedavi edilebilir.

Üçüncü alâmet gözde belirir; Allah korkusu taşıyan kul, haram yiyeceğe, haram içeceğe, haram giyeceğe...(kısacası) haram olan hiçbir şeye bakmaz. Dünyaya aç ve hırslı gözlerle değil, ibret almak amacı ile bakar. Helâl olmayan şeylerden bakışlarını uzak tutar.

Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurur;

قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ مَلَأَ عَيْنَهُ مِنَ الْحَرَامِ مَلَأَ اللّٰهُ تَعَالٰى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَيْنَهُ مِنَ النَّارِ.

"Kim gözünü haramla doldurursa, Allah da onun gözünü kıyamet günü ateşle doldurur."

Dördüncü alâmet karında belirir; Allah korkusu taşıyan kul, karnına haram lokma sokmaz. Çünkü haram lokma yemek ağır günahlardan biridir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: اِذَا وَقَعَتْ لُقْمَةٌ مِنَ الْحَرَامِ فِي بَطْنِ اٰدَمَ لَعَنَهُ كُلُّ مَلَكٍ فِي الْاَرْضِ وَالسَّمَآءِ مَا دَامَتْ تِلْكَ اللُّقْمَةُ فِي بَطْنِهِ وَاِنْ مَاتَ عَلٰى تِلْكَ الْحَالَةِ فَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ.

"İnsanoğlunun karnına haram bir lokma inince, lokma midesinde kaldığı sürece yerde ve göklerdeki melekler tekrar tekrar üzerine lânet yağdırırlar. O lokmayı hazmederken öldüğü takdirde varacağı yer cehennemdir."

Beşinci alâmet ellerde belirir; Allah korkusu taşıyan kimse, ellerini haram değil, Allah'ın rızasına uygun şeylere doğru uzatır. Nitekim sahabîlerden Ka'b'ul-Ahbar'ın (r.a) şöyle dediği rivâyet edilir;

"Ulu Allah (c.c), **her bir bölümü yetmiş bin gözlü, yetmiş bin bölümü olan yakuttan yapılma bir köşk yaratmıştır. Kıyamet günü bu köşke ancak önlerine çıkan haram şeylerden Allah korkusu ile uzak duranlar girebileceklerdir."**

Altıncı alâmet ayaklarda belirir; Allah korkusu taşıyan kimse, günah işlemeye değil, Allah'ın emrine uygun ve O'nun rızasını kazandıracak işlere doğru yürür, âlimlerle ve iyi amel işleyenlerle buluşmak gayesi ile adım atar.

Yedinci alâmet amelde belirir; Allah korkusu taşıyan kimse ibadetini sırf Allah rızası için yapar, riyâdan ve münafıklıktan kaçınır, böylelikle Allah'ın haklarında şöyle buyurduğu kimselerden biri olur;

وَالْاٰخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّق۪ينَ ﴿الزخرف ؛ ٣٥﴾

"Rabbi'nin katında âhiret, günahlardan korkanlar içindir."[3]
Böyleleri için Ulu Allah (c.c) başka bir âyette şöyle buyurur;

اِنَّ الْمُتَّق۪ينَ ف۪ي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿الذاريات ؛ ١٥﴾

"Günahlardan sakınanlar, hiç şüphesiz cennetlerde ve pınarlar(ı-nın başların)**dadırlar.**[4]
Başka bir âyette de şöyle buyruluyor;

اِنَّ الْمُتَّق۪ينَ ف۪ي جَنَّاتٍ وَنَع۪يمٍ ﴿الطور ؛ ١٧﴾

"Günahlardan sakınanlar cennet ve nimetler içindedirler."[5]
Diğer bir âyette de şöyle buyrulur;

اِنَّ الْمُتَّق۪ينَ ف۪ي مَقَامٍ اَم۪ينٍ ﴿الدخان ؛ ٥١﴾

"Günahlardan sakınanlar (ve Allah'tan korkanlar) **emin bir makamdadırlar."**[6]

Bu âyetlere bakınca Ulu Allah'ın (c.c) neredeyse **"Bu kimseler, kıyamet günü cehennemden kurtulurlar"** diye buyurduğu görülür.

Mümin'in korku ile ümit arasında bulunması gerekir. Buna göre bir yandan ümit kesmeksizin Allah'ın rahmetini beklerken diğer yandan ibadet hâli içinde çirkin hareketlerden vazgeçerek Allah'a tevbe eder.

Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyurur;

لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ ﴿الزمر ؛ ٥٣﴾

"Sakın Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin."[7]

---

[3] Zuhruf sûresi; 35
[4] Zâriyat sûresi; 15
[5] Tur sûresi; 17
[6] Duhân sûresi; 51
[7] Zümer sûresi; 53

- HİKÂYE -

Hz. Davud -Allah'ın selâmı üzerine olsun- kürsü üzerinde oturmuş Zebur okurken gözleri yerde sürünen kırmızı bir kurda ilişir ve içinden **"Acaba Allah'ın bu kurdu yaratmaktan muradı ne ola ki?"** diye düşünür. Bunun üzerine Allah'ın izni ile dile gelen kurt O'na şöyle der; **"Ey Allah'ın Resulü! Her gün gündüzleri bin kere -Subhanallahi velhamdülillâhi ve lâ ilâhe illallahu vallâhu ekber** (Allah'ı noksanlıkların her türlüsünden tenzih ederim, hamd O'na mahsustur. O'ndan başka ilâh yoktur. Allah en büyüktür)" demeyi, Allah bana ilham etti. Geceleri ise yine bin kere; **-Allahümme salli alâ seyyidina Muhammedininnebiyyil ümmiyyi ve alâ âlihi ve sahbihi ve sellem** (Allah'ım! Okuma-yazmasız Peygamberin olan Muhammed'e, O'nun soyundan gelenlere ve O'nun sahabilerine rahmet ve selâm ihsan eyle) **dememi ilham etti. Sen zikrederken neler söylüyorsan bana da bildir de istifade edeyim."**

Bu sözleri işiten Hz. Davud (a.s) kırmızı kurdu küçümsediğine pişman olur, Allah'tan korkarak O'na tevbe eder ve dergâhına sığınır.

Hz. İbrahim (a.s) işlediği bir günahı hatırlayınca baygınlık geçirir ve kalbinin çarpıntısı (neredeyse) bir mil uzaklıktan duyulurdu. Allah'ın emri ile bir gün kendisine Cebrail (a.s) gelir ve der ki, **"Allah sana selâm ediyor ve -Dostundan korkan bir dost gördün mü?-** diye soruyor.

Hz. İbrahim (a.s) Cebrail'e şöyle cevap verir; **"Ey Cebrail! Kusurum aklıma gelince ve cezasını da düşününce dostluğumu unutuyorum."**

İşte peygamberlerin, velilerin ve sâlihlerin tutumu budur. Ötesini var sen düşün.

İKİNCİ BÖLÜM

YİNE ALLAH KORKUSU

Büyük ahlâk ve fıkıh âlimi Ebu'l-Leys es-Semerkandî (rahimehullahu) şöyle der;

Allah'ın yedinci kat semada birtakım melekleri var ki, yaratıldıkları andan beri secdededirler. Böğürleri Allah korkusu ile devamlı titrer hâldedir. Kıyamet günü başlarını secdeden kaldırarak; **"Ey noksanlıkların her türlüsünden beri olan Allah'ımız! Sana lâyık olduğun derecede ibadet edebilmiş değiliz"** diyeceklerdir.

Kur'ân-ı Kerim'in şu âyeti, onların bu hâllerine işaret eder;

يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿النَّحل ؛ ٥٠﴾

"Üstlerindeki Rab'lerinden korkarlar ve emrolunduklarını yaparlar (göz açıp kapayana kadar bile Allah'ın emrini kırmazlar.)"[8]

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurur;

اِذَا اقْشَعَرَّ جَسَدُ الْعَبْدِ مِنْ خَشْيَةِ اللهِ تَعَالٰى تَحَاتَّتْ عَنْهُ ذُنُوبُهُ كَمَا يَتَحَاتُّ عَنِ الشَّجَرَةِ وَرَقُهَا.

"Kulun vücudu, Allah korkusu ile ürperdiği zaman, yaprakları dökülen ağaç gibi günahlarından sıyrılır."[9]

- HİKÂYE -

Adamın biri bir kadına tutulur. Günün birinde kadın bir iş için yolculuğa çıkar. Adam da peşine takılır. Kafilenin mola verdiği bir sırada yol arkadaşlarının uykuya dalmalarını fırsat bilerek kadınla baş başa kalmayı başaran âşık ona sırrını açar.

[8] Nahl sûresi; 50

[9] Bezzar, Müsned 4/148; Beyhakî, Şuabu'l-İman 1/419

Kadın adama; "**Bak bakalım herkes uyuyor mu?**" der. Bu sözü, karşı tarafın arzusuna karşılık olduğu şeklinde yorumlayarak sevince kapılan âşık derhal yerinden fırlayarak kafilenin etrafında bir tur atar. Herkesin mışıl mışıl uyuduğunu görür. Kadının yanına dönerek "**Evet, herkes uyuyor!**" der. Bunun üzerine kadın adama "**Acaba Allah hakkında ne dersin, o da mı uyuyor?**" diye sorar. Adam "**Allah uyumaz. O'nu hiçbir zaman ne uyku ne de uyuklama hâli yakalamaz**" diye karşılık verir. O zaman kadın der ki; "**İnsanlar bizi görmüyorsa da şu anda uykuda olmayan ve hiçbir zaman uyumayan Allah bizi görüyor. Buna göre asıl O'ndan korkmalıyız!**"

Kadının bu sözleri üzerine adam Allah'tan korkarak tuttuğu kötü yoldan vazgeçer de kadının yanından ayrılır, evine döner.

Öldüğü zaman bir tanıdığı onu rüyasında görür; "**Allah sana nasıl muamele etti?**" diye sorar. Adam; "**Allah'tan korkarak o günahı işlemediğim için O beni affetti.**" diye cevap verir.

- HİKÂYE -

Zamanın birinde İsrail oğullarından biri vardı, adam kendini ibadete vermişti. Çoluk çocuk sahibi idi. Günün birinde ailece aç kalırlar. Tamamen çaresiz kaldığı için yiyecek bir şeyler bulup getirsin diye karısını dışarıya gönderir.

Kadın bir tüccarın evine varır, çoluk-çocuğuna yedirecek bir şeyler ister. Tüccar, kadına; "**Olur, fakat önce bana kendini teslim et!**" diye teklif eder. Kadın hiçbir cevap vermeden çıkar, evine döner. Yavrularını "**Anneciğim! Açlıktan öleceğiz, bize yiyecek bir şey ver!**" diye feryat eder durumda bulur.

Geri çıkarak tekrar tüccarın yanına varır, yavrularının acıklı durumunu anlatır. Tüccar; "**İstediğim olacak mı?**" diye sorar. Kadın; "**Evet!**" der.

İkisi baş başa kalınca kadının mafsalları (eklemleri) öylesine titremeye başlar ki, âzâları yerlerinden çıkacak gibi olur. Tüccar; "**Ne oluyor sana?**" diye sorar. Kadın; "**Allah'tan korkuyorum**" diye cevap verir.

Aldığı cevap üzerine kendine gelen adam "**Sen şu sıkışık durumuna rağmen bu günahtan dolayı Allah'tan korkuyorsun, oysa asıl benim korkmam gerekir**" diyerek yapacağı işten vazgeçer. İstediklerini vererek kadını gönderir. Kadın kucağındaki yiyecekler ile yavrularına döner. Çocukların sevinci sonsuzdur.

Bu sırada Ulu Allah'tan tüccar hakkında Hz. Musa'ya (a.s) vahiy gelir. Allah (c.c); **"Falan oğlu filâna bütün günahlarını affettiğimi söyle"** diye bildirir.

Bunun üzerine Hz. Musa (a.s) tüccarı bulur, ona; **"Mutlaka Allah ile aranızda sır kalan bir hayır işlemiş olmalısın"** der. O zaman tüccar kendisine yoksul kadınla arasında geçenleri anlatır. Hz. Musa (a.s); **"İşte bu yüzden Allah, geçmiş bütün günahlarını bağışladı"** diyerek tüccara müjdeyi verir.[10]

Rivâyete göre Peygamberimiz (s.a.v) demiştir ki;

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ اَنَّهُ قَالَ؛ يَقُولُ اللّٰهُ تَعَالٰى لاَ اَجْمَعُ عَلٰى عَبْدِى خَوْفَيْنِ وَلاَ اَمْنَيْنِ. مَنْ خَافَنِى فِى الدُّنْيَا اَمِنْتُهُ فِى الْاٰخِرَةِ وَمَنْ اَمِنَنِى فِى الدُّنْيَا اَخَفْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

"Ulu Allah (c.c) **şöyle buyurur; Şu iki korkuyu iki gün aynı kulumda bir araya getirmem. Dünyada benden korkanın âhiretini emin kılarım. Buna karşılık dünyada iken benim korkumu yüreğinde taşımayanları kıyamet günü korkuya düşürürüm."**[11]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

﴿ فَلاَ تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ ﴾ المَائِدَة ؛ ٤٤

"İnsanlardan değil, benden korkunuz."[12]

Diğer bir âyette de şöyle buyuruyor;

﴿ فَلاَ تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴾ آلِ عِمْرَانِ ؛ ١٧٥

"Eğer müminseniz, onlardan değil, benden korkunuz."[13]

Hz. Ömer (r.a) Kur'ân'dan bir âyet dinlediği zaman yere baygın düşerdi. Bir eline bir saman kırıntısı alarak şöyle dedi; **"Keşke ben de bir saman kırıntısı olsaydım, adı anılmaya değer bir şey olmasaydım. Keşke anam beni doğurmamış olsaydı."**

O çok ağlardı, hüngür hüngür gözlerinden yaş dökerdi. Bu yüzden yanaklarından süzülen yaşların bıraktığı iki siyah iz her zaman yüzünde görülürdü.

---

[10] Mecmu'ul-Letaif.
[11] İbn Mâce, Sahih, İhsan 604, Mevârid, 2494; Deylemi, Müsnedü'l-Firdevs, 4465
[12] Maide sûresi; 44
[13] Âl-i İmrân sûresi, 175

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لاَ يَلِجُ النَّارَ مَنْ بَكَى مِنْ خَشْيَةِ اللهِ حَتَّى يَعُودَ اللَّبَنُ فِي الضَّرْعِ.

"Sağılan süt memeye dönmedikçe Allah korkusu ile ağlayan kimse de cehenneme girmez."[14]

Rivâyet edilir ki, kıyamet günü bir kul Allah katına çıkarılacak ve günahlarının ağır bastığı görülerek cehenneme atılması emredilecektir. Bu sırada kirpiklerinden bir tel dile gelerek şöyle diyecektir; Ey Rabbim! Senin Resul'ün Muhammed (s.a.v); **"Kim Allah korkusu ile ağlarsa Allah onun yaş döken gözlerini cehenneme haram kılar"** diye bildirdi. Ben senin korkundan ağlamıştım.

Bunun üzerine dünyada Allah korkusu ile ağlayan bir kirpik teli sayesinde adam affedilecektir. Cebrail (a.s); **"Falan oğlu filân bir tel kirpik sayesinde kurtuldu"** diyerek bu durumu ilân edecektir.[15]

Rivâyet edilir ki, kıyamet günü cehennem ortaya çıkınca öylesine kükreyecek ki, bütün ümmetler dehşetinden dizüstü kapanacaklardır. Nitekim Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَتَرَى كُلَّ اُمَّةٍ جَاثِيَةً كُلُّ اُمَّةٍ تُدْعَى اِلَى كِتَابِهَا اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿الجاثية: ٢٨﴾

"...Ve sen her ümmeti dizüstü çökmüş (ne olacağını endişe ile bekler) **görürsün. Her ümmet amel defterini almaya çağırılır."**[16]

İnsanlar cehenneme yaklaştırıldıklarında onun öfke ve kükreyişini duyacaklar, bu kükreyiş beş yüz yıllık mesafeden duyulacaktır.

O zaman peygamberler dâhil herkes kendi derdine düşerek **"Ben ne olacağım, ben ne olacağım!"** diyecektir. Yalnız peygamberlerin ulusu olan Hz. Muhammed (s.a.v) müstesna, O; **"Ümmetim ne olacak, ümmetim ne olacak?"** diyecektir.

O sırada cehennemden dağlar gibi bir ateş kütlesi çıkacaktır. Peygamberimizin (s.a.v) ümmeti **"Ey ateş kütlesi! Namaz kılanlar, doğruluktan ayrılmayanlar, Allah'tan korkanlar ve oruç tutanlar hakkı için geri**

---

[14] Tirmizî, Cihad, 1633, Zühd, 2311; Nesâî, Cihad, 2/12; İbn Mâce, Cihad, 2774
[15] Rekaik-ul Ahbar
[16] Casiye sûresi; 28

döner misin?" diye yalvararak ateşi geldiği yere göndermeye çalışacaklar, fakat ateş geri dönmeyecektir.

Bu sırada Cebrail'in (a.s); **"Ateş kütlesi Muhammed'in ümmeti üzerine yöneldi"** diye seslendiği duyulacaktır. Bunun üzerine Cebrail (a.s), bir bardak su getirerek Peygamberimize uzatacak ve; **"Ey Allah'ın Resulü! Bunu al, ateşin üzerine at!"** diyecektir. Peygamberimiz (s.a.v) Cebrail (a.s)'den aldığı bardağı ateşin üzerine boşaltır boşaltmaz ateş sönecektir.

Peygamberimiz (s.a.v); **"Bu su nedir?"** diye soracak ve Cebrail (a.s)'den şu cevabı alacaktır; **"Bu senin ümmetinin, Allah korkusu ile ağlayan günahkârlarının gözyaşıdır. Şimdi ateşin üzerine serpip onu Allah'ın izni ile söndüresin diye sana getirme emri aldım."**[17]

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle dua ederdi;

"Allah'ım! Bana senin korkun ile ağlayan iki göz bağışla."

اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنِى عَيْنَيْنِ تَبْكِيَانِ مِنْ خَشْيَتِكَ قَبْلَ اَنْ يَكُونَ الدَّمْعُ.

Gözyaşı dökmek konusunda şu beyit ne kadar düşündürücüdür;

"Ey gözlerim, günahıma ağlar mısınız?
Ömrüm ellerimden uçtu gitti de farkında olmadım."

Peygamberimizin (s.a.v) şöyle buyurduğu bildiriliyor;

"Hiçbir mümin düşünülemez ki, Allah korkusu ile gözünden sinek başı kadar yaş çıksın ve elmacık kemiğine kadar insin de o kula cehennem ateşi değsin."

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: مَا مِنْ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ يَخْرُجُ مِنْ عَيْنَيْهِ مِنَ الدُّمُوعِ مِثْلُ رَأْسِ الذُّبَابِ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ تَعَالٰى فَيُصِيبُ حَرَّ وَجْهِهِ فَتَمَسَّهُ النَّارُ اَبَدًا.

- HİKÂYE -

Anlatıldığına göre Muhammed İbn-i Munzir -rahimehullahı aleyh- ağladığı zaman gözyaşları ile yüzünü, sakalını ovar **"Duyduğuma göre gözyaşı değen yere cehennem ateşi değmez"** derdi.

Mümin Allah'ın gazabından korkmalı ve kendini nefsin azgın arzularına uymaktan sakındırmalıdır. Nitekim Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

---

[17] Bidayet-ül-Hidâye

فَاَمَّا مَن طَغٰى ۞ وَاٰثَرَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ۞ فَاِنَّ الْجَحِيمَ هِىَ الْمَاْوٰى ۞ وَاَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰى ۞ فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِىَ الْمَاْوٰى ﴿النَّازِعَاتِ ؛ ٤١-٣٧﴾

"Nefsinin azgın arzularına uyan ve dünya hayatını (Âhirete) **tercih edenlerin varacağı yer cehennemdir. Rabbi'nin makamından ve nefsini azgın arzulardan alıkoyanların varacağı yer ise cennettir."**[18]

Allah'ın gazabından kurtularak sevap ve rahmetine nail olmak isteyenler, dünyanın sıkıntılarına sabırla katlanmalı, Allah'ın buyruklarına uymakta ısrar etmeli ve günahlardan sakınmalıdırlar.

Rivâyete göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

عَنِ النَّبِىِّ ﷺ اَنَّهُ قَالَ؛ اِذَا دَخَلَ اَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ تَتَلَقَّاهُمُ الْمَلاَئِكَةُ بِكُلِّ خَيْرٍ وَنِعْمَةٍ فَتُوضَعُ لَهُمُ الْمَنَابِرُ وَتُفْرَشُ وَيُؤْتَى لَهُمْ بِاَلْوَانِ الْاَطْعِمَةِ وَالْفَوَاكِهِ ثُمَّ تَكُونُ فِيهِمْ مَعَ هٰذِهِ النِّعْمَةِ حَيْرَةٌ. فَيَقُولُ اللّٰهُ يَا عِبَادِى مَا هٰذِهِ الْحَيْرَةُ وَلَيْسَتْ هٰذِهِ دَارَ حَيْرَةٍ فَيَقُولُونَ اِنَّ لَنَا مَوْعِدًا قَدْ جَاءَ وَقْتُهُ فَيَقُولُ اللّٰهُ تَعَالٰى لِلْمَلاَئِكَةِ اِرْفَعُوا الْحُجُبَ عَنِ الْوُجُوهِ فَتَقُولُ الْمَلاَئِكَةُ يَا رَبَّنَا كَيْفَ يَرَوْنَكَ وَقَدْ كَانُوا عُصَاةً فَيَقُولُ اللّٰهُ تَعَالٰى اِرْفَعُوا الْحُجُبَ فَاِنَّهُمْ كَانُوا ذَاكِرِينَ سَاجِدِينَ بَاكِينَ فِى الدُّنْيَا طَمَعًا فِى لِقَائِى. فَتُرْفَعُ الْحُجُبُ فَيَنْظُرُونَ فَيَخِرُّونَ سُجَّدًا لِلّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ. فَيَقُولُ اللّٰهُ تَعَالٰى اِرْفَعُوا رُؤُوسَكُمْ فَاِنَّ هٰذِهِ لَيْسَتْ بِدَارِ الْعَمَلِ بَلْ دَارُ الْكَرَامَةِ فَيَتَجَلّٰى لَهُمْ بِلاَ كَيْفٍ وَيَقُولُ لَهُمْ اِنْبِسَاطًا سَلاَمٌ عَلَيْكُمْ عِبَادِى فَقَدْ رَضِيتُ عَنْكُمْ فَهَلْ رَضِيتُمْ عَنِّى فَيَقُولُونَ وَمَا لَنَا يَا رَبَّنَا لاَ تَرْضٰى وَقَدْ اَعْطَيْتَنَا مَا لاَ عَيْنٌ رَأَتْ وَلاَ اُذُنٌ سَمِعَتْ وَلاَ خَطَرَ عَلٰى قَلْبِ بَشَرٍ.

---

[18] Naziat sûresi; 37-41

Cennetlikler cennete girdikleri zaman melekler onları türlü türlü hayır ve nimetlerle karşılarlar, onlar için sedirler kurularak döşenir. Kendilerine çeşit çeşit yemek ve meyveler ikram edilir.

Bu nimetlere rağmen üzerlerinde bir durgunluk fark edilir, belirli bir bekleyiş havası içinde bulundukları görülür. O zaman Ulu Allah (c.c); **"Ey kullarım! Burası durgun ve bekleyiş içinde olunacak bir yer olmadığı hâlde sizdeki bu durgunluk ve bekleme hâli nedir?"** diye buyurur. Cennetlikler; **"Bize yapılmış bir vaad vardı, şimdi zamanı geldi!"** diye cevap verirler.

Bu cevap üzerine Allah (c.c) meleklere; **"Perdeleri yüzlerinden kaldırın!"** diye emir buyurur. Melekler; **"Ey Rabbimiz! Bunlar seni nasıl görebilirler, dünyada günah işlemişlerdi"** derler. Meleklerin bu sözlerine karşılık Ulu Allah (c.c) emrini tekrar ederek şöyle buyurur; **"Perdeleri kaldırın, onlar dünyada iken bana kavuşmak arzusu ile zikretmişler, secde etmişler ve gözyaşı dökmüşlerdir."**

Perdeler kaldırılır ve bakarlar, ansızın Allah katında secdeye kapanırlar. O zaman Yüce Allah (c.c) onlara; **"Kaldırın başınızı, zira burası amel yeri değil, bağış ve mükâfat yeridir"** diye buyurur. Başlarını kaldırınca keyfiyet ölçüleri dışında onlara cemalini gösterir.

Arkasından sevinçlerini zirveye çıkarmak üzere onlara şöyle seslenir, **"Ey kullarım, selâm üzerinize olsun! Ben sizden hoşnudum, siz de benden hoşnut oldunuz mu?"** Cennetlikler şöyle karşılık verirler; **"Ey Rabbimiz! Nasıl hoşnut olmayalım ki, sen bize hiçbir gözün görmediği hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insanın hayalinde canlandırmadığı nimetler verdin."**[19]

Bu konuda Ulu Allah (c.c) şöyle buyurur;

رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ﴿ البيّنة ؛ ٨ ﴾

"Allah onlardan hoşnut oldu, onlar da Allah'tan hoşnut oldu."[20]

Diğer bir âyette de şöyle buyurur;

سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ ﴿ يٰسٓ ؛ ٥٨ ﴾

"Rahîm olan Rab'den selâm vardır (onlara)."[21]

[19] Zehr-ur riyaz
[20] Beyyine sûresi; 8
[21] Yasin sûresi; 58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SABIR VE HASTALIK

Allah'ın azabından kurtulmak, O'nun sevap ve rahmetine nail olarak cennetine girmek isteyenler, nefislerini dünyaya ait azgın arzulara kapılmaktan alıkoymalı, hayatın sıkıntısı ve musibetlerine karşı sabırla katlanmalıdırlar. Nitekim Ulu Allah (c.c);

وَاللّٰهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ ﴿آل عمران: ١٤٦﴾

"Allah sabredenleri sever" buyuruyor.[22]

Sabır birkaç türlüdür; Allah'ın emirlerine uymakta sabretmek (sebat), Allah'ın yasaklarından uzak durmada sabretmek (direnmek), musibete, bilhassa ilk şok anının sarsıntısına karşı sabretmek (katlanmak).

Allah'ın buyruklarına uymakta (itaatte) sabır gösterenlere Allah, kıyamet günü cennette, her biri yerle gök arası kadar olan üç yüz derece verecektir.

Allah'ın yasaklarından uzak durmada sabır gösterenlere Allah, kıyamet günü, her biri yedinci yerle gök arası kadar olan altı yüz derece verecektir.

Allah'tan gelen musibetlere sabırla katlananlara Allah, kıyamet günü her biri Arş ile yeryüzü arası kadar olan yedi yüz derece verecektir.

-HİKÂYE-

Anlatıldığına göre Zekeriyya (a.s) bir gün Yahudilerden kaçar, onlar da ardına düşerler. İz sürücüler kendisine yaklaşınca kalın dallı bir ağaç görür. **"Ey ağaç yarıl da beni içine al!"** diye yalvarır. Bu sırada açılan ağaç Hz. Zekeriyya'yı gövdesine aldıktan sonra tekrar kapanır.

[22] Al-i İmran sûresi; 146

Derken İblis ortaya çıkar, iz sürücüleri iri gövdeli ağacın yanına getirir, bir testere ile ağacı keserek Hz. Zekeriyya'nın ölmesini sağlamalarını söyledi. Onlar da İblis'in dediği gibi yaparlar. Hz. Zekeriya (a.s) Allah'a değil, ağaca sığındığı için bu yanlış tutum, helâkine yol açar ve testereyle ikiye bölünür.

Nitekim Peygamberimizden (s.a.v) gelen bir rivâyette; Ulu Allah (c.c) şöyle buyurur;

يَقُولُ اللهُ تَعَالَى؛ مَا مِنْ عَبْدٍ نَزَلَتْ بِهِ بَلِيَّةٌ فَاعْتَصَمَ بِى اِلاَّ أَعْطَيْتُهُ قَبْلَ اَنْ يَسْأَلَنِى، وَاسْتَجَبْتُ لَهُ قَبْلَ اَنْ يَدْعُونِى، وَمَا مِنْ عَبْدٍ نَزَلَتْ بِهِ بَلِيَّةٌ فَاعْتَصَمَ بِمَخْلُوقٍ دُونِى إِلاَّ أَغْلَقْتُ اَبْوَابَ السَّمَاءِ عَلَيْهِ.

"Başına bir belâ geldiği zaman bana sığınan kulun, daha o hiçbir istekte bulunmadan, dileğini yerine getirir ve daha yalvarmadan duasını kabul ederim. Buna karşılık başına bir belâ geldiği zaman bana değil de varlıklardan birine sığınan kulun yüzüne bütün gökyüzü kapılarını kilitlerim."

(Hikâyeye devam edelim); Testerenin dişleri beynine geçince Hz. Zekeriyya (a.s) feryadı koparır. Bunun üzerine kendisine şöyle seslenilir;

- Ey Zekeriyya! Allah sana şöyle buyuruyor; Niye belâya sabretmiyorsun da **"Ah!"** diyorsun. Eğer bu sözü ikinci sefer tekrar edersen adını peygamberler defterinden silerim."

Bu ağır ihtar üzerine Hz. Zekeriyya ağzından hiçbir feryat ifadesi kaçmasın diye dudaklarını ısırır, iki parçaya biçilinceye kadar sabreder.

Aklı başında olan kimse şikâyetçi olmaksızın başına gelen belâya sabretmeli, dünya ve âhiret azabından kurtulmalıdır. Zira belâların (imtihanların) en çetini ile peygamberler ve veliler karşılaşır.

Cüneyd-i Bağdadî (rahimehullahu aleyh) der ki; **"Belâ, ariflerin kandili, müritlerin uyarıcısı, müminlerin silâhı ve gafillerin helâk olma sebebidir. Başına belâ gelip de hoşnutluk ve sabır göstermedikçe hiç kimse imanın tadına varamaz."**

Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ مَرِضَ لَيْلَةً وَرَضِىَ عَنِ اللهِ تَعَالَى خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ؛ فَإِذَا مَرِضْتُمْ فَلاَ تَتَمَنَّوا الْعَافِيَةَ.

"Bir gece hastalanıp da Allah'tan gelen acıya gönül hoşnutluğu ile katlanan kimse, anasından doğduğu gün gibi günahlardan arınır. O hâlde hasta olduğunuz zaman iyileşmeyi temenni etmeyiniz."

Dahhak der ki; **"Her kırk gecede bir başına ya bir belâ ya bir keder veya bir musibet gelmeyen kimsenin hesabına, Allah katında hiçbir hayır yazılmaz."**

Muaz İbn-i Cebel (r.a) der ki; **"Allah bir kulun başına bir hastalık verince sol yanındaki meleğe *"Çek ondan kalemi!"*, sağ yanındaki meleğe de *"Bu kulumun hesabına yapa geldiği amellerin en iyilerini yaz!"* diye talimat verir.**

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

إِذَا مَرِضَ الْعَبْدُ بَعَثَ اللهُ إِلَيْهِ مَلَكَيْنِ فَقَالَ؛ أُنْظُرُوا مَا يَقُولُ عَبْدِى، فَإِنْ هُوَ قَالَ؛ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ، رُفِعَ ذٰلِكَ إِلَى اللهِ، وَهُوَ اَعْلَمُ، فَيَقُولُ؛ لِعَبْدِى عَلَيَّ إِنْ أَنَا تَوَفَّيْتُهُ اَنْ اُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، وَإِنْ أَنَا شَفَيْتُهُ اَنْ اُبَدِّلَهُ لَحْمًا خَيْرًا مِنْ لَحْمِهِ، وَدَمًا خَيْرًا مِنْ دَمِهِ، وَاَنْ اُكَفِّرَ عَنْهُ سَيِّاٰتِهِ.

"Bir kul hastalanınca Allah ona iki melek göndererek "Bakın bakalım, kulum ne diyor?" diye talimat verir. Eğer hasta; **"Elhamdülillâh!"** derse bu sözü melekler tarafından Allah'a ulaştırılır. -O, zaten bilir ya!- O zaman Allah buyurur ki; **"Bu kulumun eğer canını alırsam onu kesinlikle cennete yerleştireceğim ve eğer ona şifa verirsem etini daha semiz etlerle, kanını daha yarayışlı bir kanla değiştireceğim gibi günahlarını da muhakkak sileceğim."**[23]

- HİKÂYE -

İsrail oğulları arasında bir fâsık vardı, fâsıklıktan bir türlü vazgeçmiyordu. Günün birinde beldesinin halkı ondan iyice bıktı, koyulduğu kötü yoldan onu vazgeçirmekten ümitleri kesilince ondan kurtulmak için Allah'a yalvardılar.

---

[23] Beyhaki, Şuab, 9941; İbn Abdi'l-Berr, Temhid; 5/47

Allah (c.c), Hz. Musa'ya (a.s) vahyetti ki; "**İsrail oğulları arasında fâsık bir delikanlı var, onu beldelerinden sür ki, onun kötülüğü yüzünden üzerlerine ateş yağmasın.**"

Hz. Musa da o beldeye vararak delikanlıyı sürdü. Delikanlı beldesinden çıkarak bir köye sığındı. Bunun üzerine Allah'tan o köyden de onu kovma emrini alan Hz. Musa, delikanlıyı yeni yurdundan da çıkardı.

İkinci sefer sürgüne çıkan delikanlı bu defa insansız, bitkisiz, vahşî hayvansız ve kuş uçmaz bir mağaraya sığındı. Bu ıpıssız mağarada yalnız kendisi ile baş başa kalan delikanlı çok geçmeden hastalandı, yanında bakacak hiç kimsesi yoktu.

Toprağın üzerine yığıldı, başını da yere koydu. Bu acıklı durumda dudaklarından şöyle mırıldandı; "Annem başucumda olsaydı, halime acır ve zilletime ağlardı. Babam yanımda olsa yardımıma koşar, başımın çaresine bakardı. Karım burada olsa ayrılığımızın acısına ağlardı... Çocuklarım yanımda olsalar, cenazemin arkasından gözyaşı döker ve; "**Allah'ımız! Garip, zavallı, günahkâr, beldesinden yabancı bir köye sürülmüş, orada da barındırılmayarak ıssız bir mağaraya koyulmuş ve ıssız mağarada da dünyadan ayrılarak ümitsiz bir âhiret yolculuğuna çıkmak üzere olan babamızı sen af eyle!**" diye dua ederlerdi.

Allah'ım! Beni ana-babamdan, evlâdımdan, karımdan ayrı düşürdün, fakat rahmetinden mahrum etme. Onların acısı ile kalbimi yaktın, fakat günahıma karşılık beni ateşinde yakma.

Delikanlının bu acıklı yalvarmaları üzerine Allah, delikanlıya anası ve karısı kılığında birer huri, çocuklarının kılığına girmiş genç melekler ve babası kılığında bir melek gönderdi. Gelen huri ve melekler yanı başına oturarak üzerine ağladılar. Delikanlı da; "**İşte ana-babam, karım ve çocuklarım, sonunda bana gelmişler!**" diyerek ölçüsüz bir sevince boğuldu, gönlü feraha kavuşarak günahtan arınmış ve affa uğramış bir hâlde Allah'ın rahmetine kavuştu.

Bunun üzerine Allah (c.c) Hz. Musa'ya (a.s) şöyle bildirdi; "**Filân yerdeki falan kuytu mağaraya git, orada velilerimden bir veli öldü, yanına var, ona karşı yapılacak görevleri bizzat yürüterek ölüsünü defnet!**"

Allah'ın bu talimatına uyan Hz. Musa (a.s) kuytu mağaraya varınca Allah'ın emri ile önce kendi beldesinden ve sonra sürgün olarak yaşadığı köyden kovduğu delikanlının ölüsü ile karşı karşıya olduğunu ve cenazesinin çevresini melekler ile hurilerin tuttuğunu görür.

O zaman Hz. Musa (a.s) Allah'a; "**Allah'ım! Bu ölü, senin emrin**

uyarınca beldesinden ve sürgün yerinden kovduğum delikanlı değil mi?" diye sorar.

Ulu Allah (c.c), Hz. Musa'ya cevap verir; **"Evet ya Musa, fakat sonra ben onu rahmetimin şemsiyesi altına alarak affettim. Çünkü toprak üzerinde uzanmış, yatarken bana yakardı. Memleket, ana-baba, eş ve çocuk hasretine katlandı. Ona son nefesinde gurbetteki acıklı durumunun elemine katılsınlar diye son nefesinde anası ve eşi kılığına birer huri, babası ve çocukları kılığında melekler gönderdim.**

Bilirsin ki, bir garip öldüğü zaman yer ve gök ehlinin hepsi onun için yas tutarlar. Ben merhametlilerin en merhametlisi iken ona nasıl acımazdım."

Garip bir kimse komaya girdiği zaman Allah meleklerine buyurur ki, **"Ey meleklerim! Bu adam gariptir, yolcudur, çoluk-çocuğundan, eşinden, ana-babasından ayrı düştü. Ölünce arkasından ağlayacak, yasını tutacak bir kimsesi yoktur."**

Arkasından Allah (c.c) meleklerden birini babası kılığına, bir başkasını çocuğu kılığına, bir diğerini yakın akrabasından birisi kılığına koyar.

Bunlar son nefesinde yanına varırlar. Garip hasta gözlerini açar. Anababasını, eşini görür, yüreği rahatlar, ruhunu huzur ve sevinç içinde teslim eder.

Daha sonra cenazesi yola çıkarıldığı zaman, melekler onu uğurlar ve mezarı başında kıyamet gününe kadar dua ederler.

İşte Ulu Allah'ın (c.c); **"Allah'ın kullarına karşı lütuf sahibidir"** âyet-i celilesinin tecellilerinden birisi de budur.

İbn-i Ata (rahimehullahu aleyh) der ki; **"Kulun gerçek mümin olup olmadığı belâ ve ferahlıkla karşılaştığı anlarda belli olur. Ferahlık günlerinde şükredip belâ günlerinde sızlanan kimse,** (kulluk ve müminlik iddiasında) **yalancıdır.**

Eğer bir kimse bütün insanların ve cinlerin bilgisini nefsinde toplamış olsa da üzerine doğru belâ rüzgârı estiği zaman başına gelenlerden ötürü açıktan açığa şikâyet ederse, ilminin ve amelinin ona hiçbir faydası yoktur."

Nitekim bir hadis-i kudsî'de şöyle buyrulur;

مَنْ لَمْ يَرْضَ بِقَضَائِى وَلَمْ يَشْكُرْ لِعَطَائِى فَلْيَطْلُبْ رَبًّا سِوَاىَ.

"Benim takdirime razı olmayanlar ve benim verdiğime şükretmeyenler benden başka bir Rab arasınlar."

Vehb İbn-i Münebbih (rahimehullahu)'nun anlattığına göre peygamberlerden biri elli yıl Allah'a ibadet etmiş. Allah'ta ona; **"Seni affettim!"** diye bildirmiş. Peygamber de bu bildiriye karşı **"Allah'ım! Hiçbir günah işlemedim ki, neyimi affediyorsun?"** demiş.

Bunun üzerine Allah boyun damarlarından birine hızlı atmasını emretmiş, Peygamber o gece uyuyamamış. Gün ağardığı zaman sabah meleği yanına gelince boyun damarının hızlı atışından ötürü çektiği rahatsızlıktan ona yakınmış. O zaman melek ona şöyle demiş; **"Allah'ın sana diyor ki, elli senelik ibadetinin sevabı boyun damarından şikâyet etmenin günahını bile karşılayamaz."**

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

RİYÂZET VE NEFSÂNİ ŞEHVET

Ulu Allah (c.c) Hazret-i Musa'ya (a.s) bildirdi ki; **"Ya Musa! Eğer benim sana sözümün, diline, içinden geçenlerle ruhunun bedenine, görme gücünün gözüne ve işitme gücünün kulağına olan yakınlığından daha yakın olmamı istiyorsan Muhammed'e (s.a.v) çok salât-ü selâm getir."**

Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyurur;

وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ ﴿الحشر؛ ١٨﴾

"Herkes yarın için ne gönderdiğine (kıyamet günü için ne amel işlediğine) **baksın."**[24]

Ey insan! Bilmelisin ki, kötülüğü ısrarla emreden nefis, sana İblis'ten daha düşmandır. Şeytan, ancak nefsin heva ve azgın istekleri yolu ile senin üzerinde baskı kurabilir. Nefsin seni aşırı emellerle ve dayanaksız kuruntularla aldatmasın.

Çünkü gamsızlık, gaflet, vurdumduymazlık, rehavet düşkünlüğü, tembellik ve miskinlik nefsin karakteristik özelliklerindendir. Her zaman eğri hedefleri ileri sürer, onun her şeyi boş ve dayanaksızdır.

[24] Haşr sûresi; 18

Ondan hoşnut olup dediğine uyarsan mahvolursun, onu bir an kontrol ve hesabından kaçırırsan batarsın, ona karşı gelmeyi başaramayıp arzularına boyun eğersen seni cehenneme götürür. Hayra yöneltilemez, belâların başı, rezilliklerin kaynağı, şeytanın hazinesi, her türlü kötülüğün sığınağıdır. Onu ancak yaratıcısı bilir.

Allah (c.c) şöyle buyurur;

وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴾ الحشر؛ ١٨ ﴿

"Allah'tan korkunuz. Çünkü O, (iyi-kötü) yaptığınız her şeyden haberdardır."[25]

Kul, âhiret hazırlığı yolunda kullanıp kullanmadığı nokta-ı nazarından ömrünün geride kalan kısmını değerlendirirse, bu düşünme ameliyesi kalp hesabına bir temizlenme fırsatı olur. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

تَفَكُّرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ.

"Bir saat düşünmek, bir yıllık (nafile ve cahilâne olarak yapılan) ibadetten daha hayırlıdır." (Ebu'l-Leys'in tefsirinde böyle beyan edilmiştir.)

Aklı başında olanın geçmiş günahlarına tevbe etmesi, âhirette kendisini kurtarıp saadete ulaştıracak şeyler üzerine düşünmesi, aşırı emelleri gemlemesi, zaman geçirmeden tevbe etmesi, Allah'ı zikretmesi, yasaklardan kaçınması, nefsine karşı direnmesi ve onun azgın arzularına boyun eğmemesi gerekir.

Nefis bir puttur, nefsine boyun eğen puta tapmış olur. Allah'a ihlâsla kul olanlar, sırf O'na kulluk etmeyi başaranlar, nefislerini yenen kimselerdir.

Rivâyet edilir ki, Malik İbn-i Dinar (rahimehullahu) bir gün Basra çarşısında gezinirken gözü incire takılır, canı çeker. Yanında parası olmadığı için ayağındaki terliği çıkararak bakkala verir, **"Karşılığında bana incir ver!"** diye teklif eder. Terliği gözden geçiren bakkal; **"Bu hiçbir şey etmez"** der. Malik de geçer gider.

Bakkal'a; **"Bu adamı tanıyor musun?"** diye sorarlar. Bakkal; **"Hayır!"** der, ona; **"Bu adam Malik İbn-i Dinar'dır"** derler.

Bunun üzerine bakkal bir tabağa incir doldurarak kölesinin başı üzerine yerleştirir ve; **"Şu ileride yürüyen adam bu incir tabağını senin elinden almayı kabul ederse seni azat edeceğim"** der.

---

[25] Haşr sûresi; 18

Köle, Mâlik'in peşinden koşar, yetişince ona; **"Bu incir dolu tabağı benim elimden almayı kabul buyur"** der. Mâlik reddeder. Bunun üzerine köle; **"Kabul etmen benim azat edilmemi sağlayacaktı"** der. Malik, köleye; **"Senin azat edilmeni sağlayacak ama benim de azaba çarpılmamın sebebi olacak."**

Kölenin daha da ısrar etmesi üzerine Malik ona; **"İncir karşılığında dinimi satmamaya ve kıyamet gününe kadar incir yememeye yemin ettim"** diye karşılık verir.

Yine anlatıldığına göre Malik İbn-i Dinar (rahimehullahu) ölümü ile nihayetlenen son hastalığı sırasında canı, içine sıcak çörek doğranmış bir bardak ballı süt ister, hizmetçi istediğini ona bulup getirir.

Malik ballı sütü eline alır, bir müddet ona bakar ve; **"Ey nefis! Otuz sene sabrettin, şimdi bir saatlik ömrün kaldı"** diyerek bardağı yere atar. Böylece nefsinin isteğine karşı direnerek can verir.

İşte peygamberlerin, velilerin, doğruların, hak âşıklarının ve dünyaya aldanmayanların hâlleri budur.

* * *

Süleyman İbn-i Davud (a.s); **"Nefsine hâkim olan kimse, tek başına bir şehir fetheden bir komutandan daha kahramandır"** der.

Hz. Ali (kerremellahu vechehu) der ki; **"Nefsimle ben, koyun sürüsü ile çobana benzeriz. Çoban sürüyü hangi taraftan birleştirirse diğer taraftan dağılır. Nefsini öldüren kimse rahmet kefenine sarılarak şeref ve mükâfat toprağına gömülür. Bunun tersine kalbini öldüren kimse lânet kefenine sarılarak azap toprağına gömülür."**

Yahya İbn-i Muaz er-Razi (rahimehullahu) der ki, **"Allah'ın emirlerine uyarak ve nefsinin azgın arzularına karşı koyarak nefsinle cihad eyle."** ***Riyâzet; az uyumak, az konuşmak, canlıları incitmemek ve az yemektir.***

Çünkü az uyku, irade kararlılığı sağlar, az konuşmak, birçok belâları önler, canlıları incitmemek, insanın amacına ulaşmasını kolaylaştırır, az yemek nefsin azgın arzularını öldürür.

Çok yemek kalbi katılaştırır, nurunu giderir, hikmetin nuru açlıkla bağdaşır. Oburluk, Ulu Allah'tan uzaklaştırır.

Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

نَوِّرُوا قُلُوبَكُمْ بِالْجُوعِ وَجَاهِدُوا اَنْفُسَكُمْ بِالْجُوعِ وَالْعَطَشِ وَاَدِيمُوا
قَرْعَ بَابِ الْجَنَّةِ بِالْجُوعِ فَاِنَّ الْاَجْرَ فِى ذٰلِكَ كَاَجْرِ الْمُجَاهِدِ فِى

سَبِيلِ اللهِ وَاِنَّهُ لَيْسَ مِنْ عَمَلٍ اَحَبَّ اِلَى اللهِ تَعَالَى مِنْ جُوعٍ وَعَطَشٍ وَلَنْ يَلِجَ مَلَكُوتَ السَّمَاءِ مَنْ مَلَأَ بَطْنَهُ وَفَقَدَ حَلَاوَةَ الْعِبَادَاتِ.

"Kalplerinizi açlıkla aydınlatınız. Açlık ve susuzlukla nefsinizin azgın isteklerine karşı koyunuz.

Yine açlıkla cennetin kapısını ısrarla çalınız. Bunun mükâfatı, Allah yolunda cihad edenin mükâfatına denktir. Allah katında açlık ve susuzluk çekmekten daha sevimli bir ibadet yoktur. Karnını tıka-basa doldurarak ibadet lezzetini kaybeden kimse göklerdeki melekût âlemine giremez."

Hz. Ebu Bekir (r.a) şöyle buyuruyor; **"Allah'a ibadet etmenin tadına varayım diye Müslüman olduğumdan beri doyasıya yemedim. Allah'a kavuşmak şevki ile kanasıya içmedim. Çünkü çok yemek, az ibadete sebep olur, insan çok yiyince vücudu ağırlaşır, gözkapaklarına ağırlık çöker, âzâları gevşer. Böyle bir kimsenin elinden, kendini ne kadar zorlarsa zorlasın, uykudan başka bir şey gelmez, çöplüğe atılmış bir leş gibi olur"** Minhacil-Abidin'de böyle denilmiştir.

Lokman-ı Hekim şöyle demişti; **"Oğlum! Uykuda ve yemekte ölçüyü kaçırma. Çünkü çok yiyip çok uyuyanlar; kıyamet gününe, sâlih amel yönünden eli boş varırlar."** Münyetil-Müthi'de böyle denilmiştir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَا تُمِيتُوا الْقُلُوبَ بِكَثْرَةِ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ فَاِنَّ الْقَلْبَ يَمُوتُ كَالزَّرْعِ اِذَا كَثُرَ عَلَيْهِ الْمَاءُ.

"Çok yiyip içerek kalbi öldürmeyin. Çünkü çok sulanmış bitkinin kuruması gibi oburluk da kalbi öldürür."

Sâlihlerden biri mideyi, kalbin altında kaynayan ve buharı kalbi saran bir kazana benzetir, buharın çokluğu kalbi lekeler, hatta karartır.

Oburluk, anlayış ve bilgi azlığına yol açar, mide şişkinliği, zekâ keskinliğini giderir.

Anlatıldığına göre bir gün Yahya İbn-i Zekeriyya (a.s) şeytan ile karşılaşır. İblis'in kucağında bir tomar yular vardır. Hz. Yahya ona; **"Bunlar nedir?"** diye sorar. Şeytan; **"Bunlar insanoğullarını avlamama yarayan azgın nefsi arzulardır"** diye cevap verir.

Hz. Yahya (a.s); **"Aralarında bana ait bir şey var mı?"** diye sorar. Şeytan; **"Hayır yok, yalnız sen bir gece yemeği fazla kaçırmıştın da seni namazdan alıkoyduk"** karşılığını verir.

Bunun üzerine Hz. Yahya; **"Öyleyse bundan sonra hiçbir zaman doyasıya yememeye kesinlikle karar veriyorum"** der. Şeytan da; **"O hâlde ben de bundan sonra hiç kimseye nasihat vermemeye kesin karar veriyorum"** karşılığını verir.

Bu durum ömründe bir gece yemeğinin ölçüsünü kaçıran içindir, buna karşılık ömründe bir gece bile acıktığını hissetmeyen ve buna rağmen kendini ibadet heveslisi sayan kimsenin hâline ne dersiniz?

Yine anlatıldığına göre Yahya Bin Hz. Zekeriyya (a.s) bir keresinde karnını arpa ekmeği ile fazlaca doyurur, o gece her zamanki zikrini yapamadan uykuya dalar. Allah (c.c) O'nu vahiy yolu ile şöyle azarlar; **"Ey Yahya! Benim evimden daha hayırlı bir ev mi buldun, yoksa bana yakın olmaktan sana daha faydalı bir muhit mi buldun? İzzet ve celâlim hakkı için, eğer Firdevs ile cehennemin her ikisini yakından görüp mukayese etsen gözyaşı yerine irin ağlar ve dikişli elbise yerine demir giyerdin."**

BEŞİNCİ BÖLÜM

NEFSİ YENMEK VE ŞEYTAN'A KARŞI KOYMAK

Aklı başında olan kimsenin, nefsin azgın arzularını açlıkla sindirmesi gerekir. Çünkü Allah'ın (c.c) düşmanını (nefsin azgın arzularını) ancak açlık gemleyebilir.

Nefsin azgın arzuları, yemek ve içmek şeytanın vasıtalarıdır. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurur;

اِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِى مِنِ ابْنِ اٰدَمَ مَجْرَى الدَّمِ فَضَيِّقُوا مَجَارِيَهِ بِالْجُوعِ اِنَّ اَقْرَبَ النَّاسِ اِلَى اللهِ تَعَالٰى يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ طَالَ جُوعُهُ وَعَطَشُهُ.

"Şeytan, insan vücudunda kan damarları yolu ile dolaşır, binaenaleyh siz onun dolaşım yolunu açlıkla daraltınız. Kıyamet günü, insanların Allah'a en yakın olanı, en uzun müddet aç ve susuz kalanıdır."[26]

İnsanoğlu hesabına en büyük tehlike kaynağı, midenin doyumsuz arzularıdır. Hz. Âdem (a.s) ile Havva'nın huzur ve istikrar yurdundan (cennetten) çıkarılarak horluk ve yokluk diyarına (dünyaya) gönderilmelerinin sebebi odur.

Bilindiği gibi bir ağaç meyvesinden yemek, kendilerine Allah tarafından yasaklandığı halde azgın arzularına yenilerek söz konusu ağacın meyvesinden yediler de çırılçıplak kalıverdiler.

Tahkike göre, mide, aşırı arzuların kaynağıdır. Hikmet ehlinden biri der ki; **"Nefsinin kontrolü altına giren kimse, onun azgın arzularından hoşlanmaya mahkûm olmuş, onun yanılmalar zindanında tutuklanmış ve kalbini faydalı şeylerden mahrum etmiş olur. Vücut âzâları toprağını azgın arzularla sulayanlar, kalplerinde pişmanlık ağacı dikmiş olurlar."**

Ulu Allah (c.c) canlıları üç türlü yaratmıştır. Hayvanları azgın isteklerle donatmış fakat onların yapısına akıl katmamıştır.

---

[26] Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, 671

İnsanoğlunu ise akıl ve arzuları bir arada yapısına katarak yaratmıştır. Buna göre aklını azgın arzularının kontrolüne veren kimse hayvanlardan aşağıdır. Bunun tersine azgın arzularını aklının kontrolü altında tutan kimse de meleklerden üstündür.

- HİKÂYE -

İbrahim Havvas (rahimehullahu) anlatıyor; "Bir gün Likâm dağı'nda idim. Bir nar ağacı gördüm, canım çekti. Ondan bir nar kopararak yardım, ekşiymiş, elimden attım ve yoluma devam ettim. Az ileride birini gördüm, yere serilmiş ve üzerine arılar üşüşmüştü.

Adam'a selâm verince; **"Aleykümselâm, ya İbrahim!"** diye cevap verdi. **"Beni nereden tanıyorsun?"** diye sordum. **"Allah'ı tanıyanlara hiçbir şey saklı değildir."** karşılığını verdi. Ona; **"Anlaşılan Allah ile münasebetin var, şu arılardan seni kurtarmasını O'ndan istesene"** diye takıldım.

Bana şu cevabı verdi; **"Ben de senin Allah ile münasebetin olduğunu sanıyordum. Asıl kendin, nar düşkünlüğünden seni kurtarmasını istesene! Nar düşkünlüğünün acısını insan âhirette çeker, oysa arı sokmasının acısı dünyadadır. Öte yandan arı sokması vücudu incittiği hâlde azgın arzular, iğnelerini kalbe batırırlar."**

Bana ağır, fakat faydalı bir ders veren adamı kendi hâlinde bırakarak yoluma devam ettim."

Nefsin aşırı arzuları padişahları köle yaptığı gibi sabır da köleleri padişahlığa yükseltir. Hz. Yusuf (a.s) sabrı sayesinde Mısır meliki oldu. Buna karşılık Züleyha, nefsinin azgın arzusu yüzünden, Hz. Yusuf'a (a.s) karşı duyduğu aşkı gemleyemediği için zavallı, düşkün, yoksul, yaşlı ve gözlerinden mahrum bir duruma düştü.

Ebul Hasan er-Razi'nin (rahimehullahu) anlattığına göre, ölümünden iki yıl sonra babasını rüyasında görür, üzerinde katrandan bir elbise vardır. Ona sorar, **"Babacığım, niye seni cehennemliklerin kılığı içinde görüyorum."**

Babası; **"Yavrum, nefsim beni cehenneme sürükledi! Sakın nefsine aldanma!"** der.

Şairin biri bu konuda şöyle der;

Başıma dört belâ sarıldı.
Sapıklığım ve iradesizliğim yüzünden düştüm pençelerine;

Şeytan, dünya, nefsim ve sonu olmayan arzular.
Hepsi de düşmanım, acaba kurtuluş nasıl?
İhtiras ve kuruntuların karanlığında,
Nefsimin beni sonu olmayan arzulara çağırdığını görüyorum."

Hatem'ül Asam (rahimehullahu) der ki; **"Nefsim ayak bağım, ilmim silâhım, günahım hayal kırıklığım ve şeytan da düşmanımdır. Nefsimin arzusuna, hiçbir zaman uymam."**

Ehli marifetten bir zatın şöyle dediği nakledilir; Cihad üç türlüdür. Birincisi kâfirlerle savaşmaktır ki, bu zahirî cihaddır. Ulu Allah'ın (c.c);

﴿ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ ﴾ المَائِدَة ؛ ٥٤

"Allah yolunda cihad edenler..." âyet-i celilesinde, cihadın bu çeşidine işaret edilmiştir.[27]

İkinci çeşit cihad ilimle ve inandırıcı deliller ile batılın taraftarlarına karşı verilen cihaddır.

﴿ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ اَحْسَنُ ﴾ النَّحْل ؛ ١٢٥

"En iyi usulle onlara karşı koy!" âyet-i kerimesi, bu çeşit cihada işaret eder.[28]

Üçüncü çeşit cihad, kötülüğü emreden nefse karşı verilen cihaddır. Bunun hakkında Allah şöyle buyurur;

﴿ وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ﴾ العَنْكَبُوت ؛ ١٢٥

"Bizim uğrumuzda cihad edenlere yollarımızı gösteririz"[29]

Peygamberimiz (s.a.v) de bu konuda şöyle buyurur;

"En faziletli cihad, nefse karşı verilen cihaddır."

Nitekim sahabîler (Allah onlardan razı olsun) kâfirlere karşı verilen bir savaştan dönünce; **"Küçük cihaddan büyük cihada döndük"** derlerdi.

Nefse, şeytana ve azgın isteklere karşı verilen cihada **"Büyük cihad"** ismini vermelerinin sebebi şudur; Nefse ve azgın arzulara karşı verilen cihad aralıksızdır, oysa kâfire karşı ara sıra savaş verilir. Öte yandan cephe savaşçısı düşmanını görür, fakat şeytan görünmez, görünür düşmana karşı cihad vermek, görünmez düşmanla cihad etmekten daha kolaydır.

---

[27] Maide sûresi; 54
[28] Nahl sûresi; 125
[29] Ankebut sûresi; 69

Bir de şeytana karşı savaşırken onun, senin nefsinde bir destekçisi vardır, bu destekçi nefsin azgın arzularıdır, oysaki kâfirlerle yapılan savaşta onların senin nefsinde öyle bir yardımcıları yoktur, bu yüzden şeytana karşı verilen cihad daha çetindir.

Yine savaşta kâfir öldürürsen zafer ve ganimet elde edersin, kâfir seni öldürürse şehitlik rütbesi ile cennet kazanırsın. Hâlbuki şeytanı öldüremezsin, ama eğer o seni öldürecek olursa Allah'ın cezasına çarpılırsın.

Nitekim derler ki; **"Savaşta atını elinden kaçıran kimse düşmanın eline düşer, buna karşılık imanını yitiren kimse Allah'ın gazabına uğrar, böyle bir şeyden Allah'a sığınırız!"**

Diğer yandan, kâfirlerin eline esir düşen kimsenin elleri boynuna bağlanmaz, ayaklarına pranga vurulmaz, aç ve çıplak bırakılmaz. Oysa Allah'ın öfkesine muhatap olan kimsenin yüzü kara olur, elleri boynuna kelepçelenir, ayakları ateşten prangalara vurulur, yediği ateş, giydiği ateş ve içtiği ateş olur.

ALTINCI BÖLÜM

GAFLET

Gaflet pişmanlığa yol açar. Gaflet nimetin elden gitmesine sebep olur. Gaflet faydalılığı engeller. Gaflet kıskançlığı azdırır. Gaflet kınanmaya ve nedamete sebep olur.

Hikâye edilir ki, sâlihlerden biri rüyasında hocasını görür ve ona; **"En çok neden pişmansınız?"** diye sorar. Hocası da ona; **"En büyük pişmanlığım gafletimdendir"** diye cevap verir.

Yine anlatılır ki, sâlihlerden biri Zünnun-i Mısrî'yi (rahimehullahu) rüyasında görür ve ona; **"Allah sana ne yaptı?"** diye sorar.

Zünnun-i Mısrî de; **"Beni karşısına dikerek seni gidi palavracı, seni gidi yalancı! Beni sevdiğini ileri sürdün, sonra da benden gaflete düştün diye beni azarladı"** cevabını verdi.

Şair bu konuda şöyle der;

Kendin gaflettesin, kalbin yanılmada,
Ömür geçti, günahlar olduğu gibi.

Anlatıldığına göre sâlihlerden biri babasını rüyasında görür, ona; **"Babacığım! Nasılsın, durumun nasıl?"** diye sorar. Babası da; **"Yavrum! Dünyada gafil yaşadık ve gafil olarak öldük"** diye cevap verir.

Zehril Riyaz'da rivâyet edildiğine göre Hz. Yakub (a.s) ölüm meleği (Azrail) ile dosttu. Bir gün Azrail, Hz. Yakub'u ziyarete gider. Hz. Yakub O'na; **"Ya Azrail, görüşmeye mi geldin, yoksa canımı almaya mı?"** diye sorar. Azrail; **"Gelişim ziyaret içindir"** cevabını verir.

Hz. Yakub; **"Senden bir ricam var"** der. Azrail; **"Nedir?"** der. Hz. Yakub; **"Ölümümün yaklaştığını, canımı almaya hazırlandığını bana önceden bildirmeni istiyorum"** der. Azrail; **"Hay hay, sana iki veya üç haberci gönderirim"** karşılığını verir.

Hz. Yakub'un ömrü dolunca bir gün yine ölüm meleği karşısına dikilir. Hz. Yakub yine sorar, **"Ziyaretçi misin, yoksa canımı almaya mı geldin?"** Azrail; **"Canını almaya geldim"** cevabını verir.

Hz. Yakub; **"Sen bana daha önce iki veya üç haberci göndereceğini söylemedin mi?"** diye sorar. Azrail şu cevabı verir; **"Söylediğimi ya-**

parak sana üç haberci gönderdim; Önce siyah iken sonra ağaran saçın, güçlü iken hâlsizleşen vücudun ve dimdik iken kamburlaşan vücudun, ey Yakub, işte bunlar benim Âdemoğullarına gönderdiğim ön habercilerdir."

Şair bu durumu şöyle tasvir eder;

Geçti yıllar, günler, günahlar üremekle,
Geldi ölüm habercisi, fakat kalp gafil,
Dünyadan nasibin aldanmak ve pişmanlık,
Dünyada kalman ise imkânsız ve boş kuruntu.

Ebu Ali ed-Dekkak (rahimehullahu) anlatıyor; "Hasta olan sâlih bir dostumu ziyaret etmeye vardım, büyük bir şeyh idi, etrafını talebeleri çevirmişti, ağlıyordu, iyice yaşlanmıştı. **"Ey şeyh! Neye ağlıyorsun, yoksa dünyaya mı?"** diye sordum. **"Asla! Kaçırdığım namazlara ağlıyorum"** diye cevap verdi. **"Nasıl olur, sen namazını kaçırmazdın"** dedim. Bana şu cevabı verdi; **"Şu günüme kadar geldim, ne gafletsiz secdeye vardığım oldu, ne de gafletsiz secdeden başımı kaldırdığım var. İşte şimdi de gaflet içinde ölüyorum."**

Arkasından derin bir nefes çekerek şu şiiri söyledi;

Mezarımdan doğrulacağım günü ve mahşere varacağımı düşündüm,
Dört köşelik çukurumdaki ikamet süremi,
Yapayalnız ve tek başıma, nice izzet ve mevkiden sonra,
Günahımın ve toprağımın tutuklusu olarak, onunla baş başa hesaplaşmam üzerinde eni boyu düşündüm.
Ve amel defterim verildiği zamanki hâlimin perişanlığını.
Fakat ümidim sendedir, Rabbim, yaratıcım!
Umarım ki, ey Allah'ım sen bağışlarsın günahkârı!

Uyun-ul Ahbar adlı eserde Şakık el-Belhî'nin (rahimehullahu) şu sözleri nakledilir; **"İnsanlar şu üç sözü söylerler ama davranışları sözlerine ters düşer. Birincisi; "Biz Allah'ın kuluyuz"** derler, fakat başıboşlar gibi davranırlar, bu durum sözlerine ters düşer. **"Allah bizim rızkımıza kefildir"** derler, fakat kalpleri yalnız dünya ile dünya varlığı biriktirmekle tatmin olur. Bu davranış da sözlerine ters düşer. **"Ölümden kurtuluşumuz yoktur"** derler, fakat hiç ölmeyecekmiş gibi hareket ederler, bu durum da hiç şüphesiz sözlerine ters düşer.

Ey kardeşim, sen kendine bak! Hangi vücutla Allah'ın huzuruna dikileceksin, hangi dille O'na cevap vereceksin, her şeyi inceden inceye sana sorduğunda ne cevap vereceksin.

Sorulara cevap ve cevaplara doğruluk hazırla, Allah'tan kork, çünkü **"O, iyi-kötü bütün davranışlarınızdan haberdardır."**

Şakık el-Belhî sözlerine devam ederek müminlere, Allah'ın emrinden ayrılmamalarını ve gizli-açık her durumda O'nu tek ilâh olarak bilmelerini öğütledi.

Hadis-i şerif'te varid olduğuna göre; Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur;

مَكْتُوبٌ عَلَى سَاقِ الْعَرْشِ اَنَا مُطِيعٌ مَنْ اَطَاعَنِي وَمُحِبٌّ مَنْ اَحَبَّنِي.

"Arş'ın direğinde yazar ki, "Bana itaat edenin ben de mükâfatını veririm, beni seveni ben de severim, bana yalvaranın isteğini karşılarım, benden af dileyenin günahlarını bağışlarım."

Aklı başında olan kimse, Allah'a korku içinde ve ibadetini sırf O'na yönelterek O'nun takdirinden hoşnut olarak O'ndan gelen belâya sabırla katlanarak verdiği nimetlere şükreder ve verdiği ile yetinerek itaat etmesi gerekir.

Nitekim Ulu Allah (c.c) buyurur ki; **"Benim takdir ettiğimden hoşnut olmayanlar, gönderdiğim belâya sabırla katlanmayanlar, nimetlerime şükretmeyenler ve verdiğimi yeterli bulmayanlar, benden başka ilâh arasınlar."**

Biri Hasan el-Basrî'ye (rahimehullahu); **"İbadetten zevk almıyorum!"** der. Hasan el-Basrî'de ona; **"Her hâlde sen Allah'tan korkmayan birinin yüzüne bakmışsın! Kulluk, her şeyden hakkıyla sıyrılarak Allah'a yönelmektir"** cevabını verir.

Başka birisi de aynı konuyu Ebu Yezid el-Bestamî'ye (rahimehullahu) açar, **"İbadetten zevk almıyorum!"** der. Ebu Yezid el-Bestamî de ona şöyle cevap verir; **"Çünkü sen ibadete tapıyorsun, Allah'a ibadet etmiyorsun! Allah'a ibadet et ki, ibadetten lezzet alasın."**

Anlatıldığına göre adamın biri namaza durur, **"Fatiha"** sûresini okurken sıra **"iyyake na'budü** (sırf sana kulluk ederiz)" âyetine geldiği zaman gerçekten sırf Allah'a kulluk ettiğini içinden geçirir. O sırada gizli bir ses ona; **"Yalan söylüyorsun, sen insanlara kulluk ediyorsun!"** diye seslenir. Hemen tevbe eder, insanlarla münasebetlerini keser ve yine namaza durur.

Yine sıra **"iyyake na'budü"** âyetine gelince aynı sesi bir kere daha duyar. **"Yalan söylüyorsun, sen servetine tapıyorsun."** Bu azar üzerine bütün varlığını fakirlere dağıtır, yine namaza durur, sıra yine **"iyyake na'budü"** âyetine geldiği zaman gizli ses bir daha kulağına gelir; **"Yalan söylüyorsun, sen elbiselerinin kölesisin."**

Derhal vücudunu örtmek için gerekli olanlarının dışında kalan bütün elbiselerini fakirlere verir ve namaza durur. Sıra bir daha **"iyyake na'budü"**

âyetine gelince bu sefer gizli ses kulağına şöyle seslenir; **"Şimdi doğru söylüyorsun, gerçekten şu anda sen sırf Allah'a kulluk ediyorsun."**

Revnâk'ul-Meranîs de der ki; "Adamın biri heybesini kaybetmiş, kime verdiğini bir türlü hatırlayamıyormuş, bu düşünce içinde namaza durmuş, namazda iken heybeyi kime verdiğini hatırlamış. Selâm verince kölesini çağırmış, "Falan oğlu filâna git, heybemizi geri al" demiş.

Köle; "Onda olduğu ne zaman hatırına geldi?" diye sormuş, adam "Namazda iken" diye cevap vermiş. Bunun üzerine köle ona şöyle demiş; "Efendim, demek ki sen Allah'ın rızası peşinde değil, heybenin peşinde imişsin." Adam da sağlam itikadına hürmet ederek köleyi derhal azat etmiş.

Bundan dolayı aklı başında olan kimsenin dünyadan gönül sıyırarak sırf Allah'a kulluk etmesi, ilerisini düşünerek âhiret saadetini araması gerekir. Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْاٰخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْاٰخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ ﴿الشورى ؛ ٢٠﴾

"Kim ki, âhiret ürününü (sevabını) **dilerse onun ürününü artırırız. Buna karşılık dünya ürününe** (elbise, yiyecek, içecek gibi dünya lezzetlerine) **talip ise ondan payını veririz, fakat onun âhirette hiçbir payı olmaz** (âhiret sevgisi kalbinden çıkarılır)."[30]

Böyle olduğu içindir ki, Hz. Ebu Bekir (r.a) Peygamberimiz uğruna kırk bin dinar açıktan ve kırk bin dinar gizlice harcamış ve sonunda kendisine hiçbir şey bırakmamıştır. Peygamberimizin (s.a.v) kendisi olsun, yakınları olsun dünyadan, onun azgın istek ve arzularından yüz çevirmişlerdi.

Nitekim Hz. Fatıma (r.anha)'nın Hz. Ali (k.v) ile evlendiği zaman çeyizi debbağlanmış koç derisi bir post ile içine ağaç kabuğu doldurulmuş deri bir yastıktan ibaretti.

[30] Şûra sûresi; 20

YEDİNCİ BÖLÜM

ALLAH'I UNUTMAK, FÂSIKLIK VE NİFAK

Kadının biri Hasan el-Basrî'ye (rahimehullahu) gelir; **"Genç bir kızım vardı, öldü. Onu rüyamda görmek istiyorum, onu rüyada görmemi sağlayacak bir dua öğretesin diye sana geldim"** der.

Hasan el-Basrî (rahimehullahu) da kadının arzusunu yerine getirir. Kadın kızını rüyasında görür ki, aman Allah'ım! Üzerinde katrandan bir elbise, boynuna bukağı ve ayaklarına prangalar vurulmuş.

Durumu Hasan el-Basrî'ye bildirir, veli de bu hâle üzülür.

Aradan zaman geçer, bu defa kızı rüyasında Hasan el-Basrî görür. Kız cennettedir ve başı taçlıdır. Kız "Veli" ye; "Beni hatırladın mı? Ben sana gelerek şöyle şöyle ricada bulunan kadının kızıyım" der.

Hasan el-Basrî; "Seni gördüğüm duruma getiren sebep nedir?" diye sorar. Kız şu cevabı verir; "Adamın biri bizim mezarlığın yanından geçerken Peygamberimize (s.a.v) bir defa salât-ü selâm getirdi, mezarlıkta azap çeken beş yüz elli ölü vardık. O adamın salât-selâm'ı sayesinde -bunlardan azabı kaldırın- diye emir geldi."

Şimdi düşünelim. Bir adamın Peygamberimize (s.a.v) getirdiği salât-ü selâm hürmetine o kadar kişi affedilince elli yıllık ömrü boyunca O'na salât-ü selâm getiren kimsenin kıyamet günü, O'nun şefaatine nail olmaması düşünülebilir mi?

Ulu Allah (c.c) şöyle buyurur;

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللّٰهَ فَأَنْسٰيهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

﴿ الحشر؛ ١٩ ﴾

"O kimseler gibi (yani münafıklar gibi) **olmayın** (günaha dalmayın) **ki, onlar Allah'ı unutmuşlardır** (yani Allah'ın emrinden ayrılarak tersini yapmışlar, dünyalık azgın arzulardan tat almışlar ve onun aldatıcı görüntülerine gönül vermişlerdir).**"**[31]

---

[31] Haşr sûresi; 19

Peygamberimize (s.a.v); **"Mümin ve münafık kimdir?"** diye sormuşlar. Peygamberimiz (s.a.v) şu cevabı vermiştir;

سُئِلَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ عَنِ الْمُؤْمِنِ وَالْمُنَافِقِ فَقَالَ؛ اِنَّ الْمُؤْمِنَ هَمُّهُ فِى الصَّلاَةِ وَالصِّيَامِ وَالْمُنَافِقَ هَمُّهُ فِى الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ كَالْبَهِيمَةِ وَتَرْكِ الْعِبَادَةِ وَالصَّلاَةِ. وَالْمُؤْمِنُ مَشْغُولٌ بِالصَّدَقَةِ وَطَلَبِ الْمَغْفِرَةِ. وَالْمُنَافِقُ مَشْغُولٌ بِالْحِرْصِ وَالْأَمَلِ. وَالْمُؤْمِنُ آيِسٌ مِنْ كُلِّ اَحَدٍ اِلاَّ مِنَ اللّٰهِ تَعَالَى وَالْمُنَافِقُ رَاجٍ كُلَّ اَحَدٍ اِلاَّ اللّٰهَ. وَالْمُؤْمِنُ يُقَدِّمُ مَا لَهُ دُونَ دِينِهِ وَالْمُنَافِقُ يُقَدِّمُ دِينَهُ دُونَ مَالِهِ. وَالْمُؤْمِنُ آمِنٌ مِنْ كُلِّ اَحَدٍ اِلاَّ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى وَالْمُنَافِقُ خَائِفٌ مِنْ كُلِّ اَحَدٍ اِلاَّ مِنَ اللّٰهِ. وَالْمُؤْمِنُ يُحْسِنُ وَيَبْكِى وَالْمُنَافِقُ يُسِىءُ وَيَضْحَكُ. وَالْمُؤْمِنُ يُحِبُّ الْوَحْدَةَ وَالْخَلْوَةَ وَالْمُنَافِقُ يُحِبُّ الْخُلْطَةَ وَالْمَلأَ. وَالْمُؤْمِنُ يَزْرَعُ وَيَخْشَى الْفَسَادَ وَالْمُنَافِقُ يَقْلَعُ وَيَرْجُوا الْحَصَادَ. وَالْمُؤْمِنُ يَأْمُرُ وَيَنْهَى سِيَاسَةً دِينِيَّةً وَيُصْلِحُ وَالْمُنَافِقُ يَأْمُرُ وَيَنْهَى رِيَاسَةً وَيُفْسِدُ بَلْ يَأْمُرُ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَى عَنِ الْمَعْرُوفِ كَمَا قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى؛ اَلْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ اَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللّٰهَ فَنَسِيَهُمْ اِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ وَعَدَ اللّٰهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِىَ حَسْبُهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُقِيمٌ. اِنَّ اللّٰهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِى جَهَنَّمَ جَمِيعًا.

"Mümin'in gözü namazda, oruçta olur, münafığın gözü ise -hay-

vanlarda olduğu gibi- **yemekte, içmekte, ibadet ve namazdan uzak durmakta olur. Mümin, eli vardıkça sadaka verir, Allah'tan günahlarının affedilmesini diler. Münafık ise ihtiras ve boş kuruntular peşindedir. Müminin Allah'tan başka hiçbir kimsede umudu olmaz, münafık ise Allah'tan başka herkese umut bağlar.**

Mümin, dini yerine malını feda eder, münafık ise malı uğruna dinini satar. Mümin, Allah'tan başka hiç kimseden korkmaz. Münafık ise Allah'tan başka herkesten çekinir. Mümin iyilik işlemekle birlikte ağlar, münafık ise kötülük işlediği hâlde güler.

Mümin yalnızlıktan ve kendi başına kalmaktan hoşlanır. Münafık ise girişkenlikten ve kalabalıktan hoşlanır.

Mümin, tohum eker, (yapıcı ve üreticidir) **kargaşalıktan hoşlanmaz, münafık ise yıkıcıdır, bununla birlikte emeksiz ürün peşindedir. Mümin, dinin prensiplerine uygun bir idare uğruna emir verir ve yasaklar koyar, düzelticidir. Münafık ise baş olma ihtirası uğruna emirler verir ve yasaklar koyar, yıkıcıdır. Daha doğrusu kötülüğü emrederken iyiliği ve doğruyu yasaklar."**

Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

اَلْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ اَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللّٰهَ فَنَسِيَهُمْ اِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ۝ وَعَدَ اللّٰهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعَنَهُمُ اللّٰهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُقِيمٌ ﴿التَّوْبَةِ ؛ ٦٧-٦٨﴾

"Münafık erkekler de münafık kadınlar da birbirlerinin parçalarıdırlar (hepsi birbirine benzer) **onlar kötülüğü emrederler, iyilikten vazgeçirmeye çalışırlar. Onlar avuçlarını yumarlar** (cimridirler) **onlar Allah'ı unutmuşlardır, Allah da onları unuttu. Hiç şüphesiz münafıklar, fâsıkların ta kendileridirler.**

Allah erkek münafıklara da kadın münafıklara da kâfirlere de içinde ebediyen kalmak üzere cehennem ateşini vaad etmiştir. Bu onlara yeter. Ayrıca Allah onları rahmetinden kovdu, onlar için tükenmez azap vardır."[32]

---

[32] Tevbe sûresi; 67-68

Yine Ulu Allah (c.c) şöyle buyurur;

إِنَّ اللهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا ﴿النِّسَاءِ ؛ ١٤٠﴾

"Allah münafıklar ile kâfirlerin hepsini (kâfir ve münafık olarak öldükleri takdirde) **cehennemde bir araya getirecektir."**[33]

Âyet-i celilede münafıkların daha önce zikredilmelerinin sebebi, bunların kâfirlerden daha kötü olmaları yüzündendir. Arkasından da her iki zümrenin birlikte varacağı yerin cehennem olduğunu bildirmiştir.

Yine Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا ﴿النِّسَاءِ ؛ ١٤٥﴾

"Hiç şüphesiz, münafıklar cehennemin en alt katındadırlar. Onlar için hiçbir kurtarıcı bulamayacaksın."[34]

Münafık kelime manası bakımından **"nâfik-ul yerbu"** deyiminden türemiştir. Tarla faresinin yuvasında karşılıklı iki delik bulunduğu söylenir, birine **"nafıka"** diğerine **"kasıa"** denir. Tarla faresi birinin ucundan başını gösterir, öbüründen çıkıp gider.

İşte münafığa o yüzden bu ad takılmıştır. Çünkü kendini Müslümanmış gibi gösterir, öte yandan İslâm'dan çıkarak kâfirliğe girer.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَثَلُ الْمُنَافِقِ كَمَثَلِ الشَّاةِ تَرَى بَيْنَ قَطِيعَيْنِ مِنَ الْغَنَمِ.

"Münafık, iki koyun sürüsü arasında kâh sürünün birine, kâh öbürüne katılan şaşkın bir koyun gibidir. O, bu sürülerin hiçbirinde devamlı barınmaz, çünkü her iki sürüye de yabancıdır. Münafık da tıpkı böyledir, ne tamamen Müslümanlarla kaynaşabilir ve ne de kâfirlerle."[35]

Ulu Allah (c.c) cehennemi yedi kapılı olarak yaratmıştır. Nitekim;

لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ... ﴿الْحِجْرِ ؛ ٤٤﴾

"Cehennemin yedi kapısı vardır" diye buyuruyor.[36]

---

[33] Nisa sûresi; 140
[34] Nisa sûresi; 145
[35] Müslim, Kitabu Sıfati'l-Münâfikîn ve Ahkâmuhum 2784; Nesâî, Kitabu'l-İman 5037
[36] Hicr sûresi; 44

Bu kapılar, lânetle kaplanmış demirdendir, cehennem duvarlarının dış yüzü bakırdan ve iç yüzü kurşundandır. Tabanında azap ve tavanında öfke ve acımasızlık vardır. Zemini cam, kurşun, bakır ve demir karışımıdır. Cehennemlikler üstten, alttan, sağdan ve soldan ateşle kuşatılmışlardır.

Cehennem birbiri üzerinde duran katlardan meydana gelmiştir. İşte münafıklar için bu katların en altta olanı ayrılmıştır.

Rivâyete göre Cebrail'in (a.s) gelişlerinden birinde Peygamberimiz (s.a.v) O'na; "Ya Cebrail, bana cehennemi ve onun hararet derecesini tasvir et" der. Cebrail de Peygamberimizin (s.a.v) isteği üzerine şunları anlatır; "Ulu Allah (c.c), cehennem ateşini yarattıktan sonra bin yıl boyunca yaktı, sonunda kıpkırmızı oldu. Arkasından bin yıl daha yaktı, nihayet ağardı. Daha sonra onu koyu bir kara renge bürününceye kadar bin yıl daha yaktı.

Seni hak dinle Peygamber olarak gönderen Allah adına yemin ederim ki, cehennemliklerin üzerindeki elbiselerden biri yeryüzü halkına gösterilecek olsa, hepsi ölürlerdi. Yine eğer cehennem içeceğinin bir tek kovası yeryüzü sularının tamamına katılsa, tadanlar derhal ölürdü.

Ulu Allah (c.c)'ın;

ثُمَّ فِى سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ ﴿ الحَاقَّة ؛ ٣٢ ﴾

"Sonra onu boyu yetmiş arşın zincire vururuz."[37] âyetinde belirttiği zincirden bir arşın kadarı -ki o arşının uzunluğu doğu ile batı arası kadardır- dünya dağlarına düşse, dağlar erirdi. Eğer aranızdan biri cehenneme girdikten sonra çıkarılarak aranıza gönderilse yeryüzündekiler, kokusunun keskinliğinden bayılarak ölürlerdi."

Peygamberimiz (s.a.v) Cebrail'in sözünün burasında araya girerek; "Ya Cebrail, bana cehennemin kapılarını tarif et, şu bildiğimiz kapılar gibi midirler?" diye sordu.

Cebrail (a.s); "Hayır Ya Resulullah, fakat birbiri üzerinde katlar hâlindedirler. Kapıdan kapıya yetmiş yıllık mesafe vardır. Her kapının ısı derecesi üzerindekinden yetmiş kat fazladır.

Peygamberimiz (s.a.v) Cebrail'e bu kapılara tekabül eden katlara kimlerin gireceğini sordu, Cebrail (a.s) şöyle cevap verdi; "İsmi -Hâviye- olan en alt katın kapısından münafıklar gireceklerdir. Nitekim Ulu Allah (c.c);

اِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِى الدَّرْكِ الْاَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا

﴿ النِّسَآء ؛ ١٤٥ ﴾

"Hiç şüphesiz, münafıklar cehennemin en alt katındadırlar. Onlar için hiçbir kurtarıcı bulamayacaksın"[38] buyuruyor.

---

[37] Hakka sûresi; 32
[38] Nisa sûresi; 145

İsmi -Cahim- olan ikinci katın kapısından Allah'a ortak koşanlar gireceklerdir. İsmi -Sakar- olan üçüncü katın kapısından yıldızlara tapan putperestler (sabiîler) gireceklerdir.

Adı -Lezza- olan dördüncü katın kapısından şeytan ile birlikte ona uyan ateşperestler girecektir. Adı -Hutame- olan beşinci katın kapısından Yahudiler gireceklerdir. İsmi -Sair- olan altıncı katın kapısından Hıristiyanlar gireceklerdir."

Cebrâil (a.s) sözünün burasında susunca Peygamberimiz (s.a.v); "Hani yedinci katın kapısından girecek olanları söylemedin?" diye sordu. Cebrail bu soruya; "Ya Muhammed, onu sorma!" diye cevap verdi. Peygamberimiz (s.a.v); "Söyle!" diye ısrar edince Cebrail; "Yedinci kapıdan da senin ümmetinden tevbesiz ölen büyük günahkârlar gireceklerdir" diye sözünü tamamladı. Rivâyete göre;

وَإِنْ مِنْكُمْ إِلاَّ وَارِدُهَا ﴿ مَرْيَم ؛ ٧١ ﴾

"Hepiniz teker teker oraya (cehenneme) **mutlaka gireceksiniz"** mealindeki âyet-i kerime indiği zaman Peygamberimizin ümmeti hesabına duyduğu korku artmış ve hüngür hüngür ağlamıştı.[39]

Allah'ı tanıyan, O'nun sillesinin ve hışmının şiddetini bilen kimse O'ndan olanca derecesi ile korkar. Anlatılan sıkıntılarla henüz karşılaşmadan, o korkunç ve ürkütücü ev (cehennem) gözü önüne dikilmeden, perde düşüp intikamı pek çetin olan Allah'ın (c.c) huzuruna çıkarılmadan ve cehenneme sevk edilmeden kendine ve sapıklıklarına gözyaşı döker. Orada nice yaşlı kimse; "Hey gidi yaşlılığım!" diye feryat eder, nice genç; "Eyvah gençliğime!" diye bağırır. Nice kadın da; "Eyvah rezilliklerime, yazık yırtılan sır perdelerime!" diye figan eder. Orada herkesin yüzü ve vücudu kapkaradır, beli bükülecektir.

Ne büyüklere saygı gösterilir, ne de küçüklere acınır, kadınlar çırılçıplaktır.

Allah'ım, ey bağışlayıcıların ulusu! Rahmetin sayesinde bizi ateşten ve ateşe yaklaştıracak her türlü kötülükten koru, bizi iyilerle birlikte cennete koy.

Allah'ım! Kusurlarımıza göz yum, başımızdakileri güvenilir kıl, ayak sürçmelerimizden sonra dengeye kavuşmamızı nasip eyle ve huzurunda bizi rezil eyleme, ey merhametlilerin en merhametlisi.

Salât ve selâm Peygamberimize, O'nun yakınları ile sahabîleri üzerine olsun.

---

[39] Meryem sûresi; 71

SEKİZİNCİ BÖLÜM

TEVBE

Tevbe her Müslüman erkek ve kadına farzdır. Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا تُوبُوا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوحًا ﴿التَّحْرِيمُ ؛ ٨﴾

"Ey iman edenler! Dönülmez bir tevbe ile Allah'a yöneliniz."[40]

Emir vücup içindir.

Yine Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللّٰهَ فَاَنْسٰيهُمْ اَنْفُسَهُمْ اُولٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

﴿الْحَشْرِ ؛ ١٩﴾

"Allah'ı unuttukları için Allah'ın kendilerini kendilerine unutturduğu kimseler gibi olmayınız. Onlar fâsıkların ta kendileridir."[41]

Âyet-i kerimedeki **"Allah'ı unuttular"** ifadesi, Allah'a daha önce söz vermiş oldukları hâlde O'nun kitabına uymaktan cayanlar demektir. **"Allah da onlara kendi kendilerini unutturdu"** cümlesi de kötülüklerinden vazgeçip kendileri hesabına iyi davranışlara girişmek üzere kendi kendilerini değerlendirmelerini hatırlarına getirmedi demektir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

مَنْ اَحَبَّ لِقَاءَ اللّٰهِ اَحَبَّ اللّٰهُ لِقَاءَهُ، وَمَنْ كَرِهَ لِقَاءَ اللّٰهِ كَرِهَ اللّٰهُ لِقَاءَهُ.

"Allah'a kavuşmayı dileyen kimseye kavuşmaktan Allah hoşnut olur. Buna karşılık Allah'a kavuşmaktan hoşlanmayan kimseye kavuşmayı Allah da istemez."[42]

Âyetteki; **"Onlar fâsıkların ta kendileridir"** ifadesi de günah işlemeyi tabiî bir yol hâline getirenler, verdikleri sözden cayanlar, hidayet, rahmet ve mağfiret yolundan sapanlar demektir.

---

[40] Tahrim sûresi; 8

[41] Haşr sûresi; 19

[42] Buharî, Kitabu'r-Rikak 6507; Müslim, Zikir ve Dua 2683; Tirmizi, Cenaze, 1066

"Fâsık" iki türlüdür; Biri **"kâfir fâsık"**, diğeri **"facir fâsık"**. **"Kâfir fâsık"** Allah'a ve O'nun Resulü'ne inanmayan, hidayet yolundan çıkarak sapıklık çıkmazına koyulan kimsedir. Nitekim Ulu Allah (c.c) böylesi fâsıklar hakkında şöyle buyuruyor;

فَفَسَقَ عَنْ اَمْرِ رَبِّهِ ﴿الكَهْف؛ ٥٠﴾

"O, Rabbi'nin emrinden çıkmıştır"[43]

Yani iman ederek Allah'ın emrine uyma yolundan ayrılmıştır.

"Facir fâsık"a gelince içki içen, haram yiyen, zina eden, çeşitli günahlar işleyerek ibadet yolundan sapıp isyan yoluna giren ve fakat Allah'a ortak koşmamış olan kimselerdir.

Aralarında fark da şudur; Ölmeden önce tevbe edip kelime-i şahadet getirmedikçe kâfir fasığın affedilmesi umulmaz. Buna karşılık facir fâsık, ölmeden önce sadece tevbe ederek işlediklerinden pişmanlık duyduğu takdirde affa uğraması beklenebilir.

Bilinmelidir ki, sebebi nefsin azgın arzuları olan her günahın affedilmesi beklenebilir. Buna karşılık sebebi kibir olan günahın affı beklenemez. Nitekim şeytanın baş kaldırmasına sebep kibri olduğu için affedilmemiştir.

Buna göre ölmeden önce günahlarından vazgeçip Allah'a tevbe etmen gerekir ki, Allah'ın dileğini kabul buyurmasını beklemeye haklı olasın. Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyurur;

وَهُوَ الَّذِى يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿الشُّورٰى؛ ٢٥﴾

"Kullarından gelen tevbeleri kabul ederek kötülükleri affeden O'dur."[44]

Demek ki Ulu Allah, tevbeyi kabul ederek yapılmış olan kötülükleri bağışlıyor. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اَلتَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لاَ ذَنْبَ لَهُ.

"Günahlarından tevbe eden kimse, hiç günah işlememiş kimse gibidir."[45]

[43] Kehf sûresi; 50
[44] Şûra sûresi; 25
[45] İbn Mâce, Zühd 4250

Anlatıldığına göre adamın biri her günah işlediğinde işlediği günahı bir deftere yazardı. Günün birinde yeni bir günah daha işler, yazmak için defterini açar. Fakat günah listesinin kayıtlı olduğu sayfalarda;

فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ ﴿ الفرقان ، ٧٠ ﴾

"O kimseler ki, Allah onların kötülüklerini iyiliklerle değiştirir"[46] mealindeki âyet-i kerimeden başka hiçbir satır bulamaz. Âyetten murat Allah, şirkin yerine imanı, zinanın yerine affı, günahın yerine ismet ve taatı değiştirir demektir.

Yine anlatıldığına göre Hz. Ömer (r.a) bir gün Medine mahallelerinden birini dolaşırken bir delikanlı ile karşılaşır. Delikanlı, elbisesinin altında içki şişesi taşımaktadır. Hz. Ömer (r.a); "Delikanlı, elbisenin altında ne var?" diye sorar. Delikanlı az kalsın; "İçki!" diye cevap verecekti ki, o anda içinden şöyle dua etti; "Allah'ım! Beni Ömer'in karşısında rezil etme, rüsva etme, ayıbımı gözünden sakla, bundan sonra bir daha içki içmeyeceğim."

Arkasından; "Ey Emirü'l-Mü'minin, elbisemin altında taşıdığım sirke şişesidir" diye cevap verir. Hz. Ömer (r.a); "Göreyim" der. Delikanlı elbisesini kaldırır. Hz. Ömer bakar, gerçekten içki sirke olmuştur! Demek ki içki sirkeye dönüşmüştür.

Kul, korkusu ile tevbe ettiği için samimiyetinden dolayı Allah, onun içkisini sirkeye değiştirdiğini görüyorsun. Bu böyle olunca kötülüğe batmış bir günahkâr, dönülmez bir tevbe ederek işlediği kötülüklerden vazgeçecek olsa Ulu Allah (c.c) onun günah içkisini ibadet sirkesine dönüştürecektir.

Ebu Hureyre (r.a) anlatıyor;

Bir gece yatsı namazını Allah Resulü ile birlikte kıldıktan sonra yola çıktım, yürürken önüme bir kadın çıktı. "Ey Ebu Hureyre, ben bir günah işledim, acaba tevbem kabul olur mu" diye sordu.

"İşlediğin günah nedir?" diye sordum. Kadın; "Zina yaptım ve zinadan peydahladığım çocuğu da öldürdüm" cevabını verdi. Kadına; "Mahvoldun ve cana kıydın, yemin ederim ki, senin yapacağın tevbe kabul edilmez" karşılığını verdim, ben böyle der-demez kadın bayılarak yere düştü.

Yoluma devam ettim, yürürken içimden "Allah Resulü henüz aramızda iken ben fetva veriyorum, bu doğru değil" dedim. Bu düşünce ile geriye döndüm, Peygamberimize vardım, karşılaştığım olayı O'na anlattım.

[46] Furkan sûresi; 70

Bana dedi ki; **"Mahvoldun ve kadını da mahvettin. Şu âyetler nerede, senin tutumun nerede! Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;**

وَالَّذِينَ لاَ يَدْعُونَ مَعَ اللهِ اِلٰهًا اٰخَرَ وَلاَ يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِى حَرَّمَ اللهُ
اِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ يَلْقَ اَثَامًا ۞ يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ
يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا ۞ اِلَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ عَمَلاً
صَالِحًا فَاُولٰٓئِكَ يُبَدِّلُ اللهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللهُ غَفُورًا رَحِيمًا

﴿ الفُرْقَانْ ؛ ٧٠-٦٨ ﴾

"Onlar ki, Allah'ın yanına başka ilâh katıp tapmazlar, kesin bir adalet hükmü olmaksızın Allah'ın haram kıldığı cana kıymazlar, zina etmezler, (işte onlar Allah'ın gerçek kullarıdırlar) **Kim bu haramları işlerse cezaya çarpılır.**

Kıyamet günü o kimsenin azabı kat kat olur ve perişanlık içinde azap ile ebediyen baş başa bırakılır. Yalnız tevbe ederek sâlih ameller işleyenler müstesna, Allah onların kötülüklerini iyiliklerle değiştirir. Allah, çok bağışlayıcı ve çok merhametlidir."[47]

Bunun üzerine Peygamberimizin yanından hemen çıktım, "Az önce benden bir konuda fetva isteyen kadının yanına beni götürecek kimse var mı?" diye seslendim. Çocuklar; "Ebu Hureyre delirmiş" diye bağırmaya başladılar.

Sonunda kadının yanına vararak Peygamberimizin verdiği fetvayı ona bildirdim, kadın sevinçten coşarak nara attı ve; "Bir bahçem var, onu Allah ve O'nun Resulü uğruna sadaka olarak vereceğim" dedi.

---

[47] Furkan sûresi; 68-70

- HİKÂYE -

Utbet-ül Gulâm şamatacılığı ve sarhoşluğu ile meşhur, günah ve kötülükte ileri gitmiş biri idi. Bir gün Hasan el-Basrî'nin (rahimehullahu) toplantısına katıldı. Şeyh şu âyet-i kerime'nin tefsirini okuyup açıklıyordu. Âyet-i kerime de Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

﴿ اَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰهِ... ﴾ الحديد ؛ ١٦

"Allah'a iman edenlerin, O'nun zikrinden dolayı kalplerinin ürpereceği zaman gelmedi mi? Yani kalplerinin korkacağı vakit gelmedi mi?"[48]

Hasan el-Basrî âyetin tefsirini naklederken gayet etkili bir vaaz yaptı, öyle ki, herkesi ağlattı.

Bu sırada kalabalığın arasından bir delikanlı ayağa kalktı; "Ey müminlerin muttakisi! Allah benim gibi günahkârlık ve kötülüğe batmış birinin tevbesini kabul eder mi?" diye sordu. Şeyh "Tabiî, tevbe edecek olsan Allah senin günahkârlık ve kötülüğe dalmışlığını affeder" diye cevap verdi.

Adı Utbet-ül Gulâm olan delikanlı bu cevap üzerine benzi sarardı, böğürleri titredi ve öylesine gür bir nâra attı ki, arkasından baygın olarak yere düştü. Ayılınca yanına yaklaşan Hasan el-Basrî ona şu beyitleri okudu;

Ey Arş'ın Rabbi'ne karşı gelen delikanlı,
Bilir misin, nedir günahkârların cezası?
Günahkârların alınlarının yakalandığı gün,
Asiler için "sair" var ki, onun yalazı gümbürtülü ve öfkelidir.
Eğer bu ateşe dayanabileceksen Allah'a isyan et,
Değilse günah işlemekten kaçın.
Kazandığın günahlar yüzünden,
Nefsini esir etmişsin, onu kurtarmaya çalış.

Bu şiiri duyan delikanlı, bir kere daha gür bir nara salarak baygın vaziyette yere düştü.

Ayılınca Şeyh'e yine sordu; "Ey Şeyh! Esirgeyici olan Allah, benim gibi bir alçağın tevbesini kabul eder mi?" Hasan el-Basrî delikanlıya; "Günahkâr kulun duasını bağışlayıcı olan Allah'tan başka kim kabul edebilir ki?" diye cevap verdi.

---

48 Hadid sûresi; 16

Bu cevap üzerine kalbi biraz daha ferahlayan delikanlı, başını yerden kaldırarak Allah'tan üç şey için dua etti.

Birinci duası şuydu; "Allah'ım! Eğer tevbemi kabul ederek günahlarımı affedersen, bana gerek Kur'ân-ı Kerim ve gerekse diğer ilimler ile ilgili olarak işittiğim her cümleyi kavrayacak derecede kuvvetli bir zekâ hıfzetme gücü ihsan eyle."

İkinci duası şuydu; "Allah'ım! Bana öylesine tatlı bir ses bağışla ki, benim dilimden Kur'ân-ı Kerim duyan en katı kalpli kimselerin bile gönlü yumuşasın."

Üçüncü duası da şu oldu; "Allah'ım! Bana helâl lokma nasip eyle, zarurî geçim kaynağımı ummadığım yerlerden temin eyle."

Ulu Allah (c.c) delikanlının her üç duasını da kabul etti. Bunun üzerine zekâ ve hafızası gelişti, o Kur'ân-ı Kerim okuyunca dinleyenler derhal günahlarına tevbe ediyorlardı, ayrıca her gün evine bir çömlek dolusu çorba ile iki çörek gelirdi, kimin getirdiğini hiç kimse bilmiyordu.

Ölünceye kadar bu durum böylece devam etti. İşte gönülden Allah'a yönelen kimselerin hâli budur. Çünkü Allah iyi amel işlemeye yönelenleri mükâfatsız bırakmaz.

Âlimlerden birine soruldu ki; "Kul, tevbe ettiği zaman tevbesinin kabul edilip edilmediğini bilebilir mi?" Âlim bu soruya şu cevabı verdi: "Bu konuda kimse kesin bir hükme varamaz, fakat tevbenin kabul edilip edilmediğine işaret eden bazı alâmetler vardır. Başlıcaları şöyle sıralanabilir:

1- Kulun kendisini günahtan uzak hissetmesi gerekir.

2- Kalbinden sevincin silindiğini, her baktığı yerde Allah'ın varlığını hissetmesi gerekir.

3- Günahkârlardan uzak durarak iyilik işleyenlere yakınlık duyması gerekir.

4- Dünya kazancının azını çok, âhiret amelinin çoğunu az görmesi gerekir.

5- Kalbini devamlı olarak Allah'ın farz kıldığı ibadetler ile ilgili görmelidir.

6- Az konuşması, aralıksız bir düşünce hâli yaşaması daha evvel işlediği günahlardan dolayı devamlı olarak üzgün ve pişman görünmesi gerekir.

DOKUZUNCU BÖLÜM

SEVGİ

Anlatıldığına göre adamın biri çöl ortasında yürürken gözünün önüne çirkin bir yüz dikilir. Adam; "Sen kimsin?" der. Çirkin yüz; "Ben senin çirkin amellerinim!" diye cevap verir. Adam; "Senden kurtulmanın yolu nedir?" diye sorar. Çirkin yüz, adama; "Peygamber'e salât-ü selâm getirmektir." dedi.

Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اَلصَّلاَةُ عَلَيَّ نُورٌ عَلَى الصِّرَاطِ، وَمَنْ صَلَّى عَلَيَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ ثَمَانِينَ مَرَّةً غَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبَ ثَمَانِينَ عَامًا.

"Bana getirilen salât-ü selâm, sırat köprüsü üzerinde ışıktır, Cuma günü seksen kere salât-ü selâm getiren kimsenin geçmiş seksen yıllık günahı affedilir."[49]

Yine anlatıldığına göre adamın biri Hz. Muhammed'e salât-ü selâm getirmezdi, bir gece rüyasında Peygamberimizi (s.a.v) görür, fakat Peygamberimiz yüzünü adama çevirmez. Adam; "Ey Allah'ın Resulü! Yoksa bana kızgın mısın?" diye sorar, Peygamberimiz (s.a.v); "Hayır!" diye cevap verir. Adam; "O hâlde niye yüzüme bakmıyorsun?" diye sorar. Peygamberimiz (s.a.v); "Çünkü seni tanımıyorum" diye karşılık verir.

Adam; "Beni nasıl tanımazsın, ben senin ümmetinden biriyim, âlimlerin anlattığına göre sen ümmetini ananın çocuğunu tanıdığından daha iyi tanırsın" der. Peygamberimiz (s.a.v)'in cevabı şöyle olur; "Âlimler doğru söylemişler, yalnız sen üzerime salât-ü selâm getirerek beni hatırlamadın ki! Benim ümmetimi tanımam, üzerime getirecekleri salât-ü selâm ile ölçülüdür."

Bu arada adam uyanır ve her gün Peygamberimize (s.a.v) yüz kere salât-ü selâm getirmeyi üzerine borç haline getirir ve bunu yapar. Bir müddet sonra Peygamberimizi yine rüyasında görür. Peygamberimiz (s.a.v)

---

[49] Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 3814; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 501

ona "Şimdi seni tanıyorum ve sana şefaat edeceğim" diye müjde verir. Çünkü adam Resulullah'ı sever olmuştur.

Ulu Allah (c.c) buyurur ki;

قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿آل عِمْرَان ؛ ٣١﴾

"Ey Resul'üm de ki, eğer Allah'ı seviyorsanız, bana uyunuz da Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı affetsin. Hiç şüphesiz Allah, bağışlayıcı ve esirgeyicidir."[50]

Âyet-i kerimenin nüzul sebebi şöyle nakledilir; Peygamberimiz (s.a.v) K'ab İbn-i Eşref ile adamlarını İslâm'ı kabul etmeye davet ettiği zaman onlar da Peygamberimize "Biz Allah'ın oğulları yerindeyiz, o yüzden biz Allah'ı daha çok severiz" diye cevap verdiler.

Adamların bu cevabına karşılık Ulu Allah (c.c) Peygamber'in onlara şu mahiyette bir cevap vermesini murat etmiş olmalıdır; "Eğer siz Allah'ı seviyorsanız, tebliğ ettiğim dini kabul ederek bana uyunuz. Çünkü ben O'nun bildirisini size ulaştıran ve sizinle ilgili hükümlerini açıklayan bir Allah Resulüyüm. Eğer benim O'nun adına yaptığım davete uyarsanız, o sizi sever ve günahlarınızı bağışlar. Hiç şüphesiz O, bağışlayıcı ve esirgeyicidir."

Müminlerin Allah'ı sevmesi, O'nun emrine uymakla, ibadetine koşmakla ve hoşnutluğunu aramakla olur.

Allah'ın (c.c) müminleri sevmesi, onlara merhametle muamele etmesi, onları mükâfatlandırması, günahlarını bağışlaması, onlara rahmet, günahtan korunma ve başarı ihsan eylemesi demektir.

İmam-ı Gazâli (rahimehullahu) **"İhya-ul Ulûmi'd-Din"** adlı eserinde der ki; **"Dört şeyi yapmaksızın dört şeyi iddia eden kimse yalancıdır;**

1- Cenneti sevdiğini söylediği hâlde ibadet etmeyen kimse yalancıdır.

2- Peygamberimizi (s.a.v) sevdiğini ileri sürdüğü hâlde âlimler ile fakirleri sevmeyen yalancıdır.

3- Cehennemden korktuğunu iddia ettiği hâlde günah işlemekten vazgeçmeyen kimse yalancıdır.

Nitekim Rabia-i Adeviyye'nin (rahimehullahu) şu iki beyti bu noktayı güzel izah eder;

Allah'a isyan ediyorsun, oysa O'nu sever görünüyorsun,

---

[50] Al-i İmran sûresi; 31

Hayatım hakkı için bu durum, mantık prensiplerini alt-üst eder.
Eğer sevgin doğru olsaydı, O'nun emirlerine uyardın,
Çünkü âşık, sevgilisinin sözünden çıkmaz.

Sevginin alâmeti, sevgilinin arzusuna uymak ve onunla ters düşmekten sakınmaktır.

Anlatıldığına göre bir gün bir grup Şibli'yi (rahimehullahu) ziyarete gider. Büyük veli; "Siz kimsiniz?" diye sorar. Gelenler; "Biz seni seven-le-riz" diye cevap verirler.

Bu sırada Şiblî yüzünü onlara döner, sonra onları taşlamaya başlar, adamlar Şiblî'den kaçarlar. Veli onlara; "Benden niye kaçıyorsunuz, eğer gerçekten beni sevseydiniz, belâmdan kaçınmazdınız?" diye azarlar. Arkasından sözlerine şöyle devam eder;

"Muhabbet ehli, sevgi kadehinden içtiler, beldeler ve yeryüzü onlara dar geldi, Allah'ı hakkı ile bildiler, O'nun ululuk ve kudreti karşısında şaşkın kaldılar. O'nun sevgi kadehinden içtiler, O'nun ünsiyet denizinde boğuldular, yalnız O'na seslenmekten zevk alır oldular."

Arkasından şu beyti söyledi;

Ey Mevlâm! Sevgini hatırlamak sarhoş etti beni
Sen sarhoş olmayan hiçbir âşık gördün mü?

Söylendiğine göre deve sarhoş olduğu zaman kırk gün yem yemez ve her zaman taşıdığının birkaç katı kadar yük sırtına vurulsa yükleneni taşımazlık etmez. Çünkü kalbinde sevgilisinin hatırası kıpırdayınca artık ne yem yer ve ne de ağır yük taşımaktan kaçınır, sebep sevgilisine karşı duyduğu şevktir.

Deve deve iken sevgilisi uğruna nefsinin isteğini gemleyerek ağır yük taşımaya katlandığı hâlde siz Allah için hiçbir yiyecek veya içecekten vazgeçtiğiniz oldu mu? Allah (c.c) için üzerinize herhangi ağır bir yük aldınız mı? Bu sayılan iyi amellerden hiçbirini yapmamışsanız, sizin Allah sevgisi iddianız ne dünyada ne de âhirette, ne insanlar gözünde ne Allah katında hiçbir şeye yaramayan boş bir sözden ibarettir.

Hz. Ali (kerremellahu vechehu) şöyle der;

- Cenneti seven kimse iyiliklere koşar. Cehennemden korkan kimse, nefsini aşırı arzulardan alıkoyar. Ölümün kaçınılmazlığına inanan kimsenin gözünde dünyalık hazlar önemsizleşir.

İbrahim el-Havvas'a (rahimehullahu); **"Muhabbet nedir?"** diye sorarlar. Şu cevabı verir; **"İstekleri yok etmek, bütün hacet ve sıfatları yakmak ve kulun kendisinin işaretler denizinde boğulmasıdır."**

ONUNCU BÖLÜM

AŞK

"**Sevgi**" canlı varlığın, haz veren bir nesneye karşı meyil duymasıdır. Söz konusu meylin pekişip güçlenmesi hâline "**aşk**" denir.

Aşk duygusu, aşkın sevgilisine kul olması ve sahip olduğu her şeyi uğrunda feda etmesine yol açacağı bir dereceye varabilir.

Züleyha'nın Hz. Yusuf'a (a.s) karşı duyduğu aşkın ne dereceye vardığına bir baksana! Kadının bütün servet ve güzelliği bu uğurda gitmiş. Yetmiş deve yükü mücevher ve gerdanlığının var olduğu söylenir, hepsini Hz. Yusuf'un (a.s) aşkı uğruna harcamış. "Bugün Hz. Yusuf'u gördüm" diyen herkese eline geçeni zengin edecek değerde bir mücevher vere vere elinde hiçbir şey kalmamış.

Aşırı aşkından dolayı diğer her şey aklından çıktığı için karşılaştığı her şeyi "Yusuf" diye çağırır olmuş, o kadar ki, başını göğe kaldırdığı zaman Hz. Yusuf'un (a.s) adını yıldızların üzerinde yazılı görürmüş.

Rivâyete göre Züleyha iman edip Hz. Yusuf (a.s) onunla evlendikten sonra eski âşığı ve yeni kocasından ayrı yaşamaya yönelerek kendisini ibadete vermiş, varlığını tamamen Allah'a adamış. Hz. Yusuf (a.s) kendisini gündüz yatağa çağırsa "akşama" diye savar, akşam çağırınca da "yarına" diye ertelermiş.

Nihayet bir gün Hz. Yusuf'a (a.s) demiş ki; "Ben sana Allah'ı tanımadan önce âşık olmuştum, fakat O'nu tanıyınca kendisine karşı duyduğum muhabbet, diğer her şeyin sevgisini gönlümden giderdi. O'nun sevgisine bedel istemiyorum."

Hz. Yusuf, Züleyha'nm bu sözlerine şöyle karşılık verdi; "Seninle birleşmemi emreden Ulu Allah'tır. Senden iki çocuğumuz olacağını ve bunları Peygamber olarak görevlendireceğini bana bildirdi."

Bunun üzerine Züleyha; "Allah sana böyle emrettiğine ve beni de böyle bir neticeye vesile olarak seçtiğine göre Allah'ın emri başım üzerine!" demiş. Bundan sonra ancak kendini Hz. Yusuf'a (a.s) teslim etmiştir.

Leylâ ile Mecnun'un aşk hikâyesini herkes duymuştur. Mecnun'a adın nedir? diye sorarlar. "Leylâ!" diye cevap verir. Bir gün yine

Mecnun'a, "Leylâ ölmedi mi?" derler. "Hayır, Leylâ kalbimde yaşıyor ölmedi, Leylâ benim!" diye karşılık verir.

Yine bir gün Mecnun, Leylâ'nın evi önüne gider ve gözlerini gökyüzüne diker. Ona "Ey Mecnun, gökyüzüne değil, Leylâ'nın odasının duvarına bak belki onu görürsün!" derler. O böyle diyenlere, "Gölgesi Leylâ'nın evine düşen yıldız bana yeter" diye cevap verir.

Anlatıldığına göre Hallac-ı Mansur'u (rahimehullahu) seksen gün hapsetmişler, İmam-ı Şiblî (rahimehullahu) bir gün ziyaretine gitmiş ve, "Ey Mansur, muhabbet nedir?" diye sormuş. Mansur; "Bu soruyu bana bugün değil, yarın sor" demiş. Ertesi gün olunca Mansur'u zindandan çıkarırlar ve üzerinde boynunu vurmak üzere yere yaygı yayarlar, bu sırada İmam-i Şiblî çıka gelerek karşısında dikilir. Bu anda Mansur ona seslenir; "Ey Şiblî! Sevginin başı yangın, sonu ise ölümdür.

Hallac-ı Mansur'un nazarında Allah'tan başka her şeyin batıl olduğuna kesin kanaat gelince ve yalnız Allah'ın hak olduğunu bilince, hak isminin onun kendi adı olduğunu unutmuş ve sen kimsin sorusuna muhatap olunca "Ben hakkım!" diye cevap vermiştir.

Anlatıldığına göre sahici muhabbet, şu üç davranışta belli olur;

1- Âşık, sevdiğinin sözünü diğerlerinin sözlerine tercih eder.

2- Âşık, sevgilisi ile oturup kalkmayı başkaları ile bir arada olmaya tercih eder.

3- Yine âşık, sevgilisinin rızasını kazanmayı, başkalarının hoşnutluğunu elde etmeye tercih eder. (El Münteha-Nam Kitapta da böyledir.)

Söylendiğine göre **"Âşk"** perdeyi yırtmak ve sırları keşfetmektir. **"Vecd"** hâli ise zikrin lezzetine varıldığı anda ruhun, arzunun taşkınlığına katlanamamasıdır, öyle ki, bu hâli yaşayan kimsenin âzâlarından biri kesilse bile hiçbir şey duymaz.

Anlatıldığına göre adamın biri Fırat Nehri'nde yıkanıyormuş, bu arada;

وَامْتَازُوا الْيَوْمَ اَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿يس: ٥٩﴾

"Ey günahkârlar! Bugün seçiliniz"[51] mealindeki âyet-i kerimeyi okuyan bir adamı duymuş. Âyetin içine saldığı dehşetin etkisi ile çırpınmaya başlamış ve sonunda boğulmuş ve ölmüş.

Muhammed İbn-i Abdullah el-Bağdadî (rahimehullahu) diyor ki; "Basra şehrinde iken bir gün yüksek bir çatıya çıkmış bir delikanlı gör-

[51] Yasin sûresi; 59

düm, yüzünü halka dönmüştü, şöyle diyordu; **"Âşık olarak ölen kimse işte böyledir. Uğrunda ölüm olmayan aşkın hiçbir değeri yoktur."**

Bu sözlerin arkasından kendini boşluğa attı. Manzarayı hayretle seyreden halk tarafından ölüsü alıp götürüldü.

Cüneyd-i Bağdadî (rahimehullahu); **"Tasavvuf ihtiyarı terk etmektir"** demiştir.

Hikâye edildiğine göre Zünnun-ü Mısrî (rahimehullahu) bir gün Mescid-i Haram'a girer, sütunlardan birinin altında çırılçıplak yerde yatan hasta bir delikanlı görür, delikanlı yanık bir sesle inlemektedir. Bundan sonrasını Şeyh'in kendisinden dinleyelim;

"Yanına sokuldum, selâm verdim ve; "Ey delikanlı, sen kimsin?" diye sordum. "Ben âşık bir garibim!" diye cevap verdi. Ne demek istediğini anlamıştım, "Ben de senin gibiyim!" dedim.

Bu sırada ağlamaya başladı, onun ağlaması beni de ağlattı. Bana; "Sen de mi ağlıyorsun?" diye sordu, "Ben de senin gibiyim" diye karşılık verdim. Bunun üzerine daha yüksek bir sesle ağlamaya başladı ve gür, yüksek bir nâra attı, hemencecik ruhunu teslim etti.

Elbisemi üzerine örttüm, kefen bulmak için yanından ayrıldım, kefen satın alıp dönünce onu yerinde bulamadım. Şaşkınlık içinde "Subhanallah!" dedim. Bu sırada kulağıma gizli bir ses geldi, şöyle diyordu; "Ey Zünnun! O öyle bir gariptir ki, onu dünyada şeytan aradı, bulamadı. Mâlik aradı, bulamadı, cennette Rıdvan aradı, o da bulamadı." "O nerededir?"diye seslendim. Kulağıma şu cevap geldi; "Samimi muhabbeti, çok ibadet etmesi ve hatasından derhal tevbe etmesi sayesinde Muktedir Malik'in (Ulu Allah'ın) yanında sadakat koltuğundadır."[52]

Şeyhlerden birine; "Allah'ı seven nasıl olur, alâmetleri nelerdir?" diye sormuşlar, şu cevabı vermiş; "İnsanlarla az münasebet kurar, zamanın çoğunu kendisi ile baş başa geçirir, devamlı düşünme halindedir, çok az konuşur, bakar fakat görmez, çağrıldığında duymaz, kendisine söyleneni anlamaz, başına gelen belâya üzülmez, acıktığını hissetmez, vücudunun bir yeri çıplak kalsa farkına varmaz, kendisine ağır söz söylense korkmaz.

Yalnızlığında Allah'a nazar eder. O'nunla ünsiyet kurar, O'na yalvarır. Dünya ehliyle dünya işleri için hiçbir tartışmaya girişmez."

Ebu Tûrab al-Nahbaşî (rahimehullahu) Allah sevgisinin alâmetleri hakkında şu beyitleri söylemiştir;

Sakın aldanma! Sevenin alâmetleri vardır.
Onun üzerinde sevgili tarafından armağan edilmiş nişanlar vardır.

---

[52] Zehr-ur Riyaz

Bunlardan biri ondan gelen belâdan haz duymasıdır.
Onun her yaptığına sevinmesidir.
Ondan gelen yokluk, makbul bir hediyedir.
Yoksulluk ise bir ikram, bir geçici ihsandır.
Delillerden biri, onu kararlı görmedir,
Sevgilisine itaat hususunda bütün kışkırtıcı kınamalara rağmen.
Delillerden biri güler yüzlü görünmesidir,
Kalbinde sevgiliden gelen heyecan kaynaşır.
Delillerden biri anlayışlı görünmesidir,
Nazarında sevgi sahibi olan bir soranın sözüne karşı.
Delillerden biri de tedirgin görünmesidir,
Söylediği her sözü tartarak konuşan.

Nakledildiğine göre Hz. İsa (a.s) bir gün bahçe sulayan bir delikanlı ile karşılaşır. Delikanlı Hz. İsa'ya; "Rabbi'nden, sevgisinin zerre ağırlığındaki bir kısmını bana bağışlamasını dile" der. Hz. İsa ona; "Sen zerre kadarına dayanamazsın" diye karşılık verir. Delikanlı; "O hâlde zerre kadarının yarısını versin" der. Bunun üzerine Hz. İsa onun için; "Ya Rabbi! Bu gence sevginin zerre kadarının yarısını bağışla" diye dua eder ve yoluna devam eder.

Epeyce bir müddet sonra Hz. İsa'nın (a.s) yolu yine oraya düşer, delikanlıyı sorar; "Delirdi, dağlara çıktı" derler. Hz. İsa delikanlıyı kendisine göstermesi için Allah'a dua eder. O sırada delikanlıyı dağlar arasında görür, onu gözlerini gökyüzüne dikmiş ve bir kaya üzerinde dimdik ayakta dururken bulur.

Hz. İsa (a.s) delikanlıya selâm verir, selâmını almaz, "Ben İsa'yım" diye kendisini tanıtarak delikanlının ilgisini çekmeye çalışırken Ulu Allah (c.c)'tan kendisine şu vahiy gelir; **"Kalbinde benim sevgimin yarım zerresini taşıyan kimse insanoğlunun sözünü hiç duyar mı? İzzet ve celâlim hakkı için sen onu testere ile ikiye biçsen onun acısını bile duymaz."**

Üç şeyden kendini kurtarmaksızın şu üç şeyi iddia eden kimse aldanmıştır;

1- Dünyayı sevmesine rağmen Allah'ı zikretmekten lezzet aldığını söyleyen kimse,

2- İnsanları pohpohlamayı sevdiği hâlde amelde ihlâsı sevdiğini iddia eden kimse,

3- Nefsinin burnunu kırmaksızın Allah'ı sevdiğini ileri süren kimse.

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

سَيَأْتِى زَمَانٌ عَلَى اُمَّتِى يُحِبُّونَ خَمْسًا وَيَنْسَوْنَ خَمْسًا يُحِبُّونَ الدُّنْيَا وَيَنْسَوْنَ الْاٰخِرَةَ وَيُحِبُّونَ الْمَالَ وَيَنْسَوْنَ الْحِسَابَ وَيُحِبُّونَ الْخَلْقَ وَيَنْسَوْنَ الْخَالِقَ وَيُحِبُّونَ الذُّنُوبَ وَيَنْسَوْنَ التَّوْبَةَ وَيُحِبُّونَ الْقُصُورَ وَيَنْسَوْنَ الْمَقْبَرَةَ.

- Öyle bir gün gelecek ki, ümmetim beş şeyi unutarak beş şeyi sevecektir;

1- Dünyayı sevecek, âhireti unutacaklardır.

2- Malı sevecekler, fakat âhiret günü hesaplaşmasını unutacaklardır.

3- Mahlûkatı sevecekler, yaratıcıyı unutacaklardır.

4- Günahları sevecekler, tevbeyi unutacaklardır.

5- Köşkleri sevecekler, mezarları unutacaklardır.

Mansur İbn-i Ammar (rahimehullahu), bir delikanlıya öğüt verirken ona der ki; "Ey delikanlı! Gençliğin seni aldatmasın. Boş kuruntulara dalarak tevbe etmeyi hep ileriye bırakan ve öleceğini düşünmeyen nice genç vardır ki 'Yarın, ya da öbür gün tevbe edeceğim' derler. Oysa tevbeye sıra getirmeden ölüm meleği ona geliverir ve kabrin boşluğuna yuvarlanır, artık orada ona ne malın, ne kölenin, ne çoluk-çocuğun ve ne de ana-babanın bir faydası vardır.

Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ۞ اِلَّا مَنْ اَتَى اللّٰهَ بِقَلْبٍ سَليمٍ ﴿الشُّعَرَآء ؛ ٨٨-٨٩﴾

"Ne malın ve ne de çoluk-çocuğun fayda vermediği gün. Yalnız Allah'a temiz kalp ile gelen müstesna."[53]

Allah'ım; bize ölmeden evvel tevbe etmeyi nasip eyle, gaflette iken bizi ikaz buyur ve elçilerin önderi olan Peygamberimizin şefaatinden faydalanmamızı müyesser eyle.

Müminin özelliği, günah işler-işlemez hemen o gün, hatta o anda tevbe etmesi, işlediği kusura karşı pişmanlık duyması, dünyadan azık edecek kadar bir paya razı olarak onun ile oyalanmaması, kendini âhiret için amel etmeye vermesi ve Allah'a ihlâs içinde ibadet etmesidir.

---

[53] Şuara sûresi; 88-89

Anlatıldığına göre münafık ve cimri bir adam varmış, karısına hiç kimseye sadaka vermeyeceğine dair yemin verdirmiş, aksi hâlde boşayacağını söylemiş.

Günün birinde kapıya bir dilenci gelmiş ve, "Ey hane halkı! Allah hakkı için bana bir şey verir misiniz?" diye seslenmiş, kadın da dilenciye üç çörek vermiş, dilenci yolda münafıkla karşılaşmış, adam; "Bu çörekleri sana kim verdi?" diye sormuş, dilenci de "İşte şu evin hanımı!" diye cevap vermiş, dilencinin tarif ettiği ev, kendi eviymiş.

Münafık koca öfke ile eve girmiş ve karısına "Sen hiç kimseye bir şey vermeyesin diye yemin etmedin mi?" diye bağırmış. Kadın; "Allah için verdim!" diye cevap vermiş.

Adam kalkmış, tandırı yakmış ve tam kızınca karısına; "Kalk, kendini Allah için şu tandıra at bakalım!" diye emretmiş. Kadın kalkmış ziynetlerini almış. Münafık; "Ziynetlerini bırak!" diye bağırmış, kadın; "Seven, sevgilisi için süslenir, ben sevgilimi ziyaret etmeye gidiyorum" diyerek yeni elbiselerini giymiş olarak kendini kızgın tandıra atmış, adam da kapağını kapatarak oradan uzaklaşmış.

Aradan üç günün geçmesi üzerine münafık, tandırın başına gelmiş, kapağını kaldırınca kadının Allah'ın izni ile yanmadan içeride sapasağlam durduğunu görerek şaşkına dönmüş, o sırada gizliden kulağına şöyle bir ses gelmiş; **"Ateşin sevdiklerimizi yakmadığını bilmiyor muydun?"**

Nakledildiğine göre Firavun'un karısı Asiye, kocasından gizli olarak iman etmiş, imanını saklıyormuş. Fakat Firavun sonunda durumu öğrenince, ona işkence edilmesini emretmiş, çeşit çeşit işkencelerden geçirildikten sonra Firavun ona; "İmanından dön!" diye teklif etmiş, fakat Asiye dönmemiş.

Bunun üzerine Firavun bir tomar kazık getirtmiş, bunlarla Asiye'nin vücudunun çeşitli yerlerine vurmuşlar. Firavun karısına bir daha; "Dininden dön!" diye teklif etmiş. Asiye ona şöyle cevap vermiş; "Senin zorbalığın ancak benim nefsime hükmedebilir, kalbim ise Allah'ın himayesindedir. Beni kıymık kıymık doğrasan bile sadece Allah'a karşı duyduğum sevginin artmasına sebep olabilirsin."

Derken Hz. Musa (a.s) Asiye'nin yanına varmış, Asiye onu görünce; "Ey Musa! Söyle bana, Rabbim benden hoşnut mu, yoksa bana kızgın mı?" diye seslenmiş. Hz. Musa ona şu cevabı vermiş, "Ey Asiye! Göklerin melekleri senin yolunu gözlüyor, yani hepsi senin özlemini çekiyor, Ulu Allah seninle iftihar ediyor, ne istiyorsan bana söyle, mutlaka yerine getirilecektir."

Bunun üzerine Asiye dua etmiş. Asiye'nin bu duası Kur'ân-ı Kerim'de Allah tarafından bize nakledilmektedir. Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ

وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴾ التَّحْرِيم ؛ ١١ ﴿

"Ey Rabbim! Bana Cennet'te senin yanında bir ev yap. Beni Firavun'dan ve onun amelinden kurtar. Beni zalimler güruhundan kurtar."[54]

Selman-ı Fârisî'den (r.a) rivâyet edildiğine göre Firavun'un karısı Asiye'ye uygulanan işkencelerden birisi de kızgın güneş altında yanmaya bırakılması idi, fakat işkenceciler çekilip gidince, melekler onu kanatlarının gölgesi altına alırlardı, bu sırada cennetteki evini görürdü.

Ebu Hureyre'den (r.a) rivâyet edildiğine göre Firavun, karısı Asiye için yere dört kazık çakmış, kadını bunların üzerine yatırmış, göğsünün üstüne bir değirmen taşı bindirerek bu durumda onu kızgın güneşe doğru çevirip yanmaya bırakmış. Asiye bu hâlde iken başını göğe kaldırarak az önce naklettiğimiz âyetteki dua ile Allah'a seslenmiş ve; "Ey Rabbim bana cennette senin yanında bir ev yap..." demiş.

Hasan-ül Basrî (rahimehullahu) der ki; **"Allah O'nu en şerefli bir şekilde kurtararak cennete çıkardı. O, orada yer, içer."** Bundan anlaşıldığına göre Allah'a (c.c) sığınmak, O'ndan yardım dilemek, sıkıntı ve belâ anında O'ndan kurtuluş istemek sâlihlerin bir geleneği ve müminlerin bir göreneğidir.

---

[54] Tahrim sûresi; 11

ON BİRİNCİ BÖLÜM

ALLAH'A İTAAT, ONU SEVMEK, RESULÜNÜ SEVMEK

Ulu Allah (c.c) buyuruyor;

قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ ﴿ آلِ عِمْرَانِ ؛ ٣١ ﴾

"De ki; "Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana uyunuz ki, Allah da sizi sevsin!""[55]

Allah'ın rahmeti üzerinde olsun, bil ki, kulun Allah'ı ve O'nun Resul'ünü sevmesi, onlara boyun eğmekle, onların emrine uymakla olur. Allah'ın kullarını sevmesi de onlara mağfiret suretiyle ikramda bulunmasıdır.

Denilir ki, kul gerçek kemalin yalnız Allah'ta olduğunu, kendisine veya başkasında gördüğü her kemalin Allah'tan ve Allah sayesinde olduğunu bilince ne Allah'tan başkasını sevebilir ve ne de Allah'a dayanmayan bir sevgiye gönlünde yer verebilir.

Bu bilgi de Allah'a ibadet etmek isteğini, O'na yaklaştıracak davranışları arzu etmeyi gerektirir. Böyle olduğu için Allah sevgisi, ibadet isteği ile yorumlanmış ve yine bu sevgi ibadet ederken Peygamberimize (s.a.v) uyma ona itaate teşvik şartına bağlanmıştır.

Hasan el-Basrî'den (rahimehullahu) rivâyet edildiğine göre Peygamberimizin (s.a.v) zamanında bir takım kimseler; "Ey Muhammed! Biz Rabbimizi çok severiz" demeleri üzerine yukarıdaki âyeti kerime inmiştir.

Bişr el-Hâfi (r.a) diyor ki; "Bir gece Peygamberimizi (s.a.v) rüyamda gördüm, bana dedi ki; "Ey Bişr! Allah senin dereceni arkadaşların arasında neden yüksek kıldı, biliyor musun? "Hayır, ya Resulullah!" diye cevap verdim. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) sâlihlere hizmet ettiğin için, mümin kardeşlerine nasihat ettiğin için, dostlarını ve yolumdan ayrılmayanları sevdiğin için ve yolumdan gittiğin için" diye kendi sorusuna cevap verdi. Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ اَحْيَا سُنَّتِى فَقَدْ اَحَبَّنِى وَمَنْ اَحَبَّنِى كَانَ مَعِى يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِى الْجَنَّةِ.

---

[55] Al-i İmran sûresi; 31

"Benim sünnetimi ihya eden beni sevmiş olur, beni sevenler de kıyamet günü cennette benimle birlikte olurlar."[56]

Bize bu kadar intikal eden bütün meşhur İslâmi eserlerde belirtildiğine göre ahlâkın bozulduğu ve halkın çeşit çeşit mezheplere kapıldığı zamanlarda Resullerin efendisi olan Peygamberimizin sünnetine sımsıkı sarılanlara yüz şehidin ecri verilecektir. Meşhur **"Şir'at-ül İslâm"** adlı kitap da böyle yazar.

Yine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurur;

كُلُّ اُمَّتِى يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ اِلاَّ مَنْ اَبَى قَالُوا مَنْ اَبى قَالَ مَنْ اَطَاعَنِى دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِى فَقَدْ اَبَى كُلُّ عَمَلٍ لَيْسَ عَلَى سُنَّتِى فَهُوَ مَعْصِيَةٌ.

"Bana yüz çevirenler müstesna, ümmetimin hepsi cennete girecektir" Sahabîler sordular, **"Ey Allah'ın Resulü! Yüz çevirenler, kimlerdir?"** Peygamberimiz sözlerine şöyle devam etti; **"Kim bana uyarsa cennete girecek, bana isyan edenler, bana yüz çevirmişler demektir. Sünnetime uygun olarak yapılmayan her iş, isyandır."**[57]

Ehl-i tasavvuftan biri der ki, Allah'ın farz kıldığı ibadetlerden birini bile bile terk eden veya sünnetlerden birine bilerek uymayan bir şeyhi havada uçarken, denizde yürürken, ateş yerken veya daha başka olağanüstü davranışlar gösterirken görseniz, bütün bunlara rağmen adamın davasında yalancı olduğunu, gösterdiği olağanüstülüklerin **"keramet"** değil, olsa olsa **"istidrac"** olduğunu biliniz. Allah böyle kimselerden cümlemizi korusun.

Cüneyd-i Bağdadî (rahimehullahu) der ki; **"Allah'a ancak yine Allah'ın sayesinde ulaşılabilir, Allah'a ulaşmanın yolu da Peygamberimizin (s.a.v) yoludur."**

Ahmed el-Hıvarî (rahimehullahu) der ki; **"Sünnete uymaksızın işlenen her amel batıldır."**

Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurur;
Şir'atü'l-İslâm'da bildirilmiştir;

مَنْ ضَيَّعَ سُنَّتِى حَرُمَتْ عَلَيْهِ شَفَاعَتِى.

"Sünnetimi yozlaştıranlar şefaatimden mahrum kalırlar."

---

[56] Tirmizî, Kitabu'l-İlm 2678
[57] Beyhakî, Zühd 207; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 6608; Müslim, Kitabu'l-İmare 1830

Hikâye edildiğine göre, adamın biri bir delinin cahil sayılacak bir işini görür ve durumu Ma'ruf ul-Kerhî'ye (rahimehullahu) bildirir. Ma'ruf gülümseyerek der ki; "Kardeşim! Allah'ı sevenler içinde küçüğü, büyüğü, akıllısı, delisi vardır. Senin gördüğün bu adam, onların delilerinden biridir."

Cüneyd-i Bağdadî (rahimehullahu) der ki; "Bir gün şeyhimiz Sırrî (rahimehullahu) hastalandı, hastalığının ne sebebini anlayabildik ve ne de nasıl tedavi edileceğini bilebildik.

Bize mütehassıs bir doktor tavsiye ettiler, şeyhin idrarını bir şişeye koyarak ona götürdük, doktor idrara uzun uzadıya baktı. Sonra bize dönerek; "Zannederim bu idrar âşık birine ait olsa" dedi. Ben bir nâra koyuvererek bayılmışım, idrar şişesi de elimden düşmüş.

Dönünce Sırrî'ye durumu anlattım, gülümseyerek; "Allah canını almasın, nasıl da gördü!" diye cevap verdi. "Şeyhim, demek ki, muhabbet idrardan bile belli olurmuş" dedim, bana; "Tabiî!" karşılığını verdi.

Fudayl (rahimehullahu) der ki; "Sana, Allah'ı seviyor musun, diye sordukları zaman, sus, cevap verme. Çünkü eğer "Hayır!" diyecek olsan imandan çıkarsın, buna karşılık "Evet!" diyecek olsan ve Allah'ı sevenlere yakışmayacak tavsif de bulunsan Allah'ın gazabından kork."

Süfyan (rahimehullahu) der ki; "Allah'ı sevenleri seven kimse, aslında Allah'ı seviyor demektir. Allah'a ikram eden kimselere ikram eden kimse, aslında Allah'a ikram ediyor demektir."

Sehl (rahimehullahu) der ki; "Allah'ı sevmenin alâmeti Kur'ân-ı Kerim'i sevmektir. Allah ve Kur'ân sevgisinin alâmeti ise Peygamber (s.a.v) sevmektir. Peygamber (s.a.v) sevgisinin alâmeti ise sünnetini sevmektir. Sünneti sevmenin alâmeti ise, âhireti sevmektir. Âhireti sevmenin alâmeti ise dünyadan hoşlanmamaktır. Dünyadan hoşlanmamanın alâmeti de âhiret azığı olabilecek kadarının dışında onun varlığından uzak durmaktır."

Ebul Hasan-ül Zencanî (rahimehullahu) der ki; "İbadet binasının temeli üç direk üzerinde oturur. Göz, kalp ve dil. Gözün ibadeti, ibret almakladır. Kalbin ibadeti, düşünmek ve duymakladır. Dilin ibadeti ise doğru konuşmak ve Allah'ı zikretmekle olur. Nitekim Ulu Allah şöyle buyurur;

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا اللّٰهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ۞ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَاَصِيلًا

﴿ الأَحْزَاب ؛ ٤٢-٤١ ﴾

"Ey iman edenler! Allah'ı çok çok zikrediniz. O'nu sabah-akşam noksan sıfatlardan tenzih ediniz."[58]

[58] Ahzab sûresi; 41-42

Anlatıldığına göre bir gün Abdullah ile Ahmed İbn-i Hab bir yerde birlikte bulunuyorlardı. Bu arada Ahmed İbn-i Hab yerden bir ot kopardı. Bunun üzerine Abdullah ona dedi ki; Bu hareket sana beş şeye mal oldu;

1- Bu hareketle kalbini Allah'ı tespih etmekten alıkoydun.

2- Bu hareketle kendini Allah'ın zikrinden başka bir işle oyalanmaya alıştırdın.

3- Bu hareketinle başkalarının da aynı davranışta bulunmalarına önayak oldun.

4- O ot parçasını Allah'ı tespih etmekten alıkoydun.

5- Bu hareketinle kıyamet günü Allah'a kendi aleyhinde bir delil meydana getirdin. (Revmak-ül Mucaniste böyle anlatılmıştır)

Sırrî (r.a) der ki; "Bir gün Gürcanî'yi kavrulmuş un yutarken gördüm. "Neden başka bir şey yemiyorsun?" diye sordum, bana şöyle dedi; "Yiyeceği çiğnemek ile yutmak arasında yetmiş tespihlik bir zaman geçtiğini hesap ettim, o yüzden kırk yıldır hiç ekmek çiğnemedim."

Nakledildiğine göre Sehl İbn-i Abdullah, on beş günde bir yemek yerdi. Bütün Ramazan ayı boyunca sadece bir kere yemek yerdi. Bazen yetmiş gün geçer de hiç yemek yemediği olurdu. Yemek yediği zaman zayıflar, aç kalınca kuvvetlendiği görülürdü. Mescid-i Haram'da otuz yıl Ebu Hammad-ül Esved'e komşu oldu da yerken veya içerken hiç görülmedi, her an Allah'ı zikrederdi.

Anlatıldığına göre Amr İbn-i Ubeyd (rahimehullahu) yalnız şu üç şey için evinden dışarı çıkardı;

1- Cemaatle namaz kılmak,

2- Hasta ziyaret etmek,

3- Cenaze namazı kılmak.

O derdi ki; "İnsanları hırsız ve yankesici olarak görüyorum. Ömür, paha biçilmez bir nadide mücevherdir. Ondan âhirete kalacak bir hazine doldurmak gerekir. İyi bilmelisin ki, âhirete talip olanların dünya hayatından el-etek çekmeleri gerekir. Ancak o zaman kulun ulaşmak istediği hedef tek olur ve içi ile dışı arasında uyumsuzluk kalmaz. Böyle bir hâli muhafaza etmek, ancak kulun içini ve dışını devamlı kontrol altında tutması ile mümkündür."

İmam-ı Şiblî (rahimehullahu) der ki; "İlk intisap ettiğim günlerde uykum bastırınca göz kapaklarıma tuz sürerdim. Durum daha da ağırlaşınca mili kızdırıp göz kapaklarıma sürme çekerdim."

İbrahim İbn-i Hâkim der ki; "Babamın uykusu geldiği zaman denize

girer yüzmeye başlardı, o yüzerken denizdeki balıklar etrafına üşüşür, onunla birlikte tespih ederlerdi."

Anlatıldığına göre Vehb İbn-i Münebbih (rahimehullahu), geceleyin uyuma ihtiyacını üzerinden kaldırması için Allah'a dua etmiş ve duası kabul edilerek kırk yıl hiç uykusu gelmemiştir.

Hasan El-Hallac (rahimehullahu), kendi kendine topuğundan dizine kadar on üç pranga vurur ve bu durumda her gün ve gece bin rekât namaz kılardı.

Cüneyd-i Bağdadî (rahimehullahu) ilk intisap ettiği günlerde çarşıya gelir, mağazasını açar, içeri girer ve hemen namaza dururdu. Dört yüz rekât kıldıktan sonra evine dönerdi.

Habeşî İbn-i Davud'un (rahimehullahu) kırk yıl yatsı abdesti ile sabah namazı kıldığı bildirilmiştir.

Mümin'in her zaman abdestli bulunması gerekir. Her abdest bozduğunda abdest tazeleyerek iki rekât namaz kılmalıdır. Nerede oturursa otursun, kıbleye yüzünün dönük bulunmasına dikkat etmesi gerekir. Kendisini daima Peygamberimizin (s.a.v) huzurunda oturuyormuş gibi farz ederek ona göre kendisine çeki düzen vermelidir. Ta ki, bu düşünce altında her hareketi vakar ve ağırbaşlı olsun, kabalıklara katlanarak her çirkin harekete karşılık vermesin, kusurlarına karşılık hemen istiğfar etsin, kendini ve amellerini beğenip böbürlenmesin. Çünkü kendini beğenmek, şeytanın sıfatlarındandır. Tersine kendini küçümsesin, buna karşılık sâlihlere hürmet ve mühimseme nazarı ile baksın. Çünkü sâlihlere hürmet etmeyi bilmeyenleri Allah (c.c) onlarla birarada bulunma nimetinden mahrum eder. İbadete hürmet etmeyi bilmeyenlerin de Allah, kalplerinden ibadet lezzetini çıkarır.

Anlatıldığına göre Ebu Ali, Fudayl İbn-i İyad'a (rahimehullahu) sordular ki; "Ey Şeyh! İnsan ne zaman sâlih sıfatını kazanır?" O şöyle cevap verdi; "Kulun niyeti, başkalarına nasihat etmek, kalbinde Allah korkusu, dilinde doğru sözlülük bulunur ve bütün davranışları sâlih amel olduğu zaman o kimse sâlih sıfatını taşımaya hak kazanır. Ulu Allah (c.c) Miraç'ta Peygamberimize; "Ey Ahmed! Eğer insanların günahlardan en kaçınanı ve dünyadan en el-etek çekmişi olmak istiyorsan, âhirete yönel!" diye buyurdu. Peygamberimiz; "Dünyadan nasıl el-etek çekeyim!" diye sordu. Ulu Allah (c.c); "Dünya varlığı olarak sade yiyecek, içecek ve giyecek kadar yanında bulundur. Yarın için hiçbir şey biriktirme, hiç durmadan beni zikret!" diye buyurdu.

Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v); "Allah'ım! Seni nasıl devamlı

zikredeyim" diye sordu. Ulu Allah (c.c); "İnsanlardan uzak durmakla; uykunu namaz, yemeğini açlık yap!" diye buyurdu.[59]

اَلزُّهْدُ فِى الدُّنْيَا يُرِيحُ الْقَلْبَ وَالْبَدَنَ، وَالرَّغْبَةُ فِيهِ تُكْثِرُ الْهَمَّ وَالْحَزَنَ،

حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ، وَالزُّهْدُ فِيهَا رَأْسُ كُلِّ خَيْرٍ وَطَاعَةٍ.

Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Dünyadan uzak durmak hem bedeni ve hem de kalbi huzura kavuşturur. Buna karşılık dünya tutkunluğu keder ve üzüntüyü artırır. Dünya sevgisi, her günahın başıdır, ondan uzak durmak da her iyilik ve ibadetin ilk adımıdır."

Anlatıldığına göre sâlihlerden biri bir cemaatin yanından geçiyordu. Baktı ki, bir doktor, hastalıkları sayıyor ve bahsettiği hastalığın nasıl tedavi edileceğini tarif ediyordu. Sâlih kişi doktora seslendi; "Ey bedenlerin tedavi edicisi! Kalpleri de tedavi edebilir misin?" Doktor; "Evet, hastalığını bana anlat" dedi. Salih kimse; "Bahsettiğim kalbi, atışında da büzülüşünde de günahlar karartmıştır. Onun tedavisi var mıdır?" dedi.

Doktor şu cevabı verdi; "Böyle bir kalbin ilâcı, gece-gündüz Allah'a yalvarmak, yakarmak, O'ndan af dilemek, O'na ibadet etmeye koyulmak, O'ndan özür dilemektir. Kalplerin tedavisi böyledir, şifa ise gayblerin bilicisi olan Allah'tandır."

Doktordan bu cevabı alan sâlih kişi yüksek bir nâra atarak ağlaya ağlaya yoluna devam etti. Yürürken şöyle dedi; "Sen ne iyi doktorsun, kalbimin tedavisini doğru bildin." Doktor sözlerini şöyle bitirdi; "Bu tarifim, tevbe ederek kalbiyle tevbelerin kabul edicisi olan Allah'a yönelenlerin tedavisidir."

Anlatıldığına göre adamın biri bir köle satın alır. Köle efendisine der ki; "Efendim, aramızda şu üç şart bulunacak;

1- Vakit geldiğinde farz namazları kılmama engel olmayacaksın.

2- Gündüz bana ne iş buyurursan buyur, geceleri bana iş vermeyeceksin.

3- Evinde bana, benden başka hiç kimsenin giremeyeceği bir oda ayıracaksın."

Adam köleye; "Bu şartlarını kabul ediyorum, kalk evleri gez, kendine bir oda seç" der.

Evleri dolaşan köle orada yıkık bir ev bulunca; "Burayı seçtim" der. Adam; "Oğlum, neden yıkık bir ev seçtin" der. Köle; "Efendim, Allah ile birlikte olunca yıkıntıların bakımlı bahçe gibi olduğunu bilmiyor musunuz?" der.

---

[59] Beyhakî, Şuab 10536; Taberanî, Evsat 6120, Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 1425

Köle gündüzleri efendisine hizmet eder, geceleri Allah'ına ibadete ayırırdı.

Bu böyle devam edip giderken bir gece efendi evi gezmeye çıkar, kölenin kapısı önüne varınca odayı apaydınlık içinde ve köleyi de secdeye kapanmış görür, başından aşağı yerle gök arasına asılmış bir kandil göz kamaştırıcı bir ışık saçmaktadır. Köle, Allah'ına şu sözlerle yalvarıp seslenmektedir; "Allah'ım! Efendimin hakkını omuzlarıma yükledin, ben de ona gündüzleri hizmet ediyorum. Eğer böyle olmasaydı, gece-gündüzümü sırf sana ibadet ederek geçirirdim. Beni mazur gör, ya Rabbi."

Köle secdeye kapanmış böyle dua ederken efendisi ondan gözlerini ayırmıyor, nihayet tanyeri ağarır, kandil geri alınır ve odanın tavanı geriye kapanır.

Adam geri döner, varıp olup bitenleri karısına anlatır. Ertesi gece olunca bu sefer karısının elinden tutarak odanın kapısı önüne ikisi gelirler. Köle yine secdeye kapanmıştır, kandil yine başından aşağı sarkmıştır.

Karı-koca kapının önünde dikilip gözyaşları içinde köleye bakarlar. Sonunda yine gün ağarır.

Bunun üzerine efendi köleyi çağırarak ona der ki; "Sen Allah rızası için azatsın, böylelikle kendini artık tamamen kendisine mazeret beyan ettiğinin (Allah'ın) ibadetine vereceksin."

Köle ellerini havaya kaldırarak şu beyti söyler;

Ey sır sahibi! Artık o sır açığa çıktı.

Hâlim başkalarına malûm olduktan sonra artık yaşamak istemiyorum.

Sonra Allah'a şöyle yalvarır; "Allah'ım! Senden ölüm istiyorum." duası biter bitmez derhal yere düşer ve ölür.

İşte salihlerin, Allah âşıklarının ve O'nun rızası peşinde koşanların hâli!

Zehri Riyaz'da rivâyet edildiğine göre Hz. Musa (a.s)'nın samimi bir arkadaşı vardır, birlikte hoş vakit geçirirlerdi. Bir gün dostu Hz. Musa'ya "Allah'a yalvar, kendini bana iyice tanıtsın" der. Dostunun ricasına uyarak Allah'a dua eden Hz. Musa'nın duası kabul edilir.

Bir müddet sonra Hz. Musa'nın dostu dağlara düşer, vahşi hayvanlara karışır, Musa onu iyice kaybetmiştir. Allah'a şöyle yakarır; "Rabbim! O benim yakın dostum, kardeşimdi. Şimdi onu kaybettim."

Gizli bir ses ona der ki; "Ey Musa! Beni iyice tanıyan kimse artık hiçbir insanoğlu ile düşüp kalkmaz."

Rivâyete göre bir gün Hz. Yahya (a.s) ile Hz. İsa (a.s) çarşıda yürürken karşıdan gelen bir kadın aralarından çarparak geçer. Hz. Yahya "Val-

lahi ben bir şey anlamadım" der. Hz. İsa, Yahya'ya; "Subhanallah! Vücudun yanımda ama kalbin nerede?" der.

Hz. Yahya şöyle karşılık verir; "Ey İsa! Göz kapayıp açasıya kadar bile kalbim Allah'ımdan başkası ile irtibat kursa Allah'ı tanımadığımı anlarım."

Bildirdiğine göre Allah'ı gerçekten tanımak, dünya ve âhiretin her ikisinden sıyrılarak sırf Allah'a yönelmek, muhabbet şarabı ile bir kere sarhoş olduktan sonra onun cemalini görünceye kadar ayılmamaktır. O kimse Rabbinin nuru içindedir.

ON İKİNCİ BÖLÜM

İBLİS VE AZABINI BEYAN

Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

قُلْ اَطِيعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُولَ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ﴿ آلِ عِمْرَانَ ؛ ٣٢ ﴾

"Eğer dönerlerse (Allah'ın emrine uymaktan ve Resulü'nün gösterdiği yoldan yüz çevirirlerse) **bilsinler ki, Allah kâfirleri sevmez** (onların ne tevbelerini kabul eder ve ne de günahlarını bağışlar)."[60]

Nitekim Ulu Allah (c.c), kendini büyük görüp Allah'ın ululuğunu kabul etmediği için İblis'in tevbesini kabul etmemiştir. Buna karşılık Hz. Âdem'e tevbe etmeyi ilham etmesi ve tevbesini kabul etmesi, kendi dili ile günahını itiraf etmesi, pişmanlık duyması ve kendini suçlamasından dolayıdır.

Üstelik Hz. Âdem'in (a.s) işlediği kusur, gerçek manada günah sayılmaz. Çünkü peygamberler (Allah'ın selâmı üzerlerine olsun) masumdurlar. Âlimler tarafından kabul edilen sahih görüşe göre ne peygamber olmadan önce ve ne de peygamberken günah işlemezler, günaha düşmekten korunmuşturlar. Hz. Âdem'in (a.s) kusuru, sadece görünüşte günahtır. Buna rağmen o ve Havva, Allah'a şöyle seslenmişlerdir; Kur'ân-ı Kerim'de Ulu Allah (c.c) bize onların yakarışını şöyle bildirmektedir;

[60] Al-i İmran sûresi; 32

قَالاَ رَبَّنَا ظَلَمْنَآ اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَمْ تَغْفِرْلَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿ الاَعْرَاف ؛ ٢٣ ﴾

"Ey Rabbimiz! Biz nefislerimize zulmettik. Eğer sen bizi bağışlamaz, bize merhamet etmezsen, hiç şüphesiz hüsrana uğrayanlardan olacağız."[61]

Görülüyor ki, Hz. Âdem (a.s) ve Havva yaptıklarına pişman olarak hemen tevbeye yönelmişler ve Allah'ın rahmetinden ümit kesmemişlerdir.

Nitekim Ulu Allah şöyle buyuruyor;

لاَتَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللهِ ﴿ الزُّمَر ؛ ٥٣ ﴾

"Allah'ın rahmetinden sakın ümit kesmeyiniz."[62]

İblis'e gelince, o ne günahını itiraf etmiş, ne yaptığına pişman olmuş, ne kendini suçlamış ve ne de tevbe etmeye yönelmiş, üstelik de Allah'ın rahmetinden ümit kesmiş, kendini beğenmiştir.

Her kim ki, tutumu şeytan gibi olursa tevbesi kabul edilmez. Buna karşılık günah işledikten sonraki tavrı Hz. Âdem (a.s) gibi olanların tevbelerini Allah kabul eder.

Çünkü kaynağı nefsi arzuların azgınlığı olan her günahın affedilmesi umulur, ama kendini beğenmişliğe dayanan hiçbir günahın affedilmesi beklenemez. Hz. Âdem'in (a.s) kusuru nefsi arzuların azgınlığına dayanıyorken şeytanın günahı ise kendini beğenmişlikten ileri geliyordu.

Anlatıldığına göre İblis bir gün Hz. Musa'ya (a.s) gelir ve ona; "Allah'ın kendisine elçi olarak seçtiği ve zaman zaman konuştuğu kimse sen misin?" diye sorar. Hz. Musa, "Evet, fakat sen kimsin ve ne istiyorsun?" diye karşılık verir.

Şeytan kendini tanıtmadan Hz. Musa'ya (a.s) şu teklifte bulunur; "Allah'ına bildir ki yarattıklarından biri senden tevbesinin kabul edilmesini diliyor."

Bunun üzerine Allah'tan Hz. Musa'ya (a.s) şu vahiy gelir; "Ey Musa, ona de ki, senin hatırın için dileğini kabul ediyorum. Yalnız ona Hz. Âdem'in kabrine secde etmesini söyle, eğer secde ederse tevbesini kabul ederek günahlarını bağışlayacağım."

---

[61] A'raf sûresi; 23
[62] Zümer sûresi; 53

Hz. Musa (a.s) durumu şeytana bildirince o küplere biner, eski büyüklenme edasını yine takınarak şöyle der; "Ey Musa! Ben ona cennette iken secde etmemiştim de şimdi ölüsüne mi secde edeceğim."

Rivayete göre cehennemde İblis'in azabı ağırlaştırılır ve ona "Allah'ın azabını nasıl buluyorsun?" diye sorulur, "Olabileceğinden daha ağır" diye cevap verir. Bunun üzerine ona denir ki; "Âdem, cennet bahçelerindedir. Ona secde et, özür dile de bağışlanasın." Fakat o bu teklifi kabul etmeye yanaşmaz, bunun üzerine çektiği azap bütün cehennemliklerin azabının yetmiş bin katı kadar ağırlaştırılır.

Haberde bildirildiğine göre Ulu Allah, her yüz bin senelik azap devresinden sonra şeytanı cehennemden çıkarır ve Hz. Âdem'i (a.s) cennetten çıkararak şeytana ona secde etmesini emreder, fakat şeytan bu emre uymaya yanaşmayınca yeniden ateşe atılır.

Kardeşlerim! Şeytan'dan kurtulmak istiyorsanız, Allah'a sarılınız, O'na sığınınız.

Kıyamet günü gelince meydana ateşten bir kürsi kurulur, üzerine İblis çıkar, bütün şeytanlar ve kâfirler çevresinde toplanır, sesi anıran bir eşek sesi gibidir, şöyle konuşur; "Ey cehennemlikler! Allah'ın daha evvel vaad ettiklerini bugün nasıl buldunuz?" Etrafındakiler hep bir ağızdan "Hepsi doğruymuş" derler.

Şeytan da onlara der ki; "Bugün merhametten umut kestiğim bir gündür." Bunun üzerine Allah meleklere onu ve yardakçılarını ateşten topuzlarla dövmelerini emreder. Ebediyen çıkarma emri duymaksızın kırk sene burada işkence çekerler. Cehennem azabından Allah'a sığınırız.

Anlatıldığına göre kıyamet günü İblis mahşere getirilir, daha önce kurulan ateşten bir koltuğa oturması emredilir. Boynunda lânet halkası vardır. Allah azap meleklerine onu oturduğu koltuktan sürükleyerek cehenneme atmalarını emreder. Fakat boynundaki halkaya asılan melekler, onu sürüklemeyi başaramazlar.

Bunun üzerine Allah, Cebrail'e yanma seksen bin melek alarak onu cehenneme çekmelerini emreder, fakat o da başaramaz. Arkasından Allah, İsrafil ve Azrail'e de yanlarına alacakları seksen biner melek ile birlikte aynı emri verir, fakat bunlar da onu yerinden kıpırdatamaz. Bunun üzerine Allah (c.c) buyurur ki; **"Boynunda o lânet halkası varken yaratmış olduğum bütün meleklerin bin kaç katı bile bir araya gelseler, onu cehenneme taşıyamazlar."**

Anlatıldığına göre, İblis'in birinci kat gökte iken ismi **"Âbid"**, ikinci kat gökte iken **"Zâhid"**, üçüncü kat gökte iken **"Ârif"**, dördüncü kat gökte

iken **"Veli"**, beşinci kat gökte iken **"Takı"**, altıncı kat gökte iken **"Hazin"**, yedinci kat gökte iken **"Azazil"** idi.

Fakat Levh-i Mahfuz'daki adı, **"İblis!"** idi, o sonunda başına gelecek olanları bilmiyordu.

Ulu Allah kendisine Hz. Âdem'e (a.s) secde etmesini emredince Allah'a dedi ki; "Onu benden üstün mü tutuyorsun? Ben ondan daha hayırlıyım. Beni ateşten onu ise çamurdan yarattın!" Allah (c.c) şeytana; "Ben dilediğimi yaparım!" diye cevap verdi.

Kendini daha şerefli gördüğü için burun kıvırarak ve tepeden bakarak Hz. Âdem'e (a.s) secde edeceği yerde arkasını çevirdi, diğer bütün melekler bu emre uyarak kapandıkları secdede uzun bir müddet beklerken o sipsivri olarak ayakta kaldı.

Melekler başlarını kaldırıp da onun kendileri ile birlikte secde etmemiş olduğunu görünce şükür maksadı ile ikinci sefer secdeye kapandılar. O ise arkadaşlarına yan yan bakarak, onlara katılmayı asla düşünmeyerek ve Allah'ın emrini kırdı diye hiçbir pişmanlık duymayarak yine tek başına ayakta kaldı.

Bunun üzerine Allah yakışıklı vücudunu bozdu, onu domuz suretine çevirdi, başını deve başı ve göğsünü büyük deve hörgücü biçimine koydu, yüzü maymun yüzüne döndü, gözleri yüzü boyunca uzanan iki yarık hâlini aldı, burun delikleri hakamet çanağı gibi açıldı, dudakları öküzünkilere döndü, azı dişleri domuzunkiler gibi ağzından dışarıya fırladı, sakalı yolundu, çenesinde sadece yedi seyrek tüy kaldı.

Allah (c.c) onu önce cennetten, sonra gökten ve daha sonra yeryüzünden kovarak adalara sürdü. Şimdi yeryüzüne ancak gizli gizli ayak basabiliyor. Kâfirlerden biri olduğu için Allah'ın lâneti kıyamet gününe kadar onunla birliktedir.

Oysaki daha önce yakışıklı, dört kanatlı, bilgili, çok ibadet işleyen, meleklerin tavusu ve en büyüğü olan, daha birçok imrenilir sıfatlar taşıyan bir kimse idi. Bunların hiçbirisinin ona faydası olmadı. Bundan herkesin ibret alması gerekir.

Söylendiğine göre İblis tuzağa düşürülünce Cebrail ve Mikail ağlamaya başlarlar. Allah (c.c) onlara; "Niye ağlıyorsunuz?" diye sorar. Onlar da; "Sana varan yolda tuzağa düşmeyeceğimizden emin değiliz!" derler. Ulu Allah (c.c) da onlara; "İşte öyle olunuz, benim yolumda tuzağa düşmeyeceğinize hiçbir zaman güvenmeyiniz" buyurur.

Anlatıldığına göre İblis, Allah'ın katından kovulunca O'na der ki; "Ey Rabbim! Âdem yüzünden beni cennetten kovdun. Ben ondan kendi başıma

öç alamam, ancak sen beni üzerine salarsan öcümü alabilirim" Allah (c.c) ona; "Seni onun oğulları üzerine salıyorum, çünkü peygamberler se-nin tuzağından korunmuşlardır" diye karşılık verir.

O; "Daha başka imkânlar istiyorum" der. Allah (c.c) ona; "O'nun soyundan gelen her çocuğa karşılık senin soyun iki kat hızla üreyecek" diye cevap verir.

Şeytan yine; "Daha da isterim" der. Allah (c.c) ona; "Onun soyundan gelenlerin kalpleri senin yatağındır, onların damarlarında dolaşabilirsin" diye karşılık verir. Şeytan; "Daha da isterim" der. Allah (c.c) ona; "Atlı, yaya bütün yardakçılarını onun soyundan gelenlerin üzerine sal, mallarına ortak ol, yani haram yollardan kazanarak meşru olmayan yerlere sarf etmelerini sağlamaya çalış. Çocuklarına ortak ol, yani onların haram yollardan veya günah olan çiftleşme şekilleri ile çocuk peydahlamalarına çalış, çocuklarına putperestlik inancını hortlatan isimler taktırmaya çalış, batıl dinlere ve gayrı meşru mesleklere yönlendirilmelerine sebep ol. Onları kandırabilmek için bol bol asılsız vaatlerde bulun.

Meselâ putların koruyuculuğuna güvenmelerini sağlamaya çalış. Babalarının soyluluğundan medet ummayı tavsiye et, tevbeyi sonraya bırakabilecekleri hususunda kandırmaya çalış" diye cevap verdi. Ama Allah'ın tavsiyesi tehdit yolu ile olmuştur. Nitekim **"Dilediğinizi yapın!"** âyetinde de böyledir.

Şeytanın bu tuzağına karşı Hz. Âdem (a.s)'de Allah'a der ki; "Ya Rabbi! Onu benim üzerime saldın, eğer senin yardımın olmazsa ona karşı kendimi savunamam." Allah (c.c), Hz. Âdem'e; "Senin soyundan her yeni doğan çocuğun başına meleklerden bir koruyucu veriyorum" diye cevap verir.

Hz. Âdem; "Daha çok isterim!" der. Allah (c.c) ona "İyiliklerin mükâfatı on kattır" diye karşılık verir. Hz. Âdem; "Daha da isterim!" der. Allah ona; "Zürriyetinin canları çıkmadıkça tevbe etme imkânını ellerinden almam" diye cevap verir. Hz. Âdem; "Daha da isterim!" der. Nihayet Allah (c.c); "İnce eleyip sık dokumadan onları affederim" diye cevap verince Hz. Âdem; "Bununla yetiniyorum!" der.

Bunun üzerine İblis tekrar ortaya çıkarak der ki; "Ya Rabbi! Âdem'in soyundan peygamberler yarattın, onlara kitaplar indirdin, hani benim elçilerim?" Allah (c.c); "Kâhinler" diye cevap verir. Şeytan; "Kitaplarım ne olacak?" diye sorar. Allah (c.c); "Vücutlara dövmeler yolu ile işlenen yazı ve resimler" cevabını verir. Şeytan; "Sözüm ne olacak?" der. Allah (c.c); "Yalan" diye karşılık verir. Şeytan; "Kur'ân'ım ne olacak?" der. Allah

(c.c); "Şiir" diye cevap verir. Şeytan; "Müezzinim kim olacak?" der. Allah (c.c); "Çalgı âletleri" diye cevap verir.

Şeytan; "Mescidim neresi?" der. Allah (c.c); "Çarşı ve pazar" diye karşılık verir. Şeytan; "Evim neresi?" diye sorar. Allah (c.c); "Hamam" diye cevap verir. Şeytan; "Yiyeceğim ne olacak?" der. Allah (c.c); "Üzerinde adım anılmayan her türlü gıda maddesi" diye karşılık verir.

Şeytan; "Ne içeceğim?" der. Allah (c.c); "Sarhoşluk veren bütün içecekler senin" karşılığını verir. Şeytan; "Tuzaklarım neler olacak?" der. Allah (c.c); "Kadınlar!" cevabını verir.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EMÂNET

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

اِنَّا عَرَضْنَا الْاَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَالْجِبَالِ فَاَبَيْنَ اَنْ يَحْمِلْنَهَا وَاَشْفَقْنَ مِنْهَا ﴿الاَحْزَابُ ؛ ٧٢﴾

"Biz emaneti göklere, yeryüzüne ve dağlara arz ettik. Onlar onu yüklenmeye yanaşmadılar, ondan ürktüler."[63]

Âyet-i kerimedeki **"emânet"**in mânâsı, karşılığında sevap yahut ceza tahakkuk eden ibadet ve farzlardır.

Kurtubî'ye göre **"emânet"** bütün din görevlerini içine alır, âlimlerin çoğunluğunun görüşü ve sahih fetva bu şekildedir. Fakat ayrıntılarda çeşitli görüşler vardır. İbn-i Mesûd'a göre âyet-i kerime, mal güvenliği ile ilgilidir, emânetler ve benzeri gibi. Yine ona isnat edilen başka bir görüşe göre âyette bütün farzlar kastedilmekle birlikte özellikle mal güvenliği söz konusudur.

Ebu Derya; **"Cünüplükten arınmak emânettir"** der. İbn-i Ömer; **"İnsan vücudunda Allah'ın ilk yarattığı organ cinsiyet uzvudur. Sanki**

[63] Ahzab sûresi; 72

Allah kuluna "Bu uzuv, senin uhdene tevdi edilmiş bir emânettir onu mutlaka yerinde kullan, onu koruduğun müddetçe ben de seni korurum" demiştir.

Buna göre cinsiyet uzvu bir emânettir, söz bir emânettir, kulaklar birer emânettir, dil bir emânettir, karın, eller ve ayaklar birer emânettir. Emâneti korumayanın imanı yoktur.

Hasan der ki; **"Emânet göklere, yere ve dağlara arz edildi, bunların hepsi içindekilerle beraber titrediler. Çünkü Allah onlara teker teker; *'Eğer emâneti iyi kullanırsan seni mükâfatlandırırım, eğer kötüye kullanırsan cezalandırırım'* diye buyurdu."**

Bunun için her biri **"Hayır!"** cevabını verdi.

Mücahid (rahimehullahu) der ki; **"Allah, Hz. Âdem'i yarattığı zaman** emâneti ona da aynı şartlarla teklif etti. Âdem (a.s); **"Onu yükleniyorum"** dedi."

Hiç şüphesiz Allah emâneti göklere, yere ve dağlara mecbur tutarak değil, onları gönüllü bırakarak arz etmiştir. Yoksa eğer onu onlara, mecbur tutarak teklif etmiş olsaydı, onlar da onu üzerlerine almaktan kaçınmazlardı.

Kaffal ve onun görüşünde olanlara göre âyetteki; **"Arz etme, teklif etme"** ifadesi sembolik (temsili)dir. Yani gökyüzü, yer ve dağlar, bütün iriliklerine rağmen, eğer emâneti yüklenmeye elverişli olsalardı, karşılığı olan mükâfat ve azabın önemi yüzünden, şeriatı omuzlamak bunlara ağır gelirdi. Demektir ki, şeriatı yüklenmek, göklerin, yeryüzünün ve dağların kaçınmasını haklı çıkaracak kadar dev bir iştir.

Bununla birlikte Ulu Allah (c.c)'ın; **"İnsan onu yüklendi!"** diye belirttiği üzere, insanoğlu bu yükün altına girmiştir. Yani Hz. Âdem tohum âleminde zürriyeti belinden çıkarken ve onlardan Allah'ı tanıyacaklarına dair söz alınırken kendisine arz edilen emânetin sorumluluğunu benimsemiştir.

Ulu Allah(c.c) âyet-i kerimenin devamında; **"Hiç şüphesiz o,** (yani insan) **çok zalim ve pek cahildir"** buyuruyor. Demektir ki, o, bu yükü yüklenirken nefsine ağır şekilde zulmetmiştir, ayrıca yüklendiği sorumluluğun ağırlığı hususunda pek cahildir veya Allah'ın emirlerinin ne olduğunu bilmemektedir.

İbn-i Abbas'tan (r.a) rivâyet edildiğine göre şöyle buyuruyor; Emânet, Hz. Âdem'e arz edildi, "Bunu içindekilerle birlikte al, eğer itaat edersen seni affederim. Eğer emrimi kırarsan seni azaba çarptırırım" denildi. Hz. Âdem; "Peki, onu içindekilerle birlikte kabul ediyorum" diye cevap verdi.

Fakat o günün ikindisi ile akşamı kadar bir zaman henüz geçmişti ki, Hz. Âdem yasak ağacın meyvesini yedi. Ne var ki, Allah hemen rahmetini arkasından yetiştirdi de kusuruna karşılık tevbe ederek yine doğru yola döndü.

"Emânet" kelime olarak **"iman"** kelimesi ile aynı köktendir. Buna göre Allah'ın emânetini koruyan kimsenin Allah da imanını korur. Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

لاَ اِيمَانَ لِمَنْ لاَ اَمَانَةَ لَهُ وَلاَ دِينَ لِمَنْ لاَ عَهْدَ لَهُ.

"Emânete karşı titizlik göstermeyenlerin imanı yoktur. Sözünde durmayanın dini de yoktur."[64]

Bu konuda bir şair şöyle der;
Korkarak hıyanete razı olanın boynu devrilsin!
O yüzden emâneti korumaya yan çizenin
Dini ve insanlığı bir yana bırakarak başını alıp gitmiştir.
Yaşadıkça başına gelecek belâlar birbirini takip edecektir.

Diğer bir şair de şöyle der;
Hıyanete boyun eğmeği huy edinen kimse,
Pek kısa zamanda sıranın kendisine gelmesine lâyıktır.
Zilletler durmadan elemlerini yağdırırlar.

Zimmetine hıyanet edenler ile sözünü tutmayanlara, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يُطِيعُ الْمُؤْمِنُ عَلَى كُلِّ خُلُقٍ لَيْسَ الْخِيَانَةَ وَالْكَذِبَ.

"Mümin hıyanet ve yalan ile ilgisi olmayan her huyu edinebilir."[65]
Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ تَزَالُ اُمَّتِى بِخَيْرٍ مَا لَمْ تَرَ الْاَمَانَةَ مَغْنَمًا وَالصَّدَقَةَ مَغْرَمًا.

"Ümmetim, emâneti ganimet ve sadakayı angarya saymadıkça iyi yoldadır."[66]
Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَدِّ الْاَمَانَةَ اِلَى مَنِ ائْتَمَنَكَ وَلاَ تَخُنْ مَنْ خَانَكَ.

---

[64] Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ 9/231; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 1/96
[65] Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 1/93; Kuzâî, Şihâb 382
[66] Bezzâr, Müsned 2/145; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 7/328

"Emâneti güvendiğin kimseye teslim et, sana hainlik edene sen de karşılık verme."[67]

Buharî ve Müslim'de Ebu Hureyre'den (r.a) rivâyet edilerek nakledildiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اٰيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلاَثٌ اِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَاِذَا وَعَدَ اَخْلَفَ وَاِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ.

"Münafığın alâmeti üçtür; Konuştuğu zaman yalan söyler, verdiği sözü tutmaz, uhd esine verilen emânete hıyanet eder."[68]

Demektir ki, münâfık bir kimseye birisi güvenip bir sır verse hemen hıyanet ederek onu başkalarına açar, uhdesine maddî bir emânet tevdi edilse onu inkâr ederek ve korumayarak veyahut izinsiz kullanarak ona karşı hıyanet eder.

Emâneti korumak, mukarreb meleklerin, peygamberlerin sıfatı ve Allah korkusu taşıyan iyilerin huyudur. Ulu Allah (c.c) şöyle buyurur;

اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُكُمْ اَنْ تُؤَدُّوا الْاَمَانَاتِ اِلٰى اَهْلِهَا ﴿النِّسَاءِ : ٥٨﴾

"Hiç şüphesiz Allah size emânetleri lâyık olanlara vermenizi emreder."[69]

Bütün tefsir âlimleri, bu âyet-i kerimenin şeriatın birçok temel prensibini kapsadığı görüşündedirler. Âyet-i kerimenin muhatabı idare eden olsun, idare edilen olsun, bütün mükelleflerdir. Buna göre idarecilerin mazlumu destekleyip hakkını ortaya çıkarmaları gerekir, bu bir emânettir. Başta yetimler olmak üzere Müslümanların mallarını korumaları gerekir, çünkü o bir emânettir. Âlimlerin halka dinin hükümlerini öğretmeleri gerekir, bu âlimlerin koruyuculuğuna teslim edilmiş bir emânettir.

Ana-babanın çocuğuna iyi terbiye vererek göz-kulak olması gerekir, çünkü çocuk ana-babaya teslim edilmiş bir emânettir.

Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْؤُلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ.

"Hepiniz ayrı ayrı birer çobansınız, herkes sürüsünden sorumludur."[70]

[67] Ebû Davud, Kitabu'l-Büyu' 3534; Tirmizî, Kitabu'l-Büyu' 1264; Dârimî, Kitabu'l-Büyu' 2597
[68] Müttefekun Aleyh, Buhârî, Kitabu'l-İman 33; Müslim, Kitabu'l-İman 59
[69] Nisa sûresi; 58
[70] Müttefekun Aleyh, Buhârî, Kitabu'l-Cum'a 893; Müslim, Kitabu'l-İmâre 1829

Zehr-ur Riyaz adlı kitapta anlatıldığına göre bir kul kıyamet günü getirilerek Ulu Allah (c.c)'ın huzuruna dikilir. Ulu Allah (c.c) ona; "Falanın emânetini geri verdin mi?" diye sorar. Kul; "Hayır, ya Rabbi!" diye cevap verir.

Bunun üzerine Allah (c.c) bir meleğe emir verir, elinden tutar, onu cehenneme götürür ve cehennemin dibine düşmüş olan o emâneti adama gösterir ve onu ateşe atar. Adam, cehennemin dibine ininceye kadar yetmiş yıl ateşte batmaya devam eder. Dibe inince orada duran emâneti alıp yükselmeye başlar. Cehennemin ağzına çıkınca ayağı kayar, yine batmaya başlar. Sonra yine yükselir, yine batar. Peygamberimizin (s.a.v) şefaati sayesinde Allah'ın lütfü imdadına yetişerek emânet sahibi ona hakkını helâl edinceye kadar bu iniş-çıkışlar aynı şekilde devam eder.

Ebu Seleme (r.a) şöyle rivâyet ediyor; "Bir gün Peygamberimizle (s.a.v) birlikte oturuyorken bir cenaze getirildi, namazı kılınacaktı. Peygamberimiz (s.a.v); "Üzerinde borç var mı?" diye sordu, "Hayır!" diye cevap verdiler. Bunun üzerine cenaze namazını kıldırdı.

Arkasından bir başka cenaze getirdiler. Peygamberimiz (s.a.v) yine "Borcu var mı?" diye sordu. "Evet var!" diye cevap verdiler. Peygamber (s.a.v); "Arkada bir şey bıraktı mı?" diye sordu, "Evet, üç dinar!" dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) bu cenazenin de namazını kıldırdı.

Derken üçüncü bir cenaze getirdiler, Peygamberimiz (s.a.v); "Borcu var mı?" diye sordu. "Evet!" diye cevap verdiler. Peygamberimiz (s.a.v); "Arkada bir şey bıraktı mı?" diye sordu. "Hayır!" dediler. Bunun üzerine "Arkadaşınızın cenaze namazını siz kılınız!" dedi.[71]

[71] Buhârî, Kitabu'l-Havâlât 2289; Nesâî, Kitabu'l-Cenâiz 1961

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NAMAZI HUZUR VE HUŞÛ İLE TAMAMLAMAK

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ۝ اَلَّذِينَ هُمْ فِى صَلاَتِهِمْ خَاشِعُونَ ﴿المؤمنون ؛ ١-٢﴾

"Namazlarında huşû içinde olan müminler kurtuluşa ermişlerdir."[72]

Bilesin ki, dil âlimleri **"huşû"** kelimesini **"korkmak"** ve **"çekinmek"** gibi kalp eylemlerinden sayar, bazıları da **"sükûnet"**, **"öteye-beriye bakmamak"** ve **"oynamamak"** gibi davranış eylemlerinden kabul eder.

Fıkıh âlimleri **"huşû"**un namazın farzlarından mı olduğu, yoksa faziletlerinden mi sayılması gerektiği hususunda anlaşmazlık hâlindedirler, her iki görüşü de ileri sürenler vardır. Birinci görüşü savunanlar şu hadis ve âyete dayanıyorlar. Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَيْسَ لِلْعَبْدِ مِنْ صَلاَتِهِ اِلاَّ مَا عَقْلَ.

"Kulun ancak aklı tam yerinde iken kıldığı namaz, namaz yerine geçer."

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرِى ﴿طه ؛ ١٤﴾

"Namazı beni hatırlamak için kıl!"[73]

İlk görüşü savunanlara göre gaflet hâli **"zikir"** ile yani Allah'ı hatırda tutma eylemi ile bağdaşmaz, bu yüzden Ulu Allah (c.c);

وَلاَ تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ ﴿الأعراف ؛ ٢٠٥﴾

"Sakın gafillerden olma!"[74] diye buyurur.

---

[72] Mü'minûn sûresi; 1-2
[73] Tâ-hâ sûresi; 14
[74] A'raf sûresi; 205

Beyhakî'nin Muhammed İbn-i Sirin (r.a)'den rivâyetine göre Muhammed İbn-i Sirin (r.a) şöyle demiştir; "Haber aldım ki Peygamberimiz (s.a.v) namaz kılarken gözlerini havaya kaldırdığı için bu âyet inmiştir." Abdurrezzak'ın (r.a) aynı konudaki rivâyetinde bu âyet inince Peygamberimizin kendisine namazda huşu içinde olmasını ve gözlerini secde yerinden ayırmamasını emrettiği ilâve edilmektedir.

Hâkim ve Beyhakî'nin birlikte Ebu Hureyre (r.a)'den naklettiklerine göre Peygamberimiz (s.a.v) namaz kıldığı vakit gözlerini semaya dikerdi. Bunun üzerine kendisine yukarıdaki âyet inmiş, o da hemen başını eğmişti.

Hasan'dan (r.a) rivâyet edildiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

مَثَلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ كَمَثَلِ نَهْرٍ جَارٍ عَلَى بَابِ اَحَدِكُمْ كَثِيرِ الْمَاءِ يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ فَهَلْ يَبْقَى عَلَيْهِ مِنَ الدَّرَنِ شَيْئٌ؟

"Beş vakit namaz, birinizin evinin önünden akan suyu çok bir nehir gibidir, her gün beş kere bu nehre girip yıkanırsa üzerinde kir namına bir şey kalabilir mi?"[75]

Peygamberimiz (s.a.v) demek istiyor ki, büyükleri dışında bütün günahları, geride hiçbir şey bırakmamak üzere, beş vakit namaz giderir. Elbette ki bu durum, huşu içinde ve kalp huzuru ile kılınan namaz için söz konusudur, böyle olmayan namaz da zaten sahibine iade edilir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ لَمْ يُحَدِّثْ نَفْسَهُ فِيهِمَا بِشَيْءٍ مِنَ الدُّنْيَا غَفَرَ اللهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.

"Dünyanın her şeyi ile ilgisini keserek iki rekât namaz kılan kimsenin geçmiş bütün günahları affedilir."[76]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اِنَّمَا فُرِضَتِ الصَّلاَةُ، وَاُمِرَ بِالْحَجِّ وَالطَّوَافِ، وَاُشْعِرَتِ الْمَنَاسِكُ لِاِقَامَةِ ذِكْرِ اللهِ تَعَالَى. فَاِذَا لَمْ يَكُنْ فِي قَلْبِكَ لِلْمَذْكُورِ الَّذِى هُوَ الْمَقْصُودُ وَالْمُبْتَغَى عَظَمَةٌ وَلاَ هَيْبَةٌ فَمَا قِيمَةُ ذِكْرِكَ؟

[75] Hâkim, Müstedrek 2/426
[76] Müslim, Kitabu'l-Mesâcid 668; Dârimî, Kitabu's-Salât 1182

"Namaz kılmak, hacca gitmek, Beytullah'ı tavaf etmek ve diğer usulü belirlenen ibadetler, Allah'ı hatırda tutmayı sağlamak için emredilmiştir. Hatırlanan hakkında ***-ki asıl amaç ve hedef o'dur-*** **kalbinde saygı ve ürperme bulunmayınca böyle bir hatırlamanın** (zikrin) **ne kıymeti vardır?"**[77]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ لَمْ تَنْتَهِ صَلاَتُهُ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ لَمْ يَزْدَدْ مِنَ اللهِ اِلاَّ بُعْدًا.

"Kötü ve çirkin davranışlardan sahibini alıkoyamayan namaz kulun Allah'tan daha çok uzaklaşmasına sebep olur."[78]

Bekir İbn-i Abdullah (r.a) der ki; "Ey insanoğlu! Allah'ın huzuruna izinsiz girip kendisi ile tercümansız konuşmak istersen bunu yapabilirsin." Kendisine; "Bu nasıl olabilir?" diye sorarlar. Bekir İbn-i Abdullah (r.a) şöyle cevap verir; **"Güzelce bir abdest alırsın ve namaz yerine gidersin. İşte o anda Allah'ın huzuruna izinsiz girmiş, tercümansız O'nunla konuşmuş olursun."**

Hz. Âişe (r.anha) diyor ki; **"Resulullah (s.a.v) ile karşılıklı konuşurduk. O bize bir şey der, biz de O'na karşılığında bir şey söylerdik. Fakat namaz vakti girince Allah'ın azameti ile öylesine meşgul olurdu ki, sanki ne O bizi tanır ve ne de biz O'nu tanır olurduk."**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ يَنْظُرُ اللهُ اِلَى صَلاَةٍ لاَ يُحْضِرُ الرَّجُلُ فِيهَا قَلْبَهُ مَعَ بَدَنِهِ.

"Allah, kulun kalbi ile bedenini birlikte hazırlayarak kılmadığı namazın tarafına bakmaz."

Allah'ın dostu Hz. İbrahim (a.s) namaza durduğu zaman iki mil uzaktan kalbinin atışı duyulurdu.

Said ül-Tenuhî (rahimehullahu) namaz kılarken yanağından sakalına süzülen gözyaşları dinmezdi.

Peygamberimiz (s.a.v) adamın birini namazda sakalı ile oynarken gördü ve;

لَوْ خَشِعَ قَلْبُ هٰذَا لَخَشَعَتْ جَوَارِحُهُ.

"Eğer bu adamın kalbi Allah korkusu taşısa âzâları da taşırdı."[79] diye buyurdu.

---

[77] Müttefekun Aleyh, Buhârî, 108; Müslim 226
[78] Ebû Davud, 1888; Tirmizî, 902; Dârimî 1853
[79] Taberanî, Kebîr 8543; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 2/258

Anlatıldığına göre Hz. Ali (kerremellahu vechehu) namaz vakti girince titremeye başlar, rengi atardı. "Ne oluyor sana, ya Emirü'l-Müminin?" dediklerinde; **"Göklere yere ve dağlara arz edilince ürkerek yüklenmekten çekindikleri hâlde benim üzerime aldığım emânetin vakti geldi."** diye cevap verirdi.

Rivâyete göre Ali İbn-i Hüseyin (rahimehullahu) abdest alırken rengi sararırdı, yakınları ona; "Abdest alırken sana niye böyle oluyor?" sorarlar. O da şu cevabı verirdi; **"Kimin karşısına dikilmek istediğimi biliyor musunuz?"**

Rivâyete göre Hatem ül-Asam (r.a)'a namazı nasıl kıldığı hakkında soru soruldu, o da şöyle cevap verdi; "Namaz vakti girince güzel bir şekilde abdest alır, namaz kılacağım yere varırım, âzâlarım yerine otursun diye önce bir müddet otururum. Sonra kalkar, kaşlarımın arasında Kâbe, ayaklarımın altında Sırat Köprüsü, sağımda cennet, solumda cehennem, arkamda ölüm meleği olan Azrail varmış gibi farz ederek ve kılacağım son namazmış gibi kabul ederek korku ve ümit arası bir ruh hâli içinde usulüne uygun bir tekbir alarak namaza dururum.

Düzenli bir şekilde **"Fatiha"** ve **"Zammı sûre"** okurum, tevazu içinde rükûa vararak huşû içinde secdeye kapanırım. Sonra sol ayağımın dışını yere, sağ ayağımı başparmak üzere dikerek bağdaş kurar, otururum, bu yaptıklarıma ihlâs hâlini katarım. Sonunda kıldığım namaz acaba kabul oldu mu, yoksa olmadı mı bilemem."

İbn-i Abbas (r.anhuma) der ki; **"Tefekkür hâli içinde kılınan ne uzun ne kısa** (orta) **iki rekâtlık namaz, başıboş bir kalp ile kılınan bir gecelik namazdan daha hayırlıdır."**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَأْتِى فِى اٰخِرِ الزَّمَانِ نَاسٌ مِنْ اُمَّتِى يَأْتُونَ الْمَسَاجِدَ، فَيَقْعُدُونَ فِيهَا حَلَقًا، ذِكْرُهُمُ الدُّنْيَا وَحُبُّ الدُّنْيَا. لاَ تُجَالِسُوهُمْ فَلَيْسَ اللّٰهُ بِهِمْ حَاجَةٌ.

"Ahir zamanda ümmetimden öyleleri gelecek ki, camilere varacak, halka kurup oturacaklar. Dillerinden dünya ve dünya sevgisi düşmeyecektir. Öyleleri ile oturup kalkmayın, Allah'ın onlara hiçbir haceti yoktur."[80]

---

[80] İbn Mübârek, Zühd 1/419; Beyhakî, Sünenü'l-Kübra 2/285

Hasan El Basri'den (r.a) rivâyet edildiğine göre; "Peygamberimiz (s.a.v) bir gün; **"Size insanlar arasında en çirkin hırsız kimdir, haber vereyim mi?"** diye buyurdu. Orada bulunanlar; **"Kimdir ya Resulullah?"** diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v); **"Namazından çalandır."** diye cevap verdi. Oradakiler; **"Namazından çalması nasıl olur?"** diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v); **"Namazın rükûunu ve secdesini eksik yaparak"** cevabını verdi.[81]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الصَّلاَةُ، فَاِنْ كَانَ قَدْ اَتَمَّهَا هَوَّنَ اللّٰهُ عَلَيْهِ الْحِسَابَ، وَاِنْ كَانَ قَدْ اِنْتَقَصَ مِنْهَا شَيْئًا، قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى لِمَلاَئِكَتِهِ؛ هَلْ لِعَبْدِى مِنْ تَطَوُّعٍ؟ فَاَتِمُّوا الْفَرِيضَةَ مِنْهُ.

"Kıyamet günü kul, ilk önce namazdan hesaba çekilecektir. Namazdan yana bir eksiği çıkmadığı takdirde hesaplaşması kolay geçer. Fakat eğer namazdan yana bir eksiği çıkarsa Ulu Allah (c.c) meleklerine; *"Bu kulumun nafile ibadetleri varsa ondan borca kalmış farzları yerine koyun"* diye buyurur."[82]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا اُعْطِىَ عَبْدٌ عَطَاءً خَيْرًا مِنْ اَنْ يُؤْذَنَ لَهُ فِى رَكْعَتَيْنِ يُصَلِّيهِمَا.

"Bir kula verilebilecek en hayırlı hediye iki rekât namaz kılsın diye kendisine izin vermektir."[83]

Namaza duracağı zaman Hz. Ömer'in (r.a) böğürleri titrer ve dişleri takırdardı. Bu hâlin sebebi kendisine sorulunca; **"Emâneti yerine getirmenin ve farz borcunu ödemenin vakti geldi, bilmem ki, onu nasıl yerine getireceğim?"** diye cevap verirdi.

Anlatıldığına göre Half İbn-i Eyyüb (r.a) bir gün namazda iken bir yerinden arı sokar. Sokulan yer kanar, fakat Half hiçbir şey duymaz.

Bu sırada İbn-i Said çıkagelir, Half'e üzerinden kan geldiğini bildirir de o da elbisesini yıkar. Ona sorarlar; **"Nasıl oluyor, arı seni sokuyor, vücudunu kanatıyor da sen hiçbir şey duymuyorsun?"**

[81] Kurtubî, Tefsir-i Kurtubî 12/277
[82] Tayalisî, Müsned 2219; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 359; Hâkim, 1/229
[83] Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'an 2911

O da şu cevabı verir; **"Melik ül-Cebbar olan Allah'ın huzurunda duran, başında Azrail dikilen, solunda cehennem ve ayaklarının altında Sırat Köprüsü bulunan kimse böyle bir şeyi nasıl duyabilir?"**

Amr İbn-i Zerrin (rahimehullahu) eli kanser olmuş, kendisi ibadet ve takvada hayli yüksek dereceye varmış bir zat idi, doktorlar; "Elini mutlaka kesmemiz gerekiyor" dediler. O da; "Öyle ise kesin" dedi. Doktorlar; "Seni ipler ile bağlamadan kesemeyiz" dediler.

Bunun üzerine; "Beni bağlamanızı istemiyorum, namaza durduğum zaman kesiniz" dedi. Nitekim namaza durunca elini kestiler, O ise hiçbir şey duymadı bile.

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

EMRİ BİL MA'RUF VE NEHYİ ANİL MÜNKER

Enes İbn-i Malik (r.a)'ten rivâyet edildiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ صَلَّى عَلَيَّ مَرَّةً، خَلَقَ اللهُ مِنْ نَفْسِ الْمُصَلِّي غَمَامَةً بَيْضَاءَ، ثُمَّ يَأْمُرُهَا اللهُ تَعَالَى اَنْ تَأْخُذَ مِنْ بَحْرِ الرَّحْمَةِ فَتَأْخُذَ، ثُمَّ يَأْمُرُهَا اَنْ تُمْطِرَ، فَاِذَا اُمْطِرَتْ فَاَيُّ قَطْرَةٍ قَطَرَتْ عَلَى الْاَرْضِ يَخْلُقُ اللهُ الذَّهَبَ مِنْهَا، وَاَيُّ قَطْرَةٍ قَطَرَتْ عَلَى الْجِبَالِ يَخْلُقُ اللهُ تَعَالَى مِنْهَا الْفِضَّةَ، وَاَيُّ قَطْرَةٍ قَطَرَتْ عَلَى كَافِرٍ، رَزَقَهُ اللهُ تَعَالَى الْاِيمَانَ.

"Benim üzerime bir kere salât-ü selâm getirenin nefsinden Ulu Allah beyaz bir bulut yaratır. Allah bulut'a rahmet denizinden su yüklenmesini emreder, o da yüklenir. Sonra Allah bulut'a yağmasını emreder, o da yağar. Allah, yere düşen her damladan altın, dağlara düşen her damladan gümüş yaratır. Allah, kâfirin üzerine düşen her damladan da onlara iman nasip eder."

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَاْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ ﴾ آلِ عِمْرَانِ ؛ ٣٢ ﴿

"Siz insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış, en hayırlı bir ümmetsiniz, iyiliği emreder ve kötülükten alıkoyarsınız. Allah'a da inanırsınız."[84]

Kelbi (rahimehullahu) der ki; âyet-i kerime bu ümmetin diğer ümmetlere karşı üstünlük durumunu açıklamaktadır. Bu âyet-i celile gösterir ki, bu İslâm ümmeti kayıtsız şartsız bütün ümmetlerin en hayırlısıdır.

Bu üstünlük ilk Müslüman halkası ile son Müslüman halkası arasında, diğer ümmetler karşısında ortaktır ama halkalar arasında ayrı derece farkı vardır. Nitekim sahabilerin ümmetin geri kalanından üstün olduğu hakkında hadisler vardır.

Âyet-i kerimede geçen; **"İnsanlar için çıkarılmış"** ifadesi insanların iyilik ve yararı için yüz yıllarda meydana getirilmiş, temayüz edip tanınmış demektir.

Yine âyet-i kerimedeki; **"İyiliği emreder, kötülükten alıkoyar ve Allah'a inanırsınız"** ifadesi. Bu cümle ümmetin üstünlük sebeplerini açıklamaktadır. Bu ifadeler, aynı zamanda bu ümmetin belirtilen sıfatları taşıdığı müddetçe ve gösterilen yolda ilerlediği sürece ancak diğer ümmetlerden üstün olacağını, buna göre iyiliği emrederek kötülükten alıkoyma meziyetini yitirdikleri zaman üstünlüklerini de kaybedeceklerini açıklamaktadır.

Demek ki bu ümmetin mensupları, iyiliği emrederek kötülükten alıkoydukları ve Müslüman olsunlar diye kâfirler ile savaştıkları için Allah onları insanlara yararlılıkta en üstün kılmıştır.

خَيْرُ النَّاسِ مَنْ يَنْفَعُ النَّاسَ وَشَرُّ النَّاسِ مَنْ يَضُرُّ النَّاسَ.

"İnsanların en hayırlıları, insanlara yararlı olanlar, buna karşılık insanların en kötüleri onlara zararı dokunanlardır."[85]

Âyet-i kerimedeki **"Allah'a inanırsınız"** ifadesi, Allah'ın birliğini tasdik edersiniz, bu inançta sebat edersiniz ve Hz. Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğunu kabul edersiniz demektir.

Çünkü Hz. Muhammed'in elçiliğini inkâr edenler, Allah'a iman etmiş

---

[84] Âl-i İmran sûresi; 110
[85] Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 1/478

sayılmaz. Zira böyleleri Peygamberimizin (s.a.v) Allah katından getirdiği mucize âyetleri kendi uydurması zannederler.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ رَأى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ اَضْعَفُ الْاِيمَانِ.

"İçimizden biri bir eğrilik gördüğü zaman onu eli ile değiştirsin, eğer gücü yetmiyorsa dili ile değiştirsin, buna da gücü yetmiyorsa kalbi ile değiştirsin ki, bu imanın en zayıf şekilde tezahürüdür."[86]

Bazı âlimler bu hadis ile ilgili olarak derler ki, elle değiştirmek idarecilerin, sözle değiştirmek âlimlerin ve kalple değiştirmek de bütün Müslümanların görevidir. Fakat bir kısım âlimler de herkesin eğriliği değiştirmekle yükümlü olduğunu ileri sürerek ilk görüşteki vazife bölümüne karşı çıkarlar.

Nitekim Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

﴿ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰى وَلاَ تَعَاوَنُوا عَلَى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ﴾

﴿ الْمَائِدَة ؛ ٢ ﴾

"İyilik ve takvada birbirinizi destekleyiniz, kötülük ve azgınlıkta değil."[87]

"İyilikte yardımlaşmak" iyilik işlemeyi teşvik etmek, ona vardıran yararlı yolları açmak, kötülük ve azgınlık yollarını mümkün olduğu kadar kapatmakla olur.

Peygamberimiz (s.a.v) diğer bir hadiste buyuruyor ki;

مَنِ انْتَهَرَ صَاحِبَ بِدْعَةٍ مَلأَ اللهُ قَلْبَهُ اَمْنًا وَاِيمَانًا وَمَنْ اَهَانَ صَاحِبَ بِدْعَةٍ اَمَنَهُ اللهُ يَوْمَ الْفَزَعِ الْاَكْبَرِ وَمَنْ اَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ فَهُوَ خَلِيفَةُ اللهِ فِى الْاَرْضِ وَخَلِيفَةُ كِتَابِهِ وَخَلِيفَةُ رَسُولِهِ.

"Kim bir bidat sahibini önlerse Allah onun kalbini güven ve iman ile doldurur. Kim bir bidat sahibine karşı çıkarsa Allah onu en korku-

---

[86] Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 1/478

[87] Müslim, Kitabu'l-İman 49; Ebû Davud, Kitabu's-Salât 1140; Tirmizî, Kitabu'l-Fiten 2172; Nisâî, Kitabu'l-İman 5008; İbn Mâce, Kitabu İkâmeti's-Salâtü ve's-Sünne 1275

lu günde (kıyamet gününde) **emniyete çıkarır. İyiliği emrederek kötülükten alıkoyanlar, Allah'ın yeryüzündeki halifeleri, O'nun kitabının sözcüleri ve Resulünün temsilcileridir."**[88]

Huzeyfe (r.a)'den rivâyet edildiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle demiştir,

"İnsanlara öyle bir gün gelecektir ki onların nazarında bir ateş leşi iyiliği emrederek kötülükten alıkoyan bir müminden daha makbul olacaktır."

Hz. Musa (a.s) Ulu Allah'a; **"Mümin kardeşi için dua eden, ona iyiliği emrederek kötülükten uzak durmasını söyleyen kimsenin mükâfatı nedir, ya Rabbi!"** diye sordu. Ulu Allah (c.c) Hz. Musa'ya şöyle cevap verdi, **"Her kelimesine karşılık ona bir yıllık ibadet yazarım ve onu cehennem azabına çarptırmaktan hayâ ederim."**

Kutsî bir hadiste Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

"Ey Âdemoğlu! Tevbe etmeyi erteleyen, boş kuruntular peşinde koşarak âhirete amelsiz gelen kimselerden olma. Böyleleri ibadet edenler gibi konuştuğu hâlde münafıkların yaptığı hareketleri yaparlar. Kendilerine verilen ile gözleri doymaz, yokluğa karşı sabırsızdırlar, sâlihleri severler, fakat onlardan değildirler, münafıklardan sözde nefret ederler, fakat onlardandırlar.

İyiliği emrederler, fakat kendileri yapmazlar, kötülükten başkalarını alıkoymaya çalışırlar, fakat kendileri kötülük işlemekten geri durmazlar."

Hz. Ali (k.v) diyor ki, Peygamberimiz (s.a.v)'in şöyle dediğini duydum;

سَيَأْتِي قَوْمٌ فِي اٰخِرِ الزَّمَانِ اَحْدَاثُ الْأَسْنَانِ نَوَاقِصُ الْعَقْلِ يَقُولُونَ مِنْ قَوْلِ خَيْرِ الْبَرِيَّةِ لَا يُجَاوِزُ حَنَاجِرَهُمْ يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ.

"Ahir zamanda öyle düşük çeneli kısa akıllı kimseler türeyecektir ki, söyleyecekleri yararlı iyi sözler gırtlaklarını aşmayacak (kalplerine işlemeyecektir) **Okun av hayvanını delik-deşik etmesi gibi bu kimseler de dini delik-deşik edeceklerdir."**[89]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

[88] Kuzâî, Müsnedü'ş-Şihâb 1/318
[89] Buharî, 6531; Müslim, 1066; Tirmizî, Kitabu'l-Fiten 2188; İbn Mâce, Mukaddime 168

رَاَيْتُ لَيْلَةً اُسْرِىَ اِلَى السَّمَآءِ رِجَالاً تُقَرَّضُ شِفَاهُهُمْ بِمَقَارِيضَ مِنَ النَّارِ قُلْتُ مَنْ هٰؤُلاَءِ يَا جِبْرِيلُ قَالَ هٰؤُلاَءِ خُطَبَاءُ اُمَّتِكَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَيَنْسَوْنَ اَنْفُسَهُمْ.

"Gökyüzüne çıkarıldığım gece dudakları ateşten makaslar ile kesilen bir takım erkekler gördüm. *"Ya Cebrail, bunlar kimdir?"* diye sordum. Cebrail bana dedi ki; *"Bunlar ümmetimin başkalarına iyiliği emreden ve fakat kendilerini unutan hatiplerdir."*"[90]

Nitekim Ulu Allah (c.c) böyleleri hakkında şöyle buyuruyor;

اَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ اَنْفُسَكُمْ وَاَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ اَفَلاَ تَعْقِلُونَ ﴿ البَقَرَة ؛ ٤٤ ﴾

"İnsanlara iyiliği emredip kendinizi unutuyor musunuz? Oysaki kitabı okuyan da sizsiniz. Aklınızı başınıza toplamayacak mısınız?"[91]

Yani Allah'ın kitabını okuduğunuz hâlde onun prensiplerine göre uygun hareket etmiyorsunuz. Bu adamlar başkalarına sadaka vermeyi emrettikleri hâlde kendileri vermezlerdi. Demek ki, müminlerin müminlere iyiliği emredip kötülükten alıkoymaya çalışırken kendilerini unutmamaları gerekir.

Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَيُطِيعُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ اُولٰٓئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿ التَّوْبَة ؛ ٧١ ﴾

"Mümin erkekler ile mümin kadınlar, birbirlerinin velileridir. İyiliği emredip kötülükten alıkoyarlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allah'a ve O'nun Resulüne itaat ederler. İşte bunlar yok mu? Allah onları esirgeyecektir. Hiç şüphesiz, Allah aziz ve hâkimdir"[92]

[90] İbn Hibban, Sahih 52
[91] Bakara sûresi; 44
[92] Tevbe sûresi; 71

Âyet-i kerimede görüldüğü gibi Ulu Allah (c.c) müminleri iyiliği emrettikleri için övmektedir. Açıktır ki, iyiliği emretme ve kötülükten alıkoyma görevinden kaçınanlar, âyet-i kerimede övülen müminlerin dışında kalırlar.

Öte yandan Ulu Allah (c.c) bir takım kavimleri iyiliği emredip kötülükten alıkoymaktan kaçındıkları için kınamaktadır.

Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴾ المَائِدَة ؛ ٧٩ ﴿

"Onlar, yaptıkları kötülükten birbirlerini alıkoymazlardı. Ne kadar fena bir iş yapıyorlardı!"[93]

Ebu'd-Derda'dan rivâyet edildiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur;

لَتَأْمُرُنَّ بِالْمَعْرُوفِ، وَلَتَنْهَوُنَّ عَنِ الْمُنْكَرِ، اَوْ لَيُسَلِّطَنَّ اللهُ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا ظَالِمًا لَا يُجِلُّ كَبِيرَهُمْ. وَلَا يَرْحَمُ صَغِيرَكُمْ، وَيَدْعُو خِيَارُكُمْ فَلَا يُسْتَجَابُ لَهُمْ، وَيَسْتَنْصِرُونَ فَلَا يُنْصَرُونَ، وَيَسْتَغْفِرُونَ فَلَا يُغْفَرُ لَهُمْ.

"Ya iyiliği emreder ve kötülükten alıkoyarsınız veya Ulu Allah başınıza öyle zalim bir idareci musallat eder ki, ne büyüğünüze hürmet eder ve ne de küçüğünüze acır.

İçinizdeki iyilerin edeceği dualar kabul olunmaz. Allah'tan yardım dilerler, fakat yardım gelmez, günahları affedilsin diye yalvarırlar, fakat affolunmaz."[94]

Hz. Âişe'den (r.anha) rivâyet edildiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

عَذَّبَ اللهُ اَهْلَ قَرْيَةٍ فِيهَا ثَمَانِيَةَ عَشَرَ اَلْفًا عَمَلُهُمْ عَمَلُ الْاَنْبِيَاءِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ كَيْفَ؟ قَالَ لَمْ يَكُونُوا يَغْضَبُونَ لِلّٰهِ وَلَا يَأْمُرُونَ

[93] Maide sûresi; 79
[94] Bezzâr, Müsned 188; Taberânî, Evsat 1379

بِالْمَعْرُوفِ وَلاَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ.

"Ulu Allah (c.c) halkının on sekiz bin kişisi, peygamberler gibi amel işleyen bir kasabayı toplu cezaya çarptırmıştır" Sahabîler; **"Nasıl olur, ya Resulullah?"** diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v) buyurdu ki; **"Bu iyi amel işleyen kimseler Allah için öfkelenmezler, iyiliği emredip kötülükten alıkoymaya çalışmazlardı."**[95]

Ebuzer el-Gıfâri'den (r.a) rivâyet edildiğine göre Hz. Ebu Bekir es-Sıddık (r.a) Peygamberimize (s.a.v); **"Müşrikler ile savaşmanın dışında bir cihad şekli var mıdır, ya Resulullah?"** diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v) ona şöyle cevap verdi;

نَعَمْ يَا اَبَا بَكْرٍ، اِنَّ لِلّٰهِ مُجَاهِدِينَ فِي الْاَرْضِ اَفْضَلَ مِنَ الشُّهَدَاءِ، اَحْيَاءً مَرْزُوقِينَ، يَمْشُونَ عَلَى الْاَرْضِ، يُبَاهِي اللّٰهُ بِهِمْ مَلاَئِكَةَ السَّمَاءِ، وَتُزَيَّنُ لَهُمُ الْجَنَّةُ كَمَ تَزَيَّنَتْ اُمُّ سَلَمَةَ لِرَسُولِ اللّٰهِ.

"Evet, var ya Ebu Bekir, Ulu Allah'ın şehitlerden üstün dereceli öyle mücahidleri var ki, bunlar sağdırlar, herkes gibi yerler, içerler ve halkın arasında gezinirler, Ulu Allah onlarla gökteki meleklere karşı övünür. Ümmü Seleme, Allah'ın resulü için nasıl süslenirse cennet de onlar için öyle süslenip hazırlanır."

Hz. Ebu Bekir; **"Ya Resulullah, kimdir bunlar?"** diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurdu; **"Bunlar iyiliği emredip kötülüğü men edenler, Allah için sevip Allah adına öfkelenenlerdir."**

Peygamberimiz (s.a.v) sözlerine şöyle devam etti; **"Nefsimi kudret eli altında tutan Allah'a yemin ederim ki, bu kimselerin cennetteki köşkleri, şehitlerinkilerden daha yüksekte olacaktır. Bu köşklerin her birinde kimi yakut ve kimi yeşil zümrütten olmak üzere üç yüz kapı bulunacaktır. Her kapının önünde nur parlayacaktır.**

Bu kimseler her biri, sırf eşinin gözleri içine bakan iri gözlü üç yüz bin huri ile evlenecektir. Adam bunlardan birine baksa *"İyiliği emredip kötülükten alıkoymaya çalıştığın falan günü hatırlıyor musun?"* diyecek öbürüne dönse *"İyiliği emrederek kötülükten alıkoyduğun falan yeri hatırladın mı?"* diye ona iltifat edecektir."

Haberde bildirildiğine göre Ulu Allah (c.c) Hz. Musa'ya (a.s); **"Ey**

---

[95] Beyhakî, Şuabü'l-İman 9428; İbn Abdil-Berr, Temhid 24/310

Musa, sırf benim için işlediğin bir amel var mı?" diye sorar. Hz. Musa da cevap olarak; **"Allah'ım! Senin için namaz kıldım, oruç tuttum, sadaka verdim, secde ettim. Sana hamd ettim, kitabını okudum, senin adını andım"** der.

Ulu Allah (c.c) buyurur ki; **"Ya Musa! Namaz senin kılavuzundur, oruç sana kalkandır, verdiğin sadaka üzerine gölge olacaktır, secdedeki tespih senin için cennette ağaç olacaktır. Kitabımı okuman sana köşk ve huri sağlayacaktır, benim adımı anman da senin ışığın olacaktır. Sırf benim için hangi ameli işledin?"**

Bunun üzerine Hz. Musa; **"Ya Rabbi! Sırf senin için olacak bir amel bana bildir ki, onu işleyeyim"** der. Ulu Allah (c.c) Hz. Musa'ya; **"Ey Musa! Benim için bir dost edindin mi, yine benim adıma hiç kimseyi düşman bildin mi?"** diye buyurur.

Bunun üzerine Hz. Musa anlar ki, Allah katında en sevimli amel, O'nun için sevmek ve O'nun namına düşmanlarından nefret etmektir.

Ubeyde İbn-i Cerrah (r.a) der ki; "Peygamberimize (s.a.v) bir gün; **"Allah katında en değerli şehit kimdir?"** diye sordum. Bana şöyle cevap verdi;

"Allah katında şehitlerin en yüksek derecelisi, zalim bir valinin

رَجُلٌ قَامَ اِلَى وَالٍ جَائِرٍ فَاَمَرَهُ بِالْمَعْرُوفِ، وَنَهَاهُ عَنِ الْمُنْكَرِ، فَقَتَلَهُ، فَاِنْ لَمْ يَقْتُلْهُ فَاِنَّ الْقَلَمَ لاَ يَجْرِى عَلَيْهِ بَعْدَ ذٰلِكَ وَاِنْ عَاشَ مَا عَاشَ.

karşısına dikilerek iyiliği emredip kötülükten alıkoymaya çalışırken öldürülen kimsedir.

Zalim vali onu öldürtmediği takdirde ne kadar yaşarsa yaşasın artık onun defterine günah yazılmaz."[96]

Hasan El-Basrî'den (rahimehullahu) rivâyet edildiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اَفْضَلُ شُهَدَاءِ اُمَّتِى رَجُلٌ قَالَ اِلَى اِمَامٍ جَائِرٍ فَاَمَرَهُ بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَاهُ عَنِ الْمُنْكَرِ فَقَتَلَهُ عَلَى ذٰلِكَ ذٰلِكَ الشَّهِيدُ مَنْزِلَتُهُ فِى الْجَنَّةِ بَيْنَ حَمْزَةَ وَجَعْفَرٍ.

---

[96] Bezzâr, Müsned 4/110

"Ümmetimin en yüksek dereceli şehidi, zalim bir devlet başkanının karşısına dikilerek iyiliği emredip kötülükten sakınmasını ona hatırlatan ve bu yüzden öldürülen kimsedir. Böyle bir şehidin cennetteki yeri, Hamza ile Cafer'in arasıdır."[97]

Ulu Allah (c.c) Hz. Yuşa İbn-i Nun'a (a.s) vahyetti ki; **"Senin kavminden altmış bin kötü ile birlikte kırk bin iyi kimseyi helâk edeceğim."** Hz. Yuşa; **"Ya Rabbi! Kötüler için diyeceğim bir şey yok, fakat iyilerin helâke uğrama sebebi, acaba nedir ki?"** diye sordu.

Ulu Allah (c.c) buyurdu ki; **"Çünkü onlar kötülere karşı benim adıma öfke duymadılar, aralarında hiçbir şey yokmuş gibi onlar ile birlikte yiyip içtiler."**[98]

Hz. Enes (r.a) der ki; Peygamberimize (s.a.v); **"Tümünü işlemedikçe iyiliği emretmeyelim mi ve yine her türlüsünden nefsimizi uzak tutmayı başaramadıkça başkalarını kötülükten men etmeyelim mi?"** diye sorduk. Bize; **"Hayır, iyiliğin tümünü işlemiyorsanız bile onu başkalarına emredin ve her türlü kötülükten uzak durmayı başaramıyorsanız bile yine kötülükten men edin"** diye cevap verdi.[99]

Seleften bir zat oğullarına şöyle vasiyet etti; **"İçinizden biri iyiliği emredip kötülükten alıkoymak isterse nefsini sabırlı olmaya hazırlasın ve Allah'ın vereceği sevaba güvensin. Çünkü Allah'tan sevap geleceğine güvenen kimse karşılaşacağı sıkıntıların acısını duymaz."**

---

[97] Hâkim, 3/210, Taberanî, Kebîr 3/151
[98] Beyhakî, Şuabu'l-İman 7/53; İbn Abdil-Berr, Temhîd 24/310
[99] Taberânî, Mu'cemu's-Sağîr 2/175, Evsat 6/365

ON ALTINCI BÖLÜM

ŞEYTAN'IN DÜŞMANLIĞI

Her müminin, âlimleri ve sâlihleri sevmesi, onlar ile düşüp kalkmayı huy edinmesi, gereken bilgileri onlara sorup edinmesi, nasihatlerini tutması, çirkin davranışlardan kaçınması ve şeytanı düşman bilmesi gerekir.

Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ﴿فاطر ؛ ٦﴾

"Şeytan size düşmandır, siz de onu düşman tutun."[100]

Yani Allah'ın emrine uyarak şeytana karşı çıkın, yoksa Allah'ın emirlerine karşı gelerek ona uymayın. Bütün tutumlarınızda, davranışlarınızda ve inançlarınızda samimiyetle ondan sakının.

Yaptığınız her işte şuurlu olun. Çünkü onun içinize riya sokması çirkin davranışları gözünüzde süslemesi her zaman mümkündür. Ona karşı koyarken Allah'tan yardım dileyin.

Abdullah İbn-i Mes'ud (r.a) der ki; "Bir gün Peygamberimiz (s.a.v) bize bir çizgi çizdi ve; "İşte bu, Allah'ın yoludur" dedi. Sonra onun sağından ve solundan birkaç çizgi daha çizdi ve şöyle dedi; "Bunların her biri de birer yan yoldur, her birinin üzerinde bu yan yollara sapmaya çağıran birer şeytan vardır." Arkasından bize şu âyet-i kerimeyi okudu;

وَاَنَّ هٰذَا صِرَاطِى مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ
عَنْ سَبِيلِهِ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿الأنعام ؛ ١٥٣﴾

"Hiç şüphesiz, bu benim dosdoğru yolumdur, hep birlikte bunu takip ediniz. Yan yollara sapmayınız ki, O'nun dosdoğru yolundan sizi ayırmasınlar. Allah bunları size, kötülükten sakınasınız diye emretmektedir."[101]

---

[100] Fâtır sûresi; 6
[101] En'am sûresi; 153

Âyeti okuduktan sonra, Peygamberimiz (s.a.v) bize şeytan'ın yollarının çokluğu hakkında açıklama yaptı.

Peygamberimizden naklen bildirildiğine göre şöyle buyurmuştur; Beni İsrail zamanında bir rahip vardı. Şeytan bir genç kıza saldırarak onu boğmaya çalışır. Sonra da ailesine kızlarını rahibin tedavi edebileceğini söyler. Ailesi de kızı rahibe götürür.

Rahip önce kızı tedavi etmeye yanaşmaz, fakat ailesinin ısrarlarına dayanamayarak kabul eder. Tedavi için kız rahibin yanında bulunduğu sırada şeytan hemen rahibe koşar, onu kızın ırzına geçmeye teşvik eder, rahip bir müddet direnirse de sonunda şeytana yenilir ve hastasının ırzına geçer, genç kız gebe kalır.

Bunun üzerine şeytan rahibe yeniden sokularak der ki; "Kızın ailesi yakında gelir, durumu öğrenirler ise rezil olursun. En iyisi onu öldür, ailesi sorarlarsa "Kızınız öldü!" dersin. Rahip şeytan'ın teklifini kabul eder, genç kızı öldürerek gizlice gömer.

Bu sırada şeytan yine boş durmaz. Hemen genç kızın ailesine koşar, "Rahip kızınızı önce gebe bıraktı, sonra da öldürüp gizlice gömdü" diye olup biteni anlatıp kalplerine vesvese eder. Bunun üzerine kızın yakınları rahibe koşarlar, "Kız nerede?" diye sorarlar, rahip şeytan'ın öğrettiği cevabı verir, "Öldü!" der. (Durumu gelmeden önce şeytandan öğrenen kız yakınları) rahibi yakalayıp götürürler, kızlarına karşılık onu öldürmeye karar verirler.

Bu sırada şeytan hemen rahibe koşar; "Kızın boğulmasına ben sebep oldum, onu sana getirmelerini tavsiye eden de benim. Şimdi de benim dediklerimi yaparsan seni onların ellerinden kurtarırım" der.

"Can korkusuna düşen rahip, "Ne yapmamı istiyorsun?" diye sorar. Şeytan; "Bana iki kere secde edeceksin" der. Çaresiz rahip şeytan'ın teklifini kabul ederek ona üst üste iki secde yapar, her şeyi istediği gibi sonuçlandıran şeytan ikinci secdeden başını kaldıran rahibe son sözlerini söyleyerek, "Seninle artık hiçbir ilgim yok" der ve kaybolur.

كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ اِذْ قَالَ لِلْاِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ اِنّ۪ي بَر۪ٓيءٌ مِنْكَ
اِنّ۪ٓي اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعَالَم۪ينَ ﴿الحشر: ١٦﴾

Ulu Allah (c.c) bu kıssa hakkında şöyle buyuruyor;

"Yahudileri savaşa kışkırtan münafıkların sözleri, tıpkı şeytanın tutumu gibidir. Hani şeytan insana önce *"küfret"* dermiş de insan

küfredince, *"Ben senden uzağım. Çünkü ben âlemlerin Rabbi'nden korkarım"* demişti."[102]

Rivâyete göre İblis bir gün İmam-ı Şafiî'ye (rahimehullahu) sorar; "Ey İmam! Beni dilediği gibi yaratan ve dilediği yolda kullanan sonra da dilerse cennete koyacak ve dilerse cehenneme gönderecek olan Allah hakkında ne düşünüyorsun, tutumunda adil midir, yoksa zalim mi?"

Şafiî onun bu sözünü düşünür sonra şöyle cevap verir; "Behey herif! Eğer seni senin arzuna uyarak yarattı ise sana zulmetmiştir, yok eğer kendi muradına binaen seni var etti ise O, yaptığından mesul değildir."

Şeytan aldığı bu cevabın karşısında öyle perişan oldu ki, nerede ise yerin dibine geçti. Fakat çok geçmeden kendisini toparlayarak Şafiî'ye dedi ki; "Ey İmam! Ben bu soru ile yetmiş bin âbidin zihnini bulandırarak onları kulluk divanından çıkardım."

Bilesin ki, kalp bir kale gibidir, şeytan da oraya girip onu ele geçirmek, onu fethetmek isteyen bir düşman. Kaleyi düşmana karşı savunmak için onun kapılarından giriş yerlerinde ve gediklerinde nöbetçi bulundurmak gerekir. Bu nöbetçilik ve muhafızlık görevini kaleyi iyice tanımayanlar başaramaz.

Kalbi şeytanın vesveselerine karşı korumak gereklidir, bu görev, her mükellefin omuzlarına yüklenmiş bir **"farz-ı ayn"**dır. Gerekli olan bir neticeye kendisi olmaksızın ulaşılmayan vasıta da gereklidir.

Şeytanın sızma yollarını bilmeksizin kalbi ona karşı savunmakta başarıya ulaşılamaz. Demek ki, onun sızma yollarını bilmek farz oluyor. Şeytan'ın kaleye benzettiğimiz kalbe girmek için kullanacağı yollar ve sızma yerleri kulun bir takım sıfatlarıdır. Bunlar çoktur. Bazıları şunlardır;

1- Öfke ve azgın istek

Öfke, aklı ürkütüp kaçıran bir canavardır, akıl zayıflayınca şeytanın ordusu hücuma geçer. İnsan öfkelendikçe, çocuğun topla oynadığı gibi şeytan onunla oynar.

Anlatıldığına göre Allah'ın velilerinden biri İblis'e; **"Âdemoğlunu nasıl yendiğini bana söyle"** der. Şeytan da; **"Öfke ve azgın arzuları kabardığı zaman onu ele alırım der"** diye cevap verir.

2- Kıskançlık ve ihtiras

İnsan bir şeye karşı ihtiras bağlayınca ihtirası, gözünü kör ve kulağını sağır eder. Böyle olunca da şeytana aradığı fırsat verilmiş olur. Aslında kötü ve çirkin de olsa, arzusuna vardıran her vasıta, muhterisin gözüne güzel gelir.

---

[102] Haşr sûresi; 16

Rivâyete göre Hz. Nuh (a.s) Allah'ın emrine uyarak her canlı türünden birer çift alarak gemiye bindiği zaman tanımadığı bir ihtiyarın geminin bir köşesine sindiğini görür, ona; "Gemiye niye girdin?" diye sorar. İhtiyar; "Adamlarının kalplerine sızmak için girdim, öylece kalpleri benim elimde kalırken senin yanında sadece vücutları kalacak" diye cevap verir.

Bu cevap üzerine ihtiyarın kimliğini teşhiste gecikmeyen Hz. Nuh; "Defol buradan ey Allah'ın düşmanı, sen melun şeytandan başkası değilsin!" diye onu kovmak ister.

Bu sırada İblis, Hz. Nuh'a; "Ben insanları beş şey vasıtası ile helâke sürüklerim, şimdi üçünü sana anlatacağım. Fakat geri kalan ikisini söylemem" der.

O anda Ulu Allah (c.c) Hz. Nuh'a; "Sana ikisini söylesin, geriye kalan üç tanesi mühim değil" diye vahiy gönderir. Bunun üzerine Hz. Nuh Şeytan'a; "İkisini söyle yeter" der. Şeytan Hz. Nuh'a şu karşılığı verir; "O ikisi öyle vasıtalardır ki, beni hiç yalancı çıkarmamışlardır, hiçbir zaman beni hedefimden geri bırakmamışlardır, insanları bunlar sayesinde mahvederim. Bunlar ihtiras ve kıskançlıktır. Kıskançlık yüzünden ben kendim lânetlenerek kovuldum. İhtirasa gelince, bir ağacın meyvesi dışında cennetteki her şey Âdem'e mubah kılınmıştı, ihtirasını alevlendirerek onu yasak ağacın meyvesinden yemeye ikna ettim."

3- Oburluk

Yenilen yemek isterse helâl olsun, oburluk nefsin aşırı isteklerini güçlendirir, aşırı arzular da şeytanın silâhlarıdır.

Rivâyete göre bir gün İblis Hz. Yahya'ya (a.s) görünür, elinde çeşitli maddelerden yapılmış bir yular tomarı vardır. Hz. Yahya "Bu yularlar nedir?" diye sorar. Şeytan "Bunlar insanları yakalamaya yarayan çeşit çeşit arzulardır" diye cevap verir.

Hz. Yahya, Şeytan'a; "İçlerinde bana ait olanı var mı?" diye sorar. Şeytan der ki; "Galiba bir keresinde karnını tıka-basa doyurmuştun da seni böylelikle namazdan ve zikirden alıkoymuştuk." Hz. Yahya; "Başka bir şey var mı?" diye sorar. Şeytan; "Hayır!" der.

Bunun üzerine Hz. Yahya; "Bir daha karnımı tıka-basa doldurmamak, bundan sonra boynumun borcu olsun" der.

Şeytan da Hz. Yahya'ya; "And olsun ki, bundan sonra ben de hiçbir Müslüman'a nasihat etmeyeceğim!" diye karşılık verir.

4- Bu huylardan biri de elbise, ev mobilyada süs düşkünlüğüdür.

Şeytan insanın kalbinde süse düşkünlük olduğunu görünce, bu yoldan

tohum atar ve tohumların yumurtlamasını sağlar. Şeytan böyle şeylere karşı zaafı olan kimseyi durmadan yeni evler yapmaya, yapıların duvar ve tavanlarını türlü türlü geleneklere göre süslemeye ve odalarını genişletmeye çağırır, çeşit çeşit kıyafetler ve binek hayvanları ile bezenmeye davet eder ve insanı ömrü boyunca bu çeşit arzuların esiri halinde tutar.

Zaten bu yolda şeytan insanı bir kere kandırdıktan sonra ikinci bir sefer onu ele alması gerekmez, çünkü bu zaafların biri diğerini çeker, kulun ömrü doluncaya kadar bu yolda yürür, nihayet günün birinde şeytanın yolunda ve doyumsuz arzuların emrinde iken ölüverir.

Böyle kimselerin akıbetinin kötü olmasından korkulur. Allah hepimizi korusun!

5- Bu huylardan biri insanlara umut bağlamaktır.

Sefvan İbn-i Selim (r.a) der ki; "Bir gün Abdullah İbn-i Hanzele'ye İblis görünür ve der ki, "Ya Hanzele! Sana bir şey öğretmek istiyorum." İbn-i Hanzele "İhtiyacım yok" diye karşılık verir.

Şeytan ona, "Bir dinle de bak, eğer yararlı ise kabul eder, değilse reddedersin. Ey İbn-i Hanzele, Allah'tan başka hiç kimseden kesin ümit bağlayarak bir şey isteme. Kızınca ne hâle düştüğünü gör, çünkü öfkelendiğin zaman seni kolayca ele geçiririm."

6- Bu huylardan biri acelecilik ve sebatsızlıktır.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْعَجَلَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالتَّأَنِّي مِنَ اللهِ تَعَالَى.

"Acelecilik şeytan'dan, ağır davranmak ise Allah'tandır."[103]

Çünkü insan aceleye kapılınca, şeytan ona, hiç ummadığı taraftan kötülüğünü benimsetir.

Rivâyete göre Hz. İsa (a.s) doğduğu zaman, yandaşları derhal İblise koşup derler ki; "Yeryüzünde bütün putların başı eğildi" Şeytan onlara; "Olan oldu, siz yerinizde kalın" diyerek hemen uçuşa geçer. Yeryüzünün altını üstüne getirir, putların boyun eğmesine sebep olan olayı öğrenemez.

Sonunda Hz. İsa'nın (a.s) doğduğunu tespit eder, çevresini bütün meleklerin kuşattığını görür. Bunun üzerine hemen yandaşlarının yanına döner ve onlara şöyle der; "Dün gece dünyaya bir peygamber geldi, bu çocuk hariç, hiç bir gebelik ve doğum hadisesi olmamıştır ki, ben yanında bulunmayayım. Bu geceden sonra artık putlara tapılmaz, bundan ümidinizi kesin. Bundan sonra âdemoğullarına acelecilik ve densizlik yolu ile sokulmaya bakın."

[103] Tirmizî, 2012

7- Bu huylardan biri para ve mal düşkünlüğüdür.

Yiyecek-içecek ile diğer zarurî ihtiyaçların ötesinde kalan bütün varlık, hayvanat ve akâbat şeytan'ın konağıdır.

Sabit ül-Bünananî (r.a) der ki; "Peygamberimize (s.a.v) peygamberlik görevi verildiği zaman İblis şeytanlarına şunu söyledi; "Bir şey oldu, ama nedir bilmiyorum, gidin iyice öğrenin."

İblis'in adamları her tarafı araştırdılar, fakat ne olduğunu öğrenemeyerek geri döndüler; "Bir şey öğrenemedik" dediler. Bunun üzerine İblis; "Ben size şimdi haber getiririm" diyerek kayboldu.

Bir müddet sonra çıkageldi ve adamlarına; "Allah, Hz. Muhammed'i peygamber olarak görevlendirmiştir" dedi.

Bundan sonra İblis adamlarını Peygamberimizin (s.a.v) sahabilerine (Allah onlardan razı olsun) göndermeye başladı, fakat hepsi her seferinde eli boş ve hayal kırıklığı içinde dönüyorlardı, dönüşte sözleri şunlar oluyordu; "Hayatımızda hiçbir zaman böyle adamlarla karşılaşmadık, tam yanlarına sokuluyoruz, namaza kalkıyorlar, böylece bütün gayretlerimiz boşa çıkıyor."

Bu sözleri dinleyen İblis adamlarına şöyle dedi. "Onları bir müddet kendi hâllerine bırakın, Allah'ın izni ile yakında bütün dünyayı fethedeceklerdir, o zaman biz de onlardan istediklerimizi sızdırırız."

Rivâyete göre Hz. İsa (a.s) bir gün bir taş parçasını yastık edinerek yere yaslanır, bu sırada yanına gelen şeytan, O'na; "Ya İsa! Galiba dünyadan hoşlanıyorsun" der.

Bunun üzerine Hz. İsa (a.s) taşı başının altından kaldırıp atar ve şeytana; "Dünya ile birlikte bu da senin olsun" der.

8- Bu huylardan biri de cimrilik ve yoksul düşme korkusudur.

İnsanı fakirlere yardım etmekten, sadaka vermekten alıkoyan, biriktirme ve varlık yığma hırsını kışkırtarak neticede acı azaba sürükleyen bu huydur. Pintiliğin afetlerinden biri mal biriktirmek için çarşı-pazar dolaşmaktır. Zaten böyle yerler şeytanların cirit attıkları yerlerdir.

9- Bu huylardan biri taassuptur.

Taassup, kendi görüşlerine körü-körüne bağlanmak, karşı taraftakilere kin beslemek onlara küçümseyen bakışlarla bakmaktır.

Bu tutum, cemiyetin hem iyilerini ve hem de kötülerini birlikte helâke sürükler.

Hasan el-Basrî der ki; Duyduğumuza göre İblis şöyle demiş; "Muhammed'in ümmetini ayartarak bazı günahlara soktum, fakat Allah'tan af

dileyip kusurlarını bağışlatarak belimi kırdılar. Fakat ben onlara öyle günahlar işletiyorum ki, onlar için Allah'tan af dilemezler. Bunlar boş arzu ve heveslere kapılarak burunlarının doğrusuna gitmeye dayanır."

Şeytan doğru söylüyor. Böyleleri, saplantıları yüzünden günahlara sürüklendiklerini bilmezler ki, tevbe etsinler.

10- Bunlardan biri Müslümanlara sû-i zanda bulunmaktır.

Bundan hatta kötüleri itham etmekten bile kaçınmak gerekir. Herkesin kusurunu okuyarak, onun-bunun hakkında kötü düşünceleri ileri süren kimse gördün mü, bilesin ki, onun, içi pistir ve kendi iç pisliği, dışına sızmaktadır.

Şu hâlde insan şeytanın içeri girmesini önlemek için kalbinin bu kapılarını kapatmalı. Bunlara karşılık Allah'ı zikretmesine yardımcı olmalıdır.

İbn-i İshak (rahimehullahu) şöyle der; Kureyş kâfirleri sahabîlerin Mekke'den Medine'ye hicret ettiğini görünce ve Peygamberimizin (s.a.v) yeni taraftarlar kazandığını duyunca O'nun gücünden korkmaya başladılar, çünkü O'nun kendileri ile savaşmak üzere ordu topladığını anlamışlardı.

Bunun üzerine her zaman ki toplantı yerleri olan Kuzey İbn-i Kılâb'ın evi olan Dar'un- Nedve'de durumu görüşmek için bir araya geldiler. Kabilenin bütün kararları bu evde yapılan toplantılarda alındığı için ona bu isim verilmiştir. Kureyş her şeye mutlaka burada karar verirdi. Bu toplantılara kırk yaşını doldurmamış Kureyş'li olmayanlar alınmazdı. Kureyşliler de bu şart aranmazdı, Ebu Cehil'in başkanlığında bir Cumartesi günü toplanmışlardı. Bundan dolayıdır ki; "Cumartesi günü Mekir ve Hilye günüdür" buyrulmuştur. Necd'li bir ihtiyar kılığına girmiş olan İblis aralarında bulunuyordu. İblis'in aralarına girmesi şöyle oldu. İpek bir cübbe veya taylasan giyerek alımlı bir ihtiyar kılığında kapıda belirmişti.

Münafıklar; "Bu ihtiyar kimdir?" diye sordular. İblis cevap verdi; "Necd'li bir adam, ne için toplandığınızı duydum da söyleyeceklerinizi dinlemeye geldim, bazı noktalarda size fikir verme ve nasihatlerde bulunma ihtimali vardır." Bunun üzerine ona; "İçeri gir!" dediler, O da girdi ve konuşmalara katıldı.

Peygamberimize (s.a.v) ne yapılması gerektiği konusunda tartışıyorlardı, yüz kişi idiler, bir rivâyete göre ise on beş kişi idiler. İleri gelenlerinden biri olan Ebul Buhteri -ki kâfir olarak Bedir savaşında öldü- şu görüşü ileri sürdü; "O'nu zincire vurup hapsedin, kapıyı üzerine kilitleyin ve bundan sonra O'ndan evvel gelip geçmiş şair ve büyücülerin başına gelen akıbetin O'nun da başına gelmesini bekleyin (yani zindanda ölmesini bekleyin)."

Necd'li ihtiyar (yani aslında şeytan) bu fikre karşı çıkarak der ki; "Bu fikir isabetli değildir, Allah'a yemin ederim ki, eğer siz O'nu zincire vurup hapsedecek olsanız, daha üzerine kapıyı kapatır-kapatmaz başına gelenleri adamları duyacak, hemen baskın düzenleyip O'nu elinizden alacaklar, sonra da karşınızda hindi gibi kabararak mukavemetinizi kıracaklardır, o yüzden bu fikir isabetli değildir, başka bir çare düşünün."

İleri gelenlerden bir diğeri olan Ebul Rabia Bin Amrül Amiri şu görüşü ileri sürer; "O'nu aramızdan çıkarır, beldemizden sürelim nereye isterse gitsin hiç ilgilenmeyelim."

Necd'li (Allah'ın lâneti üzerine olsun) bu görüşe de derhal karşı çıkar ve der ki; "Vallahi bu da çıkar yol değildir. Ne güzel konuştuğunu, ne kadar çekici bir mantığa sahip olduğunu ve ileri sürdüğü yeni görüşler ile herkesin kalbini ne biçim büyülediğini görmüyor musunuz?

Eğer O'nu buradan kovacak olursanız, bir Arap kabilesine varıp oraya yerleşebilir, onları tatlı dili ile kandırarak size karşı kışkırtabilir. Sonra da toplayacağı bir ordu ile üzerinize yürüyerek elinizden iktidarı alabilir ve size istediğini yapabilir.

O'nun hakkında başka bir çare düşünmelisiniz."

Bunun üzerine meşhur Ebu Cehil söz alarak der ki; "Vallahi O'nun hakkında benim bir fikrim var, ama sizin sözleriniz buna uzak kalıyor. Bana kalırsa her kabileden gözü pek, atılgan, becerikli birer delikanlı seçeceksiniz, ellerine birer kılıç vereceksiniz, üzerine çullanacaklar, hepsi bir adam vuruyormuş gibi, aynı anda kılıçlarını çekip üzerine indirecekler ve nefes almaya fırsat vermeden canını alacaklar, böylece O'ndan kurtulmuş oluruz.

Bütün kabileler suç ortağı olacağı için O'nun kabilesi olan Abdül Menaf kabilesi, diğerlerinin tümüne karşı O'nun kan davasını gütmeye cesaret edemezler, hep birlikte diyetini veririz, olur-biter."

Necd'li ihtiyar, (Allah'ın lâneti üzerine olsun) Ebu Cehil'in sözü bitince der ki; "Görüş budur, başka çare göremiyorum."

Böylece o toplantı da Peygamberimizi (s.a.v) öldürmeye karar vererek dağıldılar. Fakat bu sırada Cebrail (a.s) Peygamberimize (s.a.v) gelerek; **"Bu gece her zamanki yatağında yatma!"** diye talimat verir.

Gece olunca Kureyş kâfirlerinin seçkin silâhşorları Peygamberimizin evi önünde pusu kurdular, uyumasını gözetliyorlardı, uyuyunca üzerine çullanacaklardı.

Öte yandan Peygamberimiz (s.a.v) Hz. Ali'yi (kerremellahu vechehu) o gece yatağında yatmakla görevlendirdi, Hz. Ali bu hâdiseden sonra Pey-

gamberimizin Cuma ve bayramlarda giyindiği yeşil bir paltoyu üstüne çekerek yatağa uzandı. Böylelikle Hz. Ali (keremellahu vechehu) kendini Allah'a adayarak Peygamberimizin hayatını kurtaran ilk Müslüman oldu. Bu konuda bizzat Hz. Ali (r.a)'nin söylediği bir şiir şöyledir;

Kendini ileri sürerek toprağa ayak basanların en hayırlısını korudum,
Beyt'ül Atik'e ve Hacer'ül Esved'i tavaf edeni.
O Allah'ın Resulüdür, O'na tuzak kurmalarından çekinmişti.
Kudret eli her yere uzanan Ulu Allah O'nu tuzaktan korudu.
Allah'ın Resulü, mağarada güven içinde geceyi geçirdi.
Allah'ın örtü ve himayesi altında saklanarak.
Ben ise onları ve bana yapabileceklerini bekleyerek geceyi geçirdim.
Kendimi ölüme ve esarete adamıştım.

O gece Peygamberimiz (s.a.v) silâhşorların önünde evden çıktı, Allah onların gözünü kararttığı için hiç biri O'nu göremedi. Peygamberimiz **"Yasin"** suresinin şu kısmını okuyarak onların her birinin başına daha önce avucuna almış olduğu toprağı saçmıştı. Peygamberimizin okuduğu âyetler şunlardır. Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

يٰسٓ ۞ وَالْقُرْاٰنِ الْحَكِيمِ ۞ اِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ۞ عَلٰى صِرَاطٍ
مُسْتَقِيمٍ ۞ تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ۞ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَٓا اُنْذِرَ اٰبَٓاؤُهُمْ فَهُمْ
غَافِلُونَ ۞ لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلٰٓى اَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ۞ اِنَّا جَعَلْنَا
فٖٓى اَعْنَاقِهِمْ اَغْلَالًا فَهِىَ اِلَى الْاَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ ۞ وَجَعَلْنَا مِنْ
بَيْنِ اَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَاَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴾
يٰسٓ ؛ ١-٩ ﴿

"YASÎN, Hikmet dolu Kur'ân hakkı için, hiç şüphesiz, sen peygamberlerden birisin, dosdoğru yol uyarınca. O kitap (Kur'ân), **gücü her şeye yeten, bağışlayıcı tarafından indirilmiştir, ataları ikaz edilmemiş olan bir kavmi ikaz etmek için. Onların çoğu üzerinde söz** (hüküm) **gerçekleşti. Onlar artık iman etmezler.**

Biz onların boyunlarına, çenelerine kadar dayanan tasmalar taktık, bu yüzden başlarını sağa-sola çeviremezler. Ayrıca biz onların ön-

lerine ve arkalarına birer set çektik ve onları örttük, bundan dolayı göremezler."[104]

Böylece Peygamberimiz (s.a.v) evden ayrılarak dilediği yere yolcu oldu.

Bu sırada silâhşorların yanına, daha önce aralarında bulunmayan bir yabancı geldi, onlara; "Burada ne bekliyorsunuz?" diye sordu. Silâhşorlar; "Muhammed'i!" diye cevap verdiler. Yabancı onlara dedi ki; "Allah sizi hayal kırıklığına uğrattı. Vallahi O, sizin önünüzden geçip gitti. Giderken de her birinizin başına toprak serpti ve dilediği yolu tuttu. Başınızın üstüne baksanıza!"

Bunun üzerine herkes eli ile başını yokladı, tepelerine toprağın serpildiğini gördüler. Hemen pusudan çıkarak Peygamberimiz (s.a.v)'in odasına girdiler ve Hz. Ali'yi (keremellahu vechehu) Peygamberimizin paltosuna bürünmüş yatakta buldular; "Vallahi, bu Muhammed'dir, işte paltosuna bürünmüş, uyuyor" dediler.

Bu düşünce ile sabahladılar, fakat yataktan Hz. Ali (kerremellahu vechehu) kalktı. O zaman; "Bizimle geceleyin konuşan yabancı doğru söylemiş" dediler. Kur'ân-ı Kerim'in şu âyeti bu konuda indi. Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ

وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ ﴿الأنفال : ٣٠﴾

"Hani bir keresinde o kâfirler, ya öldürmek veya sürmek üzere seni tutuklamak için tuzak kurmuşlardı. Onlar tuzak kurarlar, ama Allah onların tuzağını boşa çıkarır. Hiç şüphesiz Allah tuzaklarını en hayırlı şekilde boşa çıkarandır."[105]

Bu konuda bir şair şöyle der;

Canını sıkma! Zorluğun arkası kolaylıktır.
Her şeyin bir vakti ve takdiri vardır.
Takdir sahibi, bizim hâlimizi şüphesiz görüyor
Bizim tedbirimizin üstünde Allah'ın tedbiri vardır.

Bu olayın arkasından Ulu Allah (c.c), Peygamberimizin (s.a.v) Mekke'den Medine'ye göç etmesine izin verdi. İbn-i Abbas (r.a); **"Ey Rabbim! Bana doğru şekilde girip doğru şekilde çıkmak nasip eyle, bana kendi nezdinden yardıma bir kılavuz ihsan eyle!"** âyeti kerimesinin tefsiri sırasında; "Cebrail, Peygamberimize yanına Hz. Ebu Bekir'i almasını emretti" der.

---

[104] Ya-sîn sûresi; 1-9
[105] Enfal sûresi; 30

Hâkim, Hz. Ali'ye dayanarak rivâyet eder ki; Peygamberimiz (s.a.v) göçme emrini aldığı zaman Cebrail'e; "Yanımda kim olacak?" diye sorar, Cebrail (a.s) de; "Hz. Ebu Bekir!" diye cevap verir. Öte yandan Peygamberimiz çıkışını Hz. Ali'ye bildirdi, yanında bulunan emânetleri sahiplerine teslim etmek üzere onu yerine bıraktı.

Hz. Âişe (r.anha) hicret olayını şöyle anlatır; Bir gün biz Ebu Bekir'in (babamın) evinde otururken kuşluk sıraları, aşağı-yukarı günün en sıcak saatlerinde Peygamberimizin eve doğru geldiğini gördüm.

Hz. Ebu Bekir'in diğer bir kızı olan Esma (r.anha) ise Taberanî'nin rivâyetine göre olayın bu kısmı hakkında şunları söylemektedir. "Resulullah, Mekke'de iken biri sabah, öbürü akşamleyin olmak üzere günde iki defa bize gelirdi. O gün ise (hicret öncesi günü) kuşluk vakti eve gelmekte olduğunu görerek babama dedim ki; "Babacığım, şu gelen Resulullah, başını sarmış, buraya doğru geliyor, oysaki bu saatte bize gelmek huyu değildi."

Hz. Ebu Bekir, Esma'nın sözlerine şöyle cevap verdi; "Anam-babam O'nun uğruna feda olsun, yemin ederim ki, bu saatte O'nu buraya gelmeye mutlaka mühim bir olay sevk etmiştir."[106]

Bundan sonra olanları Hz. Âişe şöyle anlatmaya devam ediyor; "Resulullah kapıya geldi, içeri girmek için izin istedi, Hz. Ebu Bekir izin verince içeri girdi. Ebu Bekir oturmakta olduğu sedirden inerek O'na yer verdi. Oturunca Ebu Bekir'e; "Yanındakileri dışarı çıkar!" dedi. Ebu Bekir; "Bunlar senin ev halkındır yani Âişe ile Esma'dır" dedi.

Başka bir rivâyette ise; "Yabancı yok. İki kızım var burada!" diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) söze girerek Ebu Bekir'e; "Göç etmeme izin verildi" dedi. Hz. Ebu Bekir; "Anam-babam uğruna feda olsun, benim de yanında gelmemi istiyor musun?" diye sordu. Peygamberimiz "Evet!" dedi.

Bu sırada Ebu Bekir'in ağladığını gördüm, o zamana kadar hiçbir kimsenin sevincinden ağlayacağını sanmazdım.

Hz. Ebu Bekir (r.a) Peygamberimize (s.a.v); "Anam-babam yoluna feda olsun, şu iki binek hayvanımdan birini kendine al!" dedi. Peygamberimiz (s.a.v); "Eğer parası ile satmaya razı olursan alırım" diye cevap verdi.

Bir rivâyette; (Dilersen kıymetini verir alırım) buyurdu. Binek hayvanını ancak para karşılığında kabul etmesi, Allah yolunda yapacağı göçün hem mal ve hem de beden ile işlenen bir ibadet haline gelerek eksiksiz bir mahiyet kazanmasını istemesinden ileri geliyordu.

---

[106] Taberânî, 24/182; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 6/54

Hemen yol hazırlıklarına giriştik, azık torbalarını hazırladık içine bir pişmiş koyun koyduk. Kız kardeşim Esma bel kuşağından bir parça keserek dağarcığın ağzını bağladı, bu yüzden adı ondan sonra **"Çift kuşaklı"** diye kaldı.

Böylece yola çıkan Resulullah (s.a.v) ile Ebu Bekir (r.a); **"Sevr"** mağarasına vardılar, üç gün burada saklandılar. **"Sevr"** Mekke yakınlarındaki bir dağın adıdır, oraya ilk defa çıkan Sevr İbn-i Abdü'l-Menat'ın adına izafeten bu ismi almıştır.

Diğer bir rivâyete göre Resulullah ile Ebu Bekir, evin arka kapısından çıkarak yola koyuldular. Yine bir rivâyete göre yolda Ebu Cehil ile karşılaştılar, fakat onları onun gözlerinden Allah sakladı ve o fark etmeden geçip gittiler.

Hz. Esma (r.anha) der ki; "Hz. Ebu Bekir, beş bin dirhem olan bütün parasını yanına alarak bu yolculuğa çıkmıştır."

Kureyşliler Peygamberimizi (s.a.v) ellerinden kaçırınca, Mekke'nin her tarafını aradılar, altını üstüne getirdiler. Her tarafa iz sürücüler çıkardılar. Mağaranın yolunu tutan izciler, onların izlerini tespit ettiler ve mağaranın ağzına kadar izlerini sürdüler.

Peygamberimizi ellerinden kaçırmak Kureyşlilere ağır geldi, bu işe canları çok sıkıldı, bu yüzden O'nu yakalayana yüz deve adadılar.

Kadı İyad'dan (r.a) rivâyet edildiğine göre Sevr Dağı, Peygamberimize; "Ya Resulullah! Benden kaç, çünkü üzerimde iken öldürülmenden ve o yüzden Allah'ın lânetine uğramaktan korkuyorum" diye seslendi. Buna karşılık Hira Dağı da; "Bana gel, ya Resulullah!" diye O'na seslendi.

Rivâyete göre Peygamberimiz ile Ebu Bekir (r.a) mağaraya girince Allah'ın emri ile mağaranın ağzında hemencecik bir **"Ummu gaylon"** ağacı bitiverdi ve bu ağacın varlığı mağaranın yolunu kâfirlerin gözlerinden sakladı. Öte yandan Ulu Allah, örümceğe mağaranın ağzını ağla örmesini emretti, bir çift yabanî güvercin de yine kapıda yuva kurdular.

Bunların hepsi müşrikleri mağaraya girmekten alıkoydu. Yine rivâyete göre, bugün Harem-i Şerif'te görülen güvercinler o çiftin soyundan gelir. Peygamberimize sağlamış oldukları himayenin karşılığında, nesillerinin artması ve Harem'de avlanma tehlikesinden uzak olarak güven içinde yaşamakla mükâfatlandırıldılar.

Kureyş kabilesinin her öbeğinden seçilen delikanlılar, elleri sopalı, baltalı ve kılıçlı olarak mağaranın kapısına dayandılar. Aralarından biri ayrılarak mağaranın ağzına sokuldu, orada yuva yapmış bir çift güvercini görünce arkadaşlarının yanına döndü. Ona; "Ne var, ne yok!" dediler, o

da; "Kapıda iki yabanî güvercin görünce içeride hiç kimsenin bulunmadığını anladım" diye karşılık verdi. Peygamberimiz (s.a.v) bu konuşmayı içeriden duydu ve Allah'ın düşmanlarını savdığını anladı.

Buna rağmen delikanlılardan biri; "İçeri girin!" dedi. Fakat onlardan biri olan Ümeyye İbn-i Halef ona şu cevabı verdi; "İçeri girip ne yapacaksınız. Kapı, Muhammed'in doğumundan bile daha eski bir örümcek ağı ile örülmüş, eğer O içeri girmiş olsaydı yumurtaların kırılmış ve ağın parçalanmış olması gerekirdi."

Bu durum Kureyşlileri askerî harekâta girişmekten kesinlikle alıkoydu. Görüyor musun, ağaç, arananı nasıl saklayarak kovalayanı şaşırttı, öte yandan örümcek geldi, mağara kapısını perdeledi, boşluğun yüzünü ağı ile örerek izcilerin gözünü bağladı da aramaktan caydılar. Böylelikle örümcek Peygamberimizi (s.a.v) koruma şerefi kazandı. İbn-i Nakîb'in bu husustaki şiiri ne kadar güzeldir;

"İpek böceği koza örer, her çeşit elbiseye yakışır.
Fakat örümcek ondan daha üstündür. Peygamber'in başına ördüğü ağ sayesinde..."

Buharî ile Müslim'in Hz. Enes'ten rivâyet ettiğine göre şöyle demiştir; Ebu Bekir (r.a) bana şöyle dedi; "Mağarada iken Peygamberimize; **"Eğer izcilerden biri ayaklarının ucuna baksaydı bizi görecekti"** dedim, O bana; **"Sen bu iki kişiyi ne sanıyorsun, bunların üçüncüsü Allah'tır" diye cevap verdi."**[107]

Siyer yazarlarından birine göre Hz. Ebu Bekir, Peygamberimize; "Bunlardan biri ayak parmaklarının ucuna baksa bizi görecekti" dediği zaman Peygamberimiz ona şöyle cevap verdi; "Onlar o taraftan bize doğru gelselerdi, biz de bu taraftan giderdik."

Hz. Ebu Bekir, Peygamberimizin gösterdiği tarafa bakınca mağaranın açıldığını, bir denizin belirdiğini ve bir geminin karaya yanaşmış durduğunu gördü.

Hasan el-Basrî'den rivâyet edildiğine göre Peygamberimiz ile Hz. Ebu Bekir, gece mağaraya doğru yol alırlarken Hz. Ebu Bekir, Peygamberimizin bazen önünden bazen de arkasından yürüyordu. Peygamberimiz O'na bu davranışının sebebini sorunca Ebu Bekir (r.a) şu cevabı verdi; "Kılavuzluk aklıma gelince önün sıra yürüyorum, sonra gözetleme görevimi hatırlayınca geride kalıp arkan sıra yürüyorum." Peygamberimiz (s.a.v) O'na; "Başımıza bir hal gelse benim uğruma seve seve ölür

[107] Buhârî, Fedâilü Ashabi'n-Nebiyyi (s.a.v) 3653; Müslim, Fedailü's-Sahabeti (r.a) 2381

müsün?" diye sordu. Ebu Bekir; "Seni, Hakkı tebliğ etmek üzere gönderene (Allah'a) yemin ederim ki, evet!" diye cevap verdi.

Mağaraya vardıklarında Ebu Bekir, Peygamberimize; "Olduğun yerde dur, ya Resulullah, ben mağarayı senin için temizleyeyim" dedi ve öteyiberiyi temizlemeye koyuldu. Mağaranın zeminini el yordamı ile yoklarken rastladığı her deliği paltosundan bir parça keserek tıkıyordu, böyle böyle paltosunu bitirdi, fakat son bir delik açık kaldı, onu da herhangi bir canlı çıkıp Peygamberimizi ısırmasın diye topuğu ile tıkadı.

Bundan sonra Peygamberimiz (s.a.v) içeri girdi, başını Ebu Bekir'in dizine dayayarak uykuya daldı, o sırada bir canlı Ebu Bekir'in topuğunu ısırdı, fakat Peygamberimizi uyandırmamak için kımıldamadı, acıdan gözleri yaşarınca damlalardan biri Peygamberimizin yüzüne aktı ve O'nu uyandırdı. Peygamberimiz (s.a.v) Ebu Bekir'e; "Ne oluyor sana?" diye sordu. "Anam-babam yoluna feda olsun, ısırıldım!" diye cevap verdi. Peygamberimiz sokulan yere tükürük bastı ve acısı dindi.[108] Meşhur İslâm şairi Hassan İbn-i Sâbit (r.a) bu mevzuda ne güzel söyler;

"O şerefli, mağaradaki iki kişinin ikincisi idi,
O ikisi dağa çıkınca, düşman oranın her tarafını aradı.
Düşmanlar bütün canlılardan öğrendiler ki;
Peygamberimize karşı duyulan sevginin dengi yoktur."

Peygamberimiz Mekke'den Perşembe günü yola çıkmıştı, mağaradan da Pazartesi gecesi ayrılmış olmalıydı, çünkü orada üç gece kaldı. Bu olay Rebiül-evvel ayının başlarında meydana geldi, Rebiül-evvel ayının on ikinci Cuma günü ise Medine'ye vardı.

Anlatıldığına göre adı Zekeriyya olan bir zâhid şiddetli bir hastalığa yakalanır, ölmek üzeredir, son demlerinde bir arkadaşı başına gelir ve ona **"Lâ ilâhe illallah, Muhammed'ür-Resulullah"** demeyi telkin eder, fakat zâhid bu telkini yüzünü ekşiterek reddeder.

Arkadaşı ikinci sefer telkin eder, zâhid yine yüzünü çevirir, arkadaşının üçüncü telkinini ise; "Hayır, söylemiyorum!" diye sözlü olarak reddeder. Arkasından bayılır, başı arkadaşının dizleri üzerine düşer, bir müddet böyle kalır, arkasından biraz açılır ve gözlerini açınca; "Bana bir şey dediniz mi?" diye sorar, ona; "Evet, sana üç kere Kelime-i Şahadet getirmeni telkin ettik. İki keresinde yüzünü döndün, üçüncüsünde de, "Söylemiyorum!" diye cevap verdin" derler.

Zâhid onlara durumu şöyle açıklar; "Bana İblis geldi, elinde bir bardak

[108] Hâkim, 3/7 (4268)

su vardı, sağımda durdu, bardağı sallayarak; "Su ister misin?" dedi, "Tabiî!" dedim. Bunun üzerine; "İsa Allah'ın oğludur!" dedi, o yüzden yüzümü öbür tarafa çevirdim.

Sonra ayakuçlarımdan yana bana sokuldu, aynı sözü söyledi, ona yine yüzümü döndüm. Üçüncü defa bana aynı cümleyi tekrar ettirmek isteyince; "Hayır, söylemiyorum!" diye cevap verdim. İşte o zaman su dolu bardağı hırsından yere çaldı ve ortalıktan kayboldu.

İşte ben şeytanı reddettim, yoksa sizin telkininizi değil, şimdi söylüyorum; **"Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh."**

Rivâyete göre Ömer-Bin Abdülaziz (r.a) der ki; "Sâlihlerden biri, şeytan'ın insanoğlunun kalbinin neresinde olduğunu kendisine göstermesini Allah'tan ister. Bunun üzerine rüyada içi dışından görünen yarı şeffaf bir insan vücudu görür, adamın başı omuz ile kulağı arasındaki boşlukta ve sol omuzu üzerinde kurbağa şekline girmiş olarak şeytanı görür, uzun ince bir hortumu vardır, onu adamın omzundan kalbine uzatmıştır, bu yoldan oraya vesvese akıtmaktadır. Fakat adam Allah'ın adını andığı zaman kurbağa kılığına girmiş olan şeytan görünmez oluyor."

Allah'ım! Lânetlik şeytanı ve kıskançların dilini üzerimize musallat eyleme, Peygamberinin sonuncusu olan Hz. Muhammed (s.a.v) hürmetine sana zikir ve şükürde bulunmamıza yardım buyur.

ON YEDİNCİ BÖLÜM

EMÂNET VE TEVBE

Rivâyete göre Muhammed İbn-i Münhedir, şöyle der; "Babamın bana şöyle anlattığını hatırlıyorum;

Bir defa Süfyan-ü Sevrî, Harem-i Şerif'i tavaf ederken her adım başında Peygamberimize (s.a.v) salât-ü selâm getiren bir adam görür, der ki; "Behey adam! Sen tespih ve tehlîli bırakmışsın, kendini tamamen Peygamberimize salât-ü selâm getirmeye vermişsin, bu hususta bir bildiğin mi var?"

Bana; "Allah günahını bağışlasın, sen kimsin?" diye sordu, ona "Süfyan-ü Sevrî'yim" diye cevap verdim. Bunun üzerine bana şunları söyledi; "Eğer sen zamanının en büyük zâhidi olmasaydın sana durumumu anlatmaz, seni sırrıma ortak etmezdim. Şimdi dinle;

Babamla birlikte hac için yola çıkmıştık, konak yerlerinden birinde babam hastalandı, yolculuktan geri kalarak onun durumu ile ilgilendim. Fakat sonunda öldü, ruhu çıkınca yüzü kapkara kesildi.

Ben dehşete kapılarak **"İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi raciun"** (Hiç şüphesiz biz Allah içiniz ve O'na döneceğiz) dedim ve yüzünü örttüm.

Bu sırada göz kapaklarım ağırlaştı, üzgün bir ruh hâli içinde uykuya daldım. Rüyada, bu kadar güzel yüzlüsünü, bu kadar temiz kılıklısını ve bu derecede hoş kokulusunu hayatta görmediğim birini gördüm, ağır adımlar ile yürüyerek babamın yanına sokuldu, kefeni yüzünden kaldırarak avucunu çehresinin üzerinden geçirir geçirmez, babamın yüzü ağarıverdi. Sonra, yerinden kalkmış, gidiyordu, elbisesinin ucuna asılarak; "Ey Allah'ın kulu, kimsin sen ki bu gurbet elinde Allah seni babama ihsan buyurduğu nimete vasıta kılmıştır" diye sordum. Bana şöyle cevap verdi; **"Beni tanımadın mı? Ben Abdullah oğlu Muhammed'im, Kur'ân'ın sahibi. Baban günahkâr bir kimse idi, fakat bana çok salât-ü selâm getirirdi. Ölürken başına bu hâl gelince benden yardım istedi, ben ise üzerime salât-ü selâm getirenlerin imdadına hemen koşarım."**

Bu sırada uyandım, bir de baktım ki, babamın yüzü gerçekten bembeyaz oldu."

Amr İbn-i Dinâr'ın (r.a) Ebu Cafer'den (r.a) rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

مَنْ نَسِىَ الصَّلاَةَ عَلَىَّ فَقَدْ أَخْطَأَ طَرِقِ الْجَنَّةِ.

"Bana salât-ü selâm getirmeyi unutanlar, Cennet'in yolunu bulamazlar."[109]

Bilesin ki, **"emânet"** kelimesi **"emin"** (güven) mastarından türemiştir. Çünkü bu sıfatın varlığı, haksızlığın önlenmesini güven altına alır. Emânetin zıddı olan **"hıyânet"** ise **"havn"** mastarından türemiştir, kelime mânâsı ile **"eksiklik"** demektir. Çünkü sen birine herhangi bir hususta hainlik ederken, o şeyde ona bir eksiklik, bir yetersizlik gösteriyorsun demektir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْمَكْرُ وَالْخَدِيعَةُ وَالْخِيَانَةُ فِى النَّارِ.

"Hile, aldatma ve emânete hıyânet, cehennemliktir."[110] (Bu sıfatları taşıyanlar cehenneme gireceklerdir.)

Yine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurur;

مَنْ عَامَلَ النَّاسَ فَلَمْ يَظْلِمْهُمْ وَحَدَّثَهُمْ فَلَمْ يَكْذِبْهُمْ فَهُوَ مِمَّنْ كَمُلَتْ مُرُوأَتُهُ وَظَهَرَتْ عَدَالَتُهُ وَوَجَبَتْ اُخُوَّتُهُ.

"İnsanlar ile münasebet kurup onların hakkını yemeyenler, başkaları ile konuşup onlara yalan söylemeyenler, mertliği kemale erdiren, adalete bağlılığını ortaya koyan ve kardeşlik duyguları olgunlaşmış kimseler; kurtulmaları vacip olan kimselerdir."[111]

Bir gün bir çöl bedevisi, bir kavmi şu sözler ile methetmişti; "Emânete saygı hakkında son derece titizdirler, kendilerine teslim edilmiş olan hiçbir vazifede haktan ayrılmazlar. Hiçbir Müslüman'ın temel haklarından birini çiğnemezler. Onların omuzlarında hiç kimsenin mesuliyeti kalmaz. Onlar, ümmetlerin en hayırlısıdır."

Ben ne diyorum ki, çöl bedevisinin övdüğü bu çeşit kimselerin artık soyu kurumuştur, biz şimdi bu zamanda sadece insan kılığında kurtlar görüyoruz.

---

[109] İbn Mâce; 908
[110] Hâkim, Müstedrek 8795; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 1/102
[111] Kuzâî, Müsnedü'ş-Şihâb 363; Deylemî, Müsned 5546

Nitekim şairin biri şöyle der;

İnsan bir şey yapmak isterken kime güvensin,
Mert ve soyluları nerede dost bulabilsin!
Çok azı hariç bu insanlar olmuştur,
Vücutları elbiseli-birer kurt.

Diğer bir şair aynı konuda şöyle der;

Yok, artık kaybedildikleri zaman haklarında denenler,
Keşke beldeler ve üzerindekiler yerin dibine geçseydi de, o ölmeseydi."

Huzeyfe'nin (r.a) rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اِنَّ الْاَمَانَةَ سَتُرْفَعُ وَيُصْبِحُ النَّاسُ يَتَبَايَعُونَ وَمَا يَكَادُ اَحَدٌ مِنْهُمْ اَنْ يُؤَدِّى الْاَمَانَةَ وَحَتَّى يُقَالَ اِنَّ فِى بَنِى فُلاَنٍ اَمِينًا.

"Gün gelecek, güven öylesine ortadan kalkacaktır ki, insanlar birbirleri ile alış-veriş yapacaklar, fakat hiçbiri emâneti korumaya yanaşmayacak ve *"Filân oğulları arasında güvenilir biri var!"* diye konuşulacaktır."[112]

Bilesin ki, günahlardan tevbe etmek hem âyet ve hem de hadisler ile farz kılınmıştır. Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyurur;

وَتُوبُوا اِلَى اللّٰهِ جَمِيعًا اَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿ النُّورُ ؛ ٣٠ ﴾

"Ey iman edenler! Hepiniz Allah'a tevbe ediniz, ola ki, felâha eresiniz."[113]

Bu âyet-i kerime kayıtsız şartsız bütün müminlere umumî bir emirdir. Yine Ulu Allah (c.c) şöyle buyurur;

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا تُوبُوا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوحًا عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ يَوْمَ لاَ يُخْزِى اللّٰهُ النَّبِىَّ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعٰى بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَٓا اَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿ التَّحْرِيمُ ؛ ٨ ﴾

[112] Buharî, Kitabu'r-Rikak 6497; Müslim, Kitabu'l-İman 143
[113] Nûr sûresi; 31

"Ey iman edenler! Günahlarından Tevbe-i Nasuh ile tevbe ediniz. Hiç şüphesiz Rabbiniz kusurlarınızı örter ve sizi altından ırmaklar akan cennetlere koyar. O gün Allah, Peygamberi ile iman edip O'nunla beraber olanları rezil etmeyecek, bu kimselerin nurları sağlarında ve önlerinde koşacak, onlar *"Ey Rabbimiz, nurumuzu tamamla, günahlarımızı bağışla, hiç şüphesiz, sen her şeye kadirsin"* diyecekler."[114]

Âyet-i kerimede geçen **"Nasuh"** sıfatı, **"Sırf Allah Rızası için olan her türlü lekeden beri olan"** demektir ve **"Nush"** mastarından türemiştir; tevbenin faziletlisini ifade eder.

Yine Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ﴿البَقَرَة ؛ ٢٢٢﴾

"Hiç şüphesiz, Allah sık sık tevbe edenleri ve tertemiz olanları sever."[115]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلتَّائِبُ حَبِيبُ اللّٰهِ، وَالتَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لاَ ذَنْبَ لَهُ.

"Günahlarından tevbe eden, Allah'ın sevgilisidir. Günahlarından tevbe eden, hiç günahı olmayan kimse gibidir."

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَللّٰهُ اَفْرَحُ بِتَوْبَةِ الْعَبْدِ الْمُؤْمِنِ مِنْ رَجُلٍ نَزَلَ فِى اَرْضٍ دَوِيَّةٍ مُهْلِكَةٍ مَعَهُ رَاحِلَتُهُ عَلَيْهَا طَعَامُهُ وَشَرَابُهُ، فَوَضَعَ رَأْسَهُ فَنَامَ نَوْمَةً، فَاسْتَيْقَظَ وَقَدْ ذَهَبَتْ رَاحِلَتُهُ، فَطَلَبَهَا حَتّٰى اِذَا اشْتَدَّ اِلَيْهِ الْحَرُّ وَالْعَطَشُ اَوْ مَا شَاءَ اللّٰهُ قَالَ؛ اَرْجِعُ اِلَى مَكَانِى الَّذِى كُنْتُ فِيهِ، فَاَنَامَ حَتّٰى اَمُوتَ، فَوَضَعَ رَأْسَهُ عَلَى سَاعِدِهِ لِيَمُوتَ، فَاسْتَيْقَظَ فَاِذَا رَاحِلَتُهُ عِنْدَهُ عَلَيْهَا زَادُهُ وَشَرَابُهُ، فَاللّٰهُ اَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ الْعَبْدِ الْمُؤْمِنِ مِنْ هٰذَا بِرَاحِلَتِهِ.

[114] Tahrîm sûresi; 8
[115] Bakara sûresi; 222

"Ulu Allah (c.c), mümin kulun, günahlarından tevbe etmesine şu adamdan daha çok sevinir; Adam tehlikeli bir çölde konaklamıştır, yanında yiyecek ve suyunu taşıyan bir binek hayvanı vardır, başını yere dayar ve bir müddet uyur, uyanınca görür ki, binek hayvanı ortalıkta yoktur.

Onu aramaya koyulur, fakat uzun dolaşmaları esnasında açlıktan, susuzluktan ve bunlara eklenen daha nice sıkıntıdan imanı gevremiştir. *"Konak yerine döneyim, yatıp uyuyayım da öyle öleyim"* der.

Konak yerine varıp yere çöker, başını dizlerine dayar ve *"Öleyim!"* diye uyur. Fakat uyanınca binek hayvanını yanı başında görür, yiyecek ve suyu da hayvanın sırtındadır. İşte, Ulu Allah (c.c) tevbe eden kulu için karşısında binek hayvanını, hiç ummadığı bir anda buluveren bu çöl yolcusunun duyduğu sevinçten daha şiddetli bir sevinç ile çok sevinir."[116]

Hasan'dan (r.a) naklen bildirildiğine göre Hz. Âdem (a.s) kusurundan tevbe edip de tevbesi Allah tarafından kabul edilince, melekler kendisini tebrik ettiler. Cebrail ile Mikail (selâm üzerlerine olsun) yanına inerek O'na; **"Ey Âdem! Gözün aydın, Allah tevbeni kabul etti!"** dediler.

Hz. Âdem (a.s) Cebrail'e (a.s); **"Ey Cebrail, tevbem kabul buyrulduğuna göre, bundan sonraki durumumu öğrenmek istiyorum?"** dedi. Bunun üzerine Ulu Allah (c.c) vahiy yolu ile Hz. Âdem'e şunları bildirdi; **"Ya Âdem! Soyundan gelenlere, sen sıkıntı ve kederi miras bırakıyorsun. Ben de onlara tevbeyi miras sayıyorum. Onların içinden hangisi bana dua ederse, senin dileğini nasıl yerine getirdimse onun da duasını öylece kabul ederim. Kim benden günahlarının bağışlanmasını isterse, bağışımı ondan esirgemem. Çünkü ben; bana el açanların en yakını ve dileklerinin karşılayıcısıyım. Günahlarından tevbe edenleri, duaları kabul edilmiş, sevinçli ve güler yüzlü olarak kabirlerinden çıkarıp Mahşer'e yolcu ederim."**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يَبْسُطُ يَدَهُ بِالتَّوْبَةِ لِمُسِيءِ اللَّيْلِ إِلَى النَّهَارِ، وَلِمُسِيءِ النَّهَارِ إِلَى اللَّيْلِ حَتّٰى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا.

"Güneş battığı yerden doğuncaya (kıyamete) **kadar Ulu Allah** (c.c)

[116] Buharî, Daavât, Tevbe Babı 6308; Müslim, Kitabu't-Tevbe 2744; Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyâme 2498

gece günah işleyenlere gündüz, gündüz günah işleyenlere de geceleyin elini uzatır."[117]

Buradaki **"el uzatmak"** ifadesi, tevbe etmeyi istemekten kinayedir. **"İsteyen, kabul edenden"** daha geri bir mânâ taşır, Çünkü nice **"kabul eden"** var ki istemez. Oysaki **"isteyen"** mutlaka kabul eder.

Yine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

لَوْ عَمِلْتُمُ الْخَطَايَا حَتَّى تَبْلُغَ السَّمَاءَ ثُمَّ نَدِمْتُمْ لَتَابَ اللهُ عَلَيْكُمْ.

"Üst üste yığılsa da, göğe yükselecek kadar çok günah işleseniz bile, arkasından yaptıklarınıza karşı pişmanlık duysanız, kuvvetle ümit edilir ki, Allah tevbenizi kabul eder."[118]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

اِنَّ الْعَبْدَ لَيُذْنِبُ فَيَدْخُلُ بِهِ الْجَنَّةَ.

"Kul günah işler de o günahla cennete girer."

Oradakiler; **"Bu nasıl olur ya Resulullah?"** diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v) onlara şöyle cevap verir; **"Göz açıp kapayasıya günahından uzaklaşarak hemen tevbe eder, böyle cennete girer."**

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

كَفَّارَةُ الذَّنْبِ النَّدَامَةُ.

"Günahın kefareti, pişmanlık duygusudur."

Yine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurur;

اَلتَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لاَ ذَنْبَ لَهُ.

"Günahlarından tevbe edenler, hiç günahı olmayan kimseler g olurlar."

Rivâyete göre bir Habeşli Peygamberimize (s.a.v) gelerek sordu: Resulullah! Eğer ben çirkin davranışlarda bulunsam tevbem kabul c mu?" Peygamberimiz (s.a.v) ona; "Tabii!" diye cevap verdi. Bunur ne kalkıp gitti, sonra geri dönerek, Peygamberimize (s.a.v) yine "Ben o çirkin davranışları işlerken Allah beni görüyor mu?" Pey miz (s.a.v); "Tabii!" diye cevap verince Habeşli öyle bir nara b kasından hemen yere düşerek can verdi.

---

[117] Müslim, Kitabu't-Tevbe 2758; Bezzâr, Müsned 3021

[118] İbn Mâce, Zikru't-Tevbe 4248

Rivâyet edildiğine göre, Ulu Allah (c.c) İblis'i dergâhından kovunca, O, Allah'tan uzun ömür istedi, Allah da dileğini kabul ederek ona kıyamet gününe kadar ömür tanıdı.

Bunun üzerine İblis, Allah'a; **"İzzetin ve celâlin hakkı için canlı kaldıkça âdemoğlunun kalbinden çıkmam"** dedi. Buna karşılık Ulu Allah (c.c) da Şeytan'a; **"İzzet ve celâlim hakkı için, can teninde durdukça ben de onun tevbesini reddetmem"** diye cevap verdi.

Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

اِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ كَمَا يُذْهِبُ الْمَاءُ الْوَسَخَ.

"Suyun kiri yıkayıp gidermesi gibi, iyilikler kötülükleri giderir."[119]

Said İbn-i Museyib'in (rahimehullahu) bildirdiğine göre, Ulu Allah (c.c);

فَاِنَّهُ كَانَ لِلْاَوَّابِينَ غَفُورًا ﴿الْاِسْرَاء : ٢٥﴾

"Şüphesiz ki O, günahlarından dönenleri bağışlayıcıdır"[120] âyet-i kerimesini, günah işleyip tevbe ettikten sonra tevbesini bozarak yine günah işledikten sonra tevbe eden bir adam hakkında indirmiştir.

Fudayl (r.a) der ki; "Ulu Allah (c.c) şöyle buyurur; **"Günah işleyenleri müjdele ki, eğer tevbe ederler ise tevbelerini kabul ederim. Dosdoğru yoldan yürüyerek ibadet işleyenler** (sıddıklara da) **bildir ki, eğer onlara sırf adaletime göre muamelede bulunursam, onları azaba çarptırırım."**

Abdullah İbn-i Ömer (r.a) der ki; **"İşlediği günah aklına geldiği zaman onun üzerinde duran ve bu yüzden kalbi ürperen kimsenin günahı, ana defterden** (Ümmü'l-Kitap'tan) **silinir."**

Söylendiğine göre, peygamberlerden biri günün birinde bir kusur işler, Ulu Allah (c.c) ona bildirir ki; **"İzzetim hakkı için eğer bir daha yaparsan seni azaba çarptırırım."** Peygamber de, Allah'a şöyle cevap verir; **"Ya Rabbi Sen sensin, bense ben. İzzetin hakkı için eğer beni korumazsan, yine o kusuru işleyebilirim."**

Bu cevap üzerine Ulu Allah (c.c) onu bir daha o kusuru işlemekten korudu.

Bildirildiğine göre, adamın biri bir gün İbn-i Mesûd (r.a)'a içini kemiren bir günahını söyleyerek tevbesinin kabul edilip edilmeyeceğini sorar.

---

[119] Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ; 663
[120] İsra sûresi; 25

İbn-i Mesûd söylediklerini duyunca yüzünü ondan çevirir, sonra adama bakarak göz pınarlarının yaşardığını görür, o zaman ona der ki;

إِنَّ لِلْجَنَّةِ ثَمَانِيَةَ اَبْوَابٍ كُلُّهَا تُفْتَحُ وَتُغْلَقُ اِلاَّ بَابَ التَّوْبَةِ، فَإِنَّ عَلَيْهِ مَلَكًا مُوَكَّلاً بِهِ لاَ يُغْلَقُ، فَاعْمَلْ وَلاَ تَيْأَسْ.

"Cennetin sekiz kapısı vardır, hepsi açılır ve kapanır, yalnız tevbe kapısı müstesna, onun başında her zaman nöbet tutan bir melek bulunur ve hiçbir zaman kapanmaz. Bunu bilerek iyi amel işle ve sakın umudunu kesme."

Anlatıldığına göre, İsrail oğullarından bir delikanlı, yirmi sene Allah'a ibadet ettikten sonra sapıtarak yirmi sene de günah ve kötülük işlemiş, bir gün aynaya bakarken sakalına ak düştüğünü görür, bu duruma canı sıkılır ve Allah'a şöyle seslenir; **"Allah'ım! Sana yirmi sene ibadet ettikten sonra sapıtarak yirmi yıl boyunca günah işledim. Şimdi yine sana dönersem beni kabul eder misin?"**

Kulağına şöyle bir gizli ses gelir; **"Bizi sevdin, biz de seni sevdik. Bizi bıraktın, Biz de seni bıraktık. Bize karşı geldin, seni kendi hâline bıraktık. Eğer bize dönersen seni yine kabul ederiz."**

İbn-i Abbas'tan (r.a) rivâyet edildiğine göre, Peygamberimiz şöyle buyuruyor;

اِذَا تَابَ الْعَبْدُ تَابَ اللّٰهُ عَلَيْهِ، وَاَنْسَى الْحَفَظَةَ مَا كَانُوا كَتَبُوا مِنْ مَسَاوِىءِ عَمَلِهِ، وَاَنْسَى جَوَارِحَهُ مَا عَمِلَتْ مِنَ الْخَطَايَا، وَاَنْسَى مَكَانَهُ مِنَ الْاَرْضِ وَمَقَامَهُ مِنَ السَّمَاءِ لِيَجِىءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَيْسَ شَىْءٌ مِنَ الْخَلْقِ يَشْهَدُ عَلَيْهِ.

"Kul günahından tevbe ettiği zaman, Allah tevbesini kabul ettiği gibi solundaki meleklere, onun aleyhinde yazmış oldukları kötü amellerini unutturur. Vücudunun âzâlarına, yeryüzündeki ikametgâhına ve gökteki makamına da günahlarını unutturur. Böylece kıyamet günü Allah'ın huzuruna gelince aleyhinde şahitlik yapacak hiçbir varlık bulunmaz."[121]

---

[121] Münzirî, Tergib ve't-Terhib 4/84; Münâvî, Feyzu'l-Kadîr 1/313

Hz. Ali'den (k.v) rivâyet edildiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurur;

مَكْتُوبٌ حَوْلَ الْعَرْشِ قَبْلَ اَنْ يُخْلَقَ الْخَلْقُ بِأَرْبَعَةِ الاَفِ عَامٍ؛ ﴿وَاِنِّى لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى.﴾

"Varlıkların yaratılışından dört bin yıl önce Arş'ın eteklerinde şu yazı vardı; Ben, tevbe eden, iman edip iyi amel işleyen ve sonra da doğru yolda ilerleyenlerin günahlarını mutlaka bağışlayacağım."[122]

Bilesin ki, gerek büyük ve gerek ise küçük, bütün günahlardan hemen tevbe etmek **"farz-ı ayn"**dır. Çünkü küçük günahları işlemeye devam etmek onları, büyük günahlara dâhil eder.

Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

وَالَّذِينَ اِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً اَوْ ظَلَمُوا اَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللّٰهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ اِلاَّ اللّٰهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلٰى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿آلِ عِمْرَانِ ؛ ١٣٥﴾

"Allah'tan korkan kullar çirkin bir iş yaptıkları zaman yahut nefislerine zulmettikleri vakit, Allah'ı hatırlayarak günahlarının affedilmesini dilerler, zaten Allah'tan başka günahları kim affedebilir? Ayrıca bu kimseler bile bile yapmış oldukları kötülüklerde ısrar etmezler."[123]

"Nasuh Tevbesi" kulun hem dışından ve hem de içinden, bir daha günah işlemeye dönmemek için kesin kararlı olarak tevbe etmesidir.

Sadece dıştan günahlarına tevbe edenlerin durumu, üzerine ipek örtü serilen bir çöplüğe benzer. İnsanlar bu ipekle saklanmış yığına hoşlanarak bakarlar, fakat örtü kalkınca yüzlerini ondan çevirirler.

Bunun gibi insanlar görünüşte ibadet işleyenlere imrenerek bakarlar, ama kıyamet günü, sırların ortaya çıktığı gün, örtü kalkınca melekler onlardan yüz çevirir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurur;

اِنَّ اللّٰهَ لاَ يَنْظُرُ اِلٰى صُوَرِكُمْ وَلٰكِنْ يَنْظُرُ اِلٰى قُلُوبِكُمْ.

---

[122] Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 6378
[123] Âl-i İmrân sûresi;135

"Allah sizin kalıplarınıza, dış görünüşlerinize değil, kalplerinize ve niyetlerinize bakar."[124]

İbn-i Abbas'tan (r.a) rivâyet edildiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

كَمْ مِنْ تَائِبٍ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَظُنُّ اَنَّهُ تَائِبٌ وَلَيْسَ بِتَائِبٍ.

"Nice tevbekâr kimseler vardır ki, kıyamet günü kendilerini tevbe etmiş sanarak Allah'ın huzuruna gelirler. Oysaki gerçekte tevbe etmiş değildirler."

Çünkü onlar tevbenin aşağıdaki esaslarını tamamlamamışlardır. Tevbenin esasları şunlardır;

1) Pişmanlık duygusu, **2)** Terk ettiği günahı bir daha işlememeye kesin karar vermek, **3)** Haksızlığa uğratılanlara mümkün ise haklarını geri verip elden geliyorsa bu hususta helâlliklerini almak, **4)** Bu mümkün değilse tevbe eden kimsenin gerek kendi hesabına ve gerekse haksızlık ettiği kimseler namına Allah'tan sık sık mağfiret dilemesidir. Böylelikle, ola ki Allah, haksızlığa uğrayanların kendisinden hoşnut olmalarını sağlar.

Günahları unutmak ise en çirkin musibetlerdendir. Buna göre, aklı başında olan herkesin kendisi ile her zaman hesaplaşması ve günahlarını unutmaması gerekir.

Nitekim buna dair, bir şair şöyle der;
Ey, cürümlerini sayan günahkâr,
Günahlarını unutma, geçmiştekileri de hatırla,
Ölmeden önce Allah'a tevbe et ve yenisinden kendini alıkoy,
Ey asi! İtiraf edeceksen, günahını itiraf et.

Fakih Ebu'l-Leys (rahimehullahu) buyurur; "Bir gün Hz. Ömer (r.a) Peygamberimizin (s.a.v) huzuruna ağlayarak girdi. Peygamberimiz O'na; "Niçin ağlıyorsun?" diye sordu. Hz. Ömer (r.a); "Kapıda bir delikanlı var, öylesine ağlıyor ki, yüreğimi yaktı" diye cevap verdi.

Peygamberimiz (s.a.v) Hz. Ömer'e; "Onu içeri al!" buyurdu. Delikanlı ağlayarak içeri girdi. Peygamberimiz (s.a.v) ona; "Ey delikanlı, niçin ağlıyorsun?" diye sordu. Delikanlı; "Ey Allah'ın Resul'ü! Birçok günahıma ağlıyorum, bana kızgın olan Allah'tan korkuyorum!" diye cevap verdi.

---

[124] Müslim, Kitabu'l-Birr ve's-Sıla 2546; İbn Mâce, Kitabu'z-Zühd 4143; Beyhakî, Şuabu'l-İman 10477

Peygamberimiz (s.a.v) ona; "Allah'a ortak koştun mu?" diye sordu. Delikanlı; "Hayır!" dedi. Peygamberimiz (s.a.v); "Haksız yere adam öldürdün mü?" diye sordu, delikanlı; "Hayır!" dedi.

Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) delikanlıya; "O hâlde yedi kat gök, yedi kat yer ve dağlar kadar bile olsa, Allah günahlarını affeder" dedi. Delikanlı; "Ya Resulullah! Benim günahlarım bunlardan daha büyüktür" dedi. Peygamberimiz (s.a.v) delikanlıya; "Senin günahların Kürsî'den daha mı büyük diye sordu, delikanlı; "Evet, daha büyük!" diye cevap verdi. Peygamberimiz (s.a.v) delikanlıya; "Senin günahların mı, yoksa Arş mı daha büyüktür" diye sordu. Delikanlı; "Günahlarım daha büyük" diye cevap verdi.

Peygamberimiz (s.a.v) delikanlıya; "Senin günahların mı büyük, yoksa Allah'ın affı mı?" diye sordu, delikanlı; "Hiç şüphesiz Allah daha büyük ve uludur" diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) delikanlıya; "Hiç şüphesiz, kocaman bir günah yığınını ancak Ulu olan Allah affeder, O'nun Ulu bağışlayıcılığı bu yığını silebilir." dedi.

Daha sonra Peygamberimiz (s.a.v) delikanlıya; "İşlediğin günahını bana söyle!" dedi, delikanlı; "Senden utanırım, ya Resulullah" diye cevap verdi. Peygamberimiz (s.a.v) de gencin söylemesi için ısrar edince, genç şunları anlattı; "Ben yedi yıldan beri kefen soyardım, geçenlerde Ensar'dan bir cariye ölmüştü, vardım kabrini açtım, kefenini soydum.

Kalktım, henüz birkaç adım uzaklaşmıştım ki, şeytan beni dürttü, geri döndüm ve ölü cariyenin ırzına geçtim. Yine kalkmış gidiyordum, henüz birkaç adım uzaklaşmıştım ki, cariyenin ayakları üzerine dikildiğini gördüm, bana şöyle sesleniyordu; "Ey delikanlı, yazık sana! Mazlumun hakkını zalimden alan Allah'tan utanmıyor musun? Beni ölüler arasında çıplak ve Allah katında cünüp bıraktın."

Bu itirafı duyan Peygamberimiz (s.a.v) son derece teessür ve hiddete düşerek, genci huzurundan dışarı çıkarırlar.

Peygamberimizin huzurundan kovulan genç, kırk gece Allah'a devamlı tevbe etti. Kırkıncı gece dolunca başını göğe kaldırarak şöyle seslendi; "Ey Muhammed'in, (s.a.v) Âdem'in (a.s) ve İbrahim'in (a.s) Rabbi! Eğer beni affettiysen, bunu Hz. Muhammed'e (s.a.v) ve O'nun sahâbilerine bildir, değilse gökten ateş indir ve beni içinde yak, böylece beni âhiret azabından kurtar."

Bu sırada Cebrail (a.s) Peygamberimize inerek O'na şöyle dedi; **"Ya Muhammed! (s.a.v) Rabbin Sana selâm ediyor ve; "Varlıkları sen mi yarattın?"** diye soruyor.

Peygamberimiz (s.a.v) Cebrail'e; **"Hâşâ! Hem beni ve hem de onları yaratan, benim ve onların rızkını veren O'dur"** diye cevap verdi. Bunun üzerine Cebrail, Peygamberimize (s.a.v); **"Allah sana bildiriyor ki, ben o delikanlının tevbesini kabul ettim."**

Bunun üzerine Peygamberimiz hemen delikanlıyı yanına çağırır ve Allah'ın tevbesini kabul ettiğini müjdeler.

Anlatıldığına göre Hz. Musa (a.s) zamanında tevbesinde durmayan, yaptığı her tevbeyi çok geçmeden bozan bir adam vardı. Böylece yirmi yıl geçti. Bir gün Ulu Allah (c.c) bu adam hakkında Hz. Musa'ya; **"Falan kuluma söyle ki, ona gazap ettim"** diye vahyetti.

Hz. Musa (a.s) da, kendisine bildirileni adama ulaştırdı. Adam üzüldü, çöle çıktı ve şöyle seslendi; "Allah'ım! Senin rahmetin mi tükendi, yoksa benim günahım, sana bir zarar mı dokundurdu? Yoksa af hazinelerin mi bitti, yoksa kullarına karşı cimri mi oldun? Hangi günah senin affından daha büyük olabilir ki! Kerem senin makbul ve eski sıfatlarından biri, düşüklük ise benim fani sıfatlarımdan biridir.

Benim sıfatım Senin sıfatından daha mı baskın çıkıyor yoksa! Kullarını Sen rahmetinden uzak tutarsan, onlar kime yalvarsınlar! Sen onları kovarsan kime başvursunlar!

Allah'ım! Eğer üzerimdeki rahmetin sona ermiş ve beni mutlaka azaba çarptıracaksan, o zaman bütün kullarının azabını bana yükle, ben nefsimi onlara feda ettim."

Adamın bu yakarışı üzerine Ulu Allah, Hz. Musa'ya (a.s) şöyle vahyetti; "Ya Musa! O kuluma var, de ki; Kudretimin, bağışlayıcılığımın ve merhametimin kemali ile beni tanıdığına göre, günahları bütün yeryüzünü doldursa bile seni bağışlıyorum."

Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurur;

"Allah katında en sevimli ses, tevbekâr bir günahkârın; *"Ya Rabbi!"* diyen sesidir. Ulu Allah (c.c) bu sese şöyle cevap verir; "Buyur ya kulum! Ne istiyorsan söyle, sen benim katımda meleklerimden biri gibisin.

Ben senin hem sağında, hem solunda ve hem de üstündeyim, içinden geçen duygularından sana daha yakınım! Ey meleklerim, şahit olun, bu kulumu affettim!"

Zunnun'ül Mısrî (rahimehullahu) buyurur; "Allah'ın öyle kulları vardır ki, kalp çiçeği diker gibi günah ağaçları diktiler, onları tevbe ile suladılar, meyveleri pişmanlık ve hüzün oldu. Deli olmadıkları halde delirmiş gibi görünürler, bilinenin dışında söyleşerek mest olurlar, bunlar Allah'ı ve O'nun Resulünü tanıyan tatlı ve düzgün sözlü kimselerdir.

Sefa bardağından su içmişlerdir, uzun süreli belâlara katlanmak onlara miras kalmıştır. Kalpleri **"Meleküt"** âleminde hayrete dalmış, düşünceleri **"Ceberut"** kıvrımları arasında dolaşmış, pişmanlık revakı altında gölgelenerek günah defterlerini okumuşlardır, nefislerini eleme vâris saymışlar, böylece **"vera"** merdiveninden tırmanarak **"zühd"** doruğuna ulaşmışlardır.

Dünyanın ayrılık acısını tatlı görmüşler, mezarın sertliğini yumuşak bulmuşlar, böylece kurtuluş ipine ve selâmet kulpuna tutunmaya muvaffak olmuşlardır.

Yükseklerde uçuşan ruhları **"naim"** bahçelerine konmuş ve hayat denizine dalmışlardır. Elem hendeklerini doldurmuşlar, azgın nefsi arzuların köprülerini aşmışlar, böylece ilim vahasına inerek hikmet pınarından kana kana içmişlerdir.

Zekâ gemisine binmişler, selâmet denizinde kurtuluş rüzgârı ile yelken şişirerek **"rahat"** bahçelerine, yücelik ve soyluluk kaynağına ulaşmışlardır."

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM

MERHAMETLİ OLMANIN FAZİLETİ

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ اِلاَّ رَحِيمٌ قَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ كُلُّنَا رَحِيمٌ قَالَ لَيْسَ الرَّحِيمُ مَنْ يَرْحَمُ نَفْسَهُ خَاصَّةً وَلٰكِنَّ الرَّحِيمَ مَنْ يَرْحَمُ نَفْسَهُ وَغَيْرَهُ.

"Cennete sadece merhametliler girecektir." Orada bulunan sahabîler; **"Ya Resulullah! Biz hepimiz merhametliyiz"** derler. Peygamberimiz (s.a.v) onlara şöyle cevap verir; **"Sırf nefsini esirgeyen kimse merhametli değildir; merhametli kimse hem kendini ve hem de başkalarını esirgeyendir."**[125]

İnsanın kendine karşı merhametli olması; kendini Allah'ın azabından esirgemesi, yasaklarını işlemekten, emirlerini yapmaktan sakınmasıdır. Bu da günah işlemekten vazgeçerek, işlenmiş günahlardan tevbe ederek, ibadet ederek ve ibadet ederken sırf Allah rızasını gözeterek olur.

Başkasına karşı merhametli olmak da, İslâm'ın tespit ettiği kul haklarına ve canlılara hürmet-riayet, başkalarına zarar vermemektir.

Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ النَّاسُ مِنْ يَدِهِ وَلِسَانِهِ.

"Müslüman eli ile ve dili ile başkalarına zarar vermeyen, hayvanlara merhamet ederek onları güçleri dışında kalan iş ve yüklere koşmayandır."[126]

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

---

125 İbn Mübârek, Zühd 1/352; Deylemî, Müsned 7067; Tirmizî, Nevâdiru'l-Usûl 4/133

126 Müttefekun Aleyh, Buhârî 11; Müslim 41; Ebû Davud 2481; Tirmizî 2627; Nesâî, Müctebâ 4993; İbn Hibbân, Sahih 180

﴿ بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِى فِى الطَّرِيقِ، فَاشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطَشُ، فَوَجَدَ بِئْرًا فَنَزَلَ بِهَا وَشَرِبَ، ثُمَّ طَلَعَ فَإِذَا كَلْبٌ يَلْهَثُ مِنَ الْعَطَشِ فَقَالَ الرَّجُلُ؛ لَقَدْ بَلَغَ هٰذَ الْكَلْبَ مِنَ الْعَطَشِ مِثْلُ الَّذِى بَلَغَ مِنِّى، فَنَزَلَ الْبِئْرَ فَمَلَأَ خُفَّهُ ثُمَّ اَمْسَكَهُ بِفِيهِ، فَسَقَى الْكَلْبَ، فَشَكَرَ اللّٰهُ لَهُ تَعَالَى فَغَفَرَ لَهُ. ﴾ قَالُوا؛ ﴿ يَا رَسُولَ اللّٰهِ، إِنَّ لَنَا فِى الْبَهَائِمِ لَأَجْرًا؟ ﴾ قَالَ؛ فِى كُلِّ ذَاتِ كَبِدٍ رَطْبَةٍ اَجْرٌ.

"Adamın biri, bir gün yolda giderken susuzluktan yanacak gibi olur, bir kuyu bulur, basamaklarından inerek suyun yanına ulaşır, kana kana içerek yukarı çıkar. Bu arada gözüne susuzluktan dili sarkmış bir köpek ilişir, içinden (bu zavallı köpek, az önce benim olduğum gibi şiddetli bir susuzluk çekiyor) **der. Yeniden kuyuya iner, ayakkabısına su doldurur ve köpeğe bu suyu verir, hayvanın susuzluğunu giderir. Adamın hareketi Allah'ın hoşuna gider, karşılık olarak onun günahlarını affeder."**[127]

Dinleyen sahabîler, Peygamberimize (s.a.v); **"Hayvanlardan dolayı da ecir kazanabilir miyiz?"** diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v); **"Her ciğeri kurumamış** (canlı) **varlık sayesinde ecir kazanılır."** dedi.

Enes bin Mâlik (r.a) buyurur; "Bir gece Hz. Ömer (r.a) dolaşırken bir köşede konaklamış yolcu kafilesine rastlar, onlara hırsızlık yapılmasından korkar.

Hemen Abdullah İbn-i Avf'a (r.a) varır. Abdullah, Hz. Ömer'e; "Ya Emirel-müminin! Gecenin bu saatindeki ziyaretinin sebebi nedir?" diye sorar.

Hz. Ömer; "Yolda gezinirken bir yolcu kafilesine rastladım, bir köşede konaklamışlar, içimden "Bunlar şimdi uykuya dalınca, hırsız baskınına uğrayabilirler" dedim. Gel, ikimiz onlara bekçilik edelim" diye cevap verir.

Böylece ikisi birlikte yola çıkarlar, kafileye yakın bir yerde yere çömelerek sabaha kadar yolculara bekçi olurlar. Tan yeri ağarınca Hz. Ömer; "Ey yolcular, haydin namaza" diye seslenir. Bunun üzerine yolcularda kıpırdamalar başlayınca, Hz. Ömer de oradan ayrılır."

Bize düşen, sahabîlerin (Allah onlardan razı olsun) yolundan ayrıl-

---

[127] Müttefekun Aleyh, Buhârî, Kitabu'l-Müsâkât 2363; Müslim, Kitabu's-Selâm 2244

mamaktır. Allah onları **"birbirlerine karşı merhametli"*** diye övmüştür. Onlar hem Müslümanlara, hem de bütün canlılara karşı, hatta Müslüman olmayan azınlıklara karşı merhametli idiler. (*) Fetih sûresi; 29

Bildirildiğine göre, bir gün Hz. Ömer, kapı kapı dolanarak dilenen yaşlı bir gayrı müslim ile karşılaşınca der ki; "Sana karşı haksızlık ettik gençliğinde senden **"cizye"** aldık, şimdi ise seni perişan bıraktık."

Arkasından da, adamın ölünceye kadarki geçiminin **"Beyt'ül mal"**dan karşılanmasını emreder.

Hz. Ali (kerramellahu vechehu) buyurur ki; "Bir sabah erken saatlerde Hz. Ömer'i deve üzerinde bir vadide yol alırken gördüm. O'na "Ey mü-minlerin emiri, nereye gidiyorsun?" diye sordum. "Zekât gelirlerinden bir deve kaybolmuş da onu arıyorum" diye cevap verdi. Kendisine; "Senden sonra gelecek olan halifelerin canına okudun" diye takıldım. Bana şöyle cevap verdi; "Ey Hasan'ın babası, beni kınama, Hz. Muhammed (s.a.v)'i peygamber olarak gönderene (Allah'a) yemin ederim ki, Fırat Nehri ke-narında bir kuzu kaybolsa, kıyamet günü hesabı Ömer'den sorulur. Çünkü ne Müslümanları perişan eden devlet başkanına ve ne de müminlerin yü-reklerine korku salan fâsık idareciye itaat yoktur."

Hz. Hasan (r.a)'ın bildirdiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle bu-yuruyor;

بُدَلاَءُ اُمَّتِى لاَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِكَثْرَةِ صَلاَةٍ وَلاَ صِيَامٍ وَلٰكِنْ يَدْخُلُونَهَا بِسَلاَمَةِ الصُّدُورِ وَسَخَاوَةِ النُّفُوسِ وَالرَّحْمَةِ لِجَمِيعِ الْمُسْلِمِينَ.

"Ümmetimin seçkinleri, çok oruç tuttukları için ve çok namaz kıl-dıkları için değil, herkese karşı temiz kalpli, cömert ve merhametli davranmaları sayesinde cennete girerler."[128]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمٰنُ اِرْحَمُوا مَنْ فِى الْاَرْضِ يَرْحَمْكُمْ مَنْ فِى السَّمَاءِ.

"Merhametlileri, Rahman olan Allah esirger. Yeryüzündekilere karşı merhametli davranınız ki, gökte olan da sizi esirgesin."[129]

128 İbn Ebi'd-Dünya, Kitabu'l-Evliyâ 58; Deylemî, Müsned 884; Beyhakî, Şuabu'l-İman 7/439
129 Ebû Davud 4941; Tirmizî 1924; İbn Ebî Şeybe, Musannef 5/214

Yine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

مَنْ لاَ يَرْحَمُ لاَ يُرْحَمُ، وَمَنْ لاَ يَغْفِرُ لاَ يُغْفَرُ لَهُ.

"Başkalarına karşı merhametli davranmayanlar, esirgenmez. Başkalarının kusurlarını bağışlamayanların günahları affedilmez."[130]

Malik İbn-i Enes (r.a)'ten rivâyet edildiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اَرْبَعٌ مِنْ حَقِّ الْمُسْلِمِينَ عَلَيْكَ؛ اَنْ تُعِينَ مُحْسِنَهُمْ، وَاَنْ تَسْتَغْفِرَ لِمُذْنِبِهِمْ، وَاَنْ تَعُودَ مَرِيضَهُمْ، وَاَنْ تُحِبَّ تَائِبَهُمْ.

"Ya Enes, şu dört şey Müslümanların senin üzerindeki haklarındandır; 1- İyilerini destekleyeceksin, **2-** Günahkârları için Allah'tan af dileyeceksin, **3-** Hastalarını ziyaret edeceksin. **4-** Tevbekârlarına sevgi göstereceksin."[131]

Bildirildiğine göre, bir gün Hz. Musa (a.s) Allah'a; "Ya Rabbi! Beni ne yüzden kendine sâfi (seçkin dost) yaptın?" diye sorar. Ulu Allah (c.c) da; "Yarattıklarıma karşı merhametli davrandığın için" diye cevap verir.

Anlatıldığına göre, sahabilerden Ebu'd-Derda (r.a) çocukların arkasından gider ve yakaladıkları serçeleri onlardan satın alarak; "Haydi gidin!" diyerek salıverirdi.

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِى تَرَاحُمِهِمْ وَتَوَادِّهِمْ وَتَوَاصُلِهِمْ كَمَثَلِ الْجَسَدِ اِذَا اشْتَكَى عُضْوٌ مِنْهُ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالْحُمَّى وَالسَّهَرِ.

"Birbirlerine merhametli davranmakta, sevişmekte ve aralarında yakın münasebetler yürütmekte müminler, bir yeri sancıdığı zaman geriye kalan kısmının ateşi çıkan ve uykusu kaçan canlı bir vücut gibidir."[132]

Büyük bir kıtlık yılında, İsrail oğullarından bir âbid, yolda yürürken bir kum yığınına rastlar, o anda içinden; "Keşke şu kum yığını un olsaydı

[130] Buhârî, Edebü'l-Müfred 371
[131] Deylemî, Müsned 1499
[132] Buhârî, Kitabu'l-Edeb 6011; Müslim, Kitabu'l-Birr ves-Sıla 2586; İbn Hibban, Sahih 233

da İsrail oğullarının karnını doyursaydım" diye geçirir. Bunun üzerine Yüce Allah, İsrail oğullarının o günkü peygamberine bildirir ki; "Falana söyle; **"O kum yığını un olsaydı da halkın karnını doyursaydın elde edeceğin sevabı Ulu Allah (c.c) senin amel defterine yazmıştır."**

Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

نِيَّةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ.

"Müminin niyeti, amelinden daha hayırlıdır."[133]

Hikâye ederler ki; Hz. İsa (a.s) bir gün yolda İblis ile karşılaşır, bir elinde bal, diğerinde kül vardır. Hz. İsa (a.s) ona; "Ey Allah'ın düşmanı, bu bal ile külü ne yapacaksın?" diye sorar. İblis şöyle cevap verir; "Balı dedikoducuların ağzına çalıyorum ki, hiç dilleri takılmadan dedikodunun doruğuna ulaşsınlar. Külü ise başkaları onlara hor gözle baksın diye yetimlerin yüzlerine serpiyorum."

Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اِنَّ الْيَتِيمَ اِذَا ضُرِبَ اِهْتَزَّ عَرْشُ الرَّحْمنِ لِبُكَائِهِ فَيَقُولُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا مَلاَئِكَتِي مَنْ اَبْكَى هٰذَا الصَّبِيَّ الَّذِى غَيَّبْتُ اَبَاهُ فِى التُّرَابِ.

"Yetim tokatlandığı zaman ağlayınca onun sesinden *"Rahman'ın Arşı"* sarsılır ve Ulu Allah (c.c) meleklerine şöyle buyurur; "Ey meleklerim! Ana-babasını toprak altında gizlediğim şu yavruyu kim ağlatıyor?"[134]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

مَنْ اٰوَى يَتِيمًا اِلٰى طَعَامِهِ وَشَرَابِهِ اَوْجَبَ اللّٰهُ لَهُ الْجَنَّةَ.

"Kim bir yetimi yedirir, içirir, barındırırsa Ulu Allah, onu kesinlikle cennete koyar."[135]

"Ravzat'ül-Ulema" adlı eserde bildirildiğine göre, Hz. İbrahim (a.s) yemek yiyeceği zaman bir mil yürüyerek, birlikte yiyeceği birini arardı. Bir gün Hz. Ali (kerramellahu vechehu) ağlamış. "Niye ağlıyorsun?" diye sorarlar, O şöyle cevap verir; "Yedi gündür evime misafir gelmiyor, Ulu Allah beni gözden düşürdü diye korkuyorum."

133 Taberânî, Kebîr 6/185; Deylemî, Müsned 6842; Aclûnî, Keşfu'l-Hafa 2/430
134 İbn Adiyy, Kâmil 2/308
135 Taberânî, Mu'cemu'l-Kebîr 669, Evsat 5345; İbn Mübârek, Zühd 1/230

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ اَطْعَمَ جَائِعًا يُرِيدُ بِهِ وَجْهَ اللّٰهِ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ، وَمَنْ مَنَعَ الطَّعَامَ عَنِ الْجَائِعِ، مَنَعَ اللّٰهُ عَنْهُ فَضْلَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَعَذَّبَهُ فِى النَّارِ.

"Yalnızca Allah rızasını dileyerek, kim bir açın karnını doyurursa Cennete girmesi kuvvetli umulur. Buna karşılık, kim bir aça yemek vermekten kaçınırsa, Ulu Allah da Kıyamet günü, onu faziletlerinden mahrum tutar ve cehennem azabına çarptırır."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلسَّخِيُّ قَرِيبٌ مِنَ اللّٰهِ، قَرِيبٌ مِنَ الْجَنَّةِ، قَرِيبٌ مِنَ النَّاسِ، بَعِيدٌ عَنِ النَّارِ، وَالْبَخِيلُ بَعِيدٌ عَنِ اللّٰهِ، بَعِيدٌ عَنِ الْجَنَّةِ، بَعِيدٌ عَنِ النَّاسِ، قَرِيبٌ مِنَ النَّارِ.

"Cömert Allah'a, Cennete ve insanlara yakın, Cehenneme uzaktır. Buna karşılık cimri ise Allah'a, Cennete ve insanlara uzak, Cehenneme yakındır."[136]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اَلْجَاهِلُ السَّخِيُّ اَحَبُّ اِلَى اللّٰهِ مِنَ الْعَابِدِ الْبَخِيلِ.

"Cahil, fakat cömert bir mümin; Allah katında ibadete devamlı fakat cimri bir müminden daha sevimlidir."

Yine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurur;

Kıyamet Günü şu dört kimse hesaplaşmasız olarak Cennet'e girer;

اِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ اَرْبَعَةٌ بِغَيْرِ حِسَابٍ؛ اَلْعَالِمُ الَّذِى يَعْمَلُ بِعَمَلِهِ، وَمَنْ حَجَّ وَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ حَتّٰى مَاتَ، وَالشَّهِيدُ الَّذِى قُتِلَ فِى الْمَعْرَكَةِ لِإِعْلَاءِ كَلِمَةِ الْاِسْلَامِ، وَالسَّخِيُّ الَّذِى اكْتَسَبَ مَالاً مِنَ الْحَلَالِ، وَاَنْفَقَهُ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ بِغَيْرِ رِيَاءٍ، فَهٰؤُلَاءِ يُنَازِعُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا اَيُّهُمْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ اَوَّلاً.

---

[136] Tirmizî, Kitabu'l-Birr ve's-Sıla 1961; Taberânî, Evsat 3/27; Beyhakî, Şuabu'l-İman 10847

1- İlmi ile amel eden âlim.

2- Hacca varıp döndükten sonra ölünceye kadar onun bununla didişmeyen ve günah işlemekten titizlikle kaçınan kimse.

3- İslâmiyet'in nüfuzunu artırmak için savaş alanında can veren şehit.

4- Helâl yollardan kazandığı maldan, gösterişe kapılmaksızın Allah yolunda bağışta bulunan cömert kimse.

Bu dört kimse kıyamet günü; "Sen mi daha önce gireceksin, yoksa ben mi?" diye cennet kapısında tartışacaklardır."

İbn-i Abbas (r.a)'tan rivâyet edildiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اِنَّ لِلّٰهِ عِبَادًا يَخْتَصُّهُمْ بِالنِّعَمِ لِمَنَافِعِ الْعِبَادِ، فَمَنْ بَخِلَ بِتِلْكَ الْمَنَافِعِ عَلَى الْعِبَادِ نَقَلَهَا اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ وَحَوَّلَهَا اِلٰى غَيْرِهِ.

"Ulu Allah'ın öyle kulları vardır ki, halka fayda versinler diye Allah onların eline varlık verir. Bu kimseler halkı nimetlendirmekten kaçındıkları takdirde, Allah ellerindeki varlığı alarak, başkalarına verir."[137]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اَلسَّخَاءُ شَجَرَةٌ مِنْ شَجَرِ الْجَنَّةِ اَغْصَانُهَا مُتَدَلِّيَةٌ اِلَى الْاَرْضِ، فَمَنْ اَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْهَا قَادَهُ ذٰلِكَ الْغُصْنِ اِلَى الْجَنَّةِ.

"Cömertlik, dalları yeryüzüne sarkmış bir cennet ağacıdır, bu dallardan birine tutunan kimse, onun rehberliğinde cennete varır."[138]

Sahabîlerden Cabir (r.a) den rivâyet edildiğine göre, Peygamberimize (s.a.v) "En faziletli amel hangisidir?" diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v); **"Sabır ve cömertlik"** diye cevap verir.

Mikdam İbn-i Şüreyh (rahimehullah) bildiriyor, o babasından, babası da dedesinden duymuş, dedesi demiş ki; "Ben Peygamberimize; "Ya Resulullah! Bana Cennet'e girmeme vesile olacak bir amel söyle" dedim. Peygamberimiz (s.a.v) bana şöyle cevap verdi;

اِنَّ مِنْ مُوجِبَاتِ الْمَغْفِرَةِ بَذْلَ الطَّعَامِ، وَاِفْشَاءَ السَّلَامِ، وَحُسْنَ الْكَلَامِ.

"Yemek yedirmek, selâm vermek ve tatlı dilli olmak affa uğramayı icap ettirir..."[139]

---

[137] Taberânî, Evsat 8/186; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/192

[138] Beyhakî, 10870; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 1469; Zehebî, Mîzânü'l-İ'tidâl 2/298

[139] Taberânî, Mu'cemu'l-Kebîr 22/180; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 5/175

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

NAMAZDA HUŞÛ'UN BEYANI

Haberde bildirildiğine göre, Cebrail (a.s) bir gün Peygamberimize gelerek der ki; "Ya Resulullah! Gökte taht üzerinde bir melek görmüştüm, çevresinde yetmiş bin melek saf düzeninde durmuş ona hizmet ederlerdi. Onun her nefesinden, Ulu Allah (c.c) bir melek yaratırdı.

Fakat aynı meleği şimdi kanadı kırık ve ağlarken Kaf Dağı'nda gördüm. Beni görünce; "Bana şefaat eder misin?" diye yalvardı, "Suçun nedir?" diye sordum, bana şöyle cevap verdi; "Miraç gecesi tahtıma kurulmuş oturuyorken, Muhammed (s.a.v) yanımdan geçiyordu. O'nun için ayağa kalkmadım diye Ulu Allah (c.c) beni bu cezaya çarptırdı, gördüğün gibi beni buraya sürdü."

Ben Allah'a yalvarıp, yakardım, kırık kanatlı meleğin suçunu bağışlamasını diledim, Ulu Allah (c.c) bana; **"Ya Cebrail, ona söyle de Muhammed'in üzerine salât-ü selâm getirsin"** diye buyurdu.

Varıp ona bildirdim, sana salât-ü selâm getirdi de, Allah onu affederek kırık kanadı yerine yenisini bitirdi."

Bilesin ki, kıyamet günü, kulun ilk gözden geçirilecek ameli namaz olacaktır. Namazı eksiksiz bulunursa, diğer amelleri de birlikte kabul edilir. Eğer namazda eksiklik görülürse diğer ameller de birlikte reddedilir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

مَثَلُ الصَّلاَةِ الْمَكْتُوبَةِ كَمَثَلِ الْمِيزَانِ، مَنْ اَوْفَى اِسْتَوْفَى.

"Farz namazlar teraziye benzer, doğru tartan karşılığını görür."[140]

Yezid-ür Rekkâşî (rahimehullah) der ki; **"Resulullah'ın (s.a.v) namazı öylesine dengeli ve biteviye olurdu ki, sanki ölçülü olduğu sanılırdı."**

Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

---

[140] Kuzâî, Müsnedü'ş-Şihâb 1383; Beyhakî, Şuab 3151

إِنَّ الرَّجُلَيْنِ مِنْ اُمَّتِى لَيَقُومَانِ اِلَى الصَّلاَةِ وَرُكُوعُهُمَا وَسُجُودُهُمَا وَاحِدٌ، وَاِنَّ مَا بَيْنَ صَلاَتَيْهِمَا مَا بَيْنَ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ.

"Ümmetimden iki kişi düşünün, her ikisi de namaza dururlar, rükû ve secdeleri aynıdır, fakat ikisinin namazı arasında yer ile gök arası kadar derece farkı vardır."[141]

Peygamberimiz bu hadisi ile huşû içinde kılınan namaz ile rast gele kılınan namaz arasındaki farkı belirtmek istemiş olmalıdır.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ يَنْظُرُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اِلَى الْعَبْدِ لاَ يُقِيمُ صُلْبَهُ بَيْنَ رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ.

"Rükû ile secde arasında belini dimdik doğrultmayan kula Allah, kıyamet günü bakmaz."[142]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

مَنْ صَلَّى صَلاَةً لِوَقْتِهَا، وَاَسْبَغَ وُضُوءَهَا، وَاَتَمَّ رُكُوعَهَا وَسُجُودَهَا وَخُشُوعَهَا، عَرَجَتْ وَهِىَ بَيْضَاءُ مُسْفِرَةٌ تَقُولُ؛ حَفَظَكَ اللّٰهُ كَمَا حَفَظْتَنِى، وَمَنْ صَلَّى صَلاَةً لِغَيْرِ وَقْتِهَا، وَلَمْ يُسْبِغْ وُضُوءَهَا، وَلَمْ يُتِمَّ رُكُوعَهَا وَلاَ سُجُودَهَا وَلاَ خُشُوعَهَا، عَرَجَتْ وَهِىَ سَوْدَاءُ مُظْلِمَةٌ تَقُولُ؛ ضَيَّعَكَ اللّٰهُ كَمَا ضَيَّعْتَنِى. حَتَّى اِذَا كَانَتْ حَيْثُ شَاءَ اللّٰهُ لُفَّتْ كَمَا يُلَفُّ الثَّوْبُ الْخَلَقُ، فَيُضْرَبُ بِهَا وَجْهَهُ.

"Kim vaktinde namaz kılarsa, abdestini tam alırsa, rükû ve secdelerini adabına uyarak yerine getirirse ve namazda huşû içinde bulunursa, o kulun namazı bembeyaz ve parlak bir kılığa bürünerek göğe yükselir ve yükselirken der ki; *"Bana karşı nasıl titiz davrandınsa Allah da seni öyle korusun."*

Buna karşılık kim namazı vaktini geçirerek kılar, abdestini baştan savma alır, rükû ve secdelerini adaba aykırı şekilde yapar ve namaz

141 İbn Mübârek, Zühd 103; Tirmizî, Nevâdiru'l-Usûl 3/207; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 2/554
142 Ahmed b. Hanbel 4/23; Taberânî, Kebîr 8361; İbn Huzeyme, Sahiha 198

esnasında huşu ve saygıdan mahrum bir vurdumduymazlık tavrı takınırsa, o kimsenin namazı da kapkara bir görünüşe bürünerek göğe yükselirken *"Beni nasıl rezil ettiysen, Allah da seni öyle rezil etsin"* der.

Allah'ın dilediği gün, gelince de bu namaz kirli bir çamaşır gibi dürülerek sahibinin yüzüne çalınır."[143]

Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

اَسْوَأُ النَّاسِ سِرْقَةً الَّذِى يَسْرِقُ مِنْ صَلاَتِهِ.

"En çirkin hırsızlık, namazından çalanın hırsızlığıdır."[144]

İbn-i Mesûd (r.a) buyurur; "Namaz bir teraziye benzer, kim doğru tartarsa karşılığını alır, kim eğri tartarsa bilmelidir ki, Ulu Allah (c.c);

وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ ﴿المطففين : ١﴾

"Vay eğri tartanların başına geleceklere!"[145] diye buyuruyor.

Büyük âlimlerden biri buyurur; **"Namaz, ticarete benzer; nasıl ki tüccar sermayeyi ödemeden kâr'a geçemez ise, farz namazlarını kılmayan kulun da, nafile namazı kabul edilmez."**

Namaz vakti geldiği vakit Hz. Ebu Bekir (r.a) yanında bulunanlara şöyle seslenirdi; **"Kalkınız, kendi elleriniz ile tutuşturduğunuz Allah'ın ateşini söndürünüz."**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّمَا الصَّلاَةُ تَمَسْكُنٌ وَتَوَاضُعٌ.

"Namaz, ağırbaşlılık ve tevazudan başka bir şey değildir."

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ لَمْ تَنْهَهُ صَلاَتُهُ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ لَمْ يَزْدَدْ مِنَ اللهِ اِلاَّ بُعْدًا
وَصَلاَةُ الْغَافِلِ لاَ تَمْنَعُ مِنَ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ.

"Sahibini çirkin davranışlardan ve eğriliklerden alıkoymayan namaz, Allah'tan daha da uzaklaştırır, gafil kimselerin namazı ise çirkin davranışlardan ve eğriliklerden alıkoymaz."

Yine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurur;

كَمْ مِنْ قَائِمٍ وَلَيْسَ لَهُ مِنْ قِيَامِهِ اِلاَّ التَّعَبُ وَالنَّصَبُ.

---

143 Taberânî, Evsat 3095; Ebû Davud Tayâlisî, Müsned 585; Bezzâr, Müsned 2691, 2708
144 Ahmed b. Hanbel 5/310; Tayâlisî, Müsned 2219; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 359
145 Mutaffifin sûresi; 1

"Nice namaza duran vardır ki, namazından yorgunlukla, ayaküstü dikilmekten başka bir şey ellerine geçmez."[146] Burada kastedilenler, gafil kimselerdir.

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

لَيْسَ لِلْعَبْدِ مِنْ صَلاَتِهِ اِلاَّ مَا عَقَلَ مِنْهَا.

"Kişi, kıldığı namazın şuurlu olarak eda edebildiği kadarından sevap bekleyebilir."

Ehl-i marifete göre namaz dört esastan ibarettir;

1- Bilerek namaza girmek,

2- Edep ve hayâ içinde ayakta durmak,

3- Bütün rükünlerini hürmet içinde eda etmek,

4- Endişe içinde namazdan ayrılmak.

Velilerden biri; **"Kalbini hakikat üzere meşgul etmeyenin namazı fâsiddir"** buyurur.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

فِى الْجَنَّةِ نَهْرٌ يُقَالُ لَهُ الْأَفْيَحُ فِيهِ جَوَارٍ خَلَقَهُنَّ اللّٰهُ مِنَ الزَّعْفَرَانِ، يَلْعَبْنَ بِالدُّرِّ وَالْيَاقُوتِ، يُسَبِّحْنَ اللّٰهَ بِسَبْعِينَ اَلْفَ لُغَةً، اَصْوَاتُهُنَّ اَطْيَبُ مِنْ صَوْتِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ، وَيَقُلْنَ؛ نَحْنُ لِمَنْ صَلَّى صَلاَتَهُ بِالْخُشُوعِ وَالْحُضُورِ، فَيَقُولُ اللّٰهُ تَعَالَى؛ لَأُسْكِنَنَّهُ دَارِى، وَلَأَجْعَلَنَّهُ مِنْ زُوَّارِى.

"Cennette **"Efyah"** adlı bir nehir vardır. İçinde inci ve yakutlar ile oynayan Allah'ın zaferandan yarattığı huriler vardır. Ulu Allah'ı yetmiş bin dilde tespih ederler, sesleri Hz. Davud'un (a.s) sesinden daha tatlıdır. **"Biz namazını huşu ve titizlik içinde kılanlara aidiz"** derler. Ulu Allah (c.c) da; **"Öylelerini kendi evime yerleştirir ve seni ziyaret edebilenlerden kılarım"** diye buyurur."

Anlatıldığına göre Ulu Allah (c.c) Hz. Musa'ya şöyle vahyetti; **"Ya Musa, beni zikrettiğin zaman vücudun ürpermesin, beni zikrederken huşû içinde ve derli-toplu ol, beni zikrederken dilinden çıkan söz kalbinden süzülüp gelsin, huzurumda durduğun zaman boynu bükük bir**

---

146 Nesâî, Sünenü'l-Kübrâ 3249; İbn Mâce 1690; Dârimî 2720; Ahmed b. Hanbel 9683

kölenin edasını takın, benden bir şey dilerken kalbin ürkek ve dilin doğru sözlü olsun."

Rivâyete göre, Allah (c.c) ona şöyle vahiy buyurdu;

"Ümmetinin asilerine söyle de, benim adımı ağızlarına almasınlar, çünkü adımı ananları anmak benim hükmümdür buna göre onlar adımı anınca ben de onları lânetle anarım."

Bu hüküm zikir sırasında gaflette olmayan asiler için söz konusudur. Gaflet ile asiliği bir araya getirerek Allah'ı zikredenlerin hâlini varın siz düşünün!

Sahabinin birisi şöyle demiştir; **"İnsanlar mahşere namazdaki durumları gibi sevk edilirler. Namazda derli-toplu, şuurlu olan ve kıldığı namazdan haz ve saadet duyanlar, mahşerde de öyle olurlar. Namaz esnasında tarif ettiğimiz edaya zıt bulunanlar mahşerde de öyle olurlar."**

Peygamberimiz (s.a.v) bir gün namazda sakalı ile oynayan birini gördü ve şöyle buyurdu; **"Bu adamın eğer kalbinde korku olsa, âzâlarına aksederdi, kalbinde korku olmayanın namazı kabul olmaz."**

Bilesin ki Ulu Allah (c.c) namazını huşû ve alçak gönüllülük içinde kılanları, çeşitli âyetlerde övmüştür. Bu husustaki âyetlerde geçen bazı ifadeler şöyledir;

اَلَّذِينَ هُمْ فِي صَلاَتِهِمْ خَاشِعُونَ ﴿المُؤْمِنُون ؛ ٢﴾

"Onlar ki namazlarında huşû içindedirler."[147]

اَلَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلاَتِهِمْ دَآئِمُونَ ﴿المَعَارِج ؛ ٢٣﴾

"Onlar ki namazlarında devamlıdırlar."[148]

Bildirildiğine göre namaz kılanlar çoktur, fakat namazını huşû içinde kılanlar azdır. Hacca gidenler çoktur, fakat yaptığı haccın icaplarına uyanlar azdır. Kuşlar çoktur, fakat bülbül azdır. Âlim çoktur, fakat bildiğine göre amel eden âlim azdır.

Namaz, Allah'ın emirlerine boyun eğme yeri, huşû ve alçak gönüllülük kaynağıdır. Namazın kabul edilip edilmediği, bunlar ile anlaşılır. Namazın câiz olma şartları ile kabul edilme şartları ayrı ayrıdır. Namazın câiz olma şartı, farzlarının yerine getirilmesidir. Kabul edilmesinin şartı da huşû ve takvâ içinde kılınmasıdır. Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyurur;

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ❁ اَلَّذِينَ هُمْ فِي صَلاَتِهِمْ خَاشِعُونَ ﴿المُؤْمِنُون ؛ ١-٢﴾

---

[147] Mü'minûn sûresi; 2

[148] Mearic sûresi; 23

"Namazlarını huşû içinde kılan müminler kurtuluşa ermişlerdir."[149]

Takvâ şartı ile ilgili olarak da Ulu Allah (c.c) şöyle buyurur;

إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿المَآئِدَة ؛ ٢٧﴾

"Ulu Allah, sadece takva sahiplerinin ibadetini kabul eder."[150]

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurur;

مَنْ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ مُقْبِلاً فِيهِمَا عَلَى اللّٰهِ بِقَلْبِهِ، خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ.

"Kalbi ile Allah'a yönelmiş olarak iki rekât namaz kılan kimse anasından yeni doğmuş gibi bütün günahlarından arınır."[151]

Bilesin ki, namazda iken insanı huşû ve şuûr hâlinde bulunmaktan içe doğan duygu ve düşünceler alıkoyar, bunları kesinlikle kovmak gerekir. Bunları kovmada başarılı olabilmek için ya loş yerde veya oyalayıcılardan arınmış sade bir yerde namaz kılmak gerekir. Gürültü, işlemeli yer döşemeleri ve süslü elbiseler insanı ve şuur hâlinden alıkoyan başlıca oyalayıcılardır.

Nitekim rivâyete göre Ebu Cehm, Peygamberimize amblemli bir kemer bağı hediye etmişti. Fakat Peygamberimiz ilk namazdan sonra onu belinden çözdü ve dedi ki; **"Onu Ebu Cehm'e geri götürün, çünkü o, beni namazda oyaladı."**[152]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) bir gün takunyasının çemberinin yenilenmesini emretmişti. Namaza durunca yeni olduğu için gözü ona takıldı, bunun üzerine yeni çemberi söküp eskisini takmalarını emretti.

Peygamberimizin parmağında altın yüzük vardı, altın yüzük henüz haram kılınmamıştı, bir minberde hutbe okurken bu yüzüğü parmağından çıkarıp attı, sebebini de şöyle açıkladı; **"Size bakarken zaman zaman gözüm ona takılıyor, beni oyalıyor."**

Yine rivâyete göre Ebu Talha (r.a) bir gün evinin bahçesinde namaz kılıyordu, bu sırada bir kuş bahçedeki ağaçlardan birinin yaprakları arasında uçup kaçmaya çalışıyordu. Manzara Ebu Talha'nın hoşuna gitmişti, bir müddet gözünü oradan ayıramadı. Bu arada kaç rekât kıldığını şaşırıverdi.

---

[149] Mü'minûn sûresi; 1-2
[150] Mâide sûresi; 27
[151] İbn Ebî Şeybe, Musannef 7631
[152] Buhârî, Kitabu'l-Ezan 752; Müslim, Mesâcid ve Mevâzıu's-Salât 556

Namazdan sonra karşılaştığı fitneyi Peygamberimize anlattı ve; "O bahçeyi sadaka olarak veriyorum, onu dilediğiniz şekilde değerlendiriniz" dedi.

Yine bir sahabî hakkında rivâyet edildiğine göre, bu zat da bahçede namaza durmuştu. Hurma ağaçlarının meyve ile yüklü olduğu bir mevsimdi. Gözüne hurma ağacı ilişti ve hoşuna gitti. Bu arada kıldığı rekâtların sayısını şaşırdı.

Namazdan sonra hemen Hz. Osman'a (r.a) koşarak durumu anlattı ve "O bahçeyi hazineye bağışlıyorum, onu Allah yolunda değerlendir" dedi. Hz. Osman (r.a) bahçeyi elli bin dirheme sattı.

Selef'ten biri der ki; **"Şu dört şey namazı zedeler;**

1- Secde yerinden başka tarafa bakmak,

2- Yüzü sıvazlamak,

3- Secde yerinin kum ve çakıllarını atmak,

4- Önünden gelip geçme ihtimalinin bulunduğu yerde namaza durmak."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ مُقْبِلٌ عَلَى الْمُصَلِّي مَا لَمْ يَلْتَفِتْ.

"Namaz kılan kimse bakışlarını secde yerinden başka tarafa kaydırmadıkça Allah, ona doğru dönüktür."[153]

Hz. Ebu Bekir es-Sıddîk (r.a) namazda direk gibi dimdik dururdu. Bir kısım sahâbiler rükû'da öylesine düzgün ve uzunca kalırlardı ki, kuşlar onları cansız korkuluklar sanarak sırtlarına konarlardı.

Biliyoruz ki, saygı duyulan yüksek mevkideki kullar önünde bile merasime bağlı bazı saygı gösterileri uygulanması gerekir. Buna göre padişahların padişahı huzurunda dururken belirli bir takım edep ve hürmet esaslarından sarf-ı nazar etmek nasıl düşünülebilir?

Tevrat'ta şöyle yazılı olduğu bildirilir; **"Ey Âdemoğlu! Huzurumda durmuş namaz kılarken ağlamaktan çekinme, çünkü ben sana kalbinden daha yakınım ve nûrum gaybı da görür."**

Rivâyete göre Hz. Ömer (r.a) bir gün minberde iken şöyle dedi; "İnsan Müslüman olarak sakalını ağarttığı hâlde Allah'ın rızasını kazanacak bir tek namaz bile kılmamış olabilir." Dinleyiciler; "Bu nasıl olur?" diye sorunca şu cevabı verdi; **"Adam yeterince huşû ve alçak gönüllülük içinde ve Allah'a yönelerek namaz kılmaz."**

Ebu Aliye (r.a)'ye;

---

[153] Ebû Davud, 909; İbn Huzeyme, Sahih 482

اَلَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلاَتِهِمْ سَاهُونَ ﴿ الْمَاعُونَ ؛ ٥ ﴾

"Onlar ki namazda gaflet içindedirler."[154] âyet-i kerimesinin mânâsını sordular, o da şöyle cevap verdi; "Âyette kastedilenler, öyle kimselerdir ki, namaz kılarken şaşırırlar, daha bir rekât mı, yoksa iki rekât mı kılarak selâm vereceklerini kestiremezler."

Hasan (r.a) aynı konuda; **"Oyalanarak namaz vaktini kaçıranlar kastediliyor"** demiştir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى؛ لاَ يَنْجُو مِنِّى عَبْدِى اِلاَّ بِأَدَاءِ مَا افْتَرَضْتُهُ عَلَيْهِ.

"Ulu Allah (c.c) şöyle buyurur; Kulum benim azabımdan ancak üzerine farz kıldığım ibadetleri edâ etmekle kurtulabilir."

YİRMİNCİ BÖLÜM

DEDİKODU VE KOĞUCULUK

Bilesin ki, Ulu Allah (c.c) Kur'ân-ı Kerim'de gıybeti kınamış ve gıybetçiyi ölü eti yiyene benzetmiştir. Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَاْكُلَ لَحْمَ اَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ﴿الحُجُرَات ؛ ١٢﴾

"Birbiriniz hakkında gıybette bulunmayın. İçinizden herhangi biri, ölü bir din kardeşinizin etini yemeyi sever mi? Hiç şüphesiz bu iğrenç bulacağınız bir şeydir."[155]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَمَالُهُ وَعِرْضُهُ.

"Her Müslüman'ın diğer Müslümanlara kanı, malı ve ırzı haramdır."

Yine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اِيَّاكُمْ وَالْغِيبَةَ فَاِنَّ الْغِيبَةَ اَشَدُّ مِنَ الزِّنَا فَاِنَّ الرَّجُلَ قَدْ يَزْنِى وَيَتُوبُ فَيَتُوبُ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاِنَّ صَاحِبَ الْغِيبَةِ لَا يُغْفَرُ لَهُ حَتّٰى يَغْفِرَ لَهُ صَاحِبُهَا.

"Dedikodudan sakınınız, çünkü dedikodu zinadan daha ağır bir günahtır. Zira zina eden bir kimse tevbe edince tevbesi Allah tarafından kabul edilebilir. Fakat dedikodusu yapılan kimse affetmedikçe dedikoducunun affedilmesi mümkün değildir."

Âlimler, başkasını gıybet eden kimsenin sapan kuran bir çocuğa benzediğini söylerler. Bu çocuğun sağa sola taş atması gibi gıybetçi de iyi amelini öteye beriye savurur.

[155] Hucûrât sûresi; 12

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurur;

مَنْ رَمَى اَخَاهُ بِغِيبَةٍ يُرِيدُ بِهَا شَيْنَهُ اَوْقَفَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتّٰى يَخْرُجَ مِمَّا قَالَ.

"Mümin kardeşini lekelemek gayesi ile arkadan çekiştiren kimseyi Ulu Allah kıyamet günü cehennem köprüsü üzerinde durdurur, sözünü geri almadıkça yoluna devam etmesine müsâade etmez."

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْغِيبَةُ ذِكْرُكَ اَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ.

"Gıybet, Müslüman kardeşini arkasından hoşuna gitmeyecek sözler ile anmadır."[156]

Demek ki adamın arkasında isterse vücut eksikliğinden, ister soy asaletsizliğinden, ister sözünde ve davranışında var olduğu ileri sürülen bir kusurdan, isterse gerek din ve gerekse dünyası ile ilgili eksikliklerinden bahsedilsin, bunların hepsi dedikodudur. Hatta birinin elbisesinden, paltosundan veya atından küçümseyen bir edâ ile arkasından konuşmak, gıybettir.

Öyle ki, selef-i sâlihinden önde gelenlerin misal vererek belirttiklerine göre, birinin arkasından **"Elbisesi uzun veya kısa"** diye konuşmak bile dedikodudur. Nerede kaldı ki, onun şahsiyeti hakkında rencide edici ifadeler kullanman!

Bildirildiğine göre bir gün bazı konularda bilgi edinmek üzere Peygamberimize kısa boylu bir kadın gelir. Kadın çıkınca Hz. Âişe (r.anha); **"Allah kadına ne kadar kısa boy vermiş!"** deyince Peygamberimiz (s.a.v) ona; **"Gıybet ettin Ya Âişe!"** diye ihtâr buyururlar.[157]

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurur;

اِيَّاكُمْ وَالْغِيبَةَ، فَاِنَّ فِيهَا ثَلاَثَ اٰفَاتٍ؛ لاَ يُسْتَجَابُ لِصَاحِبِهَا دُعَاءٌ، وَلاَ تُقْبَلُ لَهُ حَسَنَةٌ، وَتَتَرَاكَمُ عَلَيْهِ السَّيِّئَاتُ.

Aman dedikodudan kaçınınız, çünkü o üç âfet getirir;

1- Dedikoducunun duâsı kabul edilmez.

[156] Müslim, Birr ve Sıla 4/2001; Ebû Davud, Kitabu'l-Edeb 4/270 (4874)
[157] Ebû Davud 4/269 (4875); Tirmizî (2502); Ahmed b. Hanbel 6/206

2- İyi ameli kabul edilmez.
3- Kötülükleri birikir.
Peygamberimiz (s.a.v) koğuculuğu kınarken şöyle buyurur;

شَرُّ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ذُو وَجْهَيْنِ، اَلنَّمَّامُ الَّذِى يَأْتِى هٰؤُلاَءِ بِوَجْهٍ وَهٰؤُلاَءِ بِوَجْهٍ. مَنْ كَانَ ذَا وَجْهَيْنِ فِى الدُّنْيَا، كَانَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِسَانَانِ مِنْ نَارٍ.

"Kıyamet günü insanların en kötüsü, birine bir yüzü ile öbürüne başka bir yüzü ile görünen ikiyüzlü kimselerdir, dünyada ikiyüzlü olanların kıyamet günü ateşten iki dili olacaktır."[158]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ نَمَّامٌ.

"Koğucular (ondan ona söz taşıyanlar) **cennete giremezler."**[159]

Konuşan konuşamayan bütün canlıların dili olduğu hâlde balığın neden dili yok? Söylendiğine göre meselenin hikmeti şudur; Ulu Allah (c.c.) Hz. Âdem (a.s)'i yaratıp meleklere, O'na secde etsinler diye emredince İblis hariç, bütün melekler O'na secde etmişlerdi. Bunun üzerine Ulu Allah onu melek kılığından çıkarıp, cennetten kovmuştur.

Cennetten kovulunca yeryüzüne inen İblis denize gider ve ilk karşılaştığı canlı, balık olur. İblis ona Âdem'in yaratıldığını haber verir, arkasından Hz. Âdem'in kara ve denizde yaşayan her türlü canlıyı avlayabileceğini bildirir, balık da bu haberi diğer canlılarına ulaştırır; bunun üzerine Ulu Allah (c.c) balığın dilini kökünden yok eder.

Amr İbn-i Dinar'ın (rahimehullah) anlattığına göre Medineli bir adamın, yine Medine'nin bir kenar mahallesinde oturan bir kız kardeşi vardı, kadın hasta idi, adam zaman zaman ziyaretine giderdi, günün birinde öldü, kardeşi ölüsünü kefenleyerek götürüp toprağa verdi, arkasından da evine döndü.

Bu sırada para cüzdanının yerinde olmadığını gördü, onu kabre düşürdüğünü hatırladı, yakın bir arkadaşını yanma alarak birlikte kabrin yanına gittiler, toprağı kaldırdılar ve para cüzdanını buldular.

---

158 Buharî, Kitabu'l-Edeb 6058; Müslim, Kiştabu'l-Birr ve's-Sıla
159 Buharî, Kitabu'l-Edeb 10/472 (6056), Müslim, Fezailü's-Sahabe 2526

Ölünün erkek kardeşi arkadaşına; **"Sen azıcık öteye git, ben kız kardeşimin ne durumda olduğuna bakayım"** dedi. Üzerindeki toprağı kaldırarak lâhdi açtı, bir de ne görsün! Lâhit tutuşmuş yanıyor!

Adam hemen annesine vardı; "Bana kız kardeşimin önemli huylarını anlat" dedi, annesi; "Senin kız kardeşin komşuların kapı arkalarında saklanır, kulağını kapılarına dayar, içerdeki konuşmaları dinler ve sonra duyduklarını başkalarına taşırdı" dedi.

Adam o zaman koğuculuğun kabir azabına neden olduğunu anladı. Buna göre kabir azabından kurtulmak isteyenler, dedikodudan ve ona buna söz taşımaktan kaçınmalıdırlar.

Hikâye ederler ki; Ebu'l Leys'ül Buhârî (rahimehullah) hacca giderken cebine iki dirhem koymuş ve; "Mekke yolunda gerek giderken gerek dönerken biri hakkında dedikodu edersem şu iki dirhemi fakirlere dağıtacağım" diye kendi kendine yemin etmişti.

Ebu'l Leys, Mekke'ye vardı, hac görevini yerine getirip evine döndü, fakat iki dirhem hâlâ olduğu yerde duruyordu. Verdiği sözü bilen dostları ona durumu sordular, cevabı şöyle oldu; "Bir kişi hakkında dedikodu edeceğime yüz kere zina etmeyi tercih ederim." (Mazaallah!)

Ebu Hafs'ül Kebir (rahimehullah) buyurur; **"Bir yılın Ramazan orucunu tutmamayı, bir kişi hakkında dedikodu etmeye tercih ederim."** Bir fıkıh âlimi hakkında gıybet eden kimse, kıyamet günü alnında **"Bu adam Allah'ın rahmetinden mahrum edilmiştir"** yazısını taşıyarak gelir.

Enes İbn-i Malik'in (r.a) rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

مَرَرْتُ لَيْلَةَ أُسْرِىَ بِى عَلَى اَقْوَامٍ يَخْمِشُونَ وُجُوهَهُمْ بِاَظَافِيرِهِمْ، وَيَأْكُلُونَ الْجِيفَةَ، فَقُلْتُ؛ مَنْ هٰؤُلاَءِ يَا جِبْرِيلُ؟ قَالَ؛ هٰؤُلاَءِ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ لُحُومَ النَّاسِ فِى الدُّنْيَا.

"Miraç'a çıkarıldığım gece tırnakları ile yüzlerini tırmalayan ve leş yiyen bir gruba rastladım. Cebrâil'e; *"Bunlar kim?"* diye sordum, bana, bunlar dünyada iken başkalarının ölü etini yiyenler (onun bunun hakkında dedikodu edenlerdir) **diye cevap verdi."**[160]

Hasan (r.a) buyurur; **"Yemin ederim ki, gıybet dine, koparılan bir et parçasının vücûda verdiği zarardan daha ağır zarar getirir."**

[160] Ebu Davud, Kitabu'l-Edeb 4/269 (4878), Ahmed b. Hanbel 13365

Ebu Hureyre (r.a) buyurur; **"Mümin kardeşinizin gözündeki çöpü görürsünüz de, kendi gözünüzdeki merteği görmezsiniz."**

Bildirildiğine göre, bir gün Selmân-i Fârisî (r.a) Ebu Bekir ve Ömer ile (Allah onlardan râzı olsun) birlikte sefere çıkmıştı, Selman yol arkadaşlarına yemek pişiriyordu. Bir yerde mola verdiler, fakat Selman yiyecek bir şey hazırlamamıştı.

Bunun üzerine, O'nu yanında yiyecek bir şey var mı, yok mu baksın ve varsa alsın gelsin diye Peygamberimize gönderdiler. Selman, yiyecek bir şey bulamayarak arkadaşlarının yanına eli boş dönünce Ebu Bekir ile Ömer kendi aralarında onun için; "Selman su almak üzere falan kuyuya varsa kuyu kurur" dediler. Bunun üzerine şu âyet indi;

وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَاْكُلَ لَحْمَ اَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ﴿ الحُجُرَات ؛ ١٢ ﴾

"Birbirinizin arkasından dedikodu yapmayın, sizden birisi ölü bir din kardeşinin etini yemek ister mi? Hiç şüphesiz bundan tiksinirsiniz."[161]

Ebu Hureyre'den (r.a) rivâyet edildiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

مَنْ اَكَلَ لَحْمَ اَخِيهِ فِى الدُّنْيَا قُدِّمَ اِلَيْهِ لَحْمُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَيُقَالُ؛ كُلْهُ مَيْتًا فَاِنَّكَ اَكَلْتَهُ حَيًّا فَيَأْكُلُهُ.

"Dünyada mümin kardeşinin etini yiyen (onun hakkında dedikodu yapan) **kimsenin önüne kıyamet günü dedikodusunu yaptığı kardeşinin leşi getirilir ve ona; *Ye şimdi bu leşi, dünyada iken dirisini yemiştin"*** denir.[162] Arkasından Peygamberimiz (s.a.v) şu âyeti okudu;

اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَاْكُلَ لَحْمَ اَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ﴿ الحُجُرَات ؛ ١٢ ﴾

"Sizden birisi, ölü kardeşinin etini yemek ister mi?"

Cabir İbn-i Abdullah el-Ensarî (rahimehullah) der ki; **"Peygamberimiz zamanında dedikodu olunca derhal kokusu duyulurdu, çünkü gayet**

---

[161] Hucûrat sûresi; 12

[162] Taberânî, Evsat 1656; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/92

seyrekti. Fakat şimdi dedikodu öyle çoğaldı ki, bütün burunlar koku ile doldu, o yüzden artık kokusu fark edilmez oldu. Tıpkı şunun gibi. Derici atölyesine giren birini düşünün, adam kokunun ağırlığı yüzünden orada fazla kalamaz.

Oysa atölyede çalışanlar hiçbir rahatsızlık duymadan orada yerler, içerler, burunları alıştığı için kokuşmuş deri kokusunu duymazlar. İşte dedikodunun günümüzdeki durumu da böyledir."

Kâb (r.a) der ki; **"Bir kitapta okuduğuma göre dedikodudan tevbe edenler cennete en arkadan girerler. Öte yandan dedikoduculukta ısrar ederek ölenler de herkesten önce cehenneme girerler."**

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ ﴿الهُمَزَة ؛ ١﴾

"Gerek birinin arkasından atıp tutanların (hümeze) **ve gerekse başkalarına, yüzlerine karşı hakaret edenlerin** (lümeze) **her ikisinin de vay hâline!"**[163]

Bu âyet-i kerime, Velid İbn-i Muğire hakkında nâzil oldu. Çünkü Peygamberimize (s.a.v) ve bütün Müslümanlara yüzlerine karşı alay ve hakaret ediyordu.

Bilindiği gibi husûsî bir nüzul sebebine dayanan âyet-i kerimenin hükmü umûmî olabilir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

﴿إِيَّاكُمْ وَالْغِيبَةَ، فَإِنَّهَا أَشَدُّ مِنَ الزِّنَا﴾ قَالُوا؛ كَيْفَ تَكُونُ الْغِيبَةُ أَشَدَّ مِنَ الزِّنَا؟ قَالَ؛ ﴿إِنَّ الرَّجُلَ يَزْنِي ثُمَّ يَتُوبُ، فَيَتُوبُ اللهُ عَلَيْهِ، وَإِنَّ صَاحِبَ الْغِيبَةِ لاَ يُغْفَرُ لَهُ حَتَّى يَعْفُو عَنْهُ صَاحِبُهُ.﴾

"Aman dedikodudan kaçınınız, çünkü o zinadan daha ağır bir günahtır." Sahabîler Peygamberimize; **"Dedikodu nasıl olur da zinadan daha ağır olabilir?"** diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v) bu soruya; **"Çünkü insan zina edip tevbe edince Allah tevbesini kabul eder, fakat hakkında dedikodu yapılan kimse bağışlamadıkça dedikoducunun affedilmesi mümkün değildir."**[164]

Dedikodu yapan kimse önce pişmanlık duyup tevbe etmelidir, böylece

[163] Hümeze sûresi; 1
[164] Mecmeu'z-Zevâid 8/91

Allah hakkından kurtulmuş olur. Arkasından da hakkında dedikodu yaptığı kimseden de helâllik alması gerekir, eğer adam hakkını helâl ederse ancak o zaman kul hakkından kurtulmuş olabilir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنِ اغْتَابَ اَخَاهُ الْمُسْلِمَ حَوَّلَ اللّٰهُ وَجْهَهُ اِلٰى دُبُرِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

"Müslüman kardeşi hakkında dedikodu yapan kimsenin kıyamet günü, Ulu Allah (c.c) yüzünü kıçına çevirir."

Buna göre dedikodu yapan kimsenin yerinden kalkamadan ve dedikodusu karşı tarafın kulağına varmadan önce Allah'tan onun için af dilemelidir. Çünkü dedikoducu, haber karşı tarafın kulağına varmadan tevbe ettiği takdirde, ortada sadece Allah hakkı söz konusu olduğu için tevbesi kabul edilir. Fakat dedikodu haberi karşı tarafın kulağına varınca tevbe sayesinde dedikodu vebâlinin ortadan kalkabilmesi için, dedikoduya uğrayanın hakkını helâl etmesi gerekir.

Zina konusunda da hüküm böyledir. Yani evli bir kadınla zina eden kimse, kadın kocası olup biteni duymadan tevbe ettiği takdirde tevbesi kabul edilebilir, fakat kadının kocası durumu öğrendikten sonra tevbenin kabul edilebilmesi için, aldatılan kocanın hakkını helâl etmesi gerekir. Yerine getirilmeyen namaz, oruç, zekât ve hac borçları, bu borçlar kaza edilmedikçe tevbe ile ortadan kalkmaz. Doğrusunu Allah bilir.

YİRMİ BİRİNCİ BÖLÜM

ZEKÂT

Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكٰوةِ فَاعِلُونَ ﴿ الْمُؤْمِنُونَ ؛ ٤ ﴾

"Zekâtı veren müminler kurtuluşa ermişlerdir."[165]

Ebu Hureyre'den (r.a) rivâyet edildiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

مَا مِنْ صَاحِبِ ذَهَبٍ وَلاَ فِضَّةٍ لاَ يُؤَدِّى مِنْهَا حَقَّهَا اِلاَّ اِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ صُفِّحَتْ لَهُ صَفَائِحُ مِنْ نَارٍ، فَأُحْمِىَ عَلَيْهَا فِى نَارِ جَهَنَّمَ فَيُكْوَى بِهَا جَنْبُهُ وَظَهْرُهُ.

"Altın ve gümüşü olup da bunların hakkını (miktarı belirtilmiş zekâtını) **vermeyenler için, mutlaka kıyamet günü bu altın ve gümüş madenleri ateşten levhalar haline getirilerek vücutları bunlarla kızartılır, yanları ve sırtları bu levhalar üzerinde dağlanır."**[166]

Yani bu levhalar çok dahi olsa, cismi onlara göre genişletilir, levhalar soğudukça miktarı elli bin sene olan kıyamet gününde tekrar kızdırılırlar, bu hâl tâ kullar arasında muhakeme bitip herkes, yolunun cennete mi, yoksa cehenneme mi gideceğini görünceye kadar devam eder.

Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلاَ يُنْفِقُونَهَا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِيمٍ ۞ يَوْمَ يُحْمٰى عَلَيْهَا فِى نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوٰى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ ﴿ التَّوْبَةُ ؛ ٣٥-٣٤ ﴾

---

[165] Mü'minûn sûresi; 4

[166] Müslim, Kitabu'z-Zekât 987; Ebû Davud, Kitabu'z-Zekât 1658

"Altını ve gümüşü biriktirip de onları Allah yolunda kullanmayanlar yok mu? Onları acı bir azap ile müjdele!

Kıyamet günü, o altın ve gümüş, Cehennem ateşinde kızdırılarak onunla alınları, burunları ve sırtları dağlanır ve onlara, işte bu kendiniz için biriktirdiğinizdir. Biriktirdiğinizin tadını tadın denilir."[167]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

وَيْلٌ لِلْأَغْنِيَاءِ مِنَ الْفُقَرَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَقُولُونَ؛ ظَلَمُونَا حُقُوقَنَا الَّتِى فُرِضَتْ عَلَيْهِمْ. فَيَقُولُ اللهُ تَعَالَى؛ وَعِزَّتِى وَجَلاَلِى لَأُدْنِيَنَّكُمْ وَلَأُبَاعِدَنَّهُمْ.

"Kıyamet günü, üzerlerine farz kılınmış olan hakkımızı alıkoydular, diyecek olan fakirler yüzünden vay zenginlerin başına gelenlere. Çünkü o zaman Ulu Allah (c.c) fakirlere; **"İzzet ve celâlim hakkı için, bugün sizi kendime yaklaştıracak ve onları uzaklaştıracağım."** diye cevap verir."[168]

Arkasından Peygamberimiz (s.a.v) şu âyeti okudu;

وَالَّذِينَ فِى اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ ۞ لِلسَّآئِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿ المَعَارِجُ؛ ٢٤-٢٥ ﴾

"Onlar o kimselerdir ki mallarında dilenci ile mahrum için muayyen bir hak vardır."[169]

Rivâyete göre Peygamberimiz (s.a.v) Miraç'a götürüldüğü gece sağılmaya, zehirli ot otlamaya veya kızgın taşın üzerine doğru sürüklenen koyunlar gibi cehenneme doğru sürülen, arkası ve önü yamalı bir grupla karşılaşır, Cebrail'e (a.s); "Bunlar kim?" diye sorar.

Cebrail (a.s) de Peygamberimize (s.a.v) şu cevabı verir; "Bunlar, mallarının zekâtını vermemiş olanlardır. Allah onlara zulmetmiş değildir, zaten Allah kullarına asla zulmetmez."

---

[167] Tevbe sûresi; 34-35
[168] Deylemî, Müsned 7137; Taberânî, Sağîr 639
[169] Meâric sûresi; 24-25

- HİKÂYE -

Bir gün **"tabiin"**den bir grup Ebu Sinan'ı ziyaret etmeye giderler. İçeri girip yanına oturunca Ebu Sinan misafirlerine; "Hep birlikte kalkalım da, kardeşi ölen bir komşumuz var, onu tâziye edelim" der.

Bundan sonrasını, grupta bulunan Muhammed İbn-i Yusuf el-Feryabî şöyle anlatıyor; "Birlikte kalktık, o adamın evine vardık, onu hüngür hüngür ağlarken ve bitkin bir vaziyette bulduk, acısını hafifletecek ve kendisini teselli edecek sözler söylemeye başladık, fakat o hiç teselli ve tâziye sözlerine kulak asmıyordu.

Ona; "Ölümün kaçınılmaz bir yolculuk olduğunu bilmiyor musun?" dedik, bize; "Tabii biliyorum, ama ben kardeşimin gece gündüz çektiği azaba ağlıyorum" diye cevap verdi. Ona; "Allah sana gaybı mı bildirdi ki, böyle söylüyorsun?" dedik. Bize şu cevabı verdi;

"Hayır, fakat kardeşimi gömüp kabrini toprakla doldurunca, herkes mezarlıktan ayrıldıktan sonra ben kabrin başına oturdum, o sırada bir ses geldi, şöyle diyordu; "Eyvah, beni tek başıma azap ile baş başa koyup gittiler, oysaki ben namazımı kılar ve orucumu tutardım." Kardeşimin feryadı beni ağlattı ve; "Durumu nasıldır?" diye görmek için kabrini kazmaya başladım, bir de ne göreyim, içerde ateş yanıyor ve kardeşimin boynuna da ateşten bir halka geçirilmiş!

Kardeşlik şefkatime yenilerek boynundan halkayı çıkarayım diye elimi uzattım, parmaklarım ve avucum yandı." Muhammed İbn-i Yusuf el-Feryabi anlatmaya devam ediyor. "Adam yorganın altında sakladığı elini çıkardı, yanık karası olduğunu gördük." Arkasından sözlerine devam etti;

"Durumu böyle gördükten sonra üzerini yeniden toprak ile örterek mezarlıktan ayrıldım. Kardeşimin hâline nasıl ağlamayayım, onun acısını nasıl unutayım?"

Adam'a; "Kardeşin dünyada iken ne kötülük ederdi?" diye sorduk, bize; "Malının zekâtını vermezdi" diye cevap verdi, o zaman hepimiz; "Bu durum Ulu Allah'ın şu âyet-i kerimesinin doğruluğunu ortaya koyuyor" dedik. Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

وَلاَ يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَآ اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَهُمْ

بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ﴾ آلِ عِمْرَانِ ؛ ١٨٠ ﴿

"Allah'ın kendi faziletinden onlara bağışlamış olduğu malda cimrice davrananlar, kendi hesaplarına iyi davrandıklarını sanmasınlar, tersine bu tutum kendileri için kötüdür. Cimrilik ile yanlarında alıkoydukları mal (zekât) **kıyamet günü halka olup boyunlarına geçirilecektir."**[170]

Demek ki, kardeşinin azabı kıyamet gününe bırakılmayarak öne alınmış ve kabirde uygulamaya konmuştur.

Muhammed İbn-i Yusuf sözlerine şöyle devam ediyor; "Bir müddet sonra hep birlikte adamın yanından ayrılarak Peygamberimizin (s.a.v) arkadaşlarından biri olan Ebu Zerr (r.a)'in yanına vardık, adamın başından geçenleri ona anlattık ve ona; "Yahudiler ve Hıristiyanlar ölünce onların kabirlerinde neden böyle bir durum görülmüyor" diye sorduk, bize "Onların cehennemlik olduğu kesindir, fakat Ulu Allah (c.c) size müminlerin böylesine durumlarını, ibret alasınız, diye gösteriyor" diye cevap verdi. Nitekim Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

قَدْ جَآءَكُمْ بَصَآئِرُ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ اَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا وَمَٓا اَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ ﴾ الاَنْعَامُ ؛ ١٠٤ ﴿

"Hiç şüphesiz, Allah'tan size çeşitli ibret manzaraları gelmiştir. Görüp ibret alan kendine iyilik eder, ibret manzaralarına karşı göz yumanlar da kendilerine zarar ederler. Ben sizin başınızda koruyucu değilim."[171]

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

"Mallarının zekâtını vermeyenler, Allah katında Yahudiler ve Hıristiyanlar gibidirler. Öşür vergisini vermeyenler, Allah katında, ateşperestlerden farksızdırlar."

Zekât ve öşür vermeyenler hem meleklerin, hem Peygamberimizin dili ile lânete uğramışlardır, onların şahitlikleri geçersizdir. Ebu Hureyre (r.a) sözlerine şöyle devam ediyor; **"Zekât ve öşür vergisini ödeyenlere ne mutlu! Üzerinde zekâttan dolayı, kabir azabı ve kıyamet günü azabı bulunmayanlara ne mutlu! Çünkü malının zekâtını verenlere Ulu Allah (c.c) kabir azabı çektirmez, kıyamet günü de vücutlarını cehennem ateşine haram kılar; hesaplaşmaksızın onları cennete koyacağı kesindir. Öyle kimseler, dudakların yanacağı o demlerde, susuzluk da çekmezler."**

---

[170] Al-i İmrân sûresi; 180
[171] En'am sûresi; 104

YİRMİ İKİNCİ BÖLÜM

ZİNA

Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿المُؤْمِنُونَ ؛ ٥﴾

"Kurtuluşa eren müminler, edep yerlerini (fuhuştan ve diğer haramlardan) **korurlar."**[172]

Yine Ulu Allah (c.c) rivâyete göre şöyle buyuruyor;

وَلاَ تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ﴿الأَنْعَامُ ؛ ١٥١﴾

"Fuhşun açığına da, gizlisine de yanaşmayınız."[173]

Burada **"açık fuhuş"** zina, **"gizli-saklı fuhuş"** deyimi ile de öpüşme, elleme ve bakışma kastediliyor olmalıdır. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v);

اَلْيَدَانِ وَالرِّجْلاَنِ تَزْنِيَانِ وَالْعَيْنَانِ تَزْنِيَانِ.

"Eller de, ayaklar da, gözler de zina işlerler."[174]

Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ اَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذٰلِكَ اَزْكٰى لَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ۞ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ اَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلاَ يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ اِلاَّ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلٰى جُيُوبِهِنَّ وَلاَ يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ اِلاَّ لِبُعُولَتِهِنَّ اَوْ اٰبَائِهِنَّ اَوْ اٰبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ اَوْ اَبْنَآئِهِنَّ اَوْ اَبْنَآءِ بُعُولَتِهِنَّ اَوْ اِخْوَانِهِنَّ

---

[172] Mü'minûn sûresi; 5
[173] En'âm sûresi; 151
[174] Ahmed b. Hanbel 1/412; Bezzâr, Müsned 1956; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 6/156

اَوْ بَنِى اِخْوَانِهِنَّ اَوْ بَنِى اَخَوَاتِهِنَّ اَوْ نِسَآئِهِنَّ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُنَّ اَوِ
التَّابِعِينَ غَيْرِ اُوْلِى الْاِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ اَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا
عَلٰى عَوْرَاتِ النِّسَآءِ وَلاَ يَضْرِبْنَ بِاَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ
زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا اِلَى اللّٰهِ جَمِيعًا اَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴾ النُّور؛
٣١-٣٠ ﴿

"Mümin erkeklere de ki; gözlerini (haramdan) **saklasınlar ve ırzlarını korusunlar, bu kendileri hesabına en temiz yoldur. Hiç şüphesiz Allah, ne yaparlarsa hepsinden haberdardır.**

Mümin kadınlara da de ki; (onlar da) **gözlerini** (haramdan) **sakınsınlar ırzlarını korusunlar. Kendiliğinden belirenin dışında ziynetlerini açığa vurmasınlar. Başlarını göğüslerini kapayacak şekilde örtsünler. Güzelliklerini kocalarından, babalarından, kayın babalarından, oğullarından veya kocalarının oğullarından, erkek kardeşlerinden, kardeşlerinin oğullarından, kız kardeşlerinin oğullarından, yengelerinin oğullarından, cariyelerinden, erkeklikten kesilmiş hizmetçilerden, kadınların edep yerlerinden henüz farkında olmayan küçük çocuklardan başkasına göstermesinler. Saklı güzelliklerini ortaya çıkaracak şekilde sesli adımlar atarak yürümesinler. Ey müminler hepiniz Allah'a tevbe ediniz ki, kurtuluşa eresiniz."**[175]

Görülüyor ki Ulu Allah (c.c) gerek erkeklere ve gerekse kadınlara harama bakmaktan sakınmayı ve ırzı haramdan korumayı emretmiştir. Ulu Allah (c.c) çeşitli âyetler ile zinayı haram kılmıştır. Yüce Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ يَلْقَ اَثَامًا ﴾ الفُرْقَان ؛ ٦٨ ﴿

"Onu (zinayı) **işleyen ağır azaba çarpılır."**[176]

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

175 Nûr sûresi; 30-31
176 Furkan sûresi; 68

إِيَّاكُمْ وَالزِّنَا، فَإِنَّ فِيهِ سِتَّ خِصَالٍ، ثَلاَثٌ فِى الدُّنْيَا، وَثَلاَثٌ فِى الْاٰخِرَةِ؛ فَأَمَّا الَّتِى فِى الدُّنْيَا؛ فَنُقْصَانُ الرِّزْقِ، وَقَطْعُ الْاَجَلِ، وَسَوَادُ الْوَجْهِ، وَأَمَّا الَّتِى فِى الْاٰخِرَةِ؛ فَغَضَبُ اللهِ، وَشِدَّةُ الْحِسَابِ، وَدُخُولُ النَّارِ.

Aman zinadan sakınınız, çünkü onun, üçü dünyada ve üçü âhirette olmak üzere altı afeti vardır. Dünyadakiler şunlardır;

1- Geçim darlığına yol açar,
2- Ömrü kısaltır,
3- Sahibini kara yüzlü eder,

Âhirettekiler de şunlardır;

1- Allah-û Teâlâ'nın gazabına sebep olur,
2- Ağır hesaplaşmaya gerekçe olur,
3- Cehenneme girmeye yol açar.

Rivâyete göre Hz. Musa (a.s) Allah'a; **"Ya Rabbi! Zina edene ne ceza verirsin?"** diye sorar. Allah Teâlâ (c.c); **"Ya Musa, ona yüce bir dağın üzerine atılsa dağı küle çevirebilecek olan ateşten bir zırh giydiririm"** diye buyurur.

Yine bildirildiğine göre, kötü yola düşmüş olan bir kadın şeytan katında bin tane günahkâr erkekten daha sevimlidir.

"Mesabih" adlı esere göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurur;

اِذَا زَنَى الْعَبْدُ خَرَجَ مِنْهُ الْاِيمَانُ وَكَانَ فَوْقَ رَأْسِهِ كَالظُّلَّةِ فَاِذَا خَرَجَ مِنْ ذَلِكَ الْعَمَلِ رَجَعَ اِلَيْهِ الْاِيمَانُ.

"Kul zina işlerken imanı kalbinden çıkarak gölge gibi başının üzerinde asılı kalır, ancak zina işi bitince kulun imanı yine geri döner."[177]

Kitabu'l-İknâ'da rivâyet olunduğuna göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

"Allah katında bir erkeğin nikâhlısı olmayan bir kadının rahmine akıttığı bir damla meniden daha büyük günah yoktur."[178]

---

[177] Ebu Davud, 4690; Hâkim, 1/22
[178] İbn Ebi'd-Dünya, Vera' 137

Erkek erkeğe yapılan cinsi münasebet ise, zinâdan da daha ağır bir günahtır. Nitekim Enes Bin Malik'ten rivâyet olunan bir hadiste Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ لاَطَ لاَ يَجِدُ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ وَإِنَّ رَائِحَتَهَا لَتُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ.

"Erkek-erkeğe cinsî münasebette bulunan kimse cennetin kokusunu bile duyamaz, oysaki cennetin kokusu beş yüz senelik uzaklıktan duyulabilir."

Hikâye ederler ki, Abdullah İbn-i Ömer (r.a) bir gün evinin kapısı önünde oturuyorken parlak yüzlü ve yakışıklı bir delikanlı görür, hemen içeri kaçıp kapıyı üzerine kilitler, bir müddet sonra dışarıdakilere; "O fitne geçip gitti mi?" diye sorar, ona; "Gitti!" diye cevap verirler, bunun üzerine dışarı çıkar.

Orada bulunanlar ona; "Sana ne oldu, yoksa bu hususta Peygamberimizden bir şey mi duydun?" diye sorarlar. O da "Evet, duydum. Böylelerine bakmak, onlar ile konuşmak ve yine onlar ile bir arada oturmak haramdır" diye cevap verir.

Kadı İmam (rahimehullah) buyurur ki, "Bir şeyhin şöyle dediğini duymuştum; **"Her kadının yanında bir, her parlak oğlanın yanında ise on sekiz tane şeytan vardır."**

Yine söylendiğine göre, bir parlak oğlanı şehvetle öpen kimseyi, Allah Teâlâ, beş yüz senelik cehennem azabına çarptırır, evli bir kadını şehvet ile öpen kimse, yetmiş bakire ile zina etmiş gibidir. Bir bâkire ile zina eden kimse de yetmiş bin dul ile zina etmiş gibidir.

Kelbî, **"Revnakü't-Tefsir"** isimli eserde der ki; "İlk erkek erkeğe cinsî münasebeti Lût kavmine öğreten İblis idi, onlara parlak yüzlü bir oğlan kılığında görünerek erkekleri kendisi ile cinsî münasebette bulunmaya çağırdı. Bu kışkırtma üzerine bazı erkekler onun üzerinden geçti. Böylece erkek erkeğe cinsî münâsebet, aralarında pis bir alışkanlık hâline geldi, her yabancı erkek ile aynı işi yapmaya koyuldular."

Bunun üzerine Ulu Allah (c.c) onları bu çirkin alışkanlıktan vazgeçmeye ve putlara tapmaktan cayarak Allah'a ibadet etmeye dâvet etmek üzere onlara Hz. Lût'u (a.s) peygamber olarak gönderdi.

Hz. Lût onları, bu işten men etti. Kendilerini Allah'a ibadete çağırdı. Yaptıkları kötü işe ısrarla devam ettikleri takdirde başlarına Allah'tan azap ineceğini bildirdi ise de bunlar duydukları sözleri hafife alarak ona; **"Eğer doğru söylüyorsan, bize Allah'ın azabını getir!"** dediler.

Başka bir çare kalmadığını gören Hz. Lût Allah'a dua ederek kendisini bu sapıklara karşı mahcup etmemesini diledi ve Allah'a; **"Ey Rabbim, bu bozguncular karşısında beni muzaffer kıl!"** diye yalvardı.

Bunun üzerine Ulu Allah (c.c) göğe, o sapıkların üzerine taş yağdırmasını emretti, her taşın üzerinde kimin üzerine düşeceği yazılı idi, işte âyet-i kerimede yağan taşlardan bahsedilirken **"Rabbi'nin katında nişanlı"** deyiminin kullanılması, bu gerçeğin delilidir. Yani taşların her biri üzerinde Allah'ın ezel hükmünde birer damga, birer nişan vardı.

Söylendiğine göre Hz. Lût'un (a.s) kavminden olan bir tüccar, o sırada Mekke'de, Harem-i Şerif'te alım-satım ile uğraşıyordu. Bu sırada gökten inen bir taş tam ona Harem-i Şerif'te çarpmak üzere iken araya giren melekler taşa; **"Geldiğin yere dön, adam şu anda Allah'ın himayesinde bulunuyor"** dediler. Bunun üzerine geri çıkan taş, Harem-i Şerif'in dışında kırk gün yerle gök arasındaki boşlukta asılı kaldı ve adam alış-verişini bitirip Harem'den çıkar çıkmaz üzerine düşüp onu yok etti.

Hz. Lût, kavminin âfete uğramak üzere olduğunu öğrenince karısı ile kendisine inanan kimseleri toplayarak şehirden çıkmaya koyuldu, ardından gelenlere arkaya dönüp bakmamalarını tembih etti. Bundan yalnız karısı müstesna idi. Bu kadın şehrin âfete uğrayacağını duyunca; "Vah kavmim!" diye dönüp geriye baktı, bu sırada başına inen bir taş onu cansız yere serdi.

Mücâhid (rahimehullah) der ki; "O gün sabahleyin Cebrâil (a.s) bu sapıkların beldesine indi, beldenin yerle irtibatını keserek araya kanadını soktu, kanadı üzerinde beldeyi ve üzerinde yaşayanları havalandırdı, gökyüzüne kaldırarak öyle ki gök halkı beldedeki horozların ötüşünü ve köpek havlamalarını duyabildiler. Sonra da bu beldeyi alt üst ederek yere bıraktı, ilk düşen evlerin damları oldu, arkasından her şey yerle bir oldu.

Onların başına gelen hiçbir kavmin başına gelmemiştir. Allah önce onların gözlerini kör etti, sonra da yurtlarını alt üst etti. Burada en büyüğü Sodom olmak üzere beş şehir vardı. Kur'ân-ı Kerim'in **"Berea"** sûresinde bahis mevzuu edilen mü'tefikât (âfete uğramış yerler) bunlardır. Buralarda o zaman dört milyon insanın yaşadığı söylenir.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SILA-İ RAHÎM VE ANA BABA HAKKI

Allah Teâlâ (c.c) şöyle buyuruyor;

يَآ اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذٖى خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا
زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثٖيرًا وَنِسَآءً وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذٖى تَسَآءَلُونَ
بِهٖ وَالْاَرْحَامَ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقٖيبًا ﴿ النِّسَآءِ ؛ ١ ﴾

"Ey insanlar! Sizleri bir tek insandan yaratan, o tek insandan erkeği dişiyi yaratarak bu çiftten birçok erkek ve kadınlar üretip yeryüzüne yayan Allah'a karşı gelmekten sakınınız. O'nun adını ileri sürerek birbirlerinizden çeşitli dileklerde bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık bağlarını zedelemekten çekininiz. Çünkü Allah sizin üzerinizde devamlı bir denetleyicidir."[179]

Yine Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

فَهَلْ عَسَيْتُمْ اِنْ تَوَلَّيْتُمْ اَنْ تُفْسِدُوا فِى الْاَرْضِ وَتُقَطِّعُوا اَرْحَامَكُمْ
﴿ اُولٰٓئِكَ الَّذٖينَ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فَاَصَمَّهُمْ وَاَعْمٰٓى اَبْصَارَهُمْ ﴾ مُحَمَّدٌ ؛
٢٢-٢٣ ﴾

"Yoksa idare yetkisi elinize geçse, yeryüzünde kargaşalık çıkararak ve akrabalık bağlarını zedeleyerek baş mı kaldıracaksınız? Bu kimseler yok mu? Allah onları rahmetinden kovarak kulaklarını sağır ve gözlerini kör etmiştir."[180]

Hazreti Allah (c.c) buyuruyor ki;

اَلَّذٖينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مٖيثَاقِهٖ وَيَقْطَعُونَ مَآ اَمَرَ اللّٰهُ بِهٖ اَنْ

[179] Nisâ sûresi; 1
[180] Muhammed sûresi; 22-23

يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِى الْاَرْضِ اُولٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿ البَقَرَة ؛ ٢٧ ﴾

"O kimseler ki, Allah ile vardıkları kesin sözleşmeyi bozarak Allah'ın işler hâlde tutulmasını emrettiği münasebet ve bağları keserler ve yeryüzünde kargaşalık çıkarırlar. Bu kimseler yok mu? Onlar büyük zarara uğrayanların ta kendileridirler."[181]

Yüce Allah (c.c) buyuruyor ki;

اَلَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَآ اَمَرَ اللّٰهُ بِهِ اَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِى الْاَرْضِ اُولٰئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ﴿ الرَّعْد ؛ ٢٥ ﴾

"O kimseler ki, Allah ile vardıkları kesin sözleşmeyi bozarlar ve Allah'ın işler hâlde tutulmasını emrettiği münâsebet ve bağları keserler. Bunlar yok mu? İşte Allah'ın lâneti bunların üzerindedir, kötü barınak (Cehennem) **da onların olacaktır."**[182]

Buharî ve Müslim'in Ebu Hureyre'den (r.a) rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اِنَّ اللّٰهَ تَعَلٰى خَلَقَ الْخَلْقَ اِذَا فَرَغَ مِنْهُمْ قَامَتِ الرَّحِمُ فَقَالَتْ؛ هٰذَا مَقَامُ الْعَائِذِ بِكَ مِنَ الْقَطِيعَةِ. قَالَ نَعَمْ، اَمَا تَرْضَيْنَ اَنْ اَصِلَ مَنْ وَصَلَكِ وَاَقْطَعَ مَنْ قَطَعَكِ؟ قَالَتْ؛ بَلَى. قَالَ فَذَاكِ لَكِ.

"Ulu Allah Bütün varlıkları yarattı. Bitirdiği zaman *"Sılâ-i Rahîm"* ayağa kalkarak; *"Ey Allah'ım! Burası akrabalık ve dostluk bağlarını kesmekten kaygı duyanların makamıdır"* dedi. Ulu Allah (c.c); *"Evet, sana riâyet edene yakın olmama ve seni savsaklayanları rahmetimden uzak tutmama razı olmaz mısın?"* buyurdu, Sılâ-i Rahîm *"Evet!"* dedi, Ulu Allah (c.c) da; *"Öyleyse orası senin olsun"* buyurdu, sonra dilerseniz Allah'ın şu âyetini okuyunuz dedi;[183]

فَهَلْ عَسَيْتُمْ اِنْ تَوَلَّيْتُمْ اَنْ تُفْسِدُوا فِى الْاَرْضِ وَتُقَطِّعُوا اَرْحَامَكُمْ

[181] Bakara sûresi; 27
[182] Ra'd sûresi; 25
[183] Buharî, Kitabu't-Tefsir 4552; Müslim, Birr ve's-Sıla 2554

﴿ أُولٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمٰى أَبْصَارَهُمْ ﴾ مُحَمَّد ؛ ٢٢-٢٣

"Yoksa idare yetkisi elinize geçse, yeryüzünde kargaşalık çıkararak akrabalık bağlarını zedeleyecek baş mı kaldıracaksınız? Bu kimseler yok mu? Allah onları rahmetinden kovarak, kulaklarını sağır ve gözlerini kör etmiştir."[184]

Bu hadisi Tirmizi'de rivâyet etmiş hasen sahih bir hadistir demiştir. İbn-i Mâce ile Hâkim dahi rivâyet etmişler, Hâkim isnadı sahihtir demiştir.

Hz. Ebu Bekir'den rivâyet edildiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

﴿مَا مِنْ ذَنْبٍ أَجْدَرُ﴾ أَيْ أَحَقُّ أَنْ يُعَجِّلَ اللّٰهُ لِصَاحِبِهِ الْعُقُوبَةَ فِي الدُّنْيَا مَعَ مَا يَدَّخِرُ لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْبَغْيِ وَقَطِيعَةِ الرَّحِمِ.

"Âhirette çekilecek azâbın yanında cezalar öne alınarak dünyada çektirilmeyi hak eden başlıca günahlar gaddarlık ile akrabalık hakkını çiğnemektir."[185]

Buharî ile Müslim'in birlikte naklettiklerine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعٌ.

"Akrabalık hakkını çiğneyenler Cennet'e giremezler."[186]

Süfyân; **"Bundan murat, sıla-i rahim yapmayanlardır"** demiştir. Güvenilir râvilerin senedi ile imamı Ahmed dahi rivâyet etmiştir.

"İnsanoğullarının amelleri her Perşembe günü ve Cuma geceleri Allah'a arz edilir, fakat akrabalık hakkını çiğneyenlerin amelleri geri çevrilir."[187]

Beyhakî'nin rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّهُ أَتَانِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ؛ هٰذِهِ لَيْلَةُ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ، وَلِلّٰهِ فِيهِ عُتَقَاءُ مِنَ النَّارِ بِعَدَدِ شَعْرِ غَنَمِ كَلْبٍ، لَا يَنْظُرُ اللّٰهُ فِيهَا إِلَى

---

[184] Muhammed sûresi; 22-23
[185] Ebu Davud, 4902; Tirmizî, 2511; İbn Mâce, 4211; İbn Hibban, Sahih 455
[186] Buhari, Edeb 5638; Müslim, Birr ve's-Sıla 2556; İbn Hibban, İhsan 454
[187] Buharî, Edebü'l-Müfred 61; Ahmed b. Hanbel 2/484 (1277); Beyhakî, Şuabü'l-İman 7966

مُشْرِكٍ، وَلاَ اِلٰى مُشَاحِنٍ، وَلاَ اِلٰى قَاطِعِ رَحِمٍ، وَلاَ اِلٰى مُسْبِلٍ. اَىْ اِزَارَهُ خُيَلاَءَ. وَلاَ اِلٰى عَاقٍّ لِوَالِدَيْهِ، وَلاَ اِلٰى مُدْمِنِ خَمْرٍ.

"Cebrail (a.s) bana gelerek şöyle dedi. Bu gece Şaban ayının on beşinci gecesi (Berat Gecesi)**dir, Allah bu gece Kelb kabilesinin sürüsündeki koyunların kılları sayısınca kimseyi cehennemden azat eder, fakat şu kimselerin yüzüne bile bakmaz;**

1- Allah'a ortak koşanlar,

2- Kin tutanlar,

3- Akrabalık bağlarını savsaklayanlar,

4- Kendini beğenmişlik ve büyüklük duygusunun alâmeti olarak elbisesini topuklarına kadar uzatanlar,

5- Ana-babaya karşı gelenler,

6- Devamlı içki içenler.

İbn-i Hibban ile başkalarının rivâyetinde; Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

ثَلاَثَةٌ لاَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ؛ مُدْمِنُ الْخَمْرِ، وَقَاطِعُ الرَّحِمِ، وَمُصَدِّقٌ بِالسِّحْرِ.

Şu üç kimse cennete giremez;

1- Devamlı içki içenler,

2- Akrabalık bağlarını savsaklayanlar,

3- Büyüye inananlar.[188]

İbn-i Ebu Dünya ile Beyhâki'nin kısaltılmış olarak İmam-ı Ahmed'in rivâyetinde Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurdular;

يَبِيتُ قَوْمٌ مِنْ هٰذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى طَعْمٍ وَشُرْبٍ وَلَهْوٍ وَلَعِبٍ، فَيُصْبِحُوا قَدْ مُسِخُوا قِرَدَةً وَخَنَازِيرَ، وَلَيُصِيبَنَّهُمْ خَسْفٌ وَقَذْفٌ حَتَّى يُصْبِحَ النَّاسُ فَيَقُولُونَ؛ خَسَفَ اللَّيْلَةَ بِبَنِى فُلاَنٍ، وَخَسَفَ اللَّيْلَةَ بِدَارِ فُلاَنٍ خَوَاصَّ، وَلَتُرْسِلَنَّ عَلَيْهِمُ الرِّيحُ حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ كَمَا

[188] Ahmed b. Hanbel, 4/399; İbn Hibban, Mevârid 1380; Hâkim 4/163; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 5/74

أُرْسِلَتْ عَلَى قَوْمِ لُوطٍ، عَلَى قَبَائِلَ فِيهَا، وَعَلَى دُورٍ، وَلَتُرْسِلَنَّ عَلَيْهِمُ الرِّيحُ الْعَقِيمُ الَّتِى اَهْلَكَتْ عَادًا، عَلَى قَبَائِلَ فِيهَا، وَعَلَى دُورٍ، بِشُرْبِهِمُ الْخَمْرَ، وَلُبْسِهِمُ الْحَرِيرَ، وَاتِّخَاذِهِمُ الْقِينَاتِ، وَاَكْلِهِمُ الرِّبَا، وَقَطِيعَتِهِمُ الرَّحِمَ.

"Bu ümmetin içinden öyleleri gelecektir ki, bunlar bir gece her insan gibi yiyip içip oynayacaklar, fakat maymun ve domuz kılığına girerek sabahlayacaklar, sarsıntıya uğrayıp yerin altına geçecekler veya üzerlerine taş yağacaktır.

Halk; "Dün gece filân oğulları yerin dibine battı, falan dünyaperestin evi alt üst oldu" diyecektir. Lût kavminin bazı kabileleri üzerine yağdığı gibi onların ve evlerinin üzerine de taş yağacaktır. Hz. Âd'ın kavmini kavuran kasırga gibi bir kasırgaya tutulacaklardır. Bu âfetlerin sebebi şu günahları işlemeleridir;

1- Devamlı içki içmeleri,

2- Erkeklerin ipekli elbise giymesi,

3- Oyuncu ve şarkıcı kadınlar edinmeleri,

4- Faiz alıp vermeleri,

5- Akrabalık haklarını savsaklamaları."[189]

Hz. Cabir (r.a) buyurur; "Bir haslet daha var ki, Cafer onu unutmuştur. (Taberani'nin El-Evsat'ta rivâyetine göre) Bir gün biz toplanmış oturuyorken karşımıza Peygamberimiz (s.a.v) çıkageldi ve bize şöyle buyurdu; **"Ey Müslümanlar cemaati, Allah'tan korkunuz ve akrabalık haklarını gözetiniz, çünkü mükâfatı en çabuk verilen iyi amel, akrabalık hakkını gözetmektir.**

Gaddarlıktan sakınınız, çünkü cezası en çabuk verilen günah gaddarlıktır, zulümdür. Ana-babaya karşı gelmekten, onları yüzüstü bırakmaktan sakınınız. Çünkü kokusu bin senelik mesafeden duyulduğu hâlde şu kimseler, cennetin kokusunu bile duyamazlar;

1- Ana-babaya karşı gelenler, onları yüzüstü bırakanlar,

2- Akrabalık haklarını savsaklayanlar,

3- Yaşlı iken zina işleyenler,

[189] Ahmed b. Hanbel, 5/259 (22285); Ebû Davud Tayâlisî, Müsned 1137

4- Büyüklük taslamak gayesi ile elbisesini yerlerde sürünecek şekilde uzatanlar, çünkü büyüklük Allah'a mahsustur."[190]

İsfehânî'nin rivâyetine göre Cabir şöyle demiştir; Peygamberimizin huzurunda oturuyorduk, O; **"Akrabalık haklarını gözetmeyenler aramızda oturamazlar"** dedi. Bunun üzerine bir delikanlı ayağa kalkarak halkamızdan çıktı ve bir teyzesine gitti, aralarında bir kırgınlık varmış, hemen orada delikanlı teyzesinden af diledi, teyzesi de onu affettiğini bildirdi, arkasından delikanlı yine aramıza katıldı.

Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v); "Aralarında akrabalık hakkını çiğneyen birisinin bulunduğu topluluğa Allah'ın rahmeti inmez" buyurdu.

Yukarıdaki hadis, şu rivâyeti doğruluyor, buna göre bir gün Ebu Hureyre (r.a) Peygamberimizden bahsederken; **"O, akrabalık bağlarını çiğneyenleri aramızdan çıkarırdı"** deyince orada bulunan bir delikanlı ayağa kalktı, hemen yıllardan beri dargın yaşadığı bir halasına gitti, onunla barıştı.

Kadın yeğenine davranışının sebebini sorunca oğlan da Ebu Hureyre'nin sözlerini anlattı, kadın; "Git, bu konuda ondan daha geniş bilgi al!" dedi, oğlan gelip Ebu Hureyre'den daha geniş bilgi isteyince o şöyle dedi; "Çünkü ben Peygamberimizin (s.a.v) şöyle dediğini duydum; **"Aralarında akrabalık bağlarını çiğneyenlerin bulunduğu kavimlere Allah rahmet göndermez."**

Taberânî'nin (rahimehullah) naklettiğine göre hadiste;

اَلرَّحْمَةُ لاَ تَنْزِلُ عَلَى قَوْمٍ فِيهِمْ قَاطِعُ رَحِمٍ.

"Şüphesiz melekler içlerinde akrabalık hakkına riâyet etmeyenler bulunan bir kavmin üzerine inmezler"[191] demiştir. (Taberânî'nin sahih senediyle) Âdem'den rivâyetine göre şöyle demiştir; "Bir gün sabah namazından sonra İbn-i Mesud (r.a) bir grup arasında oturuyordu, bir ara şöyle dediğini duydum; **"Allah aşkına, aramızda akrabalık bağlarını koparanlar varsa kalkıp çıksın. Çünkü biz Rabbimize dua etmek istiyoruz. Oysaki gökyüzü kapıları akrabalık bağlarını çiğneyenlerin yüzüne kapalıdır."**

Buharî ile Müslim'in bildirdiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اَلرَّحِمُ مُعَلَّقَةٌ بِالْعَرْشِ تَقُولُ؛ مَنْ وَصَلَنِى، وَصَلَهُ اللّٰهُ، وَمَنْ

---

[190] Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 8219; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/149

[191] Buharî, Edebü'l-Müfred 63; Tirmizî, Nevâdiru'l-Usûl 3/239; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 3829

قَطَعَنِى، قَطَعَهُ اللّٰهُ.

"Rahim, Arş'a asılıdır ve kim beni gözetirse Allah da onu gözetir, kim beni savsaklarsa Allah da onu rahmetinden mahrum eder."

Hadisi Ebu Davud'la Tirmizî'de rivâyet etmiş, Tirmizî onun hakkında; Sahih bir hadistir demiştir. Fakat sahihtir demesine itiraz edilerek Munkatı olduğu söylenmiştir. Mevsul rivâyeti hakkında Buharî hatadır demiştir.

Abdurrahman İbn-i Avf'ın (r.a) rivâyetine göre Peygamberimiz şöyle buyuruyorken işittim demiştir;

قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ؛ اَنَا اللّٰهُ، وَاَنَا الرَّحْمٰنُ، خَلَقْتُ الرَّحِمَ، وَشَقَقْتُ لَهَا اسْمًا مِنِ اسْمِى، فَمَنْ وَصَلَهَا وَصَلْتُهُ، وَمَنْ قَطَعَهَا قَطَعْتُهُ.

"Ulu Allah (c.c) der ki; "Ben Allah'ım, ben Rahman'ım. Rahm'ı yarattım ve ona kendi adımla ayni kökten türeyen bir isim verdim, onu gözeteni ben de gözetirim, onu çiğneyeni ben de rahmetimden mahrum ederim."

İmam-ı Ahmed'in sahih senetle rivâyetine göre; Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ مِنْ اَرْبَى الرِّبَا الْاِسْتِطَالَةَ فِى عِرْضِ الْمُسْلِمِ بِغَيْرِ حَقٍّ، وَاِنَّ هٰذِهِ الرَّحِمَ شُجْنَةٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ عَزَّ وَجَلَّ فَمَنْ قَطَعَهَا حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ.

"Faizin en katmerlisi, Müslüman'ın ırzına haksız yere dil uzatmaktır. Rahm, Allah'ın *"Rahman"* isminden türemiş karşılıklı bir kan yakınlığıdır. Bu yakınlık bağını çiğneyenlere Allah, cenneti haram eder."[192]

İmam-ı Ahmed'in kuvvetli iyi bir isnatla ve İbn-i Ribba'nın Sahihinde rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ الرَّحِمَ شُجْنَةٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ تَقُولُ؛ يَا رَبِّ اِنِّى قُطِعْتُ، يَا رَبِّ اِنِّى اُسِىءَ اِلَىَّ يَا رَبِّ اِنِّى ظُلِمْتُ، يَا رَبِّ يَا رَبِّ، فَيُجِيبُهَا؛ اَلَا

[192] Ebu Davud, Edeb 4877; Ahmed b. Hanbel, Müsned 1/190; Hâkim, Müstedrek 4/157

تَرْضَيْنَ اَنْ اَصِلَ مَنْ وَصَلَكِ، وَاَقْطَعَ مَنْ قَطَعَكِ؟

"Rahim, Allah'ın "Rahman" isminden türemiş, karşılıklı bir kan yakınlığıdır, O der ki; *"Ya Rabbi, bana haksızlık ettiler, Ya Rabbi, Ya Rabbi..."* O böyle şikâyet edince Allah ona şöyle cevap verir; *"Seni gözeteni gözetmeme ve seni çiğneyeni rahmetimden mahrum etmeme razı değil misin?"*"[193]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلرَّحِمُ حُجْنَةٌ مُتَمَسِّكَةٌ بِالْعَرْشِ تَكَلَّمُ بِلِسَانٍ ذَلْقٍ؛ اَللّٰهُمَّ صِلْ مَنْ وَصَلَنِى، وَاقْطَعْ مَنْ قَطَعَنِى، فَيَقُولُ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى؛ اَنَا الرَّحْمٰنُ الرَّحِيمُ، وَاِنِّى شَقَقْتُ الرَّحِمَ مِنِ اسْمِى، فَمَنْ وَصَلَهَا وَصَلْتُهُ، وَمَنْ بَتَّكَهَا بَتَّكْتُهُ.

"Rahim, Arş'a asılı bir halkadır, keskin bir dil ile konuşarak şöyle der; *"Allah'ım! Beni gözeteni sen de gözet, beni çiğneyeni de rahmetinden uzak tut"* Ulu Allah da ona şöyle buyurur; Ben *"Rahman"* ve *"Rahim"*im. Rahm'e kendi adımla ayni mastardan türeyen bir isim taktım, onu gözeteni gözetirim, onu çiğneyeni ben de rahmetimden uzak tutarım."[194]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

ثَلاَثٌ مُتَعَلِّقَاتٌ بِالْعَرْشِ؛ الرَّحِيمُ تَقُولُ؛ اَللّٰهُمَّ اِنِّى بِكَ فَلاَ اَقْطَعُ، وَالْأَمَانَةُ تَقُولُ؛ اَللّٰهُمَّ اِنِّى بِكَ فَلاَ اَخُونُ، وَالنِّعْمَةُ تَقُولُ؛ اَللّٰهُمَّ اِنِّى بِكَ فَلاَ اَكْفُرُ.

Şu üç şey Arş'a bağlıdır;

1- Rahim, o der ki; **"Allah'ım! Ben senin yanındayım, hiçbir zaman münâsebeti kesmem."**

2- Emânet, o da der ki; **"Allah'ım! Ben senin yanındayım, hiçbir zaman hıyânet etmem."**

---

193 Ahmed b. Hanbel 2/383; İbn Hibban, Sahih 444, Mevârid 235
194 Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/151

3- Nimet, o da der ki; **"Allah'ım! Ben de senin yanındayım, hiç nankörlük etmem."**[195]

Beyzaz ile Beyhaki'nin rivâyetinde Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلطَّابِعُ مُعَلَّقٌ بِقَائِمَةِ الْعَرْشِ، فَاِذَا اشْتَكَتِ الرَّحِمُ، وَعُمِلَ بِالْمَعَاصِى، وَاجْتُرِىءَ عَلَى اللّٰهِ تَعَالٰى، بَعَثَ اللّٰهُ الطَّابِعَ فَيَطْبَعُ عَلَى قَلْبِهِ، فَلاَ يَعْقِلُ بَعْدَ ذٰلِكَ شَيْئًا.

"Mühür, Arş'ın direğine asılı durur. Rahim birisinden şikâyette bulunduğu zaman ve kişi Allah'ın emirlerine karşı gelerek günah işlediği vakit, Allah mührü göndererek kalbini mühürler, adam ondan sonra artık yaptığı hiçbir kötülüğün farkına varmaz."[196]

Buhari ile Müslim'in birlikte bildirdiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا اَوْ لِيَصْمُتْ.

"Allah'a ve âhiret gününe inananlar, misafirlerini güzel ağırlasınlar; Allah'a ve âhiret gününe inananlar, akrabalık bağlarını gözetsinler. Allah'a ve âhiret gününe inananlar, ya faydalı (doğru) **konuşsunlar yahut sussunlar."**[197]

Yine Buharî ile Müslim'in bildirdiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

مَنْ سَرَّهُ اَنْ يُبْسَطَ لَهُ فِى رِزْقِهِ، اَوْ يُنْسَأَ لَهُ فِى اَثَرِهِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ.

"Geçim imkânlarının genişlemesini ve ömrünün uzun olmasını isteyenler, akrabalık bağlarını gözetsinler."[198]

Ebu Hureyre (r.a) buyurur; Peygamberimiz (s.a.v) şöyle dediğini duydum;

"Geçim yollarının genişlemesini ve ömrünün uzun olmasını arzu eden kimse, akrabalık bağlarını gözetsin."

Bu Hadis'i Buharî ve Tirmizi rivâyet etmişlerdir. Lâfzı şudur; Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuşlardır;

[195] Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/149
[196] Deylemî, Firdevs 3980; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 7/269; Beyhakî, Şuabü'l-İman 7213
[197] Müttefekun Aleyh, Buhârî, 6019; Müslim, 47-48
[198] Müttefekun Aleyh, Buhârî, Kitabu'l-Edeb 5986; Müslim, Birr ve's-Sıla 2557

تَعَلَّمُوا مِنْ اَنْسَابِكُمْ مَا تَصِلُونَ بِهِ اَرْحَامَكُمْ، فَاِنَّ صِلَةَ الرَّحِمِ مَحَبَّةٌ فِى الْاَهْلِ، مَثْرَاةٌ فِى الْمَالِ، مَنْسَأَةٌ فِى الْاَثَرِ.

"Soylarınızdan akrabaya yardım edeceğiniz şeyi öğrenin, çünkü akrabaya yardım, âilede muhabbet, malda zenginlik, ömürde ziyadedir."[199]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ سَرَّهُ اَنْ يُمَدَّ لَهُ فِى عُمْرِهِ، وَيُوَسَّعَ لَهُ فِى رِزْقِهِ، وَيُدْفَعَ عَنْهُ مِيتَةَ السُّوءِ فَلْيَتَّقِ اللهَ وَلْيَصِلْ رَحِمَهُ.

"Ömrünün uzun olmasını, geçim imkânlarının genişlemesini ve son nefeste imansız can vermemeyi isteyen Allah'tan korksun ve akrabalık bağlarını gözetsin."[200]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Tevrat'ta der ki, rızkının ve ömrünün artmasını dileyenler, akrabalık bağlarını gözetsinler."[201]

Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

اِنَّ الصَّدَقَةَ وَصِلَةَ الرَّحِمِ يَزِيدُ اللهُ بِهِمَا فِى الْعُمْرِ، وَيَدْفَعُ بِهِمَا مِيتَةَ السُّوءِ، وَيَدْفَعُ بِهِمَا الْمَكْرُوهَ وَالْمَحْذُورَ.

"Sadaka vermek ve akrabalık bağlarını gözetmek sayesinde Allah ömrü uzatır, son nefeste imansız can vermek tehlikesini uzaklaştırır, istenmeyen ve korkulan ihtimallerden uzak kalmayı temin eder."[202]

Ebu Ya'lâ'nın (rahimehullah) iyi bir isnatla; Hasan kabilesinden biri şöyle der; "Bir gün Peygamberimizin (s.a.v) yanına vardım. Kendisi ashabından birkaç kişi ile beraberdi, "Allah'ın Resûlü olduğunu ileri süren sen misin?" diye sordum. O; "Evet, benim" cevabını verdi. Bu cevabı üzerine O'na; "Ya Resulullah, Allah katında en değerli amel nedir?" diye sordum, "Allah'a iman etmektir" dedi; "Ya Resulullah sonra arkasından ne gelir" diye sordum; "Akraba bağlarını gözetmek" diye cevap verdi. "Ya

[199] Tirmizî, 1979; Hâkim, 4/161 (7284)
[200] Ahmed b. Hanbel, 1/143 (1212); Taberânî, Evsat 2854; Beyhakî, Şuabü'l-İman 7949
[201] Taberânî, Evsat 3538; Ahmed b. Hanbel, 1212; Hâkim, Müstedrek 4/177 (7279)
[202] Ebû Ya'lâ, 4104

Resulullah, daha sonra?" diye sordum; "İyiliği emrederek kötülükten alıkoymaktır" diye cevap buyurdular.

Arkasından; "Ya Resulullah! Allah'ın en sevmediği ameller hangileridir?" diye sordum, "Allah'a ortak koşmaktır" dedi. "Ya Resulullah sonra?" dedim. "Akrabalık bağlarını çiğnemektir" diye cevap verdi.

Buharî ile Müslim'in birlikte naklettiklerine göre, seyahatlerinin birinde Peygamberimizin (s.a.v) önüne bir çöl bedevisi çıktı, devesinin dizginini yahut yedeğini tutarak "Yâ Resulullah, beni cennete yaklaştıran ve cehennemden uzaklaştıran amel nedir, söyle" dedi. Peygamberimiz bu soruya önce cevap vermeyerek arkadaşlarının yüzüne baktı ve "Bu adam, gerçekten muvaffak oldu yahut gerçekten doğru yola geldi" dedi. Çöl bedevisine Peygamberimiz (s.a.v); "Ne demiştin?" diye sordu. O da tekrarladı, bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) çöl bedevisine şu cevabı verdi; **"Cehennemden uzaklaşıp cennete yaklaşmak istiyorsan varlığına ortak koşmaksızın Allah'a kulluk edeceksin, namazı dosdoğru kılacaksın, malının zekâtını vereceksin ve akrabalık bağlarını gözeteceksin. Şimdi devemin dizginini bırak da yoluma devam edeyim"** buyurdu.

Çöl bedevisi arkasını dönerek yoluna koyulunca Peygamberimiz (s.a.v) arkadaşlarına; **"Bu adam eğer kendisine verdiğim emirlere uyarsa cennete girer"** dedi.[203]

Taberânî'nin güzel bir isnatla bildirdiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اِنَّ اللّٰهَ لَيَعْمُرُ بِالْقَوْمِ الدِّيَارَ، وَيُنْمِى لَهُمُ الْاَمْوَالَ، وَمَا نَظَرَ اِلَيْهِمْ مُنْذُ خَلْقِهِمْ بُغْضًا لَهُمْ. وَقِيلَ؛ وَكَيْفَ ذَاكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ؟ قَالَ؛ بِصِلَتِهِمْ اَرْحَامَهُمْ.

"Ulu Allah (c.c) dünyaya geldiklerinden beri kendilerine buğz ederek yüzlerine bakmadığı bir kavimle bir ülkeyi onarır ve geçim imkânlarını geliştirir."[204]

Sahabîler; **"Bu nasıl olur, ya Resulullah?"** diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v) bu soruya; **"Bu kavmin akrabalık bağlarını gözetmeye yönelmesi sayesinde"** diye cevap buyururlar.

---

[203] Buharî, Zekât 1396; Müslim, İman 13
[204] Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/152; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 3799

Ahmed İbn-i Hanbel'in (rahimehullah) güvenilir raviler senediyle rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

إِنَّهُ مَنْ أُعْطِيَ الرِّفْقَ فَقَدْ أُعْطِيَ حَظَّهُ مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَصِلَةُ الرَّحِمِ، وَحُسْنُ الْجِوَارِ، وَحُسْنُ الْخُلُقِ يَعْمُرْنَ الدِّيَارَ، وَيَزِدْنَ فِي الْأَعْمَارِ.

"Tatlı huya ve müsamahaya sâhip olan kimse, dünya ve âhiretten en yararlı payını, akrabalık bağlarını gözetmeyi, iyi komşuluk ve huy güzelliği almış demektir. Bunlar ülkeleri kalkındırır ve ömürleri uzatır."[205]

Yalnız bu hadiste inkıta vardır.

Ebu Şeyh, İbn-i Hıbban ve Beyhâki'nin (Allah onlardan razı olsun) bildirdiğine göre, Peygamberimize (s.a.v)'e; **"İnsanların en hayırlısı kimdir?"** diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v) bu soruya; **"Allah'tan en çok çekinenler, akrabalık bağlarını en titiz şekilde gözetenler, doğruyu emredip eğrilikten alıkoyma görevine en fazla önem verenler"** diye cevap buyurdular.[206]

Taberanî ve İbn-i Hibban'a göre, sahabîlerden Ebu Zerr (r.a) şöyle der; **"Dostum Resulullah, bana şu iyi huyları edinmemi tavsiye etti;**

1- Bana, kendimden daha zenginlere değil, daha fakirlere bakmamı tavsiye etti,

2- Yoksulları sevmemi ve onlara yakınlık göstermemi tavsiye etti,

3- Küsmüş olsan bile akrabalar arasında akrabalık bağlarını gözetmemi tavsiye etti,

4- Allah yolunda hiçbir kimsenin beni kınamasından çekinmememi tavsiye etti,

5- Acı da olsa gerçeği söylemekten geri durmamamı tavsiye etti.

6- Sık sık **"Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh"** dememi tavsiye etti; çünkü bu cümle, Cennet hazinelerinden biridir."

Buharî ile Müslim'in ve başkalarının bildirdiğine göre Peygamberimizin eşlerinden biri olan Hz. Meymune, Resulullah'a danışmadan kendisine ait olan bir cariyeyi azat eder. Meymune'nin nöbet günü gelince; "Ya Resulullah, ben cariyemi azat ettim!" diye bildirir.

---

[205] Ahmed b. Hanbel, 25298; Heysemî, 8/153

[206] Ahmed b. Hanbel, Müsned 27474; İbn Ebî Şeybe, Musannef 25397; Taberânî, Kebîr 657

Peygamberimiz (s.a.v); **"Sen bunu yaptın mı?"** diye sorar. Hz. Meymune; **"Evet!"** diye cevap verir. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) ona; **"Onu azat edeceğine dayılarından birine bağışlasaydın daha çok sevap kazanırdın"** diye buyurur.

İbn-i Hibban ve Hâkim'in rivâyet ettiğine göre adamın biri bir gün Peygamberimize (s.a.v) gelerek; "Büyük bir günah işledim, benim tevbem kabul edilir mi?" diye sorar. Peygamberimiz adama "Annen sağ mı?" diye sorar, adam; "Hayır!" diye cevap verir. O zaman Peygamberimiz (s.a.v); "Peki, teyzen var mı?" diye sorar, adam "Evet, var!" deyince; "O hâlde git ona iyilik et!" buyurur.[207]

Buharî ve başkalarının bildirdiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

لَيْسَ الْوَاصِلُ بِالْمُكَافِىءِ، وَلٰكِنْ الْوَاصِلُ الَّذِى اِذَا قُطِعَتْ رَحِمُهُ وَصَلَهَا.

"Akrabalarından gördüğü yakınlığa aynı yakınlığı göstererek karşılık veren kimse, akrabalık bağlarını gözetmiş sayılmaz. Akrabalık bağlarını gözeten kişi, arayı açan akrabalar ile münâsebetleri tazeleyen kimsedir."[208]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ تَكُونُوا اِمَّعَةً تَقُولُونَ؛ اِنْ اَحْسَنَ النَّاسُ اَحْسَنًا، وَاِنْ ظَلَمُوا ظَلَمْنَا، وَلٰكِنْ وَطِّنُوا اَنْفُسَكُمْ اِنْ اَحْسَنَ النَّاسُ اَنْ تُحْسِنُوا، وَاِنْ اَسَاؤُا اَنْ لاَ تَظْلِمُوا.

"Sakın, "*Eğer başkalarından iyilik görürsek biz de onlara karşı iyi davranırız, bize haksızlık eden olursa biz de mukabil bir haksızlık ile onlardan öcümüzü alırız*" diyen beyinsizler güruhundan olmayınız. Kendinizi başkalarından gördüğünüz iyiliğe iyilik ile cevap vermeye ve size yapılan haksızlıklara cevap vermemeye alıştırınız."

Müslim'in bildirdiğine göre sahabîlerden biri bir gün Peygamberimize (s.a.v) gelerek der ki; "Ya Resulullah, benim bir kaç akrabam var. Ben bunlar ile olan bağlarımı gözetiyorum, onlar ise aramızdaki akrabalık hak-

---

[207] Tirmizî, 1904; Ahmed b. Hanbel, 4624; İbn Hibban, 435
[208] Buhârî, 5645; Ebu Davud 1697; Tirmizî 1908

kını çiğniyorlar. Ben onlara karşı iyi davranıyorum, onlar bana karşı kötü hareket ediyorlar. Ben onlara karşı nezaket gösteriyorum, onlar bana kabalık gösteriyorlar, ne yapmamı tavsiye edersiniz?"

Peygamberimiz adama şöyle cevap verdi; **"Eğer durum dediğin gibi ise, sen onların yüzüne kızgın kül serpiyorsun demektir, böyle davranmaya devam ettikçe onlara karşı Allah'ın desteğini yanında bulursun."**

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اَفْضَلُ الصَّدَقَةِ صَدَقَةٌ عَلَى ذِى الرَّحِمِ الْكَاشِحِ.

"Sadakanın en faziletlisi, içinden düşmanlık besleyen bir akrabaya verilenidir."[209]

Bu hadis, yukarıda geçen "Akrabalık bağlarını savsaklayanlara karşı yakınlığı tazeleyenlerden bahseden hadisi teyit etmektedir.

Taberanî ve Hâkim'in naklettiklerine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

ثَلاَثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ حَاسَبَهُ اللّٰهُ حِسَابًا يَسِيرًا وَاَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِهِ قَالُوا وَمَا هِىَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ؟ قَالَ؛ تُعْطِى مَنْ حَرَمَكَ وَتَصِلُ مَنْ قَطَعَكَ وَتَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمَكَ فَاِذَا فَعَلْتَ ذٰلِكَ يُدْخِلُكَ الْجَنَّةَ.

"Şu üç huy kimde bulunursa Allah onu kolay bir hesaplaşmadan sonra cennete gönderir."

Sahabîlerin; **"Bu huylar nelerdir?"** diye sormaları üzerine Peygamberimiz (s.a.v) şu cevabı buyurdular;

1- Eğer sana vermeyene sen verirsen,

2- Akrabalık bağlarını çiğneyenlere yakınlık göstermeye devam edersen,

3- Sana karşı haksız davrananların kusurlarını bağışlarsan, bu üç huyun sahibi isen, Allah seni cennete koyar."[210]

Ahmed İbn-i Hanbel'in (rahimehullah) naklettiğine göre Ukbe İbn-i Âmir (r.a) der ki; "Bir gün Peygamberimiz ile karşılaştım, elini tutarak **"Ya Resuiullah, bana en faziletli amellerin hangileri olduğunu söyle?"** dedim. O bana şöyle cevap verdi; **"Ya Ukbe, aranızdaki akrabalık bağlarını çiğneyenlere yakınlık göstermeye devam et, sana vermeyene sen ver, sana haksızlık edenin kusurunu bağışla."**

209 Ahmed b. Hanbel, 1535; Dârimî, 1679; İbn Huzeyme, 2386
210 Taberanî, Evsat 5064; Beyhakî, Sünen 10/235, Şuabü'l-İman 7956

Hâkim'in rivâyetine göre, Peygamberimiz (s.a.v) sözünü şöyle bitirir; **"Dinle; ömrünün uzun olmasını ve geçim imkânlarının genişlemesini isteyenler akrabalık haklarını gözetsinler."**

Taberanî'nin rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) bir sahabîye şöyle buyurdu;

اَلاَ اَدُلُّكَ عَلَى اَكْرَمِ اَخْلاَقِ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ؟ اَنْ تَصِلَ مَنْ قَطَعَكَ، وَاَنْ تُعْطِىَ مَنْ حَرَمَكَ، وَاَنْ تَعْفُوَ عَمَّنْ ظَلَمَكَ.

"Dinle; dünya ve âhiretin en soylu huylarını sana söyleyeyim mi; Aranızdaki akrabalık bağlarını çiğneyenlere yakınlık göstermen, elini boş çevirenlere senin vermen, sana karşı haksızlık edeni bağışlamandır."

Yine Taberânî'nin başka bir rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur;

اِنَّ اَفْضَلَ الْفَضَائِلِ اَنْ تَصِلَ مَنْ قَطَعَكَ، وَتُعْطِىَ مَنْ حَرَمَكَ، وَتَصْفَحَ عَمَّنْ شَتَمَكَ.

"Faziletlerin en üstünü aranızdaki akrabalık bağlarını çiğneyenlere yakınlık göstermeye devam etmen, seni boş çevirene vermen, sana karşı çirkin ve incitici söz kullananların kabalığını bağışlamandır."

Bezzar'm rivâyetine göre **"Size Allah'ın dereceleri ne ile yükselttiğini göstereyim mi?"** demiş.

Yine Taberânî'nin rivâyetine göre ise şöyle buyurmuştur;

اَلاَ اُنَبِّئُكُمْ بِمَا يُشَرِّفُ اللّٰهُ بِهِ الْبُنْيَانَ، وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ؟ قَالُوا؛ نَعَمْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ. قَالَ؛ تَحْلُمُ عَلَى مَنْ جَهِلَ عَلَيْكَ، وَتَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمَكَ، وَتُعْطِى مَنْ حَرَمَكَ، وَتَصِلُ مَنْ قَطَعَكَ؟

Dinleyin, Allah'ın ülkelere şeref bağışlamasına ve kulların derecelerini yükseltmesine vesile olan huyları size bildireyim mi?

Ashab; **"Bildir Ya Resulullah!"** dediler.

1- Sana kaba davrananı hoş görmen,

2- Sana haksızlık edenlerin kusurlarını bağışlaman,

3- Sana vermeyene vermen,

4- Akrabalık bağlarını çiğneyenlere yakınlık göstermendir, buyurdular.

İbn-i Mace'nin rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اَسْرَعُ الْخَيْرِ ثَوَابًا اَلْبِرُّ وَصِلَةُ الرَّحِمِ، وَاَسْرَعُ الشَّرِّ عُقُوبَةً الْبَغْىُ وَقَطِيعَةُ الرَّحِمِ.

"Sevabı en erken verilecek olan iyilikler, ana-babaya iyilik ve akrabalık bağlarını gözetmektir. Buna karşılık ilk cezası verilecek olan kötülükler de başta ana-baba olmak üzere başkalarına karşı haksız davranmak ve akrabalık bağlarını çiğnemektir."

Taberanî'nin rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

مَا مِنْ ذَنْبٍ اَجْدَرُ اَنْ يُعَجِّلَ اللّٰهُ لِصَاحِبِهِ الْعُقُوبَةَ فِى الدُّنْيَا مَعَ مَا يَدَّخِرُ لَهُ فِى الْاٰخِرَةِ مِنْ قَطِيعَةِ الرَّحِمِ، وَالْخِيَانَةِ، وَالْكَذِبِ، وَاِنَّ اَعْجَلَ الْبِرِّ ثَوَابًا لَصِلَةُ الرَّحِمِ، حَتّٰى اَنَّ اَهْلَ الْبَيْتِ لَيَكُونُونَ فَجَرَةً فَتَنْمُو اَمْوَالُهُمْ، وَيَكْثُرُ عَدَدُهُمْ اِذَا تَوَاصَلُوا.

"Âhirete ait olanı saklı tutmak üzere cezası öne alınarak dünyada iken verilmeye en lâyık kötülükler, akrabalık bağlarını çiğnemek, emânete karşı hainlik etmek ve yalan söylemektir.

Buna karşılık sevabı en erken verilecek iyilik de akrabalık bağlarını gözetmektir. Öyle ki, bir ailenin mensupları hep fasık olurlar da akrabalık bağlarını gözetmek şartıyla mallarının çoğalmasını isterler ve sayıları çoğalır.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANA-BABA'YA İYİLİK ETMEK

Buhari ile Müslim'in birlikte rivâyet ettiğine göre, sahâbilerden İbn-i Mesûd (r.a) şöyle diyor; "Bir gün Peygamberimize Allah (c.c) katında en sevimli amel hangisidir?" diye sordum; **"Vaktinde kılınan namaz"** diye cevap buyurdular. "Ondan sonra hangisi gelir?" diye sordum; "Ana-babaya iyilik etmek" diye buyurdular. "Ondan sonra hangisi gelir?" diye sordum; **"Allah yolunda cihâd etmektir"** diye cevap buyurdular.[211]

Müslim'in ve başkalarının rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

لَا يَجْزِى وَلَدٌ وَالِدَهُ اِلَّا اَنْ يَجِدَهُ مَمْلُوكًا فَيَشْتَرِيَهُ فَيُعْتِقَهُ.

"Evlât, ana-babanın hakkını hiçbir surette ödeyemez. Ancak şöyle ödeyebilir; Anasını veya babasını köle olarak bulacak, sonra da para ile satın alarak kölelikten kurtaracak."[212]

Müslim'in rivâyet ettiğine göre, adamın biri bir gün Peygamberimize geldi ve; "Beldemden göç edip cihad ederek Allah katında sevap kazanmak üzere sana beyat ediyorum" dedi.

Peygamberimiz (s.a.v); **"Anan veya baban sağ mı?"** diye sordu. Adam; **"Evet, ikisi de sağdır"** diye cevap verir. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) adama; **"Sen gerçekten Allah katında sevap kazanmak istiyor musun?"** diye sordu. Adam; **"Tabii!"** diye cevap verince, Peygamberimiz (s.a.v) adama; **"O hâlde ana-babanın yanına dön, onlara iyi bak!"** diye cevap buyurdular.[213]

Ebu Yâ'la ile Taberanî'nin rivâyet ettiğine göre, adamın biri bir gün Peygamberimi ze (s.a.v) gelerek; "Ben cihâd etmek istiyorum, ama buna gücüm yetmiyor. Ne yapayım?" der.

Peygamberimiz (s.a.v) adama; **"Anan veya baban sağ mı?"** diye sorar. Adam; **"Anam sağ!"** diye cevap verir. Bunun üzerine Peygamberimiz

[211] Buharî, 504; Müslim, İman 85
[212] Müslim, Kitabu'l-Itk 1510; Ebû Davud, Kitabu'l-Edeb 5137; İbn Mâce, Kitabu'l-Edeb 3659
[213] Beyhakî, Sünenü'l-Kübra, 9/26; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 3743

(s.a.v) adama; **"O hâlde ona iyi bakarak Allah'tan, rızasını kazanabilmeyi dile. Bunu başardığın takdirde sen hac, umre ve cihâd sevâbı kazanmış olursun"** diye cevap buyurdular.

Yine Taberanî'nin rivâyet ettiğine göre, adamın biri bir gün Peygamberimize (s.a.v) gelerek; **"Ya Resulullah, ben Allah yolunda cihâd etmek istiyorum, bana ne tavsiye edersiniz?"** der.

Peygamberimiz (s.a.v) adama; **"Anan sağ mı?"** diye sorar. Adam "Evet!" der, bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) adama; **"O hâlde onun dizi dibinden ayrılma, cennet onun ayaklarının altındadır"** diye cevap buyururlar.

İbn-i Mace'nin rivâyet ettiğine göre, Peygamberimize (s.a.v); **"Ana babanın evlât üzerinde ne hakkı vardır?"** diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v); **"Onlar senin hem cennetin, hem de cehennemindir"** diye cevap buyururlar.[214]

İbn-i Mace ile Nesâî'nin birlikte rivâyet ettiğine göre adamın biri bir gün Peygamberimize (s.a.v) gelerek; "Ya Resulullah! Savaşa katılmak istiyorum, sana danışmaya geldim" der.

Peygamberimiz (s.a.v) adama; **"Anan var mı?"** diye sorar, adam **"Evet!"** der. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) adama; **"O hâlde onun yanından ayrılma, çünkü cennet onun ayakları altındadır"** diye cevap buyurur.[215]

Aynı hadisin diğer sahih bir rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) adama; "Anan-baban var mı?" diye sorar, adam; "Evet!" deyince; **"O hâlde onların yanından ayrılma, çünkü cennet onların ayaklarının altındadır"** diye cevap verir.

Tirmizî'nin bildirdiğine göre, adamın biri bir gün sahâbilerden Ebu Derdâ'ya (r.a) gelerek; **"Evliyim, fakat anam karımı boşamamı istiyor, bana ne tavsiye edersiniz?"** der. Ebu Derdâ (r.a) adama şu cevabı verir; "Ben Peygamberimizin **"Ana, cennetin orta kapısıdır"** dediğini duydum. Şimdi sen dilersen bu orta kapıyı elden kaçır, istersen muhafaza et."

Aynı hadisin diğer bir rivâyet şekline göre, adamın biri bir gün sahâbîlerden Ebu Derdâ'ya (r.a) gelerek; "Babam benim yanımdadır. Hatta beni evlendirdi, şimdi de karımı boşamamı istiyor, ne yapayım?" diye sorar.

Ebu Derdâ (r.a) adama şöyle cevap verir; "Ben sana ne babanın kalbini kır, diyebilirim ve ne de karını boşamanı tavsiye edebilirim. Yalnız eğer istersen, sana Peygamberimizden (s.a.v) duyduğum bir sözü nakledeyim,

---

[214] İbn Mâce, Edeb 3662

[215] Ahmed b. Hanbel, 3/429; İbn Ebî Şeybe, Musannef 3346

O şöyle buyurmuşlardı; **"Baba, cennetin orta kapısıdır!"** Şimdi sen de istersen bu kapıyı koru, dilersen elden kaçır."[216]

İbn-i Hibban ve Tirmizî'nin rivâyet ettiklerine göre, Hz. Ömer'in (r.a) oğlu der ki; "Bir zevcem vardı, onu seviyordum. Fakat babam Ömer (r.a) ondan hoşlanmıyordu. Bana, onu boşa dedi, ben reddettim. Bunun üzerine babam Peygamberimize vararak durumu O'na anlattı. Peygamberimiz (s.a.v) de beni huzuruna çağırarak; **"Karını boşa!"** buyurdular."[217]

Ahmed İbn-i Hanbel'in (rahimehullah) rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

مَنْ سَرَّهُ اَنْ يُمَدَّ لَهُ فِى عُمْرِهِ، وَاَنْ يُزَادَ فِى رِزْقِهِ فَلْيَبَرَّ وَالِدَيْهِ، وَلْيَصِلْ رَحِمَهُ.

"Kim ömrünün uzun olmasını ve geçim kaynaklarının genişlemesini isterse ana-babasına iyi baksın ve akrabalık bağlarını gözetsin!"[218]

Ebu Ya'lâ ile Hâkim'in rivâyet ettiklerine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

مَنْ بَرَّ وَالِدَيْهِ طُوبَى لَهُ، زَادَ اللّٰهُ فِى عُمُرِهِ.

"Ana babasına iyi bakanlara müjdeler olsun, Allah onların ömrünü uzatır."[219]

İbn-i Mace ve İbn-i Hibban'ın rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اِنَّ الرَّجُلَ لَيُحْرَمُ الرِّزْقَ بِالذَّنْبِ يُصِيبُهُ، وَلاَ يَرُدُّ الْقَدَرَ اِلاَّ الدُّعَاءُ، وَلاَ يَزِيدُ فِى الْعُمُرِ اِلاَّ الْبِرُّ.

"Kişi işlediği günah yüzünden rızkının kısılmasına yol açar. Kaderi yalnız dua geri çevirebilir. Ömrü de ancak iyilik uzatır."[220]

Hâkimin rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

عِفُّوا عَنْ نِسَآءِ النَّاسِ، تَعِفَّ نِسَآؤُكُمْ، وَبِرُّوا اٰبَاءُكُمْ تَبَرُّكُمْ

216 Tirmizî, 1900; İbn Mâce 3663
217 Tirmizî, Talak ve'l-Lian 1193; Ebu Davud, Edeb 5138; İbn Mâce, Talak 2088
218 Ahmed b. Hanbel, 3/156
219 Hâkim, 4/154
220 Tirmizî, 2139

اَبْنَاؤُكُمْ، وَمَنْ اَتَاهُ اَخُوهُ مُتَنَصِّلاً فَلْيَقْبَلْ ذٰلِكَ مُحِقًّا كَانَ اَوْ مُبْطِلاً، فَاِنْ لَمْ يَفْعَلْ، لَمْ يَرِدْ عَلَى الْحَوْضِ.

"Başkalarının kadınlarını baştan çıkarmayınız ki, kendi kadınlarınız iffetli olsun. Ana-babanıza bakınız ki, evlâtlarınız da size baksın. Kime, Müslüman kardeşi özür dilemeye gelirse; haklı olsun, haksız olsun, özrünü kabul ederek onunla barışsın. Aksi hâlde cennetteki havuzumdan su içmeye gelemez."[221]

Taberani'nin rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

بَرُّوا اٰبَاءَكُمْ تَبَرُّكُمْ اَبْنَاءُكُمْ، وَعِفُّوا تَعِفَّ نِسَآءُكُمْ.

"Ana-babanıza iyi bakınız ki, evlâtlarınız da size baksın. Başkalarının kadınlarını baştan çıkarmayın ki, eşleriniz iffetli olsun."[222]

Müslim'in rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

"Burnu yerde sürünsün, burnu yerde sürünsün, yine burnu yerde sürünsün."

Sahabîler; "Kimin burnu yerde sürünsün, ya Resulullah?" diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v);

مَنْ اَدْرَكَ وَالِدَيْهِ عِنْدَ الْكِبَرِ اَوْ اَحَدَهُمَا ثُمَّ لَمْ يَدْخُلِ الْجَنَّةَ.

"Ana veya babası veya her ikisi yaşlılıklarında yanında kaldıkları hâlde, onlara iyi bakmayarak cennete girmeyi hak edemeyenlerin" diye cevap buyurdular.[223]

Taberanî'nin rivâyet ettiğine göre; Peygamberimiz (s.a.v) bir gün minberde iken arka arkaya üç kere **"Âmin!" "Âmin!" "Âmin!"** buyurdular. Sonra da bu davranışının sebebini şöyle açıkladılar; "Cebrail bana gelerek;

يَا مُحَمَّدُ، مَنْ اَدْرَكَ اَحَدَ اَبَوَيْهِ ثُمَّ لَمْ يَبَرَّهُمَا فَمَاتَ فَدَخَلَ النَّارَ فَاَبْعَدَهُ اللّٰهُ، قُلْ؛ اٰمِينْ، فَقُلْتُ آمِينْ. فَقَالَ؛ يَا مُحَمَّدُ مَنْ اَدْرَكَ شَهْرَ رَمَضَانَ فَمَاتَ فَلَمْ يُغْفَرْ لَهُ فَدَخَلَ النَّارَ، فَاَبْعَدَهُ اللّٰهُ، قُلْ؛ اٰمِينْ،

---

221 Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/139
222 Taberânî, Mu'cemu'l-Evsat 6295; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/138
223 Müslim, 2551; İbn Huzeyme, Sahih 1888; İbn Hibban, Sahih 409

فَقُلْتُ اٰمِينْ. قَالَ؛ وَمَنْ ذُكِرْتَ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْكَ فَمَاتَ فَدَخَلَ النَّارَ، فَاَبْعَدَهُ اللهُ، قُلْ؛ اٰمِينْ، فَقُلْتُ آمِينْ.

"Ya Muhammed (s.a.v) Ana-babasından birinin yaşlılıklarına yetiştiği hâlde, onlara iyi bakmayarak ölen kimse cehenneme girer, Allah onu rahmetinden kovar, buna *"Âmin!"* de, dedi, ben de *"Âmin!"* dedim.

Sonra yine "Ya Muhammed (s.a.v) Ramazan ayına kavuştuğu hâlde günahlarının affını sağlayamadan ölen kimse cehenneme girer, Allah onu rahmetinden kovar, buna *"Âmin!"* de dedi. Ben de *"Âmin!"* dedim.

Arkasından yine; "Ya Muhammed (s.a.v) adın yanında anıldığı hâlde sana salat-ü selâm getirmeyerek ölen kimse cehenneme girer, Allah onu rahmetinden uzak tutar, buna da *"Âmin!"* de dedi, ben de üçüncü sefer *"Âmin!"* dedim."

Hadisin muhtelif rivâyetleri vardır.

Ahmed İbn-i Hanbel'in rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

مَنْ اَعْتَقَ رَقَبَةً مُسْلِمَةً فَهِىَ فِدَاؤُهُ مِنَ النَّارِ، وَمَنْ اَدْرَكَ اَحَدَ وَالِدَيْهِ ثُمَّ لَمْ يُغْفَرْ لَهُ فَاَبْعَدَهُ اللهُ.

"Kim Müslüman bir köleyi azat ederse, o köle kendisini cehennemden kurtaracak bir fidye olur. Kim ana-babasından birinin yaşlılığına yetişir de ona iyi bakarak günahlarının affedilmesini sağlayamazsa, Allah onu rahmetinden kovar."

Buharî ile Müslim'in birlikte rivâyet ettiklerine göre, sahabîlerden biri, bir gün Peygamberimize (s.a.v); "Ya Resulullah! En çok kimle iyi geçinmeliyim?" diye sorar. Peygamberimiz (s.a.v); **"Annenle!"** buyururlar. Adam; "Sonra sırada kim gelir?" diye sorar. Peygamberimiz (s.a.v) yine; **"Annen!"** diye cevap buyurur. Adam yine; "Daha sonra sırada kim gelir?" diye sorar. Peygamberimiz (s.a.v) yine; **"Annen!"** diye cevap buyururlar. Adam bir daha; "Sonra sırada kim gelir?" diye sorunca, Peygamberimiz (s.a.v) bu defa; **"Baban!"** diye cevap buyurdular.[224]

Buharî ile Müslim'in birlikte rivâyet ettiklerine göre, Ebu Bekir (r.a)'in

[224] Buharî, 5626; Müslim, 2548; İbn Hibban, Sahih 433

kızı Hz. Esma (r.anha) der ki; "Peygamberimiz (s.a.v) zamanında, annem putperest iken bana geldi. Ben de Peygamberimiz (s.a.v)'e; "Annem bana geldi, kendisi İslâm'dan yüz çeviriyor, onunla münâsebetlerimi devam ettireyim mi?" diye O'na danıştım, bana; **"Tabii, annen ile münâsebetlerini devam ettir"** diye cevap buyurdular.

İbn-i Hibban ve Hâkim'in rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

رِضَا الرَّبِّ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِى رِضَا الْوَالِدَيْنِ وَسَخَطُ الرَّبِّ فِى سَخَطِ الْوَالِدَيْنِ.

"Allah'ın rızası ana-babanın rızasına bağlıdır. Allah'ın gazabı dahi ana-babanın gazabındadır."

Taberanî'nin rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

طَاعَةُ اللّٰهِ فِى طَاعَةِ الْوَالِدَيْنِ.

"Allah'a itâat, anaya yahut anne ve babaya itâate bağlıdır." (Her ikisi de, birbiriyle alâkalıdır.)

Bezzâr'ın rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

"Allah'ın hoşnutluğu ana-babanın hoşnutluğuna bağlıdır. Ana-babayı gücendirmek, Allah'ın öfkesine sebep olur."

Tirmizî ile Hâkim'in rivâyet ettiklerine göre, adamın biri bir gün Peygamberimize (s.a.v) gelerek; "Ben büyük bir günah işledim, benim tevbem kabul edilir mi?" diye sorar.

Peygamberimiz (s.a.v) adama; "Annen sağ mı?" diye sorar, adam "Hayır!" diye cevap verir. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v); "Peki teyzen var mı?"diye sorar. Adam; "Evet, var." deyince Peygamberimiz (s.a.v); "O hâlde ona iyilik et!" buyurur.

Ebu Davud ve İbn-i Mace'nin rivâyet ettiğine göre, sahabîlerden biri Peygamberimize gelerek; **"Ya Resulullah! Ana-babam öldü, bundan sonra onlara yapabileceğim bir iyilik var mı?"** diye sorar.

Peygamberimiz (s.a.v) adama;

﴿نَعَمْ، اَلصَّلاَةُ عَلَيْهِمَا﴾ اى؛ اَلدُّعَاءُ لَهُمَ، وَالْاِسْتِغْفَارُ لَهُمَا–وَاِنْفَاذُ عَهْدِهِمَا مِنْ بَعْدِهِمَا، وَصِلَةَ الرَّحِمِ الَّتِى لاَ تُوصَلُ اِلاَّ بِهِمَا،

وَاِكْرَامُ صَدِيقِهِمَا.

"Tabii var. Onlar için duâ etmek, günahlarının bağışlanmasını dilemek, hayatta iken verdikleri sözleri onlar adına yerine getirmek, onlardan yana olan akrabalık bağlarını gözetmeye devam etmek ve dostlarına iyilik etmek" diye cevap buyurdular.[225]

Müslim'in rivâyet ettiğine göre, bir gün Hz. Ömer'in oğlu Abdullah (r.a) Mekke yolunda bir çöl bedevisi ile karşılaşır, ona selâm verir, kendisi yere inerek binek hayvanına onu çıkarır, başındaki sarığı ona hediye eder.

İbn-i Dinâr (rahimehullah) diyor ki; "Bu durum karşısında Abdullah'a dedik ki; "Allah iyiliğini versin, bu kadar iltifata ne lüzûm var, bunlar çöl adamıdır, az şey ile kalpleri kazanılır."

Abdullah bize şu cevabı verdi; "Bu adamın babası, babam Ömer İbn-i Hattab'ın çok yakın bir dostu idi. Öte yandan ben, Peygamberimiz (s.a.v)'i şöyle buyururken işittim;

اِنَّ اَبَرَّ الْبِرِّ صِلَةُ الْوَلَدِ اَهْلَ وُدِّ اَبِيهِ.

"İyiliklerin en değerlisi, evlâtların baba dostlarına karşı yaptıkları iyiliktir."[226]

İbn-i Hibban'm rivâyet ettiğine göre Ebu Bürde (r.a) der ki; "Bir gün Medine'ye varmıştım. Hemen Abdullah İbn-i Ömer (r.a) beni ziyaret etmeye geldi, konuşurken; "Neden sana geldiğimi biliyor musun?" diye sordu, "Hayır!" diye cevap verdim.

Bunun üzerine o şöyle dedi; "Ben Peygamberimiz (s.a.v);

مَنْ اَحَبَّ اَنْ يَصِلَ اَبَاهُ فِى قَبْرِهِ، فَلْيَصِلْ اِخْوَانَ اَبِيهِ بَعْدَهُ.

"Bir kimse babasına kabrinde iyilik etmek isterse, o öldükten sonra onun dostlarına iyilik etsin" derken işittim.

Babam Ömer ile baban arasında kardeşliğe varan bir sevgi vardı, ben de bu dostluk bağını devam ettirmek istedim."

Buharî ve Müslim'in birlikte rivâyet ettiklerine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

"Sizden çok önce yaşamış bir kavmin mensubu olan üç kişi bir gün-çocuklarının geçimini temin etmek maksadı ile yolculuğa çıkmışlardı.

Yolda yağmura tutuldular ve dağdaki bir mağaraya sığındılar. Fakat

---

[225] İbn Hibban, Sahih 418, Mevarid, 2030; Hâkim, Müstedrek 4/171

[226] Müslim, 2552; Ebu Davud, 5143; Tirmizî 1903; Ahmed b. Hanbel, 5612; İbn Hibban, Sahih 430

yukarılardan kopup gelen bir kaya mağaranın kapısını tıkadı, birbirlerine; "Şimdiye kadar yaptığımız iyi amelleri öne sürerek yapacağımız duadan başka hiçbir şey bizi bu kapıdan kurtaramaz" dediler.

Diğer bir rivâyete göre, içlerinden biri diğer ikisine; "Şimdiye kadar Allah rızâsı için yapmış olduğunuz iyi amelleri hatırlamaya çalışın ve onları öne sürerek Allah'a yalvarın, ola ki, bu kayayı kaldırır" dedi.

Başka bir rivâyete göre, içlerinden biri diğer ikisine şöyle dedi; "İzler silindi, kapıyı da kaya tıkadı. Allah'tan başka hiç kimse yerimizi bilemez, en güvenilir amellerinizi öne sürerek Allah'a yalvarınız."

Bunun üzerine içlerinden biri el açarak Allah'a şöyle yalvardı; "Allah'ım! Benim ileri derecede yaşlı bir anam ve babam vardı. Ben onların akşam sütünü vermeden önce ne ev halkına bakardım ve ne de hayvanlarıma bakardım.

Bir gün oduna gitmiştim, eve geç döndüm, gelince ana-babamı uykuda buldum. Sütlerini sağıp ısıttım, fakat hâlâ uyuyorlardı. Onlara süt vermeden önce çocuklarıma yemek ve hayvanlara yem vermek istemedim.

Süt bardaklarını elime aldım ve yanı başlarına oturarak uyanmalarını beklemeye koyuldum, sabah tanyeri ağarana kadar bu durumda kaldım. Ancak o zaman uyandılar, ben de sütlerini verdim.

Allah'ım! Eğer bu davranışı senin rızanı kazanmak için yaptım ise bu kaya yüzünden içine, düştüğümüz çıkmazdan bizi sen kurtar." Adamın bu duası üzerine kaya biraz yerinden kımıldadı, çıkış yolu biraz açıldı, fakat aralık dışarı çıkacakları kadar geniş değildi.

Diğer bir rivâyete göre, duasının son kısmı şöyle idi. "...Bakmak zorunda olduğum küçük çocuklarım vardı. Eve gidip akşam sütünü sağınca önce yaşlı ana-babama sonra çocuklarıma süt verirdim. Oduna gittiğim bir gün geç dönmüştüm, hava kararmıştı, yaşlı anam-babam da uyumuşlardı. Yine de her zamanki gibi sütü sağarak onlara vermek üzere hazırladım, yanlarına gittiğimde uyumaya devam ediyorlardı, ne uykularını bozmak istiyordum ve ne de onlardan önce çocukların sütlerini vermeye gönlüm razı oluyordu.

Bu arada sabırsızlanan çocuklar ayaklarımın dibinde kıvranıyorlardı, onlar uykuda ben de bekleme hâlinde böylece sabahı bulduk.

Allah'ım! Sende malûmdur ki, ben bu hareketi senin rızanı kazanmak için yapmıştım. O hareketim sayesinde bizi şimdi içinde bulunduğumuz çıkmazdan kurtarmanı, karanlık yerden kurtularak gün yüzüne çıkmamızı nasip etmeni diliyorum."

Adamın bu duası üzerine kaya kımıldadı ve gün yüzünü görmelerini sağlayacak bir aralık belirdi.

İkinci adam, amcasının kızı ile zinadan Allah korkusu ile kaçındığını ileri sürerek dua etti.

Üçüncüsü bir süre sahibi ile yaptığı sözleşmeye bağlı kalarak kendi emeği ile üreyen koyunların hesabını mal sahibine doğru olarak vermesini öne sürerek dua etti.

Bu dualar üzerine kaya mağaranın ağzından ayrıldı, adamlar da dışarıya çıkarak yollarına devam ettiler.[227]

YİRMİ BEŞİNCİ BÖLÜM

ZEKÂT VE CİMRİLİK

Yüce Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَا آتَيهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلِلّٰهِ مِيرَاثُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿آل عمران ؛ ١٨٠﴾

"Allah'ın kendi fazileti ile bağışlamış olduğu malda cimrilik ederek zekâtını vermeyenler, kendileri hesabına faydalı bir davranışta bulunduklarını sanmasınlar, Bu yaptıkları kendilerine kötülüktür. Cimrilik ederek yanlarında tuttukları zekât, kıyâmet gününde, ateşten bir halka olup boyunlarına geçirilecektir."[228]

Allah Teâlâ (c.c) buyuruyor ki;

وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ ۞ الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿فُصِّلَتْ ؛ ٦-٧﴾

"O Allah'a ortak koşanların (müşriklerin) vay hâline ki, onlar mallarının zekâtını vermezler ve âhiret günü'ne inanmayanlar da onlardır."[229]

---

[227] Buharî, 2152; Müslim, 2674; Ebu Avâne, Müsned 5561
[228] Âl-i İmrân sûresi; 180
[229] Fussilet sûresi; 6-7

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا مِنْ اَحَدٍ لاَ يُؤَدِّى زَكَاةَ مَالِهِ اِلاَّ مُثِّلَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شُجَاعًا اَقْرَعَ حَتَّى يُطَوِّقَ بِهِ عُنُقَهُ.

"Mal sahiplerinin vermekten kaçındıkları zekât payı, kıyamet günü azgın bir yılan şekline sokularak boyunlarına dolanacaktır."[230]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَا مَعْشَرَ الْمُهَاجِرِينَ خَمْسُ خِصَالٍ اِنْ اُبْتُلِيتُمْ بِهِنَّ، وَنَزَلَتْ بِكُمْ، اَعُوذُ بِاللّٰهِ اَنْ تُدْرِكُوهُنَّ؛ لَمْ تَظْهَرِ الْفَاحِشَةُ فِى قَوْمٍ قَطُّ حَتَّى يُعْلِنُوا بِهَا اِلاَّ فَشَا فِيهِمُ الاَوْجَاعُ الَّتِى لَمْ تَكُنْ فِى اَسْلاَفِهِمْ، وَلَمْ يَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ اِلاَّ اُخِذُوا بِالسِّنِينَ وَشِدَّةِ الْمَؤُنَةِ، وَجَوْرِ السُّلْطَانِ، وَلَمْ يَمْنَعُوا زَكَاةَ اَمْوَالِهِمْ اِلاَّ مُنِعُوا الْمَطَرَ مِنَ السَّمَآءِ، وَلَوْلاَ اَلْبَهَائِمُ لَمْ يُمْطَرُوا، وَلاَ نَقَضُوا عَهْدَ اللّٰهِ وَعَهْدَ رَسُولِهِ اِلاَّ سُلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوٌّ مِنْ غَيْرِهِمْ فَيَأْخُذُ بَعْضَ مَا فِى اَيْدِيهِمْ، وَمَا لَمْ يَحْكُمْ اَئِمَّتُهُمْ بِكِتَابِ اللّٰهِ اِلاَّ جَعَلَ اللّٰهُ بَأْسَهُمْ بَيْنَهُمْ.

"Ey Muhacirler topluluğu! Beş şey var ki bunlar başınıza gelir ve bunlarla imtihan edilirseniz bunlara yetişmenizden Allah'a sığınırım;

1- Bir cemiyette fuhuş yaygın ve aleni hâle gelince o cemiyette o zamana kadar görülmemiş olan bozukluk ve hastalıklar salgın hale gelir.

2- Eksik ölçüp tartanların belirdiği bir cemiyette kıtlık yılları, geçim sıkıntısı ve zalim yönetim baş gösterir.

3- Mallarının zekâtını vermeyenlerin çoğaldığı bir cemiyette kuraklıkla cezalandırılır, öyle ki, hayvanlar olmazsa hiç yağmur yüzü göremezler.

4- Allah'a ve O'nun Resûlüne verdiği sözden cayan bir cemiyetin başına dış düşman musallat edilerek sahip oldukları bazı imtiyazlar ellerinden alınır.

[230] Tirmizî, 3012; İbn Mace, 1784; Nesâî 11621; Ahmed b. Hanbel, 6209; Ebu Avane, Müsned 5973

5- Devlet adamlarının Allah'ın kitabı'na göre hükmetmeyen cemiyetlerde iç kargaşalıklar baş gösterir."[231]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ اللّٰهَ يَبْغُضُ الْبَخِيلَ فِى حَيَاتِهِ السَّخِيَّ عِنْدَ مَوْتِهِ.

"Bütün hayatını cimrilik içinde geçirdikten sonra ölmeye yakın cömert kesilenlere Allah buğz eder."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

خَصْلَتَانِ لاَ يَجْتَمِعَانِ فِى مُؤْمِنٍ؛ اَلْبُخْلُ وَسُوءُ الْخُلُقِ.

"Şu iki sıfat müminde birleşmez; Cimrilik ve huysuzluk."[232]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اُقْسِمُ اللّٰهُ تَعَالٰى اَنْ لاَ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ بَخِيلٌ.

"Allah'a yemin ederim, hiçbir cimri cennete giremez."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِيَّاكُمْ وَالْبُخْلَ فَإِنَّ الْبُخْلَ دَعَا قَوْمًا فَمَنَعُوا زَكَاتَهُمْ، وَدَعَاهُمْ فَقَطَعُوا اَرْحَامَهُمْ، وَدَعَاهُمْ فَسَفَكُوا دِمَاءَهُمْ.

"Aman, cimrilikten sakınınız. Çünkü cimrilik bir cemiyete hem zekât vermekten kaçınmaya, hem akrabalık bağlarını çiğnemeye ve hem de birbirlerinin kanını dökmeye sürükler."

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

خَلَقَ اللّٰهُ اللُّؤْمَ فَحَفَّهُ بِالْبُخْلِ وَالْمَالِ.

"Allah, alçaklığı yaratırken hamurunu cimrilik ve mal ile yoğurdu."

Hasan el-Basrî'ye (r.a); **"Cimrilik nedir?"** diye sorarlar, o da; **"İnsanın malının zekât olarak verdiği kısmını kayıp, elinde kalan kısmını şeref saymasıdır."**

Hiç şüphesiz cimriliğin kaynağı mal sevgisi, aşırı ihtiras, fakir düşme korkusu ve evlât sevgisidir.

---

[231] İbn Mace, 4019; Taberanî, Evsat 4672; Beyhakî, Şuabü'l-İman 3314

[232] Buharî, Edebü'l-Müfred 282; Tirmizî, 1962; Tayâlisî, 2208

Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْوَلَدُ مَجْبَنَةٌ مَبْخَلَةٌ.

"Çocuk, insanı korkak ve cimri yapar."

Öte yandan öyleleri var ki, ne malının zekâtını verir ve ne de kendi ve ailesine varlıklı bir hayat yaşatmaya eli varır. Bunların biricik hazzı ve arzusu paralarını gözleri önünde görmek, hatta avuçlarında tutmaktır, oysaki bu kimseler günün birinde ölüp gideceklerini bilirler.

Nitekim bir şair böyleleri için şöyle diyor;
Kardeşim, insanların hayvan olanları vardır,
Zeki ve görgülü bir adam kılığındadırlar,
Malına dokunan musibeti hemen sezer.
Fakat dinine zarar veren musibetin farkına varmaz.

Diğer bir şair de bu konuda şöyle der;
Cimrilik salgın bir hastalıktır, yakışmaz
Mertlere, aklı başında olanlara ve dindarlara,
Cimriliği, el açıklığına ve itibara tercih edenler,
Yemin ederim ki, aldanmışlardır.
Yazık o kimseye ki, hem dünyanın hem de âhiretin hakkını engeller
Dininden sonra, bir hiç uğruna dünyasını da satar.

Diğer bir şair de şöyle diyor;
Bir mal ki dosta faydası dokunmaz,
Yakınlara yaramaz ve yoksulun durumunu düzeltmez,
Onun âkıbeti bir vârisin eline geçmektir.
Malı miras bırakan cimriye de âhirette pişmanlık düşer.

Bişr (rahimehullah) der ki; **"Cimri ile karşılaşmak acıdır, ona bakmak ise kalbe sıkıntı verir."** Araplar eskiden beri cimrilik ve korkaklığı utanılacak huylar sayarlardı.

Nitekim bir şair bu hususta şöyle der;
Ver, azalır diye korkma,
Çünkü Allah, rızkları kullar arasında bölüştürmüştür.
İşler bozuk giderken cimriliğin faydası yok.
Buna karşılık işler yolunda giderken vermenin zararı yok.

Diğer bir şair de şöyle diyor;

İnsanları cömerte dost görüyorum.

Amma, halkın içinde cimrinin dostu olan hiç kimseyi görmüyorum.

Cimrinin ailesi içinde bile kınandığını gördüm,

Bu sebeple cimri olarak anılmayayım diye kendi kendime ikramda bulundum.

Cimri bir kimseye, başkası için mal toplamakta zararın acısına katlanmak ve bol olan malının tadını ve hayrını görmemek cimriliği kâfidir.

Şair Veki, böylesi hakkında şöyle der;

Cimri vâris için kendini mal biriktirmeye adamış bir alçaktır.

Vârisleri hesabına, o sadece bir koru bekçisidir.

Tıpkı kendisi aç olduğu hâlde,

Avını, başkaları yesin diye yakalayan av köpeği gibi...

"Cimrinin malını ya âfete veya vârise müjdele" sözü, hikmetli atasözlerinden biridir.

İmam-ı Azâm (Allah O'na rahmet etsin) buyurur; **"Ben cimrinin âdil olabileceğine ihtimal veremem. Çünkü cimrilik, sahibini aldanmayayım diye, mızmızlanarak saymaya ve sonunda hakkından fazlasını almaya sürükler. Böyle bir insan güvenilmeye de lâyık değildir."**

Bir gün Yahya (a.s) İblis ile karşılaşır ona; **"Ya İblis! Söyle bana, dünyada en sevdiğin ve en kızdığın insan hangisidir?"** diye sorar. İblis ona; **"En sevdiğim insan, müminin cimrisi ve en nefret ettiğim insan da fasık cömerttir."** diye cevap verir. Hz. Yahya (a.s) ona; **"Neden?"** diye sorar, şeytan şu cevabı verir; **"Çünkü cimrinin cimriliği bana yeter, fakat fasık cömert'e gelince, Allah'ın, cömertliğini göz önünde bulundurarak onu affedeceğinden korkarım."**

Daha sonra şeytan; **"Eğer sen Yahya olmasan sana bu sırrı açmazdım"** diyerek yürüdü, gitti.

YİRMİ ALTINCI BÖLÜM

AŞIRI İHTİRAS

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اَخْوَفُ مَا اَخَافُ عَلَيْكُمْ اِثْنَتَانِ؛ طُولُ الْاَمَلِ، وَاتِّبَاعُ الْهَوَى، وَاِنَّ طُولَ الْاَمَلِ يُنْسِى الْآخِرَةَ، وَاتِّبَاعُ الْهَوَى يَصُدُّ عَنِ الْحَقِّ.

"Sizin hesabınıza en çok şu iki şeyden korkuyorum; Aşırı emeller beslemek ve nefsinizin azgın ihtiraslarına kapılmak. Çünkü aşırı emeller beslemek âhireti unutturur, nefsin doyumsuz ihtiraslarına kapılmak ise insanları haktan saptırır."[233]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَنَا زَعِيمٌ لِثَلاَثَةٍ بِثَلاَثَةٍ لِلْمُكِبِّ عَلَى الدُّنْيَا، وَالْحَرِيصِ عَلَيْهَا وَالشَّحِيحِ بِهَا بِفَقْرٍ لاَغِنَى بَعْدَهُ، وَشُغْلٍ لاَ فَرَاغَ مِنْهُ، وَهَمٍّ لاَ فَرَجَ مَعَهُ.

"Şu üç şeyin üç şeye yol açacağına kefilim;

1- Bütün benliği ile dünyaya sarılan

2- Dünyaya hırslanan,

3- Dünya için cimrilik eden kimse;

1- Ötesinde zenginlik olmayan bir fakirlikle,

2- Bitip tükenmez meşguliyetle

3- Beraberinde hiç zenginlik olmayan hüzünle, karşılaşırlar."

Rivâyet edildiğine göre, sahabîlerden biri olan Ebu Derda (r.a) Humus halkına şöyle seslendi;

"Ey Humus halkı! Oturamayacağınız kadar çok binalar kurmaktan, ulaşılması mümkün olmayan emeller beslemekten, yiyeceğinizden çok varlık ve servet biriktirmekten utanmıyor musunuz?

---

[233] İbn Ebî Şeybe, Musannef 34495

Sizden önce gelip göçenler de binalar yükseltmişler, çok servetler yığmışlar ve uzak vadeli emeller peşinde koşmuşlardır. Fakat kurdukları binalar mezarları oldu, uzak vadeli emellerinde hayal kırıklığına uğradılar ve yığdıkları servetler de hiçbir işlerine yaramadı."

Hz. Ali, Hz. Ömer'e (r.anhuma) bir gün şöyle nasihat etti; **"İki dostuna** (Peygamberimiz (s.a.v) ile Hz. Ebu Bekir'e) **ulaşmak istiyorsan giydiğin gömlek yamalı ve ayakkabın parçalı olmalıdır.**

Uzun vadeli emeller peşinden koşmamalı ve hiçbir zaman doyasıya yememelisin."

Hz. Âdem (a.s) oğlu Şit (a.s)'e şu beş nasihatte bulundu ve nasihatleri ileride kendi oğullarına vasiyet etmesini istedi. Nasihatler şunlardır;

1- Oğullarına, dünyaya güvenmemelerini söyle, çünkü ben bâki olduğunu göz önüne alarak Cennet'e güvendim, fakat Allah beni oradan çıkardı.

2- Oğullarına, kadınların arzusuna uyarak bir işe girişmemelerini söyle. Çünkü ben eşimin arzusuna uyarak yasaklanmış ağacın meyvesinden yediğim için sonra pişman oldum.

3- Oğullarına, girişecekleri her işin sonunu baştan düşünmelerini söyle, eğer ben giriştiğim davranışın sonunu düşünseydim, başıma bildiğiniz hâller gelmezdi.

4- Herhangi bir işe girişirken içinize şüphe düşerse, ondan uzak durun, çünkü ben yasak ağacın meyvesini yerken içime şüphe düştü, buna rağmen vazgeçmediğim için sonra pişmanlığa düştüm.

5- Girişeceğiniz işlerde bilenlere danışın, eğer ben yasak ağaca yanaşmadan önce meleklere danışsaydım, başıma bu hâller gelmezdi.

Mücâhid (rahimehullah) buyurur; "Abdullah İbn-i Ömer (Hz. Ömer'in oğlu) bir gün şöyle nasihat etti;

"Sabahladığın zaman içinde "Akşam ne yapacağım?" diye düşünme. Akşamı bulunca da; "Yarın ne olacak?" diye şüphelenme. Yaşarken ölümün için, sıhhatli iken hasta olacağın günlerin için tedbirini al; çünkü yarın adının ne olacağını bilemezsin."

Rivâyet edildiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) bir gün sahabilere **"Hepiniz Cennet'e girmek istiyor musunuz?"** diye sorar. Sahabiler, "Tabi ya Resulullah!" diye cevap verirler. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) onlara;

قَصِّرُوا الْاَمَلَ، وَاسْتَحْيُوا مِنَ اللّٰهِ حَقَّ الْحَيَاءِ.

"O hâlde, kendinizi uzun vadeli emellere kaptırmayın ve Allah'tan gerçek mânâda hayâ edin" diye buyurdu.

Sahabîler; "Biz, hepimiz zaten Allah'tan hayâ ediyoruz" dediler. Peygamberimiz (s.a.v) onlara şu cevabı verdi;

لَيْسَ ذٰلِكَ بِالْحَيَاءِ وَلٰكِنَّ الْحَيَاءَ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى اَنْ تَذْكُرُوا الْمَقَابِرَ وَالْبِلٰى، وَتَحْفَظُوا الْجَوْفَ وَمَا وَعٰى، وَالرَّأْسَ وَمَا حَوٰى. وَمَنْ يَشْتَهِ كَرَامَةَ الْاٰخِرَةِ، يَدَعْ زِينَةَ الدُّنْيَا، فَهُنَالِكَ اسْتِحْيَاءُ الْعَبْدِ مِنَ اللّٰهِ حَقَّ الْحَيَاءِ، وَبِهَا يُصِيبُ الْعَبْدُ وَلَايَةَ اللّٰهِ تَعَالٰى.

"Bu sizinki gerçek mânâda hayâ sayılmaz. Allah'tan gerçek mânâda hayâ etmek şöyle olur; Mezarlığı ve vücutların çürümesini her zaman hatırınızda tutmalısınız. Karın boşluğunuz ile bu boşlukta bulunan organlarınızı başınız ile üzerine yayılan organlarınızı haramdan korumalısınız.

Âhiretin itibarını arzu eden kimse dünyanın süsünü terk etmelidir. İşte, Allah'tan gerçek mânâda hayâ etmek böyle olur ve böylelikle kul, Allah'ın dostu olma mertebesine ulaşır."[234]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

صَلَاحُ اَوَّلِ هٰذِهِ الْاُمَّةِ بِالزُّهْدِ وَالْيَقِينِ، وَهَلَاكُ اٰخِرِهَا بِالْبُخْلِ وَالْاَمَلِ.

"Bu ümmetin ilk huzur ve selâmeti zühd ve yakın sayesinde olacağı gibi, en son çöküntüsü de cimrilik ve uzak vadeli emellere sarılmaktan ileri gelecektir."

Ümmü'l Münzir'den rivâyet edildiğine göre, şöyle demiştir; "Bir akşam Peygamberimiz (s.a.v) sahabîlere; **"Ey insanlar, sizler Allah'tan utanmıyor musunuz?"** diye sordu. Sahabîler; "Neden, ya Resulullah?" dediler.

Peygamberimiz onlara şöyle karşılık verdi;

تَجْمَعُونَ مَا لَا تَأْكُلُونَ، وَتَأْمُلُونَ مَا لَا تُدْرِكُونَ، وَتَبْنُونَ مَا لَا تَسْكُنُونَ.

---

[234] İbn Mübârek, Zühd 317

"Yemeyeceğiniz kadar çok servet yığıyorsunuz, ulaşılması mümkün olmayan uzak vadeli emeller peşinde koşuyorsunuz, oturamayacağınız evler yükseltiyorsunuz."[235]

Sahabilerden Ebu Said el-Hudrî (r.a) buyurur ki; "Bir gün, Usame İbn-i Zeyd, Zeyd, İbn-i Sabit'ten bedelini bir ay sonra ödemek üzere yüz altına câriye satın almıştı. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle derken işittim;

اَلاَ تَعْجَبُونَ مِنْ اُسَامَةَ الْمُشْتَرِى اِلَى شَهْرٍ؟ اِنَّ اُسَامَةَ لَطَوِيلُ الْاَمَلِ. وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ مَا طَرَفَتْ عَيْنَاىَ اِلاَّ ظَنَنْتُ اَنَّ شَفْرَىَّ لاَ يَلْتَقِيَانِ حَتَّى يَقْبِضَ اللّٰهُ رُوحِى، وَلاَ رَفَعْتُ طَرْفِى فَظَنَنْتُ اَنِّى وَاضِعُهُ حَتَّى اُقْبَضَ، وَلاَ لَقَمْتُ لُقْمَةً اِلاَّ ظَنَنْتُ اَنِّى لاَ اُسِيغُهَا حَتَّى اَغَصَّ بِهَا مِنَ الْمَوْتِ. ثُمَّ قَالَ؛ يَا بَنِى اٰدَمَ اِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ فَعُدُّوا اَنْفُسَكُمْ مِنَ الْمَوْتَى، وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ اِنَّ مَا تُوعَدُونَ لَاٰتٍ وَمَا اَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ.

"Usame'nin bir ay vadeli alış-verişe girişmesi size acayip gelmiyor mu? Hiç şüphesiz, Usame kendini uzak vadeli emellere kaptırmıştır.

Varlığımı kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, ben her gözlerimin açıldığında göz kapaklarım bir daha kapanmadan Allah'ın canımı alacağını düşünürüm. Gözlerimi bir yere her çevirişte bakışlarımı indirmeye fırsat bulamadan öleceğim sanırım. Ağzıma her lokma alışta onu yutamayacağımı ve öldükten sonra gırtlağımda kalacağını aklıma getiririm."

Sonra şöyle buyurdu;

"Ey insanlar! Eğer aklınız başınızda ise kendinizi ölüler arasında sayınız. Çünkü nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, size bildirilen âkıbet, göz açıp kapayasıya kadar başınıza gelecek ve bunu önlemeye gücünüz yetmeyecektir."[236]

---

[235] Taberanî, Kebîr 25/172 (421); Deylemî, Firdevs 2342; Beyhakî, Şuabü'l-İman 10562

[236] Taberanî, Müsned 1505; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 8197; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 5063

İbn-i Abbas (r.a) buyurur ki; "Peygamberimiz (s.a.v) su kaynağına yakın yerde, büyük abdest bozduğu hâlde yine taşla silinir, sonra su ile yıkanmaya giderdi. Ben O'na; "Ya Resulullah, su size yakın. Önce taşla silinmenize ne lüzum var?" derdim. O bana şu cevabı verirdi; **"Elimde senet mi var? Belki suyun yanma varamadan ölürüm!"**

Rivâyet edildiğine göre, Peygamberimiz bir sohbet esnasında eline üç çöp alır. Çöpün birini önüne diker, ikincisini yanına toprağa saplar ve üçüncüsünü de uzağa atar.

Arkasından sahabîlere; "Bunlar neyi temsil eder, biliyor musunuz?" diye sorar. Sahabîler O'na; "Allah ve O'nun Resûlü bilir!" diye cevap verince O şu açıklamayı yapar;

هٰذَا الْاِنْسَانُ وَهٰذَا الْاَجَلُ، وَذَاكَ الْاَمَلُ يَتَعَاطَاهُ اِبْنُ اٰدَمَ وَيَخْتَلِجُهُ الْاَجَلُ دُونَ الْاَمَلِ.

"Önüme diktiğim çöp insandır, şu yandaki ecel, öteye fırlattığım da uzak vadeli emeldir. İnsanoğlu (onun) **peşinden koşup dururken ona yetişemeden daha önce ecel onu yakalar."**

Söylendiğine göre, bir gün Hz. İsa (a.s) bir yerde oturuyordu. Bir ihtiyar elindeki kazma ile tarlasını kazıyordu. Hz. İsa; "Allah'ım! Bu ihtiyarın içinden uzak vadeli emelleri çıkar" diye dua etti, tam o sırada kazmayı bırakarak yere uzandı ve bir müddet durdu.

Bu sefer Hz. İsa; "Allah'ım, bu ihtiyara uzak vadeli emellerini geri ver" diye dua etti, tam o sırada adamın uzandığı yerden doğrularak yine tarla çapalamaya koyulduğunu gördü.

Bunun üzerine Hz. İsa adamın yanına giderek, işe ara vermesini ve yeniden işe koyulmasının sebebini sordu, adam şu cevabı verdi;

- Moladan evvel kazma sallarken bir ara; "Artık iyice yaşım ilerledi, daha ne zamana kadar çalışacaksın" diye düşünerek kazmayı yere bıraktım, yere uzandım. Fakat biraz dinlenince "Kalan günlerimde geçimimi sağlamam gerekir" diye düşünerek yeniden kazmayı ele aldım.

YİRMİ YEDİNCİ BÖLÜM

İBADETE DEVAM VE HARAM'I TERK ETMEK

"İbadet"in kelime mânâsı, Allah'ın farzlarını yerine getirerek haramlarından kaçınmak ve O'nun koyduğu sınırları aşmamaktır. Mücâhid;

وَلاَ تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا... ﴿القَصَص ؛ ٧٧﴾

"Allah'ın sana verdiği imkânlar ile âhiret yurdunu ara, dünyadaki payını da unutma" **meâlindeki âyeti ile ilgili olarak, "Bu âyetin telkin ettiği düstur; "Allah'a ibadet etmek" olarak özetlenebilir"** demiştir.[237]

Bilesin ki ibadetin temeli, Allah'ı tanımak, O'ndan çekinmek, umudu O'na bağlamak ve kendini her an O'nun denetimi altında hissetmektir. İnsan bu sıfatlardan uzaklaşınca imanın özünü kavrayamaz. Çünkü Allah'ı tanımaksızın, O'nun beşeri bilgi ve hayal sınırlarını aşkın, benzersiz bir işitici, görücü, yaratıcı, bilgili ve muktedir bir ilâh olduğuna inanmadıkça yapılacak ibadet geçerli değildir.

Nitekim taşralı bir Arap, Muhammed İbn-i Ali İbn-i Hüseyin'e (rahimehullah) "Sen Allah'a ibadet ederken O'nu görüyor musun?" diye sorar. Muhammed İbn-i Ali "Tabii! Öyle olmasa görmediğim kimseye niye ibadet edeyim" diye cevap verir.

Taşralı Arap; "O'nu nasıl olabiliyor da görüyorsun?" diye sorar. Muhammed İbn-i Ali ona der ki; "Göz bebeklerinin karşılaşması mânâsında O'nu gözler göremez, fakat gerçek iman sayesinde kalpler görür.

Duyu organları vasıtası ile idrak edilemez, çünkü insanların bir benzeri değildir. Âyetleri ile tanınır, alâmetleri aracılığı ile sıfatları tezahür eder, beşerî hüküm cümlelerinin ötesindedir. İşte O, yerin ve göğün ortaksız tek ilâhıdır."

Muhammed İbn-i Ali'nin cevabını dinleyen taşralı Arap, bu sözlere "Allah, peygamberliği nereye havale edeceğini çok iyi bilir" diye karşılık verir.

Âriflerden birine; **"İlmi bâtın nedir?"** diye sormuşlar. O da şöyle ce-

---

[237] Kasas sûresi; 77

vap vermiştir; **"İlmi bâtın, Allah'ın ne bir meleğe, ne de bir insana açmadığı ve yalnız sevdiği kulların kalplerine düşürdüğü bir sırrıdır."**

Bildirildiğine göre, Kâ'bu'l-Ahbar (rahimehullah) der ki; "Eğer insanlar Allah'ın azâmeti hakkında bir tek, tane iriliğinde kesin bilgiye (İlmi yakîn'e) sahip olsalar, sular ve rüzgâr üzerinde yürüyebilirlerdi."

Kendisini, tanımaktan aciz kalmayı itiraf etmeyi iman kabul eden ve nimetlere kavuşanın şükürde yetersiz kaldığını kabul etmesini şükür kabul eden Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih ederim."

Mahmud-ül Verrak bir şiirinde der;

Allah'ın nimetlerine şükredebilmem, bana bağışlanmış
Ayrı bir nimet olduğuna göre, ona karşılık olarak şükretmem gerekir.
O hâlde şükrün hedefine varmak, onun fazileti olmaksızın nasıl mümkün olabilir?
Günler ne kadar birbirine eklense ve ömür ne kadar uzasa bile
İnsana saadet gelince sevinci çevreyi etkiler.
Sıkıntı ile karşılaşınca ardından esir gelir,
Saadette de sıkıntıda da ayrı ayrı öyle nimetler vardır ki,
Bunları idrak etmeye değil hayaller, karalar ve denizler bile dar gelir.

Buna göre insan, Allah'ın ululuğu hakkında kesin bir bilgiye varınca, kulluk vazifesini kesinlikle benimser, iman kalpte kökleşince Allah'a ibadet etme gerekliliği kendiliğinden ortaya çıkar. İman **"zâhir"** ve **"bâtın"** olmak üzere iki kısımdır. Zâhirî iman, iman dil ile ifade etmektir, bâtınî iman ise kalp ile bağlanmaktır.

Müminlerin Allah'a yakınlık dereceleri bir birinden farklıdır, ibadet dereceleri de değişiktir. İman, kadere rıza, ihlâs ve tevekkülde gösterebildikleri yükselişe göre ve ilâhî mevhibeden alabildikleri pay oranına göre onları birleştirir, ihlâs, kulun işlediği amele karşılık Allah'tan mükâfat dilemesidir. Çünkü âyette de buyrulduğu üzere;

﴿ وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴾

"Sizi de, işlediğiniz amelleri de aslında Allah yaratmıştır."

Buna göre yapılan ibadet sevap umuduna ve ceza korkusuna dayanıyorsa böyle düşünen kul gerçek mânâda ihlâs sahibi olamaz, o kendi nefsi için çalışmış olur.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَا يَكُنْ اَحَدُكُمْ كَالْكَلْبِ السُّوءِ، اِنْ خَافَ عَمِلَ، وَلَا كَالْاَجِيرِ السُّوءِ،

اِنْ لَمْ يُعْطَ اَجْرًا لَمْ يَعْمَلْ.

"Hiçbiriniz, yalnız sahibinin korkusu ile görev yapan, yaramaz bir köpek gibi veya ücreti verilmeyince çalışmayan kötü bir çırak gibi olmamalıdır."

Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللّٰهَ عَلٰى حَرْفٍ فَاِنْ اَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَاَنَّ بِهِ وَاِنْ اَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلٰى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةَ ذٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ﴿الحج ؛ ١١﴾

"Bazı kimseler Allah'a tek taraflı bir düşünce ile ibadet ederler, eğer kendilerine hayır gelirse tatmin olurlar, ama eğer bir fitne ile karşılaşırlarsa yüz çevirirler. Bunlar hem dünyada ve hem de âhirette zarardadırlar. Bu, apaçık bir ziyandır."[238]

Allah'a ibadet etmemiz ve bu ibadetin farz oluşu üzerimize geçmiş farz kereminden dolayıdır. Kaldı ki O'nun bize bu yolda emir vermiş olması, ibadetimize karşılık mükâfat vermesi, fazilet ve emrini kırdığımız takdirde ceza vermesi bir adalettir.

"Tevekkül"e gelince, sıkıntı ve darlık anında ve başımıza bir belâ gelince gönül rahatlığı ve soğukkanlılık içinde Allah'a güvenmektir. Allah'a tevekkül edenler, her şeye yalnız O'nun gücü yettiğini, ferahlığa çıkaracak araçların O'nun her şeyi planlayıp zamanı gelince yaratan otoritesine bağlı olduğunu bilirler.

Böyleleri ne atalarından, ne çocuklarından, ne servetlerinden ve ne de teknolojik ürünlerden medet ummazlar. Tersine O'nun gösterdiği istikâmetten yürüyerek her şeyi O'na havale ederler, durum ve şartlar ne olursa olsun. O'nun başkasını dayanak ve umut kaynağı olarak tanımazlar.

Zaten kendisine tevekkül edenlere O, kâfidir.[239]

"Rıza"ya gelince o da ilâhî takdirin her türlü gelişmelerini gönül hoşnutluğu ile karşılamaktır.

Âlimlerimizden biri der ki; **"Allah'a en yakın kimseler, O'nun kendilerine ayırdığı payı en ziyade gönül huzuru ile benimseyenlerdir."**

---

[238] Hacc sûresi; 11
[239] Talak sûresi; 3

Şu vecizeyi düşünerek okuyalım; **"Nice sevinçler aslında hastalıktır, nice hastalıklar da aslında şifâdır."**

Nitekim bir şair şöyle der;

Her nimet, azı dişleri arasında senin için türlü belâlar saklar,

Buna karşılık belâlar beklediğin yerden sevindirici sonuçlarla karşılarsın.

Yaşadıkça başına gelenlere karşı sabırlı ol, çünkü her şeyin sonu vardır,

Her sıkıntının bir ferahlığı, her harisin bazı kusurları vardır.

Hiç şüphesiz, bize en yeterli söz Allah'ın kelâmıdır.

Ulu Allah (c.c) bu konuda şöyle buyuruyor;

وَعَسٰٓى اَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسٰٓى اَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿البقرة ؛ ٢١٦﴾

"Aslında hakkınızda hayırlı olan bir şey sizin hoşunuza gitmeyebilir. Buna karşılık hakkınızda şer olan bir şey sizin hoşunuza gidebilir. Hiç şüphesiz siz değil, Allah bilir."[240]

Bilesin ki, kul dünya sevgisini terk etmedikçe, Allah'a karşı ibadetini kemâle erdiremez. Bir vecize şöyledir; ***"En tesirli nasihat arada perde kalmaksızın kalbe ulaşan nasihattir"*** **"Aradaki perdeler"**de hiç şüphesiz dünyanın koyduğu engellerdir.

Hikmet ehlinin sözlerindendir; ***"Dünya bir anlık bir zamandır, sen onu ibadetle geçir."***

Şair Ebu Velid-ül Bacı bu konuda şöyle der;

Ben kesinlikle bildikten sonra,

Bütün ömrümün aslında bir an olduğunu,

Neden onun kıymetini bilerek, onu,

İyilik ve ibadet yolunda kullanmayayım?

Sahâbilerden biri, bir gün Peygamberimize (s.a.v); "Ölmek istemiyorum!" dedi. Peygamberimiz (s.a.v) ona; "Malın mülkün var mı?" diye sordu, adam "Var!" deyince Peygamberimiz (s.a.v) de ona;

قَدِّمْ مَالَكَ، فَاِنَّ الْمَرْءَ عِنْدَ مَالِهِ.

---

[240] Bakara sûresi; 216

"Ölümden kurtuluş olmadığına göre malını kendinden önce gönder (hayırlı yolda sarf et) **çünkü insan malının yanındadır."** buyurdu.

Rivâyet edildiğine göre, Hz. İsa (a.s) der ki; **"İyilik şu üç şeyde belirir; Dilde, bakışta ve susuşta. Allah'ı zikretmenin dışında kalan konuşma, boş sözdür. İbret almaktan başka amaç taşıyan her bakış hatadır. Düşünce içinde geçmeyen her sükût de oyalanmaktan başka bir şey değildir. Dünyayı bırakmak, onun gelişmeleri hakkında fikir yürütmekten ve hazları peşinde koşmaktan vazgeçmek ile olur. Çünkü düşünce, nefse** (benliğe, şahsiyete) **bağlı olduğu için, dileği doğurur. Helâl olmayan şeylere bakışlarını salmaktan sakın, çünkü bakış hedefine varan bir ok ve buyruğunu dinletebilen bir pâdişahtır."**

Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلنَّظَرَةُ سَهْمٌ مِنْ سَهَامِ اِبْلِيسَ، فَمَنْ تَرَكَهَا مَخَافَةَ اللهِ تَعَالَى اَعْقَبَهُ اِيمَانًا يَجِدُ طَعْمَهُ فِى قَلْبِهِ.

"Bakış şeytanın bir okudur. Bakışını haram hedeflerden, Allah korkusu ile alıkoyanlara, Allah bu davranışlarına karşılık hazzı kalpte duyulan bir iman bağışlar."[241]

Şu vecizeleri dikkat ile okuyalım;

- Bakışlarını başıboş bırakanlar, sık sık hayal kırıklığına uğrar.

- Hep öteye beriye bakmak, olayların perdesini kaldırır, insanı rezil eder, cehennemdeki ikamet müddetini uzatır.

- Gözlerine sahip ol. Çünkü eğer onları başıboş salacak olursan seni günaha düşürürler, fakat onlara hâkim olduğun takdirde diğer organlarına da hâkim olmuş olursun.

Eflâtun'a sormuşlar; **"İşitmek mi, yoksa görmek mi kalbe daha zararlıdır?"** Feylesof'un cevabı şu olmuş; **"Bakış ile işitmek kalp için kuşun iki kanadı gibidir. Kuş, her iki kanadı olmadan ne havalanabilir ve ne de yere konabilir. Bir kanadı kırık kuş, sırf diğerinin yardımı ile havalanırken sıkıntı çeker, daha çok yorulur."**

Muhammed İbn-i Zey (rahimehullah) der ki; **"İnsanın her önüne gelene bakması, hem Allah katında ve hem de aklı başında kimselerin gözünde yeterli bir kusurdur."**

Adamın biri önü sıra giden bir köleye bakıp gülüyormuş, zâhidlerden biri ona şöyle demiş; "Behey aklı bozuk! Kalbi bozuk ve bakışı zehirli

---

[241] Kuzâî, Müsnedü'ş-Şihâb 219

adam! Sen amellerini yazan ve davranışlarını tespit edici ve koruyucu kâtip meleklerden utanmıyor musun? Onlar sana belâya uğramış ve derin bir bataklığa gömülmüş bir zavallı olarak bakıyorlar. Sen ise bu durumda iken kendisini seyredenleri, gözlerini üzerine dikenleri umursamazların tutumunu benimsemişsin."

Kadı Ercanî bir şiirinde şöyle der;

Ey gözlerim, bir bakışta amacınıza vardınız,
Kalbi en zararlı yere sürüklediniz.
Ey gözlerim, çekin elinizi kalbimden, çünkü
İki kişinin bir kişiyi öldürmeye yürümesi nâmertliktir!

Hz. Ali (kerramellahu veche) buyurur; **"Gözler şeytanın tuzaklarıdır, vücuttaki organların en çabuk etkilisi ve en ağır darbelisidir. Allah'a ibadet etmek yolunda vücudunun organlarını nefsinin kontrolü altına veren kimse amacına ulaşır. Buna karşılık organlarını nefsinin hazlarının emrinde kullandıran kimse ise bütün amellerini silip süpürmüş olur."**

Bir şair şöyle der;

Müridin nefsi Allah'a ibadete yönelince,
Kötülüğe sürükleyen sebepler, üzerindeki tesirini yitirince,
Vücudun bütün organları bu yolda ona uyunca,
Bu durum onun hesabına çeşitli nimet bağışlar getirir,
Ebedilik yurdunda cömert insanlar onu bekler.
Günahkâr küçük-büyük her türlü günahın kökünü kazıyınca.

Abdullah İbn-i Mübarek (rahimehullah) buyurur; **"İmanın özü, Peygamberimizin (s.a.v) getirip öğrettiklerinin doğruluğunu kabul etmektir. Çünkü Kur'ân'ın doğruluğuna inanan kimse, onu tatbik etmeye koyularak ebediyen cehennemlik olmaktan kurtulur. Haramlardan sakınan kimse tevbe etmeye yönelir. Helâl ile beslenen takvâya yönelir. Farz ibadetlerini gerçekleştiren kimsenin Müslümanlığı sağlamlaşır. Doğru konuşan sıkıntılardan kurtulur. Haksızlıklardan uzaklaşan *"kısas"*tan kurtulur. Peygamberimizin sünnetlerini uygulayan kimsenin ameli özleşir. Sırf Allah rızasına yönelen kimsenin ameli kabul edilir."**

Rivâyet edildiğine göre, sahabilerden Ebu Derda (r.a) bir gün Peygamberimize; "Ya Resulullah! Bana bir şeyler tavsiye et" diye başvurur. Peygamberimiz (s.a.v) onun bu arzusunu şöyle cevaplandırır;

- "Ey Ebu Derda! Kazancın helâl, amelin sâlih olsun. Allah'tan gündelik rızık dile ve kendini ölülerden say.

İşlediğin amelleri beğenmekten sakın, bu durum amelleri ortadan silen korkunç bir tehlikedir. Çünkü amellerini beğenen kimse, yaptıkları kabul edilmiş mi, yoksa geri mi çevrilmiştir diye düşünmeden Allah'ı minnet borcu altına koyduğu kanaatine varır.

Oysaki hayal kırıklığı ve zillet getiren nice günah vardır ki büyüklük ve kendini beğenmişlik duygusu doğuran ibadetten daha hayırlıdır."

Amellerinde riyâya düşmekten de sakın. Allah'ın;

وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ ﴿الزُّمَر ؛ ٤٧﴾

"O gün hiç hesap etmemiş oldukları şeyler Allah tarafından karşılarına çıkarılır"[242] âyeti şöyle tefsir edilmiştir; **"Bazı kimseler dünyada iyilik sayarak işledikleri nice amelleri, kıyamet günü olarak karşılarına çıkar."**

Seleften bir zat bu âyet okunurken; "Vay riyâkârların başlarına gelene" derdi.

Öte yandan Ulu Allah (c.c)'ın;

وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ اَحَدًا ﴿الكَهْف ؛ ١١٠﴾

"Allah'a yaptığı ibadete hiçbir ortak koşmasın" âyetinin mânâsı şöyledir; **"Yani bu kimse yaptığı ibâdeti ne gösteriş maksadı ile açığa vursun, ne de yaptığından utanarak gizlesin."**[243]

İbn-i Mesud (r.a)'dan rivâyet edildiğine göre, Kur'ân'ın en son inen âyeti şudur;

وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ اِلَى اللّٰهِ ثُمَّ تُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ

وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿البَقَرَة ؛ ٢٨١﴾

"Allah'a döndürüleceğiniz ve herkese, haksızlığa uğramaksızın kazandığının karşılığının verileceği günden korkunuz."[244]

Şair Muhammed İbn-i Beşir şöyle der;

Dünün, yanılmaz bir şahit sıfatı ile geride kalmıştır.
Bu günün de yaptıklarına şahit olacaktır.
Eğer dün bir kötülük kazanmışsan, bugün hamd ederek iki iyilik işle.
İyilik işlemeyi, sakın yarına bırakma.
Çünkü bakarsın ki, "yarın" gelmiş ve sen yoksun!

Diğer bir şair de şöyle der;

---

[242] Zümer sûresi; 47
[243] Kehf sûresi; 110
[244] Bakara sûresi; 281

Arzularına uyarak günahı hemen işlersin,
Öte yandan ileride tevbe edeceğini umarsın
Bir müddet sonra ansızın ölüm gelir!
Bu yaptığın akıllı ve tedbirlilerin işi değildir!

Hz. Davud (a.s) Hz. Süleyman (a.s)'a der ki;

1- Mümin henüz elde edemedikleri konusunda Allah'a tevekkül eder.

2- Mümin elde ettiklerinden hoşnut olur.

3- Mümin elinden kaçanlar için sabreder.

Bir vecize de şöyle denilmiştir;

"Belâya karşı sabreden muradına erer."

Bir şair şöyle der;

Başına bir belâ gelince sabretmelisin,
Hayal kırıklığına ve acıya düşmemelisin.
Eğer dünya, ziyneti ile üzerine gelecek olursa
Buna karşı direnmek, iyilik ve takvâ delilidir.
Her iki durumda da zor kullanarak nefsin ile devamlı cihad et ki,
Hiçbir engel ile karşılaşmadan umduğuna ulaşasın.

Diğer bir şair de şöyle der;

Sabır, dileğin anahtarıdır.
O, her zaman, hedefe varmanın yardımcısıdır.
Sabret, ne kadar uzasa bile geceler,
Çok defa mahzuna yardım etmiştir.
Sabır sayesinde nice "heyhat, olması imkânsız" denen hedefe varılmıştır."

Başka bir şair de şöyle der;

Sabır imanın en sağlam kulpudur.
Şeytanın kışkırtmalarına karşı kalkandır o,
Sabırda faydalı sonuçlar vardır.
Tez canlılığın ise sonu hüsrandır.
Zaman sana keder ulaştırdı ise,
Bize karşı zaten devirlerin tutumudur bu.
Güzelim sabır zırhına bürün.
Kesinlik ile bil ki, sabır cennetin kılavuzudur.

Sabır çeşit çeşittir. Birisi, en uygun vakitlerde ve eksiksiz olarak farz ibadetleri işlemeye devam etmektir. Bir başkası, nafile ibadet işlemeye devam etmektir. Bir diğer arkadaş ve komşuların acı veren davranışlarına katlanmaktır.

Bir başka çeşit sabır, fakirliğe ve hastalıklara dayanmaktır. Bir diğer sabır çeşidi de günahlara, nefsin azgın arzularına, günah olması muhtemel şeylere, bütün organların işlerine ve diğeri faydasız davranışlara karşı durabilmektir.

YİRMİ SEKİZİNCİ BÖLÜM

ÖLÜMÜ HATIRLAMAK

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَكْثِرُوا مِنْ ذِكْرِ هَاذِمِ اللَّذَّاتِ.

"Dünyevi hazları gözden düşüren ölümü sık sık hatırlayınız."[245]

Hadisi şöyle açıklayabiliriz; Ölümü sık sık hatırlayarak dünya hazlarına karşı olan hevesinizi kırınız ki, Allah'a yönelesiniz.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَوْ تَعْلَمُ الْبَهَائِمُ مِنَ الْمَوْتِ مَا يَعْلَمُ ابْنُ اٰدَمَ مَا اَكَلْتُمْ مِنْهَا سَمِينًا.

"Eğer hayvanlar ölüm hakkında insanların bildiğini bilselerdi, hep zayıf hayvan eti yemek zorunda kalırdınız."[246]

Hz. Âişe (r.anha) Peygamberimize bir gün "Kıyamet günü, şehitler ile birlikte mahşere gelen olacak mı?" diye sorar. Peygamberimiz (s.a.v) bu soruya; **"Evet! Ölümü günle gecede yirmi kere hatırlayanlar"** diye cevap buyurdu.

Bu üstün faziletin sebebi, ölümü akla getirmenin oyalama yurdu olan dünyadan soğumayı gerektirmesi ve âhiret için hazırlık yapmaya yol açmasıdır. Ölümü hatırdan çıkarmak ise dünya hazlarına dalmaya sürükler.

Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

تُحْفَةُ الْمُؤْمِنِ الْمَوْتُ.

"Ölüm, mümine hediyedir."[247]

Peygamberimizin ölümü, mümin hesabına hediye sayması şundan ileri geliyor; Çünkü nefsinin çeşitli isteklerini karşılamanın sıkıntılarına katlanmak, azgın arzularını sınırlamak ve şeytana karşı devamlı olarak kendini savunmak gibi vazifeleri omzunda taşıdığından dolayı, dünya mümin

---

[245] Nesâî, Kübrâ 1950; Tirmizî, 2307; İbn Mâce, 4258; İbn Hibban 2995
[246] Kuzâî, Müsnedü'ş-Şihâb 1434; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 2097
[247] Kuzâî, Müsnedü'ş-Şihâb 150; İbn Mübârek, Zühd 599; Beyhakî, Şuabü'l-İman 9884

için bir çeşit zindandır. Ölüm onu bu azaptan kurtarmaktır. Bu kurtuluş onun hakkında bir hediyedir.

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْمَوْتُ كَفَّارَةٌ لِكُلِّ مُسْلِمٍ.

"Ölüm, her Müslüman için bir kefarettir."[248]

Peygamberimiz bu hadisi ile halka ne eli ile ne de dili ile zarar vermeyen, kendini mümin ahlâkının canlı numûnesi haline getiren, ufak tefek kusurlar dışında büyük günahların kirine bulaşmamış gerçek müminleri kastetmektedir. İşte ölüm böylesine büyük günahlardan kalabilmiş ve farz ibadetleri yerine getirmiş kimselerin ufak tefek günahlarına kefaret ve temizleyici olur.

Ata-ul Horasani der ki; Peygamberimiz (s.a.v) bir gün yüksek sesli kahkahaları dışardan duyulan bir meclise uğradı ve onlara; **"Dünya hazlarının bulandırıcısını anarak meclisinizi karıştırır."** diye buyurur. Oradakiler; **"Dünya hazlarının bulandırıcısı nedir?"** diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v); **"Ölüm!"** diye cevap verir.

Enes der ki Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurdu;

اَكْثِرُوا مِنْ ذِكْرِ الْمَوْتِ فَاِنَّهُ يُمَحِّصُ الذُّنُوبَ، وَيُزَهِّدُ فِى الدُّنْيَا.

"Ölümü sık sık hatırlayınız, çünkü günahları giderir ve sizi dünyadan soğutur."[249]

Diğer bir hadiste;

كَفٰى بِالْمَوْتِ مُفَرِّقًا.

"Ölüm uyarıcı olmaya kâfidir."[250]

Başka bir hadiste;

كَفٰى بِالْمَوْتِ وَاعِظًا.

"Ölüm vâiz olmaya kâfidir" buyurmuştur.[251]

Peygamberimiz (s.a.v) bir gün mescide girince içerdekilerin yüksek sesle gülerek konuştuklarını görür, onlara;

---

248 Beyhakî, Şuabü'l-İman 9885; Deylemî, Müsned 6717; Kuzâî, Müsnedü'ş-Şihâb 179
249 Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 501
250 Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 1933
251 Beyhakî, Şuabü'l-İman 10556; İbn Mübârek, Zühd 148

اَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا لِلْمَوْتِ، وَاَشَدُّهُمْ اِسْتِعْدَادًا لَهُ، اُولَئِكَ هُمُ الْاَكْيَاسُ، ذَهَبُوا بِشَرَفِ الدُّنْيَا، وَكَرَامَةِ الْاٰخِرَةِ.

"Ölümü hatırınıza getiriniz. Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, benim bildiklerimi bilseydiniz az güler, çok ağlardınız" buyurdu.[252]

Peygamberimizin de bulunduğu bir mecliste sahâbiler birini söz konusu ederek hayli överler. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) sahabîlere; **"Sözünü ettiğiniz arkadaşınız ölümü anar mıydı?"** diye sordu. Sahabîler; **"Biz onun ölümden bahsettiğini hiç duymuş değiliz"** diye cevap verdiler. O zaman Peygamberimiz (s.a.v); **"O hâlde arkadaşınız sizin övdüğünüz gibi değildir."** buyurdu.

İbn-i Ömer (r.a) der ki; "On kişilik bir grubun onuncusu olarak Peygamberimizin ziyaretine vardım. Ensar'dan biri Peygamberimize "İnsanların en zekisi ve değerlisi kimdir, ya Resulullah?" diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v) bu soruya şöyle cevap verdi;

اُذْكُرُوا الْمَوْتَ، اَمَا وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لَوْ تَعْلَمُونَ مَا اَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلاً، وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا.

"En zeki ve en değerli kimseler ölümü en sık anan ve onun için en çok hazırlık yapan kimselerdir. Bu kimseler dünya şerefi ve âhiret üstünlüğünü birlikte yanlarında götüren zekilerdir."[253]

Hasan-ül Basrî (rahimehullah) buyurur; **"Ölüm dünyanın değerini düşürdü ve aklı başında kimselerin huzurunu yok etti."**

Rebi' İbn-i Haysem buyurdu; **"Müminin, ölümden daha değerli bir beklediği yoktur. Benim ölümümü kimseye duyurmayın, hemencecik beni Rabbime teslim edin."**

Ehli hikmetten bir zat, bir arkadaşına gönderdiği mektupta şunları yazdı; "Ey kardeşim, ölümü özleyip de bulamayacağın âleme (âhirete) göçmeden önce bu âlemde iken ölümden kork."

İbn-i Sirin'in (rahimehullah) yanında ölümden söz edildiği zaman vücudunun bütün organları donakalırdı.

Ömer İbn-i Abdülâziz (r.a) her gece fıkıh âlimlerini sarayında sohbete

[252] Buharî, 997; Müslim, 91
[253] Taberanî, Kebîr 13356, Evsat 6488, Sağîr 1008

çağırır, hep birlikte ölümden, kıyamet gününden ve âhiretten bahsederek, sanki önlerinde cenaze varmış gibi gözyaşı dökerlerdi.

İbrahim-i Teymî (rahimehullah) buyurur; **"İki şey beni dünyadan haz duymaz hâle getirdi. Ölümü ve Allah'ın huzuruna dikileceğimi düşünmek."**

Kâ'b İbn-i Ahbar (rahimehullah) buyurur; **"Öleceğini bilen kimse dünyanın sıkıntı ve meselelerine önem vermez."**

Mutarrif (rahimehullah) buyurur; "Rüyamda, Basra Camii'nin ortasındaki kürsîden seslenen birinin şöyle dediğini duydum; **"Ölümü hatırlamak, Allah'tan korkanların kalbini parça parça etmiştir. Yemin ederim ki, ben onları ne yapacaklarını şaşırmış görüyorum."**

Eş'as (rahimehullah) der ki, **"Hasan-ül Basrî'nin yanına girerdik kendisi sanki ateş, sanki bir âhiret işi ve ölüm hatırası idi."**

Safiyye (r.anha) buyurur ki; "Kadının biri bir gün Hz. Âişe'ye (r.a) gelerek kalbinin katılığından dert yandı. Hz. Âişe (r.a) ona; "Sık sık ölümü hatırla, o zaman kalbin yumuşar" dedi. Kadın, Hz. Âişe'nin tavsiyesini tatbik edince gerçekten kalbi yumuşadı. Bundan dolayı bir müddet sonra yine Hz. Âişe'nin ziyaretine gelerek ona teşekkür etti."

Hz. İsa'nın (a.s) yanında ölümden bahsedilirken derisi kanardı.

Hz. Davud (a.s)'un yanında ölümden kıyamet gününden söz edildiği zaman, vücûdunun organları birbirinden ayrılacak derecede ağlar ve ancak Allah'ın rahmetinden bahsedilince kendine gelirdi.

Hasan-ül Basrî (rahimehullah) buyurur; **"Gördüğüm bütün aklı başında kimseler ölümden korkuyor ve ölünün arkasından hüzün duyuyor."**

Emevî halifelerinden Ömer İbn-i Abdülaziz (r.a) çevresindeki âlimlerden birine; "Bana vaaz et" der. Âlim; **"Ölümü tadacak ilk halife sensin"** der. Halife; "Devam et!" der. Âlim; **"Hz. Âdem'e (a.s) varıncaya kadar bütün ataların ölümü tatmaktan kurtulamamışlardır. Şimdi ise sıra sana geldi"** der. Bunun üzerine Ömer İbn-i Abdülaziz ağlamaya başlar.

Rebi' İbn-i Hasem (rahimehullah) evinde bir kuyu kazmış, her gün birkaç kere içine girer yatarmış, böylelikle ölüm düşüncesini hafızasında canlı tutarmış ve soranlara dermiş ki; **"Ölüm duygusu bir an bile kalbimden çıksa hemen kalbim bozulur."**

Mutarrıf İbn-i Abdülâziz (rahimehullah) buyurur; **"Şu ölüm, varlık sahiplerini varlıklarına kanmaktan alıkoydu, o hâlde ölümsüz bir varlık ve saadet arayınız."**

Halife Ömer İbn-i Abdülâziz (r.a) Anbese'ye dedi ki; **"Ölümü sık sık**

an. Eğer geniş imkânlar içinde yaşıyorsan, bu hatırlama, seni mütevazi imkânlara yöneltir. Eğer kıt imkânlar içinde yaşıyorsan bu hatırlama, yaşama imkânlarını geniş saymana yol açar."

Ebu Süleyman-üd Daranî (rahimehullah) der ki; "Ümmü Harun'a "Ölmek ister misin?" diye sordum; "Hayır!" dedi. "Niçin?" diye sordum, bana şu cevabı verdi; **"Bir insanın emrini kırmış olsam, onunla karşılaşmak istemezdim.** (Allah ile) **nasıl karşılaşmayı isteyebilirim ki, O'nun emrini kırdım."**

Ebu Musa el-Temimî (rahimehullah) buyurur; "Meşhur şair Farezdek'in eşi vefat etmişti. Basra şehrinin bütün ileri gelenleri cenazeye gelmişti, aralarında Hasan-ül Basrî (rahimehullah) da vardı. Farezdek'e dedi ki; "Ya Ebu Firas (Farazdek'in lâkabı) bu gün için ne hazırladın?" Farezdek; "Altmış yıldan beri tekrarladığım (Lâ ilâhe illallah...) şahadet cümlesini" diye cevap verdi.

Farezdek eşi toprağa verildikten sonra kabrin başına dikilerek bir mersiye söyledi, şu beyitler o mersiyeden alınmıştır;

Korkarım ki, beni affetmezsen kabrin ötesinde ondan,
Daha dar ve daha yakıcı bir yerden yakamı kurtaramam.

Kıyamet günü bana sert bir güdücü ve Farezdek'i süren bir sürücü geldiği vakit hiç şüphesiz boynu bukağılı cehenneme yürüyen kimseler Âdemoğullarından hayrete uğrarlar.

"Kabirde yatanlar hakkında Arap şâirleri şöyle demişlerdir; "Mezarlığın başında dur ve şöyle seslen; **"Hanginiz karanlığa gömülmüştür."**

"Hanginize kabri içinde iyi davranılmıştır da muhafızları onu emin bir uykuya dalmasına müsaade etmişlerdir."

Dışarıdan bakan gözlere göre mezarlıkta tek bir sükûnet vardır,
Belli değil ölüler arasındaki derece farkları
Eğer sana cevap verselerdi, içinde bulundukları durumun içyüzünü
Açıklayan bir dil ile sana her şeyi anlatırlardı
İtaat içinde olanları, cennet bahçesine inmiştir.
Dolaşır dilediğince ağaçları arasında.
Azgın günahkârlara gelince onlar çukurda kıvranıyorlar, yılanlarına yuva olarak
Akrepler de yürür üzerine doğru, rûhu onların ısırmaları yüzünden ağır bir işkence altındadır.

Malik İbn-i Dinar buyurur ki; "Bir gün bir mezarlığın yanından geçerken şu şiiri söyledim;

Mezarlığa vardım, onlara seslendim;

Hani nerede ulular ve küçümseyenler?
Nerede, büyüklüğüne delil getirenler?
Övündüğü zaman sözleri doğru bulunanlar nerede?

O sırada mezarlıktan bir ses geldi. Sesi duyuyor, fakat sesleneni göremiyordum, şöyle diyordu;

Yok, oldu hepsi, yok haber verecek kimse,
Öldüler hepsi, haber de öldü.
Toprağın kızları gece gündüz demeden,
O vücutların güzelliklerini mahvediyor,
Ey göçüp gidenleri soran kişi,
Gördüklerinden ibret almıyor musun?

Bir kabrin üzerinde şu yazı bulunmuştur;

Mezarlar sana sesleniyor, oysaki onlar dilsizdir, konuşmazlar,
Sakinleri de toprak altında suskun yatıyor,
"Ey doymak bilmez bir ihtiras ile dünyalık yığan kimse,
Bu dünyalığı kim için biriktiriyorsun?
Hâlbuki sen öleceksin!

İbn-i Semmak (rahimehullah) buyuruyor ki; "Bir gün mezarlıktan geçerken kabirlerden biri üzerinde şu manzum kitabeyi okudum;

Akraba ve yakınlarım, kabrimin yanından gelip geçiyorlar,
Sanki beni hiç tanımamışlar gibi!
Mirasçılar malımı bölüşüyorlar,
Fakat borçlarımı tereddütsüz reddediyorlar.
Herkes payını almış ve kendi hayatını yaşıyor,
Aman Allah'ım! Ne de çabuk unuttular beni!

Diğer bir kabir üzerinde de şu yazı bulunmuştur;

Tanıdıklar arasındaki gerçek dost çabucak kayboluyor,
Ne kapıcı ve ne de bekçi ölüme engel olamıyor.
O hâlde dünyadan ve dünya hazlarından nasıl ferahlık buluyorsun?
Ey sözleri ve nefesleri sayılan kimse!
Ey gafil! Kusurlara batmışsın.
Ömrünü dünya hazlarına dalarak harcamışsın!
Ölüm; aldandı diye, câhile nedâmet etmez.
Başkalarına bilgi dağıtanlara da acımaz!
Başında durduğun nice kabrin içindekini
Ölüm cevap veremez, dilsize çevirdi oysa o dilsiz değildi,
Köşkün pek bayındırdı, herkesçe beğeniliyordu,
Kabrin ise bu gün mezarlıkta belirsiz olmuştur.

Başka bir manzum kitabe de şöyledir;

Kabirleri rehin atları gibi dizildiği vakit dostların başında durdum.

Eğer ağlasam da gözyaşlarım boşansa gözlerim aralarındaki yerim görürdü.

(Bir doktorun mezar taşında şu manzum kitabe bulunmuştur.

Bana biri Lokman toprak oldu dediği vakit,
Tıbbından ve kâmilliğinden bahsedilen nerede,
İhtisas ve tedavileri suya düştü,
Heyhat, kendisini savunamayan başkasını savunamaz dedin

Diğer bir mezar taşında da şu manzum kitâbe bulundu.

Ey insanlar! Benim de bir emelim vardı,
Ölüm ona ulaşmaktan alıkoydu beni.
Allah'ından korksun o kimse ki,
Yaşarken amel etme fırsatı bulmuştur.
Gördüğün yere taşınan yalnız ben değilim.
Herkes böyle bir yere taşınacaktır.

YİRMİ DOKUZUNCU BÖLÜM

GÖKLER VE ÇEŞİTLİ CİNSLER

Rivâyete göre, Allah'ın (c.c) ilk yarattığı varlık **"cevher"**dir. Allah cevhere heybet nazarı ile bakınca Allah korkusu ile eridi ve titredi, arkasından su oldu. Sonra Allah suya rahmet nazarı ile bakınca yarısı dondu. Allah bu donmuş sudan **"Arş"**ı yarattı.

Arş da sarsılmaya başlayınca Allah üzerine;

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

"Lâ ilâhe illallah, MuhammedürResulullah" (Allah'tan başka ilâh yoktur. Muhammed Allah'ın resul'üdür)" cümlesini yazdı, o zaman sükûnet buldu.

Geriye kalan suyu, Allah kıyamet gününe kadar kendi hâline sarsılmaya ve kaynaşmaya bıraktı. Nitekim Ulu Allah (c.c);

وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَآءِ ﴿هود ؛ ٨﴾

"O'nun Arş'ı su üzerinde idi"[254] buyuruyor.

Arkasından su çalkalanmaya ve köpürmeye başladı, ondan dumanlar çıktı ve birbiri üzerine yığılarak yükseldi. Dumanın köpüğü vardı. Allah bu köpükten kat halinde yer gökleri yarattı.

Bu safhada yer ve gök tabakaları yapışıktı. Ulu Allah aralarında rüzgâr yarattı ve böylece yer katları ile gök katları birbirinden ayrıldı.

Nitekim Ulu Allah (c.c) bu durumu bildirerek;

ثُمَّ اسْتَوٰى إِلَى السَّمَآءِ وَهِيَ دُخَانٌ ﴿فصلت ؛ ١١﴾

"Sonra semaya doğruldu ki, o bir duman hâlinde idi."[255] buyurur.

Hikmet ehli şöyle der;

- Allah göğü neden dumandan yarattı da buhardan yaratmadı? Çünkü duman düzleri birbirleriyle bağlantılı hâlde yaratılmıştır. Sonuncusu yerinde sabittir. Oysaki buhar dengesiz bir yapıya sahiptir, dönücüdür.

---

[254] Hûd sûresi; 7

[255] Fussilet sûresi; 11

Bu da Ulu Allah'ın ilminin kemâlini ve hikmetini gösterir.

Daha sonra Allah, suya rahmet nazarı ile baktı, su dondu. Nitekim bu husus Peygamberimizin (s.a.v) hadisi ile sabittir.

Gerek gök ile yeryüzü arasında ve gerekse bütün gök katları arasında beş yüz yıllık mesafe vardır. Her gök katının yüksekliği de yine beş yüz yıllık uzaklık tutar.

Söylendiğine göre göğün birinci katı sütten beyazdır. Onu yeşil gösteren **"Kaf"** dağının yeşilliğinin yansımasıdır. Birinci kat göğün adı **"Rakıa"**dır. İkinci kat gökyüzü nûr gibi parıldayan demirdendir, adı **"Reydum"** veya **"Maun"**dur. Üçüncü kat gök bakırdandır, adı, **"Melekût"** veya **"Hayrıyun"**dur.

Dördüncü kat gök beyaz gümüştendir, parlaklığı gözleri kamaştıracak güçtedir, adı **"Zahire"**dir. Beşinci kat gök kırmızı altındandır, adı **"Muzeyne"** veya **"Muzhire"**dir. Altıncı kat gök nûr parıltılı bir cevherdendir, adı **"Halise"**dir. Yedinci kat gök kırmızı yakuttandır, adı **"Lâbiye"** veya **"Dâmıa"** dır.

"Beyt-ül Mâmur" göğün bu yedinci katındadır. Beyt-ül Mâmur'un biri kırmızı yakuttan, öbürü yeşil zebercetten, biri beyaz gümüşten ve öteki kırmızı altmdan olmak üzere dört direği vardır.

Yine söylendiğine göre akikten olan Beyt-ül Mâmur'a her gün yetmiş bin melek girer ve kıyâmet gününe kadar bu meleklerden hiçbiri geri dönmez.

Güvenilir görüşe göre, yeryüzü gökten daha üstündür. Çünkü peygamberler burada yaratılmış ve burada gömülmüştür. Yerin en makbul katı da en üst katıdır. Çünkü varlıklar bu kattan yararlanmaktadırlar.

İbn-i Abbas'tan (r.a) rivâyet edildiğine göre göklerin en üstün katı çatısı üzerinde **"Arş-ür Rahman"**ın bulunduğu gök katıdır. Bu katın ismi Arş'a yakınlığından dolayı **"Kürsî"** dir. Bir de bütün faydalanılan yıldızlar, yedi gezegen hariç, bu kattadırlar. Yedi gezegen yıldız ise göğün yedi katına dağılmış vaziyettedir.

Bunlardan **"Zuhal"** yedinci kat göktedir ve Perşembe gününe tekâbül eder. **"Merih"** beşinci kat göktedir ve Salı gününe tekâbül eder. **"Güneş"** dördüncü kat göktedir ve Pazar gününe tekâbül eder. **"Zühre"** üçüncü kat göktedir ve Cuma gününe tekâbül eder. **"Utarit"** ikinci kat göktedir ve Çarşamba gününe tekâbül eder. Ay, birinci kat göktedir ve Pazartesi gününe tekâbül eder.

Latîf bir nükte;

Ulu Allah (c.c)'m şaşırtıcı bir hilkat cilvesi olarak hiçbirinin diğerine benzememesine rağmen yedi kat göğün hepsi de dumandan yaratılmıştır.

Öte yandan Allah (c.c) gökten indirdiği su sayesinde çeşitli rengi ve değişik tadı olan türlü türlü bitki ve meyveler ortaya çıkarmıştır. Nitekim Ulu Allah (c.c); "Meyve ve bitkileri yiyecek olarak birbirinden farklı üstünlükte yarattık" diye buyuruyor.

Yine Ulu Allah (c.c) Âdemoğullarını da çeşit çeşit tabakalarda yaratmıştır. Kiminin rengi beyaz, kimininki ise siyahtır. Kimi bilgili, kimi cahildir. Oysaki hepsinin kökü aynı yani Âdem'dir. Her yarattığı şeyde "**Kemal**"in ispat eden Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih ederim!

OTUZUNCU BÖLÜM

KÜRSÎ, ARŞ, MUKARREB MELEKLER, RIZIKLAR VE TEVEKKÜL

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ ﴿البَقَرَة ؛ ٢٥٥﴾

"Allah'ın Kürsi'si gökleri ve yeri kaplar."[256]

Bazı tefsir âlimlerine göre "**Kürsî**" Allah'ın ilminden mecazdır. Bazılarına göre O'nun mülkü kastedilmektedir. Bir kısım âlimlerin yorumuna göre ise burada bildiğimiz gök cisimleri kastedilmektedir.

Hz. Ali'den (k.v) rivâyet edildiğine göre; "**Kürsî**" parlak incidendir ve uzunluğunu Allah'tan başka hiç kimse bilmez.

Bir hadiste; "**Göklerle yedi kat yer Kürsî ile birlikte sahrada bir halka gibidir**" buyrulmuştur.

İbn-i Mâce'nin naklettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اِنَّ السَّمَاوَاتِ فِى جَوْفِ الْكُرْسِى، وَالْكُرْسِىُّ بَيْنَ يَدَيِ الْعَرْشِ.

"Gökler, Kürsî boşluğundadır, Kürsî de Arş'ın önündedir."

İkrime (r.a)'nin rivâyet ettiğine göre şöyle demiştir;

---

[256] Bakara sûresi; 255

"Güneş Kürsî nûrunun yetmişte biri kadardır. Arş da perdelerin, yani hicapların yetmişte biri kadardır."

Yine Peygamberimizden nakledildiğine göre, Kürsî'yi taşıyan meleklerle Arş'ı taşıyan melekler arasında yetmiş tane karanlık hicap ve yetmiş tane aydınlık hicap vardır. Her hicap arasında beş yüz yıllık mesafe vardır.

Eğer böyle olmasaydı, Kürsî'yi taşıyan melekler, onların nurundan yanarlardı.

Arş, Kürsî'den daha yüksekte tamamen ışıktan ibaret bir cisimdir ve Kürsî'den ayrı bir yapıdadır. Hasan-ül Basrî bu görüşe katılmaz. Arş'ın kırmızı yakuttan, yeşil bir cevherden, ak inciden ve sâfi ışıktan olduğunu ileri süren çeşitli görüşler vardır.

En doğrusu bu konuda kesin konuşmaktan kaçınmak ve susmayı tercih etmektir. Felek (astronomi) âlimleri Arş'a **"Dokuzuncu Felek"** **"En Üst Felek"** ve **"Felekler Feleği"**, **"Atlas Felek"** yani **"Yıldızsız Felek"** gibi çeşitli isimler verirler.

Çünkü klâsik heyet âlimlerine göre bütün felekler **"Burçlar Feleği"** adını alan sekizinci felekte sabittirler.

Şeriat âlimlerine göre **"Arş"** ve **"Kürsî"** mahlûkatın üst sınırıdır. Tavanıdır, onun dışında hiçbir şey yoktur. Bu sınır, aynı zamanda kulların bilgi hududunu çizmektedir. Bu sınırın ötesini ne idrak etmeye imkân vardır ve ne de bunun ötesine taşan bir araştırmaya girişmek yerindedir.

Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿التَّوْبَة ؛ ١٢٩﴾

"Eğer onlar sana yüz çevirirler ise de ki; "Bana kendinden başka ilâh bulunmayan Allah yeter. Ben sırf O'na dayanıyorum. O, Ulu Arş'ın sahibidir."[257]

Görüldüğü gibi Allah, Arş'ı **"ulu"**luk ile sıfatlandırmıştır. Çünkü varlıkların en büyüğüdür.

Öte yandan yukarıdaki âyette emredilen **"tevekkül"**'ü (sırf Allah'a dayanıp güvenmeyi) Peygamberimiz (s.a.v) hayatında gerçekleştirmiştir. Bu yüzden gerek Tevrat'ta ve gerekse diğer ilâhî kaynaklı kitaplarda Peygamberimiz (s.a.v) **"Mütevekkil** (tevekkül eden, sırf Allah'a dayanıp güvenen) diye anılmaktadır. Neden? Çünkü tevekkül; Allah'ı tek bilip

[257] Tevbe sûresi; 129

O'nu tanımanın tabiî bir neticesidir. Peygamberimiz (s.a.v) de Allah'ı tek bilenlerin efendisi ve O'nu tanıyanların (âriflerin) başıdır.

Zaman zaman sanıldığı gibi, tevekkül tedbirlere ve neticeye götüren sebeplere sarılmaya engel değildir. Tersine böyle olmak emredilmiştir. Nitekim bir taşralı Arap Peygamberimize (s.a.v) "Devemi bağlayayım mı yoksa onu Allah'a tevekkül ederek salıvereyim mi?" diye sorar. Peygamberimiz taşralı Araba; **"Deveni bağla, sonra tevekkül et!"** diye buyurur.

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

لَوْ تَوَكَّلْتُمْ عَلَى اللهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ تَغْدُوا خِمَاصًا.

"Eğer Allah'a tam mânâsı ile tevekkül etseydiniz, O, sabahleyin yola aç çıkarak yuvaya tok dönen kuşların rızkını nasıl veriyorsa sizinkini de öyle verirdi."[258]

Peygamberimiz (s.a.v) burada; **"Kuşların sabahleyin yola çıktıklarını"** belirterek tevekkülün netice sağlayıcı sebeplere yapışmakla birlikte olması gerektiğine işaret buyurmuştur.

- HİKÂYE -

İbrahim İbn-i Edhem ile Şekîk'ül-Belhî (r.a) Mekke'de karşılaşırlar. İbrahim, Şakîk'e; "Seni bu duruma getirmeye sebep ne oldu?" diye sorar. Şakik şöyle cevap verir; "Günlerden bir gün çöle varmıştım.

Kıraç bir yerde yatan, kanatları kırık bir kuş gördüm. Kendi kendime; "Burada oturayım ve bu kuşun rızkının nereden geldiğini gözetleyeyim" dedim. Kuşun karşısında yere çöktüm. O sırada gagası arasında çekirge taşıyan başka bir kuş belirdi, kırık kanatlı kuşun yanına konarak gagası arasındaki çekirgeyi onun gagasına bıraktı.

Bu durumu görünce içimden; "Bu kuşu öbürüne vasıta kılan Ulu Allah (c.c)'a nerede olursam olayım benim rızkımı da sağlamaya kadirdir" diyerek kazanç peşinden koşmaya son verdim ve kendimi tamamen ibadete adadım."

İbrahim İbn-i Edhem, O'na; "Peki neden sen o kırık kanatlı kuşa yiyecek taşıyan sağlam kuş olup daha yüksek dereceli olmak istemiyorsun?

258 Tirmizî, 2344; Ahmed b. Hanbel 1/30; İbn Hibban 730; Beyhakî, Şuabü'l-İman 1283

Sen Peygamberimiz (s.a.v)'in; **"Yüksek el** (verenin eli) **alçak elden** (alanın eli) **daha hayırlıdır"** diye buyurduğunu duymadın mı?

Müminin alâmeti, iki dereceli olan her şeyde, daha üstün olan derecenin peşinden koşmaktır. Böylelikle, ancak iyilerin menziline ulaşabilir." der.

Bu cevabı alan Şakîk, İbrahim'in elini tutarak öptü ve; "Ya Ebu İshak (İbrahim İbn-i Edhem'in lâkabı) sen bizim üstadımızsın" dedi.

Fakat insan bir neticeye ulaşmak üzere sebeplere el attığı zaman gözünü bunlara dikip onlara takılmamalı, tersine her zaman bakışlarının hedefi ve emeğinin amacı Allah olmalıdır. Bu hususta, dilenciyi örnek almalı.

Bilindiği gibi, dilenciler dilenirken bir kap kullanırlar. Fakat kap onun aracı olduğu için dilenirken gözlerini kaba değil, onlara bir şey verecek olan insanlara dikerler.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ سَرَّهُ اَنْ يَكُونَ اَغْنَى النَّاسِ فَلْيَكُنْ بِمَا عِنْدَ اللهِ اَوْثَقَ مِنْهُ بِمَا فِى يَدِهِ.

"İnsanların en zengini olmak isteyen kimse, Allah'ın katında bulunan varlığa elindeki varlıktan daha çok güvenmelidir."

Uzun müddet İbrahim İbn-i Edhem'in (r.a) hizmetinde bulunan Huzeyfet-ül Meraşî'ye bir gün; "Onun yanında bulunduğun süre içinde karşılaştığın en şaşırtıcı olay nedir?" diye sorarlar.

Huzeyfe şu cevabı verir; "Mekke'ye giderken yolda günlerce aç kaldık, sonunda Kûfe'ye vardık, yıkık bir câmiye sığınmıştık.

Bu sırada İbrahim İbn-i Edhem, yüzüme bakarak bana; "Ya Huzeyfe, seni acıkmış görüyorum, öyle mi?" diye sordu. Ben de ona; "Durum şeyhimin gördüğü gibidir" cevabını verdim.

Bunun üzerine; "Bana kâğıt, kalem getir" dedi, istediklerini ona getirdim. Besmele'nin arkasından "Her durumda hedef sensin, her mânâda yöneliş sanadır" diye yazarak şu manzumeyi kâğıda döktü;

Ben hamd edenim, ben şükredenim, ben zikredenim.
Ben açım, ben kayıbım ve ben çıplağım!
Altı durum saydım, ben bunların ilk yarısını üzerime almışım
Ya Rabbi, diğer yarısından da sen kefil ol!
Senden başkasını övmek, benim için cehennem alevlerine dalmaktır.
O hâlde zavallı kullarını cehenneme düşmekten koru!

Manzumeyi bitirince yazılı kâğıt parçasını elime uzattı ve bana; "Dı-

şarı çık ve sakın Allah'tan başkasına gönül bağlama, bu kâğıt parçasını da ilk karşılaştığın kimseye ver" dedi.

Dışarı çıktım, ilk karşılaştığım insan katırına binmiş biri idi, kâğıt parçasını adama uzattım. Adam onu elimden aldı, yazıyı okuyunca ağlamaya başladı; "Bu yazının sahibi neresidir?" diye sordu; "Falan camidedir" diye cevap verdim. Bunun üzerine adam bana içinde altı yüz dinar bulunan bir kese altın verdi ve geçip gitti. Arkasından birine daha rastlayınca ona; "Şu katırın sırtında giden adam kim?" diye sordum, karşımdaki bana "O bir Hıristiyan'dır" diye cevap verdi.

Dönüp İbrahim'in yanına vardım, olup bitenleri anlattım, bana; "O keseye sakın dokunma, çünkü o adam şimdi gelir" dedi. Biraz sonra keseyi bana veren Hıristiyan, İbrahim'in dediği gibi, içeri girdi, İbrahim'in başucunda diz çöktü, onu öpmeye başladı ve arkasından İslâm'ı kabul etti."

İbn-i Abbas (r.a) şöyle demiştir; "Cenab-ı Allah, Arş'ı taşıyan melekleri yaratınca onlara **"Arş'ımı taşıyın!"** diye buyurdu, taşıyamadılar. Bunun üzerine Ulu Allah (c.c) her birinin yanma bütün göklerdeki kadar melek verdi ve hepsine **"Arş'ımı taşıyın!"** diye buyurdu, yine taşıyamadılar.

Bu sefer her bir meleğin yanma göklerdeki bütün melekler ile yerdeki bütün canlıların sayısı kadar melek kattıktan sonra "Arş'ımı taşıyın" diye buyurdu, yine de taşıyamadılar.

Bunun üzerine Ulu Allah (c.c) onlara; **"Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi** (bütün kımıldama ve kuvvet tezahürleri ancak Allah'ın yardımı iledir) **deyin"** diye buyurdu, melekler bunu söyleyince Arş'ı taşıyabildiler.

Fakat rüzgârın sırtında meleklerin ayakları, yedinci kat yere kadar battı. Tabanları hiçbir yere dayanamadığı için Arş'a tutunmak zorunda kaldılar.

Bu arada içlerinden biri düşerde yuvarlanır ve nereye düştüğünü bilmez korkusu ile durmadan aynı cümleleri tekrar ediyorlardı.

Onlar Arş'ı taşıyor Arş da onları taşıyordu ama hepsini Allah'ın gücü taşıyordu.

Rivâyete göre;

"Her sabah ve her akşam yedişer kere *"Hasbiyallahu lâ ilâhe illâ hüve, aleyhi tevekkeltü ve hüve Rabbül Arşil azim"* (Kendisinden başka ilâh bulunmayan Allah bana yeter, ben yalnız O'nun desteğine güveniyorum, O Ulu Arş'ın sahibidir) **diyen kimsenin Allah, eğri doğru ne dileği varsa yerine getirmeyi üzerine almıştır."**

Başka bir rivâyete göre, hadisin son kısmı şöyledir; **"Allah, gerek dünya ile ilgili gerek âhiret ile ilgili ne dileği varsa yerine getirmeyi üzerine alır."**

OTUZ BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNYAYI TERK ETMEK, ONU KÖTÜLEMEK

Dünyayı zem hakkında inen âyetler ve emsali pek çoktur.

Denebilir ki, Kur'ân-ı Kerim'in ekserisi dünyayı aşağılamak, onu insanların gözünden düşürmek ve âhirete yönelmelerini sağlamayı telkin eder. Hatta peygamberlerin amacı da budur, onlar insanlığa ancak bunun için gönderilmişlerdir.

Bu cihet açık olduğu için bu konuda âyet nakletmeyi yersiz gördük, yalnız bu mesele ile ilgili olan hadislerin bir kısmını nakledeceğiz.

Rivâyete göre Peygamberimiz (s.a.v) bir gün yolda yürürken bir koyun leşine rastlar, yanındakilere; **"Bu koyun leşine, sahibinin önem vermediğini kabul eder misiniz?"** diye sordu.

Sahabîler O'na; "Tabii kabul ederiz, önem vermediği için onu çöpe attılar" diye cevap verdiler. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) sahabîlere buyurdu ki;

وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لَلدُّنْيَا اَهْوَنُ عَلَى اللهِ مِنْ هٰذِهِ الشَّاةِ عَلَى اَهْلِهَا، وَلَوْ كَانَتِ الدُّنْيَا تَعْدِلُ عِنْدَ اللهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا شَرْبَةَ مَاءٍ.

"Nefsimi kudreti elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, Allah katında dünya, şu koyun leşinin sahibinin gözünde olduğundan daha değersizdir. Eğer Allah katında dünya bir sivrisinek kanadı kadar değer taşısaydı, ondan kâfirlere bir içim su bile vermezdi."[259]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَجَنَّةُ الْكَافِرِ.

"Dünya, müminin zindanı ve kâfirin cennetidir."[260]

---

[259] Tirmizî, 2344; Ahmed b. Hanbel 1/30; İbn Hibban 730; Beyhakî, Şuabü'l-İman 1283

[260] Tirmizî, 2320; İbn Mâce, 4110; Kuzâî, Müsnedü'ş-Şihâb 1439; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 2107

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلدُّنْيَا مَلْعُونَةٌ، مَلْعُونٌ مَا فِيهَا اِلاّ مَا كَانَ اللّٰهُ مِنْهَا.

"Dünya lânete uğramıştır. Allah rızası için olunanlar dışında dünyadaki her şey de lânete uğramıştır."[261]

Ebu Musa el-Eş'arî'nin bildirdiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

مَنْ اَحَبَّ دُنْيَاهُ اَضَرَّ بِاٰخِرَتِهِ، وَمَنْ اَحَبَّ اٰخِرَتَهُ اَضَرَّ بِدُنْيَاهُ، فَاٰثِرُوا مَا يَبْقٰى عَلٰى مَا يَفْنٰى.

"Dünyayı seven, âhiretine zarar verir, âhireti seven dünyasına zarar verir. Buna göre kalıcı (bâki) **olanı geçici** (fâni) **olana tercih ediniz."[262]**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ.

"Dünyaya, gönül vermek, bütün günahların başıdır."[263]

Sahabîlerden Zeyd İbn-i Erkam (r.a) buyurur; "Bir gün Hz. Ebu Bekir'in (r.a) yanında oturuyordum. Bir ara su isteyince ona bal ile tatlandırılmış su getirdiler. Şerbeti ağzına götürürken bir anda vazgeçerek ağlamaya başladı, onun gözyaşları yanındakileri de ağlattı. Yanındakiler sustu, fakat onun gözyaşları bir türlü dinmedi. Bir ara ağlamasının şiddeti daha da arttı. Devamlı hüngür hüngür ağladığı için yanındakiler, neden gözyaşı döktüğünü ona sormaya fırsat bulamayacaklarını sandılar.

Fakat bir müddet sonra ağlamayı kesti ve gözlerini silince yanındakiler ona; "Ya Resulullah'ın halifesi! Seni ağlatan nedir?" diye sordular. O da şöyle cevap buyurdu;

Bir gün Peygamberimiz (s.a.v) ile birlikte idim, O'nu kendinden bir şeyi kovarken gördüm, yanında başka kimse yoktu; "Ey Allah'ın Resûlü! Kendinden uzaklaştırmak istediğin nedir?" diye sordum, bana şu cevabı verdi;

هٰذِهِ الدُّنْيَا مُثِّلَتْ لِى، فَقُلْتُ لَهَا؛ اِلَيْكِ عَنِّى، ثُمَّ رَجَعَتْ فَقَالَتْ؛

261 Müslim, Zühd 2956; İbn Hibban, Sahih 687, Mevârid 2488
262 Tirmizî, 2322; İbn Mâce 4112; Bezzâr, Müsned 1736; Taberânî, Evsat 4072
263 Ahmed b. Hanbel, 4/412; İbn Hibban, Sahih 709; Kuzâî, Müsnedü'ş-Şihâb 292

اِنَّكَ اِنْ اَفْلَتَّ مِنِّى لَمْ يُفْلِتْ مِنِّى مَنْ بَعْدَكَ.

"Şu dünya gözümün önüne dikildi, ona! "Defol! Uzaklaş benden!" dedim, sonra bana dönerek *-Sen beni başından savdın, ama senden sonra gelenler elimden yakalarını kurtaramayacaklardır-* dedi."[264]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَا عَاجِبًا كُلَّ الْعَجَبِ لِلْمُصَدِّقِ بِدَارِ الْخُلُودِ، وَهُوَ يَسْعَى لِدَارِ الْغُرُورِ.

"Ebedilik yurdunun varlığına inandıktan sonra aldatma yurdunun peşinden koşan kimse, ne kadar şaşkındır!"[265]

Rivâyet edildiğine göre, bir gün Peygamberimiz (s.a.v) bir çöplüğün başında durarak sahabîlere; **"Gelin dünyayı görün!"** diye seslendi, sonra çöplükten çürük bir bez parçası ile kararmış bir kemik parçası aldı ve sahabîlere şöyle dedi;

هٰذِهِ الدُّنْيَا، وَهٰذِهِ اِشَارَةٌ اِلٰى اَنَّ زِينَةَ الدُّنْيَا سَتَخْلُقُ مِثْلَ تِلْكَ الْخِرَقِ، وَاَنَّ الْاَجْسَامَ الَّتِى تُرَى بِهَا سَتَصِيرُ عِظَامًا بَالِيَةً.

"Çöplük dünyayı temsil eder, şu paçavra dünya güzelliklerinin bir gün çürüyüp onun gibi olacağını gösterir, dünyada gördüğüm canlı vücutlar da bir gün çürük kemiğe dönüşecektir."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Dünya, tatlı bir yeşilliktir, Allah yeryüzünü şimdi size devretti, ne yapacağınızı gözlüyor. Dünya İsrail oğullarının önüne yayılınca ve üzerindeki hakimiyetleri pekişince şaşırarak süslere, elbiselere, tatlı kokulara ve kadınlara daldılar."[266]

Hz. İsa onlara dedi ki; **"Dünyayı ilâh tutmayınız ki o da sizi köleleştirmesin. Hazinelerinizi, onları kaybetmeyecek olan Allah'ın katında biriktiriniz. Çünkü dünyada biriktirilen hazinelerin başına bir kaza geleceğinden her zaman endişe edilir.**

Oysaki Allah'ın katında hazine sahibi olanın kazadan korkusu yoktur."

---

[264] Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 2186
[265] Beyhakî, Şuabü'l-İman 10518
[266] Beyhakî, Şuabü'l-İman 10539; Kuzâî, Müsnedü'ş-Şihâb 595

Yine Hz. İsa (a.s);

"Ey havarilerim! Dünyayı sizin için yüzüstü yere yatırdım, benden sonra bir daha belini doğrultmasına imkân vermeyiniz. Zira dünyanın çirkin taraflarından biri, orada Allah'a karşı gelinmesidir. Yine onun diğer bir çirkin yönü, ona yüz çevirmeden âhiretin ele geçirilmesidir.

Ey havarilerim! Dünyayı üzerinde geçilip gidilecek bir köprü kabul ediniz, onu kalıcı bir yurt sayıp imar etmeye kalkışmayınız. Biliniz ki, her günahın kaynağı dünya sevgisidir. Nice bir anlık azgın arzular sahiplerine uzun acılara mal olmuştur.

Dünyayı önünüzde çökerttim ve siz de sırtına bindiniz. Sakın orada krallar ile ve kadınlar ile çatışmaya girişmeyiniz. Krallar ile dünya üzerinde çekişmeye kalkışmayınız, çünkü onları dünyaları ile baş başa bıraktıkça size dokunmazlar. Kadınlara gelince onlara tutulmaktan namaz ve oruç sayesinde kaçınınız.

Dünya hem isteyen, hem de istenen bir şeydir. Dünyadaki rızıklarını tamamlasınlar diye, âhireti gaye edinenlerin dünya, peşlerinden koşar. Buna karşılık dünya düşkünlerini de âhiret arar, ölüm gelip de yakalayıncaya kadar."

Musa Bin Yesar'in rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَخْلُقْ خَلْقًا اَبْغَضَ اِلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا، وَاِنَّهُ مُنْذُ خَلَقَهَا لَمْ يَنْظُرْ اِلَيْهَا.

"Ulu Allah (c.c)'ın, yarattıkları içinde en nefret ettiği varlık, dünyadır, yarattığından beri onun tarafına hiç bakmamıştır."[267]

Rivâyet edildiğine göre, bir gün Hz. Süleyman (a.s) üzerini gölgeleyen kuşlar, sağında ve solunda insanlar ve cinlerden meydana gelmiş maiyet kıtası arasında yürürken İsrail oğullarından bir âbid ile karşılaşır.

İsrail oğlu âbid ona der ki; "Ya Süleyman yemin ederim ki, Allah sana gerçekten muhteşem bir saltanat bağışladı."

Hz. Süleyman bunu işitti ve İsrail oğlu âbide şu cevabı verdi; "Müminin amel defterine yazılan bir tespih, Süleyman'a verilen parlak saltanattan daha hayırlıdır. Çünkü Süleyman'a verilen saltanat geçicidir ama müminin tespih sevabı kalıcıdır."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

[267] Müslim, Zikir ve Dua 2742; İbn Hibban, Sahih 3219

اَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ، يَقُولُ ابْنُ اٰدَمَ؛ مَالِى مَالِى، وَهَلْ لَكَ مِنْ مَالِكَ اِلاَّ

مَا اَكَلْتَ فَاَفْنَيْتَ، اَوْ لَبِسْتَ فَاَبْلَيْتَ، اَوْ تَصَدَّقْتَ فَاَبْقَيْتَ؟

"Servet biriktirme hırsı sizi baştan çıkardı. Âdemoğlu; *"Malım, malım!"* der durur. Oysaki yiyip tükettiğinden, giyip eskittiğinden ve sadaka olarak verip geri kalanını bıraktığından başka ne malın var ki?"[268]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلدُّنْيَا دَارُ مَنْ لاَ دَارَ لَهُ، وَمَالُ مَنْ لاَ مَالَ لَهُ، وَلَهَا يَجْمَعُ مَنْ لاَ

عَقْلَ لَهُ، وَعَلَيْهَا يُعَادِى مَنْ لاَ عِلْمَ لَهُ، وَعَلَيْهَا يَحْسُدُ مَنْ لاَ فِقْهَ

لَهُ، وَلَهَا يَسْعَى مَنْ لاَ يَقِينَ لَهُ.

"Dünya yurtsuzların yurdudur ve züğürtlerin servetidir. Dünya için aklı olmayanlar, varlık biriktirir, onun uğruna cahiller çatışmaya girişir, ondan dolayı anlayışsızlar kıskançlığa kapılır, onun peşinden ancak kesin imana sahip olmayanlar koşar."[269]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ اَصْبَحَ وَالدُّنْيَا اَكْبَرُ هَمِّهِ فَلَيْسَ مِنَ اللهِ فِى شَىْءٍ، وَاَلْزَمَ اللهُ قَلْبَهُ

اَرْبَعَ خِصَالٍ؛ هَمًّا لاَ يَنْقَطِعُ عَنْهُ اَبَدًا، وَشُغْلاً لاَ يَتَفَرَّغُ مِنْهُ اَبَدًا،

وَفَقْرًا لاَ يَبْلُغُ غِنَاهُ اَبَدًا، وَاَمَلاً لاَ يَبْلُغُ مُنْتَهَاهُ اَبَدًا.

"Birinci derecede dünyaya önem veren kimsenin, Allah'tan hiçbir şey beklemeye yüzü olamaz. Ulu Allah (c.c) dört hasleti onun kalbinden hiç çıkarmaz;

1- Kurtuluşu olmayan bir endişe,
2- Hiç boş vakit bırakmayan kesintisiz bir meşguliyet,
3- Hiçbir zenginliğe varamayan fakirlik,
4- Hedefine varması imkânsız bir ihtiras."[270]

Sahabîlerden Ebu Hureyre (r.a) buyurur; "Bir gün Peygamberimiz (s.a.v)

---

[268] Beyhakî, Şuabü'l-İman 10500
[269] Müslim, Zühd 2958; Tirmizi, 2342; İbn Hibban, Sahih 3327
[270] Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/248

bana; **"Ya Ebu Hureyre! Sana bütün içyüzü ile dünyayı göstereyim ister misin?"** dedi, ben de; "Tabii isterim, ya Resulullah" diye cevap verdim.

Bunun üzerine elimden tutarak beni Medine'nin kuru derelerinden birine götürdü, karşımızda insan başları, insan tersi, paçavralar ve kemik parçalarından ibaret bir çöp yığını duruyordu.

Bu manzara karşısında Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurdu; **"Ya Ebu Hureyre! Şu başlar da sizin gibi muhteris ve sizin gibi uzak vadeli emeller peşinden koşan insanların başları idi, şimdi çıplak kemik hâline geldiler, daha sonra da rüzgârda uçuşan toza dönüşeceklerdir.**

Şu tersler de onların çeşit çeşit yiyecekleri idi, nereden kazanmışlar ise kazanmışlar ve midelerine indirmişlerdi, şimdi insanların, yanlarından tiksinti ile kaçıştığı pislikler haline girdiler.

Şu paçavralar onların nişan takıntıları ve elbiseleri idi, şimdi rüzgârda uçuşuyorlar. Şu kemik parçaları da onların binek hayvanlarına ait idi, onların sırtında belde belde dolaşırlardı. Binaenaleyh dünya üzerine ağlamak isteyen ağlayabilir."

Önce sessizce dökülmeye başlayan gözyaşlarımız, gitgide yerini hüngür hüngür ağlamaya bıraktı.

Rivâyet olunur ki Allah (c.c) Hz. Âdem (a.s)'ı yeryüzüne indirdiği zaman ona; **"Yıkılmak üzere bina yükselt ve ölmek için doğur"** buyurmuştur.

Davud İbn-i Hilâl (r.a) der ki; "Hz. İbrahim'e indirilen sayfalarda şöyle yazar. "Ey dünya! Sen gözlerine girmek için süslenip püslendiğin iyi kullarımın gözünde ne kadar önemsizsin! Çünkü ben onların kalbine sana karşı nefret ve senden yüz çevirme duygusu koydum.

Yarattığım varlıklar içinde nazarımda en önemsizi sensin, gelişmelerin cücedir ve yokluğa varır. Çünkü seni yarattığım gün devamlı kalmamana ve yok oluncaya kadar bir elde devamlı bulunmamana hüküm verdim, sana sahip olanların bütün cimrilik ve pintiliğine rağmen böyledir bu! Yüreklerinden hoşnutluk duyarak kalplerini bağlılık istikameti üzerinde tutarak bana ibadet edenlere ne mutlu! Onlara müjdeler olsun ki, yaptıklarına vereceğim karşılık, kabirlerinin üzerine dikilip huzuruma gelirlerken önlerinde yayılan göz kamaştırıcı bir nûr, çevrelerini kuşatmış melekler kafilesi olacaktır, tâ ki dilekleri olan rahmetime ulaşmalarını sağlayıncaya kadar."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلدُّنْيَا مَوْقُوفَةٌ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ، مُنْذُ خَلَقَهَا اللّٰهُ تَعَالٰى لَمْ يَنْظُرْ

اِلَيْهَا، وَتَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛ يَا رَبِّ اجْعَلْنِى لِاَدْنَى اَوْلِيَائِكَ الْيَوْمَ نَصِيبًا، فَيَقُولُ؛ اُسْكُتِى يَا لاَ شَىْءَ، اِنِّى لَمْ اَرْضَكِ لَهُمْ فِى الدُّنْيَا، اَرْضَاكِ لَهُمُ الْيَوْمَ؟

"Allah dünyayı yarattığından beri O, yer ile gök arasında kendi hâlinde bırakılmıştır, Allah onun tarafına hiç bakmaz. Kıyâmet günü dünya; *"Ya Rabbi! Bu gün beni dostlarının en küçük rütbelisine ver"* der. Ulu Allah (c.c); *"Ey hiçlik, sus! Ben seni onlara, dünyada lâyık görmemiştim, şimdi hiç lâyık görür müyüm?"*

Rivâyete göre, Hz. Âdem (a.s) yasaklanmış ağacın meyvesini yediği zaman, midesi içindeki ağırlığı çıkarmak üzere guruldamaya başladı. Oysaki yasak meyveye gelinceye kadar hiçbir cennet yiyeceği midesini böyle bozmamıştı, zaten o ağacın meyvesini yemeleri bu yüzden yasaklanmıştı.

Midesi rahatsızlanan Hz. Âdem, cennet içinde dolanmaya başladı. Allah meleklerden birini onun ile konuşmaya gönderdi, gelen melek ona; **"Ne istiyorsun?"** diye sordu. Hz. Âdem meleğe; **"Mideme çöken ağırlığı boşaltmak istiyorum"** diye cevap verdi.

Allah'ın talimatı üzerine melek Âdem'e şöyle dedi; "Midene çöken ağırlığı nereye boşaltmak istiyorsun. Döşeğine mi, yaygılara mı, nehirlere mi yoksa ağaçların altlarına mı? Burada böyle bir şey için uygun bir yer görüyor musun hiç? Doğru dünyaya in!"

Peygamberimiz (s.a.v) sahabîlere şöyle buyurdu;

﴿لَيَجِيئَنَّ اَقْوَامٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاَعْمَالُهُمْ كَجِبَالِ تِهَامَةَ، فَيُؤْمَرُ بِهِمْ اِلَى النَّارِ﴾ قَالُوا؛ يَا رَسُولَ اللّٰهِ، مُصَلِّينَ؟ قَالَ؛ ﴿نَعَمْ، كَانُوا يُصَلُّونَ وَيَصُومُونَ وَيَأْخُذُونَ هَنَةً مِنَ اللَّيْلِ، فَاِذَا عَرَضَ لَهُمْ شَىْءٌ مِنَ الدُّنْيَا وَثَبُوا عَلَيْهِ﴾.

"Kıyamet günü Allah'ın huzuruna öyleleri gelecektir ki, *"Tıhame"* dağı kadar amelleri olduğu hâlde cehenneme atılmaları emrolunacaktır."

Dinleyen sahabîler; "Ya Resulullah! Bu kimseler namaz da kılıyorlar mıydı?" diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v) sahabîlere şöyle cevap verdi;

"Evet, bunlar, namaz kılarlar, oruç tutarlar, hatta gecenin bir bö-

lümünü de ibadetle geçirirlerdi. Fakat karşılarına bir dünya varlığı çıktığı zaman üzerine çullanırlardı.”

اَلْمُؤْمِنُ بَيْنَ مَخَافَتَيْنِ، بَيْنَ اَجَلٍ قَدْ مَضَى، لاَ يَدْرِى مَا اللهُ صَانِعٌ فِيهِ،
وَبَيْنَ اَجَلٍ قَدْ بَقِىَ، لاَ يَدْرِى مَا اللهُ قَاضٍ فِيهِ، فَلْيَتَزَوَّدِ الْعَبْدُ مِنْ
نَفْسِهِ لِنَفْسِهِ، وَمِنْ دُنْيَاهُ لِاٰخِرَتِهِ، وَمِنْ حَيَاتِهِ لِمَوْتِهِ، وَمِنْ شَبَابِهِ
لِهَرَمِهِ، فَاِنَّ الدُّنْيَا خُلِقَتْ لَكُمْ، وَاَنْتُمْ خُلِقْتُمْ لِلْاٰخِرَةِ، وَالَّذِى نَفْسِى
بِيَدِهِ مَا بَعْدَ الْمَوْتِ مِنْ مُسْتَعْتَبٍ، وَمَا بَعْدَ الدُّنْيَا مِنْ دَارٍ اِلاَّ الْجَنَّةُ
اَوِ النَّارُ.

Peygamberimiz bir hutbesinde şöyle buyurdu;

“Mümin iki korku arasındadır. Biri geçip giden ömürdür ki onun hakkında Allah’ın ne yaptığını bilmez, diğeri kalan ömürdür ki onun hakkında Allah’ın ne hüküm vereceğini bilmez.

O hâlde herkes kendinden kendine, dünyasından âhiretine, hayatından ölümüne ve gençliğinden yaşlılığına azık hazırlamalıdır. Zira dünya sizler için yaratıldı, siz ise âhiret için yaratıldınız.

Nefsimi kudret elinde tutan Allah’a yemin ederim ki, ölümden sonra suali gerektiren bir şey yoktur. Dünyadan sonra da ya cennet, ya cehennemden başka bir diyar yoktur.”[271]

Hz. İsa (a.s) der ki; **“Su ile ateş aynı kapta nasıl barınamazsa, dünya sevgisi ile âhiret sevgisi bir müminin kalbinde öyle bağdaşmaz.”**

Rivâyet edildiğine göre, Cebrail (a.s) Hz. Nuh’a (a.s); **“Ey peygamberlerin en uzun ömürlüsü, dünyayı nasıl buldun?”** diye sorar. Hz. Nûh da; **“Karşılıklı iki kapısı olan bir ev gibi, birinden girdim öbüründen çıktım.”** der.

Hz. İsa’ya; **“İçinde devamlı barınacağın bir ev tutsana”** derler. Hz. İsa da; **“Bizden öncekilerin bıraktıkları yıkıntılar yeter bize”** diye cevap verir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِحْذَرُوا الدُّنْيَا، فَاِنَّهَا اَسْحَرُ مِنْ هَارُوتَ وَمَارُوتَ.

“Dünyadan sakının, çünkü o Hârut ile Mârut’dan daha büyüleyicidir.”

---

[271] Kuzâî, Müsnedü’ş-Şihâb 730; Deylemî, Müsnedü’ş-Şihab 4261

Hasan-ül Basrî (r.a) buyurur; "Peygamberimiz (s.a.v) bir gün sahabîlerin karşısına geçerek onlara şöyle hitap etti;

"Aranızda Allah'ın kendisini manevî körlükten kurtararak görür hâle getirmesini isteyen var mı? Beni dinleyiniz. Dünyaya tutulanların ve dünya ile ilgili uzak vadeli emeller besleyenleri tutkunluk ve emelleri ölçüsünde Allah (c.c) kalplerini kör etmiştir.

Buna karşılık dünyada gözü olmayanlara, ondan fazla bir şey beklemeyenlere Allah, ders görmeden ilim ve kılavuzsuz hidâyet vermiştir.

Beni dinleyiniz! Sizden sonra öyle bir kavim gelecektir ki, saltanatları cinâyet ve zulümsüz yürümeyecek, zenginlikleri cimrilik ve böbürlenmeden hâli olmayacaktır. Sevgileri mutlaka azgın nefsî arzulara dayanacaktır.

Beni iyi dinleyiniz! O günlere kalanlarımızdan zengin olmak ellerinde iken fakirliğe katlananlar, sevgiye kadir iken nefrete karşı tahammül edenler şöhret ve mevki elde edebilecekleri hâlde itilmeye kakılmaya hoşnutlukla dayananlar ve bütün bunları sırf Allah rızası için yapanlara Allah, elli sıddık sevabı verir."[272]

Rivâyet edildiğine göre bir gün Hz. İsâ (a.s) şimşekli, gök gürültülü, sağnak bir yağmura tutulur, sığınacak bir yer arar, uzakta gözüne bir çadır ilişir, yanına varınca içeride bir kadının oturduğunu görür, bu yüzden oraya sığınmak istemez.

Sağanak altında yürümeye devam ederken az sonra bir dağda bir mağaraya rastlar, kapısından içeri girmek üzere iken yerde bir aslanın yattığını görür, eli ile aslanın tüylerini okşayarak Allah'a şöyle seslenir;

"Allah'ım! Her canlıya bir yuva verdin, tek bana bir yuva nasip eylemedin." Bunun üzerine Ulu Allah (c.c) vahiy yolu ile O'na şöyle bildirir;

"Senin yuvan benim rahmetimin karargâhıdır. Seni kıyamet günü kendi kudretimden yarattığım yüz huri ile evlendireceğim. Düğününde her bir yılı dünya ömrü kadar uzun olan dört bin yıl ziyafet vereceğim. Bir tellâl'a emir vereceğim, şöyle seslenecek; "Dünyaya yüz vermeyenler nerede, dünyadan el-etek çekmiş olan Meryem oğlu İsa'nın (a.s) düğününe buyurun." Bu vahiy üzerine Hz. İsa şöyle der; "Vay, dünyaya tapanların başlarına gelene! Nasıl ölecek, dünyayı ve dünyadaki yarattıkları nasıl bırakacaklar, dünya onları aldatıp durduğu hâlde onlar yine de ona hiçbir tereddüde kapılmadan güveniyorlar.

---

[272] Beyhakî, Şuabü'l-İman 10582

O aldanmışlara yazıklar olsun! Nasıl dünya onlara hoşlanmadıkları şeyleri göstermiş, onları sevdiklerinden ayırmış ve korktuklarını başlarına getirmiştir.

Ana hedefi dünya ve işledikleri hep günah olanların vay başlarına gelene! Yarın günahları yüzünden nasıl rezil olacaklardır."

Söylendiğine göre Ulu Allah (c.c) Hz. Musa'ya (a.s) şöyle vahyetti; "Ya Musa! Zalimler yurdu (dünya) ile senin işin ne. Orası sana göre bir yurt değildir. İlgini kes onunla, onu aklından çıkar, o ne kötü bir yurttur!

Yalnız orada iyi amel işleyenlere göre, o, ne güzel bir yurttur. Ya Musa, mazlûmun hakkını alasıya kadar, ben zalimin peşini katiyen bırakmam."

Rivâyet edildiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) Ebu Ubeyde'yi (r.a) Bahreyn'e gönderir, o da seferden mal getirir. Ensar Ebu Ubeyde'nin döndüğünü duyunca sabah namazını Peygamberimiz ile birlikte kılmaya koşarlar. Peygamberimiz (s.a.v) namazdan sonra Mescit'ten çıkarken sahabiler önüne dikilirler. Onları böyle gören Peygamberimiz (s.a.v) gülümseyerek; **"Sanıyorum ki Ebu Ubeyde'nin bir şeyler getirdiğini duydunuz"** der.

Ensar; "Evet, ya Resulullah!" diye cevap verirler. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) onlara şöyle buyurur;

فَاَبْشِرُوا وَاَمِّلُوا مَا يَسُرُّكُمْ، فَوَ اللّٰهِ مَا الْفَقْرَ اَخْشٰى عَلَيْكُمْ، وَلٰكِنِّى اَخْشٰى عَلَيْكُمْ اَنْ تُبْسَطَ عَلَيْكُمُ الدُّنْيَا كَمَا بُسِطَتْ عَلٰى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، فَتَنَافَسُوهَا كَمَا تَنَافَسُوهَا، فَتُهْلِكَكُمْ كَمَا اَهْلَكَتْهُمْ.

"Sevinin ve mutluluk emellerine kaptırın kendinizi bakalım! Allah'a yemin ederim ki, sizden yana korkum, fakirlikten değildir. Tersine dünyanın sizden öncekilere olduğu gibi sizin de önünüze bolluk yaymasından korkarım, geçmiş milletler gibi ondan daha yüksek pay almak yarışmasına girişirsinizde onları helâk ettiği gibi sizi de helâk eder."[273]

Ebu Said-ül Hudrî (r.a) der ki; Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurdu;

﴿اِنَّ اَكْثَرَ مَا اَخَافُ عَلَيْكُمْ مَا يُخْرِجُ اللّٰهُ لَكُمْ مِنْ بَرَكَاتِ الْاَرْضِ﴾.

فَقِيلَ؛ مَا بَرَكَاتُ الْاَرْضِ؟ قَالَ؛ ﴿زَهْرَةُ الدُّنْيَا﴾.

[273] Müttefekun Aleyh, Buharî, 2988; Müslim, 2961

"Sizden yana en büyük korkum, Allah'ın sizin için yerden çıkardığı bereketler ile ilgilidir." Sahabîler O'na sordu; "Ya Resulullah, yer bereketleri nedir?"

Peygamberimiz (s.a.v); **"Her türlü dünya varlığı"** diye cevap verdi.[274]

Peygamberimiz (s.a.v) bir hadiste;

لاَ تَشْغَلُوا قُلُوبَكُمْ بِذِكْرِ الدُّنْيَا.

"Dünya düşüncesi ve sözü ile kalbinizi oyalamayınız" buyuruyor.[275]

Görülüyor ki, Peygamberimiz (s.a.v) dünyaya değil göz koymayı onu anmayı bile yasaklamıştır.

Ammar İbn-i Said der ki; "Hz. İsa havarileri ile birlikte gezide iken bir köye uğrar, köyün halkını yollara, öteye beriye serilmiş, ölüler olarak bulur. Arkadaşlarına; "Ey havariler cemaati bu köyün halkı Allah'ın gazabına uğrayarak ölmüş olmalıdır, böyle olmasaydı birbirlerini gömerlerdi" der.

Havariler ona; **"Ey Ruhullah biz bunların başlarına gelenleri bilmek isterdik"** derler. Bunun üzerine Hz. İsa, Allah'a yalvarır. Allah (c.c) da ona; **"Karanlık basınca onlara seslen, sana cevap verirler"** diye vahyeder.

Akşam olunca Hz. İsa bir tümseğin üzerine çıkarak; **"Ey köy halkı!"** diye seslenir, bir ses ona; **"Buyur ya Ruhullah!"** diye cevap verir. Hz. İsa **"Ne durumdasınız, başınızdan neler geçti?"** diye sorar; **"Akşam tasasız ve endişesiz uykuya yattık, sabah olunca cehenneme yuvarlandık"** diye cevap verir.

Hz. İsa; **"Başınıza bu hâl neden geldi?"** diye sorar. **"Dünyaya tapmamızdan ve Allah'ın emrine karşı gelenlere boyun eğmemizden dolayı"** diye cevap verir.

Hz. İsa; **"Dünya sevginiz nasıldı?"** diye sorar, **"Bebeğin annesini sevdiği gibi, yüzünü bize doğru döndüğü zaman sevinir, arkasını döndüğü zaman** (işlerimiz ters gidince) **üzülür, ağlardık"** diye cevap verir.

Hz. İsa; **"Niye arkadaşların bana cevap vermiyor?"** diye sorar, gizli ses; **"Çünkü onların ağızlarına ateşten gemler vurulmuş ve gemlerin öbür ucu kaba ve sert meleklerin elinde"** diye cevap verir.

Hz. İsa; **"Sen bana nasıl cevap verebiliyorsun?"** diye sorar, gizli ses; **"Çünkü ben onların arasındaydım, ama onlardan değildim. Fakat onlara gazap inince beni de içine aldı, şimdi cehennemin ağzına ellerim ile tutunmuş sarkık vaziyette duruyorum, kurtulur muyum, yoksa içine mi yuvarlanırım, bilmiyorum"** der.

---

[274] Müttefekun Aleyh, Buharî, 1396; Müslim, 1052; İbn Hibban, Sahih 3226

[275] Beyhakî, Şuabü'l-İman 10584

Bunun üzerine Hz. İsa havarilere der ki; **"Acı tuza batırılmış arpa ekmeği yiyerek kaba işlemeden elbise giymek ve çöplükte yatmak dünya ve âhiret afiyeti olunca çoktur bile."**

Sahabîlerden Enes (r.a) der ki; Peygamberimiz (s.a.v)'in Âdila isminde bir devesi vardı, hiçbir deve onunla yarışamazdı. Fakat bir gün taşralı bir Arap devesi ile geldi, yapılan yarış sonunda onun devesi Peygamberimizin devesini geçti, bu durum Müslümanlara (sahabilere) dokundu. Durumun farkına varan Peygamberimiz bize şöyle buyurdu; **"Dünyada Allah bir şeyi yükseltince bir gün onu düşürmek O'nun kaçınılmaz hükmüdür."**[276]

Hz. İsa şöyle der; **"Denizin dalgaları üzerinde kim ev yapabilir? İşte sizin dünyanız da böyledir, o hâlde onu yurt edinmeyin."**

Hz. İsa'ya; **"Bize Allah'ın sevgisini kazandıracak bir ilim öğret!"** derler, Hz. İsa da; **"Dünyadan nefret ediniz ki, Allah sizi sevsin!"** diye cevap verir.

Ebu Derda der ki; Peygamberimiz (s.a.v) bir gün bize;

لَوْ تَعْلَمُونَ مَا اَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلاً وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا، وَلَهَانَتْ عَلَيْكُمُ الدُّنْيَا، وَلَآثَرْتُمُ الْاٰخِرَةَ.

"Benim bildiklerimi bilseydiniz, az güler, çok ağlardınız. Dünya gözünüzde önemini, kaybeder, âhireti tercih ederdiniz" buyurdu, sonra Ebu Derdâ kendisinden şunları söylemiştir; Şimdi de eğer siz benim bildiklerimi bilseydiniz, başınızı alıp tepelere çıkar, hâlinize hüngür hüngür ağlayarak Allah'a yakarırdınız, yanınıza yalnız zaruri ihtiyaçları alır kimseye emânet etmeksizin ve bir daha dönmemek kararı ile mallarınızı terk edip giderdiniz.

Fakat uzak vadeli emeller kalbinizden âhiret fikrini sildi, bütün emellerinizin hedefi dünya oldu, bu yüzden hiçbir şey bilmeyenler gibi oldunuz. Bazılarınız başına geleceklerden korktuğu için içgüdülerine körü körüne uyan hayvanlardan daha kötüdür.

Niye birbirinizi sevmiyorsunuz? Niye birbirinize doğru yolu tavsiye etmiyorsunuz, oysaki sizler Allah'ın dininde ortak olan kardeşlersiniz.

Arzularınızın birbirlerinden ayrılmasının sebebi, içinizin bozukluğudur, oysa iyilikte birleşseniz birbirinizi severdiniz.

---

[276] Buharî, Sahih 2727; Nesâî, Müctebâ 3592; Ebu Ya'lâ, Müsned 3345

Size ne oluyor ki, dünya işleri ile ilgili birbirinize nasihat verdiğiniz hâlde âhiret konusunda birbirinize nasihat etmiyorsunuz? Hatta hiçbiriniz sevdiği ve desteklediği kimseye bile âhiret konusunda nasihat vermiyor.

Bu durum, kalplerinizde iman zayıflığı olduğunu gösterir. Âhiretin kâr ve zararına dünyanın ki kadar yürekten inansanız, âhiretin peşinden koşmayı, dünyaya tercih ederdiniz.

Çünkü orası sizi daha çok ilgilendirir. Eğer; **"Yakın menfaati sevmek kaçınılmaz bir insanî temayüldür"** derseniz, biz sizin dünyanın birçok yakın vadeli menfaatlerinden, uzak vadeli hedefler uğruna fedakârlık ettiğinizi görüyoruz.

Hatta belki de hiçbir zaman ulaşamayacağınız hedefler uğruna kendinizi türlü türlü sıkıntılara düşürüyor, değişik çarelere başvuruyorsunuz. Ne fena kimselersiniz ki, içinizdeki imanın tesir derecesinin bilinmesini sağlayacak derecede imanınıza tatbikî hayatta gerçekleştirmiş değilsiniz.

Eğer Muhammed'in (s.a.v) getirdikleri hakkında bir şüpheniz varsa bize geliniz, size her şeyi açıklayalım, kalplerinizdeki kuşkuyu giderecek aydınlığı size gösterelim. Allah'a yemin ederim ki, siz akıldan yana eksik kimseler değilsiniz ki, sizi mazur görelim.

Çünkü dünyanızla ilgili konularda eğriyi doğrudan ayırabiliyor ve işleriniz karşısında isabetli tavır takınabiliyorsunuz.

Size ne oluyor ki, dünyanın elde ettiğiniz ufak bir kazancına seviniyor ve elden kaçırdığınız küçük kârlarına üzülüyorsunuz, bu durum yüz ifadelerinizden belli olduğu gibi sözlü olarak da açığa çıkıyor, hoşunuza gitmeyen gelişmeleri **"musibet"** diye adlandırarak üzüntü sebebi yapıyorsunuz.

Öte yandan çoğunuz dininde ağır kayıplara uğradığı hâlde hiçbirinizin kılı kıpırdamıyor, bu alandaki kayıpların üzüntüsü hiç kimsenin yüzünde belirmiyor.

Yemin ederim ki, Allah'ın sizin ile ilgisini kestiği kanaatindeyim. Neden derseniz, çünkü hepiniz tanıdıklarını güler yüz ile karşılar, hiçbiriniz dostunu, hoş görmeyeceği şekilde karşılamak istemez, "Aynı muameleyi de ben ondan görürüm" korkusu ile. **"İnsanlar arasındaki münasebetlerde bu inceliğin farkındasınız da Allah ile olan münasebetlerinizde aynı hassasiyeti göstermemenin akıbetini bilmekten âciz misiniz?**

İşi gücü sahtekârlığa döktünüz, meralarımızda uzak vadeli ihtiraslarınızdan hiçbir yeşillik bitmiyor! Ölümü inkâr etmek üzere saf tut-

muşsunuz. Allah'ın beni sizden kurtarıp görmek istediğime (Peygamberimize) kavuşturmasını ne kadar istiyorum!

Eğer O sağ olsaydı, bu gidişinize katiyen göz yummazdı.

Eğer siz de hayra dönme temayülü varsa, ben size her şeyi duyurdum, Allah katındakini (âhiret sevabını) isterseniz, ona kolaylıkla kavuşursunuz. Gerek kendi hesabıma ve gerek sizin için Allah'ın yardımını diliyorum."

Hz. İsa, havarilerine der ki; **"Ey havariler dünyaya gönül verenlerin dünya selâmeti uğruna din perişanlığını göze aldıkları gibi siz de din selâmeti uğruna dünya perişanlığını göze alın."**

Nitekim buna dair Abdullah İbn-i Mübarek şöyle buyurur;

"Çoklarını, görüyorum ki, gayet zayıf bir dini yeterli görüyorlar.
Oysa dünya hayatında onları aza kanaat eder göremiyorum...
O hâlde krallar dünyaları uğruna dinden nasıl bigane kaldılarsa,
Sen de din uğruna kralların dünyasından bigane kal."

Hz. İsa şöyle der; **"Ey kendi iyiliğini görerek dünya peşinde koşan kimse, bilesin ki, senin hesabına en hayırlı olan dünyayı terk etmektir."**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَتَأْتِيَنَّكُمْ بَعْدِى دُنْيَا تَأْكُلُ اِيمَانَكُمْ، كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ.

"Benden sonra öyle bir dünya ile yüz yüze geleceksiniz ki, ateş odunu nasıl yakarsa o da sizin imanınızı öyle yiyecektir."[277]

Allah, Hz. Musa'ya şöyle vahyetti; **"Sakın dünya sevgisine meyletme, çünkü huzuruma getirebileceğin en ağır günah odur."**

Bir gün Hz. Musa yolda yürürken ağlayan bir adama rastlar, biraz sonra aynı yoldan dönerken adamı yine ağlar vaziyette bulur, gördüğü manzara karşısında duygulanan Hz. Musa Allah'a; "Ya Rabbi, kulun senin korkundan ağlıyor" diye yakarır. Allah (c.c), Musa'ya şöyle bildirir; **"Ya İmran oğlu Musa, o gördüğün adamın ağlamaktan beyni gözyaşları ile birlikte aksa ellerini kaldırsa da yere düşünceye kadar dua etse yine onu affetmem, çünkü o, dünyayı seviyor."**

Hz. Ali (k.v) buyurur ki; **"Şu altı meziyeti nefsinde bir araya getiren kimse cennet için isteyecek bir şey cehennemden de kaçacak bir yer bırakmamış olur.**

1- Allah'ı tanıyıp O'nun emirlerine uymak ve yasaklarından kaçınmak,

2- Şeytan'ı tanıyıp onun arzularına karşı çıkmak,

---

[277] Deylemî, Müsned 8581

3- Hakkı tanıyıp ona bağlanmak,
4- Batılı tanıyıp ondan sakınmak,
5- Dünyayı tanıyıp ondan yüz çevirmek
6- Âhireti tanıyıp ona talip olmak."

Hasan-ül Basrî (rahimehullah) buyurur ki; **"Allah o kullarına rahmet etsin ki, dünyayı bir emânet bilmişler onu güvendikleri kimselere teslim ederek mesuliyet yükü taşımaksızın göçüp gittiler. Dinin hakkında seninle yarışmaya girişen ile sen de yarış. Dünya konusunda senin ile yarışa girenin dünyayı yüzüne fırlat."**

Hz. Lokman oğluna verdiği nasihatlerde şöyle der; **"Yavrum, dünya derin bir denizdir, içinde çokları boğulmuştur. Buna göre ona açılırken bineceğin gemi, Allah korkusu, geminin yükü Allah'a iman ve yelkeni Allah'a tevekkül etmek olsun.**

Böylelikle belki, boğulmaktan kurtulursun, başka türlü kurtulacağını sanmıyorum."

Fudayl (r.a) buyurur ki; "Şu âyet beni çok düşündürdü;

﴿ إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا
وَإِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا ﴾ الكهف ؛ ٧-٨ ﴿

"Biz kullardan hangisinin daha iyi amel işleyeceğini denemek için yeryüzü üzerindeki her şeyi ziynet hâlinde yarattık. Hiç şüphesiz, biz onun üzerindeki her şeyi kupkuru bir toprak parçasına da çevirebiliriz."[278]

Ehl-i hikmetten biri şöyle der; **"Dünyada karşılaştığın her şey ile senden önce biri karşılaşmış ve senden sonra da başkası karşılaşacaktır. Senin dünyadan nasibin sadece bir akşam yemeği ile bir günlük gıdadır. O hâlde birkaç öğün yemek uğruna kendini mahvetme. Dünyaya karşı oruçlu ve âhiret ile ilgili olarak iftar etmiş davran. Çünkü dünyanın sermayesi hiçlik, kazancı cehennemdir."**

Bir keşişe; **"Zamanı nasıl görüyorsun?"** diye sorarlar, keşiş şöyle cevap verir; **"Vücutları eskitirken, emelleri yeniler. Ölümü yaklaştırırken arzulanan hedefleri uzağa kaçırır"** Yine ona; **"Peki, dünya halkı hakkında görüşün nedir?"** diye sorarlar, cevabı şöyle olur. **"Dünya kimin eline geçiyorsa yorgun düşer, kim ona ulaşamazsa var gücü ile peşinden koşar."**

---

[278] Kehf sûresi; 7-8

Nitekim aynı düşünceyi bir şair şöyle ifade ediyor;
Yüzünü güldüren bir yaşayış için dünyayı öven kimse,
Ömrün hakkı için çok geçmeden onu kınayacaktır.
Dünya arkasını dönük tutunca insan özlem içindedir.
Yüz verdiği zaman da sıkıntıları artar.

Ehli hikmetten biri der ki; **"Üzerinde ben yokken bu dünya vardı. O yok olurken de ben üzerinde bulunmayacağım. Burada kalmaktan da hoşnut değilim. Çünkü hayatı pintilik, durusu bulanıktır. Dünyalılar nimetinin elden kaçacağından, ya başa gelecek beklenmedik bir belâsından veya günü dolacak ömürden devamlı endişe içindedirler."**

Başka bir ehli hikmet de şöyle der; **"Dünyanın en büyük kusuru, herkese hak ettiğini değil, ya fazlasını ya eksiğini vermesidir."**

Süfyan'üs Servi (r.a) buyurur ki; **"Dünya nimetlerini görmüyor musun, sanki Allah'ın gazabına uğramışlar gibi hep ehil olmayan ellere düşmüşlerdir."**

Ebu Süleyman-üd Darani (r.a) buyurur; **"Dünyaya tutkunluk ile talip olan bir kimseye ondan bir şey verilirse daha çoğunu ister. Âhirete de aşk ile talip olan ondan bir şey verilse daha çoğunu ister. Ne bunun ve ne de öbürünün sonu yoktur."**

Adamın biri Ebu Hazım'a (r.a) dedi ki; "Benim yurdum olmadığı hâlde dünyayı sevdiğim için hâlimi beğenmiyorum, sana kendimi şikâyet ediyorum" der. Ebu Hazım adama şöyle cevap verir; "Allah'ın sana dünyadan ayırmış olduğu pay hakkında dikkatli ol, onu ona helâl yollardan kazanarak yerinde harca, o zaman dünya sevgisinin sana hiçbir zararı olmaz."

Ebu Hazım'ın adama böyle cevap vermesinin sebebi şudur; Çünkü eğer dünya sevgisinden dolayı onu kınayacak olsaydı, adamı o derece üzebilirdi ki, adam dünyadan iyice soğuyarak ölmeyi isteyebilirdi.

Yahya İbn-i Muaz (r.a) buyurur; **"Dünya şeytanın ticârethanesidir. Şeytanın ticarethânesinden hiçbir şey çalmayasın, sonra onu aramaya çıkarak seni yakalar."**

Fudayl (r.a) buyurur ki; **"Dünya geçici bir altından ve âhiret de kalıcı boncuktan olsa bize kalıcı boncuğu geçici altına tercih etmek gerekirdi."**

"Biz geçici boncuğu kalıcı altına tercih ediyoruz" hâlimiz ne olacak!

Ebu Hazım (r.a) der ki; "Aman dünyaya tutulmayınız. Çünkü bilenlerden, öğrendiğime göre dünyayı gözünde ululaştıran kimse kıyamet günü

Allah'ın huzuruna getirilince ona; **"İşte bu adam, Allah'ın önemsiz ilân ettiğini yüce kabul etti"** denecektir.

İbn-i Mesud (r.a) der ki; **"Dünyada bulunan herkes bir misafir ve malı da emânettir. Misafir göçücüdür ve emânet de geri verilecektir."**

Şu beyit bu gerçeği dile getiriyor;

Mal ve çoluk-çocuk birer emânetten başka bir şey değildir.
Oysaki emânetleri bir gün mutlaka geri vermek gerekir.

Hz. Rabia (r.a) bir gün dostlarını ziyaret etmeye varır. Dostları sözü dünyaya getirerek onun kötülüklerini dile getirirler. Hz. Rabia buyurur ki; **"Dünyadan bahsettiğiniz yeter, susun. Eğer o kalbinizde yer etmiş olmasaydı, ondan bu kadar çok bahsetmezdiniz.**

Söyleyeceğim söze kulak verin. Bir şeyi çok seven, onu sık sık anar."

İbrahim İbn-i Edhem'e (r.a) **"Nasılsın?"** diye sordular, aşağıdaki şiirle cevap verdi;

Yamadık dünyamızı, yırtarak dinimizden
Sonunda din de gitti, dünya da gitti elimizden...
Başka bir beyit de şöyledir;
Dünya peşinde koşanı şöyle görüyorum; Ömrü ne kadar uzun olursa olsun
Dünyanın nimet ve sefasına nerede ulaşırsa ulaşsın
Bir dülger gibidir ki, binasını yapar yapısını yükseltir
Fakat çatısını çatınca kurduğu bina yıkılıverir.

Diğer bir beyitte de şöyle anlatılır;

Farz et ki dünya sana bağış olarak sunuldu
Onun akıbeti yok olmak değil midir?
Senin dünyan ancak bir gölge gibidir.
Seni gölgelendirir bir müddet, sonra kayıp geçer.

Lokman-ı Hekim, oğluna der ki; **"Yavrum! Âhiretin uğruna dünyanı feda et, her ikisini de kazanırsın. Ama dünyan uğruna âhiretini feda etme her ikisini de kaybedersin."**

Mutarrıf İbn-i Sıttıy (r.a) der ki; **"Kralların bolluk içinde geçen hayatlarına ve parlak kıyafetlerine bakma lâkin onların çabuk göçüşüne ve kötü akıbetine bak."**

İbn-i Abbas (r.a) buyurur; **"Allah dünyayı üçe ayırdı; Bir parçası müminin, bir parçası münafığın ve diğer parçası da kâfirindir. Mümin kendi payına düşeni azık yapar, münâfık hissesi ile süslenir, gösteriş yapar. Kâfir de kendine düşenden habire yararlanır."**

Ehli hikmetten biri der ki; **"Dünya bir leştir, buna göre ondan pay almak isteyenler, köpekler ile geçinmeye katlanmalıdırlar."**

Bu hususta şu beyit söylenmiştir;
Ey dünyayı kendisine eş olarak isteyen kişi,
Onu, kendine istemekten cay ki, selâmete eresin.
Çünkü kendine eş olarak talip olduğun gaddar bir dişidir!
Onunla yapacağın evlilik töreni yas törenine pek yakındır.

Ebu Derda (rahimehullah) der ki; **"Allah katında dünyanın hor görülmesinin sebeplerinden biri Allah'a ancak orada isyan edilmesidir.**
Diğer bir sebep de Allah katında derecelere ancak dünyadan yüz çevrilerek ulaşılabilmesidir."
Bir şairin bir beyti şöyledir;
"Dünya, basiretli bir kimse incelediği zaman karşısına dost elbisesi giymiş bir düşman çıkar."

Diğer bir şair de şöyle der;
Ey gecenin ilk saatlerinde memnun bir şekilde uykuya dalan kişi,
Gelişmeler çoğunlukla tanyeri ağarırken kapıyı çalar.
Nice bolluk ve saadet devirlerini sona erdirmiştir,
Talih yıldızlarının bazen yararlı ve bazen ters dönmesi,
Dünya olaylarının akışı nice mülkü yok etmiştir.
Ki, o mülk uzun bir dönem fayda ve zarar sağlamıştır.
Ey dünyaya yanak yanağa sokulan kişi, o bâki değildir.
Akşamdan sabaha onun hayatından birçok misafirler gelip geçer.
Dünyaya yanak yanağa sokulmaktan vazgeçer misin?
Ta ki, cennette bakireler ile yanak yanağa gelebilesin.
Eğer ebedi cennet bahçelerine konmak istiyorsan
Sana gereken cehennemden emin olmamaktır.

Ebu Ümamet-ül Bahilî (r.a) der ki; "Hz. Muhammed'e (s.a.v) Peygamberlik verildiği zaman, şeytanın yardakçıları İblis'e gelerek; "Yeni bir peygamber gönderildi, yeni bir ümmet ortaya çıkıyor" diye haber verdiler.

İblis yardakçılarına; "Bu ümmet dünyayı seviyor mu?" diye sorar. Yardakçıları ona; "Evet!" diye cevap verirler. Bunun üzerine şeytan yardakçılarına şunları söyler; "Eğer dünyayı seviyorlarsa putlara tapmamaları benim için önemli değil. Ben gece gündüz onlara sokulur ve ayartma gayretlerimi şu üç nokta üzerinde yoğunlaştırırım;

1- Malı haksız yollardan kazanmak,

2- Haksız ve günah yerlerde harcamak,

3- Haklı yerlere yapılması gereken harcamanın önüne geçmek,

Zaten bütün kötülüklerin kaynağı da bu üç davranıştır."

Adamın biri Hz. Ali'ye (k.v) "Ya Emire'l-müminin, bize dünyayı anlat" der. Hz. Ali, adama şu cevabı verir; "Sana dünya hakkında ne söyleyeyim? Burada sıhhatli olan hastalanır, güvene kavuşan pişmanlığa düşer, yoksul düşen acıya mahkûm olur, zenginleşen türlü sıkıntılarla yüz yüze gelir.

Helâl kazancında hesaplaşma, haram kazancın da azabı ve şüpheli kazancın da azarı vardır."

Aynı soru başka bir sefer Hz. Ali'ye (r.a) yine sorulur. Hz. Ali; "Cevabım kısa mı, uzun mu olmasını istersin?" diye sorar, "Kısa olsun!" deyince Hz. Ali şöyle der; "Dünyanın helâli hesap, haramı azaptır."

Malik İbn-i Dinar (r.a) buyurur ki; "Dünyadan korkunuz, yaman bir dişi büyücüdür o. Âlimlerin kalplerini bile büyüler."

Ebu Süleyman-üd Darânî (r.a) buyurur ki; "Âhiretin yerleştiği bir kalbe dünya geldiği zaman âhireti sıkıştırıp çıkarır. Fakat dünyanın yerleştiği bir kalbe âhiret girdiği zaman onu sıkıştırmaz. Çünkü âhiret şeref ve nezâket sahibidir ama dünya alçaktır."

Bu benzetme dünya ve âhiret zıtlığı hakkında ağır bir hükme varmaktadır. Seyyar İbn-i Hakem'in (r.a) bu mevzudaki hükmünün daha doğru olacağını umarım. O der ki; "Dünya ile âhiret bir kalpte biraraya geldiği zaman hangisi baskın çıkarsa öbürü ona bağlı olur."

Malik İbn-i Dinar (r.a) buyurur ki; **"Dünya için ne kadar üzülürsen âhiret düşüncesi kalbinden o kadar uzaklaşır. Buna karşılık âhiret hesabına üzüntü duyduğun ölçüde dünya derdinden uzak kalırsın."**

Malik İbn-i Dinar'ın yukarıdaki sözleri Hz. Ali'nin şu sözünden iktisap edilmiştir. O şöyle der; **"Dünya ve âhiret iki kuma gibidirler. Birini hoşnut ettiğin kadar diğerini kızdırırsın."**

Hasan-ül Basrî (r.a) buyurur; "Allah'a yemin ederim, eski yıllarım öyle insanlar arasında geçti ki, onların gözünde dünya, üzerinde yürüdükleri topraktan daha az önemli idi. Dünya batmış mı, doğmuş mu, o tarafa mı yönelmiş, yoksa şu tarafa mı, hiç umurlarında değildi."

Adamın biri Hasan-ül Basrî'ye; "Şöyle bir adam hakkında ne dersin; Allah adama varlık vermiş, o da hem sadaka veriyor ve hem de yakınlarını kolluyor. Bu servetini bol harcayarak yaşaması doğru olur mu?" diye sorar.

Hasan-ül Basrî; "Hayır, doğru olmaz. Bütün dünya onun olsa yine de

zarurî ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde hesaplı harcayarak biriken servetini fakirlik günlerine saklaması gerekir." dedi.

Fudayl (r.a) buyurur ki; "Eğer bütün dünya helâl olarak bana bağışlansa ve âhirette ondan dolayı hesaba çekilmeyeceğim bana bildirilse yine de sizden biriniz önüne çıkan leşin elbisesine bulaşmasından nasıl tiksinip kaçınırsa ben de dünyadan öyle tiksinerek kaçınırdım."

Bildirildiğine göre Hz. Ömer (r.a) Şam'a gelince Ebu Ubeyde (r.a) kendisini sade bir iple yularlanan bir devenin sırtında karşıladı.

Hz. Ömer, Ubeyde'ye selâm verdikten sonra hâlini sordu. Sonra kaldığı eve vardı. Ortalıkta kılıcından, kalkanından ve binek takımından başka bir şey göremedi. Bunun üzerine Hz. Ömer, Ebu Ubeyde'ye; "Biraz mal edinseydin" der.

Ebu Ubeyde'nin cevabı şu olur; "Ey Emiru'l-Müminin bunlar bizi mezara ulaştırır."

Süfyan-üs Sevrî (rahimehullahu) der ki; "Dünyadan bedenin için, âhiretten de kalbin için al."

Hasan-ül Basrî buyurdu ki; "Allah'a yemin ederim, İsrail oğulları önce Allah'a kulluk ettikleri hâlde dünyaya tutuldukları için sonradan puta tapmaya yöneldiler."

Vehb (r.a) der ki; "Bir kitapta okuduğuma göre dünya aklı başında kimseler için ganimet, cahiller için gaflet yeridir, oradan ayrılıncaya kadar onu tanıyamazlar, ayrıldıktan sonra yeniden oraya dönmek isterler, fakat dönemezler.

Lokmân-ı Hekim oğluna şöyle nasihat eder; **"Yavrum, dünyaya geldiğin ilk günden itibaren her geçirdiğin gün ile dünyayı arkada bırakıyor ve âhireti karşılıyorsun. Her gün adım adım yaklaştığın bir ev, adım adım uzaklaştığın evden sana daha yakındır."**

Suayd İbn-i Mas'ud (r.a) der ki; **"Dünyadan yana işleri gelişirken âhiret konusundaki amelleri günden güne eksildiği hâlde bu durumdan hoşnut olan birini görürsen bil ki, bu adam yüzüstü süründüğü hâlde farkında olmayan bir aldanmıştır."**

Amr İbn-i As (r.a) bir gün hutbede cemaate şöyle seslendi; "Allah'a yemin ederim ki, Peygamberimizin uzak durduğu şeylere sizin kadar düşkün başka bir kavim görmüş değilim. Allah'a yemin ederim ki, Peygamberimiz (s.a.v) yanında üç kişi varsa, bir şey almak için gelen, bir şey vermeye gelenden çok olurdu."[279]

---

[279] Hâkim, Müstedrek 4/350; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/310

Bir gün Hasan-ül Basrî;

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ ﴿فَاطِر ؛ ٥﴾

"Ey insanlar, hiç şüphesiz, Allah'ın vaadi gerçektir. O hâlde dünya hayatı sizi sakın aldatmasın. Ayartıcı şeytan da Allah'ın bağışlayıcılığını ileri sürerek sizi aldatmasın" âyetini okuduktan sonra dedi ki; **"Dünya sizi aldatmasın"** diye kim buyuruyor?[280]

Dünyayı yaratan ve buna göre onu herkesten daha iyi tanıyan Allah buyuruyor. Sakın dünya meşguliyetlerine kendinizi kaptırmayınız. Çünkü dünya o kadar oyalayıcıdır ki, insan kendisine bir meşguliyet kapısı açsa arkasından kendiliğinden nerede ise on meşguliyet kapısı daha açılır.

Zavallı Âdemoğlu, helâlinin hesabı ve haramının azabı olan bir yurttan hoşnut görünüyor. Oysaki kazancını helâlden sağlasa hesaba çekilecek, haram yollardan sağlasa azaba çarpılacaktır.

Âdemoğlu malını az görür, ama amelini az görmez. Dinine gelen musibeti umursamaz da dünyasına gelen musibete üzülür."

Hasan-ül Basrî (r.a) halife Ömer İbn-i Abdülâziz'e (r.a) bir mektup yazdı, mektupta şöyle diyordu; **"Selâm üzerine olsun, sanki sen üzerine ölüm yazılıp ta ölen son nesnesin."**

Ömer İbn-i Abdülâziz de ona şöyle cevap yazdı; **"Selâm üzerine olsun. Sanki sen dünyadasın ama hiçbir zaman var olmamışsın ve sanki sen âhirettesin ve hâlen oradasın."**

Fudayl İbn-i İyâz (r.a) buyurdu ki; **"Dünyanın girişi kolay, fakat çıkışı zordur."**

Ehl-i hâl'den biri der ki; **"Ölümü gerçek bilen kimseye şaşarım, nasıl sevinebilir? Cehennemi gerçek bilene de şaşarım, nasıl gülebilir? Dünyanın insanla nasıl değiştirdiğini görenlere şaşarım, ona nasıl güvenebilirler? Kaderi gerçek bilenlere dahi şaşarım, niye hırsla didinirler?"**

Bir gün iki yüz yaşında Necrân'lı bir ihtiyar Hz. Muaviye (r.a)'yi ziyaret etmeye gelir. Hz. Muaviye ona dünyayı nasıl bulduğunu sorar. İhtiyar şu cevabı verir; **"Afet ve kıtlık yılları, bolluk yılları, gün günü, gece geceyi kovaladı kimi doğuyor, kimi ölüyor. Doğanlar olmasa insan soyu tükenecek. Ölen de olmasa dünya insanlara dar gelecek."**

---

[280] Fâtır sûresi; 5

Bunun üzerine Hz. Muaviye ihtiyara; "**Ne dileğin varsa söyle**" der. İhtiyar Hz. Muaviye'ye der ki; "**Geçen ömrü geri getirebilir yahut yaklaşan eceli savabilir misin?**"

Hz. Muaviye; "**Bunlara gücüm yetmez**" diye cevap verir. Bunun üze-ri-ne ihtiyar Muaviye'ye; "**O hâlde senden hiçbir isteğim yok**" der.

Davud et-Taî (r.a) buyurdu; "**Ey Âdemoğlu! Emeline kavuştun** diye **seviniyorsun, ama ona ölümüne biraz daha yaklaşmak pahasına ulaşabildin. Sonra amelini erteledin, sanki o başkasının yararına** imiş."

Bişr (r.a) buyurdu ki; "**Allah'tan dünyayı isteyen kimse** kıyamet **günü O'nun huzurunda uzun zaman dikili kalmayı istemiş demektir.**"

Ebu Hazım (r.a) buyurdu ki; "**Dünyada seni sevindiren her** şeye Al**lah seni üzecek bir şey bitiştirmiştir.**"

Hasan-ül Basrî buyurur; "**İnsanın ruhu dünyadan üç hasretle** ayrılır;

1- Biriktirdiklerine doymaz,

2- Arzu ettiklerine kavuşamaz,

3- Varmakta olduğu yere yeterince azık hazırlayamaz."

Ehl-i marifet'ten birine; "**Zenginliğe kavuştun!**" derler, o da; "**Zenginliğe kavuşanlar, ancak dünya köleliğinden azat olunabilenlerdir**" diye cevap verir.

Ebu Süleyman (r.a) buyurur ki; "**Kalbini âhiret düşüncesi ile meşgul etmeyenler, dünyaya yönelen azgın arzulara karşı direnemezler.**"

Malik İbn-i Dinar (r.a) bir gün şöyle dedi; "**Dünya sevgisi üzerine hepimiz uyuştuk. Ne birbirimize iyiliği emrediyor ve ne de birbirimizi kötülükten alıkoyuyoruz. Allah bizi bu durumda olduğumuz gibi bırakmaz, Allah'ın bize ne azap indireceğini keşke bilseydim!**"

Ebu Hazım (r.a) der ki, "**Azıcık dünyalık insanı birçok âhiret emelinden alıkoyar.**"

Hasan-ül Basrî der ki; "**Dünyaya önem vermeyiniz. Allah'a yemin ederim ki, dünya yalnız ona önem vermeyenlere yaramıştır. Allah bir kulun iyiliğini dilerse ona önce bir miktar dünyalık verir, sonra bir müddet arkasını keser. Verilen bitince yine verir. Kul dünyalığa önem vermez olunca o zaman ona bol bol verir.**"

Âriflerden biri Allah'a şöyle dua ederdi; "**Ey senin iznin olmadan yere düşmesin diye göğü tutan Allah! Dünyayı tut ki, üzerime gelmesin.**"

Muhammed İbn-i Münkedir (r.a) buyurdu ki; "İnsan hiç bozmadan bütün günler oruç tutsa, hiç uyumadan geceleri ibadet ile geçirse, bütün malını sadaka olarak dağıtsa, Allah yolunda cihad etse ve Allah'ın haramlarından kaçınsa, fakat kıyamet günü Allah'ın huzuruna getirilince onun

için; "Bu adam Allah'ın hor gördüğünü gözünde yüceltti ve Allah'ın önem verdiğini gözünde küçümsedi" denirse durumu ne olur, biliyor musun? Hangimiz öyle değiliz ki! Hepimiz işlediği kusur ve günahlar ile birlikte dünyayı yüce görüyoruz."

Ebu Hazım (r.a) buyurdu ki; "Hem dünya ve hem de âhiret kazancı çetinleşti. Âhiret kazancının zorluğu şundandır. O konuda yardım edecek kimse bulamıyorsun. Dünya kazancının çetinleşmesine gelince bu konuda nereye el atarsan senden daha önce konmuş bir eğri adam görürsün."

Ebu Hureyre (r.a) buyuruyor ki; "Dünya, gök ile yer arasında eski bir torba gibi asılıdır. Allah onu yarattığı günden onu yok edeceği güne kadar "Ya Rabbi! Ya Rabbi! Niye beni hor görüyor, tarafıma bakmıyorsun!" diye devamlı olarak Allah'a seslenir. Allah (c.c) da ona; "Sus, ey hiçlik" diye cevap verir."

Abdullah İbn-i Mübarek (r.a) buyurdu ki; "Bir taraftan dünya sevgisi, öbür yandan işlenen günâhlar kalbi kuşatmışlardır, iyilik ona nereden sızabilsin ki!"

Vehb İbn-i Münebbih (r.a) der ki; "Dünyanın herhangi bir şeyine kalbi sevinen kimse hikmetten sapmıştır. Azgın arzularını ayakaltına alabilen kimse şeytanı gölgesinden ayırmış olur. Ameli, havaî arzularına baskın çıkan kimse galiptir.

Bişr'e; "Falan adam öldü!" derler. O da; "Dünyada biriktirdi, âhirete göçtü, kendine yazık etti" diye cevap verir. "O şunu şunu yapardı" deyip adam hesabına birkaç kalem iyilik sayarlar. Bişr der ki; "Dünyalık biriktirme peşinde koştuğuna göre onların hiçbir faydası yok."

Âriflerden biri der ki; "Dünya bizden nefret ettiği hâlde biz onu seviyoruz. Bir de bizi sevseydi o zaman ne yapardık acaba?"

Ehl-i hikmet'ten bir zata; "Dünya kimindir?" diye sorarlar. O da; "Onun peşinden koşmayanlarındır" der. "Peki, âhiret kimindir?" diye sorarlar, o da; "Ona talip olanlarındır" diye cevap verir.

Yine Ehl-i hikmet'ten bir zat der ki; "Dünya bir yıkıntı yeridir. Onu onaranın kalbi daha köhne bir harabedir. Cennet bakımlı bir evdir. Onu arayan kalp ise daha alımlı bir mamuredir."

Cüneyd-ül Bağdadi (r.a) buyurdu ki; "İmam-ı Şafii (r.a) dünyada hak dili ile konuşan müritlerden idi. Bir mümin kardeşine Allah hakkında vaaz etti ve onu Allah'la korkutarak şunları söyledi. "Ey kardeşim! Dünya kaygan bir bataklık ve bir zillet yurdudur. Gösterişli yapıları yıkılışa doğru gider. Onun sakinleri mezarlık yolcularıdır. Düzeni dağınıklığa varır. Zenginliği fakirliğe çıkar. Oradaki bolluk kıtlıktır, kıtlığında ise bolluk vardır.

Allah'tan kork. O'nun sana ayırdığı rızka razı ol. Geçici yurdundan devamlı yurduna hazırlıksız göçme. Çünkü senin hayatın geçici bir gölge, yıkılmaya yüz tutmuş bir duvardır. Amelini çok ve emelini az eyle."

İbrahim İbn-i Edhem (r.a) adamın birine; "Rüyada bir dirhem parayı mı, yoksa uyanık iken eline geçen bir dinar parayı mı tercih edersin" diye sorar.

Adam; "Tabii, uyanık iken elime geçen dinarı tercih ederim" diye cevap verir. İbn-i Edhem adama der ki; **"Doğru söylemedin. Çünkü dünyada elde etmek istediğin her şey, rüyada elde etmek istediğin şey gibidir.** Buna karşılık tercihini kazanmamış olan âhiret ameli, uyanıkken ele geçecek şeyi istememen gibidir."

İsmail İbn-i Ayyaş (r.a) buyurdu ki; "Dostlarımız dünyaya dişi domuz adını verirler de "Bizden ırak ol ey dişi domuz" derlerdi. Bundan daha çirkin bir isim bulsalardı, dünyaya onu takarlardı."

Kâ'b İbn-i Ahbar (r.a) der ki; "Dünyaya öyle tutulacaksınız ki, ona ve halkına köle olacaksınız."

Yahya ibn-i Muaz-ür Râzî (r.a) der ki; **Şu üç kimse akıllıdır;**

1- Dünya ona yüz çevirmeden önce kendisi ona yüz çeviren,

2- İçine girmeden önce mezarını hazırlayan,

3- Huzuruna varmadan önce yaratanın hoşnutluğunu kazanan kimse.

Dünya öyle uğursuzdur ki, içine dalman şurada dursun, onun özlemi bile seni Allah'a ibadet etmekten alıkoyar.

Bekir İbn-i Abdullah (r.a) der ki; **"Dünyaya yine dünya ile karşı koymak isteyenler, saman ile ateşi söndürmeye kalkışanlar gibidirler."**

Bindar (r.a) der ki; "Dünya düşkünlerini dünya peşine düşmemekten bahsederken gördüğüm zaman bilesin ki, onlar şeytanın maskaraları arasındadır. Dünyaya yönelenleri ihtiras ateşi yakar, küle çevirir.

Âhirete yönelenleri âhiret aşkı arıtıp yararlanılabilir sikke hâline getirir. Allah'a yönelenleri Tevhid ateşi yakar, paha biçilmez bir cevher hâline getirir."

Hz. Ali (k.v) buyurur ki; **"Dünya şu altı şeyden ibarettir;**

1- Yiyecekler, **2-** İçecekler, **3-** Giyecekler, **4-** Binekler, **5-** Nikâhlıklar, **6-** Güzel kokular.

Yiyeceklerin en değerlisi baldır. Hâlbuki o bir arının yiyeceğidir.
İçeceklerin en değerlisi sudur, ama iyi kötü herkes müsâvidir.
Giyeceklerin en değerlisi ipektir, o da bir böcek dokumasıdır.
Bineklerin en değerlisi attır, onun da sırtında adam öldürülür.
Nikâhlıkların en değerlisi kadındır. O da çiş yeri içinde çiş yeridir.
Kadın en güzel yerini ziynetler hâlbuki onun en çirkin yeri arzu edilir.
Güzel kokuların en değerlisi misk'tir. O ise kandır."

Allah'tan kork. O'nun sana ayırdığı rızka razı ol. Geçici yurdundan devamlı yurduna hazırlıksız göçme. Çünkü senin hayatın geçici bir gölge, yıkılmaya yüz tutmuş bir duvardır. Amelini çok ve emelini az eyle."

İbrahim İbn-i Edhem (r.a) adamın birine; "Rüyada bir dirhem parayı mı, yoksa uyanık iken eline geçen bir dinar parayı mı tercih edersin" diye sorar.

Adam; "Tabii, uyanık iken elime geçen dinarı tercih ederim" diye cevap verir. İbn-i Edhem adama der ki; **"Doğru söylemedin. Çünkü dünyada elde etmek istediğin her şey, rüyada elde etmek istediğin şey gibidir.** Buna karşılık tercihini kazanmamış olan âhiret ameli, uyanıkken ele geçecek şeyi istememen gibidir."

İsmail İbn-i Ayyaş (r.a) buyurdu ki; "Dostlarımız dünyaya dişi domuz adını verirler de "Bizden ırak ol ey dişi domuz" derlerdi. Bundan daha çirkin bir isim bulsalardı, dünyaya onu takarlardı."

Kâ'b İbn-i Ahbar (r.a) der ki; "Dünyaya öyle tutulacaksınız ki, ona ve halkına köle olacaksınız."

Yahya ibn-i Muaz-ür Râzî (r.a) der ki; **Şu üç kimse akıllıdır;**

1- Dünya ona yüz çevirmeden önce kendisi ona yüz çeviren,

2- İçine girmeden önce mezarını hazırlayan,

3- Huzuruna varmadan önce yaratanın hoşnutluğunu kazanan kimse.

Dünya öyle uğursuzdur ki, içine dalman şurada dursun, onun özlemi bile seni Allah'a ibadet etmekten alıkoyar.

Bekir İbn-i Abdullah (r.a) der ki; **"Dünyaya yine dünya ile karşı koymak isteyenler, saman ile ateşi söndürmeye kalkışanlar gibidirler."**

Bindar (r.a) der ki; "Dünya düşkünlerini dünya peşine düşmemekten bahsederken gördüğüm zaman bilesin ki, onlar şeytanın maskaraları arasındadır. Dünyaya yönelenleri ihtiras ateşi yakar, küle çevirir.

Âhirete yönelenleri âhiret aşkı arıtıp yararlanılabilir sikke hâline getirir. Allah'a yönelenleri Tevhid ateşi yakar, paha biçilmez bir cevher hâline getirir."

Hz. Ali (k.v) buyurur ki; **"Dünya şu altı şeyden ibarettir;**

1- Yiyecekler, **2-** İçecekler, **3-** Giyecekler, **4-** Binekler, **5-** Nikâhlıklar, **6-** Güzel kokular.

Yiyeceklerin en değerlisi baldır. Hâlbuki o bir arının yiyeceğidir.

İçeceklerin en değerlisi sudur, ama iyi kötü herkes müsâvidir.

Giyeceklerin en değerlisi ipektir, o da bir böcek dokumasıdır.

Bineklerin en değerlisi attır, onun da sırtında adam öldürülür.

Nikâhlıkların en değerlisi kadındır. O da çiş yeri içinde çiş yeridir.

Kadın en güzel yerini ziynetler hâlbuki onun en çirkin yeri arzu edilir.

Güzel kokuların en değerlisi misk'tir. O ise kandır."

OTUZ İKİNCİ BÖLÜM

YİNE DÜNYAYI ZEM HAKKINDA

Âriflerden biri der ki; "Ey insanlar! Amellerinizi, düşünerek taşınarak işleyin. Hiçbir zaman Allah korkusunu kalbinizden çıkarmayın."

Uzak vadeli emeller ile oyalanarak ölümü unutmayın. Dünyaya sakın bel bağlamayın, çünkü o gâyet aldatıcı ve gaddardır üstten bakarak gözünüzü boyar, boş vaatler ile aklınızı başınızdan alır, süslenip püslenerek kendisine talip çeker.

Böylece alımlı bir gelin gibi ortaya çıkar. Böylece bakışlar ona dikilir, kalpler ona tutulur, nefisler ona âşık olur.

Oysa nice âşığının kanma girmiş, nice ona gönül bağlayanı yüzüstü bırakmıştır. Ona gerçeğin gözü ile bakın. O sayısız belâların yurdudur ve onu bizzat yaratıcısı horlamıştır.

Onun yenisi yıpranır, mülkü elden gider, ileri geleni itibardan düşer, çoğu azalır, sevgisi ölür, iyiliği kaybolur.

Gaflet dalgınlığından gözlerinizi açınız. Allah hayrınızı versin gün gelir sizin için; "Falanca rahatsızdır" yahut "Ağır hastadır. Acaba iyileşmesinin çaresi var mı? Yahut onu doktora mı gösterelim?" denilmeden uykunuzdan uyanın. Sonra senin için doktor çağırılır, fakat iyileşmene umut kalmadığı görülür. O zaman; "Falanca vâsi yerini yaptı, malı saydı" derler. Sonra; "Dili ağırlaştı, dostları ile konuşamıyor, komşularını tanımıyor" denir.

Bu arada alnından terler boşalır, arka arkaya iniltileri duyulur, yaklaşan âkıbetini kestirmeye başlarsın, gözlerin fal taşı gibi açılıp sabit bir noktaya dikilir, tahminlerinin gerçekleşmek üzere olduğunu sezersin, dilin pelteklesir, kardeşlerin ve yakınların ağlamaya başlar. "Bu oğlun falancadır, şu da kardeşin filancadır" diyerek sana yanı başındakiler takdim edilir, ama artık konuşmaktan alıkonmuşsundur. Konuşamaz bir dilin mühürlenmiştir.

Arkasından ilâhi hüküm üzerine iner, canın bedeninden sonra göklere çıkarılır.

O zaman yakınların başında toplanır, kefenini hazırlar, ölünü yıkayıp kefene sararlar. Artık gidenin gelenin olmaz, seni kıskananlar rahatlar yakınların mirasını paylaşmaya koyulur, sen ise amellerinle baş başa kalırsın."

Âriflerden biri bir sultana şöyle der;

- **"Dünyayı en çok hor görmesi gerekenler, bolluk içinde yüzenler ve orada her istediğini elde edenlerdir."**

Çünkü o her an malın varlığını altüst edebilecek teşkilât ve düzeni bozacak, saltanatını temellerinden yıkacak bir felâketin baş göstermesini yahut vücuduna bir hastalık mikrobu sızarak yatağa düşmeyi, yakınlarından kıskançlıkla esirgediği bir varlığından ansızın ayrı düşmeyi bekleyebilir.

O hâlde horlanmaya en lâyık olan nesnelerin başında dünya gelir. Çünkü o verdiğini yine alır, bağışladığını geri ister. Birinin yüzüne gülerken aynı anda başkasına göz kırpar, biri için ağlarken az sonra ona karşı gülenlere katılır, daha şimdi vermek için uzattığı eli göz yumup açasıya kadar geri almak üzere uzatır, bugün başına taç kondurduğu kimsenin yarın mezarını kazar.

Kimin gittiği, kimin kaldığı onun için önemli değildir. Kalanı gidenin halefi olarak benimser, herkesi herkesin yerine bedel olarak kabul eder.

Hasan-ül Basrî, halife Ömer İbn-i Abdülâziz'e (r.a) yazdığı bir mektupta der ki;

- Dünya geçici bir konak yeridir, devamlı bir ikamet yurdu değildir. Allah (c.c) Hz. Âdem'i cennetten buraya ceza çekmek üzere indirmiştir. Buna göre, ya Emir'el müminin, ondan sakın.

Onun sağlayabileceği azık onu terk etmektir onun ele geçecek en güvenilir varlığı fakirliğe razı olmaktır.

Her an yeni birinin kanına girer, onu gözünde yücelten perişan olur, onda mal biriktiren fakirleşir. O öldürücü olduğunu bilmeyenler tarafından yutulan zehir gibidir. Bu zehir öldürür.

Orada yarasını tedavi eden gibi ol, yaralı uzun süreli ıstıraptan çekinerek kısa süreli nöbetleri göze alır, uzun zaman hasta kalmamak için kısa bir müddet için tedavinin acısına katlanır.

Bu insafsız aldatıcı ve baştan çıkarıcı gaddardan sakın. O hile ile süslenir, kof bir çalımla karşısındakini baştan çıkarır. Emeller ile insanın ruhuna sızar, taliplerini oyalar.

Böylece alımlı bir gelin kılığına girer. Bütün gözler ondadır, kalpler ona hayrandır, nefisler ona tutkundur. Oysa hiçbir eşini sevmez. Ne kalan, gidenin hâlinden ibret alır ne bir önceki şimdikini yolundan alıkoyar ve ne de Allah'ı tanıyan onun hakkında bildirilen nasihatlere uyar.

Ona tutulanlar onunla ilgili bir dileğini ele geçirmiş ise çalımından geçilmez, iyice baştan çıkarak âhireti hatırından siler, düşüncesini ona açar. Fakat günün birinde ayağı kayınca nedameti büyük, hayıflanması ağır olur. Ölüm krizleri ve acıları, başına üşüşür.

Onun tutkunları hiçbir zaman onunla ilgili amaçlarına ulaşamazlar, yorgunluktan hiç kurtulamazlar, oradan sonunda azıksız çıkarak ve kendilerine yuva hazırlamadıkları bir âleme ayak basarlar.

Aman kendini sakın ondan, ya Emir'el müminin. Ona elinden geldiği kadar mesafeli davran, ondan mümkün olduğu kadar uzak dur. Çünkü dünya tutkunları ne zaman bir sevince güvenseler o onları bir kötülüğe sürükler. Orada halka zararlı olanlar ne yaptıklarının farkında olmadan çalım satarlar. Ondan yarar sağlayanlar insafsız ve zararlıdırlar.

Onun bolluğunun arkası belâdır, orada kalmak yok oluşa doğru adım atmaktır. Onun sevinci hüzün ile karışıktır. Orada sırtını dönüp giden bir daha geri gelmez. Geleceğin ne olduğu bilinmediği için hep yalancı ümitlerini ve âtıl emellerini bekler.

Arzuları yalancı, emelleri boş, katıksızı bulanık, coşkunluğunun sonu hayal kırıklığıdır. Aklı başında ve önünü gören herkes orada her zaman endişe içindedir, elindeki varlığın kaçacağından endişelidir, gelebilecek belânın her an korkusu altındadır.

Eğer yaratıcısı onun hakkında hiçbir bilgi vermemiş, hiçbir örnek gösterip kullarını uyarmamış bile olsaydı, dünyanın kendisi uyuklayanı uyandırmaya yeterdi.

Oysa Allah ondan sakınmayı bildiren birçok âyet indirmiş ve onun mahiyetini açıklayan çeşitli nasihatler vermiştir.

Allah'ın nazarında onun hiçbir kıymeti yok, yarattığı günden itibaren onun tarafına bile bakmış değil. Allah onun bütün anahtar ve hazinelerini mülkünde bir sivrisinek kanadı bile eksiltmeksizin Peygamberimize (s.a.v) takdim etti de O kabul etmedi.

Bunları sana hatırlatıyorum ki, Allah'ın emirlerine karşı gelmeyesin, yaratıcısını hoşlanmadığına (dünyaya) muhabbet bağlamayasın veya sahibinin alçak saydığını değerli görmeyesin.

İmtihandan geçip derece kazansınlar diye Allah, dünyayı sâlihlerden kıstı, aldanıp kof çalımlar satabilsin diye de onu düşmanlarının önüne serdi. Dünyaya aldananlar, orada kendilerini güçlü görenler, onun kendilerine bağışlanmış şeref kazandırıcı bir armağan sanırlar ve Allah'ın karnına açlıktan taş bağlayan Peygamberimizin bu hareketine ne mukabelede bulunduğunu unuturlar.

Rivâyete göre Allah, Hz. Musa'ya buyurmuştur ki; "Sana dünya varlığını yönelmiş görürsen, bu işlediğim bir kusurun peşin verilmiş cezasıdır, de. Fakirliğin sana doğru geldiğini görürsen, sâlihler gibi hoş sefa geldin! de."

Eğer dilersen sözün ve ruhun sahibi olan Hz. İsa'ya uyarsın, o şöyle derdi; "Katığım açlık, düsturum Allah korkusu, elbisem kaba işleme, kışın ısı kaynağım güneşin doğuşu, kandilim ay, bineğim ayaklarım, yiyeceğim ve meyvem toprakta yetişenler, akşam olur bir şeyim yok, sabah olur yine bir şeyim yoktur. Fakat yeryüzünde benden zengin bir kişi de yok."

Vehb İbn-i Münebbih (r.a) der ki; "Allah (c.c) Hz. Musa ile Harun'u (aleyhimüsselâm) Firavun'a gönderdiği zaman onlara şöyle buyurdu;

- Onun dünya kılığının göz kamaştırıcılığı sizi ürkütmesin. Alnı elimdedir benim iznim olmadan ne konuşabilir, ne gözünü kırpabilir ve ne de nefes alıp verebilir.

"İçinde yüzdüğü bol dünya nimetleri de gözlerini kamaştırmasın. Çünkü onlar dünya hayatının mevsimlik yeşilliği, yolunu sapıtanların nimetidir. Eğer Firavun sizi görünce sizdekinin benzerine kavuşmaya gücünün yetmeyeceğini anlayacağı derecede size dünya ziyneti vermek istemem verirdim.

Fakat böyle olmanızı istemedim ve sizi, böyle bir yola koyulmaktan alıkoydum. Ben dostlarıma hep böyle yaparım. Müşfik bir çoban sürüsünü tehlikeli yerde nasıl otlamaya koymazsa ben de onları dünya zevklerine kapılmaktan öyle korurum. Şefkatli bir çobanın devesine yeşilliksiz bir konakta konak vermekten esirgediği gibi ben de onları dünya hazlarından uzak tutarım.

Elbette bu tutumum, dostlarıma önem vermediğimden değildir, tersine benim cömertliğimden paylarını tam olarak ve selâmet içinde doyasıya alabilsinler diye onlara karşı böyle davranıyorum.

Dostlarımın bana karşı ziynetleri kalplerinde kökleşerek vücutlarının her âzâsında açığa vuran alçak gönüllülük, Allah korkusu, kalp duruluğu ve takvadır. Bu onların giydikleri elbise, takındıkları nişan, etkilendikleri duygu, kazandıkları kurtuluş, özledikleri iyi dilek, övündükleri şan ve hemen tanınmalarını sağlayan simadır.

Onlar ile karşılaştığında kendine çekidüzen ver, dilini ve kalbini onlar karşısında mütevazıleştir. Bilesin ki, benim dostlarımdan birini korkutan kimse, bana savaş açmış demektir. Sonra kıyamet günü Ben, ondan intikamımı mutlaka alırım."

Bir gün Hz. Ali (k.v) şu hutbeyi okudu;

Bilesiniz ki, siz bir gün öleceksiniz, öldükten sonra dirileceksiniz, dünyada işlediğiniz ameller didik didik incelenecek ve onların karşılığını göreceksiniz.

Dünya hayatı sizi aldatmasın. Çünkü o belâya bürünmüştür, geçiciliği ile tanınır, gaddarlık en bilinen özelliğidir. Oradaki her şey batmaya doğru yol alır, o dünyalılar arasında ondan ona geçer, biri tarafından diğerine atılır.

Hiçbir hak istikrarlı değildir, ansızın çöken belâlarından korunmak elde değildir.

Orada nefsi arzularına kapılarak başıboş yaşamak Allah tarafından kınanmıştır, bolluğu devamsızdır. İnsanlar, dünyanın ok atacağı birer hedeftir, onları teker teker ölüm tuzağına düşürür. Herkesin oradaki süresi bellidir, payı ölçülüdür.

Ey Allah'ın kulları! Biliniz ki, bu dünyada sizin durumunuz sizden önce gelip geçenlerden farklı değildir. Onlar sizden daha uzun yaşamışlar, sizden güçlü hâkimiyetler kurmuşlar, sizinkilerden daha güzel evler yapmışlar ve daha dayanıklı eserler dikmişlerdir.

Fakat günün birinde uzun yıllar yankılanan eserleri kesildi, duyulmaz oldu, kemikleri çürüdü. Muhteşem kâideli köşkleri harabeye dönüştü. İzleri silindi. Etrafı surlar ile çevrili köşklerden, ipekli yataklardan, koltuk yastıkları arasından ayrılarak lahit ile örtülü, üzeri taşlar ile kapatılmış zemini çakıllı mezarlara taşındılar.

Mezarlıkları eski konaklarına yakındır, fakat içindekiler yapayalnızdır, mâmurelerde oturanlara, onlar yabancıdır, eski yerlerinde yeni sakinleri onları düşünmez bile. Onların şenlikle bir ünsiyetleri kalmamıştır artık.

Yakın yerlerde oturmalarına rağmen, aralarında dost ya da komşular gibi karşılıklı girip çıkma yoktur. Aralarında nasıl komşuluk münasebetleri olabilsin ki, eskileri geçen günlerin değirmen taşı un gibi öğütmüş, böcekler ve toprak vücutlarını yemiştir.

Bir zamanlar yaşıyorken artık sadece ölüdürler, canlılığın parlaklığından sonra şimdi kupkuru kalıntılardan ibaret kaldılar, yakınlarını ansızın kayıp verme açısında boğarak toprak altına göçtüler, heyhat yine heyhat ki, artık geri dönecek değildirler!

Kur'ân-ı Kerim'in ifadesi ile onlar hesabına geriye dönüş; **"Asla mümkün olmayan ölünün ağzından çıkmış gerçekleşmeyecek bir sözdür. Tekrar dirilecekleri güne kadar geçit vermez bir engelin ardındadırlar."**

Sanki sözde onların verdiği çürüme evine varmışsınız, o barınakta birleşmişsiniz, o toprak yatağa siz de yakalanmışsınız, kendinizi öyle sayınız.

Her şeyin içyüzü gözlerinizin önüne serilse, mezarlar değilse kalplerdeki saklı duygular ortaya çıkarılsa ve işlediklerinizin hesabını vermek üzere Allah'ın huzuruna dikilseniz, kalpler işlenmiş günahlar karşısında yuvalarından fırlayacak kadar hızlı vurmaya başlasa, her türlü perdeler ve peçeler ortadan kalkarak ayıp ve sırlar meydana dökülse hâliniz nice olur!

O zaman herkes işlediğinin karşılığını görecektir. Nitekim Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۞ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

﴿ الزِّلْزَال ؛ ٨–٧ ﴾

"Kötülük işleyenler yaptıklarının cezasını mutlaka görecekler, iyilik işleyenler elbette iyi mükâfat göreceklerdir."[281]

Yine Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هٰذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً اِلَّا اَحْصٰيهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ اَحَدًا ﴿ الكَهْف ؛ ٤٩ ﴾

"Defter ortaya konmuştur. O zaman günahkârların onda yazılı olanlardan ürktüklerini görürsün. "Vay başımıza gelene! Ne biçim defterdir bu ki, küçük büyük, hiçbirini bırakmadan hepsini saymış" Onlar bütün işlediklerini önlerinde bulurlar. Çünkü Rabbin hiçbir kimseye katiyen haksızlık etmez."[282]

Allah'a bizi ve sizi Kitabı'na göre amel edenlerden, dostlarının yolundan ayrılmayanlardan ve sonunda fazileti ile bizi ve sizi cennete yerleştirdiklerinden eylemesi için dua ederiz.

Ehli hikmetten bir zat der ki; "Günler birer ok ve insanlar birer hedeftir. Dünya her gün durmadan üzerine ok yağdırır. Vücûdunun her yerini kaplayacak şekilde gündüzler ve geceler seni delik deşik etmektedirler. Gündüzlerin üzerine düşmesi ve gecelerin sana doğru yürümesi karşısında nasıl sağlığını koruyabilirsin.

Günlerin üzerinde meydana getirdiği eksiltmeleri açıkça görebilseydin, girdiğin her yeni günden ürkerdin, zamanın geçişi sana ağır bir işkence gelirdi. Fakat Allah'ın tedbiri ferdî hislerin tedbirinin üzerindedir.

---

281 Zilzâl sûresi; 7-8
282 Kehf sûresi; 49

Dünya hazlarının duyulması, ancak onun sıkıntılarını unutarak, görmezlikten gelerek mümkündür. Aslında dünya macun hâline getirilmiş öd ağacından daha acıdır. Görünür gelişmelerini değerlendiren basiretli kimseler dünyanın kusurlarını saymakla bitirememişlerdir. Aslında onun şaşırtıcı cilveleri, nasihat veren basiretli insanların idrak seviyesini de aşar. Allah'ım, bize doğru yolu buldur."

Yine Ehl-i hikmet'ten bir zat dünyayı tasvir ederken der ki; "Dünya, içinde bulunduğun andır. Çünkü geçmişi anlayamazsın. Henüz gelmemiş olan hakkında zaten bir bilgin yok. Zaman, gecesinin gelecek haberini verdiği bir gündür.

Dünyanın gelişmeleri insanı durmadan değiştirir ve kesiktir. Zaman toplulukları dağıtmak, düzenleri bozmak ve fırsatları elden ele taşımakla görevlidir, özlemler uzak, ömürler ise kısadır. Her şeyin sonu Allah'a dayanır."

Halife Ömer İbn-i Abdülaziz (r.a) hutbelerinden birinde cemaate şöyle seslenir; "Ey insanlar! Sizlerin yaratılışı öyle bir sebebe dayanır ki, ona inanırsanız ahmaksınız, onu yalanlarsanız helâke gidersiniz.

Sizler burada ebediyen kalmak için yaratılmış değilsiniz, bir yurttan diğer yurda taşınmak üzere yaratıldınız.

Ey Allah'ın kulları! Şimdi öyle bir yurtta yaşıyorsunuz ki yemeniz ve içmeniz sıkıntılara katlanmanıza bağlıdır, elde ettiğiniz her sevindirici nimet başka bir nimetin hoşunuza gitmeyen ayrılığına karşılıktır. Nereye doğru yol aldığınızı ve ebedî yurdunuzu iyi öğrenin."

Son cümleler üzerine ağlaması şiddetlenen Ömer İbn-i Abdülâziz sözlerine devam edemeyerek kürsüden indi.

Hz. Ali (k.v.) bir hutbede cemaate şöyle seslenir; "Ey müminler, size Allah korkusu ile sizi terk eden dünya peşinden koşmamayı tavsiye ederim. Siz onun peşinden koşmak isteseniz de o sizi yüzüstü bırakıyor.

O vücudunuzu günden güne yıpratırken siz kendinizi tazelemek sevdasındasınız.

Dünya ile sizin misaliniz belirli uzaklıktaki bir yere varmak üzere yola koyulan bir kafilenin yolculuğun başında iken kendisini hedefe varmış ve bir şey öğrenmeye koyulan talebenin daha ilk adımda kendisini gereken bilgiyi elde etmiş saymasına benzer.

Oysaki hedefe varmak için kim bilir ne kadar zaman geçmesi gerekir, bunun gibi kim bilir kimin yaşayacak günü vardır da o dünyada kalacak.

Dünyanın tez canlı isteklileri, oradan ayrılacakları güne kadar peşinden koşarlar. Dünyanın sıkıntı ve acılarına üzülmeyin, çünkü bir gün son

bulurlar. Onun nimet ve sevinçlerine de sevinmeyin, çünkü günün birinde elden giderler.

Ölüm kendilerini kovalarken dünya peşinden koşanlarla ve her hareketi sıkıca gözetildiği halde davranışlarının akıbetini umursamayan kimselere şaşıyorum."

Muhammed İbn-i Hüseyin (r.a) der ki; "Fazilet, ilim, irfan ve edep sahipleri Allah'ın dünyayı önemsiz tuttuğunu, onu dostlarına lâyık görmediğini, nezdinde onun önem ve değer taşımadığını, Peygamberimizin (s.a.v) de ondan uzak durduğunu, sahâbilerine ona tutulmaktan sakınmayı tavsiye ettiğini öğrenince dünyada az yediler, âhiret için çok harcadılar. Orada kendilerine gereken kadarını alarak oyalayacak taraflarına yanaşmadılar.

Edep yerlerini örtecek kadar giyindiler, açlıklarını giderecek kadar yediler. Dünyaya geçici gözü ile âhirete ise kalıcı gözü ile baktılar. Yolcular gibi kendilerine azık hazırladılar. Dünyalarının yıkımı pahasına âhireti imar ettiler. Bir gün gözleri önüne dikileceğinin şuuru içinde kalpleri ile âhirete baktılar. Bir gün oraya vücutları ile göçeceklerinin kesin bilgisi altında daha yaşarken kalpleri ile âhirete göçtüler. Az didindiler, uzun zaman geçindiler.

Bütün bunları Allah'ın tevfiki sayesinde yaptılar. Allah'm onlar için sevdiklerini sevdiler hoşlanmadıklarından hoşlanmadılar.

OTUZ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KANAATİN FAZİLETİ

Bilesin ki fakirin kanaatkârı, başkalarının elindekinde gözü olmayan, kimseyi kıskanmayan ve zengin olmayı ihtiras hâline getirmemiş olması lâzımdır. Bu ancak zaruret miktarı yiyecek, giyecek ve barınak şartları ile yetinmesi, bunların en az ve en ucuzuna razı olması, özlemini gündelik veya aylık geçim ihtiyaçlarını sağlamakla sınırlayarak gönlünü bir ay sonrası ile oyalamak sayesinde mümkündür.

Çünkü eğer fakir çok şeye sahip olma arzusuna kapılırsa veya uzak vadeli emellere tutulursa, kanaatinin şerefini yitirir, kaçınılmaz olarak tamah ve ihtiras kirine bulaşır. İhtiras ve tamahkârlık ise onu insanlığa yakışmaz, kötü huylar edinmeye ve eğri davranışlarda bulunmaya sürükler.

Zaten insanoğlu ihtirasa, tamahkârlığa ve kanaatsizliğe yaratılıştan yatkındır. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَوْ كَانَ لِابْنِ اٰدَمَ وَادِيَانِ مِنْ ذَهَبٍ لَابْتَغٰى لَهُمَا ثَالِثًا وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ اٰدَمَ اِلَّا التُّرَابُ، وَيَتُوبُ اللّٰهُ عَلٰى مَنْ تَابَ.

"Âdemoğlunun iki nehir yatağı dolusu altını olsa üçüncüsünü ister, onun karnını ancak toprak doldurur. Allah, tevbe edenlerin tevbesini kabul eder."[283]

Ebu Vakıdü'l-Leysî (r.a) der ki; "Peygamberimize yeni vahiy geldiği zaman yanına giderdik, inen vahyi bize öğretirdi. Bir gün yanına vardığım zaman bana şöyle buyurdu;

اِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ؛ اِنَّا اَنْزَلْنَا الْمَالَ لِاِقَامِ الصَّلَاةِ، وَاِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَلَوْ كَانَ لِابْنِ اٰدَمَ وَادٍ مِنْ ذَهَبٍ لَاَحَبَّ اَنْ يَكُونَ لَهُ ثَانٍ، وَاِنْ كَانَ لَهُ الثَّانِي لَاَحَبَّ اَنْ يَكُونَ لَهُمَا ثَالِثٌ، وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ اِبْنِ اٰدَمَ اِلَّا التُّرَابُ، وَيَتُوبُ اللّٰهُ عَلٰى مَنْ تَابَ.

283 Müttefekun Aleyh, Buharî, 6072; Müslim, 1047; İbn Hibban, Sahih 3236

"Allah (c.c) buyuruyor ki; "Biz kullara malı namaz kılsınlar ve zekâtı versinler diye verdik. İnsanoğlunun bir nehir yatağı dolusu altını olsa, ikincisini, iki nehir yatağı dolusu altını olsa üçüncüsünü ister. Topraktan başka hiçbir şey onun karnını dolduramaz. Allah tevbe edenlerin tevbesini kabul eder."[284]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْهُومَانِ لاَ يَشْبَعَانِ مَنْهُومُ الْعِلْمِ وَمَنْهُومُ الْمَالِ.

"İki aç gözlü vardır ki, doymazlar birisi ilim doyumsuzluğu diğeri mal doyumsuzluğudur."[285]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَهْرَمُ ابْنُ آدَمَ وَيَشِبُّ مَعَهُ اِثْنَتَانِ الْاَمَلُ وَحُبُّ الْمَالِ.

"Ademoğlu yaşlandıkça iki şey onda gençleşir. Uzak vadeli ihtiraslar ile mal sevgisi."[286]

Burada gördüğümüz ve nakletmediğimiz muhtelif hadislerden de anlaşılacağı üzere ihtiras ve tamahkârlık insanın yaratılışının sapık bir yönü ve helâke götüren bir içgüdüsü olduğu için, Allah (c.c) ve O'nun Resûlü (s.a.v) sık sık kanaatkârlığı övmüşlerdir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

طُوبَى لِمَنْ هُدِىَ لِلْإِسْلاَمِ، وَكَانَ عَيْشُهُ كَفَافًا، وَقَنَعَ بِهِ.

"İslâm dinini kabul eden ve asgarî geçim şartları içinde yaşadığı hâlde bu duruma kanaat eden kimselere müjdeler olsun!"[287]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا مِنْ اَحَدٍ فَقِيرٍ وَلاَ غَنِيٍّ اِلاَّ وَدَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اَنَّهُ كَانَ اُوتِىَ قُوتًا فِى الدُّنْيَا.

"Zengin-fakir herkes kıyamet günü; "*Keşke dünyada bana sadece zarurî geçimimi sağlayacak kadar mal verilseydi*" diye temenni edecektir."[288]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

---

284 Taberânî, Evsat 2446; Beyhakî, Şuabü'l-İman 10281
285 Taberânî, Evsat 5670, Kebîr 5388; Deylemî, Müsned 6514; Kuzâî, Müsnedü'ş-Şihâb 235
286 Buharî, 6058
287 Ahmed b. Hanbel, Müsned 5/255 (22251); Taberânî, Kebîr 786; Kuzâî, Müsnedü'ş-Şihâb 616
288 İbn Mâce, Zühd 4140; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 4886

لَيْسَ الْغِنٰى عَنْ كَثْرَةِ الْعَرَضِ، اِنَّمَا الْغِنٰى غِنَى النَّفْسِ.

"Zenginlik mal çokluğu ile olmaz. Gerçek zenginlik, gönül zenginliğidir."

Öte yandan Peygamberimiz (s.a.v) şiddetli ihtirasa kapılmayı ve doyumsuz bir istekle varlık peşinde koşmayı yasaklayarak şöyle buyurmuştur;

اَلاَ اَيُّهَا النَّاسُ اَجْمِلُوا فِي الطَّلَبِ، فَاِنَّهُ لَيْسَ لِعَبْدٍ اِلاَّ مَا كُتِبَ لَهُ، وَلَنْ يَذْهَبَ عَبْدٌ مِنَ الدُّنْيَا حَتّٰى يَأْتِيَهُ مَا كُتِبَ لَهُ مِنَ الدُّنْيَا وَهِيَ رَاغِمَةٌ.

"Ey insanlar! Sözüme kulak verin! Varlık ihtirasına kapılmadan mal kazanmaya girişiniz. Çünkü hiçbir kul kendisine ayrılan paydan daha fazlasını elde edemez ve yine hiçbir kul istese de istemese de dünyadaki nasibini tamamen ele geçirmeden oradan göçmez."

Bildirildiğine göre Hz. Musa (a.s) Allah (c.c)'a; "Hangi kul zengindir?" diye sorar, Allah (c.c); "Benim kendisine verdiğime en çok kanaat eden" diye buyurur. Yine Hz. Musa, Allah (c.c)'a; "Peki, en adil, kul kimdir?" diye sorar. Allah (c.c) da; "Kendine karşı hakka uygun davranandır" diye buyurur.

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurdu;

اِنَّ رُوحَ الْقُدُسِ نَفَثَ فِي رَوْعِي اَنَّ نَفْسًا لَنْ تَمُوتَ حَتّٰى تَسْتَكْمِلَ رِزْقَهَا، فَاتَّقُوا اللّٰهَ، وَاَجْمِلُوا فِي الطَّلَبِ.

"Rûh-ul Kudüs (Cebrail) bana rızkını tüketmeden hiç kimsenin ölmeyeceğini bildirdi. O hâlde Allah'tan korkun ve meşru şekilde kazanç peşinde koşun."[289]

Sahabîlerden Ebu Hureyre (r.a) buyuruyor; "Peygamberimiz (s.a.v) bana şöyle buyurdu;

يَا اَبَا هُرَيْرَةَ، اِذَا اشْتَدَّ بِكَ الْجُوعُ فَعَلَيْكَ بِرَغِيفٍ وَكُوزٍ مِنْ مَاءٍ، وَعَلَى الدُّنْيَا الدَّمَارُ.

[289] Kuzâî, Müsnedü'ş-Şihâb 1151; Bezzâr, 2914

"Ya Ebu Hureyre, karnın çok acıkınca sana gereken bir çörek ile bir bardak sudur. Dünyanın canı cehenneme!"

Ebu Hureyre (r.a) der ki; Peygamberimiz (s.a.v) bana şöyle buyurdu;

كُنْ وَرِعًا تَكُنْ اَعْبَدَ النَّاسِ، وَكُنْ قَنِعًا تَكُنْ اَشْكَرَ النَّاسِ، وَاَحِبَّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ تَكُنْ مُؤْمِنًا.

"Allah'tan kork ki, insanların en ibadet edeni olasın. Kanaatkâr ol ki, herkesin en sevdiği ve en çok şükreden insan olasın. Kendi hesabına istediğini başkaları için de dile ki, gerçek mümin olasın."[290]

Ebu Eyyub el-Ensarî (r.a)'nin rivâyet ettiği şu hadiste de Peygamberimiz (s.a.v) tamahkârlığı yasaklamıştır. Bir gün taşralı bir Arap, Peygamberimize gelerek; "Ya Resulullah, bana kısa ve öz bir nasihat ver!" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) adama şunları söyledi;

اِذَا صَلَّيْتَ فَصَلِّ صَلاَةَ مُوَدِّعٍ، وَلاَ تُحَدِّثَنَّ بِحَدِيثٍ تَعْتَذِرُ مِنْهُ غَدًا، وَاجْمَعِ الْيَأْسَ مِمَّا فِى اَيْدِى النَّاسِ.

"Her namazını sonuncu namazınmış gibi kıl. Ertesi gün özür dileyeceğin hiçbir söz ağzından çıkarma. Başkalarının elindeki mala aç gözle bakma."[291]

Avf İbn-i Malik-ül Eşcaî (r.a) der ki; Bir gün Peygamberimizin (s.a.v) huzurunda ya dokuz ya sekiz veya yedi kişi idik. Peygamberimiz (s.a.v) bize; **"Allah'ın Resûl'üne biât edemez misiniz?"** dedi. "Biz daha önce sana biat etmedik mi? Ya Resulullah!" diye cevap verdik. O yine; **"Allah'ın Resûl'üne biat etmez misiniz?"** diye ısrar edince hepimiz sıra ile O'na ellerimizi uzatarak biat etmeye başladık.

İçimizden birinin sırası gelince Peygamberimize; "Sana daha önce biat etmiştik. Şimdi niçin sana yeniden biat ediyoruz?" diye sordu. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurdu;

اَنْ تَعْبُدُوا اللّٰهَ وَلاَ تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا، وَتُصَلُّوا الْخَمْسَ، وَاَنْ تَسْمَعُوا وَتُطِيعُوا، وَاَسَرَّ كَلِمَةً خَفِيَّةً، وَلاَ تَسْأَلُوا النَّاسَ شَيْئًا.

"Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmadan kulluk edeceğinize, beş vakit

290 Tirmizî, 2305; İbn Mâce, Zühd 4217; Ahmed b. Hanbel 2/310

291 İbn Mâce, Zühd 4171; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 5/412 (23545); Taberânî, Kebîr 3987

namazı kılacağınıza, aldığınız emirleri dinleyip onlara uyacağınıza (sesini fısıldar gibi alçaltarak) **ve kimseden bir şey istemeyeceğinize** (dilenmeyeceğinize) **dair bana biat etmenizi istiyorum."**[292]

Bu hadiseden sonra orada bulunanlardan biri, atının üzerinde iken elinden düşen kamçısının bile kendisine uzatılmasını kimseden istemezdi.

Hz. Ömer (r.a) der ki; **"Tamahkârlık fakirlik, tok gözlülük ise zenginliktir. Başkasının elindekine göz dikmeyen kimse, hiç kimseye muhtaç olmaz."**

Ehl-i hikmet'ten bir zat'a; **"Zenginlik nedir?"** diye sorarlar, o da; **"Az şey istemek ve geçimini sağlayacak kadar dünyalığa razı olmaktır"** diye cevap verir.

Bu hususta bir şair şöyle der;

Hayat, birbirini kovalayan anlardan ve günlerin tekerrür eden olaylardan ibarettir.

Hayat standartlarına kanaat et, ona razı ol,
Boş arzulardan sıyrıl ki, hür yaşayasın,
Nice ölüm var ki, ona sürüklemiştir.
Altın, yakut ve inci.

Muhammed İbn-i Vâsi (r.a) kuru ekmeği suda ıslatarak yerdi ve; **"Buna kanaat eden hiç kimseye muhtaç olmaz"** derdi.

Süfyan-üs Sevri (r.a) der ki; **"Dünyanızın en hayırlı varlığı hiç imtihan edilmediğiniz şeydir. Kendisiyle imtihan edildiklerinizin en hayırlısı elinizden çıkandır."**

İbn-i Mesûd (r.a) der ki; **"Her gün bir melek şöyle seslenir; Ey Âdemoğlu, sana yetebilen az varlık, seni azdıran çok varlıktan daha iyidir."**

Sümeyf İbn-i Aclan (r.a) der ki; **"Ey Âdemoğlu, senin karnının eni ve boyu birer karış kadardır, içine niye ateş giriyor?"**

Ehl-i hikmet'ten bir zat'a; "Malın, mülkün nedir? diye sorarlar. Adam da; "Dışa karşı tok gözlülük, hususî hayatımda iktisat ve başkalarının elindekine göz dikmemektir" der.

Bildirildiğine göre, Ulu Allah (c.c) buyurur ki; "Ey Âdemoğlu, dünyanın tümü senin olsa sana ancak geçimini sağlayacak kadarı düşerdi. Eğer ben geçineceğin kadarını sana verdikten sonra geriye kalan dünya varlığının hesaplaşma mesuliyetini başkasının omuzlarına yüklemem, sana iyilik etmiş olurum."

---

[292] Müslim, 1043; İbn Hibban, Sahih 3385

İbn-i Mesûd (r.a) der ki; "Biriniz bir şey isterken nezaket ile istesin. Adama varıp "İlla vereceksin, mutlaka vermelisin" diye gırtlağına basmayın. Ona ancak ayrılan rızık verilir."

Emevi halifelerinden biri Ebu Hâzım'a (r.a) bir mektup göndererek istediklerini kendisine bildirmesini söyler. Ebu Hâzım şöyle yazar; "İsteklerimi efendime bildirdim. Bunların hangisini verirse kabul ediyorum ve hangisini vermezse kanaat ediyorum."

Ehl-i hikmet'ten bir zat'a; "Akıllı biri için en sevinilecek şey ve üzüntüyü gidermeye en yararlı şey nedir?"diye sorarlar, o da; "Aklı başında biri için en sevinilecek şey ilerisi için gönderdiği sâlih amel ve üzüntüyü gidermeye en yarayacak şey de Allah'ın takdirini hoşnutluk ile karşılamaktır" dedi.

Ehl-i hikmet'ten bir zat der ki; "En bitmez dertli insanların kıskançlar, en mesut yaşayanların kanaatkârlar, en çok sıkıntıya katlananların muhteris ve tamahkârlar, en sarsıntısız yaşayanların dünyayı en az umursayanlar ve en çok pişmanlık duyanların bildiği ile amel etmeyi ihmal eden âlimler olduğunu gördüm."

Bu konuda bir şair şöyle der;
Ne mutlu o kimseye ki, kesinlikle güveniyor,
Rızıkları bölüşütürenin kendi rızkını vereceğine.
Onun namusu dokunulmazdır, kirletmez onu
Onun yüzü aktır, yıpratmaz onu
Kanaat alanına giren kimse
Ömrü boyunca uykusunu kaçıracak tatsız bir olay ile karşılaşmaz.

Başka bir şair de ihtirastan şöyle yakınıyor;
Ne zamana kadar hayatım kona-göçe geçecek
Ne zamana kadar hayat durmadan didinecek, kâh düşüp kâh kalkacağım
Ne zamana kadar evimden uzak, devamlı gurbete katlanacağım,
Dost ve yakınlarımdan ayrı, ne durumda olduğum onlarca bilinmeden
Kâh yeryüzünün doğu ucunda kâh batı ucunda
İhtirasım yüzünden ölüm hatırıma gelmiyor.
Oysa eğer kanaatkâr olsam, rızkım gelirdi yanıma bağış olarak.
Zenginlik mal bolluğu değil, kanaattir.

Hz. Ömer (r.a) der ki; "Sözüme kulak verin, size Allah'ın malından ne kadarını kendime helâl saydığımı açıklayayım mı; Biri kışlık, biri yazlık

olmak üzere iki entari, hac ve umre için bir ihram, bunların dışında herhangi bir Kureyş'linin ki kadar zarurî geçim kaynağı bunlardan ne daha fazlaya ne daha aza malik değilim Allah'a yemin ederim ki bu kadarının bile helâl olup olmadığını bilemiyorum."

Görüldüğü gibi Hz. Ömer, bu kadarlık dileklerinin, kanaat edilmesi gereken asgarî standarttan daha fazla olmadığından emin değildir!

Taşralı bir Arap, kardeşine hırsından dolayı sitem ederek şöyle der; "Ey kardeşim, sen bir yandan arayış içinde iken öte yandan kovalanıyorsun. Henüz kullanmadığın rızkın seni kovalıyor, sen ise elde ettiğini korumak peşindesin sanki aklında olmayan rızık kaynağı önüne açılmış ve elindeki avucundan kayıp gitmiş gibi ey kardeşim sanki sen hiç muhteris hiç mahrum ve hiç rızıklanmış zahit görmemiş gibisin."

Bu hususta bir şair şöyle demiştir;
Görüyorum ki, servetin arttıkça artıyor hırsın
Dünyaya karşı, hiç ölmeyecekmişsin gibi
Senin bir amacın var mı ki, bir gün ulaşsan ona,
"Artık yeter, daha fazlasını istemem" diyebilesin.

Sabi (r.a) şöyle bir hikâye anlatır;

Avcının biri bir gün bir serçe avlar, serçe dile gelerek avcıya; "Bana ne yapmayı düşünüyorsun?" diye sorar, avcı serçeye; "Seni kesip yiyeceğim" cevabını verir.

Bunun üzerine serçe avcıya; "Vallahi, benim etim ne kahvaltılık olur, ne de karın doyurur. Fakat eğer beni salıverecek olursan sana üç şey öğretirim, onlar etimi yemekten daha çok işine yarar. Kabul edersen bu üç şeyin ilkini şimdi elinde iken, ikincisini elinden uçup karşıdaki ağaca konunca, üçüncüsünü de ağaçtan uçup önümüzdeki tepeye varınca söyleyeceğim" der.

Kuşun teklifine avcının aklı yatar, onu salıvermeye karar verir. "Öğreteceğin ilk şeyi söyle bakalım" der. Bunun üzerine kuş avcıya "Elinden kaçan fırsatlar için hayıflanma" der. Avcı kuşu salıverir. Uçup karşı ağacın bir dalma konunca da ikinci şeyi öğretmek üzere "Olmayacak şeye inanma" der. Bu sözlerden sonra kanatlanan kuş avcının önündeki bir tepeye konar, oradan avcıya şöyle der. "Ey bedbaht adam! Eğer beni kesmiş olsaydın kursağımdan her biri yirmi miskal ağırlığında iki inci çıkaracaktın."

Bu sözleri duyan avcı kaçırdığı fırsat karşısında hayıflanarak dudaklarını ısırır. Artık elinden bir şey gelmeyeceği için kuşa "Üçüncüyü söyle" der.

Kuş avcıya; "Sen ilk iki nasihatimi unuttun üçüncüsünü sana nasıl söyleyeyim? Ben sana; "Kaçırdığın fırsatlar için hayıflanma!" demedim mi? Oysa sen daha az önce beni elinden kaçırdın diye hayıflanıverdin. Yine ben sana; "Olmayacak şeye inanma!" demedim mi? Benim etim, kanım ve tüylerimin hepsi tartılsa yirmi miskal çekmez, kursağımda her biri yirmi miskal ağırlığında olan iki tane inci nasıl olabilir?" der ve uçup gözden kaybolur.

Bu hikâyenin özü şudur; İnsanoğlu, kendisini aşırı tamahkârlığa kaptırınca basireti kapanarak gerçeği idrak edemez oluyor ve olmayacak şeyi olabilir gibi görüyor.

İbn-i Semmak (r.a) der ki; "Başkasına bağışladığın umut, kalbine cendere ve ayağına bağdır. İnsanlara bağladığın umudu kalbinden çıkar ki, köstekleyen bağ çözülsün."

Ebu Muhammed-ül Yezidî (r.a) der ki; "Bir gün Harun er-Reşid'in (r.a) huzuruna girince önündeki altın yazılı kâğıt parçasına baktığını gördüm. Beni görünce gülümsedi, ben de ona; "Allah, Emirü'l-müminine uzun ömür versin, elindeki faydalı bir şey mi?" diye sordum.

Harun er-Reşid bana; "Evet, faydalı bir şey. Şu iki beyti Emevilerden kalan bir hazinede buldum, çok beğendim, şimdi ben onlara üçüncü bir beyit ekledim" diye cevap verdi.

Arkasından bana şu üç beyti okudu;

Dileğini karşılamak için başvurduğun bir kapı yüzüne kapanınca,
Onu bırak yüzüne açılacak başka bir kapıya başvur.
Çünkü sana mide torbasının dolması, yeter.
Çirkin işlerden kaçınman da yeter.
Sakın namusunu harcama ve kaçın,
Günâha girme ki, azabından uzak kalasın.

Abdullah İbn-i Selâm, Kâ'b İbn-i Ahbar'a (r.a); "Âlimlerin kazanıp hafızalarına yerleştirdikleri ilimleri neler giderebilir" diye sorar. Kâ'b da ona; "Tamahkârlık, nefsin azgın arzularına teslim olmak ve kazanç peşinden koşmak" diye cevap verir.

Adamın biri Fudayl'den Kâ'b'ın yukarıdaki sözlerini açıklamasını ister, Fudayl'de ona der ki; "İnsan bir şeyi hırsla isterken onun uğruna dini elden gidebilir. Nefsin azgın arzularına boyun eğmeye gelince nefis öteye beriye tutununca, hiçbirini kaçırmaya razı olmaz. O zaman nefsinin tutulduğu her şey senin için ihtiyaç hâline gelir. Nefsin ihtiyaç hâline gelen ar-

zularını karşıladın mı, o zaman burnuna halkayı takarak seni istediği yere sürükler.

Artık seni buyruğu altına almış ve sen de ona boyun eğmişsindir. Böyle olunca kim seni dünya için severse ona selâm verirsin, hastalanınca ziyaretine varırsın. Tabiî ki ne ona verdiğin selâm ve ne de hastalığında yaptığın ziyaret Allah için değildir. Buna göre o adamdan dünyaca bir beklediğin olmamış olsaydı, senin için ne kadar hayırlı olurdu."

OTUZ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FAKİRLERİN FAZİLETİ

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

خَيْرُ هٰذِهِ الْأُمَّةِ فُقَرَاؤُهَا، وَاَسْرَعُهَا تَضَجُّعًا فِي الْجَنَّةِ ضُعَفَاؤُهَا.

"Bu ümmetin en hayırlısı fakirler ve cennete en önden girecek olanları düşkünlerdir."[293]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ لِي حِرْفَتَيْنِ اثْنَتَيْنِ، فَمَنْ اَحَبَّهُمَا فَقَدْ اَحَبَّنِي، وَمَنْ اَبْغَضَهُمَا فَقَدْ اَبْغَضَنِي؛ اَلْفَقْرُ وَالْجِهَادُ.

"Benim iki mesleğim vardır, kim onları severse beni sevmiş olur, onları hor gören benden nefret etmiş demektir; Fakirlik ve cihad."[294]

Rivâyete göre Cebrail (a.s) Peygamberimiz (s.a.v)'e gelerek; "Ya Resulullah! Allah sana selâm söylüyor ve ister misin şu gördüğün tepeleri altına çevireyim de nereye gitsen seninle birlikte olsunlar buyuruyor" der.

Bu teklif karşısında Peygamberimiz (s.a.v) bir müddet başını öne eğerek düşündükten sonra Cebrail'e şöyle cevap verir;

يَا جِبْرِيلُ، اِنَّ الدُّنْيَا دَارُ مَنْ لَا دَارَ لَهُ، وَمَالُ مَنْ لَا مَالَ لَهُ، وَلَهَا

293 Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 2921
294 İbn Hacer el-Askalânî, Lisânü'l-Mîzan 4/142

يَجْمَعُ مَنْ لاَ عَقْلَ لَهُ. فَقَالَ لَهُ جِبْرِيلُ؛ يَا مُحَمَّدُ ثَبَّتَكَ اللهُ بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ.

"Ya Cebrail! Dünya yurtsuzların yurdu ve başka hiç bir şeyi olmayanların malıdır. Dünyada bırakmak üzere servet yığanlar, aklı olmayanlardır."

Peygamberimizin cevabına Cebrail (a.s); "Ya Muhammed! Allah seni sabit kaville sebatkâr kılmıştır" diye karşılık verir.

Rivâyet edildiğine göre, Hz. İsa (a.s) yolculuklarının birinde paltosuna bürünmüş yerde uyuyan biri ile karşılaşır. "Ey uykuya dalmış kişi kalk da Allah'ı zikret!" diyerek adamı uyandırır. Adam gözlerini açarak; "Benden ne istiyorsun, ben dünyayı sevenlere bıraktım" der. Adamın bu cevabı üzerine Hz. İsa ona; "O hâlde uyu, ey dostum!" der.

Yine söylendiğine göre Hz. Musa (a.s) yerde uyuyan birine rastlar, adamın yüzü, sakalı toprağa bulaşmış, başının altında yastık yerine bir kerpiç ve paltosunu üzerine örtmüş. Gördüğü manzara karşısında Hz. Musa, Yüce Allah'a seslenerek; "Ya Rabbi, şu kulun dünyada mahvolmuş" der.

Bunun üzerine Allah (c.c), Hz. Musa'ya şöyle vahyeder. "Ya Musa! Benim birine yüzümü tam çevirerek baktığım zaman, onu dünyadan tamamen alıkoyduğumu bilmiyor musun?"

Sahabîlerden Ebu Rafi (r.a) der ki; "Bir gün Peygamberimiz (s.a.v)'e misafir gelmişti, o anda evde onu ağırlayacak hiçbir şey bulamadı. Beni bir Hayber Yahudi'sine gönderdi; "Ona git, de ki -Muhammed senden önümüzdeki Recep ayına kadar ya ödünç olarak veya para karşılığında un istiyor- diye bana talimat verdi.

Yahudi'ye vardım, ne istediğimi bildirince; "Vallahi bir rehin olmadan vermem" dedi. Dönüp durumu Peygamberimiz (s.a.v)'e bildirdim. O bana şöyle dedi; "Allah'a yemin ederim ki, ben gök ehli katında nasıl emin isem dünya halkı nazarında da öyle eminim. Eğer Yahudi bana unu para karşılığında veya ödünç olarak verseydi, söz verdiğim gün gelince pazarlığa uygun olarak borcumu verecektim. Mademki, bana güveni yok! Şu zırhımı götür yanında rehin bırak (da vereceği unu al, gel)."

وَلاَ تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَوةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَى ﴿طه: ١٣١﴾

"Dünya hayatının mevsimlik yeşilliği kâbilinden ve imtihan maksadı ile onlardan bir kaç aileye vermiş olduğumuz nimetlere göz dikme. Çünkü Rabbinin nezdindeki rızık daha hayırlı ve daha kalıcıdır."[295]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْفَقْرُ اَزْيَنُ لِلْمُؤْمِنِ مِنَ الْعِذَارِ الْحَسَنِ عَلَى خَدِّ الْفَرَسِ.

"Mümine fakirlik, acem kızının yanağındaki benden daha güzel yakışır."[296]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ اَصْبَحَ مِنْكُمْ مُعَافًى فِي جِسْمِهِ، اٰمِنًا فِي سِرْبِهِ، عِنْدَهُ قُوتُ يَوْمِهِ، فَكَاَنَّمَا حِيزَتْ لَهُ الدُّنْيَا بِحَذَافِيرِهَا.

"İçinizden hanginiz sabahleyin uyandığında sağlığını yerinde, bineğini akşam bıraktığı gibi görür ve o günlük geçimini de yanında bulursa bütün dünya onun olmuş gibidir."[297]

Kâ'b-ül Ahbar (r.a) der ki; Allah (c.c), Hz. Musu'ya; "Ya Musa, fakirliğin sana doğru gelmekte olduğunu görünce sâlihlerin geleneğine uyarak ona "Hoş geldin!" de, diye buyurmuştur.

Ata-ul Horasânî (r.a,) der ki; "Peygamberlerden biri bir sahilde yürürken bir balık avcısına rastlar, peygamber avcıyı seyretmeye koyulur.

Adam, nehrin bir yerine **"Bismillâhi** (Allah'ın ismi ile)" diyerek ağını atar, hiçbir şey çıkmaz. Yoluna devam eden peygamber nehrin başka bir yerinde ikinci bir balıkçıya rastlar, yeni gördüğü balıkçı **"Bismi şeytan** (şeytanın adı ile)" diyerek ağını nehre atar.

Ağına o kadar çok balık düşer ki, onu ancak sendeleye sendeleye sudan çıkarabilir.

Bunu gören Peygamber, Allah'a (c.c) seslenerek; "Ya Rabbi, bu hadisenin hikmeti nedir? Biliyorum ki, her ikisi de senin kudretine bağlı olarak meydana geliyor" der. Bunun üzerine Allah (c.c) meleklere; "Perdeyi kaldırarak bu kuluma her iki balıkçının katımdaki derecelerini gösterin" diye emir buyurur.

Peygamber berikinin yüksek derecesi karşısında ötekine hazırlanan zillet makamını görünce; "Ya Rabbi, şimdi tatmin oldum" diye cevap verir.

---

[295] Taha sûresi; 131
[296] İbn Ebî Şeybe, Musannef 34347; Taberânî, Kebîr 7181
[297] Tirmizî, 2346; İbn Hibban 671

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِطَّلَعْتُ فِى الْجَنَّةِ فَرَاَيْتُ اَكْثَرَ اَهْلِهَا الْفُقَرَاءَ، وَاطَّلَعْتُ فِى النَّارِ فَرَاَيْتُ اَكْثَرَ اَهْلِهَا الاَغْنِيَاءَ وَالنِّسَاءَ.

"Cennete girdim, çoğu cennetliklerin fakirler olduğunu gördüm. Arkasından cehenneme vardım, içindekilerin büyük çoğunluğunu zenginler ile kadınların meydana getirdiğini gördüm."[298]

Hadisin başka bir rivâyeti şöyledir; **"Çoğu cennetliklerin fakirler olduğunu gördüm, "Zenginler nerede?"** diye sordum, bana; **"Dünyada didinmeleri onları buraya girmekten alıkoydu"** diye cevap verildi.

Diğer bir rivâyete göre de hadis şöyle sona eriyor; **"Cehennemliklerin çoğunu kadınların teşkil ettiğini gördüm, bunlara ne oldu, diye sordum. Bana "Onları iki kırmızı yani altın ve zaferan meşgul etti dediler."**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اٰخِرُ الاَنْبِيَاءِ دُخُولاً الْجَنَّةَ سُلَيْمَانُ ابْنُ دَاوُدَ عَلَيْهِمَا السَّلاَمُ، لِمَكَانِ مُلْكِهِ، وَآخِرُ اَصْحَابِى دُخُولاً الْجَنَّةَ عَبْدُ الرَّحْمنِ بِنْ عَوْفٍ لِأَجْلِ غِنَاهُ.

"Fakirlik dünyada müminin hediyesidir, en son cennete girecek Peygamber, muhteşem mülkünden dolayı Hz. Süleyman ve en son cennete girecek sahabî, zenginliğinden ötürü Abdurrahman İbn-i Avf'dır."

Başka bir hadiste; **(Onu cennete emekleyerek girerken gördüm)** denilmiştir.[299]

Hz. İsa der ki; **"Zengin cennete güçlükle girebilir."**

Ehl-i Beyt hakkında başka bir hadiste,

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِذَا اَحَبَّ اللّٰهُ عَبْدًا اِبْتَلاَهُ، فَاِذَا اَحَبَّهُ الْحُبَّ الْبَالِغَ اِقْتَنَاهُ لاَ يَتْرُكُ لَهُ مَالاً وَلاَ وَلَدًا.

"Allah bir kulu severse başına bir belâ verir. Onu daha çok sevdiği kendisini çoluksuz çocuksuz ve malsız bırakır."

---

[298] Müttefekun Aleyh, Buharî, 6547; Müslim, Zikir ve Dua, 2736

[299] Bezzâr, Müsned 1005; Beyhakî, Şuabü'l-İman 3335

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِذَا رَأَيْتَ الْفَقْرَ مُقْبِلاً فَقُلْ؛ مَرْحَبًا بِشِعَارِ الصَّالِحِينَ، وَإِذَا رَأَيْتَ الْغِنَى مُقْبِلاً فَقُلْ؛ ذَنْبٌ عُجِّلَتْ عُقُوبَتُهُ.

"Fakirliğin sana doğru geldiğini görünce, sâlihler geleneğine uyarak ona; "Hoş geldin!" de. Buna karşılık zenginliğin sana yöneldiğini görünce "Bu günahlarımdan birinin dünyada verilmiş cezasıdır" de."[300]

Hz. Musa (a.s) Yüce Allah'a; **"Ya Rabbi, kulların içinde senin dostların kimlerdir ki, ben de onları senin için seveyim?"** diye sorar. Yüce Allah (c.c); **"Bütün fakirler, fakirler!"** diye buyurur.

Burada **"Fakirler"** sözünün tekrar edilmesi pekiştirmek için olabileceği gibi **"Gayet darda olan fakirler"** mânâsına gelmek için de olabilir.

Hz. İsa der ki; "Ben yoksulluğu seviyorum ve bolluktan nefret ediyorum." Zaten O, en çok "Ey miskîn" diye çağırılmaktan hoşlanırdı.

Arapların ileri gelenleri ile zenginleri (Müslüman olduktan sonra) Peygamberimiz (s.a.v)'e; "Fakirlere ayrı bir gün ve bize de başka bir gün tayin et. Onlar kendi günlerinde sana gelsinler, o gün biz gelmeyelim. Bize ayırdığın gün sana sırf biz gelelim, onlar aramızda bulunmasınlar" diye teklif ettiler.

Bu teklifleri ile Hz. Bilâl, Selman, Suheyb, Ebu Zer, Habbab İbn-i Erat, Ammar İbn-i Yasir, Ebu Hureyre ve **"Ashab-ı Suffe"** -Allah hepsinden razı olsun- gibi fakir sahabileri kastediyorlardı. Peygamber (s.a.v) onların bu mazeretlerini kabul etti, çünkü şikâyetleri fakirlerin kokusundan duydukları rahatsızlıktı.

Özellikle **"Ashab-ı Suffe"**nin kaba dokumadan yapılmış elbiseleri şiddetli sıcaklarda ağır ter kokuları yayıyordu. Bu duruma katlanmak aralarında Akra İbn-i Habis Et Temimî, Uyeyne İbn-i Hısn-ül Fezarî, Abbas İbn-i Mirdas-üs Süllemî (Allah hepsinden razı olsun)'nin bulunduğu zengin sahabilere zor geliyordu.

Peygamberimiz meselenin nezâketini fark edince fakirler ile zenginleri artık bir araya getirmeyeceğini sezerek zenginlerin tekliflerini kabul etti.

Fakat bunun üzerine aşağıdaki âyet indi. Allah (c.c) buyuruyor;

---

[300] Deylemî, Müsned 4469

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ اَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوٰيهُ وَكَانَ اَمْرُهُ فُرُطًا ❀ وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَآءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَآءَ فَلْيَكْفُرْ ﴾ الكهف ؛ ٢٩-٢٨ ﴿

"Rab'lerin hoşnutluğunu dileyerek sabah akşam O'na ibadet edenlerle beraber sabret, dünya hayatının ziynetini isteyerek gözlerini onlardan (yani fakirlerden) **ayırma. Kalbini zikrimizden gafil ettirdiğimiz, nefsinin arzularına uyarak işi ileri götürmüş kimselere** (yani zenginlere) **uyma.**

De ki; **"Hakikat Rabbinizdendir, dileyen iman etsin, isteyen kâfir olsun."**[301]

Yine bir gün, Peygamberimiz (s.a.v) ileri gelen Kureyşli ile konuşurken İbn-i Ümmü Mektum içeri girmek için izin istemişti, bu duruma Peygamberimizin canı sıkılınca şu âyet indi. Ulu Allah (c.c) buyuruyor;

عَبَسَ وَتَوَلّٰى ❀ اَنْ جَآءَهُ الْاَعْمٰى ❀ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكّٰى ❀ اَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرٰى ﴾ عبس ؛ ٤-١ ﴿

"Yüzünü ekşiterek çevirdi, yanına âmâ geldi diye. Ne biliyorsun, belki o (senden öğrenecekleri ile) **arınacaktı. Yahut nasihat alacak ve aldığı öğüdü tutacak!"**[302]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يُؤْتَى بِالْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَعْتَذِرُ اللّٰهُ تَعَالٰى اِلَيْهِ كَمَا يَعْتَذِرُ الرَّجُلُ لِلرَّجُلِ فِى الدُّنْيَا فَيَقُولُ؛ وَعِزَّتِى وَجَلَالِى مَا زَوَيْتُ الدُّنْيَا عَنْكَ لِهَوَانِكَ عَلَيَّ، وَلٰكِنْ لِمَا اَعْدَدْتُ لَكَ مِنَ الْكَرَامَةِ وَالْفَضِيلَةِ، اُخْرُجْ يَا عَبْدِى اِلٰى هٰذِهِ الصُّفُوفِ، فَمَنْ اَطْعَمَكَ فِيَّ، اَوْ كَسَاكَ فِيَّ يُرِيدُ

[301] Kehf sûresi; 28-29
[302] Abese sûresi; 1-4

بِذٰلِكَ وَجْهِي، فَخُذْ بِيَدِهِ، فَهُوَ لَكَ ﴿وَالنَّاسُ يَوْمَئِذٍ قَدْ اَلْجَمَهُمُ الْعَرَقُ﴾ فَيَتَخَلَّلُ الصُّفُوفَ، وَيَنْظُرُ مَنْ فَعَلَ ذٰلِكَ بِهِ، فَيَأْخُذُ بِيَدِهِ، وَيُدْخِلُهُ الْجَنَّةَ.

"Kıyamet günü bir kul Allah'ın huzuruna getirilir, dünyada siz birbirinizden nasıl özür diliyorsanız, Allah da o kuldan aynı şekilde özür dilemek üzere şöyle buyurur; "İzzet ve celâlim hakkı için dünyadan seni uzak tutmam, nazarımda hor görüldüğün için değil, tersine sana hazırladığım keramet ve faziletten dolayı idi.

Ya kulum, şimdi şu saflara çık, sırf benim rızamı kazanmak için sana yemek veren, seni giydiren kim varsa ara ve bulunca elinden tut, o artık seninle birlikte olacaktır."

O gün insanlar, tere batmış olacaklardır, bunun üzerine o kimse safların arasına girerek kendisine iyilik edenleri arar ve bulunca elinden tutar, sonra da birlikte götürür."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

﴿اَكْثِرُوا مَعْرِفَةَ الْفُقَرَاءِ، وَاتَّخِذُوا عِنْدَهُمُ الْاَيَادِي، فَاِنَّ لَهُمْ دَوْلَةً.﴾ قَالُوا؛ يَا رَسُولَ اللّٰهِ، وَمَا دَوْلَتُهُمْ؟ قَالَ؛ ﴿اِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ قِيلَ لَهُمْ؛ اُنْظُرُوا مَنْ اَطْعَمَكُمْ كِسْرَةً، اَوْ سَقَاكُمْ شَرْبَةً، اَوْ كَسَاكُمْ ثَوْبًا، فَخُذُوا بِيَدِهِ، ثُمَّ امْضُوا بِهِ اِلَى الْجَنَّةِ.﴾

"Fakirleri sık sık araştırıp onlara elinizi uzatınız. Çünkü onlar imtiyazlıdırlar." Sahabîler; **"Onların imtiyazı nedir?"** diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v) onlara şöyle cevap verir, **"Kıyamet günü onlara; bakın bakalım, kim size bir öğün yemek yedirdi, kim size bir bardak su verdi, kim size bir elbise giydirdi. Bunları bularak ellerinden tutun ve doğrudan doğruya cennete götürün, buyrulur."**[303]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فَسَمِعْتُ حَرَكَةً اَمَامِي، فَنَظَرْتُ فَاِذَا بِلاَلٌ، وَنَظَرْتُ فِي

---

[303] Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, 1/37; Zehebî, Mîzânü'l-İ'tidâl 6/559

اَعْلاَهَا فَاِذَا فُقَرَاءُ اُمَّتِى وَاَوْلاَدُهُمْ، وَنَظَرْتُ فِى اَسْفَلِهَا فَاِذَا فِيهِ مِنَ الْاَغْنِيَاءِ وَالنِّسَاءِ قَلِيلٌ، فَقُلْتُ؛ يَا رَبِّ مَا شَأْنُهُمْ؟ قَالَ؛ اَمَّا النِّسَاءُ فَاَضَرَّ بِهِنَّ الْاَحْمَرَانِ، الذَّهَبُ وَالْحَرِيرُ، وَاَمَّا الْاَغْنِيَاءُ فَاشْتَغَلُوا بِطُولِ الْحِسَابِ. وَتَفَقَّدْتُ اَصْحَابِى فَلَمْ اَرَ عَبْدَ الرَّحْمٰنِ بْنَ عَوْفٍ، ثُمَّ جَاءَنِى بَعْدَ ذٰلِكَ وَهُوَ يَبْكِى، فَقُلْتُ؛ مَا خَلَّفَكَ عَنِّى؟ قَالَ؛ يَا رَسُولَ اللّٰهِ، وَاللّٰهِ مَا وَصَلْتُ اِلَيْكَ حَتَّى لَقِيتُ الْمُشِيبَاتِ، وَظَنَنْتُ اَنِّى لاَ اَرَاكَ. فَقُلْتُ؛ وَلِمَ؟ قَالَ؛ كُنْتُ اُحَاسَبُ بِمَالِى.

"Cennete girdim, önümde bir ayak sesi duydum, baktım ki, Bilâl'dı. Cennetin üst katlarına göz gezdirdim, ümmetimin fakirleri ile onların çoluk-çocuklarını gördüm. *"Ya Rabbi, bunlar niye bu durumdalar"* diye sordum. Yüce Allah (c.c) bana; *"Kadınların derecesini kırmızı altın ve kırmızı ipek düşürdü. Zenginler ise uzun süren bir hesapla meşgul oldular"* diye cevap buyurdu.

Sonra sözüne devamla buyurdu ki; Bu arada sahabelerimi aradım. Abdurrahman İbn-i Avf'ı göremedim. Bir müddet sonra kendisi ağlayarak yanıma geldi, ona; *"Neden bu kadar arkada kaldın?"* diye sordum. Bana; *"Ya Resulullah, Allah'a yemin ederim, senin yanına gelinceye kadar öyle engellerle karşılaştım ki, seni bir daha göremeyeceğimi sandım"* diye cevap verdi. *"Neden?"* dedim. "Malımın hesabını veriyordum" cevabını verdi.[304]

Şuna bakınız, Abdurrahman İbn-i Avf, Peygamberimiz (s.a.v) ile birlikte uzun ve şerefli bir ortak geçmişe sahip, ayrıca O, dünyada iken kendilerine cennete girecekleri müjdelenen on kişiden biri idi. Buna rağmen varlığı yüzünden bu derece sıkıntıya düştü.

Peygamberimiz (s.a.v) bir gün bir fakirin ziyaretine gider, evinde hiçbir şey olmadığını görür. Bunun üzerine;

لَوْ قُسِمَ نُورُ هٰذَا عَلَى اَهْلِ الْاَرْضِ لَوَسِعَهُمْ.

---

[304] Ahmed b. Hanbel, 5/259 (22286); Taberânî, Kebîr, 8/286 (7923); Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid, 9/59

"Eğer bu fakirin nuru bütün yeryüzü halkına dağıtılsa hepsini kaplardı" buyurur.

Peygamberimiz (s.a.v) bir gün sahabilere; "Beni dinleyin, size cennetin sultanları kimlerdir, söyleyeyim mi?" buyurur. Sahabîler; "Tabii, buyur ya Resulullah!" derler. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) sözlerine şöyle devam eder;

كُلُّ ضَعِيفٍ مُسْتَضْعَفٍ، اَغْبَرُ اَشْعَثُ ذِى طِمْرَيْنِ لاَ يُؤْبَهُ لَهُ لَوْ اَقْسَمَ عَلٰى اللّٰهِ لَأَبَرَّهُ.

"Bütün düşkün, itibarsız, yüzü kirli, saçı başı karışık, yazlık ve kışlık ki soluk elbiseden başka giyeceği olmayan ve hiç kimsenin tarafına bakmadığı ve fakat Allah adına bir konuda yemin etse, O'nun tarafından mahcup edilmeyerek haklı çıkarılan kimselerdir."[305]

Sahabîlerden İmran İbn-i Hüseyin (r.a) der ki; Peygamberimiz (s.a.v) bana diğer sahâbilerden daha çok önem verir, bana farklı bir ilgi gösterirdi. Bir gün bana; "Ya İmran, bizim nazarımızda senin farklı bir önem ve mevkiin var, benimle birlikte kızım Fatıma'nın ziyaretine gelir misin?" diye buyurdu.

Ben de O'na; "Hay hay, anam-babam sana feda olsun ya Resulullah!" diye cevap verdim. Bunun üzerine birlikte kalktık, yola koyulduk. Fatıma'nın evine varınca durdu ve kapıya vurduktan sonra içeriye "Selâmün aleyküm, girebilir miyim?" diye seslendi. Hz. Fatıma; "Buyur, ya Resulullah!" dedi. Bunun üzerine "Yanımdaki arkadaşımla birlikte mi?" diye sordu. Hz. Fatıma; "Yanındaki kim, ya Resulullah?" dedi.

Peygamberimiz (s.a.v); "İmran!" dedi. Hz. Fatıma; "Seni peygamber gönderen Allah hakkı için üzerimde sadece bir aba var" dedi. Peygamberimiz (s.a.v) kapıdan eli ile tarif ederek onu şöyle şöyle yap" dedi. Hz. Fatıma; "Haydi vücudumu öylece örteyim, başımı ne ile kapatacağım" diye sordu.

Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) belinden kuşağını çözerek ona attı ve ona; "Al bununla başını bağla!" dedi. Bundan sonra O'na izin verildi de içeri girdik. Peygamberimiz (s.a.v); "Selâmün aleyküm, kızcağızım, geceyi nasıl geçirdin?" diye hatırını sordu. Hz. Fatıma; "Allah'a yemin ederim ki sancı ile sabahladım. Yiyecek bir şeyin olmaması zaten ağır olan sancımı daha da şiddetlendirdi. Açlık bana çok dokundu" dedi.

Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v)'in gözleri yaşardı; "Yavrum,

[305] İbn Mâce, 4115; Taberânî, Kebîr 20/84

canını sıkma. Allah'a yemin ederim ki, üç gündür ağzıma bir lokma koymadım. Ben Allah katında senden daha yüksek rütbeliyim. Eğer dileseydim, Allah bana yemek gönderirdi. Fakat ben âhireti, dünyaya tercih ettim."

Sonra eli ile Hz. Fatıma'nm omzuna vurarak; "Müjdeler olsun! Allah'a yemin ederim ki, sen cennetlik kadınların önderisin" buyurdu. Hz. Fatıma O'na; "Firavun'un karısı Asiye ile Meryem'in dereceleri nedir?" diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v) ona; "Asiye kendi devrindeki kadınların Meryem de o devrin kadınlarının, sen de kendi devrindeki cennetlik kadınların önderisiniz. Her üçünüzün de kamıştan birer köşkü olacaktır, orada ne sıkıntı, ne gözyaşı ve ne de üzüntü var. Amcanın oğlunun (Hz. Ali'nin) yoksulluğuna kanaat et. Vallahi seni hem dünyada ve hem de âhirette efendin olan bir kocaya verdim."

Hz. Ali (k.v)'den rivâyet edildiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اِذَا اَبْغَضَ النَّاسُ فُقَرَاءَهُمْ، وَاَظْهَرُوا عِمَارَةَ الدُّنْيَا، وَتَكَالَبُوا عَلٰى جَمْعِ الدَّرَاهِمِ، رَمَاهُمُ اللّٰهُ بِاَرْبَعِ خِصَالٍ؛ بِالْقَحْطِ مِنَ الزَّمَانِ، وَالْجَوْرِ مِنَ السُّلْطَانِ، وَالْخِيَانَةِ مِنْ وُلَاةِ الْأَحْكَامِ، وَالشَّوْكَةِ مِنَ الْأَعْدَاءِ.

"İnsanlar fakirlerini horladıkları, dünyayı imar etmeye karşı düşkünlük gösterdikleri ve altın para biriktirmek üzere paralarına da kıyasıya yarıştıkları zaman Allah onlara dört belâ indirir; 1- Kıtlık, **2-** Devlet başkanının zulmü, **3-** Devlet memurlarının hıyaneti, **4-** Düşmanların heybeti."[306]

Sahabîlerden Ebu Derda (r.a) der ki; "İki dirhem parası olanın hesaplaşması yahut hapsedilmesi, bir dirhemi olandan daha çetindir."

Bir gün halife Hz. Ömer Sait İbn-i Amir'e (r.anhuma) bin dinar gönderir, Amir eve üzgün ve bitkin olarak döner. Karısı; "Fena bir şey mi oldu?" diye sorar. Amir; "En fenası oldu" diye cevap verir. Bir müddet sonra karısına; "Bana eski hırkanı getir" der. Kadının getirdiği hırkayı sökerek bir kaç tane kese hâline getirir, arkasından parayı fakirlere dağıtmak üzere bu keselere bölüştürür.

Daha sonra namaza kalkar, sabaha kadar hem kılar, hem gözyaşı dö-

[306] Hâkim, Müstedrek 4/361

ker, bu arada karısına şöyle der; "Ben Peygamberimiz (s.a.v)'in şöyle dediğini duydum;

يَدْخُلُ فُقَرَاءُ اُمَّتِى الْجَنَّةَ قَبْلَ الْاَغْنِيَاءِ بِخَمْسِمِائَةِ عَامٍ، حَتّٰى اِنَّ الرَّجُلَ مِنَ الْاَغْنِيَاءِ يَدْخُلُ فِى غِمَارِهِمْ فَيُؤْخَذُ بِيَدِهِ فَيُسْتَخْرَجُ.

"Ümmetimin fakirleri zenginlerden beş yüz yıl önce cennete girerler, öyle ki, o sıra zenginlerden biri fakirlerin kalabalığına karışarak onlarla birlikte cennete gitmek ister, fakat yakalanarak aralarından çıkarılır."[307]

Ebu Hureyre (r.a) der ki; **"Şu üç kimse hesaba çekilmeden doğrudan doğruya cennete girecektir;**

1- Giydiği elbiseyi yıkamak isteyip de üstünü değişecek eski bir elbisesi olmayan kimse,

2- Ocağı üzerinde iki tencere kaynamayan kimse,

3- "İçeceğimi verin" dediği zaman kendisine "Hangisini istiyorsun?" diye sorulmayan kimse."

Derler ki fakirin biri bir gün Süfyan-üs Sevrî'nin (rahimehullah) yanına girdi ve sohbetine katılmak istedi. Süfyan adama; "Buyur, eğer zengin olsaydın, seni yakınıma almazdım" dedi.

Fakirlere daha fazla sokulduğu için ve zenginlere yanaşmaktan hoşlanmadığından dolayı zengin dostları; "Keşke fakir olsaydık!" diye hayıflanırlardı. Muemmil (r.a) der ki; "Sevrî'nin meclisinde en az önem verilenlerin zenginler, en çok itibar edilenlerin fakirler olduğunu gördüm."

Ehl-i hikmet'ten bir zat der ki; "Zavallı insanoğlu! Eğer fakirlikten korktuğu kadar cehennemden de korksa ikisinden de kurtulurdu. Eğer zenginlik peşinden koştuğu kadar cennetin de peşinden koşsa idi ikisini de kazanırdı. Davranışları ile insanlardan çekindiği kadar kalbi ile Allah'tan da korksa hem dünyada hem de âhirette mesut olurdu."

İbn-i Abbas (r.a) der ki; **"Zenginlikten dolayı hürmet edip fakirlikten dolayı hor gören lânetlidir."**

Lokman-ı Hekim oğluna nasihat ederken der ki; **"Hiç kimseyi, elbisesi eskidir diye hor görme. Çünkü senin ve onun Rabbiniz aynıdır."**

Yahya İbn-i Muaz (r.a) der ki; **"Fakirleri sevmen, Peygamberlerin ahlâkındandır. Onlar ile buluşup sohbette bulunmayı tercih etmen sâlihler alâmetlerindendir. Onlar ile sohbetten kaçınman ise münafıkların alâmetlerindendir."**

---

[307] Tirmizî, Zühd 2353; İbn Mübârek, Zühd 1477; İbn Hibban, Sahih 676, Tabeânî, Evsat, 7605

Eski din kitaplarına dayanarak söylendiğine göre, Ulu Allah (c.c) peygamberlerinden birine şöyle buyurdu; "Sana kızarak gözümden düşmenden sakın o zaman dünyayı başına belâ ederim."

Hz. Âişe kendisine Hz. Muaviye, İbn-i Âmir ve başkalarının zaman zaman yaptıkları bağışlardan biriktirdiği yüz bin dirhemi bir gün içinde fakirlere dağıtırdı. Oysaki o sırada giydiği hırka yamalı idi ve oruçlu olduğu için cariyesi ona; "Bir dirhem versen de sana akşam iftar etmen üzere biraz et alsam" diyordu. Hz. Âişe (r.anha) cariyesine; "Hatırıma getirirsen veririm" diye başından savmıştı.

Çünkü kanaatkâr hayat tarzı, ona Peygamberimiz (s.a.v)'in tavsiyesi idi. Sağlığında ona şöyle buyurmuştu; **"Eğer bana kavuşmak istersen fakirler gibi yaşayacaksın ve zenginler ile düşüp kalkmaktan mümkün olduğu kadar uzak duracaksın. Sırtındaki hiçbir hırkayı yamalamadan eskidi diye atma."**[308]

Adamın biri İbrahim İbn-i Edhem'e (r.a) on bin dirhem getirir. İbrahim bu hediyeyi almak istemez. Adam ısrar edince ona; "On bin dirhem karşılığında adımı fakirler kütüğünden sildirmemi mi istiyorsun? Bunu hiçbir zaman yapamam" der.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

طُوبَى لِمَنْ هُدِيَ إِلَى الْإِسْلَامِ، وَكَانَ عَيْشُهُ كَفَافًا، وَقَنِعَ بِهِ.

"İslâm dinine girene ve ancak gerekli ihtiyaçlarını karşılayan bir hayat yaşamasına rağmen hâlinden memnun olana müjdeler olsun!"

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَا مَعْشَرَ الْفُقَرَاءِ، اَعْطُوا اللّٰهَ الرِّضَا مِنْ قُلُوبِكُمْ تَظْفَرُوا بِثَوَابِ فَقْرِكُمْ، وَإِلَّا فَلَا.

"Ey fakirler! Allah'a karşı kalpten hoşnutluk besleyiniz ki, fakirliğinizin sevabına kavuşasınız. Aksi hâlde sevaba eremezsiniz."[309]

Bir önceki hadiste **"kanaatkâr"** sıfatı takılıyor, yukarıdaki hadiste ise o; **"Allah'a karşı razı"** diye tanıtılıyor. Her iki hadisin ana fikri, hasis fakirin sevap kazanamayacağını açıklıyor. Fakat fakirliğin fazileti hakkında

---

308 Taberânî, Evsat 7.01; Beyhakî, Şuabü'l-İman, 6181; Deylemî, Müsned, 8614
309 Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 5/291

ileride inceleme konusu yapacağımız ana prensipler, her fakirin derecesine göre yoksulluğuna karşılık sevap kazanacağını gösterir.

İhtimal burada söz konusu edilen **"hoşnutsuzluk"**tan murat Allah'ın kuluna dünya servetinden uzak tutması hususundaki fiiline rıza göstermemektir. Oysa nice mal sevdalısı vardır ki, malı olsun diye dilemesine rağmen, niçin kendisine yoksulluk takdir etti diye Allah'a isyan etmeyi aklından bile geçirmez. Onun bu fiilinde hiçbir kerahet yoktur. Demek ki, fakirliği sevapsız bırakan Allah'ın iradesine karşı çıkmaktır.

Hz. Ömer'in (r.a) rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur;

اِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ مِفْتَاحًا، وَمِفْتَاحُ الْجَنَّةِ حُبُّ الْمَسَاكِينِ وَالْفُقَرَاءِ لِصَبْرِهِمْ، هُمْ جُلَسَاءُ اللهِ تَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

"Her şeyin bir anahtarı vardır, cennetin anahtarı da hâllerine hoşnutluk ile katlandıklarından dolayı miskinleri ve fakirleri sevmektir. Onlar kıyamet gününde Allah'ın yakınlarıdır."[310]

Hz. Ali'nin (k.v) rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَحَبُّ الْعِبَادِ اِلَى اللهِ تَعَالَى الْفَقِيرُ الْقَانِعُ بِرِزْقِهِ، اَلرَّاضِى عَنِ اللهِ تَعَالَى.

"Allah'ın en sevdiği kul, eline geçen rızka kanaat ederek Allah'tan razı olandır."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ قُوتَ اٰلِ مُحَمَّدٍ كَفَافًا.

"Allah'ım! Muhammed soyuna dünyada yetecek kadar rızık ver."[311]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا مِنْ اَحَدٍ غَنِيٍّ وَلاَ فَقِيرٍ اِلاَّ وَدَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اَنَّهُ كَانَ اُوتِيَ قُوتًا فِي الدُّنْيَا.

"Zengin-fakir herkes kıyâmet günü, keşke dünyalık payı zarurî

---

[310] Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 4993

[311] Müttefekun Aleyh, Buharî, Kitabu'r-Rekâik 6460; Müslim, 1055; İbn Hibban, Sahih 6343

geçimime yetecek kadar verilseydi, diye temenni edecektir."

Yüce Allah (c.c) Hz. İsmail (a.s)'e; **"Beni kalbi kırık kullarımın yanında ara!"** diye vahyetti. Hz. İsmail; **"Allah'ım! Kimdir bunlar?"** diye sordu. Yüce Allah (c.c) ona; **"Doğruluktan sapmayan fakirler"** diye cevap buyurdu.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَقُولُ اللّٰهُ تَعَالٰى يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛ اَيْنَ صَفْوَتِى مِنْ خَلْقِى؟ فَتَقُولُ الْمَلاَئِكَةُ؛ وَمَنْ هُمْ يَا رَبَّنَا؟ فَيَقُولُ؛ فُقَرَاءُ الْمُسْلِمِينَ، اَلْقَانِعُونَ لِعَطَائِى، اَلرَّاضُونَ بِقَدَرِى، اُدْخُلُوهُمُ الْجَنَّةَ، فَيَدْخُلُونَهَا وَيَأْكُلُونَ وَيَشْرَبُونَ، وَالنَّاسُ فِى الْحِسَابِ يَتَرَدَّدُونَ.

"Allah (c.c) kıyamet günü şöyle buyurur; Nerede benim seçkin kullarım? Melekler; *"Ey Rabbimiz, kimlerdir onlar?"* diye sorarlar. Allah şöyle cevap buyurur; "Benim verdiğime kanaat eden ve takdirime razı olan Müslüman fakirleridir. Şimdi derhal onları cennete alın." Bunun üzerine hemen cennete girerler. Herkes hesap vermek üzere öteye-beriye koşuşurken onlar orada yemek ve içmekle meşgul olurlar."

Bu müjdeler; **"Verilene kanaat eden"** ve **"Hâline razı"** fakirler hakkındadır. Bunların ötesinde, bir de **"Dünyadan el-etek çekmiş"** fakirler vardır, onların faziletini de, Allah izin verirse, ileride inceleyeceğiz.

"Rıza" ve **"kanaat"** hakkında da birçok menkıbeler ve büyük sözleri vardır. Hiç şüphesiz **"kanaatin"** zıddı **"tamahkârlık"**tır.

Hz. Ömer (r.a) der ki; **"Tamahkârlık fakirlik, tok gözlülük zenginliktir. Çünkü her kim elinde bulunana kanaat ederek başkalarının elindekine göz dikmezse hiç kimseye muhtaç olmaz."**

İbn-i Mesûd (r.a) der ki; Her gün bir melek Arş'ın altından insanlara şöyle seslenir, "Ey Âdemoğlu! İhtiyaçlarını karşılamaya yeterli olan az mal, seni azdırmaya sebep olan çok maldan daha hayırlıdır."

Ebu Derda (r.a) der ki; "Herkes derece derece akıldan noksandır. Çünkü herkes dünyaca bir kazanç ziyadesine kavuştuğu zaman sevinç ve kıvanç duyuyor. Oysa gece ve gündüz, durmadan insan ömrünü kemirmek ile meşgul iken bunun üzüntüsünü kimse duymaz. Yazık insanoğluna, kısalan ömre karşılık artan malın ne faydası olur ki!"

Ehl-i hikmet'ten bir zat'a; **"Sence zenginlik nedir?"** diye sorarlar.

Adam da; **"Az şeyler dilemen ve zarurî ihtiyaçlarını karşılayacak kadar mala razı olmandır"** diye cevap verir.

Anlatıldığına göre, İbrahim İbn-i Edhem (r.a) önceleri Horasan'ın ileri gelen zenginlerinden biri idi. Bir gün köşkünün balkonundan etrafı seyrederken gözüne köşkün avlusunda bir adam ilişir. Adam elindeki kuru yufkayı yer ve uykuya yatar.

İbrahim hizmetçilerinden birine adamı göstererek uyanınca onu yanına çağırmasını söyler. Hizmetçi efendisinin dediğini yaparak az sonra adamı huzuruna getirir. İbrahim adama; "Yahu ekmeği yerken aç mıydın?" diye sorar, adam; "Evet!" diye cevap verir. İbrahim; "Peki, o yufka ile doydun mu?" diye sorar, adam; "Evet!" der.

İbrahim; "Sonra rahat uyudun mu?" diye sorar, adam; "Tabii" diye cevap verir. Bunun üzerine İbrahim içinden; "Nefis bu kadarla yetindiğine göre ben dünyayı ne yapayım" der.

Amir İbn-i Abdulkays (r.a) tuza batırılmış bakla yerken üzerine biri gelir ve ona; "Ey Allah'ın kulu, dünyadan bu kadarlık paya razı mısın?" diye sorar. Amir; "Sana bundan çok daha kötüsüne razı olanları açıklayayım mı" der. Adam; "Kim onlar?" diye sorar, o da; "Âhirete karşılık dünyaya razı olanlar" diye cevap verir.

Muhammed İbn-i Vâsi (r.a) karnı acıkınca çantasından kuru ekmek çıkararak suda ıslatır ve tuza batırarak yer ve derdi ki; **"Dünyanın bu kadarına razı olanlar, kimseye muhtaç olmazlar."**

Hasan-ül Basrî (r.a) şöyle der ki; "Allah'ın lâneti öyle kimseler üzerine olsun ki, Allah onlara yemin ederek söz verdiği hâlde O'na inanmamışlardır." Arkasından şu âyeti okumuştur;

وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ ۞ فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ... ﴿الذاريات ؛ ٢٢-٢٣﴾

"Sizin rızkınız ve size vaad olunan şeyler göktedir. Gök ve yerin **Rabbine yemin ederim ki bu haktır."**[312]

Sahabîlerden Ebu Zer (r.a) bir gün halk arasında otururken karısı çıkagelir ve ona "Evde ne yiyecek var ne de içecek, sen bunların arasmda oturuyor musun?" diye çıkışır. Ebu Zer eşine der ki; "Behey kadın, önümüzde öyle bir sarp geçit var ki, ondan ancak hâlini saklayanlar kurtulabilir. Bu cevap üzerine kadın hâline razı olarak evine döner.

[312] Zâriyat sûresi; 22-23

Zünnun-û Mısrî (r.a) der ki; "Küfre en yakın kimse sabırsız fakirdir." Ehl-i hikmet'ten birine; "Malın-mülkün nedir?" diye sorarlar, o da şöyle cevap verir; "Dışa karşı tok gözlülük, içimden iktisat ve başkalarının malına göz dikmemektir."

Rivâyet olunur ki eski semavi kitaplardan birinde Allah şöyle buyurur; "Ey Âdemoğlu, dünyanın tümü senin olsa sana düşecek olan geçineceğin kadarıdır. Buna göre eğer ben sana geçimini sağlayacak kadar verir, geriye kalan dünya varlığının hesabını başkalarının omuzlarına yüklersem, sana iyilik etmiş olurum."

Kanaat hakkında bir şair şöyle der;

İnsanlara el açma, Allah'a yalvar
Kanaatkâr ve tok gözlü ol çünkü şeref tok gözlülüktedir.
Akraba ve yakınlarına bel bağlama
Çünkü zengin, başkalarına ihtiyaç duymayandır.

Bu mânâda başka bir şair de şöyle der;

Zaman hangi kapısını kapayayım diye tahminde bulunarak gözetirken,
Ey mal biriktiren ve harcamadan kaçınan? Ölümün nasıl gelecek? Acaba bir sabahleyin ansızın baskın mı yapacak, yoksa onunla birlikte yola çıktıktan bir müddet sonra yolunu keserek mi? diye düşünen!
Birçok servet biriktirmişsin, söyle bana bu serveti,
Bir gün gelip de dağıtasın diye mi biriktirdin?
Senin yanındaki mal, vârisleri için yığılmıştır.
Malın, ancak onu yolunda harcarsan senindir.
Güven içinde sabahlayan genç ne kadar huzur içindedir!
"Rızıkları bölüştüren onun da rızkını ayırır" diyerek,
Onun yüzü taptazedir, eski değildir.
Kanâatin alanına sığınan kimse,
Onun himayesi altında karşılaşmaz uykusunu kaçıracak bir kederle.

OTUZ BEŞİNCİ BÖLÜM

ALLAH'TAN BAŞKASINI DOST EDİNMEK

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَلاَ تَرْكَنُوا اِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللهِ مِنْ اَوْلِيَاءَ ثُمَّ لاَ تُنْصَرُونَ ﴿ هود ، ١١٣ ﴾

"Zalimlere meyletmeyiniz ki, cehennemi boylamayasınız. Zaten Allah'tan başka yardımcılarınız yoktur. Sonra O'ndan yardım göremezsiniz."[313]

Bir tefsir âlimi yukarıdaki âyet hakkında şunları yazıyor, "Bütün dil âlimleri âyette geçen **"Rükün"** kelimesinin azlık-çokluk farkı söz konusu olmaksızın kayıtsız şartsız olarak **"meyil ve sığınma"** mânâsına geldiğinde görüş birliği içindedirler.

Abdurrahman Zeyd, **"Buradaki Rükün"** yardakçılık etmektir. Bu da zalimlerin küfrüne karşı ses çıkarmamaktır" der. İkrime (r.a) ise onlara meyil göstermeyin yasağının **"Onlar ile hiçbir şekilde işbirliği yapmayınız"** demek olduğunu belirtir.

Anlaşılıyor ki âyetle umumî olarak müşriklerle fâsık Müslümanlara meyil etmek yasaklanmıştır.

Nişâburî tefsirinde der ki; "Muhakkikler bu âyette yasaklanan "Meyil gösterme"nin "Zalimlerin tutumundan memnun olma, onların yolunu başkalarına karşı övmek ve güzel göstermek ve onların herhangi bir haksız davranışına ortak olmak" demek olduğunu belirtiyorlar. Bu görüşü sürenlere göre, herhangi bir zararı önlemek üzere veya geçici de olsa belirli bir yarar sağlamak amacı ile zalim yetkililere başvurmak âyette yasaklanan "meyil göstermek" mefhûmuna girmez." Nişâburî diyor ki; "Bence bu görüş, yasama ve ruhsat yoludur, zâlimlerin hepsi ile uzak kalmak iktiza eder, Allah kuluna kâfi değil midir?"

Ben de derim ki Nişâburi (r.a) doğru söylemiştir, zâlimlere meyletme

---

313 Hûd sûresi; 113

maddesini kökünden kesmek evlâdır. Bu husus bu zamanlardaki kötülükten nehiy, iyiliğe emir mümkün olamıyor. Hâlbuki zâlimlere meyletme de nice aldanma ve aldatmalar vardır. Bazı bakımlardan davranışları zulüm sıfatını kazananlara belli belirsiz meyil göstermek, insanı bu şekilde cehennemin ateşine yakalanmaya sürüklüyorsa zulüm ve haksızlığın içine batmış, kimseler son derece meyletmek, onların çevresine katılmaya, yardakçıları olmaya can atmak, onlarla samimî ahbaplıklar kurup kötülüklerinde davranış ortaklığına girişmek, verdikleri nişan ve rütbeleri takınmaktan iftihar duymak, onların geçici saltanatının parlaklığına kamaşan gözlerle bakmak, aslında başak tanesinden daha dayanıksız ve sivrisinek kanadından daha güçsüz oldukları halde geçici olarak ellerinde bulunan ihtişama imrenmek, eğer bütün bunlar, böylesine yürekten taraftar olmaktan ileri gelmiyorsa, bunlar hakkında ne demeli.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ اَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ.

"İnsan dostunun dinindendir. Buna göre herkes kimleri dost edindiğine iyi baksın."[314]

Rivâyet olunur ki Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur;

مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ مَثَلُ حَامِلِ الْمِسْكِ، اِنْ لَمْ يُعْطِكَ، اَصَابَكَ مِنْ رِيحِهِ، وَمَثَلُ الْجَلِيسِ السُّوءِ كَمَثَلِ صَاحِبِ الْكِيرِ، اِنْ لَمْ يُحْرِقْكَ اَصَابَكَ مِنْ دُخَانِهِ.

"İyi bir sohbet arkadaşı misk satıcısı gibidir, sana misk vermese üzerine kokusu bulaşır. Kötü bir sohbet arkadaşı körük çekene benzer, tutuşturduğu ateş seni yakmasa bile üzerine dumanı bulaşır."[315]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللهِ اَوْلِيَآءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اِتَّخَذَتْ بَيْتًا وَاِنَّ اَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿العنكبوت ٤١﴾

[314] Ebu Davud, 4833; Tirmizî 2378; Ahmed b. Hanbel 8015
[315] Buharî, 5214; Müslim, 2628; İbn Hibban, Sahih 2526

"Allah'tan başkalarını dost edinenler, ağdan yuva yapan örümcek gibidirler. Oysaki eğer bilseler, hiç şüphesiz örümcek yuvası yuvaların en çürüğüdür."[316]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ عَظَّمَ غَنِيًّا فَقَدْ ذَهَبَ ثُلُثَا دِينِهِ.

"Bir zengine zenginliğinden dolayı saygı gösteren kimse dininin üçte birini kaybetmiştir."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِذَا مُدِحَ الْفَاسِقُ غَضِبَ الرَّبُّ وَاهْتَزَّ لِذٰلِكَ الْعَرْشُ.

"Fasık övüldüğü zaman Allah gazaba gelir ve bu yüzden Arş titrer."[317]

Yüce Allah (c.c) buyuruyor ki;

يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ اُنَاسٍ بِاِمَامِهِمْ فَمَنْ اُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَاُولٰئِكَ يَقْرَؤُنَ كِتَابَهُمْ وَلاَ يُظْلَمُونَ فَتِيلاً ﴿الْاِسْرَآء؛ ٧١﴾

"O gün biz herkesi teker teker imamı ile çağırırız. Kitabı sağdan verilenler yok mu? Onlar kitaplarını okurlar ve en ufak bir haksızlığa uğratılmadıklarını görürler."[318]

Herkesin imamı çağrıldığı bildirilen yer, **"Arasat"** meydanıdır. Tefsir âlimleri âyette "Herkesin teker teker birlikte çağırılacağını" belirttiği "İmam"ın ne mânâya geldiği hakkında farklı görüşler ileri sürüyorlar.

İbn-i Abbas (r.a) ile ona katılanların görüşüne göre âyetteki imam, içinde herkesin amelleri yazılı bulunan defterdir. Buna göre âyetten maksadın herkes defteri ile birlikte hesaplaşmaya çağrılacağını belirtmektir. Kur'ân'ın şu âyeti de bu görüşü desteklemektedir. Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

فَاَمَّا مَنْ اُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَآؤُمُ اقْرَؤُا كِتَابِيَهْ ﴿الْحَآقَّة؛ ١٩﴾

وَاَمَّا مَنْ اُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ اُوتَ كِتَابِيَهْ ﴿الْحَآقَّة؛ ٢٥﴾

[316] Ankebut sûresi; 41
[317] Ebu Ya'lâ, Müsned 171; Deylemî, Müsned 1336; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, 3/66 (880)
[318] İsra sûresi; 71

"Amel defteri sağından verilenlere gelince onlar; "İşte defterim alın okuyun onu" derler.

Buna karşılık defteri soldan verilenlere gelince, onlar da; "Keşke defterim bana verilmeseydi!" derler."[319]

İbn-i Zeyd (r.a) der ki, imam gökten indirilen kitaptır. Buna göre insanlar, **"Ey İncil Ümmeti!", "Ey Tevrat ümmeti!"** ve **"Ey Kur'ân ümmeti!"** diye huzura çağırılacaklardır.

Mücahid ve Katade'ye (r.a) göre imam ümmetlerin peygamberleri demektir. Buna göre; "İbrahim'e bağlı olanları getirin!", "Musa'ya uyanları getirin", "İsa'ya uyanları getirin!" ve "Muhammed'e uyanları getirin!" denilecektir.

Hz. Ali (r.a) buyurur ki; "Bu âyetteki imam, insan topluluklarının her devirdeki imamı demektir. Buna göre her asrın halkı, emirlerini uygulayıp yasaklarından kaçındıkları önderle huzura çağrılacaklardır."

İbn-i Ömer'in, rivâyet ettiği sahih bir hadise göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur;

إِذَا جَمَعَ اللهُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رُفِعَ لِكُلِّ غَادِرٍ لِوَاءٌ، فَيُقَالُ؛ هٰذِهِ غَدْرَةُ فُلَانِ بْنِ فُلَانٍ.

"Allah kıyamet günü bizden önce ve sonraki bütün insanları bir araya topladığı zaman her gaddar nâmına bir sancak dikilerek; "Bu adam falan falan kimselere haksızlık eden kişidir" diye ilân edilir."

Ebu Hureyre (r.a) tarafından rivâyet edildiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) yukarıdaki âyetin açıklaması hakkında şöyle buyuruyor;

"Onlardan biri çağırılarak defteri sağdan verilir, boyu altmış arşın olacak şekilde uzatılır, yüzü bembeyazdır. Başına parlak inciden bir taç konur. Adam hemen arkadaşlarının yanına koşar, uzaktan onu görünce hep birlikte; "Allah'ım! Bu adamı bizim yanımıza getir, onu hakkımızda uğurlu eyle, diye dua ederler. Adam yanlarına varınca onlara; "Müjdeler olsun, hepiniz ayrı ayrı benim gibi olacaksınız" der.

Kâfire sıra gelince yüzü kararır, boyu Hz. Âdem suretine göre altmış arşın olacak şekilde uzatılır. Onun başına da kâfirliğinin alâmeti olacak bir taç giydirilir. Arkadaşları onu görünce hep birlikte; "Allah'ım! Bunun şerrinden sana sığınırız, onu bizden ırak eyle, onu yerin dibine batır" derler. Fakat adam onlara gelerek; "Kahrolasıcalar, hepiniz bu kılığa gireceksiniz" der.[320]

[319] Hakka sûresi; 19, 25

[320] Tirmizî, 3136; İbn Hibban 7349

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ﴿ وَاَخْرَجَتِ الْأَرْضُ اَثْقَالَهَا ﴿ وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا ﴿ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ اَخْبَارَهَا ﴿ بِاَنَّ رَبَّكَ اَوْحٰى لَهَا ﴿ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ اَشْتَاتًا لِيُرَوْا اَعْمَالَهُمْ ﴿ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴾ الزلزال ؛ ١-٨ ﴾

"Yeryüzü şiddetli sarsıntı ile sarsıldığı zaman. Yeryüzü bütün ağırlıklarını dışarıya çıkardığı ve insan *"Buna ne oluyor?"* dediği zaman. O gün yeryüzü bütün haberini söyler. Çünkü Rabbi ona öyle vahyetmiştir. O gün İnsanlar, kendilerine amelleri gösterilmek üzere bölük bölük çıkarlar. Kim zerre ağırlığınca iyilik yaparsa onu görür, kim zerre kadar kötülük işlerse onu görür."[321]

İbn-i Abbas (r.a) yukarıdaki sûrenin; **"Yeryüzü bütün ağırlıklarını çıkardığı zaman"** mealindeki âyeti açıklarken **"Yani yeryüzü en derin tabakasından sarsılarak içindeki bütün ölüleri ve gömülü hazineleri dışarıya çıkarır"** demektedir.

Ebu Hureyre'nin (r.a) rivâyet olunduğuna göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle demiştir;

"O gün yer haberlerini söyler" **âyetini okuduk da onun söyleyeceği haberler nelerdir, biliyor musunuz?"** dedi. Sahabîler; **"Allah ve Resûl'ü bilir!"** dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) buyurdu ki;

فَاِنَّ اَخْبَارَكُمْ اَنْ تَشْهَدَ عَلَى كُلِّ عَبْدٍ وَاَمَةٍ بِكُلِّ عَمَلٍ عُمِلَ عَلَى ظَهْرِهَا.

"Yeryüzünün haberlerini söylemesi her köle ve cariyenin üzerinde işlediği her amel hakkında şahitlik etmesidir."[322]

Taberâni'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

تَحَفَّظُوا مِنَ الْاَرْضِ، فَاِنَّهَا اُمُّكُمْ، وَاِنَّهُ لَيْسَ مِنْ اَحَدٍ عَامِلٍ عَلَيْهَا خَيْرًا اَوْ شَرًّا اِلاَّ وَهِيَ مُخْبِرَةٌ.

"Yerden korunun. Çünkü o sizin ananızdır, ayrıca onun üzerinde, iyilik olsun, kötülük olsun her kim ne işlerse onu haber verecektir."[323]

---

[321] Zilzâl sûresi; 1-8
[322] Tirmizî, 2429; Nesâî, Kübrâ 11693; Ahmed b. Hanbel, 8854; İbn Hibban, Mevârid 2586
[323] Taberânî, Kübrâ 5/65 (4596); Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid, 1/241

OTUZ ALTINCI BÖLÜM

SÛR'A ÜFÜRMEK, ÜRKMEK VE MEZARLARDAN KALKMAK

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

كَيْفَ أَنْعَمُ وَصَاحِبُ الصُّورِ قَدِ الْتَقَمَ الْقَرْنَ، وَحَنَى الْجَبْهَةَ، وَاَصْغَى بِالْأُذُنِ يَنْتَظِرُ مَتَى يُؤْمَرُ فَيَنْفُخُ؟

"Nasıl rahat olayım ki, Sûr sahibi (Hz. İsrafil) boruyu ağzına almış cepheye dönmüş ve kulağını dikmiş, ne zaman üfleme emri geleceğini beklemektedir."[324]

Mukatil'e (r.a) göre; **"Sûr"** bir boynuzdur. Hz. İsrafil ağzını boru şeklindeki bu boynuzun üzerine koymuştur. Boynuzun başının çevresi yerle gök arası genişliğindedir. İsrafil, gözünü Arş'a dikmiş ne zaman ona ilk üfleme emri geleceğini beklemektedir.

İsrafil ilk defa Sûr'a üfleyince yerde ve göklerde bulunan her canlı yere baygın düşer. Yani Allah'ın canlı kalmalarını diledikleri dışında bütün canlılar, şiddetli korku yüzünden ölüverirler. Canlı kalacak olanlar Cebrail, Azrail, Mikâil ve İsrafil'dir. (Allah'ın selamı üzerlerine olsun.)

Bundan sonra Azrail, alacağı emir uyarınca sırasıyla Cebrail, Mikâil ve İsrafil'in canını alır, en sonunda yine emir uyarınca kendisi ölür. İlk Sûr üflemesinin arkasından ölen bütün canlılar, kırk yıl öylece berzahta kalırlar. Kırk yıl sonra Allah (c.c) İsrafil'i dirilterek ona Sûr'a ikinci sefer üflemesini emreder. Bu durumu Kur'ân şöyle bildirir;

ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ ﴿الزُّمَر ؛ ٦٨﴾

"Sonra ona (Sûr'a) bir defa daha üflenir, o zaman onların (canlıların) **hepsi ayaküstü dikilmiş bekler durumdadır."**[325]

---

[324] Nesâî, Kübrâ 11082; İbn Hibban, İhsan 823, Mevârid 2569; Hâkim, Müstedrek 4/603 (8677)
[325] Zümer sûresi; 68

Peygamberimiz (s.a.v) aynı bahiste şöyle buyuruyor;

حِينَ بُعِثْتُ اَتَى صَاحِبُ الصُّورِ فَاَهْوَى بِهِ اِلَى فِيهِ، وَقَدَّمَ رِجْلاً وَاَخَّرَ اُخْرَى، يَنْتَظِرُ مَتَى يُؤْمَرُ بِالنَّفْخِ، اَلاَ فَاتَّقُوا النَّفْخَةَ.

"Bana peygamberlik verildiği zaman Sûr'un sahibi geldi, Sûr'u ağzına aldı bir adımını öne, öbür adımını geriye doğru açtı, her an ne zaman üfleme emri alacağını bekliyor, aman Sûr'u üflemeden çekininiz."

Şimdi kabirlerden doğrulurken ilk baygınlığın korkusunu hâlâ üzerlerinden atamamış olan ve haklarında verilecek olan hükmün iyi mi kötü mü olduğunun endişesine kapılan canlıların zavallılığını, hayal kırıklığını ve çaresizliğini düşün.

Sen de aralarında olsan onlar gibi gönül kırıklığına uğrar, onlar gibi hayrette kalırsın. Hatta yeryüzünün varlıklarından ve ileri gelenlerinden hayrette kalırsın. Hatta yeryüzünün varlıklarından ve ileri gelenlerinden biri de olsan, aynı başkaları gibi şaşkınlık ve hayal kırıklığı içinde olacaksın, yeryüzünün kralları o gün herkesten daha zavallı, daha cüce ve daha önemsiz olacak, tohum tanesi gibi kalabalığın ayakları altında ezileceklerdir.

O sırada bütün vahşi hayvanlar, başları öne eğik olarak, daha önce mahlûkattan kaçtıkları hâlde bu defa onların arasına karışarak ve hiçbir günaha bulâşık olmadıkları hâlde yeniden diriliş emrine boyun eğerek dağlardan ve çöllerden Mahşer'e doğru yönelirler.

Sûr üfürüğünün ürküntüsünün doğurduğu baygınlığın şiddeti onları da Mahşer'e sürükleyerek daha önce insanlardan kaçtıklarını ve canlılardan ürktüklerini onlara unutturur. Nitekim Allah (c.c) bu hususta şöyle buyuruyor;

وَاِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ ﴿التَّكوِير ؛ ٥﴾

"Vahşi hayvanlar diriltilip bir araya toplandığı zaman"[326]

Sonra manzaranın dehşeti karşısında ürpererek durumun farkına varacak olan inatçı kâfir ile şeytanlar, Allah'ın şu âyetini doğru çıkarmak üzere belirirler.

﴿فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَالشَّيَاطِينَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا﴾
﴿مَرْيَم ؛ ٦٨﴾

[326] Tekvir sûresi; 5

"Rabbin hakkı için biz onları şeytanlar ile birlikte toplayacak ve cehennemin çevresinde dizüstü çökmüş hâlde bekleteceğiz."[327]

O zaman kendi hâlini ve gerekse kalbinin oradaki hâlini düşün. Daha sonra bütün diriltilen canlılar çırılçıplak, yalın ayak ve başıkabak olarak mahşer yerine nasıl sevk edilir. Bir bak da mahşer yeri dümdüz, bembeyaz, engebesiz ve apaçık bir yerdir. Üzerinde ne arkasına saklanacak bir tümsek ve ne de içine girip saklanacak bir çukur var.

Birinci sefer Sûr'a üflendikten sonraki ikinci Sûr üflemesi ile bütün canlı türlerini, aralarındaki bütün farklılıklara rağmen bir araya getirip mahşer yerine sevk eden Allah, noksan sıfatlardan ne kadar uzaktır! Bu manzara karşısında bütün kalplerin ürkerek çarpması ve bütün gözlerin korkudan fal taşı gibi açılması gâyet tabiidir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلٰى اَرْضٍ بَيْضَاءَ عَفْرَاءَ كَقُرْصَةِ النَّقِيِّ، لَيْسَ فِيهَا مَعْلَمٌ لِاَحَدٍ.

"Kıyamet Günü bütün insanlar, bitki, örtüsüz, sığınak ve işaretsiz, dümdüz ve bembeyaz bir alanda toplanırlar."

Zaten bu alanı yeryüzü alanları gibi sanma, aralarında sadece isim ortaklığı var. Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

يَوْمَ تُبَدَّلُ الْاَرْضُ غَيْرَ الْاَرْضِ وَالسَّمٰوَاتُ وَبَرَزُوا لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ

﴿ اِبْرٰهِيمُ ؛ ٤٨ ﴾

"Yerin ve göklerin olduklarından başka bir duruma çevrildikleri o gün onlar (insanlar) **tek ve hükmünde ortaksız olan Allah'ın huzuruna dikilirler."**[328]

İbn-i Abbas (r.a) der ki; "Bu değişiklik şöyle gerçekleşir; Yeryüzünün bazı yerleri kırpılır, bazı yerlerine eklemeler yapılır. Ağaçlar, dalları vadileri ve buna benzer engebeleri ortadan kalkarak tabaklanmış deri, yüzeyine kan damlamamış bembeyaz bir yumurta kabuğu ve üzerinde hiçbir günah işlenmemiş bir alan olarak yayılır.

Göklerin de güneşi, ayı ve yıldızları ortadan kalkar."

Ey zavallı insan, bu günün dehşet ve fevkalâdeliğine dikkat et. Bütün canlılar bu alanda toplandığı zaman gökteki yıldızlar kayıp, başlarına düşer,

---

[327] Meryem sûresi; 68
[328] İbrahim sûresi; 48

güneş ve ay kararır, bu arada bütün ışık kaynakları söneceği için yeryüzü koyu bir karanlığa gömülür.

İnsanlar bu durumda iken diğer taraftan gökyüzü meleklerin kimi eteklerinde ve kimi de doruğunda dururken beş yüz yıl boyunca tepelerinde dönerek bütün katılık ve kalınlığına rağmen paramparça olur.

Kim bilir, gökyüzü parçalanırken kulaklarına ne korkunç bir ses gelir. O kadar iri ve sert gök cisimlerinin paramparça olarak boşluğa düşmeleri ve yer yer sararmış sıvı gümüş halinde akıp inmesi, göklerin sıvı bir maden haritasına, dağların hallaç pamuğuna dönüşmesi, insanların pervaneler gibi öteye beriye serpilmesi ve hepsinin yalın ayak çırılçıplak yürümesi kim bilir, ne korkunçtur!

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يُبْعَثُ النَّاسُ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلاً، قَدْ أَلْجَمَهُمُ الْعَرَقُ، وَبَلَغَ شُحُومَ الأذَانِ.

"İnsanlar yalınayak, çırılçıplak, sünnetsiz olarak ve kulak memelerine kadar tere batmış olarak yeniden dirilip bir araya getirilir."[329]

Bu hadisi rivâyet eden Peygamberimizin eşi Hz. Sevde şöyle diyor; Bu sözleri işitince Peygamberimiz (s.a.v)'e; "Ne çirkin şey! Birbirimizin her tarafını göreceğiz" dedim. Bana şu cevabı verdi:

شُغِلَ النَّاسُ عَنْ ذٰلِكَ بِهِمْ. ﴿لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ.﴾

"O gün herkesin kendi derdi, onları birbirine bakmaktan alıkoyar. Herkes başka şey ile ilgilenemeyecek derecede kendi başının derdine düşer."

Ne dehşetli bir gün ki, herkesin edep yeri açıkta olduğu hâlde kimse kimseye başını çevirip bakmaz. Nasıl baksın ki, insanların bir kısmı karın üstü ve yüz üstü sürünmekten takat bulup başkasına dönüp bakamaz bile!

Sahabîlerden Ebu Hureyre (r.a) der ki; Bir gün Peygamberimiz (s.a.v) buyurdu;

يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَلاَثَةَ اَصْنَافٍ؛ رُكْبَانًا، وَمُشَاةً، عَلَى وُجُوهِهِمْ.

[329] Taberânî, Kübrâ 24/34 (91); Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/333

"Kıyamet Günü insanlar üç grup hâlinde mahşer yerine toplantıya gider. Binekliler, yayalar ve yüzüstü sürünenler."

Aramızdan biri; "Ya Resulullah, üçüncü grup yüzüstü sürüne sürüne nasıl yol alabilecek?" diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v) ona;

اَلَّذِى اَمْشَاهُمْ عَلٰى اَقْدَامِهِمْ قَادِرٌ عَلٰى اَنْ يُمْشِيَهُمْ عَلٰى وُجُوهِهِمْ.

"O kimseleri ayakları ile yürüten Allah yüzüstü süründürerek yol almalarını sağlamaya da muktedirdir."[330]

Gözleri ile görmediği, alışkanlık hâline getirmediği şeyi inkâr etmek insanın değişmez huyudur. Eğer insanoğlu, yılanın karın üstü sürünerek şimşek hızı ile yol aldığını gözleri ile görmese, ayaksız yol almayı tasavvur etmeye bile yanaşmazdı.

Aslında ayaküstü yürümeyi görmeyen bir kimse için o da olacak bir şey değildir.

Buna göre dünya ölçülerine uymuyor diye kıyamet günü hakkında bildirilen şaşırtıcı gelişmelerden herhangi birini inkâr etmekten sakınmalısın. Çünkü eğer sen daha önce gözlerin ile görmemiş olsaydın, sana sunulacak olan bir takım şaşırtıcı dünya gelişmelerini de şiddet ile inkâr ederdin.

O halde kendini çırılçıplak, perişan, zavallı, şaşkın, apışıp kalmış bir durumda hakkında verilecek hükmün iyi mi, fena mı olduğunu beklerken ayaküstü dikilmiş olarak gözlerinin önüne getir, kafanda kendini böyle canlandır ve bu manzarayı hiçbir zaman hafızandan silme, çünkü durum, her türlü tarifin üstünde kalan bir önem taşımaktadır.

Sonra tasavvur etmeye devam ederek şu gerçekleri de gözlerinin önüne getir; İnsan, melek, cin, şeytan, vahşi ve yırtıcı hayvan, kuş olsun, yerlerin ve göklerin bütün canlıları toplanıp bir araya yığılıyor. Biline gelen hafifliği giderilmiş ve ısısı kat kat yükseltilmiş olan güneş, canlı yığının neredeyse tepesine değecek şekilde yakınına indiriliyor. Arş'ın gölgesinden başka hiçbir gölge kalmıyor ve bu gölgenin altına belirli ibadetleri işleyerek Allah'a yakın olma şerefini kazananlardan başkası alınmıyor.

Arş'ın gölgesi altına alınanlar ile dışarıda kalanlar arasındaki fark, korkunç güneş ısısı altında haşlananların baygın hâli ve yüzlerinden okunacak olan ıstıraplarının şiddeti ile derhal fark ediliyor.

Bunlar yanında o günkü canlılar kalabalığını tasavvur et. Bir yandan tarife sığmaz kalabalık yüzünden, öte yandan kimi yürürken kimi süründüğünden ötürü her canlı birbirini itip kakıyor. Bütün bu sıkıntılara bir de

---

330 Tirmizî, 3142; Ahmed b. Hanbel, Müsned 2/363 (8740); Nesâî, Kübrâ, 11368; Ebu Ya'lî, 3142

Allah'ın huzuruna dikilince içine düşülecek perişanlık ve rezilliğin doğuracağı korku ve utanç ve mahcubiyet ekleniyor.

Güneşin alevi, nefeslerin yalazı, utanç ve endişenin harareti ile yükselen kalp ateşi bir araya geliyor. Teker teker her kıl dibinden boşanıp yere akarak denizleşen ter deryası canlı vücudular boyunca yükseliyor. Her canlı Allah katındaki derecesine göre kimi diz kapaklarına kimi bellerine, kimi kulak memelerine ve kimi de neredeyse içinde kaybolacak derecede bu ter deryasına batıyor.

İbn-i Ömer (r.a)'den rivâyet edildiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ حَتَّى يَغِيبَ اَحَدُهُمْ فِي رَشْحِهِ اِلَى اَنْصَافِ اُذُنَيْهِ.

"Kıyamet günü insanlar Allah'ın huzuruna dikilince yarı kulak hizasına kadar tere batar."[331]

Ebu Hureyre'nin rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

يَعْرَقُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يَذْهَبَ عَرَقُهُمْ فِي الْاَرْضِ سَبْعِينَ بَاعًا، وَيُلْجِمُهُمْ، وَيَبْلُغَ اٰذَانَهُمْ.

"Kıyamet günü insanlar, öylesine terler ki, terleri bir yandan yetmiş kulaç yerin dibine sızarken bir yandan da kulak hizalarına yükselecek kadar herkesi içine alır."[332]

Başka bir hadiste Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

قِيَامًا شَاخِصَةً اَبْصَارُهُمْ اَرْبَعِينَ سَنَةً اِلَى السَّمَاءِ، فَيُلْجِمُهُمُ الْعَرَقُ مِنْ شِدَّةِ الْكَرْبِ.

"İnsanlar, kıyamet günü kırk yıl gözlerini semaya dikmiş olarak ayakta dururlar ve çektikleri sıkıntıdan dolayı içinde gömülesiye ter akıtırlar."

Ukbe İbn-i Âmir'in rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur;

---

[331] Buharî, 6166; Müslim, 2862; Nesâî, Kübrâ, 11657; İbn Mâce 4278; İbn Hibban, Sahih 7331
[332] Müslim, Sahih, 1405; Elbânî, Sahihu'l-Câmî 1679

تَدْنُوالشَّمْسُ مِنَ الْاَرْضِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيَعْرَقُ النَّاسُ، فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَبْلُغُ عَرَقُهُ عَقِبَهُ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَبْلُغُ نِصْفَ سَاقِهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَبْلُغُ رُكْبَتَهُ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَبْلُغُ فَخِذَهُ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَبْلُغُ خَاصِرَتَهُ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَبْلُغُ فَاهُ.

"Kıyamet günü güneş yere öyle yaklaşır ve insanlar öyle terler ki, kiminin teri topuğuna, kiminin ki ayak bileğine, kiminin ki dizlerine, kiminin ki kalçasına, kiminin ki böğrüne, kimininki ağzına varacaktır. Peygamberimiz (s.a.v) böyle derken eli ile ağzına gem vurdu, kimisi de terine tamamen gömülür. (Bu sırada eli ile şöyle başına vurdu)"[333]

Ey zavallı insan! Mahşer yerinde toplanacak olanların karşılaşacakları sıkıntıları ve dökecekleri terleri düşün. Bu ağır sıkıntılara dayanamayanların bir kısmı Allah'a seslenerek; **"Ya Rabbi, cehenneme gönderecek bile olsa beni bu sıkıntı ve bekleme azabından kurtar!"** diye yalvarırlar.

Bütün bunlar, henüz hesaplaşmaya çekilmeden azaba çarpılmadan çekilecek olan sıkıntılardır. Sende bu sıkıntılar ile yüz yüze geleceklerden birisin. Terinin nerene kadar çıkacağını şimdiden bilmiyorsun.

Bilmezsin, malûmun olsun ki, hac, cihad, oruç, namaz, Müslümanların sıkıntısını gidermeye koşmak, iyiliği emrederek kötülükten alıkoymak uğruna yorulmak gibi Allah yolunda gayretler vererek dökülmeyen terler, kıyamet alanında korku ve utançtan dökülecek ve orada daha uzun müddet sıkıntıya yol açacaktır.

İnsanoğlu cehalet ile aldanmadan kurtulsa, ibadet uğruna sıkıntı çekerek terlemenin doğuracağı yorgunluğun kıyamet günü çekilecek sıkıntılarla bekleme azabının yol açacağı terlemenin yorgunluğundan hem daha kısa ve hem de daha kolay olduğunu anlamakta güçlük çekmez. Çünkü o gün hem pek çetin hem de çok uzundur!

[333] İbn Hibban, Sahih 3729; Mevârid, 2583; Taberânî, Kübrâ 834; Hâkim, Müstedrek 4/610 (8704); Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/330

OTUZ YEDİNCİ BÖLÜM

MAHLÛKAT ARASINDA VERİLECEK HÜKÜM

Sahabîlerden Ebu Hureyre (r.a)'den rivâyet edildiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

هَلْ تَدْرُونَ مَنِ الْمُفْلِسُ؟، قُلْنَا؛ الْمُفْلِسُ فِينَا يَا رَسُولَ اللهِ مَنْ لاَ دِرْهَمَ لَهُ وَلاَ دِينَارَ وَلاَ مَتَاعَ؛ قَالَ؛ الْمُفْلِسُ مِنْ أُمَّتِي مَنْ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلاَةٍ وَصِيَامٍ وَزَكَاةٍ وَيَأْتِي وَقَدْ شَتَمَ هٰذَا وَقَذَفَ هٰذَا وَاَكَلَ مَالَ هٰذَا وَسَفَكَ دَمَ هٰذَا وَضَرَبَ هٰذَا فَيُقْضَى هٰذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ وَهٰذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ وَاِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهُ قَبْلَ اَنْ يَقْضِي مَا عَلَيْهِ اُخِذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ ثُمَّ طُرِحَ فِي النَّارِ.

"Müflis kimdir, bilir misiniz?" Biz; "Aramızda müflis, parası, pulu ve malı kalmamış kimsedir ya Resulullah diye cevap verdik. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurdu; "Ümmetimin asıl müflisi, kıyamet günü Allah'ın huzuruna namaz, oruç ve zekât ile geldiği hâlde falana küfrettiği, filana iftira ettiği, berikinin malını yediği, ötekinin kanını döktüğü, bir başkasını dövdüğü ortaya çıktığı için yaptığı iyiliklerin bir kısmı falana, öbür kısmı filana verilen ve borçları karşılanmadan iyiliği bittiği takdirde hak sahiplerinin günahları kendisine devredilerek böylelikle cehenneme atılan kimsedir."[334]

Böyle bir hesaplaşma gününde başına gelecekleri şöyle bir düşün. Çünkü riyadan ve şeytanın öbür tuzaklarından kurtulmuş bir iyiliğin pek

[334] Müslim, 2581; Tirmizî, 2418; Ahmed b. Hanbel, 8395

yok. Buna rağmen uzun bir süre içinde şeytan tuzaklarından ve riyadan kurtarabilmiş bir iyiliğin sahibi olursan onun başına da haksızlık ettiğin kimseler üşüşür ve onu hemencecik elinden alırlar.

Kendini doğru yoldan ayırmayarak devamlı olarak gündüz oruç tutsan ve geceleri de namaz kılsan bile hemen hemen her gün bütün iyi amelleri-ni silip götürecek kadar dedikodu yaptığını görürsün. Yediğin haramın, haram mı helâl mi olduğu kesinleşmemiş davranışların ve ibadetlerdeki kusurların ne olacak? Boynuzsuz hayvandan hak alınarak boynuzluya ve-rilecek olan ince hesap günü haksızlıktan kurtulmayı nasıl umabilirsin?

Sahabîlerden Ebu Zerr (r.a) der ki; "Bir gün Peygamberimiz (s.a.v) boynuz boynuza dövüşen iki koç gözüne ilişti. Bana dönerek; "Ya Ebu Zer, şu koçların ne üzerine boynuzlaştıklarını biliyor musun?" diye sordu. Ben O'na; "Hayır, bilmiyorum" diye cevap verdim. O, bana dedi ki;

وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَدْرِى، وَسَيَقْضِى بَيْنَهُمَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

"Fakat Allah bu kavganın sebebini biliyor ve kıyamet günü aralarında hüküm verecektir."[335]

Ebu Hureyre (r.a);

وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ فِى الْاَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ اِلَّا اُمَمٌ اَمْثَالُكُمْ

﴿ الْاَنْعَام ؛ ٣٨ ﴾

"Yeryüzünde kımıldayan bütün canlılar ve uçan bütün kuşlar sizin gibi birer ümmettirler"[336] meâlindeki âyet hakkında şöyle der;

Hayvanlar ve kuşlar da dâhil olmak üzere bütün canlılar kıyamet günü yeniden diriltilerek bir araya toplanır ve boynuzsuz koyunun hakkını boynuzlu koyundan alacak derecedeki hassas ilâhi adalet bütün canlılara uygulanır. Bundan sonra Allah (c.c) hayvanlara ve kuşlara; **"Şimdi toprak olun!"** diye emir buyurur.

İşte o sırada önlerindeki azabı apaçık gören kâfirler; **"Keşke ben de toprak olaydım!"** diyeceklerdir.

Behey zavallı, o gün al eline defterlerinin uzun yorgunluklar pahasına işlemiş olduğun iyilikler sayfasını boş görüp "Nerede benim yapmış olduğum iyilikler" diye sorunca; "Onlar haksızlık ettiklerin kimselerin defterlerine nakledildi" cevabını alınca ve bir ömür boyu nefsinin arzularına

---

[335] Ahmed b. Hanbel 5/162 (21476); Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/352
[336] En'am sûresi; 38

karşı direnerek kaçındığın günahlar ile amel defterinin kötülük sayfalarını dopdolu görüp; "Ya Rabbi, bunlar benim hiç işlemediğim kötülüklerdir" deyince; "Bunlar dedikodusunu yaptığın, küfrettiğin, haklarında kötülük kurduğun, alış-verişte, komşulukta, karşılıkla konuşurken, tartışırken, ders çalışırken, ilmî araştırma yaparken veya başka herhangi bir ortak münasebet esnasında aldattığın, hakkını yediğin kimselerin günahlarıdır" diye cevap alınca hâlin ne olacak!

İbn-i Mesûd'un (r.a) rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Şeytan, İslâm âleminde puta taptırmaktan ümidini kesmiştir. Fakat daha hafif düşüklüklere düşmenizi yeterli görecektir ki, onlar da zulümlerdir. Buna göre elinizden geldiği kadar zulümden sakınınız.

Çünkü kul, kıyamet günü dağ kadar ibadet ile Allah'ın huzuruna varır ve bu ibadetlerin kendisini cehennemlik olmaktan kurtarmaya yeterli olduğunu, fakat orada biri çıkagelerek; "Ya Rabbi, bu adam bana karşı falan haksızlığı işledi" deyince Yüce Allah (c.c) da; "O hâlde ondan şu iyiliği sil!" diye buyurur. Böyle böyle defteri silinerek sonunda hiçbir iyiliği kalmaz.

Bu durum şuna benzer; Bir yolcu kafilesi düşünün, kıraç bir yerde konaklamışlar, yanlarında yakacak bir şeyleri yok. Fakat yolcular dört bir yana dağılarak odun toplamışlar ve çok geçmeden bir araya gelince ortaya bir yığın odun çıkarak ateş yakmışlar. İşte günahların birikmesi de böyle olur."[337]

إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ ❁ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ

﴿ الزُّمَرِ ؛ ٣١-٣٠ ﴾

"Sen de onlar da öleceksiniz. Sonra hepiniz kıyamet günü aranızdaki davalar ile ilgili olarak duruşmaya çıkacaksınız"[338] meâlindeki âyetin indiği zaman sahabîlerden Zübeyir (r.a); "Ya Resulullah, birbirimizi ilgilendiren günahlar yeniden dava konusu mu edilecek?" diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v) ona;

نَعَمْ, لَيُكَرَّرَنَّ عَلَيْكُمْ حَتّٰى تُؤَدُّوا اِلٰى كُلِّ ذِى حَقٍّ حَقَّهُ.

"Tabii, her haklıya hakkı geri verilmek üzere aranızdaki mesele-

---

[337] Ebu Ya'lâ, Müsned 5122; Beyhakî, Şuabü'l-İman, 7263; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/189
[338] Zümer sûresi; 30-31

ler yeniden dava konusu edilecek"[339] diye cevap verdi. Bunun üzerine Zübeyir (r.a); "Vallahi, çok çetin iş!" dedi.

Sen de yanlış atılan bir tek adıma bile göz yumulmayan, haksız yere atılan bir tek tokat'a veya söylenen bir kelimelik söze bile müsamaha gösterilmeyerek mazlûmun hakkı zalimden alınan günün önemini iyi kavra.

Sahabîlerden Hz. Enes (r.a) der ki, bir gün Peygamberimiz (s.a.v)'in şöyle dediğini duydum;

﴿يَحْشُرُ اللّٰهُ الْعِبَادَ عُرَاةً غُبْرًا بُهْمًا.﴾ قَالَ؛ قُلْنَا؛ مَا بُهْمًا؟ قَالَ؛ ﴿لَيْسَ مَعَهُمْ شَىْءٌ، ثُمَّ يُنَادِيهِمْ رَبُّهُمْ تَعَالٰى بِصَوْتٍ يَسْمَعُهُ مَنْ بَعُدَ، كَمَا يَسْمَعُهُ مَنْ قَرُبَ؛ اَنَا الْمَلِكُ، اَنَا الدَّيَّانُ، لاَ يَنْبَغِى لِاَحَدٍ مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ اَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ وَلِاَحَدٍ مِنْ اَهْلِ النَّارِ عَلَيْهِ مَظْلَمَةٌ حَتّٰى اَقْتَصَّهُ مِنْهُ، وَلاَ لِاَحَدٍ مِنْ اَهْلِ النَّارِ اَنْ يَدْخُلَ النَّارَ وَلِاَحَدٍ مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ عِنْدَهُ مَظْلَمَةٌ حَتّٰى اَقْتَصَّهُ مِنْهُ، حَتَّى اللَّطْمَةُ.﴾ قُلْنَا؛ وَكَيْفَ؟ وَاِنَّمَا نَاْتِى اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ عُرَاةً غُبْرًا بُهْمًا؟ فَقَالَ؛ ﴿بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ.﴾

"Allah bütün insanları çırılçıplak ve toprağa bulaşmış hâlde yeniden dirilterek mahşer'de toplar. Sonra hem yakından ve hem de uzaktan duyulan bir ses ile şöyle seslenir;

"Ben hem sultan hem de hâkimim! Cennetlik bir kimse, üzerinde cehennemlik birinin hakkı varsa, bu hak cehennemliğe verilmeden kendisi cennete giremez. Buna karşılık cehennemlik birinde cennetlik birinin hakkı varsa, ben de bu hakkı cehennemlikten alıp cennetliğe vermedikçe o cehenneme girmez. Bu haksızlık isterse bir tokat olsun."[340]

Biz Peygamberimize; "Nasıl olur? Bizler çırılçıplak ve toz-toprak içinde, yani başka hiç bir şeyimiz olmaksızın mahşer'e gideceğiz" diye sorduk. Peygamberimiz (s.a.v) bize; **"Hak alış-verişi iyilikler ve kötülükler ile olacak!"** diye cevap verdi.

---

[339] Ebu Ya'lâ, Müsned 668; Hâkim, Müstedrek 4/616 (8708)
[340] Ahmed b. Hanbel, Müsned 3/495; Hâkim, Müstedrek 2/437

Ey Allah'ın kulları, başkalarının mallarına el koyarak, ırzlarına saldırarak, kalplerini kırarak ve onlarla kurduğunuz münasebetler sırasında kötü huyluluk göstererek kullara haksızlık etmekten sakınınız. Çünkü sırf Allah ile kul arasında kalan günahların affedilmesi çabuk olur.

Üzerinde kul hakkı bulunup yaptıklarına tevbe etmesine rağmen hak sahiplerinden helâllik almak imkânı bulamayanlar, hakların sahiplerine verileceği güne hazırlık olmak üzere iyi amel işlemeyi artırmalı, sırf Allah'ın bileceği, Allah ile kul arasında kalan iyilikler işlemeye eksiksiz bir ihlas ile devam etmelidir. Böylelikle o kimsenin Allah'ın yakınlığını kazanarak O'nun haksızlığa uğrayanların isteklerini karşılamak üzere sevdiği kullar hesabına ayırdığı bağışlardan pay almaya nail olması umulabilir.

Nitekim sahabîlerden Hz. Enes (r.a) der ki; "Bir gün Peygamberimiz (s.a.v) ile birlikte otururken bir ara azı dişleri görünecek şekilde O'nun güldüğünü gördük. Hz. Ömer; "Ya Resulullah, anam-babam sana feda olsun, neye güldün?" diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v) şu cevabı verdi;

"Ümmetimden iki kişi Allah'ın huzurunda diz çöktü, biri; "Ya Rabbi, bu kardeşimden hakkımı al!" dedi. Yüce Allah (c.c) da ötekine; **"Kardeşinin hakkını kendisine ver!"** diye buyurdu. Verecekli adam; **"Hiçbir iyi amelim kalmadı"** dedi.

Bunun üzerine Yüce Allah (c.c) alacaklıya; **"Ne yapacaksın, arkadaşının sana verecek hiçbir iyi ameli kalmadı?"** diye buyurdu. Alacaklı; **"O hâlde hakkım kadar günahımı üzerine alsın"** dedi. Böyle derken Peygamberimiz (s.a.v) yaşlı gözlerle; **"O gün öyle yaman bir gündür ki, herkes günahını sırtına yükleyeceği birini arar"** diye buyurdu ve sözlerine şöyle devam etti;

"Bu arada Allah alacaklı tarafa "Kaldır başını da cennet bahçelerine bak" diye buyurdu. Adam başını kaldırarak; "Ya Rabbi, altından bir takım yüksek evler ile incilerle bezenmiş şehirler görüyorum. Bunlar acaba hangi peygambere veya hangi sıddıka yahut hangi şehit'e ayrıldı" dedi.

Ulu Allah (c.c); **"Bu gördüğün ev ve köşkler bana bedelini ödeyenlere verilecek"** diye buyurdu. Alacaklı adam; **"Ya Rabbi, onların bedelini sana kim ödeyebilir"** dedi. Ulu Allah (c.c); **"Sen verebilirsin!"** diye buyurdu. Adam; **"Nedir o bedel?"** diye sordu.

Ulu Allah (c.c); **"Arkadaşına hakkını bağışlaman"** diye buyurdu. Bunun üzerine alacaklı adam; **"Ya Rabbi ona hakkımı bağışladım"** dedi. Ulu Allah (c.c) da alacaklıya; **"O hâlde onun elinden tut ve onu cennete götür"** diye buyurdu.

Sonra Peygamberimiz (s.a.v) bize dönerek **"Allah'tan korkun ve aranızda doğan anlaşmazlıkları barışçı yollardan halledin. Görüyorsunuz ki, Allah müminlerin arasını bulmaktadır"** diye buyurdu.[341]

Yukarıdaki hadis, helâlliği alınmamış hak sahipleri ile Allah'ın arabuluculuğu sayesinde hesaplaşmanın ancak insanlar arasında uzlaştırıcı olmak ve benzeri gibi ilahî huyları benimsemek ile mümkün olabileceğine dair bir uyarı mâhiyetindedir.

Şimdi kendi kendine düşün. Eğer kıyamet günü, amel defterin haksızlıklardan yana boş çıkarsa veya Allah'ın lütfüne mazhar olup affa uğrar da ebedi saadete erişin kesinleşirse muhakeme yerinde ne benzersiz bir sevinç ile ayrılırsın. Artık **"rıza"** elbisesini giymiş, sonrası bedbahtlık olmayan bir saadete ve her an sona erme tehlikesi ile karşı karşıya olmayan bir rahata ulaşmış olacaksın!

İşte o zaman sevincinden kalbin yuvasından uçacak gibi atar, yüzün ayın on dördü gibi ak ve parlak görünüme bürünüverir!

O sırada her türlü yükü sırtından indirmiş olmanın rahatlığı içinde diğer canlılar arasında başı dik olarak yürüyerek çalım satmana, alnında parıldayacak olan mutluluk rüzgârı ile "hoşnutluk" serinliğinin tazeliğini tasavvur et. Dünyanın başından sonuna kadar gelmiş ve gelecek olan bütün canlılar sana ve haline bakar, güzellik ve saadetine imrenirler.

Melekler etrafında dolaşarak şehitler huzurunda; "Bu falan oğlu filandır. Allah ondan razı oldu ve onu hoşnut etti. O artık sonrası bedbahtlık olmayan bir saadete kavuştu" derler.

Bu mertebeyi dünyada iki yüzlülük, yaltakçılık, yapmacıklık ve süslenip püslenerek insanların kalbinde kazandığm itibardan daha üstün görmüyor musun? Eğer bu mertebenin daha yararlı olduğunun farkında isen, daha doğrusu ikisini birbiri ile mukayese etmenin bile yersiz olduğunu kabul ediyorsan Allah ile aranda olan münâsebetlerini katıksız samimiyet ve iyi niyete dayandırarak o mertebeye ulaşmaya çalış. İyi bilesin ki, bu mertebeye ulaşmanın başka çaresi asla yoktur.

Maazallah bir de öbür türlü olur da, amel defterinde sana önemsiz gelen, fakat Allah katında ağır kabul edilen bir günahının varlığı ortaya çıkarsa ve bu günah yüzünden Allah'ın gazabma uğrar da O sana; "Ey kötü kul, lânet sana, senin ibadetini kabul etmiyorum" derse bu azarı duyar duymaz hemen yüzün kararır, Allah'ın gazabına uğradığın için melekler de sana gazap ederek; "Bizim ve bütün canlıların lâneti üzerine olsun" derler.

[341] Hâkim, Müstedrek, 4/620 (48718); Münzirî, Tergib ve't-Terhib 3725

O zaman zebaniler (azap melekleri) Allah'ın gazabına uğradığından dolayı sana karşı duyacakları öfke ile üzerine yürürler, bütün kabalık, korkunçluk ve ürkütücü görüntüleri ile üstüne çullanırlar, alnından yakalayarak herkesin gözü önünde seni yüzüstü sürüklemeye başlarlar, bütün kalabalık yüzünün kararmasına ve perişanlığına seyirci olur. Bu arada sen feryadı basarak; "Ah, ölsem, yok olsam da kurtulsam" dersin. Zebaniler senin bu feryadına; "Bugün bir defa ölüp yok olmayı değil, birçok ölümü imdada çağır" diye cevap verirler.

Bu arada melekler senin için; "Bu adam falan oğlu filandır. Allah bunun rezilliklerini ve çirkin işlerini ortaya dökerek kirli işleri yüzünden ona lânet etti. Artık o sonrası saadet olmayan bir bedbahtlığa ebediyen mahkûm olmuştur" diye herkesin duyacağı bir şekilde seslenirler.

Bu acı akıbet, dünyada insanlardan gizli olarak yahut başkalarının gözüne girmek için veya onlar, kullar nazarında itibarını yitirmekten çekindiğinden dolayı işlediğin bir günah yüzünden başına gelmiş olabilir. Dünyan geçici ve âhirettekine çok daha az olan kalabalığı karşısında utanç verici bir duruma düşmekten çekinip âhiretin korkunç kalabalığı huzurunda rezil olmaktan korkmaman ne büyük cehâlet! Üstelik işin sonunda Allah'ın gazabına maruz kalmak, acı bir azaba çarpılarak zebanilerin elinde cehennemi boylamak da var! İşte âhirette karşılaşacağın durumlar bunlar, fakat sen tehlikenin farkında bile değilsin!

OTUZ SEKİZİNCİ BÖLÜM

DÜNYA MALININ KÖTÜLÜĞÜNÜ BEYAN

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لاَ تُلْهِكُمْ اَمْوَالُكُمْ وَلآ اَوْلاَدُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ فَاُولٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴾ المُنَافِقُونَ ؛ ٩ ﴿

"Ey müminler! Sizi mallarınız ve çoluk-çocuğunuz Allah'ı zikretmekten alıkoymasın. Bunu yapanlar yok mu? İşte asıl hüsrana uğrayanlar onlardır."[342]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

اِنَّمَآ اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلاَدُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللهُ عِنْدَهُٓ اَجْرٌ عَظِيمٌ ﴾ التَّغَابُنُ ؛ ١٥ ﴿

"Mallarınız ve çoluk-çocuğunuz sadece birer fitnedir (imtihan vesilesidir) **Büyük mükâfat ise Allah'ın katındadır."**[343]

Demek ki, malını ve çoluk-çocuğunu Allah katında kazanılacak olan **"Büyük mükâfat"**a tercih edenler, aldanarak ağır bir zarara uğrayacaklardır.

Yine Ulu Allah (c.c) buyurur;

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ اِلَيْهِمْ اَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لاَ يُبْخَسُونَ ۞ اُولٰئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِى الْاٰخِرَةِ اِلاَّ النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ هُودٌ ؛ ١٥-١٦ ﴿

"Dünya hayatını ve onun ziynetini isteyenlere işlediklerinin karşılığı eksilmeksizin onlara dünyada verilir. Bu kimselere âhirette yalnız cehennem vardır, dünyadaki başarıları geçersizdir ve işlemiş oldukları ameller de boşa çıkmıştır."[344]

---

[342] Münafıkûn sûresi; 9
[343] Teğabun sûresi; 15
[344] Hûd sûresi; 15-16

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

كَلَّا اِنَّ الْاِنْسَانَ لَيَطْغٰى ❁ اَنْ رَاٰهُ اسْتَغْنٰى ❁ اِنَّ اِلٰى رَبِّكَ الرُّجْعٰى

﴿ العَلَق ؛ ٨-٦ ﴾

"Gerçekten insanoğlu, kendisini varlıklı görünce azar. Oysaki dönüş, kesinlikle Rabbinedir."[345]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

اَلْهٰيكُمُ التَّكَاثُرُ ❁ حَتّٰى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ﴿ اَلتَّكَاثُرُ ؛ ٢-١ ﴾

"Çoklukla böbürlenmek sizi o derece şaşkınlığa sürükledi ki, işi mezarlıkları ziyaret etmeye kadar vardırdınız."[346]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

حُبُّ الْمَالِ وَالشَّرَفِ يُنْبِتَانِ النِّفَاقَ فِي الْقَلْبِ كَمَا يُنْبِتُ الْمَاءُ الْبَقْلَ.

"Servet ve şöhret düşkünlüğü, suyun baklayı bitirmesi gibi kalpte münafıklık bitirir, yetiştirir."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا ذِئْبَانِ ضَارِيَانِ اُرْسِلَا فِي زَرِيبَةِ غَنَمٍ بِأَكْثَرَ اِفْسَادًا فِيهَا مِنْ حُبِّ الشَّرَفِ وَالْمَالِ وَالْجَاهِ فِي دِينِ الرَّجُلِ الْمُسْلِمِ.

"Servet, şöhret, varlık ve mevki düşkünlüğünün Müslüman kimsenin dinine verdiği zararı, salıverilmiş iki azgın kurt bir koyun sürüsüne veremez."[347]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

هَلَكَ الْمُكْثِرُونَ اِلَّا مَنْ قَالَ بِهِ فِي عِبَادِ اللّٰهِ هٰكَذَا وَهٰكَذَا وَقَلِيلٌ مَا هُمْ.

"Çok mal sahipleri helak olacaktır. Yalnız Allah'ın kulları arasında falana şu kadar filana şu kadar verilsin diyenler müstesna, öyleleri de o kadar az ki!"[348]

---

[345] Alâk sûresi; 6-8
[346] Tekâsür sûresi; 1-2
[347] Tirmizî, 2376; Dârimî 2730; Ahmed b. Hanbel, 3/456; İbn Hibban, Sahih 3228
[348] Ahmed b. Hanbel, 2/309 (8071); Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid, 3/121

Peygamberimize; **"Ümmetinin en kötüleri kimlerdir?"** diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v) de; **"Zenginler!"** diye cevap buyurdu.

Peygamberimiz (s.a.v) buyurdu ki;

سَيأْتِي بَعْدَكُمْ قَوْمٌ يَأْكُلُونَ اَطَايِبَ الدُّنْيَا وَاَلْوَانَهَا، وَيَلْبَسُونَ اَجْمَلَ الثِّيَابِ وَاَلْوَانَهَا، لَهُمْ بُطُونٌ مِنَ الْقَلِيلِ لاَ تَشْبَعُ، وَاَنْفُسٌ بِالْكَثِيرِ لاَ تَقْنَعُ، عَاكِفُونَ عَلَى الدُّنْيَا، يَغْدُونَ وَيَرُوحُونَ اِلَيْهَا، اِتَّخَذُوهَا اِلٰهَةً مِنْ دُونِ اِلٰهِهِمْ، وَرَبًّا دُونَ رَبِّهِمْ، اِلٰى اَمْرِهَا يَنْتَهُونَ، وَلِهَوَاهُمْ يَتَّبِعُونَ. فَعَزِيمَةٌ مِنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ لِمَنْ اَدْرَكَهُ ذٰلِكَ الزَّمَانُ، مِنْ عَقِبِ عَقِبِكُمْ، وَخَلَفِ خَلَفِكُمْ اَنْ لاَ يُسَلِّمَ عَلَيْهِمْ، وَلاَ يَعُودَ مَرْضَاهُمْ، وَلاَ يَتَّبِعَ جَنَائِزَهُمْ، وَلاَ يُوَقِّرَ كَبِيرَهُمْ، فَمَنْ فَعَلَ ذٰلِكَ فَقَدْ اَعَانَ عَلٰى هَدْمِ الْاِسْلاَمِ.

"İleride öyle bir kavim gelecek ki, dünyanın en besleyici ve iştah açıcı yiyeceklerini yerler, en besili ve alımlı bineklere binerler, en güzel ve işveli kadınları eş edinirler, en güzel ve en gösterişli elbiseleri giyerler, ne mideleri azla doymak bilir ve ne de gözleri çoğa doyar. Gece gündüz işleri güçleri sırf dünya olur. Allah'ı bırakıp dünyaya taparlar sırf onun emirlerine boyun eğerler ve sadece nefislerinin azgın arzularına uyarlar.

Abdullah oğlu Muhammed'in (s.a.v) o günlere erişenlere tavsiyesi, böylelerine ne selâm vermek, ne hastalarını ziyaret etmek, ne cenazelerine gitmek ve ne de yaşlılarına saygı göstermektir. Söyledikleri-nin tersini yapanlar, İslâm'ın yıkılışına yardımcı olmuş olurlar."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

دَعُوا الدُّنْيَا لِأَهْلِهَا، مَنْ اَخَذَ مِنَ الدُّنْيَا فَوْقَ مَا يَكْفِيهِ، اَخَذَ حَتْفَهُ، وَهُوَ لاَ يَشْعُرُ.

"Dünyayı ona düşkün olanlara bırakın. İhtiyaçlarını karşılayacak

kadarından fazla dünyalık elde edenler, farkında olmadan kendi felâketlerini hazırlamışlardır."[349]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَقُولُ ابْنُ اٰدَمَ؛ مَالِى مَالِى! وَهَلْ لَكَ مِنْ مَالِكَ اِلاَّ مَا اَكَلْتَ فَأَفْنَيْتَ، اَوْ لَبِسْتَ فَأَبْلَيْتَ، اَوْ تَصَدَّقْتَ فَأَمْضَيْتَ؟

"Âdemoğlu *"Malım, malım!"* der durur. Oysa senin yiyip tükettiğinden, giyip eskittiğinden ve sadaka olarak verip ilerisi için ayırdığından başka ne malın var ki?"

Adamın biri Peygamberimize; "Ya Resulullah! Acaba neden ölümü sevmiyorum?" diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v) de ona; "Malın var mı?" diye sordu. Adam; "Evet, var ya Resulullah!" diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) adama şöyle buyurdu; **"Malını önden gönder** (hayır yolunda sarf et) **çünkü müminin kalbi malına bağlıdır. Buna göre eğer onu önden gönderirse ölüp ona kavuşmak ister. Buna karşılık eğer onu geride bırakırsa kendisi de dünyada kalıp onunla birlikte olmak ister."**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَخِلاَّءُ ابْنِ اٰدَمَ ثَلاَثَةٌ؛ وَاحِدٌ يَتَّبِعُهُ اِلٰى قَبْضِ رُوحِهِ، وَالثَّانِى اِلٰى قَبْرِهِ، وَالثَّالِثُ اِلٰى مَحْشَرِهِ، فَالَّذِى يَتَّبِعُهُ اِلٰى قَبْضِ رُوحِهِ فَهُوَ مَالُهُ، وَالَّذِى يَتَّبِعُهُ اِلٰى قَبْرِهِ فَهُوَ اَهْلُهُ، وَالَّذِى يَتَّبِعُهُ اِلٰى مَحْشَرِهِ فَهُوَ عَمَلُهُ.

"Âdemoğlunun üç dostu vardır. Biri canı çıkıncaya kadar onun ardından gelir ikincisi mezara girinceye kadar takip eder, üçüncüsü ise yeniden diriltilerek Allah'ın huzuruna varıncaya kadar yanında olur.

Ölünceye kadar yanında kalan dostu malıdır. Mezara girinceye kadar yanında kalan dostu eşidir. Yeniden diriltilerek Allah'ın huzuruna çıkıncaya kadar yanından ayrılmayan dostu da amelidir."

Havariler Hz. İsa'ya; "Neden sen su üzerinde yürüyebiliyorsun da biz yürüyemiyoruz?" diye sorarlar. Hz. İsa da onlara; "Dünyanın ve paranın sizin nazarınızda yeri nedir?" diye sorar, Havariler; "Bunlar bize göre güzel şeylerdir" diye cevap verirler. Hz. İsa onlara; "Oysa onların her ikisi de benim için çamurdan farksızdır" der.

---

[349] Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, 71; Münzirî, Tergib ve't-Terhib, 4863

Selman-ı Fârisi Ebu Derda'ya (r.anhuma) yazdığı bir mektupta der ki; "Ey kardeşim aman, dünyada şükrünü ödemeyecek kadar mal biriktirmekten sakın. Çünkü ben Peygamberimizin şöyle dediğini duymuştum;

يُجاءُ بِصَاحِبِ الدُّنْيَا الَّذِى اَطَاعَ اللّٰهَ فِيهَا، وَمَالُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ، كُلَّمَا تَكَفَّأَ بِهِ الصِّرَاطُ قَالَ لَهُ: اِمْضِ، فَقَدْ اَدَّيْتَ حَقَّ اللّٰهِ فِيَّ، ثُمَّ يُجَاءُ بِصَاحِبِ الدُّنْيَا الَّذِى لَمْ يُطِعِ اللّٰهَ فِيهَا، وَمَالُهُ بَيْنَ كَتِفَيْهِ، كُلَّمَا تَكَفَّأَ بِهِ الصِّرَاطُ قَالَ لَهُ مَالُهُ: وَيْلَكَ اَلاَّ اَدَّيْتَ حَقَّ اللّٰهِ فِيَّ! فَمَا يَزَالُ كَذٰلِكَ حَتَّى يَدْعُو بِالْوَيْلِ وَالثُّبُورِ.

"Dünyada Allah'ın emirlerine uyan bir kimse Sırat Köprüsü'nün başına getirilir, malı önündedir. Malı önünde iken Sırat Köprüsü'ne binmek isteyince malı ona *"Geç, çünkü Allah'ın senin üzerindeki hakkını ödedin* (şükrünü yerine getirdin) ***der."***

Arkasından dünyada Allah'ın emirlerini yerine getirmeyen biri Sırat Köprüsü'nün başına getirilir, malı sırtındadır. Bu yükle Sırat Köprüsü'ne binmeye kalkışınca sırtındaki mal adama; *"Vay başına gelene? Allah'ın bendeki hakkını ödeseydin ya* (şükür borcunu yerine getirseydin ya)**" der. Mal adama aynı sözleri durmadan o kadar çok tekrarlar ki, adam sonunda; *"Vay başıma gelenler, keşke yok olsam da kurtulsam"* diye feryat eder."[350]**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِذَا مَاتَ الْعَبْدُ قَالَتِ الْمَلاَئِكَةُ: مَا قَدَّمَ؟ وَقَالَ النَّاسُ: مَا خَلَّفَ؟

"Biri ölünce melekler; *"Acaba âhireti için önceden ne gönderdi?"* diye insanlar da *"Acaba geriye ne bıraktı?"* diye sorarlar."[351]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ تَتَّخِذُوا الضَّيْعَةَ فَتُحِبُّوا الدُّنْيَا.

"Mal, mülk, arazi ve servet edinmeyin. Dünyaya meyleder, onu seversiniz."[352]

Rivâyet edildiğine göre Hz. Ebu Derda (r.a)'ya bir adam sövmüş ve

[350] Deylemî, Müsned 8749; Beyhakî, Şuabü'l-İman, 10657
[351] Beyhakî, Şuabü'l-İman 10470
[352] Tirmizî, 710; Ahmed b. Hanbel, 1/443; Elbânî, Sahihu'l-Câmi, 7214

kötülük etmiş O da şöyle beddua edermiş; **"Allah'ım! Bana kötülük edene sağlık, uzun ömür ve çok mal ver."**

Görüyorsun ki, Ebu Derda (r.a) sağlık ve uzun ömre eşlik eden mal çokluğunu belâların en büyüğü saymıştır. Çünkü böyle birini, malının azgınlığa sürüklemesi kaçınılmazdır.

Hz. Ali (k.v) bir gün avucuna bir dirhem para alarak ona şöyle seslendi; **"Hiç şüphesiz sen elimden çıkmadan bana yaramazsın."**

Rivâyet edildiğine göre halife Hz. Ömer (r.a) Peygamberimizin eşi Hz. Zeyneb Binti Câhş'a (r.anha) bir gün hazine bağışı olarak bir miktar dünyalık gönderir, Zeyneb; "Bu nedir?" diye sorar. Getirenler; "Bunu sana Hz. Ömer gönderdi" diye cevap verirler. Hz. Zeyneb; "Allah onun günahlarını affetsin" diye Hz. Ömer'e dua eder.

Arkasından eski bir başörtüsünü keserek bir kese yapar, gelen dünyalığı akrabalarına, yakınlarına ve onların yetimlerine bölüştürerek keselere koyar ve sonra da ellerini kaldırarak "Allah'ım, bu seneden başka bir daha Ömer'in bağışı bana ulaşmasın" diye dua eder.

Nitekim Hz. Zeyneb Peygamberimizin arkasından ilk vefat eden eşi olur.

Hasan-ül Basrî (r.a); **"Allah'a yemin ederim ki, para sahibi olan Allah nazarında mutlaka itibarını kaybeder."** demiştir.

Söylendiğine göre şeytan ilk basılan altın ve gümüşü parayı görünce yerden kaldırarak önüne koyar ve öper. Arkasından da der ki; **"Sana düşkün olan benim gerçek kölemdir."**

Sümeyt İbn-i Aclan (r.a) der ki; **"Para münafıkların yularıdır, cehenneme onunla çekilip götürülürler."**

Yahya İbn-i Muaz (r.a) der ki; **"Para akrep gibidir. Eğer ona muska yapmayı (idare etmeyi) beceremeyeceksen ona elini hiç sürme. Çünkü eğer seni ısıracak olursa zehri seni öldürür."**

Yahya İbn-i Muaz'a; "Onun muskası nedir?" diye sorarlar. O da; "Onu helâl yollardan kazanarak yerinde kullanmaktır" diye cevap verir.

Alâ İbn-i Ziyad (r.a) der ki; "Dünya bütün ihtişam ve alımı ile gözümün önüne dikildi, onu görünce "Senin şerrinden Allah'a sığınırım" dedim. Dile gelerek bana dedi ki; "Eğer Allah seni benden korusun istiyorsan parayı sevme."

Dünyanın bu cevabı çok doğrudur. Çünkü para dünyanın özü demektir. Neden dersen, para ile dünyanın her şeyi elde edilebilir. Buna göre paradan uzak duranlar, dünyadan uzak durmuş olurlar.

Nitekim bir şair şöyle der;

Ben, dünyadan sakınmayı (vera'ı) şu paradan buldum.
Başkasında buldum sanmayın.
Eğer onu ele geçirmeyi becerdikten sonra bırakabilirsen,
Bil ki, senin takvan, Müslüman'a yaraşan takvâdır.

Başka bir şair de aynı konuda şöyle der;

Seni adamın sırtında gördüğün yamalı gömlek yahut,
Bilek kemiğinin üstünde kalmış (israf olmasın diye kısa tutulmuş) elbise veya,
Alında daha önce silinmiş olan ibadet izi aldatmasın,
Ona parayı göster, Allah sevgisini ve takvasını anlarsın.

Rivâyet edildiğine göre, Emevi hanedanından Müselleme İbn-i Abdülmelik ölmek üzere bulunan halife Ömer İbn-i Abdülâziz'in yanına girerek ona; "Ey Emire'l-Müminîn, senden önceki Emevî halifelerinden hiçbirinin yapmadığını yaptın, çoluk-çocuğunu parasız, pulsuz bıraktın" dedi. Halife'nin on üç tane çocuğu vardı.

Ömer İbn-i Abdülaziz, bu sitemi işitince "Beni oturtun!" dedi. Kendisini oturttukları zaman sözü Müsellem'in sitemine getirerek şöyle dedi;

- Çoluk-çocuğuma para-pul bırakmadığım şeklindeki sözlerine gelince ben ne onların herhangi bir hakkına engel oldum ve ne de kendilerine başkalarının hakkını verdim. Benim çocuklarım iki kişiden biridir. **Ya Allah'ın emrine uygun yaşarlar, o zaman Allah onlara yeter. Çünkü O, iyilerin koruyucusudur.**

Yahut Allah'ın emirlerine karşı çıkarlar. O zaman da olup bitecek olanlar beni ilgilendirmez."

Rivâyet edildiğine göre, Muhammed İbn-i Kâb-ül Karazî (r.a)'nin eline yüklü bir servet geçer, ona; "Eline geçen bu varlığı çocuklarına miras bırakmak üzere saklasana!" derler O da böyle söyleyenlere şu cevabı verir; "Öyle yapacağıma bu varlığı Allah katında kendim için biriktiririm, çocuklarımın rızkını ise Allah ayırır."

Söylendiğine göre adamın biri bir gün Ebu Abdurrabb (r.a)'e gelerek "Kardeşim, kötülüğü yanında götürüp çoluk-çocuğuna saadet bırakma" der, bunun üzerine Abdürrabib servetinin yüz bin dirhemlik kısmını sadaka olarak dağıtır.

Yahya İbn-i Muaz (r.a) der ki; "Ölüm sırasında insanın başına gelen malla ilgili şu iki musibetin eşi ne duyulmuş ve ne de duyulacaktır." Dinleyenler ona; "Bu musibetler nelerdi?" diye sorarlar. O da; "Malının tamamı elinden alınır, buna rağmen hepsinden sorumlu tutulur" der.

OTUZ DOKUZUNCU BÖLÜM

AMELLER-MİZAN VE CEHENNEM AZABI

Kardeşim, amellerin tartılması ve amelleri kaydeden defter sayfalarının sağa-sola uçuşması bahislerini hiçbir an hatırından çıkarma.

Çünkü insanlar sorguya çekildikten sonra üç kısma ayrılırlar;

1- Hiçbir ameli olmayanlar. Cehennemden simsiyah bir boyun çıkarak böylelerini kuşun taneleri devşirdiği gibi kapar, boyunlarına dolanarak onları ateşin içine atar, ateş de onları hemencecik yutuverir. Kendilerine sonu saadet olmayan bir bedbahtlığa uğradıkları yüksek ses ile duyurur.

2- Hiçbir kötülüğü olmayanlar. Meleklerden biri yüksek ses ile; "Her durumda Allah'a hamd edenler ayağa kalksın" diye ilân verir. Bu zümre böylece cennete yolcu edilir. Sonra aynı işlem gecelerini ibadet ile geçirenler için, arkasından alış-veriş ve ticaretin Allah'ı zikretmekten (namazdan) alıkoymadığı kimseler için tekrarlanır ve zümrelerin hepsine sonunda bedbahtlık olmayan bir saadete kavuştukları yüksek ses ile duyurulur.

3- Hem iyiliği ve hem de kötülüğü olanlar. Çoğunluk bu kısma girer. Onlar bilmeseler bile iyiliklerinin mi, yoksa kötülüklerinin mi baskın olduğunu hiç şüphesiz Ulu Allah (c.c) iyi bilir. Fakat affettiği takdirde fazileti ve cezalandırdığı takdirde adaletinin titizliği açıkça ortaya çıksın diye Ulu Allah, amelleri hakkındaki kesin bilgisini mutlaka onlara da göstermek ister.

İşte bunun için iyilik ve kötülüklerin kayıtlı olduğu amel defterlerinin dürülmüş yaprakları rüzgârda uçuşur gibi hızla uçurur ve terazi kurulur. **"Sağ yüzünde mi, yoksa sol yüzünde mi kayıt var?"** diye gözler amel defterine dikilir aynı anda **"Acaba sağ kefesi mi yoksa sol kefesi mi baskın çıkıyor?"** diye bakışlar terazinin diline dikilir.

Bu sahne, insanların beynini kaynatacak derecede korkunçtur!

Hasan-ül Basrî'nin (r.a) bildirdiğine göre bir gün Peygamberimiz (s.a.v) başını Hz. Âişe'nin dizine koyarak uyuklar. Bu arada âhireti hatırlayan Hz. Âişe'nin gözleri yaşarır, yanağından süzülen damlalardan biri Peygamberimiz (s.a.v)'in yanağına düşünce uyanır ve; "Neye ağlıyorsun ya Âişe?" diye sorar.

Hz. Âişe de; "Âhiret aklıma geldi de ondan ağladım. Acaba siz erkekler kıyamet gününde eşlerinizi hatırınıza getirir misiniz?" diye sorar. Peygamberimiz (s.a.v) ona şöyle cevap verir;

وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ فِى ثَلاَثِ مَوَاطِنَ، فَاِنَّ اَحَدًا لاَ يَذْكُرُ اِلاَّ نَفْسَهُ؛ اِذَا وُضِعَتِ الْمَوَازِينُ وَوُزِنَتِ الاَعْمَالُ حَتَّى يَنْظُرُ ابْنُ اٰدَمَ اَيَخِفُّ مِيزَانُهُ اَمْ يَثْقُلُ؛ وَعِنْدَ الصُّحُفِ حَتَّى يَنْظُرُ اَبِيَمِينِهِ يَأْخُذُ كِتَابَهُ اَوْ بِشِمَالِهِ؛ وَعِنْدَ الصِّرَاطِ.

"Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, âhiretin şu üç safhasında herkes sırf kendini düşünür;

1- Teraziler kurulup ameller tartılırken, herkes amelinin ağır mı yoksa hafif mi geldiğini görünceye kadar sırf kendini düşünür.

2- Amel defterleri dağıtılırken. Herkes defterinin sağdan mı yoksa soldan mı verildiğini görmeden başkasını düşünmez.

3- Sırattan geçileceği zaman da herkes yalnız kendini düşünür."[353]

Enes İbn-i Malik (r.a) der ki; "Kıyamet günü, Âdemoğlu Allah'ın huzuruna getirilerek terazinin iki kefesi arasında ayaküstü durdurulur, başına da bir melek dikilir. Tartıda sevapları ağır bastığı takdirde başındaki melek herkesin duyabileceği yüksek bir sesle; "Falan kimse sonunda bedbahtlık olmayan ebedi bir saadete kavuştu" diye seslenir.

Buna karşılık tartıda sevapları hafif geldiği takdirde melek bu defa; "Falan kimse, sonu saadet olmayan edebi bir bedbahtlığa uğramıştır" diye seslenir. Sevap kefesi hafif kalınca elleri demir topuzlu ve ateşten elbiseli zebaniler ileri çıkarak cehennem yolcusunu cehenneme götürmek üzere teslim alırlar.

Peygamberimiz (s.a.v) bir gün kıyamet günü hakkında konuşurken buyurdu ki;

اِنَّهُ يَوْمٌ يُنَادِى اللّٰهُ تَعَالٰى فِيهِ اٰدَمَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ فَيَقُولُ لَهُ؛ قُمْ يَا اٰدَمُ فَابْعَثْ بَعْثَ النَّارِ، فَيَقُولُ؛ وَكَمْ بَعْثُ النَّارِ؟ فَيَقُولُ؛ مِنْ كُلِّ اَلْفٍ تِسْعُمِائَةٍ وَتِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ.

---

353 Ebu Davud, 4755; İbn Ebî Şeybe, 34406; Deylemî, 8641

"Kıyamet günü gelince Ulu Allah (c.c) Hz. Âdem'e; *"Ya Âdem! Yerinden doğrul da cehennem kafilesini cehenneme gönder"* buyurur.

Hz. Âdem; *"Cehennem kafilesi ne kadardır?"* diye sorar. Ulu Allah (c.c) ona; *"Her bin kişide dokuz yüz doksan dokuz kişi"* diye cevap verir.

Peygamberimizin son cümlesi sahabîleri öyle derin bir üzüntüye sürükledi ki, ağızlarını bıçak açmaz oldu. Peygamberimiz (s.a.v) onların üzerine çöken bu ağır kederi fark edince buyurdu ki;

اِعْمَلُوا وَاَبْشِرُوا، فَوَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ اِنَّ مَعَكُمْ لَخَلِيقَتَيْنِ مَا كَانَتَا مَعَ اَحَدٍ قَطُّ اِلاَّ كَثَّرَتَاهُ مَعَ مَنْ هَلَكَ مِنْ بَنِى اٰدَمَ وَبَنِى اِبْلِيسَ.

"Siz iyi amel işlemeye devam ediniz ve sevininiz Muhammed'in (s.a.v) nefsini kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, sizin ile birlikte iki halk kesimi var ki, bunlar hangi ümmetin devrinde yaşasalar o ümmetin sayısını bütün insan ve şeytan ölüleri kadar yükseltirler."

Sahabîler; "Bu iki halk kesimi kimlerdir?" diye sorunca Peygamberimiz (s.a.v); **"Ye'cüc ve Me'cüc'dür."** dedi. Bunun üzerine ashab biraz ferahlamışlar. Peygamber (s.a.v) sözlerine şöyle devam eder;

اِعْلَمُوا وَاَبْشِرُوا، الَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ مَا اَنْتُمْ فِى النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اِلاَّ كَالشَّامَةِ فِى جَنْبِ الْبَعِيرِ، اَوْ كَالرَّقْمَةِ فِى ذِرَاعِ الدَّابَّةِ.

"İyi amel işlemeye devam ediniz ve sevininiz, Muhammed'in nefsini kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, kıyamet günü siz, insanlar içinde devenin karnındaki benek yahut atın bacağındaki yara izi kadar kalacaksınız."[354]

Ey nefsi farkında olmayarak zevale ve son bulmaya mahkûm olan şu dünyanın oyalayıcı yanlarına aldanan kişi! Göçüp gideceğin yer hakkında kafa yormaktan vazgeçerek aklını varacağın yere yönelt.

Çünkü cehennemin herkesin varacağı bir yer olduğu sana bildirilmiştir. Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

[354] Buharî, 6165; Müslim 222; İbn Hibban, Sahih 7354

وَاِنْ مِنْكُمْ اِلاَّ وَارِدُهَا كَانَ عَلٰى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا ۞ ثُمَّ نُنَجِّى الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا ﴿مَرْيَم ؛ ٧١-٧٢﴾

"Her biriniz oraya (cehenneme) **mutlaka varırsınız. Bu Rabbinin kesin karara bağlanmış bir hükmüdür. Sonra takva sahiplerini kurtarırız da zalimleri orada dizüstü bekletiriz."**[355]

Buna göre senin cehenneme varacağın kesin olmasına rağmen geri çıkacağın şüphelidir. O hâlde oraya girmenin korkunçluğunu kalbinde duy ki, belki oradan kurtulup çıkmak için şimdiden tedbir alırsın.

Mahlûkatın hâlini düşün, insanlar âhiret sıkıntıları altında inlerken o günü korku ve endişeler içinde ayaküstü dikilmiş başlarına neler geleceğini öğrenmeyi ve kurtarıcıların şefaat etmesini bekler, bu arada günahkârları kavurucu bulutlar kaplar, yalazlı ateş onları gölgesi altına alır, bu ateşin harlamaları herkes tarafından duyulur, öfke ve kin saçan çıtırtıları apaçık belirirken o anda günahkârlar başlarına çöken felâketi kesinlik ile anlar bütün ümmetler dizüstü yere çöktürülür. Öyle ki, iyiler bile durumlarının bir anda kötüye dönüşmesinden korkuya düşer, bu arada zebanilerden biri; "Dünyada iken uzak vadeli emeller peşinden koşarak ömrünü kötü işler uğruna harcayan falan oğlu filan nerede?" diye seslenir azap melekleri (zebaniler) demir topuzlar ile adamın üzerine yürürler, ağır tehditler ile karşısına dikilerek onu çetin azaba sürüklerler, başını cehennemin derinliklerine doğru çevirirler ona Kur'ân-ı Kerim'in dili ile;

ذُقْ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ ﴿اَلدُّخَانُ ؛ ٤٩﴾

"Tat bu azabı, hani sen (ileri sürdüğüne göre) **çok güçlü ve her iş yerli yerinde olan biri idin"**[356] diye seslenirler.

Sonra adam dar, çıkış yolu görünmeyen tehlikeleri belirsiz bir yere kapatılır, burası esirlerin devamlı barınağıdır, orada ateş yakılır. Cehennemliklerin oradaki içecekleri kaynamış sudur, barınakları da câhim (cehennemin katlarından biri)dir. Cehennemlikleri bir yandan zebaniler topuzlarken öte yandan Haviye (harlı ateş) onları bir noktada toplar.

Bütün ümitleri bitmiştir, oradan hiçbir yere kımıldayamazlar, ayakları alınlarına bağlanmıştır. Günahlar yüzlerini karartmıştır, cehennemin yan-

[355] Meryem sûresi; 71-72
[356] Dûhan sûresi; 49

larından seslenirler, oranın ötesinden-berisinden; "Ya Malik! Korkunç akıbet üzerimizde gerçekleşti. Ya Malik! Demir topuzlara artık katlanamaz olduk. Ya Malik! Derilerimiz pişti. Ya Malik! Bizi buradan çıkar, bir daha yapmayacağız" diye feryat ederler.

Zebaniler bu feryatlara şöyle cevap verirler; "Heyhat, geçmiş olsun. Bu zillet yuvasından size çıkış yok. Susun orada konuşmayın ve gevezelik edip durmayın. Eğer buradan çıkarılsanız, yine size yasaklanan şeylere dönerdiniz."

Zebanilerin bu cevapları üzerine cehennemlikler kurtulmaktan ümitlerini iyice keserler, dünyada Allah'a karşı işledikleri aşırı günahlara hayıflanırlar. Fakat onları ne pişmanlık kurtarır ve ne de hayıflanma, acılarına çare olur. Tersine zincirlere vurulmuş olarak yüzüstü yere kapanırlar altlarından, üstlerinden, sağlarından ve sollarından ateş ile kuşatılmışlar, ateş deryası içinde boğulmuşlardır.

Yedikleri ateş içtikleri ateş, giydikleri ateş ve yatacak yerleri ateştir. Onlar ateş kümeleri, katrandan elbiseler, demir topuzu darbeleri ve zincirlerin yükü altında ezilirler. Cehennemin sıkıntılarında kıvranır, bataklarında parçalanır, birbirini kovalayan acılar altında kıvranırlar, ateş onları ocaktaki kazan gibi kaynatır.

"Ah, eyvah!" gibi acı sözler ile feryat ederler, fakat ne zaman âhû zar etseler başlarından aşağı iç organları ile derilerini eritip akıtan kaynar sular dökülür. Onlar için orada yüzlerinde yanıklar açan demir topuzlar vardır, ağızlarından irin kaynar, susuzluktan ciğerleri doğranır, göz bebekleri eriyip yuvalarından yanaklarına akar, şakaklarının etleri düşer, etraftan saçları hatta derileri dökülür.

Derileri her yandıkça eskisinin yerine yeni deri tabakası ile kaplanırlar, etleri döküldüğü için kemikleri çıplak kalır ruhları sadece damarlara tutunmuş ve sinirlere asılmıştır. Bu ateşlerin yalazası içinde, fıkır fıkır kaynarlar, ölmek isterler fakat ölemezler.

Onları bu durumda görsen acaba ne hâle düşersin. Başlarından aşağı dökülen kaynar sular yüzlerini kapkara etmiş, gözleri kör olmuş dilleri tutulmuş, belleri kırılmış kemikleri dağılmış kulakları kesilmiş, derileri paramparça olmuş, elleri boyunlarına bukağılı, ayakları alınlarına yapışık, yüzüstü ateş üzerinde sürünürler, göz bebekleri ile demirden oklar üzerine basarlar, ateşin yalazı iç organlarını sarmış, cehennemin yılanları ve akrepleri dış âzâlarına yapışmıştır.

Bu tasvir ettiğimiz manzara cehennemliklerin acıklı durumunun bazı görüntülerini aksettiriyor, şimdi onların korkunç hâllerinin tafsilatına bak, bu arada cehennemin vadilerini ve kollarını da düşün.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ فِي جَهَنَّمَ سَبْعِينَ اَلْفَ وَادٍ، فِي كُلِّ وَادٍ سَبْعُونَ اَلْفَ شِعَبٍ، وَفِي كُلِّ شِعَبٍ سَبْعُونَ اَلْفَ ثُعْبَانٍ، وَسَبْعُونَ اَلْفَ عَقْرَبٍ، لَا يَنْتَهِي الْكَافِرُ وَالْمُنَافِقُ حَتَّى يُوَاقِعَ ذٰلِكَ كُلَّهُ.

"Cehennemin yetmiş bin vadisi ve her vadinin yetmiş bin kolu vardır. Her vadi kolunda yetmiş bin yılan ve yetmiş bin akrep bulunur. Kâfir ve münafıklar bu kolların her birinden ayrı ayrı geçmedikçe yerlerine ulaşamazlar."

Hz. Ali'nin (k.v) rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

﴿تَعَوَّذُوا بِاللهِ مِنْ جُبِّ الْحَزَنِ، اَوْ وَادِ الْحَزَنِ.﴾ قِيلَ يَا رَسُولَ اللهِ! وَمَا وَادِي اَوْ جُبُّ الْحَزَنِ؟ قَالَ؛ ﴿وَادٍ فِي جَهَنَّمَ، تَتَعَوَّذُ مِنْهُ جَهَنَّمُ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعِينَ مَرَّةً، اَعَدَّ اللهُ تَعَالٰى لِلْقُرَّاءِ الْمُرَائِينَ.﴾

"Hüzün kuyusu veya vadisinden Allah'a sığınınız." dinleyenlerden biri O'na; **"Ya Resulullah, hüzün vadisi veya kuyusu nedir?"** diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v) ona şöyle cevap verdi; **"O, cehennemde öyle bir vadidir ki, cehennemin kendisi günde yetmiş kere ondan Allah'a sığınır, Allah onu riyakâr Kur'ân okuyucuları için hazırlamıştır."**

İşte yedi kat cehennem ile onun vadileri ve her vadinin kolları bunlardır. Bu vadi ve kolların sayısı yeryüzündeki vadiler ile vadi kolları sayısı ile günaha sürükleyen azgın nefsî arzuların sayısına denktir. Cehennem kapıları ise günah işlerken kullanılan yedi âzânın sayısıncadır (yedi âzâya karşılık yedi kapı).

Cehennem kapı ve katları üst üstedir. En üstekinin adı, **"Cehennem"**, sonrasının **"Sakar"**, sonrasının **"Lezza"**, daha alttakinin **"Hutame"**, daha alttakinin **"Sair"**, daha alttakinin **"Câhim"**, ve en alttakinin adı ise **"Haviye"**dir.

Şimdi cehennemin derinliğini bir düşün dünya ile ilgili azgın arzuların nasıl dibi bulunmaz ise ve yine dünyada her ulaşılan amaç daha uzak bir hedefe kavuşma arzusunu körüklüyorsa, cehennem çukurlarının derinliği

de ölçüsüzdür, her aşılan dipsiz derinlik daha dibi bulunmaz derinliklere ulaştırır.

Nitekim sahabîlerden Hz. Ebu Hureyre (r.a) der ki; "Bir gün Peygamberimiz (s.a.v) ile birlikte iken kulağımıza derin bir yankı sesi geldi. Peygamberimiz (s.a.v) bize; **"Bu sesin ne olduğunu biliyor musunuz?"** diye sordu. Biz de; **"Allah ve Resûlü bilir!"** diye cevap verdik.

Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) buyurdu ki;

هٰذَا حَجَرٌ اُرْسِلَ فِي جَهَنَّمَ مُنْذُ سَبْعِينَ عَامًا، الاٰنَ انْتَهٰى اِلٰى قَعْرِهَا.

"Duyduğunuz bu yankılı ses, cehennemin dibine şu anda varan bir taşın sesidir, bu taş cehenneme yetmiş sene önce atılmıştı."[357]

Ayrıca cehennemdeki kat farklılıklarına da dikkat et. Hiç şüphesiz ki âhiret, en ince ve detaylı derece farklılıklarına sahiptir. İnsanların dünyaya dalışı nasıl farklılık gösteriyorsa, yani kimi boğulurcasına içine batarken kimi de nasıl belirli bir derinliğe kadar dolarsa cehennemin günahkârları kapması da öyle farklıdır.

Çünkü Allah, zerre ağırlığı kadar bile hiç kimseye haksızlık etmez.

Cehennemliklere uygulanacak azap şekilleri rast gele tekrarlanıp durmaz, tersine her bir azabın günahların derecesine göre değişen belirli bir ölçüsü vardır ancak cehennemin azabı genel olarak öyle şiddetlidir ki, en hafif azap çeken cehennemliğe dünya ile birlikte onun bütün varlığı bağışlansa, bunları çektiği azaptan kurtulmak için fidye olarak verirdi.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ اَدْنَى اَهْلِ النَّارِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَنْتَعِلُ بِنَعْلَيْنِ مِنْ نَارٍ يَغْلِى دِمَاغُهُ مِنْ حَرَارَةِ نَعْلَيْهِ.

"Kıyamet günü cehennemlikler içinde en hafif azap çekecek olanlar, ateşten iki nalınla gezinecek olanlardır ki, tabanlarından giren ateşin harareti beyinlerini kaynatacaktır."[358]

Şimdi sen, hafif azaba çarpılanın çekeceğine bak da ağır azaba çarpılacakların başına neler geleceğini hesap et. Cehennem azabının ağırlığı konusunda ne zaman şüpheye düşersen parmağını ateşe yaklaştır ve çektiğin acıyı cehennem ile kıyas et. Hem unutma ki sen, bu kıyaslamada yanılıyorsun. Çünkü dünya ateşi ile cehennem ateşi birbirinden çok ayrıdır.

[357] Müslim, 2844; Ahmed b. Hanbel, 8826
[358] Müslim, 211; İbn Hibban, Sahih 7472

Fakat dünyanın en ağır acısı bu ateşte yanma acısı olduğu için cehennem azabı onunla tarif edilir.

Yoksa cehennemin en üst tabakasında azap çekenler bile dünyadaki ateş gibi ateş bulsalar, çektikleri ağır acıdan kurtulmak için bu ateşe gönüllü olarak katlanırlardı.

Bundan dolayıdır ki bazı haberlerde; "Dünya ateşi canlıların katlanabileceği bir dereceye düşürülünceye kadar, yetmiş kere rahmet suyundan geçirildi" denilmiştir.

Peygamberimiz (s.a.v) cehennemi tanıtırken;

اَمَرَ اللّٰهُ تَعَالٰى اَنْ يُوقَدَ عَلَى النَّارِ اَلْفَ عَامٍ حَتّٰى اِحْمَرَّتْ، ثُمَّ اُوقِدَ عَلَيْهَا اَلْفَ عَامٍ حَتّٰى ابْيَضَّتْ، ثُمَّ اُوقِدَ عَلَيْهَا اَلْفَ عَامٍ حَتّٰى اسْوَدَّتْ، فَهِيَ سَوْدَاءُ مُظْلِمَةٌ.

"Allah cehennem ateşinin bin sene boyunca devamlı yakılmasını emretti, sonunda kıpkırmızı kesildi. Arkasından bin yıl daha yakılmasını emretti, sonunda bembeyaz kesildi arkasından bin yıl daha yakılmasını emretti sonunda simsiyah oldu. Şu anda cehennem ateşi gayet koyu kara renklidir." buyurdu.[359]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِشْتَكَتِ النَّارُ اِلٰى رَبِّهَا فَقَالَتْ؛ يَا رَبِّ اَكَلَ بَعْضِي بَعْضًا، فَاَذِنَ لَهَا فِي نَفَسَيْنِ؛ نَفَسٍ فِي الشِّتَاءِ، وَنَفَسٍ فِي الصَّيْفِ، فَاَشَدُّ مَا تَجِدُونَهُ فِي الصَّيْفِ مِنْ حَرِّهَا، وَاَشَدُّ مَا تَجِدُونَهُ فِي الشِّتَاءِ مِنْ زَمْهَرِيرِهَا.

"Cehennem ateşi Rabbine şikâyet etti; "Ya Rabbi, içimdeki soğuk ve sıcak bölümleri birbirini yiyor" Bunun üzerine Ulu Allah (c.c) cehenneme biri yazın, öbürü kışın olmak üzere senede iki defa nefes almaya izin verdi. Yazın duyduğunuz en şiddetli sıcaklık cehennemin hararetinden ileri geldiği gibi kışın geçirdiğiniz en şiddetli soğuk da cehennemin zemherindendir."[360]

Enes İbn-i Malik (r.a) der ki; "Dünyanın en yüksek refahı içinde yaşayan kâfir, Ulu Allah'ın huzuruna getirilince; "Onu bir kere cehennem

---

[359] Tirmizî, 2591; Beyhakî, Şuabü'l-İman 799
[360] Müttefekun Aleyh, Tirmizî, 2592; İbn Hibban 7466; Elbânî, Sahihu'l-Câmi, 991

ateşine daldırın!" diye buyrulur. Çıkarılınca ona; "Hiç refah gördün mü?" diye sorulur, kâfir; "Hayır!" diye cevap verir.

Buna karşılık dünyada en çok maddî sıkıntı çeken mümin Allah'ın huzuruna getirilince onun hakkında; "Kendisini bir sefer cennete koyup geri getirin" diye buyrulur. Çıkarılınca mümin de; "Dünyada hiç geçim darlığı çektin mi?" sorusuna "Hayır!" diye cevap verir.[361]

Ebu Hureyre (r.a) der ki; "Şu bizim mescitte yüz bin veya daha fazla kişi toplansa da bunların üzerine bir cehennemliğin nefesi salınsa hepsi yanarak ölürdü."

تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ ﴿المؤمنون ؛ ١٠٤﴾

Âlimlerden biri Kur'ân'ın; **"Yüzlerini cehennem yalazı yalar, onlar orada kavrulur"**[362] meâlindeki âyeti hakkında der ki; "Cehennem yalazı cehennemlikleri bir kere yalayınca kemiklerini çırılçıplak bırakarak bütün etlerini eritip ayak topuklarının yanına akıtıverir."

Şimdi de cehennemliklerin vücutlarından akacak olan ve içinde boğulacakları **"Gassak"** adını taşıyan irinin kokusuna dikkat et. Nitekim Ebu Said-ül Hudrî (r.a)'nin rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

- **"Gassak"** adlı cehennem irininden bir kova dünyaya dökülse yeryüzünün bütün canlılarını kokuştururdu.

İşte cehennemliklerin içeceği budur. Onlar susuzluktan yanarak "Su!, Su!" diye yalvarınca içlerinden birine bu kanlı irin sunulur. Adam irini ağzına alır, fakat bir türlü yutamaz. Her yönden üzerine ölüm acıları üşüşür ama ölmesi asla mümkün değildir! Nitekim Allah (c.c) buyurur ki;

...مِنْ مَاءٍ صَدِيدٍ ۝ يَتَجَرَّعُهُ وَلاَ يَكَادُ يُسِيغُهُ وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ... ﴿إبراهيم ؛ ١٧-١٦﴾

"Cehennemlikler *"Su!, Su!"* diye yalvardıkları zaman kendilerine kızgın katran gibi bir sıvı sunulur. O ne kötü bir içecek ve orası ne fena bir barınaktır."[363]

Bir de cehennemliklerin yiyeceğine bak, onun adı; **"Zakkum"** dur. Nitekim Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

---

[361] İbn Mace, 4321
[362] Mü'minûn sûresi; 104
[363] İbrahim sûresi; 16-17

ثُمَّ اِنَّكُمْ اَيُّهَا الضَّآلُّونَ الْمُكَذِّبُونَ ۞ لَاٰكِلُونَ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زَقُّومٍ ۞ فَمَالِؤُنَ مِنْهَا الْبُطُونَ ۞ فَشَارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ ۞ فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهِيمِ ﴿ اَلْوَاقِعَةُ ؛ ٥١–٥٥ ﴾

"Sonra ey hakkı inkâr eden sapıklar! Hiç şüphesiz siz "zakkum" ağacından yiyeceksiniz. Midelerinizi onunla dolduracaksınız. Onun üzerine de, susamış develerin içişi gibi, kaynar katran içeceksiniz."[364]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

اِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِى اَصْلِ الْجَحِيمِ ۞ طَلْعُهَا كَاَنَّهُ رُؤُوسُ الشَّيَاطِينِ ۞ فَاِنَّهُمْ لَاٰكِلُونَ مِنْهَا فَمَالِؤُنَ مِنْهَا الْبُطُونَ ۞ ثُمَّ اِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِنْ حَمِيمٍ ۞ ثُمَّ اِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَاِلَى الْجَحِيمِ ﴿ الصَّآفَّاتُ ؛ ٦٤–٦٨ ﴾

- **"Zakkum" kökü "Cahim"in dibinde olan ve tomurcukları şeytan başlarına benzeyen bir ağaçtır. Hiç şüphesiz onlar** (cehennemlikler) **bundan yiyecekler ve onunla midelerini dolduracaklardır."**[365] -

Sonra onlara, bunun üzerine kaynar bir içki vardır. Sonra da şüphesiz varacakları yer **"Cahim"** olacaktır."

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki:

تَصْلٰى نَارًا حَامِيَةً ۞ تُسْقٰى مِنْ عَيْنٍ اٰنِيَةٍ ﴿ اَلْغَاشِيَةُ ؛ ٥–٤ ﴾

"O gün onlar kızgın ateşin alevlerine girerler. Kendilerine kaynar bir pınardan su verilir."[366]

Yine Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

اِنَّ لَدَيْنَآ اَنْكَالاً وَجَحِيمًا ۞ وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا اَلِيمًا ﴿ الْمُزَّمِّلُ ؛ ١٢–١٣ ﴾

[364] Vâkıâ sûresi; 51-55
[365] Saffat sûresi; 64-68
[366] Gaşiye sûresi; 4-5

"Hiç şüphesiz, bizim katımızda bukağılar, kızgın ateş, boğazdan bir türlü geçmeyen yiyecek ve acı azap vardır."[367]

İbn-i Abbas (r.a)'ın rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَوْ اَنَّ قَطْرَةً مِنَ الزَّقُّومِ قُطِرَتْ فِى بِحَارِ الدُّنْيَا اَفْسَدَتْ عَلٰى اَهْلِ الدُّنْيَا مَعَايِشَهُمْ.

- **"Zakkum"un bir damlası dünya denizlerine dökülse, bütün canlıların sağlığını bozardı, yiyeceği bu maddeden ibaret olanların hâlini düşünün."**[368]

Enes İbn-i Malik (r.a)'in rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِرْغَبُوا فِيمَا رَغَّبَكُمُ اللّٰهُ، وَاحْذَرُوا وَخَافُوا مَا خَوَّفَكُمُ اللّٰهُ بِهِ مِنْ عَذَابِهِ وَمِنْ جَهَنَّمَ، فَاِنَّهُ لَوْ كَانَتْ قِطْرَةٌ مِنَ الْجَنَّةِ مَعَكُمْ فِى دُنْيَاكُمُ الَّتِى اَنْتُمْ فِيهَا طَيَّبَتْهَا لَكُمْ، وَلَوْ كَانَتْ قِطْرَةٌ مِنَ النَّارِ مَعَكُمْ فِى دُنْيَاكُمُ الَّتِى اَنْتُمْ فِيهَا خَبَّثَتْهَا عَلَيْكُمْ.

"Allah'ın sizi talip olmaya teşvik ettiği şeylerin peşinde koşunuz, sizi korkuttuğu azaptan, işkenceden ve cehennemden korkup kaçınınız zira içinde yaşadığınız dünyaya cennetten bir damla düşürülse tatlı kokular sarardı. Buna karşılık dünyaya cehennemden bir damla akıtılsa dünyanızı baştanbaşa berbat ederdi."

Ebu Derda'nın (r.a) rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

- Cehennemlikler öyle bir açlığa mahkûm edilirler ki, bu açlığın azabı çektikleri diğer bütün azaba denk gelir. "Yemek, yemek" diye yalvardıkları zaman kendilerine ne karın doyuran ne de açlıklarını gideren kaynatıla kaynatıla pişmemiş bir yemek verilir.

Yine "yemek, yemek" diye yalvarırlar, bu defa da kendilerine gırtlaklarından geçmeyen bir yiyecek verilir, dünyada gırtlaklarına tıkanan lokmaları içecek sayesinde boğazlarından geçirdiklerini hatırlayarak "Su, su" diye yalvarırlar. Kendilerine su yerine demir kıskaçlar ile kaynar katran

367 Müzzemmil sûresi; 12-13
368 Tirmizî, 2585; İbn Hibban 7470

sunulur, yüzlerine yaklaşınca çehrelerini kavurur, boğazlarından geçer geçmez bütün hazım cihazlarını parçalar."

"Bize cehennem bekçilerini çağırın" diye yalvarırlar, bekçiler gelince onlara; "Rabbinize dua edin de bir günlüğüne üzerimizdeki azabı hafifletsin" derler. Cehennem bekçileri onlara; "Size açık açık delillerini ortaya seren Peygamberleriniz gelmedi mi?" diye sorarlar.

Cehennemlikler bu soruya; "Evet, geldiler!" diye cevap verirler, bunun üzerine bekçiler onlara; "O zaman kendiniz Allah'a dua edin. Ama kâfirlerin duası, hiç şüphesiz boşunadır" diye cevap verirler.

Bekçilerden de bir fayda göremeyen cehennemlikler; "Bize Malik'i çağırın" derler. Malik gelince hep birlikte ona yalvararak; "Ya Malik, Rabbin şu azabımıza son versin" derler, Malik de onlara; "Siz burada kalacaksınız" diye cevap verir.[369] (A'meş'in söylediğine göre cehennemlikler Malik'i çağırdıktan sonra ancak bin yıl sonra ondan cevap alabilirler.)

Başka çare kalmayınca cehennemlikler birbirine; "Rabbinize dua edin, Allah'tan başka hiç kimseden hayır yok" derler. Bunun üzerine hep birlikte; "Ey Rabbimiz! Kötülük üzerimizde baskın çıktı da zâlim bir gürûh olduk. Ey Rabbimiz, bizi buradan çıkar, eğer yine küfre dönersek biz kendi kendimize zulmetmiş oluruz" diye Allah'a yalvarırlar, Allah (c.c) onlara; **"Kalın olduğunuz yerde ve gevezelik etmeyin!"** diye cevap buyurur.

Bu son cevabı aldıktan sonra her türlü kurtuluş ümidini yitirerek "Vay başımıza gelenlere, keşke şöyle, keşke böyle..." diye acı acı feryat etmeye koyulurlar."

Ebu Ümame'nin rivâyet ettiğine göre;

مِنْ وَرَآئِهِ جَهَنَّمُ وَيُسْقٰى مِنْ مَآءٍ صَدِيدٍ ۝ يَتَجَرَّعُهُ وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُ وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ وَمِنْ وَرَآئِهِ عَذَابٌ غَلِيظٌ ﴿إبرٰهيم ؛ ١٧-١٦﴾

"Onun için ölümün sonrası cehennemdir. Orada kendisine içecek olarak irinli su verilir, onu ağzına alır, fakat bir türlü boğazından geçmez. Her yönden üzerine ölüm üşüşür, ama artık ölecek değildir. Önünde çetin bir azap vardır"[370] mealindeki âyet hakkında Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

---

[369] Tirmizî, Sünen 2586; İbn Ebî Şeybe, Musannef, 34129; Münzirî, Tergib ve't-Terhib, 5589
[370] İbrahim sûresi; 16-17

يُقَرَّبُ اِلَيْهِ فَيَتَكَرَّهُهُ فَاِذَا اُدْنِيَ مِنْهُ شَوَى وَجْهَهُ، فَوَقَعَتْ فَرْوَةُ رَأْسِهِ، فَاِذَا شَرِبَهُ قَطَّعَ اَمْعَاءَهُ حَتّٰى يَخْرُجَ مِنْ دُبُرِهِ.

"Cehennemliğe irinli kaynar su yaklaştırılınca ondan tiksinir. İyice önüne getirildiği zaman yüzü kavrulur ve başının derisi eriyip düşer, ondan içince de bağırsakları parçalanıp akar, dübüründen çıkar."[371]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِى وُعِدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا اَنْهَارٌ مِنْ مَآءٍ غَيْرِ اٰسِنٍ وَاَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَاَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَاَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَآءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ اَمْعَآءَهُمْ ﴿ مُحَمَّد ؛ ١٥ ﴾

"Takva sahiplerine vaad edilen (cennetin hâli şu); Orada tabii özellikleri bozulmamış su ırmakları, tadı bozulmamış süt ırmakları, lezzeti içenlerin damağında kalan içki ırmakları süzülmüş bal ırmakları vardır. Onlara orada her çeşit yemiş ve Allah'ın bağışlayıcılığı vardır. Bunların durumu ile ebedi cehennem azabına mahkûm edilen ve yerine kendilerine verilen irinli sıvı ile parçalananların durumu bir olur mu?"[372]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَآءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَآءَ فَلْيَكْفُرْ اِنَّا اَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا اَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَاِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَآءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِى الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَآءَتْ مُرْتَفَقًا ﴿ الكَهْف ؛ ٢٩ ﴾

"De ki; Hak, Rabbimizden gelendir. Dileyen inanır, isteyen inkâr

---

[371] Nesâî, Kübrâ 11263; Taberânî, Kebîr 7460
[372] Muhammed (s.a.v) sûresi; 15

eder. Biz zalimlere, duvarları arasında sıkışıp kalacakları bir cehennem hazırladık. "Su!" diye yalvardıkları zaman onlara kaynar katranı andıran, çehreleri kavurucu bir sıvı verilir. O ne kötü bir içecektir ve orası ne fena bir barınaktır!"[373]

İşte acıktıkları ve susadıkları zaman cehennemliklerin yiyecekleri ve içecekleri bunlardır. Şimdi de cehennemdeki yılanlara ve akreplere, akıttıkları zehrin şiddetine, iriliklerine, görünüşlerinin korkunçluğuna gelelim. Bunlar cehennemliklerin üzerine kışkırtılarak salınır, biran bile aman vermeden, durmadan cehennemlikleri ısırır ve sokarlar.

Ebu Hureyre (r.a)'nin rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ اٰتَاهُ اللهُ مَالاً فَلَمْ يُؤَدِّ زَكَاتَهُ، مُثِّلَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شُجَاعًا اَقْرَعَ لَهُ زَبِيبَتَانِ، يُطَوَّقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، ثُمَّ يَأْخُذُ بِلَهَازِمِهِ.

"Allah'ın kendilerine bağışladığı malın zekâtını vermeyenlerin serveti kıyamet günü, kudurgan bir yılan kılığına girerek boynuna sarılır ve avurtlarından tutarak ona; *"Ben senin malınım, ben senin biriktirdiğin servetinim"* der."[374]

Bu sözlerden sonra Peygamberimiz (s.a.v) şu âyeti okur;

وَلاَ يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَا اٰتٰيهُمُ اللهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلِلّٰهِ مِيرَاثُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿اٰلِ عِمْرَانِ : ١٨٠﴾

"Allah'ın kendilerine bağışladığı varlığı cimrilikle ellerinde tutanlar, bu pintiliklerinin kendilerine fayda sağlayacağını sakın sanmasınlar, bu tutum kendi hesaplarına kötüdür. Kıyamet günü, o cimrilikle ellerinde tuttukları mal (yılan olup) boyunlarına dolanır. Hiç şüphesiz, yeryüzünün mirası, yalnız Allah'ındır. Allah işlediklerinizden (inceden inceye) **haberdardır."[375]**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Cehennemde deveboynu kalınlığında öyle yılanlar vardır ki bir ısırıklarının acısı kırk yıl sürer. Yine cehennemde semerli katır irili-

---

[373] Kehf sûresi; 29
[374] Buharî, 1338; Nesâî, Kübrâ 2261; Ahmed b. Hanbel, 8646
[375] Âl-i İmran sûresi; 180

ğinde öyle akrepler vardır ki, bir kere soktular mı, acısı kırk yıl sürer."[376]

Bu yılanlar ve akrepler, dünyadaki pintilerin, ahlâksızların ve başkalarına zarar verenlerin üzerine salınır. Saydığımız kötülüklerden uzak duranlar, oranın yılan ve akreplerinden de kendilerini korumuş olur, onlar ile karşılaşmaz bile.

Bütün bunlar yanında bir de cehennemliklerin vücutlarının irileştirilip boylarının uzatılacağını hesaba kat. Yüce Allah (c.c) cehennemlikleri bu yoldan azabın acısını artırmak için, vücutlarını irileştirip boylarını uzatır. Böylece ateş yalazının dağlayışını, yılan ve akreplerin sokuşunu irileşecek olan vücutlarının her tarafından aynı anda ve devamlı olarak duymaları mümkün olur.

Ebu Hureyre'nin (r.a) rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

ضِرْسُ الْكَافِرِ فِي النَّارِ مِثْلُ اُحُدٍ، وَغِلَظُ جِلْدِهِ مَسِيرَةُ ثَلاَثٍ.

"Cehennemde kâfirin azı dişi Uhud Dağı kadar, derisinin kalınlığı ise üç günlük yol kadardır."[377]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

شَفَتُهُ السُّفْلَى سَاقِطَةٌ عَلَى صَدْرِهِ، وَالْعُلْيَا قَالِصَةٌ قَدْ غَطَّتْ وَجْهَهُ.

"Cehennemde kâfirin alt dudağı, göğsünü örtecek şekilde sarkık ve üst dudağı da yüzünü kaplayacak şekilde kalkık olur."[378]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ الْكَافِرَ لَيَجُرُّ لِسَانَهُ فِي سِجِّينٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَتَوَطَّؤُهُ النَّاسُ.

"Kıyamet günü kâfirin dili o kadar uzar ki, yerlerde sürüklenerek halkın ayakları altında kalır."

Cehennemlik vücutları, bütün iriliklerine rağmen durmadan ateşte yanıp erirler, fakat her eriyişten sonra derileri ve etleri yenilenir.

Ulu Allah (c.c)'ın;

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴾

﴿ النِّسَاۤءِ : ٥٦

[377] Müslim, 2851; İbn Hibban, Sahih 7487; Hâkim, 8761

[378] Tirmizî, 2587; Ahmed b. Hanbel, 1185

"Âyetlerimizi inkâr edenleri öyle bir ateşe atacağız ki, daha çok acı çeksinler diye, derilerini her eriyip döküldüklerinde yenisi ile değiştireceğiz. Şüphesiz ki, Allah her şeye kâdir ve bütün yaptıkları yerli yerindedir." âyeti hakkında Hasan-ül Basrî (r.a) der ki; "Cehennemlikleri ateş, günde yetmiş bin kere yiyip eritir, fakat her seferinde onlara; "Eski durumlarınıza dönün" diye emir verilince hemen daha önceki gibi olurlar."[379]

Şimdi de cehennemliklerin ağlamalarını, feryat etmelerini, "Ah! Vah! Keşke ölüp yok olsak da kurtulsak!" diye sızlanmalarını düşün. Bu durum onlarda cehenneme girer girmez başlar.

Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لَهَا سَبْعُونَ اَلْفِ زِمَامٍ، مَعَ كُلِّ زِمَامٍ سَبْعُونَ اَلْفَ مَلَكٍ.

"Kıyamet günü cehennem, her birini yetmiş bin meleğin çektiği yetmiş urgan ile çekilerek yerine kurulur."[380]

Enes İbn-i Malik'in (r.a) rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يُرْسَلُ عَلَى اَهْلِ النَّارِ الْبُكَاءُ، فَيَبْكُونَ حَتَّى تَنْقَطِعَ الدُّمُوعُ، ثُمَّ يَبْكُونَ الدَّمَ. حَتَّى يُرَى فِي وُجُوهِهِمْ كَهَيْئَةِ الْاُخْدُودِ، لَوْ اُرْسِلَتْ فِيهَا السُّفُنُ لَجَرَتْ.

"Cehennemliklere ağlama gönderilir, onlar da gözyaşları kuruyuncaya kadar ağlarlar, gözyaşları kalmayınca kan ağlamaya başlarlar, öyle ki yüzleri, içine gemi salınca yüzecek kadar derin bir kan çanağına döner."[381]

Ağlayabildikleri, feryat edebildikleri, "Ah! Eyvah! Keşke ölsem de bu azaptan kurtulsam!" diye bağırıp çağırabildikleri müddetçe biraz ferahlık duyarlar, fakat bir müddet sonra bu davranışlar da kendilerine yasak edilir.

Muhammed İbn-i Kâ'b'ın söylediğine göre, cehennemliklerin yapacağı dört çağrının Ulu Allah (c.c) dördünü de cevaplandıracak, arkasından bir beşinci çağrıda bulunmaya dilleri varmayacaktır. Cehennemliklerin bu

---

[379] Nisa sûresi; 56; Beyhakî, Şuabü'l-İman, 392; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 5613
[380] Müslim, 2842; Tirmizî, 4324; Hâkim, Müstedrek, 8758
[381] İbn Mâce, 4324; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 5618; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 8083

çağrıları ile Ulu Allah (c.c)'ın onlara vereceği cevaplar Kur'ân'da şöyle bildirilmektedir;

İlk çağrı da cehennemlikler diyecekler ki;

قَالُوا رَبَّنَآ اَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ وَاَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ اِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ ﴿ المُؤمِنُ ؛ ١١ ﴾

"Bizi iki defa ölümden diriltin. Şimdi günahlarımızı itiraf ediyoruz, (buradan) çıkmanın bir yolu var mı?"[382]

Allah (c.c) onlara şöyle cevap verir;

ذٰلِكُمْ بِاَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللّٰهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَاِنْ يُشْرَكْ بِهِ تُؤْمِنُوا فَالْحُكْمُ لِلّٰهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ ﴿ المُؤمِنُ ؛ ١٢ ﴾

"Şundan dolayı ki, biricik Allah'a çağırıldığı zaman onu inkâr ettiniz. O'na her ortak koşulduğu zaman inandınız. Şimdi ise hüküm Ulu ve büyük Allah'a aittir."[383]

İkinci çağrı da cehennemlikler diyecek ki;

رَبَّنَآ اَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا اِنَّا مُوقِنُونَ ﴿ اَلسَّجْدَةِ ؛ ١٢ ﴾

"Ey Rabbimiz, artık gördük ve duyduk. Şimdi bizi geri gönder de iyi amel işleyelim. Çünkü artık kesin inanç sahibi olduk biz."[384]

Allah (c.c) onlara şöyle cevap verir;

اَوَلَمْ تَكُونُوا اَقْسَمْتُمْ مِنْ قَبْلُ مَا لَكُمْ مِنْ زَوَالٍ ﴿ اِبْرٰهِيمُ ؛ ٤٤ ﴾

"Size hiçbir zeval yoktur" diye yemin etmemiş miydiniz?"[385]

Üçüncü çağrı da cehennemlikler diyecek ki;

رَبَّنَآ اَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ ﴿ فَاطِرُ ؛ ٣٧ ﴾

---

[382] Mü'min sûresi; 11
[383] Mü'min sûresi; 12
[384] Secde sûresi; 12
[385] İbrahim sûresi; 44

"Ey Rabbimiz, bizi buradan çıkar da daha önce işlediklerimizin tersine iyi ameller işleyelim."[386]

Allah (c.c) onlara şöyle cevap verir;

اَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَآءَكُمُ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ ﴿فَاطِرٌ ؛ ٣٧﴾

"Size dünyada düşünenin düşüncesine yetecek kadar ömür vermedik mi? Size kötü akıbeti bildiren elçi de geldi. O hâlde şimdi çekin azabın acısını! Zâlimlerin hiçbir koruyucusu yoktur."[387]

Dördüncü çağrı da cehennemlikler diyecek ki;

قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَآلِّينَ ۞ رَبَّنَآ اَخْرِجْنَا مِنْهَا فَاِنْ عُدْنَا فَاِنَّا ظَالِمُونَ ﴿الْمُؤْمِنُونَ ؛ ١٠٧-١٠٦﴾

"Kötülük üzerimizde baskın çıktı da sapık bir kavim olduk. Ey Rabbimiz, bizi buradan çıkar, eğer bir daha küfre dönersek hiç şüphesiz, bizler zâlimiz."[388]

Allah (c.c) onlara şöyle cevap verir;

قَالَ اخْسَؤُا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿الْمُؤْمِنُونَ ؛ ١٠٨﴾

"Kalın olduğunuz yerde ve ses çıkarmayınız."[389]

İşte o zaman çektikleri azabın şiddeti, doruğuna varır. Artık ebediyen konuşamazlar.

Malik İbn-i Enes'in söylediğine göre Zeyd İbn-i Eslem, Ulu Allah (c.c)'ın;

سَوَآءٌ عَلَيْنَآ اَجَزِعْنَآ اَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَحِيصٍ ﴿اِبْرٰهِيمُ ؛ ٢١﴾

"Şimdi artık sızlansak da, katlansak da, bizim için fark etmez, bizim için kurtuluş yoktur." mealindeki âyeti hakkında der ki; "Cehennemlikler önce yüz sene azaba ses çıkarmadan katlanırlar, arkasından yüz sene kadar sızlanıp feryat ederler, daha sonra da yine bir yüz sene daha ses çıkarmadan azap çekerler ve bunun üzerine;

---

386 Fatır sûresi; 37
387 Fatır sûresi; 37
388 Mü'minun sûresi; 106-107
389 Mü'minun sûresi; 108

﴿سَوَآءٌ عَلَيْنَآ اَجَزِعْنَآ اَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَحِيصٍ﴾ ﴿إبراهيم ؛ ٢١﴾

"Sızlansak da sabretsek de bizim için fark etmez, kurtuluşumuz yok" derler.[390]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يُؤْتَى بِالْمَوْتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَاَنَّهُ كَبْشٌ اَمْلَحُ، فَيُذْبَحُ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ وَيُقَالُ؛ يَا اَهْلَ الْجَنَّةِ خُلُودٌ بِلاَ مَوْتٍ، وَيَا اَهْلَ النَّارِ خُلُودٌ بِلاَ مَوْتٍ.

"Kıyamet günü ölüm, semiz bir koç şeklinde huzura getirilerek cennet ve cehennem arasında boğazlanır ve gerek cennetliklere ve gerekse cehennemliklere; "Ebedi barınağınız burasıdır, artık size ölüm yok." diye seslenilir."[391]

Hasan-ül Basrî (r.a) der ki; "İlk salıverilen cehennemlik, bin yıllık azaptan sonra çıkar. O adam keşke ben olsam."

Yine Hasan-ül Basrî'yi bir köşede ağlarken gördüler. Ona; "Neye ağlıyorsun?" diye sordular. O da; "O'nun (Allah'ın) beni cehenneme atıp da artık benim ile ilgilenmemesinden korkuyorum" dedi.

Deminden beri belirttiklerimiz genel olarak cehennemde çekilecek azapların çeşitleridir. Oradaki acıları, kederleri sıkıntıları ve pişmanlıkları inceden inceye sayıp bitirmek mümkün değildir.

Karşılaştıkları azabın çetinliği ile birlikte cehennemlikler hesabına en acı gerçek, cennet saadetini, Allah'a kavuşma imkânını ve O'nun hoşnutluğunu kazanma mazhariyetini kaçırmaktır, üstelik bütün bu kayıpların sayıya vurulabilir, ucuz karşılıklar pahasına olduğunu bile bile. Çünkü bu değerli nimetleri, kısa süreli, arıtılmamış, acı ile karışık, yarım yamalak ve basit dünya arzuları uğruna kaybetmişlerdir.

Bu yüzden o gün içlerinden "Eyvah, Allah'ın emirlerine karşı gelerek niye kendi kendimizi mahvettik. Niye nefsimizi bir kaç günlüğüne sabretmeye zorlayamadık? Eğer sabretseydik, o günler şimdi arkada kalacak ve bugün Allah'ın hoşnutluk ve bağışına kavuşmanın saadeti içinde O'nun yakınlığını kazanmış olacaktık."

Oysaki o anda artık her fırsatı kaçırmışlar, başlarına türlü belâların

[390] İbrahim sûresi; 21
[391] Buharî, 4453; İbn Hibban, Sahih, 7450

çökmesine yol açmışlardır ve dünya saadetinin hiçbir nimeti de yanlarında kalmamıştır. Eğer cennet saadetini görmeseler, hayıflanmaları o kadar acı olmayabilirdi. Oysaki cennet onlara sunulur.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Kıyamet günü cehennemlik bir grup, cenneti görmeye getirilir. Bunlar cennete yaklaşıp bayıltıcı kokusunu burunlarına çeker çekmez köşklerine bakıp Allah'ın cennetliklere sunduğu nimetleri görür görmez onlara; "Gidin oradan, sizin orada hiçbir payınız yok" diye ses gelir. Bu ses üzerine eşi, ne daha önce duyulmuş ve ne de daha sonra duyulabilecek bir hayıflanma duygusu içinde geri dönerler.

Bu sırada "Ey Rabbimiz! Eğer cennetini ve dostlarına orada sunduğun nimetleri göstermeden bizi cehenneme koysaydın, daha kolay gelirdi" derler. Ulu Allah (c.c) da onlara; "Bunun böyle olmasını ben istedim. Çünkü dünyada yalnız başınıza kalınca bana ululuk taslayarak kafa tuttunuz.

Oysa insanlar karşısında duygularınızın tersine bir görünüşe bürünerek gerçek kimliğinizi saklıyordunuz. Benden değil, insanlardan çekindiniz, beni değil, insanları saydınız. İnsanları düşünerek bazı davranışlardan kaçındığınız hâlde benim yasaklarıma uymadınız.

Şimdi ben sizi bitmez mükâfattan mahrum tuttuğum gibi acı bir azaba da çarptırıyorum" diye buyurur."[392]

Ahmed İbn-i Harb (r.a) der ki; **"Gölgeyi güneşe tercih ederiz de cenneti cehenneme tercih etmeyiz."**

Hz. İsa (a.s) der ki; **"Nice sağlam vücut, sağlıklı çehre ve tatlı sözlü dil, yarın cehennem katları arasında feryat edecektir."**

Davud Tâi (r.a) der ki; **"Allah'ım! Ben senin güneşinin sıcaklığına dayanamıyorum da cehennemin ısısına nasıl katlanabileyim? Ben senin rahmetinin sesine dayanamazken azabının gürleyişine nasıl takat getireyim?"**

Ey zavallı! Kıyametin belirttiğimiz korkunç gerçeklerini iyi düşün. Bilesin ki, Ulu Allah bütün korkunç gerçekleri ile cehennemi yarattığı gibi kesin sayısı ile mahlûkatı da yaratmıştır. Bu gerçek hükme bağlanarak kesinleştirilmiştir.

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

---

392 Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/220; Ebu Naîm, Hilye 4/125

وَاَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ اِذْ قُضِيَ الْاَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

﴿ مَرْيَم ؛ ٣٩ ﴾

"Sen onlara hesap görüldüğü zamanın dehşeti ile pişmanlık günü ile korkut. Onlar hâlâ gaflet içindedirler ve hâlâ inanmıyorlar."[393]

Yemin ederim ki, âyet-i kerime kıyamet gününe, daha doğrusu ezelin ezelinde verilerek kıyamet günü açıklanan hükme işaret etmektedir.

Ezelde seninle ilgili olarak ne hüküm verildiğini bilmediğin hâlde nasıl böyle gülebiliyor, eğlenebiliyor ve basit dünya nimetleri ile oyalanabiliyorsun, şaşılır sana doğrusu?

"Keşke gideceğim yeri, durağımı, sığınağımı ve ezelde hakkımda verilen hükmü bilseydim" diyorsan, elinin altında bulunan ve isteğini cevaplandırmana yardımcı olabilecek önemli alâmet vardır.

Bu alâmet iş ve davranışlarını gözetlemektir. Herkese, uğrunda yaşatıldığı davranış ve iş çeşidi nasip olur. Eğer iyilik yolu, önüne açılıyor, iyilikleri işlerken sana nasip oluyorsa sana müjdeler olsun. Sen cehennemden uzaksın demektir.

Fakat giriştiğin her iyiliğin önüne bir engel dikiliveriyor ve seni o iyiliği işlemekten alıkoyuyorsa, buna karşılık yapmayı tasarladığın her kötülüğü, hiçbir terslik önüne çıkmadan rahat rahat gerçekleştirebiliyorsan bil ki, aleyhinde kesin hüküm verilmiştir. Verdiğim bu ipucunun akıbetini belirtmesi, yağmurun yeşilliğe ve dumanın ateşe delil olması gibi kesindir.

Ulu Allah (c.c);

اِنَّ الْاَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ۞ وَاِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ ﴿ الْاِنْفِطَار ؛ ١٤-١٣ ﴾

"Hiç şüphesiz iyiler cennette ve kötüler de cehennemdedir" buyuruyor.[394]

Kendini bu iki âyete arz et, her iki dünyada yerini tespit etmiş olursun. Doğrusunu Allah bilir.

---

[393] Meryem sûresi; 39
[394] İnfitar sûresi; 13-14

KIRKINCI BÖLÜM

İTÂATİN FAZİLETİ

Bilesin ki, Allah'a ibadet etmek bütün iyiliklerin toplamıdır. Ulu Allah (c.c) Kur'ân-ı Kerim'in birçok âyetinde kulları buna teşvik etmiş, insanları nefislerin karanlıklarından çıkarıp Allah'ı tanımanın aydınlığına kavuşsunlar ve Allah'tan korkanlar için, içinde hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiç kimsenin hayalinden geçmemiş olan nimetlerin hazırlanmış olduğu cennete girebilsinler diye Ulu Allah (c.c) peygamberleri göndererek insanları ibadet etmeye çağırmıştır.

Çünkü insanlar boşu boşuna yaratılmamışlardır. Tersine kötülük işleyenler işledikleri kötülüğün karşılığını görsün ve iyilik yapanlar iyilikle mükâfatlansınlar diye yaratılmışlardır. Allah'ın kulların ibadetine ihtiyacı yoktur, insanların O'na karşı gelmesi O'na ne bir zarar verebilir ve ne de ululuğuna bir eksiklik getirebilir.

فَإِنِ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ ﴿ فصلت ؛ ٣٨ ﴾

"Eğer bütün insanlar kendilerini büyük görüp Allah'a kulluk etmekten vazgeçerlerse bilmiş olsunlar ki Rabbi'nin katında bulunanlar (melekler) **gece-gündüz, hiç bıkmadan O'nu tespih ederler."**[395]

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ﴿ فصلت ؛ ٤٦ ﴾

"İyilik işleyen kendine işler, kötülük yapan da kendi zararına yapmış olur."[396]

وَاللَّهُ الْغَنِيُّ وَأَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ ﴿ محمد ؛ ٣٨ ﴾

"Allah'ın hiçbir şeye ihtiyacı yoktur, fakir olan sizlersiniz."[397]

Şaşılır ki, içimizden biri bir köle satın alınca, onun gereken hizmeti

---

[395] Fussilet sûresi; 38
[396] Fussilet sûresi; 46
[397] Muhammed (s.a.v) sûresi; 38

seve seve yapmasını, belirli ve değeri önemsiz bir maden karşılığında ona sahip olan efendisinin her emrine boyun eğmesini ister. Bir hata yüzünden köleyi gözünden düşürür, ona öfkelenir, belki de ya ücretini keser, ya da onu kovar veya satışa çıkarır.

O hâlde bize ne oluyor da bizi yoktan var ederek en mükemmel kıvama getiren yağmur tanesi sayısınca kusur işlediğimiz hâlde, yoklukları helâkimiz demek olan nice nimet ve desteğini bizden alıkoymayan gerçek efendimize ibadet etmiyoruz. Bizleri bir kusurumuz üzerine yakalayıp hesaplaşmaya çekebileceği hâlde mühlet verirsek bizde tevbe edelim de kusurumuzu bağışlasın, kabahatimizi örtsün.

Aklı başında olan kimse ibadete lâyık olan Rabbini tanımakta ve bütün varlığı ile O'na yönelerek rızasını dilemekte gecikmez. Her işlediği günahtan tevbe ederek yaratıcısına sığınır, O'nun rahmetinden hiçbir zaman umut kesmez, nimetlerine şükrederek sevgisini arar ve buna devam ederek ola ki, O'nun sevgisini kazananların defterine yazılır da, kendisi efendisine kavuşmaya arzulu; efendisi ise onu yanına almaktan daha arzulu iken ölür.

Ebu Derda, Kâ'b İbn-i Ahbar'a (r.anhuma); "Bana Tevrat'taki âyetlerin en özlüsünü bildir" dedi. Kâ'b da ona şöyle cevap verdi. **"Allah buyurur ki, iyi kullar bana kavuşmayı uzun müddet özler, ben de onlara kavuşmayı daha şiddetle özlerim"** Bu âyetin yanı başında da şunlar yazılıdır;

"Seni arayan bulur, benden başkasını arayan beni bulamaz."

Ebu Derda (r.a) der ki "Peygamberimizin (s.a.v) böyle buyururken işittiğime kendim şahidim.

Hz. Davud (a.s) hakkında varit olan haberlere göre Ulu Allah (c.c) ona buyurdu ki;

"Ey Davud! Yeryüzü halkına bildir ki, beni seveni ben de severim. Benim ile oturanın ben de yoldaşıyım. Benim zikrimi alışkanlık hâline getirenin yakınıyım. Beni arkadaş edinenin arkadaşıyım. Beni seçeni ben de tercih ederim. Bana itaat edenin ben de dileğini yerine getiririm. Beni sevdiğini kalbinden kesinlikle öğrendiğim kulu mutlaka kendime kabul eder, onu hiçbir canlı yarattığımın gösteremediği derecede ileri bir sevgi ile severim. Beni gerçekten arayan bulur, benden başkasının peşinde olan beni bulamaz.

Ey yer halkı, etkisi altında bulunduğunuz aldanıştan sıyrılarak benim yolumda olmayı arayınız ki, ben de size yakın olayım ve bir an önce size sevgimi nasip edeyim.

Çünkü ben sevdiklerimi Halil'im İbrahim, Neciyyim Musa ve Safiyyim Muhammed'in mayaları ile bir yarattım. Beni özleyenlerin kalbini nurumdan yaratarak celâlim ile besledim."

Seleften bir zattan rivâyet olunduğuna göre Ulu Allah (c.c) sıddıklardan birine şöyle vahyetti;

"Benim öyle kullarım vardır ki, beni severler, ben de onları severim. Onlar beni özler, ben de onları özlerim. Onlar beni zikreder, ben de onların zikrine mukabele ederim. Onlar bana bakar, ben de onlara bakarım. Eğer sen de onların yolunu tutarsan seni de severim, onlardan ayrı düşersen, gözümden düşersin."

Sıddık kul Allah'a; **"Ya Rabbi, onların alâmetleri nelerdir?"** diye sordu. Ulu Allah (c.c) sıddık kuluna şöyle buyurdu;

"Müşrik bir çoban, sürüsünü nasıl güneşten esirgerse onun gibi gündüzleri gölgelere sığınırlar. Güneşin batmasını dört gözle bekleyip gün batar-batmaz hemen yuvasına uçan kuşun sabırsızlığı ile günün batmasını beklerler. Gece basar karanlık çöker, yataklar serilir, koltuklar kurulur ve herkes sevdiği ile baş başa kalır kalmaz ayakları üzerine dikilip yüz üstü yere serilerek benim kelâmım ile bana yalvarmaya koyulurlar. Onlara verdiğim nimetlere karşılık bana sadakat arz ederler.

Kâh feryat ederler, kâh sessizce gözyaşı dökerler. Kâh ahu vah ederler kâh tutumları karşısında hayıflanırlar. Kâh ayakta ve kâh oturma hâlindedirler. Kâh rükûda ve kâh secdededirler. Ne benim uğrumda çektikleri sıkıntı gözümden kaçar ve ne de bana olan sevgileri yüzünden yakınmaları işitmemin dışında kalır.

Onlara ilk adımda bağışım şu üç şeydir;

1- Nurumun bir parçasını kalplerine saçarım da ben onlardan nasıl haber verirsem onlar da benden aynı şekilde haber verirler.

2- Gökler, yerler ve gökler ile yerlerde var olan her şey onların amel terazilerinin kefesine konsa bütün bunları gözlerine az gösteririm.

3- Rızam ile onlara doğru yönelirim, kendilerine doğru yöneldiğim dostlarımın onlara ne vermek istediğimi bildiklerini görürsün."

"Ahbar-ud Davud" isimli esere göre Ulu Allah (c.c) Hz. Davud'a şöyle vahyetti;

"Ya Davud! Daha ne zamana kadar hep cenneti düşünecek ve bana karşı özlem duymaya talip olmayacaksın?" Hz. Davud, Ulu Allah (c.c)'a; "Seni özleyenler kimlerdir?" diye sorar. Allah ona şöyle cevap verir;

"Beni özleyenler, her türlü kederden arındırıp saflaştırdıklarım, benden çekinmeleri için ikaz ettiklerim ve kalplerinde bana bakabilecekleri delikler açtıklarımdır."

Ben onların kalplerini kendi avucuma alarak göğe çıkarırım sonra da seçkin meleklerimi çağırırım. Hepsi hemen önümde secdeye kapanırlar. Onlara derim ki; "Ben sizi bana secdeye varasınız diye değil benim özlemim ile yananların kalplerini size göstereyim ve onlarla size iftihar edeyim diye çağırdım" Çünkü yeryüzü halkına güneşin aydınlık saçtığı gibi beni özleyenlerin kalbi de gökte meleklerime ışık saçar.

Ey Davud! Ben, özlemlilerimin kalbini hoşnutluğumdan yaratarak öz nurumla besledim, onları kendime söz arkadaşı olarak seçtim. Yeryüzüne onların vücutları aracılığı ile bakarım. Kalplerinde bakışlarını bana ulaştıran bir yol açtım. Bana karşı duydukları özlem günden güne artar."

Hz. Davud (a.s); "Ya Rabbi, sevgililerini bana göster!" der. Bunun üzerine Ulu Allah (c.c) ona şöyle buyurur;

"Ya Davud, Lübnan Dağı'na var. Orada genç, ihtiyar ve orta yaşlılardan meydana gelen on dört kişi var. Yanlarına varınca benden onlara selâm söyle ve onlara de ki, Rabbiniz size şöyle diyor; "Benden istediğiniz bir şey var mı? Siz benim arınmış dostlarımsınız ve sevdiklerimsiniz. Sizin sevinmenize bende sevinirim muhabbetinize koşarım."

Hz. Davud, bu grubun yanına varınca onları bir pınarın başında Allah'ın ululuğu hakkında düşünceye dalmış olarak bulur. Hz. Davud'u görünce ondan uzak kalmak için yerlerinden sıçrayıp kalkarlar. Bu sırada Hz. Davud onlara der ki; "Ben Allah'ın size gönderdiği bir elçiyim. Rabbinizin buyruğunu size bildirmeye geldim."

Bu sözleri duyunca yönlerini Hz. Davud'a çevirirler. Kulaklarını ona doğru vererek bakışlarını yere çevirirler. Hz. Davud onlara; "Ben size Allah tarafından elçi olarak geldim. O size selâm söylüyor ve şöyle buyuruyor;

"Bir arzunuz yok mu? Bana seslenir misiniz ki, sesinizi ve sözünüzü duyayım. Siz benim seçkin dostlarım ve yakınlarımsınız. Sizin sevinciniz beni de sevindirdiği için sizi hoşnut etmeye derhal yönelirim. Müşfik, yumuşak kalpli bir anne çocuğu üzerine nasıl titrerse size her an öyle bakarım."

Bu sözleri duyunca hepsinin gözleri yaşardı ve yaşları süzülerek yanaklarına indi. En yaşlıları konuşarak; "Sübhâneke, sübhâneke (seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, seni noksan sıfatlardan tenzih ederim). Biz senin zavallı kullarınız. Atalarımız da senin zavallı kulların idi. Bizi affeyle, ömrümüzün şu anına kadar kalplerimiz seni zikretmekten bir an bile geri kalmadı" der.

Arkasından bir diğeri de söz alarak; "Sübhâneke, sübhâneke. Biz senin zavallı kullarınız ve senin zavallı kullarının çocuklarıyız. Binaenaleyh

aramızdaki muhabbete hüsnü nazar ederek bize minnet buyur" der. Bir başkası "Sübhâneke, sübhâneke biz senin kulların ve kullarının çocuklarıyız. Sen bizim kendi umurumuza dair bir hacetimiz olmadığını bilirken duaya cüret edebilir miyiz? Sen bize yolunda devamı nasip et. Bununla bize olan bağışını tamamla" der.

Arkasından bir başkası söze girerek; "Biz senin rızanın peşinde gerektiği şekilde koşamıyoruz. Cömertliğin sayesinde bu konuda bize yardım eyle" der.

Arkasından bir diğeri söz alarak; "Bizi bir damla bel suyundan (meniden) yarattın, bize buna rağmen ululuğunu düşünebilme yeteneğini bağışladın. Senin ululuğuna dalanlar, celâlini düşünenler konuşmaya cüret edebilirler mi? Nuruna yaklaşmamızı istedikten sonra senden ne istemeye dilimiz varabilir ki?" der.

Arkasından söze giren bir diğeri; "Sevdiklerine olan bağışlarının bolluğu, dostlarına yakınlığın ve şanının ululuğu celâliyle sana dua etmekten dillerimiz acizdir." der.

Arkasından bir başkası söz alarak; "Kalplerimizi seni zikretmeye yönelten, sırf seni düşünebilmeye yatkın bir gönül arılığı kazanmamızı sağlayan sensin. Sana şükür hususundaki yetersizliklerimizi affeyle" der. Arkasından söze giren bir başkası; "Dileğimizi sen bilip duruyorsun, bu dilek sadece senin veçhine bakabilmektir." der

Arkasından bir başkası söz alarak; "Köle efendisine karşı nasıl cüret edebilir? Mademki, öz cömertliğinin eseri olarak bize dua etmeyi emrettin. Gökyüzünün karanlık katları arasında sana ulaşabilmek için bize yolumuzu aydınlatacak ışık da bağışla!" der.

Arkasından bir diğeri söze girerek; "İbadetlerimizi kabul buyurmanı ve her zaman sana ibadet etmeyi bize nasip eylemeni dileriz" Arkasından söz alan bir başkası "Başkalarından farklı olmamızı sağlayan üzerimizdeki nimetlerini tamama erdirmeni dileriz" der.

Arkasından bir diğeri söz alarak; "Yarattıkların arasında hiçbir şeye ihtiyacımız yok. Yalnız bize cemalinin veçhini görebilmeyi bağışla" der. Arkasından dile gelen bir diğeri; "Arkadaşlarımdan ayrı olarak senden gözümü dünyaya ve dünyalılara karşı kör eylemeni ve kalbimi âhiretten başka hiçbir şey ile ilgilenmez kılmanı dilerim" der.

Arkasından bir başkası söz alarak; "Ey şanı yüce ve Ulu Allah'ım! Dostlarımı sevdiğini artık kesinlikle öğrendim. Bize kalbimizin senden başka her şey ile ilgisini keserek sırf senin ile ilgilenmesini bağışla" der.

Lübnan Dağı'ndaki on dört Allah sevgilisinin bu cevapları üzerine Ulu Allah (c.c) Hz. Davud vasıtasıyla onlara şöyle vahyetti;

"Söylediklerinizi duydum, isteklerinizi kabul ettim. Şimdi birbirinizden ayrılın, şimdi herkes kendine bir sığınak bulsun. Ben sizin ile aramdaki perdeleri kaldıracağım, böylelikle celâlime ve nûruma bakacaksınız."

Hz. Davud; "Ya Rabbi! Bunlar ne sayesinde senin katında bu yüksek dereceyi kazandılar" diye sorar. Ulu Allah (c.c) ona şu cevabı verir;

"Bu dostlarım, nâil oldukları bu mertebeye benim hakkımda iyi düşündükleri için, dünyadan ve dünyalıklardan uzak durdukları için, benim ile baş başa kalıp bana yalvardıklarından dolayı ulaşmışlardır.

Bu mertebeye ancak dünya ile dünyalıkları terk ederek, onun ile ilgili hiçbir şeyi diline almayanlar, beni bütün yarattıklarıma tercih ederek kalbini sırf bana ayıranlar varabilir.

Böyle kullarıma ben de bağışımla yönelerek nefsini diğer her türlü ilgiden alıkoyuyorum, nihâyet onun ile aramızdaki perdeyi kaldırarak herhangi bir şeye bakar gibi beni görmesini sağlarım. Her an ona kerametimi göstererek onu veçhimin nûruna yaklaştırırım. Eğer hasta olacak olsa müşfik bir anne çocuğuna nasıl bakarsa ben de ona öyle bakarım. Eğer susayacak olsa beni zikretmenin tadını tattırarak onu suya kandırırım."

"Ey Davud! Bütün bunları ona yapınca nefsini dünyaya ve dünyalıklara karşı körelterek, hiçbirini sevmemesini sağlarım. Bütün ilgisi her an sırf bana yönelir, bana bir an önce kavuşmayı diler. Oysaki ben onun canını almayı istemem. Çünkü o varlıklarım arasında bakışlarımın yeridir. Ne o benden başkasını görür ve ne ben ondan başkasına bakarım."

"Ey Davud! Benim böyle bir kulumu görsen, nefsi erimiş, vücûdu süzülmüştür. Fakat benim zikrimi duyunca kalbi hoplar ve âzâları kanatlanır. Onun ile meleklerime karşı övünürüm. Gök halkı onu görünce benden daha çok çekinir ve daha çok ibadet etmeye yönelirler.

Ey Davud! İzzetim ve celâlim hakkı için böyle kulumu cennetime oturtacak ve kendisine cemâlimi gösterip hoşnutluğunu ve hoşnutluluğunun da ötesini sağlayarak özlemini dindireceğim!"

Yine Hz. Davud'a ait haberlerde şöyle varit olmuştur; "Ey Davud! Benim sevgime yönelen kullarıma de ki; "Varlıklar ile aramda perde bulunmasına rağmen sizin ile aramdaki perdeyi kaldırarak bana kalp gözleriniz ile bakmanızı sağlayınca daha ne istersiniz? Dinimi önlerine serince dünyanın onlardan uzak tuttuğum nimetleri nedir ki? Benim hoşnutluğumu kendilerine kazandırdıktan sonra insanların nefreti onlar için ne mânâ ifade eder?"

Yine o haberlerde şöyle denilmektedir; Ulu Allah (c.c) Hz. Davud (a.s)'a şunları vahyetti;

"Sen beni sevdiğini sanıyorsun. Eğer beni gerçekten seviyorsan kalbinden dünya sevgisini çıkar, çünkü benim sevgim ile dünya sevgisi aynı kalpte bir araya gelemez.

Ey Davud! Benim sevdiğimi gönülden sev. Dünya halkı ile de görünüşü idare ederek geçin, git. Dinine noktası noktasına uy, dinî görevlerinde başkalarına özenme.

Benim sevgime ters düşmediği sence apaçık olan şeylere yapış, fakat benim sevgim ile bağdaşıp bağdaşmayacağı hususunda seni şüphelendiren konularda bana uy da ben hemen seni doğruya yöneltip düzeltip düzeltmeye koşarım. Senin rehberin ve yol göstericin olurum. Sen istemeden sana verir ve karşılaştığın sıkıntılarda senin yardımcın olurum.

Ben kendi nefsim hakkı için yemin ettim ki, dilek ve iradesinin hedefi önünde teslimiyet arz etmek olmayan ve bensizliği düşünmeyen, hiçbir kula sevap vermem ve böyle olabilirsen zillet ve yabancılığı senden uzaklaştırır ve kalbine zenginliği yerleştiririm.

Yine ben nefsim hakkı için yemin ettim ki, benim ile ilgili münâsebetlerinde ameline bakarak kendine güvenen kulu, mutlaka ameli ile baş başa bırakırım. Sadece amelin ile çatışmayan şeyleri bana izafe et ki, sonra başın derde girmesin. O zaman yanındakilerin sana hiçbir faydası dokunmaz.

Beni tanımaya sınır koyma. Çünkü onun sonu yoktur. Benden daha çok marifet nuru istersen sana veririm. Bu arada benim marifetimin nurunun artışına sınır tanıma.

Sonra İsrail oğullarına bildir ki, benim ile varlıklarından herhangi biri arasında soy bağı yoktur. Onların arzu ve iradeleri benim katımda değer kazansın ki, onlara hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insan hayalinin canlandıramayacağı nimetler bağışlayayım.

İki gözünün arasına beni koy ve kalp gözün ile bana bak. Başındaki gözlerinle akıllarına perde gerdiğim kimselere bakma, onlar ona güvenerek şaşırdılar bende onları sevabımdan mahrum ederek kirlettim.

İzzet ve celâlime yemin ettim ki, deneme ve ileriye erteleme düşüncesi ile bana ibadet etmeye girişenlere sevap vermem. Öğrencilerine karşı alçak gönüllü ol, müritlerin şevkini kıracak şekilde ileri-geri konuşma. Bana muhabbet besleyenler, müritlerin benim katımdaki değerini bilseler onların yoluna toprak olurlardı.

Ey Davud! Eğer bir müridi içinde bulunduğu sarhoşluktan kurtararak ayık hâle getirirsen, seni katımda "gayretli" olarak yazarım. Benim katımda "gayretli" olarak yazdıklarım hiçbir zaman yalnızlığa düşerek başkasına muhtaç olmaz.

Ey Davud! Sözümü tut, kendin için kendinden ibret al, onun arzularına uyma ki, sevgim ile arana perde germeyeyim. Rahmetimden kullarımın ümidini kestirme. Benim için nefsinin arzularını gemle, ben nefsin arzularına boyun eğmeyi sadece zayıf iradeli kullarıma mubâh kıldım.

Sağlam iradeliler için nefsin arzularına uymak ne demek! Bu tutum, bana yalvarmanın tadını azaltır. Sağlam irade ve iman sahipleri nefislerinin arzularına kapıldıkları takdirde, kendilerine ulaşacak en hafif cezam, akılları ile arama perde germektir. Çünkü ben sevdiğime dünyayı lâyık görmem. Onu ondan uzak tutarım.

Ya Davud! Benim ile arana şaşkınlığı ile perde koyacak olan âlimi aramıza alma. Onlar beni murad eden kullarımın yol kesicileridir. Devamlı oruç tutmayı nefsinin arzularını kırmada yardımcı tut, sakın oruca ara vermeyi denemeye kalkışma. Çünkü oruca muhabbetim kesintisizliktir."

KIRK BİRİNCİ BÖLÜM

ŞÜKÜR

Bilesin ki, Ulu Allah (c.c) Kur'ân-ı Kerim'de;

وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُ ﴿ العَنْكَبُوتِ ؛ ٤٥ ﴾

"Allah'ı zikretmek daha büyüktür"[398] diye buyurmakla birlikte şükretmeyi Allah'ı zikretmek ile yan yana getirirken şöyle buyurmuştur;

فَاذْكُرُونِى اَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِى وَلاَ تَكْفُرُونِ ﴿ البَقَرَةِ ؛ ١٥٢ ﴾

"O hâlde siz beni zikredin ki, ben de sizi zikredeyim. Bana şükredin, sakın bana karşı nankör olmayın."[399]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

مَا يَفْعَلُ اللّٰهُ بِعَذَابِكُمْ اِنْ شَكَرْتُمْ وَاٰمَنْتُمْ وَكَانَ اللّٰهُ شَاكِرًا عَلِيمًا ﴿ النِّسَآءِ ؛ ١٤٧ ﴾

"Eğer şükreder ve inanırsanız, Allah sizi azaba çarptırmaz. Allah şükrün mükâfatını verir ve her şeyi bilir."[400]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ اَنْ تَمُوتَ اِلاَّ بِاِذْنِ اللّٰهِ كِتَابًا مُؤَجَّلاً وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْاٰخِرَةِ نُؤْتِهِ مِنْهَا وَسَنَجْزِى الشَّاكِرِينَ ﴿ اٰلِ عِمْرَانِ ؛ ١٤٥ ﴾

"Hiç kimse, Allah'ın izni olmaksızın ölmez, ölümün kesin zamanı bellidir. Dünya kazancını isteyene oradan bir pay veririz. Âhiret seva-

[398] Ankebut sûresi; 45
[399] Bakara sûresi; 152
[400] Nisa sûresi; 147

bını dileyene de oradan bir pay veririz. Şükredenleri mutlaka mükâfatlandıracağız."[401]

Ulu Allah (c.c) lânetlik şeytanın amacına tercüman olarak şöyle buyuruyor;

قَالَ فَبِمَآ اَغْوَيْتَنِى لَاَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ۞ ثُمَّ لَاٰتِيَنَّهُمْ مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ اَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَآئِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ اَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ ﴿الْاَعْرَافِ ؛ ١٦-١٧﴾

"Beni onun (Âdem'in) **yüzünden azgınlığa mahkûm ettiğine göre** (onları saptırmak) **için dosdoğru yolun üzerinde pusu kuracağım.**

Sonra ben onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından (her yanlarından) **sokulacağım da sen onların çoğunu şükreder bulmayacaksın."**[402]

Görüldüğü gibi lânetli şeytan insanları peşinen lekeleyerek onları şükürden uzaklaştırıp Hz. Âdem'e secde etmediği için Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılışının öcünü alacağını saklamamaktadır. Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyurur;

وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِىَ الشَّكُورُ ﴿سَبَاءِ ؛ ١٣﴾

"Kullarımın içinde şükredenler azdır."[403]

Ulu Allah (c.c) şu âyette hiçbir şeyi müstesna tutmayarak şükür karşılığında her nimeti artıracağını kesinlikle belirtmektedir;

وَاِذْ تَاَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَاَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ اِنَّ عَذَابِى لَشَدِيدٌ ﴿اِبْرٰهِيمُ ؛ ٧﴾

"Ve hatırlayın ki, Rabbiniz size şunu bildirmişti;

"Eğer şükrederseniz, kesinlikle size daha fazlasını veririm. Eğer nankörlük ederseniz, hiç şüphesiz, azabım pek çetindir."[404]

Oysaki aşağıdaki beş şeyin bağışını kayda bağlamış, kesinlikle vereceğini belirtmemiştir.

"**1- Zenginlik.** Ulu Allah (c.c) bu konuda;

---

[401] Âl-i İmrân sûresi; 145
[402] A'raf sûresi; 16-17
[403] Sebe' sûresi; 13
[404] İbrahim sûresi; 7

وَاِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ اِنْ شَآءَ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿ التَّوْبَةِ ؛ ٢٨ ﴾

"**Eğer geçim darlığından korkuyorsanız, Allah eğer dilerse size zenginlik bağışlayacak. O her şeyi bilen ve her yaptığı yerinde olandır**"[405] buyuruyor.

2- Duaları kabul etmek. Ulu Allah (c.c) bu konuda;

بَلْ اِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ اِلَيْهِ اِنْ شَآءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ ﴿ اْلاَنْعَامُ ؛ ٤١ ﴾

"**Putlarınıza değil ancak Allah'a dua edersiniz. O da dilerse hakkında onun yardımını dilediğiniz sıkıntıyı çözer de ona ortak koştuklarınızı unutuverirsiniz**"[406] buyuruyor.

3- Rızık. Ulu Allah (c.c) bu konuda;

وَاللّٰهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿ النُّورُ ؛ ٣٨ ﴾

"**Allah dilediğine, hesapsız rızık verir**"[407] buyuruyor.

4- Af. Ulu Allah (c.c) bu konuda;

اِنَّ اللّٰهَ لاَ يَغْفِرُ اَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَشَآءُ ﴿ النِّسَآءِ ؛ ٣٨ ﴾

"**Hiç şüphesiz, Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındaki günahları dilediği kimseleri bağışlar**"[408] buyuruyor.

5- Tevbeyi kabul etmek. Ulu Allah (c.c) bu konuda;

وَيَتُوبُ اللّٰهُ عَلٰى مَنْ يَشَآءُ ﴿ التَّوْبَةِ ؛ ١٥ ﴾

"**Allah, dilediği kimselerin tevbesini kabul eder**"[409] buyuruyor.

Öte yandan şükür Allah'a has davranışlardan biri olarak gösterilmektedir. Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

---

[405] Tevbe sûresi; 28
[406] En'am sûresi; 41
[407] Nur sûresi; 38
[408] Nisa sûresi; 48
[409] Tevbe sûresi; 15

إِنْ تُقْرِضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللّٰهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ ﴿التَّغَابُن ؛ ١٧﴾

"Eğer Allah'a, karşılık beklemeksizin, iyilik ederek Allah'a borç verirseniz, onu size kat kat geri verir ve günahlarınızı affeder. Allah merhametli ve iyiliğin karşılığını fazlası ile verendir."[410]

Ulu Allah şu iki âyette cennetliklerin ilk sözlerinin şükür olacağını belirtmektedir. Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَاَوْرَثَنَا الْاَرْضَ نَتَبَوَّاُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَآءُ فَنِعْمَ اَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿الزُّمَر ؛ ٧٤﴾

"Bize verdiği sözü yerine getirerek istediğimiz yerde oturmak üzere cenneti bağışlayan Allah'a hamd (şükür) **olsun."**[411]

وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ اَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿يُونُس ؛ ١٠﴾

"Cennetliklerin (oraya girince) **söyleyecekleri sözlerin son cümlesi "Âlemlerin Rabbine hamd** (şükür) **olsun"dur."**[412]

Bu konudaki hadislere gelince Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

الطَّاعِمُ الشَّاكِرُ بِمَنْزِلَةِ الصَّائِمِ الصَّابِرِ.

"Yediğine şükreden kimse, açlığa katlanarak oruç tutan kimse gibidir."[413]

Hz. Ata (r.a) der ki; "Bir gün Hz. Âişe'yi ziyaret etmeye gittim, ona "Allah Resulü'nün şahit olduğun en şaşırtıcı hareketini anlat" dedim. Bunun üzerine Âişe, gözyaşları arasında şöyle dedi; "O'nun hangi hareketi şaşırtıcı değildi ki! Bir gece eve geldi, benimle birlikte yatağa girdi, tenim tenine değmişti.

Tam bu sırada bana; "Ey Ebu Bekir'in kızı, bırak beni de Rabbime ibadet edeyim" dedi. Ben de; "Senin yakınlığını isterim ama arzuna uymayı tercih ederim" diyerek ona izin verdim. Derhal kalktı, su tulumunun yanına vardı, az az su dökünerek abdest aldı ve namaza durdu.

---

[410] Teğabun sûresi; 17
[411] Zümer sûresi; 74
[412] Yunus sûresi; 10
[413] Tirmizî, 2486; Dârimî, 2024; İbn Hibban, Sahih, 315; Elbânî, Sahihu'l-Câmi, 2179

Bir yandan da ağlamaya başladı, akan gözyaşları göğsüne kadar inmişti, sonra ağlayarak rükûa vardı, ağlayarak secde etti, ağlayarak secdeden başını kaldırdı, sabah ezanı okumak üzere Bilâl'in gelişine kadar bir yandan ağladı, bir yandan namaz kıldı.

Ben O'na; "Allah senin geçmiş, gelecek bütün günahlarını peşinen affettiğine göre neye ağlıyorsun?" diye sordum. Bana şu cevabı verdi;

"Ben şükreden bir kul olmayayım mı? Niye olmayayım Ulu Allah (c.c) bana şu âyeti indirmiştir;[414]

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ۞ اَلَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلٰى جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿آل عِمْرَانِ ؛ ١٩١–١٩٠﴾

"Hiç şüphesiz, göklerin ve yerin yaratılışında, günün ve gecenin (uzayıp kısalarak) **birbirini kovalayışında derin düşünceliler hesabına birçok ibretli delliler vardır.**

"Bu derin düşünceliler ayakta, oturarak ve yan üstü uzanmışlarken Allah'ı anarlar ve *"Ey Rabbimiz, sen bütün bu varlığı boşuna yaratmadın, seni böyle bir isnattan tenzih ederiz, o hâlde bizi cehennem azabından koru"* diyerek göklerin ve yerin yaratılışı hakkında enine boyuna düşünceye dalarlar."[415]

Bu hadise müminin her zaman ağlaması gerektiğini belirtir. Şu rivâyet de aynı sırra işaret eder;

Peygamberlerden biri, bir gün yolda giderken küçük bir kaya parçası görür, kaya durmadan su sızdırmaktadır. Peygamber bu duruma şaşar. Bu sırada kaya parçası Allah'ın izni ile dile gelerek "Allah'ın;

فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿البَقَرَة ؛ ٢٤﴾

"Kâfirler için hazırlanan ve yakacağı insan ve taş olan cehennem-

---

[414] İbn Hibban, Sahih, 620, Mevârid, 523; Münziri, Tergib ve't-Terhib, 1255
[415] Âl-i İmran şûresi; 190-191

den korkun" meâlindeki âyetini duyduğumdan beri o korku ile hep ağlıyorum" der.[416]

Bunun üzerine Peygamber, Allah'a yalvardı da o kaya parçasını cehennemden bağışlattı. Fakat bir müddet sonra aynı kaya parçasının yanına vardığında onu yine aynı şekilde ağlar durumda bulur. Ona; "Peki, şimdi niye ağlıyorsun?" diye sorar. Kaya parçası ona; "O zamanki ağlamam korkudan idi. Şimdi ise şükür ve sevinç gözyaşı döküyorum" diye cevap verir.

İnsan kalbi de taş gibidir, hatta belki de taştan bile daha katıdır. Bu katılık ancak hem korku ve hem de şükür halinde ağlayarak giderilebilir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

﴿ يُنَادِى يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِيَقُمِ الْحَمَّادُونَ، فَتَقُومُ زُمْرَةٌ، فَيُنْصَبُ لَهُمْ لِوَاءٌ، فَيَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ.﴾ قِيلَ؛ وَمَنْ الْحَمَّادُونَ؟ قَالَ؛ ﴿ الَّذِينَ يَشْكُرُونَ اللهَ تَعَالَى عَلَى كُلِّ حَالٍ.﴾

"Kıyamet günü "hamd ediciler ayağa kalksın" diye ses gelir bu ses üzerine bir zümre ayağa kalkar, onlara özel bir sancak verilerek hepsi cennete gönderilir" Sahabîler; "Hamd ediciler kimlerdir?" diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v); **"Her durumda Allah'a şükredenlerdir,** (Başka bir rivâyete göre; Rahatlıkta ve sıkıntıda Allah'a şükredenlerdir)" diye buyurur.[417]

Peygamberimiz (s.a.v); **"Hamd** (şükür) **Rahman'ın elbisesidir"** buyurmuştur.

Ulu Allah (c.c) Hz. Eyyûb'e (a.s) uzun bir konuşmada; **"Ben sevdiğim kullarımın şükrünü mükâfat olarak kabul ederim"** diye vahyetti.

Ulu Allah (c.c) yine Hz. Eyyûb'e sabırlı kullar hakkında; **"Onların yurdu "Dârüsselâm"dır. Oraya girdiklerinde onlara şükretmeyi ilham ederim. O, sözlerin en hayırlısıdır. Şükrettikleri zaman onlara verdiklerimi artırırım beni görmelerini nasip ederek onlara verdiğim nimetleri artırmış olurum"** diye vahyetti.

Mal yığma hakkındaki âyetlerden biri inince Hz. Ömer (r.a) Peygamberimize (s.a.v) hangi malı biriktirelim diye sorar. Peygamberimiz (s.a.v);

لِيَتَّخِذْ اَحَدُكُمْ لِسَانًا ذَاكِرًا، وَقَلْبًا شَاكِرًا.

[416] Bakara sûresi; 24
[417] Taberânî, Sağir, 288, Evsat 3033

"Biriniz zikreden dil ve şükreden kalp edininiz" diye buyurur.

Görülüyor ki, Peygamberimiz (s.a.v) servet yerine şükreden kalp sahibi olmayı emrediyor.

İbn-i Mesûd (r.a) "Şükür, imanın yarısıdır" der.

Bilesin ki, şükür hem kalbi, hem dili ve hem de vücûdun belli başlı organlarını ilgilendirir.

1- Kalbi ilgilendiren şükür; iyiliğe yönelmek ve bütün canlılar için iyilik duygusu beslemektir.

2- Dili ilgilendiren şükür; hamd mânâsı ifade eden sözleri Allah'ı şükür için dile getirmektir.

3- Başlıca vücut organlarını ilgilendiren şükür; Allah'ın verdiği nimetleri O'na kulluk maksadı ile kullanmak, O'nun emrine aykırı şekilde kullanmaktan sakınmaktır.

Buna göre gözler vasıtası ile yapılacak şükürden biri, Müslüman'ın görülen kusurlarına göz yummak, kulak ile yapılacak bir şükür çeşidi de Müslüman hakkında işitilen bir kusuru saklamaktır. Bütün davranışlarda göz ve kulağa bağışlanan nimetlere karşılık olarak yapılacak olan şükür, insanın görevleri arasındadır.

Allah'ın takdirine karşı hoşnutluk belirtmek, dilin görevi olan bir şükür çeşididir.

Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) bir sabah sahabîlerden birine; "Gecen nasıl geçti?" diye sorar. Sahabî de; "İyi geçti!" diye cevap verir. Peygamberimiz (s.a.v) üçüncü seferinde; "Allah'a hamd ve şükürler olsun iyi geçti!" cevabını alıncaya kadar aynı soruyu arka arkaya tekrarlar. Nihâyet son cevabı alınca; "Sende aradığım buydu" diye buyurur.

Eski örnek Müslümanlar birbirlerinin hâlini sormayı gelenekleştirmişlerdi. Maksatları Allah'a şükretmeye fırsat hazırlamaktı. Böylece hem şükreden ve hem de ona bu imkânı verdiği için hâl-hatır soran birlikte ibadet etmiş oluyordu. Yoksa amaçları, karşı tarafa ilgi ve iltifat gösterip riyakârlık etmek değildi.

Hâli sorulan herkes ya şükreder, ya durumundan şikâyet edebilir veya hiçbir cevap vermez. Şükür ile cevap vermek ibadettir. Hâlden şikâyet ederek cevap vermek, Müslüman'a yakışmayan, çirkin bir davranıştır. Her şeye kadir olan Ulu Allah'ı elinden hiçbir şey gelmeyen bir kula şikâyet etmek nasıl çirkin olmaz!

Başına gelen belâya katlanmayı beceremediği ve iradesinin zayıflığı kendisini şikâyet etmeye sürüklediği takdirde insanın bu şikâyeti, hiç olmazsa, Allah'a yapması daha yerindedir. Çünkü belâyı veren de O, giderebilecek olan da O'dur. Kulun Allah karşısında düşkünlüğünü arz etmesi

şereftir, fakat Allah'tan başkası önünde şikâyet etmek alçaklıktır. Karşındakinin de kendisi gibi âciz bir kul olduğunu gözden kaçırarak bir insanın başkası önünde zavallılaşması, hâlinden yakınması çirkin bir alçaklıktır.

Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

اِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ اِفْكًا اِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ
مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللّٰهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ
وَاشْكُرُوا لَهُ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿الْعَنْكَبُوتِ ؛ ١٧﴾

"Hiç şüphesiz, siz Allah'ı bırakıp putlara tapıyor ve asılsız güç kaynakları uyduruyorsunuz.

Allah'ı bırakıp taptığınız putlar, size hiçbir şey veremezler. Rızkı Allah katında arayınız, sırf O'na kulluk ediniz, yalnız O'na şükrediniz, O'nun katına döndürüleceksiniz."[418]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

اِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ عِبَادٌ اَمْثَالُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا
لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿الْاَعْرَافِ ؛ ١٩٤﴾

"Allah'ı bırakıp yardıma çağırdıklarınız da sizin gibi kullardır. Eğer bu tutumunuzda yanılmıyorsanız haydi onları yardıma çağırın da cevap versinler."[419]

Buna göre dil ile şükretmek, şükür görevinin bir çeşididir.

Rivâyet edildiğine göre bir gün bir heyet Emevi halifelerinden Ömer İbn-i Abdülâziz'i (r.a) ziyarete gider. Aralarından bir delikanlı ayağa kalkıp konuşmak ister. Halife; "En yaşlınız konuşsun, en yaşlınız" der.

Bunun üzerine ayağa kalkan delikanlı; **"Ey Emire'l-Müminin iş yaşa kalsaydı, Müslümanlar arasında senden daha yaşlısı vardı** (onun halife olması gerekirdi)" der.

Cevaptan hoşlanan halife, delikanlıya; "Haydi, o hâlde sen konuş" deyince delikanlı şunları söyler; "Bizler ne bir şey istemek için ve ne de himaye edilmek için gelen bir heyetiz. Çünkü faziletli idaren bize istediklerimizi ulaştırdı. Adaletin de bizden korkuyu giderdi, güvenliğimizi sağladı.

Bizler sadece bir şükran heyetiyiz, sana sözlü olarak şükranlarımızı arz edip dönmeye geldik."

---

[418] Ankebut sûresi; 17
[419] A'raf sûresi; 194

KIRK İKİNCİ BÖLÜM

KİBRİN KÖTÜLÜĞÜ

Ulu Allah (c.c) Kur'ân-ı Kerim'in çeşitli yerlerinde kibri ve kendini beğenmiş zorbaları kötülemiş, kınamıştır. Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

سَاَصْرِفُ عَنْ اٰيَاتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَاِنْ يَرَوْا كُلَّ اٰيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا وَاِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَاِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ﴿الْاَعْرَاف ؛ ١٤٦﴾

"Yeryüzünde, hiçbir haklı gerekçeye dayanmaksızın, kendini büyük görenlerin bakışlarını, âyetlerimi idrak edip ibret almaktan alıkoyacağım. Onlar bütün âyetleri görseler bile inanmazlar, eğer doğru yolu görseler bile onu kendilerine yol edinmezler. Fakat eğrilik ve kargaşalık yolunu görünce o yolu tutarlar. Bu tutum, âyetlerimizi yalan sayarak onların iç yüzünün farkında olmamalarındandır."[420]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

اَلَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي اٰيَاتِ اللّٰهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ اَتٰيهُمْ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ اٰمَنُوا كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ﴿الْمُؤْمِن ؛ ٣٥﴾

"O şaşkınlar, kendilerine hiçbir dayanak vermediğimiz hâlde Allah'ın âyetleri hakkında tartışmaya girişirler. Bu tutum, Allah katında iman edenlerin gözünde büyük bir nefrete yol açar, İşte Allah, her kendini beğenmiş zorbanın kalbini böyle mühürler."[421]

---

[420] A'raf sûresi; 146
[421] Mü'min sûresi; 35

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَاسْتَفْتَحُوا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿ اِبْرٰهِيمَ ؛ ١٥ ﴾

"Peygamberler Allah'tan fetih istediler de bütün inatçı zorbalar hayal kırıklığına uğradılar."[422]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

لاَ جَرَمَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ اِنَّهُ لاَ يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ

﴿ النَّحْلِ ؛ ٢٣ ﴾

"Hiç şüphesiz, Allah sakladıklarınızı da açığa vurduklarınızı da bilir. O, kendini büyük görenleri sevmez."[423]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَقَالَ الَّذِينَ لاَيَرْجُونَ لِقَآءَنَا لَوْلآَ اُنْزِلَ عَلَيْنَا الْمَلٰئِكَةُ اَوْ نَرٰى رَبَّنَا

لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فِى اَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْا كَبِيرًا ﴿ اَلْفُرْقَانُ ؛ ٢١ ﴾

"Bizim ile karşılaşmayı ümit etmeyenler; *"Bize melekler indirilse veya Rabbimizi görsek daha iyi olmaz mıydı"* dediler. Hiç şüphesiz, onlar içlerinden kendilerini büyük görerek büyük bir küstahlığa giriştiler."[424]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

اِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِى سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴾

اَلْمُؤْمِنُ ؛ ٦٠ ﴾

"Kendini büyük görerek bana kulluk etmeyenler, boynu bükük, zavallı bir durumda cehenneme gireceklerdir."[425]

Kur'ân-ı Kerim'de kibirliliği kınayan daha birçok âyet-i kerime vardır.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِى قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ كِبْرٍ وَلاَ يَدْخُلُ النَّارَ مَنْ كَانَ فِى قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ اِيمَانٍ.

[422] İbrahim sûresi; 15
[423] Nahl sûresi; 23
[424] Furkan sûresi; 21
[425] Mü'min sûresi; 60

"Kalbinde bir hardal tanesi ağırlığında kibir bulunan kimse cennete giremez. Buna karşılık kalbinde hardal tanesi ağırlığında iman bulunan kimse de cehenneme girmez."[426]

Ebu Hureyre'nin rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَقُولُ اللّٰهُ تَعَالٰى؛ اَلْكِبْرِيَاءُ رِدَائِى، وَالْعَظَمَةُ اِزَارِى، فَمَنْ نَازَعَنِى وَاحِدًا مِنْهُمَا، اَلْقَيْتُهُ فِى جَهَنَّمَ وَلاَ اُبَالِى.

"Ulu Allah (c.c); *"Büyüklük abam ve ululuk da gömleğimdir. Bu iki şeyde bana ortak çıkmak isteyenleri, hiç aldırış etmeden, cehenneme atarım"* buyurur.[427]

Ebu Seleme İbn-i Abdurrahman (r.a) der ki; "Bir gün Abdullah İbn-i Amr ile Abdullah İbn-i Ömer, Sefa'da karşılaşarak bir müddet duraklarlar. Arkasından Abdullah İbn-i Amr hiç konuşmadan geçip gider, bunun üzerine Abdullah İbn-i Ömer yerinde dikilerek ağlamaya koyulur, ona; "Ey Abdurrahman'ın babası, neye ağlıyorsun?" diye sorarlar. O da şöyle cevap verir; "Bu adamın (Abdurrahman İbn-i Amr'ı kastediyor) Peygamberimizin; **"Kalbinde hardal tanesi ağırlığında kibir bulunan kimseyi Ulu Allah yüzüstü cehenneme atar"**[428] buyurduğundan acaba şüphesi mi var?"

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ يَزَالُ الرَّجُلُ يَذْهَبُ بِنَفْسِهِ حَتّٰى يُكْتَبَ فِى الْجَبَّارِينَ، فَيُصِيبُهُ مَا اَصَابَهُمْ مِنَ الْعَذَابِ.

"İnsan, nefsinin peşinden gide gide günün birinde zorbalardan biri olarak yazılır ve onların çarptırıldığı azaba çarptırılır."[429]

Hz. Süleyman (a.s) bir gün insan, kuş, hayvan, cin ve bütün canlılara; "Bulunduğunuz yerlerden çıkın ve karşımda toplanın" diye emir verir. Emri üzerine iki yüz bini insan ve hayvan, iki yüz bini cin olmak üzere canlılar toplanıverirler.

Bu sırada meleklerin tespih sesini duyacak derecede göklere yükseltildikten sonra ayakları deniz suyuna değecek şekilde yere indirildi, bu esnada kulağına; "Eğer dostumuzun kalbinde zerre kadar kibir olsaydı, onu göklere çıkarırken kendisine katettirdiğim mesafenin daha alçağına indirirdim" diyen bir ses gelir.

---

[426] Müslim, 91; Ebu Davud, 4091; Tirmizî, 1998; İbn Hibban, 224

[427] Ebu Davud, 4090; İbn Hibban, 4174; Ahmed b. Hanbel, 7376; Elbânî, Sahihu'l-Câmi, 4311

[428] Ahmed b. Hanbel, Müsned, 77015; Beyhakî, Şuabü'l-İman, 8154

[429] Tirmizî, 2000; Deylemî, Sünen, 7576

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ عُنُقٌ لَهُ اُذُنَانِ تَسْمَعَانِ، وَعَيْنَانِ تُبْصِرَانِ، وَلِسَانٌ يَنْطِقُ يَقُولُ؛ وُكِّلْتُ بِثَلاَثَةٍ؛ بِكُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ، وَبِكُلِّ مَنْ دَعَا مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ، وَبِالْمُصَوِّرِينَ.

"Kıyamet günü iki işitir kulağı, iki görür gözü ve konuşur dili olan bir boyun cehennemden dışarıya uzanır ve "Şu üç kimseyi yakalamakla görevliyim;

1- İnatçı zorbalar,

2- Allah'a ortak koşanlar (müşrikler)

3- Resim ve put yapanlar"[430] diye seslenir."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بَخِيلٌ، وَلاَ جَبَّارٌ، وَلاَ سَيِّءُ الْمَلَكَةِ.

"Cimriler, zorbalar ve kötü huylular cennete giremezler."[431]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

تَحَاجَّتِ الْجَنَّةُ وَالنَّارُ، فَقَالَتِ النَّارُ؛ اُوثِرْتُ بِالْمُتَكَبِّرِينَ وَالْمُتَجَبِّرِينَ. وَقَالَتِ الْجَنَّةُ؛ مَالِي لاَيَدْخُلُنِي اِلاَّ ضُعَفَاءُ النَّاسِ وَسُقَّاطُهُمْ وَعَجَزَتُهُمْ. فَقَالَ اللّٰهُ لِلْجَنَّةِ؛ اِنَّمَا اَنْتِ رَحْمَتِي اَرْحَمُ بِكِ مَنْ اَشَاءُ مِنْ عِبَادِي، وَقَالَ لِلنَّارِ؛ اِنَّمَا اَنْتَ عَذَابِي اُعَذِّبُ بِكِ مَنْ اَشَاءُ، وَلِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْكُمَا مِلْؤُهَا.

"Cennet ile cehennem birbirleri ile üstünlük iddiasına giriştiler. Cehennem "kendini beğenmişler ve zorbalar beni tercih etti" dedi. Cennet de; "Bana sadece zayıflar, düşkünler ve zavallılar girer" dedi.

Bunun üzerine Allah (c.c) cennete dedi ki; "Sen benim rahmetimsin, dilediğim kullarıma senin vasıtan ile merhamet ederim" Cehenneme de dedi ki; "Sen de benim azabımsın, dilediğime senin aracılığın ile azap çektiririm. Her ikiniz de dolarsınız."[432]

---

[430] Tirmizî, 2574; Ahmed b. Hanbel, 8411; Elbânî, Sahihu'l-Câmi, 8051
[431] Beyhakî, Şuabü'l-İman, 10862; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid, 10/411
[432] Buharî, 4569; Müslim, 2846; Nesâî, Kübrâ, 7740; Ahmed b. Hanbel, 8149

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

بِئْسَ الْعَبْدُ عَبْدٌ تَجَبَّرَ وَاعْتَدَى، وَنَسِيَ الْجَبَّارَ الْاَعْلَى، بِئْسَ الْعَبْدُ عَبْدٌ تَجَبَّرَ وَاخْتَالَ، وَنَسِيَ الْعَبْدُ عَبْدٌ عَتَا وَطَغَى، وَنَسِيَ الْمَبْدَأَ وَالْمُنْتَهَى.

"Ulu Cebbar'ı (Allah'ı) **unutarak zorbalığa girişen ve saldırganlığı huy edinen kul, ne fena bir kuldur!**

Ulu Büyüğü (Allah'ı) **unutarak zorbalığa girişen ve büyüklük taslayan kul, ne fena bir kuldur!**

Kabirleri ve bedenlerin çürüyeceğini unutan, bilmezlikten gelen ve hesaba katmayan kul, ne fena bir kuldur!

Hayatının başlangıcını ve akıbetini düşünmeyerek küstahlaşan, azgınlaşan kul, ne fena bir kuldur!"[433]

Sabit'ten rivâyet edildiğine göre şöyle demiştir; "Duyduk ki Peygamberimize biri hakkında "Ya Resulullah! Falan adam amma da kibirli!" dediler. Peygamberimiz (s.a.v) de;

اَلَيْسَ بَعْدَهُ الْمَوْتُ؟

"Bu kibrin sonu ölüm olmayacak mı?"[434] diye buyurmuştur.

Abdullah İbn-i Amr (r.a) der ki; "Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor; "Hz. Nuh (a.s) ölmek üzere iken iki oğlunu yanına çağırarak onlara dedi ki;

اِنِّى اٰمُرُكُمَا بِاِثْنَتَيْنِ، وَاَنْهَاكُمَا عَنْ اِثْنَتَيْنِ؛ اَنْهَاكُمَا عَنِ الشِّرْكِ وَالْكِبْرِ، وَاٰمُرُكُمَا بِلاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ، فَاِنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْاَرَضِينَ وَمَا فِيهِنَّ لَوْ وُضِعَتْ فِى كَفَّةِ الْمِيزَانِ، وَوُضِعَتْ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ فِى الْكِفَّةِ الْاُخْرَى كَانَتْ اَرْجَحَ مِنْهَا، وَلَوْ اَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْاَرَضِينَ وَمَا فِيهِنَّ كَانَتْ حَلْقَةً فَوُضِعَتْ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ عَلَيْهَا لَقَصَمَتْهُمَا، وَاٰمُرُكُمَا بِسُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهِ، فَاِنَّهَا صَلاَةُ كُلِّ شَىْءٍ، وَبِهَا يُرْزَقُ كُلُّ شَىْءٍ.

433 Tirmizî, 2448; Taberânî, Kebîr, 401; Beyhakî, Şuabü'l-İman, 81811
434 Beyhakî, Şuabü'l-İman, 6/239 (8209)

"Size iki şeyi emrediyor ve iki şeyi yasaklıyorum. Size Allah'a ortak koşmayı ve kendinizi büyük görmeyi yasaklıyorum.

Size emrettiğim iki şeye gelince önce "Lâ ilâhe illallah (Allah'tan başka ilâh yoktur)" demeyi emrediyorum. Çünkü yerler, gökler ve yerler ile göklerdeki her şey terazinin bir kefesine; "Lâ ilâhe illallah" cümlesi de öbür kefesine konsa "Lâ ilâhe illallah" cümlesinin bulunduğu kefe ağır basar.

Yine gökler, yerler ve gökler ile yerlerde bulunan her şey bir çember olsa ve bu çembere "Lâ ilâhe illallah" cümlesi yüklense çember parçalanır.

Size emrettiğim ikinci şey, "Sübhanellahi vel-hamdü lillâhi (Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih eder ve O'na hamd ederim)" demenizdir.

Çünkü bu iki cümle canlı-cansız bütün varlıkların duasıdır. Bu iki cümle sayesinde bütün canlılar rızıklanmaktadır."[435]

Hz. İsa (a.s) der ki; **"Allah'ın kendisine kitabını öğrettiği ve zorba olarak ölmeyen kimseye müjdeler olsun!"**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَهْلُ النَّارِ كُلُّ جَعْظَرِيٍّ جَوَّاظٍ مُسْتَكْبِرٍ جَمَّاعٍ مَنَّاعٍ، وَاَهْلُ الْجَنَّةِ الضُّعَفَاءُ الْمُقِلُّونَ.

"Cehennemlikler, bütün kötü huylular, caka satanlar, kendini büyük görenler, hep mal biriktirme peşinde koşanlar ve cimrilerdir. Buna karşılık cennetlikler de alçak gönüllüler ve az malı olanlardır."[436]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ اَحَبَّكُمْ اِلَيْنَا، وَاَقْرَبَكُمْ مِنَّا فِى الْاٰخِرَةِ اَحَاسِنُكُمْ اَخْلَاقًا، وَاِنَّ اَبْغَضَكُمْ اِلَيْنَا، وَاَبْعَدَكُمْ مِنَّا الثَّرْثَارُونَ الْمُتَشَدِّقُونَ الْمُتَفَيْهِقُونَ.

"Tarafımızdan en çok sevilenleriniz ve âhîrette bize en yakın olacak olanlarınız, en iyi huylularınızdır. Buna karşılık nefretimize en lâyık olanlarınız ve âhirette bizden en uzak kalacak olanlarınız da bütün gevezeler, alaycılar ve kendini beğenmişlerdir."[437]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

[435] Ahmed b. Hanbel, Müsned, 6583, 7101; Hâkim, Müstedrek, 154
[436] Ahmed b. Hanbel, 2/169 (6589); Taberânî, Evsat 3157, Kübrâ, 6589, Sahihu'l-Câmi, 2594
[437] Ahmed b. Hanbel, 4/193; İbn Hibban, Sahih 482, Mevârid 1917

يُحْشَرُ الْمُتَكَبِّرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِى مِثْلِ صُوَرِ الذَّرِّ تَطَؤُهُمُ النَّاسُ، ذَرًّا فِى مِثْلِ صُوَرِ الرِّجَالِ، يَعْلُوهُمْ كُلُّ شَىْءٍ مِنَ الصِّغَارِ، ثُمَّ يُسَاقُونَ اِلٰى سِجْنٍ فِى جَهَنَّمَ يُقَالُ لَهُ بُولَسُ تَعْلُوهُمْ نَارُ الْأَنْيَارِ، يُسْقَوْنَ مِنْ طِينِ الْخَبَالِ عُصَارَةِ اَهْلِ النَّارِ.

"Kendini büyük görenler, kıyamet günü, zerreler şeklinde adamlar hâlinde mahşer'e gelirler. Kalabalığın ayakları altında çiğnenirler, öylesine cüce kalırlar ki, her şey onlardan yüksek kalır. Sonra da cehennemin adı *"Bules"* olan bir mahzenine atılırlar, orada ateşin közü içinde kalırlar, içecekleri cehennemliklerin vücudundan buharlaşan bir bulaşık sıvısıdır."[438]

Ebu Hureyre'nin (r.a) rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يُحْشَرُ الْجَبَّارُونَ وَالْمُتَكَبِّرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِى صُوَرِ الذَّرِّ تَطَؤُهُمُ النَّاسُ، لِهَوَانِهِمْ عَلَى اللّٰهِ تَعَالٰى.

"Zorbalar ve kendini beğenmişler, kıyamet günü Allah nazarında hor gördükleri için herkesin ayakları altında çiğnenecek tanecik iriliğinde mahşer toplantısına gelirler."[439]

Muhammed İbn-i Vâsi (r.a) der ki; "Bilâl İbn-i Ebu Bürde'yi ziyaret ederek ona dedim ki; Ya Bilâl, baban bana, dedenden naklederek söylediğine göre Peygamberimiz (s.a.v);

اِنَّ فِى جَهَنَّمَ وَادِيًا يُقَالُ لَهُ؛ هَبْهَبْ، حَقٌّ عَلَى اللّٰهِ اَنْ يُسْكِنَهُ كُلَّ جَبَّارٍ. فَاِيَّاكَ يَا بِلاَلُ اَنْ تَكُونَ مِمَّنْ يَسْكُنُهُ.

"Cehennemde adı "Hebheb" olan bir vadi var, Allah her zorbayı oraya yerleştirmeye kesin kararlıdır. Ya Bilâl! Sakın o vadinin sakinlerinden olma."[440] buyurmuştur.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

---

[438] Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/334; Hatîb Bağdâdî, Tarihu Bağdat 12/294
[439] Tirmizî, 2492; Ahmed b. Hanbel, 2/1791 (6677); Elbânî, Sahihu'l-Câmi 8040
[440] Dârimî, Sünen-i Dârimî 2816; Deylemî, Müsned 846; Taberânî, Evsat 3548

إِنَّ فِي النَّارِ قَصْرًا يُجْعَلُ فِيهِ الْمُتَكَبِّرُونَ وَيُطْبَقُ عَلَيْهِمْ.

"Cehennemde içine kendini büyük görenlerin doldurularak kapının yüzlerine kapatılacağı ayrı bir köşk vardır."

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَعُوذُ بِكَ مِنْ نَفْخَةِ الْكِبْرِيَاءِ. مَنْ فَارَقَ رُوحُهُ جَسَدَهُ وَهُوَ بَرِيءٌ مِنْ ثَلاَثٍ دَخَلَ الْجَنَّةَ؛ اَلْكِبْرِ، وَالدَّيْنِ، وَالْغُلُولِ.

"Allah'ım! Kendini büyük görenlerin cakasından sana sığınırım. Şu üç şey ile ilgisiz olarak ruhu bedeninden ayrılan kimse cennete girer; 1- Kendini büyük görmek, 2- Borç, 3- Dolandırıcılık."[441]

Hz. Ebu Bekir (r.a) der ki; **"Hiçbir kimse bir Müslüman'ı küçük görmesin. Çünkü Müslümanların küçüğü Allah katında büyüktür."**

Vehb İbn-i Münebbih (r.a) der ki; "Allah "Adn" cennetini yaratınca ona dönerek "Sen kendini büyük gören herkese haramsın" diye buyurdu.

Ahnef İbn-i Kays ile Musab İbn-i Zübeyr (r.a) aynı sedirde otururlardı, bir gün Ahnef geldiği zaman Musab ayaklarını uzatmış oturuyordu, arkadaşı otursun diye ayaklarını toplamadı. Bu durumda Ahnef oturunca Musab'ın rahatını biraz bozdu, Musab sıkıldığını yüz ifadesiyle belli edince Ahnef ona; **"Sidik yolundan çıktığı hâlde kendini büyük gören Âdemoğlunun hâline ne kadar şaşılır."** dedi.

Hasan-ül Basrî (rahimehullah) der ki; "Her gün bir veya iki sefer eli ile pislik yıkadığı hâlde göklerin hâkimine (Allah'a) kafa tutan insana şaşarım!"

وَفِي اَنْفُسِكُمْ اَفَلاَ تُبْصِرُونَ ﴿الذَّارِيَاتِ؛ ٢١﴾

"Kendi üzerindekileri de görmüyor musun?"[442] meâlindeki âyeti kerimesinde ön ve arka pislik yollarının kastedildiğini belirten görüşler vardır.

Muhammed İbn-i Hüseyin İbn-i Ali (r.a) der ki; "İnsanın kalbine kibirden bir şey geçse az olsun veya çok olsun o şey miktarı aklı eksilir."

Numan İbn-i Beşir (r.a) bir gün minberden cemaate seslenirken der ki; "Hiç şüphesiz, şeytanın bir takım tuzakları ve ağları vardır. Allah'ın nimetlerini azgınlığa âlet etmek, Allah'ın bağışladıklarını böbürlenme

---

[441] Ahmed b. Hanbel, 5/281 (22480); Nesâî, Kübrâ 8764; Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ 5/355
[442] Zâriyât sûresi; 21

gerekçesi olarak kullanmak, Allah'ın kullarına karşı büyüklük taslamak ve Allah'ın emrine aykırı yollarda nefsin arzularına uymak, şeytanın başlıca tuzak ve ağlarındandır. Allah'ın bağış ve keremi sayesinde O'ndan af ve selâmet dileriz."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ يَنْظُرُ اللّٰهُ اِلٰى رَجُلٍ يَجُرُّ اِزَارَهُ بَطَرًا.

"Büyüklük taslayarak elbisesini sürükleyen kulun, Allah yüzüne bakmaz."[443]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

بَيْنَمَا رَجُلٌ يَتَبَخْتَرُ فِى بُرْدَتِهِ اِذَا اَعْجَبَتْهُ نَفْسُهُ فَخَسَفَ اللّٰهُ بِهِ الْاَرْضَ، فَهُوَ يَتَجَلْجَلُ فِيهَا اِلٰى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

- **"Adamın biri abasının içinde caka satıyordu, kendini beğenmişti. Bu yüzden Allah onu yerin altına geçirdi, şimdi kıyamet gününe kadar orada debelenip duruyor."**[444]

Zeyd İbn-i Eslem (r.a) der ki; "Bir gün İbn-i Ömer'in yanında iken içeriye Abdullah İbn-i Vakid girdi, üzerinde yeni bir elbise vardı. İbn-i Ömer'in ona şöyle dediğini duydum; "Yavrum! Elbiseni yerde sürükleme, Çünkü ben Peygamberimiz (s.a.v)'in;

لاَ يَنْظُرُ اللّٰهُ اِلٰى رَجُلٍ يَجُرُّ اِزَارَهُ خُيَلاَءَ.

"Büyüklük duygusu ile elbisesini yerlerde sürükleyenin, Allah yüzüne bakmaz."[445] buyurduğunu duymuştum.

Rivâyet edildiğine göre bir gün Peygamberimiz (s.a.v) avucuna tükürerek öbür elinin parmağını tükürüğü üzerine koyar ve şöyle buyurur; Allah (c.c) buyuruyor ki;

يَا ابْنَ اٰدَمَ! اَتُعْجِزُنِى وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ مِثْلِ هٰذَا؟! حَتّٰى اِذَا سَوَّيْتُكَ وَعَدَلْتُكَ، مَشَيْتَ بَيْنَ بُرْدَيْنِ، وَلِلْاَرْضِ مِنْكَ وَئِيدٌ، جَمَعْتَ وَمَنَعْتَ، حَتّٰى اِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِى قُلْتَ؛ اَتَصَدَّقُ، وَاَنّٰى اَوَانُ الصَّدَقَةِ؟

[443] Buharî, 5451; Müslim, 2086; Nesâî, Kübrâ 91717
[444] Müttefekun Aleyh, Buharî, 3297; Müslim, 2088; Ahmed b. Hanbel, 8162
[445] Ahmed b. Hanbel, 4567; İbn Ebî Şeybe, Musannef 24816; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 6188

"Ey Âdemoğlu, sen mi benim ile boy ölçüşeceksin! Ben seni böyle bir şeyden (meniden) **yaratarak seni geliştirdim, dolgunlaştırdım da iki uyku hâli** (yokluk ve ölüm) **arasında yürüyebildin Şimdi adımlarının sesi yerden geliyor. Mal biriktirdin, kimseye bir şey vermedin. Fakat mühletin dolunca sadaka vereyim dedin, sadaka verecek zamanlarda neredeydin?"[446]**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِذَا مَشَتْ أُمَّتِي الْمُطَيْطَاءَ، وَخَدَمَتْهُمْ فَارِسُ وَالرُّومُ، سَلَّطَ اللّٰهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ.

"Ümmetim caka satarak salına salına yürüdüğü ve Bizanslıları, İranlıları kendilerine hizmetçi tuttuğu zaman Allah onları birbirine düşürür."[447]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ تَعَظَّمَ فِي نَفْسِهِ، وَاخْتَالَ فِي مِشْيَتِهِ، لَقِيَ اللّٰهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضْبَانُ.

"Kendini büyük gören ve yürürken çalım satanlar Allah ile karşı karşıya geldiklerinde O'nu kendilerine karşı gazaplı bulurlar."[448]

Ebu Bekir el-Huzelî (r.a) der ki; "Bir gün biz Hasan-ül Basrî ile birlikte iken İbn-i Edhem, caminin sultan mahfiline gitmek üzere yanımızdan geçiyordu. Üst üste binmiş bol kıvrımları topuklarına kadar sarkmış ve paltosunu kısa bırakan ipek bir cübbe giyiyor, çalımlı çalımlı yürüyordu. Hasan-ül Basrî ona bakarak dedi ki;

- Aman aman! Ne burnu havada, kurumlu, suratı asık ve kendini beğenmiş adam!

Behey zavallı ahmak! Sen şükrü eda edilmemiş, hesaba gelmez, Allah'ın emri uyarınca kullanılmayan ve içindeki Allah hakkı ödenmemiş elbiseler içinde çalım satıyorsun. Onun her uzvunda Allah'ın ayrı bir nimeti varken âzâlarınm herbirini şeytana iltifat uğruna kullanıyor. Allah'a yemin ederim ki, sade ve gösterişsiz adımlar ile yürümek hatta deli gibi sendeleyerek yürümek bu adam hesabına daha hayırlıdır."

İbn-i Edhem, kendisi, için söylenen bu sözleri duydu, geri gelerek Hasan-ül Basri'den davranışından dolayı özür diledi. Hasan-ül Basrî ona de-

---

[446] Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 8052; Beyhakî, Şuabü'l-İman 3473; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 8144
[447] İbn Mübârek, Zühd 187; İbn Hibban, Sahih 6716, Mevârid 1864; Taberânî, Mu'cemu'l-Evsat 132
[448] Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 1/97; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 6157

di ki; "Benden özür dileyeceğine Allah'a tevbe et. Sen Allah'ın şu buyruğunu hiç duymadın mı?

وَلاَ تَمْشِ فِى الْاَرْضِ مَرَحًا اِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْاَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولاً ﴿الإسرآء ؛ ٣٧﴾

"**Yeryüzünde çalım satarak yürüme. Çünkü** (adımlarını ne kadar sert bassan) **ne yeri delebilir ve ne de dağların tepesine erebilirsin.**"[449]

Yine bir gün delikanlının biri Hasan-ül Basri'nin yanından geçiyordu. Üzerinde kırmızı renkli, alımlı bir elbise vardı. Hasan onu çağırarak dedi ki, "Ey gençliği ile böbürlenen ve görünüşünün alımlılığına tutkun Âdemoğlu! Oysaki neredeyse kibir bedenini örtmek üzeredir ve amelin ile baş başa kalmış gibisin. Yazık sana! Kalbini tedavi et, çünkü Allah kullarda sadece kalp sağlığı arar."

Rivâyete göre Ömer İbn-i Abdülâziz (r.a) halife olmadan önce hacca gider, çalımlı adımlarla yürürken onu Tavus (r.a) görür, parmağı ile yandan dürterek ona; "Bu yürüyüş karnında pislik taşıyan kimsenin yürüyüşü değildir" der. "Ömer de ona özür dilercesine "Amca her âzâm bu yürüyüşe göre eğitildim, bu yüzden öyle alıştım" diye cevap verir.

Muhammed İbn-i Vasî (r.a) oğlunun çalım sattığını görünce onu yanına çağırarak kendisine der ki, "Yavrum, sen kim olduğunu biliyor musun? Anneni köle iken yüz dirheme satın aldım, babana gelince Allah onun gibilerini Müslümanlar arasında sayısını çoğaltmasın!"

Abdullah İbn-i Ömer (r.a) bir gün elbisesi yerlerde sürünen birini görünce iki veya üç defa arka arkaya "Hiç şüphesiz, şeytanın birçok kardeşleri vardır" der.

Mutarrıf İbn-i Abdullah İbn-i Şuhıyr, bir gün Mühelleb'i görür, ipek bir cübbesi içinde çalım satmaktadır. Mutarrıf ona der ki, "Ey Allah'ın kulu! Bu yürüyüşün, Allah'ın ve O'nun Resulü'nün gazabına vesile olan bir yürüyüştür."

Mühelleb ona; "Beni tanımıyor musun?" diye sorar. Mutarrıf de ona "Tabii tanıyorum. Başlangıcın bir meni damlası, akıbetin kokuşmuş bir leş parçası, sen de bu iki uç arasında pislik yükü taşıyan birisin."

Bu ağır cevap altında ezilen Mühelleb, ağzını açmadan oradan uzaklaşır ve bir daha çalım satarak yürümez.

Bu konuda bir şair şöyle der;

---

449 İsrâ sûresi; 37

Şaşarım, görünüşü ile böbürlenene,
Oysaki dün bir damla meni idi.
Yarın da güzel görünüşünün ardından,
Kabirde kokuşmuş bir leş olacak.

Şair Hâle-ul Ahmer de şöyle der;
Bir dostumuz var, çatışmaya düşkündür.
Hatası çok, sevabı azdır.
Tartışırken mayıs böceğinden daha inatçıdır.
Yürürken de kargadan daha çalımlıdır.

Diğer bir şair de şöyle der;
Dedim kendini beğenmişe,
O deyince "Benim gibi bir daha gelmez"
Ey çıkış günü pek yakın kimse,
Niçin alçak gönüllü davranmıyorsun?

Zünnûn-ul Mısrî (r.a) de şöyle der;
Ey burnu Kaf Dağı'nda, boyun eğmez kişi,
Biz balçıktanız, selâm üzerine olsun.
Dünya hayatı bir meta'dır,
Ölüm ile bütün ayaklar, dümdüz olur.
Büyük tefsir âlimi Mücâhid;

ثُمَّ ذَهَبَ اِلٰى اَهْلِهِ يَتَمَطّٰى

"Sonra salına salına yürüyerek evine gitti"(*) meâlindeki âyet hakkında "Yani, kibirlendi ve çalım sattı" der. (*) Kıyamet sûresi; 33

Hiç şüphesiz, en doğrusunu Allah (c.c) bilir.

KIRK ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNDÜZLERİ VE BAŞKA ZAMANLARI DÜŞÜNMEK

Ulu Allah (c.c) birçok kereler Kur'ân-ı Kerim'in birçok yerlerinde düşünmeyi emretmiş;

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿آلِ عِمْرَانَ ؛ ١٩٠﴾

"Hiç şüphesiz, göklerin ve yerin yaratılışında, günün ve gecenin (uzayıp kısalarak) **birbirini kovalayışında derin düşünebilenler hesabına birçok ibretli deliller vardır."**[450] buyurmuştur.

Yine Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا ﴿اَلْفُرْقَانِ ؛ ٦٢﴾

"Derin düşünmek isteyenler yahut şükretmek niyetinde olanlar için gece ile gündüzü (uzatıp kısaltarak) **birbirine kovalatan O'dur."**[451]

Ata der ki; "Âyetteki ihtilâftan gece ile gündüzün, aydınlık ve karanlık hususundaki değişikliğini, ziyade ve noksanı kastetmiştir."

Nitekim şairin biri bunu ne güzel ifade etmiştir;
Ey gecenin başlangıcında sevinç içinde uykuya dalan kimse,
Beklenmedik belâlar, seher vakti kapıyı çalabilir.
Başlangıcı mesut geceye sevinme,
Nice gecenin bitiminde ateş tutuşur.

Diğer bir şair de şöyle der;
Geceler canlılar için birer duraktır,
Ki, onların sonunda ömürler ya düğümlenir ya da açılır.

---

[450] Âl-i İmran sûresi; 190
[451] Furkan sûresi; 62

Onların kısası kederler ile uzundur.
Uzunları da sevinç ile kısadır.

Ulu Allah (c.c) düşünenleri överek şöyle buyuruyor;

اَلَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللّٰهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلٰى جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِى خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلاً سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿اٰلِ عِمْرَانِ ؛ ١٩١﴾

"Bu derin düşünceliler ayakta, oturarak ve yan üstü uzanırlarken Allah'ı anarlar ve "Ey Rabbimiz, sen bütün bu varlığı boşuna yaratmadın, seni böyle bir isnattan tenzih ederiz, o hâlde bizi cehennem azabından koru" diyerek göklerin ve yerin yaratılışı hakkında enine - boyuna düşünceye dalarlar."[452]

İbn-i Abbas (r.anhuma) der ki; "Peygamberimiz (s.a.v) Allah hakkında akıl yürüten bir grup ile karşılaştı, onlara buyurdu ki;

تَفَكَّرُوا فِى خَلْقِ اللّٰهِ وَلاَ تَتَفَكَّرُوا فِى اللّٰهِ فَاِنَّكُمْ لَنْ تَقْدِرُوا قَدْرَهُ.

"Allah'ın kendisi hakkında değil, O'nun yarattığı varlıklar üzerinde akıl yürütün. Çünkü siz O'nun ululuğunu değerlendiremezsiniz."

Rivâyet edildiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) bir gün düşünceye dalmış bir grup ile karşılaşır. Onlara; "Niçin konuşmuyorsunuz?" diye sorar. Onlar da; "Allah'ın yarattığı varlıklar hakkında düşünüyoruz" diye cevap verirler. Bu cevapları üzerine Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

فَكَذٰلِكَ فَافْعَلُوا وَتَفَكَّرُوا فِى خَلْقِهِ، وَلاَ تَتَفَكَّرُوا فِيهِ، فَاِنَّ بِهٰذَا الْمَغْرِبِ اَرْضًا بَيْضَاءَ، نُورُهَا بَيَاضُهَا بَيَاضُهَا نُورُهَا، مَسِيرَةُ الشَّمْسِ اَرْبَعِينَ يَوْمًا، بِهَا خَلْقٌ مِنْ خَلْقِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ، لَمْ يَعْصُوا اللّٰهَ طَرْفَةَ عَيْنٍ.

"İşte böyle yapın. Allah'ın kendisi hakkında değil, yarattığı varlıklar üzerinde akıl yürütün.

Şu Batı tarafında bembeyaz bir ülke vardır. Oranın aklığı aydınlığı gibi ve aydınlığı da aklığı gibidir. Güneşe uzaklığı kırk gündür. Allah orada öylelerini yarattı ki, onlar göz yumup açasıya kadar bile Allah'ın emrini kırmazlar."

---

[452] Âl-i İmran sûresi; 191

Dinleyenler; "Ya Resulullah, şeytan onları ayartmaya kalkışmaz mı?" diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v);

مَا يَدْرُونَ خَلْقَ الشَّيْطَانِ اَمْ لاَ.

"Onların, şeytanın var olup olmadığından bile haberleri yoktur" diye cevap verir. Bu sefer dinleyenler O'na; "Peki, insanoğulları ile münasebetleri yok mudur?" diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v);

لاَ يَدْرُونَ خَلْقَ اٰدَمَ اَمْ لاَ.

"Onlar insanoğlunun da var olup olmadığından haberdar değillerdir" diye karşılık verir.

Sahabîlerden Ata (r.a) der ki; "Bir gün Ubeyd İbn-i Ümer (r.a) ile birlikte Hz. Âişe'ye (r.anha) gittik. Bizim ile perde arkasından konuştu. "Ya Ubeyd, ziyaretimize gelmeni engelleyen sebep nedir?" diye sordu. Ubeyd de ona "Peygamberimizin, ara sıra ziyaret et ki, sevgin artsın, şeklindeki hadisidir" diye cevap verdi.

Bu sefer İbn-i Umeyr ona; "Bize Resulullah (s.a.v) ile ilgili olarak gördüğün en şaşırtıcı olayı anlat" dedi. Bunun üzerine Hz. Âişe ağlayarak dedi ki; "Onun her şeyi şaşırtıcı idi. Nöbet gecelerinin birinde bana geldi, yatağıma girdi, tenim tenine değmişti ki, "Beni bırak da Rabbime ibadet edeyim" diyerek yataktan kalktı, su kırbasının yanına vararak abdest aldı ve namaza durdu.

Namaza dururken bir yandan da yaşları sakalını ıslatacak şekilde ağlıyordu, secdeye varınca da yeri ıslatacak kadar gözlerinden yaş akıyordu. Arkasından yan üstü yere uzandı, sabaha kadar böyle kaldı, sabah olunca ezan okumaya gelen Bilâl ona dedi ki; "Ya Resulullah, Allah senin geçmiş gelecek bütün günahlarını bağışladığına göre niye ağlıyorsun?"

O da Bilâl'e dedi ki; "Yazık sana, ya Bilâl! Allah bana bu gece şu âyeti indirdiğine göre beni ağlamaktan alıkoymak mümkün mü?" Sonra da şu âyeti okudu;

اِنَّ فِى خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلاَفِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَاٰيَاتٍ لِاُولِى الْاَلْبَابِ ﴿اٰلِ عِمْرَانِ ؛ ١٩٠﴾

"Hiç şüphesiz, göklerin ve yerin yaratılışında, günün ve gecenin (uzayıp kısalarak) **birbirini kovalayışında derin düşünebilenler hesabına birçok ibretli deliller vardır."**[453]

[453] Âl-i İmran sûresi; 190

Sonra da; "Yazık olsun, bu âyeti okuyup da üzerinde akıl yürütmeyenlere" diye buyurdu.

Evzaî (r.a)'ye; "Bu âyetler hakkında düşünmekten gaye nedir?" diye sorarlar. O da; "Onları okuyup iyice anlamaktır" diye cevap verir.

Muhammed İbn-i Vâsî (r.a) der ki; "Basralı bir kişi Ebu Zer'in (r.a) ölümünden sonra onun dul eşi olan Ümmü Zerr'e (r.anha) vararak kocasının nasıl ibadet ettiğini sordu. Ümmü Zerr de ona; "Bütün gününü evin bir köşesinde düşünceye dalmış olarak geçirirdi" dedi.

Hasan-ül Basrî (r.a) der ki; **"Bir saatlik düşünce, bir gecelik nafile namazdan daha hayırlıdır."**

Fudayl (r.a) der ki; **"Düşünmek, sana iyiliğini ve kötülüğünü gösteren bir aynadır."**

İbrahim İbn-i Edhem'e; **"Çok düşünüyorsun"** derler. O da; **"Düşünmek aklın iliğidir"** diye cevap verir.

Süfyan İbn-i Uyeyne (r.a) bu konuda sık sık şu beyti misal verirdi;

Adamın düşüncesi olunca
Her şeyde onun için ibret vardır.

Tâvus'un (r.a) bildirdiğine göre havârîler Hz. İsa'ya sorarlar; "Ya Ruhullah yeryüzünde şu zamanda senin gibisi var mı?" Hz. İsa da onlara; "Evet, var. Konuşması zikir, susması fikir ve bakışının amacı ibret olanlar benim gibidirler" diye cevap verir.

Hasan-ül Basrî (r.a) der ki; "Hikmet taşımayan söz, boş boğazlıktır. Susması düşünce olmayan yanılmıştır. Bakışının amacı ibret olmayan kimse, boşu boşuna oyalanmıştır."

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

سَاَصْرِفُ عَنْ اٰيَاتِيَ الَّذ۪ينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَاِنْ يَرَوْا كُلَّ اٰيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا وَاِنْ يَرَوْا سَب۪يلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَب۪يلاًۚ وَاِنْ يَرَوْا سَب۪يلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَب۪يلاًۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِل۪ينَ ﴿الأعراف : ١٤٦﴾

"Yeryüzünde boşu boşuna kibirlenenlerin idrâklerini âyetlerimi kavramaktan alıkoyacağım. Bunlar bütün âyetlerimi görseler bile, yine iman etmezler, eğer doğruluk yolunu görseler onu yol edinmezler, buna karşılık azgınlık yolunu görünce o yola koyulurlar. Çünkü on-

lar, bizim âyetlerimizi yalan saymışlar, onların farkına varamamışlardır."[454]

Âyette geçen "**Kibirlenenlerin idrâklerini âyetlerimi kavramaktan alıkoyacağım**" cümlesini, "**Benim tebliğim hakkında düşünmekten kalplerini alıkoyarım**" şeklinde yorumlanmaktadır.

Ebu Said el-Hudrî'nin (r.a) rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v);

اَعْطُوا اَعْيُنَكُمْ حَظَّهَا مِنَ الْعِبَادَةِ قَالُو يَا رَسُولَ اللهِ وَمَا حَظُّهَا مِنَ الْعِبَادَةِ قَالَ اَلنَّظَرُ فِى الْمُصْحَفِ وَالتَّفَكُّرُ فِيهِ وَالْاِعْتِبَارُ عِنْدَ عَجَائِبِهِ.

"**Gözlerinize ibadetten paylarını veriniz**" buyurdu. Sahabîler; "**Ya Resulullah onların ibadetten payı nedir ki?**" diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v) onlara şöyle buyurdu; "**Kur'ân'a bakmak, onun âyetleri üzerinde düşünmek ve onun şaşırtıcı yönlerinden ibret almaktır.**"

Mekke yakınlarında çölde yaşayan ehli halden bir kadın der ki; "Eğer Allah korkusu taşıyanların kalpleri, kendileri için bu âlemin ötesinde hazırlanan âhiret nimetleri üzerinde durarak düşünceye dalsalardı dünyadaki hiçbir mesut yaşama tarzı onları kandırmaz ve hiçbir başarı karşısında gözleri gülmezdi."

Lokman Hekim, yalnız başına oturmayı huy edinmişti, kölesi onun yanına girince ona; "Ya Lokman, devamlı yalnız başına oturuyorsun, oysa eğer insanlar ile düşüp kalksan senin için daha eğlendirici olurdu" dedi.

Lokman da kölesinin bu sözlerine; "**Uzun yalnızlık devamlı düşünmeyi sağlar, uzun süreli düşünce de cennet yolunun kılavuzudur**" diye karşılık verdi.

Vehb İbn-i Münebbih (r.a) der ki; "**Uzun düşünce mutlaka bilgiyi geliştirir, bilgi de insanı mutlaka amel işlemeye götürür.**"

Ömer İbn-i Abdülâziz (r.a) der ki; "**Allah'ın nimetleri hakkında düşünmek, en üstün ibadetlerdendir.**"

Abdullah İbn-i Mübarek bir gün suskun ve düşünceye dalmış gördüğü Sehl İbn-i Ali'ye (r.a) "Nereye ulaştın?" diye sorar. O da; "Sırat'a" diye karşılık verir.

Bişr (r.a) der ki; "**İnsanlar Allah'ın ululuğu hakkında akıl yürütseler, O'na asla karşı gelmezlerdi.**"

[454] A'raf sûresi; 146

İbn-i Abbas (r.anhuma) der ki; **"Düşüne taşına kılınan iki rekâtlık namaz, havaî bir kalp ile yapılan bir gecelik namazdan üstündür."**

Ebu Süreye (r.a) bir gün yolda yürürken ansızın yere çöker, abasına bürünür ve ağlamaya başlar. Görenler ona; "Niye ağlıyorsun?" diye sorarlar. O da şöyle cevap verir; "Ömrümün gitmesi, amelimin azlığı ve ölümümün yaklaşması üzerine düşünceye daldım da ondan ağlıyorum."

Ebu Süleyman (r.a) der ki; **"Gözlerinizi ağlamaya ve Kalplerinizi düşünmeye alıştırınız."**

Dünya hakkında düşünmek, âhiret ile araya giren bir perde ve Allah dostlarına verilmiş ağır bir cezadır. Âhiret hakkında düşünmek ise hikmet kazandırır ve kalbi diri tutar."

Hatem-ül Esâm (r.a) der ki; **"İbret bilgiyi, zikir muhabbeti ve düşünce de Allah korkusunu çoğaltır."**

İbn-i Abbas (r.a) der ki; **"İyilik hakkında düşünmek, onu işlemeyi yol açar, kötülükten pişman olmak, ondan vazgeçmeye sevk eder."**

Söylendiğine göre Ulu Allah (c.c) kitaplarından birinde buyurur;

"Ben her hikmet sahibinin sözünü kabul etmem. Onun hedefine ve arzusuna bakarım. Hedefi ve arzusu ben olunca susuşunu düşünce ve hiç konuşmasa bile sözünü hamd yaparım."

Hasan-ül Basrî (r.a) der ki; "Aklı başında kimseler zikirden düşünceye ve düşünceden zikre geçerek Kalplerini dile gelmeye sevk ederler. O da sonunda hikmet konuşur."

İsek İbn-i Halef (r.a) der ki; "Davud-üd Taî bir gece ay ışığı altında evinin damına çıkar ve bakışlarını semaya dikerek göklerin ve yerin azameti hakkında düşünceye dalar. Bir yandan da gözyaşı döker. Bu hâlde iken kendisini kaybederek damdan yuvarlanır ve komşunun evinin içine düşer. Komşusu da eve hırsız girdiğini sanarak yatağından çırılçıplak sıçrar ve kılıcına sarılır. Fakat Davud ile karşılaşınca kendini geri çekerek kılıcını indirir ve komşusuna "Seni damdan kim düşürdü?" diye sorar.

Davud da "Farkında değilim!" diye cevap verir.

Cüneyd-ül Bağdadî (r.a) der ki; **"Meclislerin en şereflisi en üstünü tevhid meydanında düşünceye dalarak oturmak, marifet yeli ile serinlemek, muhabbet kâsesi ile dostluk deryasından içmek ve hüsn-ü zan ile Allah'a bakmaktır.**

Böyle bir oturum, ne muhteşem ve böyle bir şarap ne tatlıdır, nasip olanlara müjdeler olsun!"

İmam-ı Şafiî (r.a) der ki; **"Konuşmayı susmak devresi ile ve ilmi araştırmayı düşünce ile destekleyiniz."**

Meselelere sağlıklı açıdan bakmak, aldanmaktan kurtarır. Kanaat edinmede titizlik göstermek, aşırılıktan ve pişmanlığa düşmekten kurtarır, görüş keskinliği ve düşünce anlayışı, zekâyı meydana çıkarır. Bilginlere danışmak, vicdana istikrar ve basirete güç kazandırır. Buna göre işe girişmeden düşün, teşebbüs etmeden önce tedbirini al, adım atmadan önce danış.

Faziletler dörttür; Birincisi hikmettir kî, dayanağı düşüncedir. İkincisi iffettir ki, dayanağı şehvete hâkim olmaktır. Üçüncüsü kuvvettir ki, dayanağı öfkeyi yenmektir. Dördüncüsü adalettir ki, dayanağı psikolojik güçler arasında denge sağlamaktır."

KIRK DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖLÜMÜN ŞİDDETİNİN BEYANI

Hasan-ül Basrî'nin (r.a) bildirdiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) ölümü, onun sıkıntı ve acısını anlatırken;

هُوَ قَدْرُ ثَلاَثِمِائَةِ ضَرْبَةٍ بِالسَّيْفِ.

"Onun yol açtığı acı üç yüz kılıç darbesininkine bedeldir" buyurdu.

Peygamberimize (s.a.v) bir gün ölüm acısı hakkında sormuşlar. O da buyurmuş ki;

اِنَّ اَهْوَنَ الْمَوْتِ بِمَنْزِلَةِ حَسَكَةٍ فِى صُوفٍ فَهَلْ تَخْرُجُ الْحَسَكَةُ مِنَ الصُّوفِ اِلاَّ وَمَعَهَا صُوفٌ.

"En kolay ölüm, yünlü kumaşa batmış dikene benzer. Yünlü kumaşa batmış diken, yanında yün lifleri söküp almadan çıkar mı?"

Yine Peygamberimiz (s.a.v) bir gün ağır bir hastayı ziyaret ederken buyurur ki;

اِنِّى اَعْلَمُ مَا يَلْقَى، مَا مِنْهُ عِرْقٌ اِلاَّ وَيَأْلَمُ لِلْمَوْتِ عَلَى حِدَتِهِ.

"Ben bunun ne çektiğini biliyorum. Tek tek bütün damarları aynı anda ölüm sancısı içindedir."

Hz. Ali (k.v) mücâhidleri savaşa teşvik ederken der ki; "Eğer öldür-

mezseniz, ölürsünüz. Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederek söylüyorum ki, bin kılıç darbesi indirmek, bana göre yatakta ölmekten daha kolaydır."

Evzaî (r.a) der ki; "Duyduğumuza göre ölü tekrar dirilip mezarından doğruluncaya kadar, ölüm acısı çekmeye devam eder."

Şeddat İbn-i Evs (r.a) der ki; "Mümin için dünya ve âhiretin en korkunç olayı ölümdür. Onun acısı, testere ile biçilmekten, makas ile doğranmaktan ve kazanda kaynamaktan daha şiddetlidir. Eğer ölü diriltilerek yaşayanlara başından geçenleri anlatsa, dünyalılar ne yiyip içip eğlenebilir ve ne de uykudan tat alabilirdi."

Zeyd İbn-i Eslem'den, o da babasından naklen rivâyet olunur ki; "Mümin dünyadaki ameli ile ulaşabileceği derecelerden birisine ulaşamamışsa kendisine şiddetli ölüm acısı çektirilir de ölümün sarsıntı ve acısı sayesinde cennetteki derecesini elde eder.

Kâfirin de karşılığı verilmemiş bir iyiliği varsa canı kolay alınır da iyiliğinin sevabını tüketerek cehenneme gönderilir"

Birçok ağır hastalara ölmek üzere iken neler hissettiklerini sormayı alışkanlık hâline getiren bir marifet ehline komada iken; "Sen ölümü nasıl buluyorsun?" diye sorarlar. Cevabı şöyle olur; "Sanki gökler yere kapaklanmış ve sanki canım iğnenin deliğinden çıkıyor."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَوْتُ الْفَجْأَةِ رَاحَةٌ لِلْمُؤْمِنِ، وَاَسَفٌ عَلَى الْفَاجِرِ.

"Ani ölüm, mümin için rahata kavuşma ve ağır günahkâr için de hayıflanma vesilesidir."

Mekhûl'den rivâyet olunduğuna göre; Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَوْ اَنَّ شَعْرَةً مِنْ شَعْرِ الْمَيِّتِ وُضِعَتْ عَلَى اَهْلِ السَّمَاوَاتِ وَالْاَرْضِ لَمَاتُوا بِإِذْنِ اللهِ تَعَالَى، لِاَنَّ فِي كُلِّ شَعْرَةٍ الْمَوْتِ، لَا يَقَعُ الْمَوْتُ بِشَيْءٍ اِلَّا مَاتَ.

"Ölünün bir tek kılı gök ve yer halkı arasına düşse hepsi, Allah'ın izni ile ölürdü. Çünkü ölünün her kılında ayrı bir ölüm vardır, ölümün değdiği her canlı da ölür."

Rivâyet edildiğine göre ölüm acısının bir damlası yeryüzü dağlarına düşse hepsi erirdi.

Rivâyet edildiğine göre Hz. İbrahim (a.s) ölünce Ulu Allah (c.c) ona "Ey dostum, ölümü nasıl buldun?" diye sordu. Hz. İbrahim de "Yaş yüne batırılmış geri çekilen şiş gibi" diye cevap verdi. Bunun üzerine Allah (c.c) ona; "Üstelik biz onu senin için kolaylaştırdık" buyurdu.

Yine rivâyet edildiğine göre ruhunu Allah'a teslim ettiği zaman Rabbi Hz. Musa (a.s)'ya; "Ya Musa, ölümü nasıl buldun?" diye sorar. Musa da şu cevabı verir; "Kızartılmak üzere canlı canlı tavaya konmuş ne ölüp huzura kavuşan ve ne de uçup kurtulabilen bir serçe gibi hissettim."

Başka bir rivâyete göre de "Kendimi kasabın eli altında canlı canlı tavaya konmuş ne ölüp huzura kavuşan ve ne de uçup kurtulabilen bir serçe gibi hissettim."

Başka bir rivâyete göre de "Kendimi kasabın eli altında yüzülen bir koyun gibi hissettim" diye cevap verir.

Rivâyet edildiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) ölmek üzere iken alnını silerek;

اَللّٰهُمَّ هَوِّنْ عَلَيَّ سَكَرَاتِ الْمَوْتِ.

"Allah'ım! Ölüm krizini benim için kolay kıl!" diye dua ederdi.[455]

Hz. Fatıma (r.anha) bu arada "Ah babacığım, acı çekiyor!" diye ağlamaya başlayınca Peygamberimiz (s.a.v) ona;

لاَ كَرْبَ عَلٰى اَبِيكِ بَعْدَ الْيَوْمِ.

"Bu günden sonra babana acı yok" diyerek teselli etmişti.

Hz. Ömer (r.a) bir gün Kâ'b-ül Ahbar (r.anhuma)'a; "Bize ölümden bahset" dedi. Kâ'b da; "Peki, ya Emir'el müminin. Ölüm çok dikenli bir ağaç dalı gibidir, bu dal insanın karın boşluğuna sokulmuş, her diken bir damara takılmış. Arkasından güçlü-kuvvetli bir adam bu dalı geri çekmiş, böylece dal aldığını almış, bıraktığını bırakmış" dedi.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ الْعَبْدَ لَيُعَالِجُ كَرْبَ الْمَوْتِ وسَكَرَاتِهِ، وَاِنَّ مَفَاصِلَهُ لَيُسَلِّمُ بَعْضُهَا عَلٰى بَعْضٍ تَقُولُ؛ عَلَيْكَ السَّلاَمُ، تُفَارِقُنِى وَاُفَارِقُكَ اِلٰى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

"Mümin kul, ölümün sıkıntı ve krizine karşı çare bulur. Onun ek-

---

[455] Tırmizî, 978; Nesâî, Kübrâ 7101; İbn Mâce, 1623

lemleri; "Selâm sana, Kıyamet Günü yeniden buluşmak üzere birbirimizden ayrılıyoruz" diye birbirleri ile selâmlaşırlar."

Buraya kadar Allah dostları ve O'nun yakınlığını kazananlar hesabına ölüm krizinin ve acısının keyfiyetini anlatmaya çalıştık. Ölüm onlar için bile böyle olunca bizim gibi günahkârların hâli acaba nice olur? Ölüm krizi ile birlikte peş peşe başka felâketler ile de yüz yüze gelinir. Ölüme eşlik eden başlıca felâketler üçtür;

Birincisi, yukarıdan beri anlattığımız gibi şiddetli can çekişmedir. İkincisi, ölüm meleğini (Azrail'i) apaçık görmek ve bu görmenin kalbe salacağı korku ve ürpertidir. Ölüm meleğini günahkâr bir insanın ruhunu alırken büründüğü kılık içinde, en dayanıklı kimseler bile görse buna tahammül edemez.

Rivâyet edildiğine göre Hz. İbrahim (a.s) bir gün Azrail'e; "Günahkâr insanın canını alırken büründüğün kılığı bana gösterebilir misin?" diye sorar. Azrail (a.s) ona; "Bunu görmeye dayanamazsın" diye cevap verir. Hz. İbrahim; "Dayanırım, sen göster" diye ısrar edince Azrail ona; "Başını çevir" der. Bir müddet arkasını döndükten sonra tekrar yüzünü dönünce Hz. İbrahim, kapkara yüzlü, saçları diken diken, kötü kokulu, siyahlara bürünmüş, ağzından ve burun deliklerinden ateş ve duman çıkan bir adam ile karşılaşarak yere baygın düşer.

Ayılınca Azrail ilk kılığına dönmüştür. Hz. İbrahim ona der ki; "Ey ölüm meleği, günahkâr insan ölüm anında senin bu kılığın ile yüz yüze gelmekten başka bir felâket ile karşılaşmasaydı, bu ona yeterdi" der.

Ebu Hureyre'nin (r.a) rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Hz. Davud (a.s) eşine karşı kıskanç bir erkek olduğu için kendisi evden çıkarken karısının üzerine kapıyı kilitlerdi. Bir gün kapıyı kilitleyip gittikten sonra karısı başını kaldırınca yabancı biri ile yüz yüze gelir. Bunun üzerine kadın hizmetçilere; "Bu adamı kim içeri aldı? Eğer Davud gelirse ondan çekeceği var" der. Bu arada Hz. Davud çıkagelir, yabancıyı görür, ona; "Sen kimsin?" diye sorar.

Yabancı da ona; "Ben krallardan korkmayan ve onların koyduğu perdelerle yolu engellenmeyen bir kimseyim" diye cevap verir. Bu cevabı alan Hz. Davud; "Vallahi, o hâlde sen ölüm meleğisin!" diyerek olduğu yere yığılıp kalır."[456]

Rivâyet edildiğine göre Hz. İsa (a.s) bir gün yolda yürürken bir kafa-

[456] Ahmed b. Hanbel, 9422; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/207

tasına rastlar, ayağı ile ona vurarak "Allah'ın izni ile konuş" der. Bunun üzerine dile gelen kafatası şöyle konuşur; "Ya Ruhullah! Ben falan zamanda kraldım. Bir gün başımda tacım, çevremde muhafızlarım ve devlet adamlarım bulunduğu hâlde tahtımda oturuyorken ansızın karşıma ölüm meleği çıktı.

Böylece bütün canlı uzuvlarım üzerimden ayrılarak canımla birlikte ona gitti. Keşke bütün o kalabalık çevrem olmasaydı, keşke o kadar hareketli münasebetler içinde değil de yalnız başıma yaşasaydım."

"İşte âsilerin başına gelen musibet budur. Bu musibet itaatkârların başına gelmeyecektir."

Peygamberler ölüm meleğini görenin içine düştüğü dehşeti değil sadece ölüm krizini anlatmışlardır. Oysaki insan ölüm meleğini rüyasında görse ölünceye kadar yemeden içmeden kesilir. Ölüm anında ve o korkunçlukta görmenin dehşetini var hesap et.

Allah'a kulluk görevine bağlı kalanlar ise ölüm meleğini en güzel alımlı görüntüsü ile görürler.

İkrime'nin İbn-i Abbas (r. anhuma)'tan rivâyet ettiğine göre Hz. İbrahim kıskanç bir zat idi. Evinde müstakil bir ibadet odası vardı. Çıkarken bu odanın kapısını kilitlerdi. Bir gün içeri girince odanın ortasında bir yabancı ile karşılaşır. Yabancıya; "Seni evime kim aldı?" diye sorar. Yabancı; "Sahibi içeri aldı" diye cevap verir. Hz. İbrahim; "Sahibi benim" der. Yabancı; "Senden de benden de daha önce evin mülkiyetini elinde tutan beni içeri aldı" diye karşılık verir. Bunun üzerine Hz. İbrahim ona ;"Bana müminlerin ruhlarını alırken büründüğün kılığın ile görünür müsün" diye rica eder. Ölüm meleği; "Peki, o zaman arkanı dön" der.

Hz. İbrahim de arkasını döner. Bir müddet sonra yüzünü dönünce bir genç ile karşılaşır. Hz. İbrahim hadiseyi naklederken yüz yüze geldiği delikanlının yüz güzelliğini, elbisesinin alımlılığını ve güzel kokusunu zikretmişti. Gördükleri karşısında ölüm meleğine; "Mümin ölüm anında sadece senin yüzünle karşılaşsa bu mükâfat ona yeterdi." der.

Ölüm sırasında karşı karşıya gelinecek bir diğer gelişme de iki muhafız meleğini görmektir. Bu konuda Süeyb (r.a) der ki; "Duyduğumuza göre hiçbir kimse amellerini yazan iki muhafız meleğini görmeden can vermez. Eğer adam kulluk görevine bağlı kalmış biri ise melekler ona; **"Allah bizden yana sana hayır versin. Bizi nice iyi mecliste oturttun ve nice iyi amelin işlenişine şahit eyledin"** derler.

Eğer adam günahkâr biri ise ona; **"Allah bizden yana sana kötülük versin. Bizi nice kötü yerlerde oturmak zorunda bıraktın, nice kötü**

işleri ister istemez görmemize sebep oldun ve nice kötü sözü duymamıza yol açtın. Bu yüzden Allah hayrını vermesin" derler.

İşte bu anda ölmek üzere olan kimsenin gözleri sırf o meleklere dikilir ve artık bir daha dünyayı göremez.

Ölüm anında karşılaşılan felâketlerin üçüncüsü ise günahkârların cehennemdeki yerlerini görmeleri ve bu görmeden önce korkmalarıdır. Çünkü onların ölüm krizi esnasında bütün enerjileri boşalmış ve kendileri canlarının çıkışına boyun eğmişlerdir.

Fakat insanlar ölüm meleğinin yüksek sesli bildirisini duymadıkça ölmezler. Ölüm meleğinin bu bildirisi **"Ey Allah'ın düşmanı, cehennem sana müjdeler olsun"** ve **"Ey Allah'ın dostu, cennet sana müjdeler olsun"** şeklindedir.

İşte derin akıl sahiplerinin ölüm korkusu bu sebeplere dayanır. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Hiçbiriniz akıbetini öğrenmedikçe cennet veya cehennemdeki yerini görmedikçe dünyadan ayrılmaz."

KIRK BEŞİNCİ BÖLÜM

KABRİN VE KABİR KORKUSUNUN AÇIKLANMASI

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَقُولُ الْقَبْرُ لِلْمَيِّتِ حِينَ يُوضَعُ فِيهِ وَيْحَكَ يَا ابْنَ اٰدَمَ مَا غَرَّكَ بِى اَلَمْ تَعْلَمْ اَنِّى بَيْتُ الْفِتْنَةِ وَبَيْتُ الظُّلْمَةِ وَبَيْتُ الْوَحْدَةِ وَبَيْتُ الدُّودِ غَرَّكَ بِى اِذْ كُنْتَ تَمُرُّ بِى فُذَاذًا فَاِنْ كَانَ مُصْلِحًا اَجَابَ عَنْهُ مُجِيبٌ لِلْقَبْرِ فَيَقُولُ اَرَاَيْتَ اَنْ كَانَ يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهٰى عَنِ الْمُنْكَرِ فَيَقُولُ الْقَبْرُ اِنِّى اِذًا اَتَحَوَّلُ عَلَيْهِ خَضِرًا وَيَعُودُ جَسَدُهُ نُورًا وَتَصْعَدُ رُوحُهُ اِلَى اللّٰهِ تَعَالٰى.

"İçine ölü gömüldüğü zaman kabir ona der ki; "Ey Âdemoğlu! Yazık sana, beni ne kadar hesaptan çıkardın. Benim sıkıntı, karanlık, yalnızlık ve böcek yurdu olduğumu bilmiyor muydun? Yolun bana düştüğünde ayakların geri geri giderken beni ne kadar hesap dışı bıraktın."

Eğer ölü iyi amel işlemiş biri ise, onun adına kabre denir ki; "Peki, ya bu adam iyiliği emreden ve kötülükten alıkoyan biri ise o zaman ona karşı tutumun ne olur?" Kabir der ki; "O zaman ben onun için yeşil bir bahçe olurum, onun vücudu nurlanır ve ruhu Allah'a yücelir."[457]

Ubeyd İbn-i Umeyr-ül Leysi (r.a) der ki; "Kabir, içine giren herkese seslenerek der ki; "Ben karanlık ve yapayalnızlık yurduyum. Eğer hayatta iken Allah'a itaat hâlinde idiysen şimdi ben sana rahmet olurum. Eğer hayatta iken Allah'a karşı baş kaldırdı isen bugün ben senin için felâketim. Allah'a itaatkâr olarak bana gelen bir gün buradan memnun ayrılır. Allah'a karşı gelmiş biri olarak bana gelen biri ise bir gün buradan feryat-u figan koparak çıkar."

Muhammed İbn-i Sibih (r.a) der ki; "Öğrendiğimize göre kişi mezara gömülerek azap çekmeye başlayınca veya bir takım acılar ile yüz yüze gelince diğer kabirlerde yatan ölü komşuları ona şöyle seslenir, "Ey dost ve komşularının ölümünden sonra dünyada kalan kimse, bizden niye ibret almadın? Henüz fırsat elindeyken bizim amel defterimizin ölümle kapandığını görmedin mi? Dostlarının kaçırdığı fırsatları sen değerlendiremez miydin?"

Diğer yandan yer tabakaları da ona şöyle seslenir; "Ey dünyanın görünüşlerine aldanan kişi. Ailenden dünyaya aldanıp senden önce toprağın karnına gömülmüş olanlardan ibret alsaydın ya! Oysaki senden öncekilerin cenazelerinin sevdikleri tarafından bu kaçınılmaz durağa taşındığını görüyordun."

Yezidi-Er Rekkaşî (r.a) der ki; "Öğrendiğime göre ölü mezara girince amelleri, üzerine üşüşür ve Allah'ın izni ile dile gelerek sahiplerine derler ki; "Ey çukurunda tek başına kalan kimse! Dostların ve ailen senden ayrıldı, bugün bizden başka hiçbir yoldaşın yok senin."

Kâ'b-ül Ahbar (r.a) der ki; "İyi kul mezara gömülünce namaz, oruç, hac, cihad ve sadaka gibi iyi amelleri çevresine üşüşür. Bu arada azap melekleri ona ayakları tarafından sokulmak isteyince namaz der ki; **"Uzak durun ondan, ona sokulmanıza yol yok. Bu ayakları üzerinde uzun müddet dikilerek Allah rızası için beni kıldıydı."**

[457] Ebu Ya'lâ, Müsned 6870; Taberânî, Kebîr 22/377 (942); Deylemî, Müsned 8806

Bunun üzerine azap melekleri ona başı tarafından sokulmak isteyince oruç **"Onun yanına girmenize yol yok. Dünyada Allah rızası için uzun müddet susuz kaldıydı, bu yüzden yol yok size onun yanına sokulmaya"** der. Azap melekleri bunun üzerine yan taraftan ona sokulmaya girişince hacc ve cihad birlikte derler ki; **"Uzak durun ondan. Nefsini feda ederek ve bedeninin yorgunluğuna katlanarak hacca gitti, cihad etti. Bu yüzden yanına girmeye yol yok size."**

Bu sefer azap melekleri ona elleri tarafından sokulmaya kalkışınca sadaka der ki; **"Uzak durun efendimden. Nice sadakalar şu iki elden çıkarak Allah rızası uğruna yoksulun eline girdi. Bu yüzden size ona varmaya yol yok."**

Bunun üzerine o ölüye "Müjdeler olsun! Diriyken saadet içinde yaşadığın gibi ölüyken de saadete kavuştun" diye seslenilir. Arkasından rahmet melekleri gelerek ona cennet yatağı sererler, cennet yaygıları yayarlar. Kabri, gözünün alabileceği kadar genişletilir, kendisine bir cennet kandili sunularak bir daha dirileceği güne kadar kabrinde aydınlık içinde zaman geçirir."

Ubeydullah İbn-i Ubeyd İbn-i Ömer (r.a) bir cenaze namazında der ki "Duyduğuma göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuş;

إِنَّ الْمَيِّتَ يَقْعُدُ وَيَسْمَعُ خَطْوَ مُشَيِّعِيهِ فَلاَ يُكَلِّمُهُ شَيْءٌ اِلاَّ قَبْرُهُ يَقُولُ؛ وَيْحَكَ اِبْنَ اٰدَمَ، اَلَيْسَ قَدْ حَذِرْتَنِي، وَحَذِرْتَ ضِيقِي وَنَتَنِي وَهَوْلِي وَدُودِي، فَمَاذَا اَعْدَدْتَ لِي؟

"Ölü mezara konunca, kendisini toprağa verenlerin ayak seslerini duyarak oturur, kendisi ile konuşacak hiç kimse yoktur. Yalnız kabir ona seslenir ve der ki; "Ey Âdemoğlu, yazıklar olsun sana! Dünyada benim hakkımda, darlığım hakkında, pis kokum hakkında, dehşetim ve kurtlarım hakkında korkunç şeyler duymadın mı? Benim için ne hazırlık yaptın?"[458]

Bera İbn-i Azib (r.a) der ki; "Bir gün Peygamberimiz ile birlikte ensardan birinin cenazesini toprağa vermiştik. Peygamberimiz (s.a.v) başını öne eğerek mezarın başına oturdu ve üç kere; **"Allah'ım, kabir azabından sana sığınırım"** dedi ve sonra sözlerine şöyle devam etti;

---

[458] Abdullah b. Mübârek, Zühd 163

"Mümin âhirete göçerken Allah ona yüzleri güneş gibi parlak bir grup melek gönderir. Ellerinde onun kefeni ve kokusu vardı.

Gözünün görebileceği yere kadar sıra halinde otururlar, müminin ruhu çıkınca gerek yer ile gök arasında bulunan ve gerekse gökteki bütün melekler ona dua ederler, göklerin bütün kapıları onun ruhuna açılır, her gök kapısı ruhuna geçit vermeye can atar.

Ruhu göğe yüceltilince "Ya Rabbi, filân kulunu getirdik" diye seslenilir. Allah (c.c); "Geri götürün ona hazırladığım yüksek dereceleri gösterin. Çünkü ben dünyada ona;

مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرٰى ﴿ طه ؛ ٥٥ ﴾

"Biz sizi topraktan yarattık, oraya döndürürüz ve yine sizi yeni baştan oradan çıkarırız"[459] diye vaad etmiştim" diye buyurur.

Kendisini mezara getirenlerin dönüp giderken ayak seslerini işitir bir hâlde iken sorgu melekleri yanma girerek onu; "Hey adam! Rabbin kim, dinin nedir, Peygamberin kim?" diye sorarlar.

O da; "**Rabbim Allah, dinim İslâm ve Peygamberim Hz. Muhammed (s.a.v)'dir**" diye cevap verir. Sual sırasına ona oldukça sert davranırlar, ama bu onun karşılaşacağı son imtihan olur. Soruların cevabını verince "Doğru söylüyorsun" diye bir ses işitilir. İşte Ulu Allah (c.c);

يُثَبِّتُ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِى الْاٰخِرَةِ

وَيُضِلُّ اللّٰهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللّٰهُ مَا يَشَٓاءُ ﴿ اِبْرٰهِيمَ ؛ ٢٧ ﴾

"**Allah dünyada da âhirette de iman edenleri, sabit sözde** (kelime-i şahadette) **sebat ettirir, zalimleri de şaşırtır. Allah dilediğini yapar"** âyeti ile bu hadiseye işaret etmektedir.[460]

Arkasından yanına güzel yüzlü has kokulu, alımlı elbiseli biri girerek ona; "**Allah'ın rahmeti ve ebedî nimetlerinin bulunduğu cenneti sana müjdeler olsun!"** der. Ölü olan; "**Allah seni de hayırla müjdelesin, kimsin sen?"** diye sorar. Yeni gelen der ki; "**Senin iyi amelin. Allah'a yemin ederek söylüyorum ki, senin ibadet işlemeye nasıl can attığını, buna karşılık günah işlemeye karşı nasıl gönülsüz davrandığını iyi biliyorum. O yüzden Allah da sana iyilik verdi."**

Arkasından; "**Onun altına bir cennet yatağı serin ve mezarından**

[459] Tâ-hâ sûresi; 55
[460] İbrahim sûresi; 27

cennete bir kapı açın" diye bir ses gelir. Gelen emir uyarınca altına bir cennet yatağı serilerek yattığı yerden cennete bir kapı açılır. Bunun üzerine o der ki; **"Allah'ım! Kıyamet gününü çabuklaştır da bir an önce çoluk-çocuğuma kavuşayım."**

Kâfir ise dünyadan ayrılıp, âhirete göç etmeye yönelince yanına kaba ve sert görünüşlü bir grup melek girer. Ellerinde ateşten elbiseler ile katrandan iç çamaşırları vardır, hemen çevresini sararlar.

Son nefesini verince gerek gökle yer arasında ve gerekse gökteki bütün melekler ona lânet okurlar. Ruhuna karşı bütün gök kapıları kilitlenir, hiçbir gök kapısı ruhuna yol vermek istemez, bu yüzden yukarıya çıkan ruhu yarı yoldan geri çevrilir. Ve "Ya Rabbi, falan kulunu ne gök ve ne de yer kabul etmiyor" diye duyurulur.

Bunun üzerine Ulu Allah (c.c); "Geri götürerek ona hazırladığım azapları gösterin. Çünkü ben ona; **"Sizi topraktan yarattık, oraya döndürürüz ve yine yeni baştan oradan çıkarırız"** diye vaad etmiştim" buyurur.

Kendisini geri getirip mezarına bırakanların ayak sesleri henüz kaybolmadan sual meleklerinin **"Hey adam, Rabbin kim, dinin nedir, peygamberin kimdir?"** soruları ile karşılaşır. Sorulara; **"Bilmiyorum!"** diye karşılık verince sorgu meleklerinden **"Bilmen gerekirdi"** diye karşılık alır.

Arkasından yanına çirkin yüzlü, pis kokulu ve çirkin elbiseli biri girer, ona; "Allah'ın gazabı ve daimi acı azabı sana müjdeler olsun!" der.

Bunun üzerine o yeni gelene "Allah belâm versin kimsin sen" diye sorar. Yeni gelen der ki; **"Senin kötü amelin. Allah'a yemin ederek söylüyorum ki, sen günah işlemeye can atar, buna karşılık ibadet işlemeye karşı gönülsüz davranırdın. Şimdi Allah cezanı verdi."**

O da; **"Allah senin de belânı versin!"** diye cevap verir. Daha sonra karşısına sağır, kör ve dilsiz bir azap meleği dikilir. Elinde insanlar ile cinler bir araya gelseler kaldıramayacakları kadar ağır ve üzerine indirilebileceği bir dağı bile altında ezip toprağa çevirebilecek olan demir bir topuz vardır. Topuzla ona bir darbe indirince altında ufalanarak toz olur. Sonra yeniden can gelir, alnına bir topuz darbesi daha indirilir. Darbeler arasında kopardığı feryadı insanların ve cinlerin dışında kalan bütün yeryüzü canlıları duyar.

Arkasından "Onun altına iki ateş tabakası serin ve yattığı yerden cehenneme bir kapı açın" diye bir ses duyulur. Bunun üzerine altına iki ateş tabakası serilerek kabrinden cehenneme bir kapı açılır."[461]

[461] Ebu Davud ve Hakim rivayet etmiştir.

Muhammed İbn-i Ali (r.a) der ki; "Her ölüye, gerek iyi amelleri ve gerekse kötü amelleri mutlaka gösterilir, iyilikleri karşısında gözleri dikilir, kötülükleri karşısında da başını öne eğer."

Ebu Hureyre'nin (r.a) rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Mümin ölmek üzere iken bir grup melek, yanlarına misk ve reyhanlı bir ipek parçası ile ona gelirler, ruhu hamurdan kıl çeker gibi çıkarılır. Ona; *"Ey huzura ermiş, tatmin olmuş ruh! Sen Rabbi'nden ve Rabbin de senden hoşnut olarak Allah'ın ululuk ve kerametine çık"* denir.

Ruhu çıkarılınca meleklerin yanındaki misk ve reyhana konarak ipek parçasına sarılır ve *"İlliyyûn"*a gönderilir.

Kâfir ölmek üzere iken bir grup melek, yanlarına içinde yanar ateş parçası bulunan bir bez parçası ile ona gelir, ruhu hoyratça çıkarılırken ona; "Ey pis ruh! Sen Rabbi'nden uzak ve Rabbi'nin gazabı üzerinde olarak O'nun azap ve ezasına çık denir. Çıkarılan ruhu meleklerin getirdiği ve harıl harıl yanan bu ateş parçası üzerine konarak bez parçasına sarılır ve *"Siccin"*e gönderilir."

Muhammed İbn-i Kâ'b-ül Kurazî (r.a);

حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَ اَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ ۞ لَعَلّٓى اَعْمَلُ

صَالِحًا فٖيمَا تَرَكْتُ كَلَّا ﴿الْمُؤْمِنُونَ ؛ ١٠٠-٩٩﴾

"Nihayet onlardan birine ölüm gelince;

"Ey Rabbim, beni geri gönder de terk ettiğim konularda iyi amel işleyeyim" der." meâlindeki âyeti yorumlarken der ki; "Allah böyle diyen kula; "Ne istiyorsun, arzun nedir? Mal biriktirmek, ağaç dikmek, bina yapmak ve nehir yatakları açmak için mi yeniden dünyaya dönmek istiyorsun?" diye sorar.[462]

Kul; "Hayır, ihmal ettiğim hususta da iyi amel işlemek için geri dönmek istiyorum" diye cevap verir.

Fakat Ulu Allah (c.c) bu dileğe karşılık;

اِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَٓائِلُهَا ﴿الْمُؤْمِنُونَ ؛ ١٠٠﴾

"Hayır, hayır. O sadece kendinin söylediği boş bir sözdür" diye cevap verir.[463]

[462] Mü'minûn sûresi; 99-100
[463] Mü'minûn sûresi; 100

Yani bu kimseler, bu sözü ölmek üzere iken mutlaka söylerler, fakat reddedilirler.

Ebu Hureyre'nin (r.a) rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْمُؤْمِنُ فِى قَبْرِهِ فِى رَوْضَةٍ خَضْرَاءَ، وَيَرْحَبُ لَهُ فِى قَبْرِهِ سَبْعُونَ ذِرَاعًا، وَيُضِىءُ حَتّٰى يَكُونَ كَالْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ، هَلْ تَدْرُونَ فِى مَاذَا اُنْزِلَتْ ﴿فَاِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا﴾؟ قَالُوا؛ اَللّٰهُ وَرَسُولُهُ اَعْلَمُ، قَالَ؛ فِى عَذَابِ الْكَافِرِ فِى قَبْرِهِ، يُسَلَّطُ عَلَيْهِ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ تِنِّينًا. هَلْ تَدْرُونَ مَا التِّنِّينُ؟ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ حَيَّةً، لِكُلِّ حَيَّةٍ سَبْعَةُ رُؤُوسٍ، يَخْدِشُونَهُ وَيَلْحَسُونَهُ وَيَنْفُخُونَ فِى جِسْمِهِ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ.

"Müminin mezarı yeşil bir bahçedir ve yetmiş arşın boyu genişliğindedir. Ayın on dördüncü gecesi gibi aydınlatılır.

"Onun için sıkıntılı bir hayat vardır" (Tâ-hâ; 124) âyeti kim hakkında indirildi, biliyor musunuz? Oradakiler; **"Allah ile O'nun Resulü bilir"** deyince Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurdu; **"Bu âyet kabirdeki kâfirin çekeceği azabı anlatmaktadır. Üzerine doksan dokuz Tinnin musallat edilir.**

Tinnin ne demektir bilir misiniz? Doksan dokuz yılan demektir. Her yılanın yedi başı vardır hepsi onu ısırır, yalar ve vücuduna nefes üfler. Bu hâl kabirden kalkıncaya kadar devam eder."

Sayının doksan dokuz olarak belirtilmesine şaşmamalı. Çünkü bu yılan ve akreplerin sayısı kibir, riyâ, kıskançlık, dargınlık, kin ve benzeri kötü huyların sayısı kadardır. Çünkü bunların sayılı asılları vardır. Sonra kötü huylar bu asıllardan sayılı dallara ve her daldan çeşitli budaklara ayrılırlar. İşte bu sıfatlar asıl mahvolma sebebidir ki, bunlara mühlikat denilir. Bunlar aynen akrep ve yılanlara dönüşürler.

Kuvvetlileri yedi başlı doksan dokuz yılan kadar ısırır, zayıfı da akrep gibi sokar, ikisi arasında kalanlar da bildiğimiz yılan gibi ısırır.

Kalp gözü açık, basiret sahipleri gerek bu mahvedici ana gövdeleri ve gerekse bu gövdelerden çıkan dalları görürler. Fakat bunların sayısını ancak Nübüvvet Nuru ile bilinir. Bu çeşit haberlerin gerçek bir dış yüzü ve gizli bir iç yüzü basiret sahiplerine bunlar açıktır. Bu çeşit haberlerin mahiyetini kavramakta güçlük çekenler, bunların dış yüzünü inkâr etmemelidirler. Tersine imanın en alt basamağı, doğrulayıp teslim olmaktır.

KIRK ALTINCI BÖLÜM

İLM'ÜL YAKİN, AYN'EL YAKİN VE ARZ GÜNÜ SUAL

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ﴿التَّكَاثُر ؛ ٥﴾

"Hayır, hayır. Kesinlikle bir bilmiş olsanız."[464]

Yani kıyametin içyüzünü kesinlikle bilseniz, sayı çokluğu ile böbürlenmeden vazgeçer, size yarayacak davranışlar işlerdiniz. Zararlı davranışlardan sakınırdınız. Ve kıyamet günü varlıkla sayı çokluğu ile övünmenin hiçbir faydası olmadığını Peygamberler gibi kesinlikle bilseniz varlıkla ve sayı çokluğu ile böbürlenmezdiniz.

لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ﴿التَّكَاثُر ؛ ٦﴾

"Mutlaka cehennemi göreceksiniz."[465]

Ulu Allah (c.c) yemin ediyor ki, kıyamet günü ateşi ve onun şiddetini kendi gözünüzle göreceksiniz.

ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ ﴿التَّكَاثُر ؛ ٧﴾

"Sonra da onu (cehennemi) **mutlaka kesin müşahede ile göreceksiniz."**[466]

Yani cehennemi, hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde gözleriniz ile görecek, müşahede edeceksiniz.

Acaba **"İlm'ül Yakîn** (kesin bilgi ile **"Ayn'el Yakîn** (kesin müşahede)" arasında ne fark vardır? denilirse şöyle cevap verilmiştir;

"İlm'ül Yakîn" peygamberlerin nübüvvet sayesinde sahip olduğu bilgidir. **Ayn'el Yakîn** de meleklerin bilgisidir. Çünkü onlar cenneti, cehennemi, Levhi, kalemi, Arş'ı, Kürsî'yi açıkça müşahede ediyorlar, o yüzden bu sayılan konular hakkında onların bilgisi ayn-el yakin oluyor.

---

[464] Tekâsür sûresi; 5
[465] Tekâsür sûresi; 6
[466] Tekâsür sûresi; 7

Bu konuda şöyle de diyebilirsin; "İlm'ül Yakîn" yaşayanların ölüm ve mezarları hakkındaki bilgisidir. Çünkü onlar ölülerin kabirlerde olduklarını bilirler, ama durumlarının nice olduğunu bilmezler. Ayn'el Yakîn de ölüm ve kabirler hakkında bizzat ölülerin bilgisidir.

Çünkü gerek bir cennet bahçesi olarak ve gerekse bir cehennem çukuru olarak kabirleri yakından müşâhede etmişlerdir.

Şöyle de düşünülebilir; "İlm'ül Yakîn" kıyamet hakkında dünyada iken edinilen bilgidir. Ayn-el Yakîn" de bütün korkunçlukları ile kıyameti müşâhede etmektir.

Yahut da şöyle denebilir; "İlmü'l Yakîn" cennet ve cehennem hakkında edinilen ön bilgidir. "Ayn'el Yakîn" de cennet ve cehennemi doğrudan doğruya görmektir.

ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ﴾ التَّكَاثُرُ ؛ ٨ ﴿

"Sonra o gün mutlaka nimetlerden sorguya çekileceksiniz."[467]

Âyetinden murat; Kıyamet gününde dünya nimetlerinden mutlaka sorulacaksınız, bunlar beden, kulak, göz ile kazançlar; yiyecekler, içecekler ve saire olup bunların şükrünü yaratanlarına eda ettiniz mi ona şükranda mı bulundunuz, küfranı nimette mi diye sorulacaklardır demektir.

İbn-i Ebu Hatim ve İbn-i Merduye, Zeyd İbn-i Eslem'den o da babasından (Allah hepsinden razı olsun) rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) **"Tekâsür"** sûresini okuyarak şu şekilde yorumlamıştır.

اَلْهٰيكُمُ التَّكَاثُرُ ❁ حَتّٰى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ❁ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ❁ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ❁ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ❁ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ❁ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ ❁ ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ﴾ التَّكَاثُرُ ؛ ٨-١ ﴿

"Sizi sayı çokluğu ile böbürlenmek şaşırttı, (ibadetten alıkoydu)." Hatta **"Mezarları bile ziyaret ettiniz bundan murat size ölüm gelinceye kadar"** demektir.

"Hayır, hayır öğreneceksiniz." (Yani kabirlerimize girerseniz) öğrenebilirsiniz.

---

[467] Tekâsür sûresi; 8

"Sonra yine hayır hayır öğreneceksiniz" Bu âyette buyuruyor ki (kabirlerinizden çıkıp mahşere varırsanız)" anlayacaksın.

"Hayır hayır ilmi yakinde bir bilseniz" buyuruyor ki (Rabbimizin huzurunda amellerinize vâkıf olsanız).

"Mutlaka Cahim'i göreceksiniz" Bunun sebebi; **"Çünkü Sırat cehennemin ortasından geçecektir. Kimi geçip kurtularak kimi böbürlenerek kurtulacak kimi de cehennem ateşine düşecektir."**

"Sonra o gün mutlaka nimetlerden sorguya çekileceksiniz" (Yani karnınızın doymasından, soğuk sulardan evlerin sağladığı gölgelerden yaratılıştaki dengeden ve uykunun verdiği lezzetten sorguya çekileceksiniz)"

Hz. Ali (k.v) der ki; "Dünya nimetinden maksat, vücut sağlığıdır. Buğday ekmeği yiyen, soğuk Fırat suyundan içen ve oturulabilir bir evi olan kimsenin bu varlıkları, soruşturma konusu olacak olan nimetlerdir."

Ebu Kilâbe'nin (r.a) rivâyet ettiğine göre; "Sonra o gün mutlaka nimetleri hakkında hesaba çekileceksiniz" mealindeki âyet inince Peygamberimiz (s.a.v); **"Âyetin kastettiği kimseler ümmetimin içinden yağ ile balı karıştırıp yiyenlerdir"** diye buyurmuştur.

İkrime (r.a)'nin rivâyet ettiğine göre; "Yukarıdaki âyet inince sahabîler; "Ya Resulullah, biz hangi nimetin içindeyiz. Biz ancak arpa ekmeği ile karnımızı yarım yamalak doyurabiliyoruz" dediler.

Bunun üzerine Ulu Allah (c.c) Peygamberine bildirdi ki;

اَلَيْسَ تَحْتَذُونَ النِّعَالَ وَتَشْرَبُونَ الْمَاءَ الْبَارِدَ؟ فَهٰذَا مِنَ النَّعِيمِ.

"Onlara söyle; Ayağınıza nalın giymiyor musunuz, soğuk sular içmiyor musunuz? İşte bunlar birer nimettir."

Tirmizi ve diğer ana hadis kaynaklarına göre **"Tekâsür"** sûresi inip Peygamberimiz (s.a.v) de onu; **"O gün mutlaka nimetlerden sorguya çekileceksiniz"** mealindeki sonuncu âyetine kadar okuyunca sahabîler; "Ya Resulullah! Biz hangi nimetten sorguya çekileceğiz ki? Elimizdeki ancak kara renkli yani su ve hurma var. Kılıçlarımız boyunlarımızda ve düşman yanı başımızda. Buna göre hangi nimetten sorguya çekileceğiz ki?" derler. Peygamberimiz (s.a.v) de onlara bu olacaktır diye cevap verir.

Ebu Hureyre'nin (r.a) rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ اَوَّلَ مَا يُسْأَلُ الْعَبْدُ عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ النَّعِيمِ اَنْ يُقَالَ لَهُ: اَلَمْ نُصِحَّ لَكَ جِسْمَكَ وَنُرْوِكَ مِنَ الْمَاءِ الْبَارِدِ؟

"Kıyamet günü, kulun dünya nimetlerinden ilk sorguya çekilmesi kendinin biz sana vücut sağlığı vermedik mi, seni soğuk suya kandırmadık mı?" denilmek suretiyle olacaktır."

Müslim ve başkalarının rivâyetine göre Ebu Hureyre (r.a) der ki; "Peygamberimiz (s.a.v) bir gün evinden çıkmış, yolda yürürken Ebu Bekir ve Ömer (r.anhuma) ile karşılaşmış. Onlara; "Bu saatte niye evlerinizden çıktınız?" diye sormuş. Onlar da; "Ya Resulullah! Acıktık da ondan" diye cevap vermişler. Peygamberimiz (s.a.v) de onlara; "Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederek söylüyorum ki, ben de o yüzden sokağa çıktım. Haydi, kalkın bakalım" buyurmuş.

Her ikisi de O'nunla birlikte kalkıp yola koyulmuşlar. Ensar'dan bir sahabînin evine varmışlar adam evde yoktur. Evin kadını Peygamberimizi görünce "Hoş geldiniz, buyurunuz!" demiş.

Peygamberimiz (s.a.v); "Filan nerede?" diye ev sahibi ensâri'yi sorar. Kadın; "Bize içecek su aramaya çıktı" der. O sırada adam da çıkagelir. Peygamberimiz (s.a.v) ile arkadaşlarını görünce; "Elhamdülillah, bugün ne kıymetli misafirler buldum" der.

Derhal koşarak onlara karışık hurma dolu bir çanak getirir; "Bundan yiyedurun" der ve eline bıçağı alır, Peygamberimiz (s.a.v) ona; "Sakın süt veren koyun kesme" der. Adam onlara koyun keser. Hem koyunun etinden ve hem de o karışık hurmalardan yerler, içerler. Karınları doyup soğuk suya da kanınca Peygamberimiz (s.a.v) Ebu Bekir ile Ömer'e; "Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederek söylüyorum ki, kıyamet günü bu nimetten dolayı hesaba çekileceksiniz" buyurur.

KIRK YEDİNCİ BÖLÜM

ALLAH'I ZİKRETMENİN FAZİLETİ

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

فَاذْكُرُونِى اَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِى وَلاَ تَكْفُرُونِ ﴿ الْبَقَرَةِ ؛ ١٥٢ ﴾

"Siz beni anın ki, ben de sizi anayım. Bana şükredin, sakın nankörlük etmeyin."[468]

Sabit-ül Bünnanî (r.a) der ki; "Ben Rabbimin beni ne zaman anacağını biliyorum." Dinleyenler bu söz karşısında irkilerek; "Bunu nasıl biliyorsun?" diye sorarlar. Sabit-ül Bünnanî; "Ben O'nu ne zaman anarsam o da beni o zaman anar" diye karşılık verir.

Yine Ulu Allah (c.c) buyurur ki;

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا اللهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿ الْاَحْزَابِ ؛ ٤١ ﴾

"Ey iman edenler Allah'ı sık sık anın."[469]

Yine Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

فَاِذَا اَفَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدٰيكُمْ ﴿ الْبَقَرَةِ ؛ ١٩٨ ﴾

"Arafat'tan indiğimiz zaman Allah'ı "Meş'arul-haram"da anın. O size nasıl hidâyet verdiyse siz de O'nu zikredin."[470]

Yine Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

فَاِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللهَ كَذِكْرِكُمْ اٰبَآءَكُمْ اَوْ اَشَدَّ ذِكْرًا ﴿ الْبَقَرَةِ ؛ ٢٠٠ ﴾

"Hac görevlerinizi bitirince atalarınızı andığınız kadar hatta daha hararetli bir dil ile Allah'ı anınız."[471]

---

[468] Bakara sûresi; 152
[469] Ahzab sûresi; 41
[470] Bakara sûresi; 198
[471] Bakara sûresi; 200

Yine Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

اَلَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللّٰهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلٰى جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِى خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلاً سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿ اٰلِ عِمْرَانِ ؛ ١٩١ ﴾

"Bu derin düşünceliler ayakta, oturarak ve yanları üstü uzanmışlarken Allah'ı anarlar ve "Ey Rabbimiz, sen bütün bu varlıkları boşuna yaratmadın, seni böyle bir isnattan tenzih ederiz, o hâlde bizi cehennem azabından koru" diyerek göklerin ve yerin yaratılışı hakkında enine boyuna düşünceye dalarlar."[472]

Yine Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

فَاِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلاَةَ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلٰى جُنُوبِكُمْ ﴿ النِّسَآءِ ؛ ١٠٣ ﴾

"Namazı kılınca ayakta, oturuyorken ve yan üstü uzanmışken Allah'ı anınız."[473]

İbn-i Abbas (r.a) yukarıdaki âyeti tefsir ederken; **"Yani gece gündüz denizde karada, evde yolda, varlıkta darlıkta, sağlıkta hastalıkta, gizli açık her zaman ve her yerde Allah'ı anınız."** der.

وَلاَ يَذْكُرُونَ اللّٰهَ اِلاَّ قَلِيلاً ﴿ النِّسَآءِ ؛ ١٤٢ ﴾

Ulu Allah münafıkları **"Allah'ı çok az anarlar"**[474] diye kınamaktadır.

Yine Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِى نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ وَلاَ تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ ﴿ اَلْاَعْرَافِ ؛ ١٤٢ ﴾

"Rabbini, içinden yalvararak ve çekinerek, yüksek sesle konuşmayarak sabah-akşam an da gafillerden olma."[475]

Yine Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُ ﴿ اَلْعَنْكَبُوتِ ؛ ٤٥ ﴾

---

[472] Âl-i İmran sûresi; 191
[473] Nisa sûresi; 103
[474] Nisa sûresi; 142
[475] A'raf sûresi; 205

"Allah'ı zikretmek, hiç şüphesiz en büyük ibadettir."[476]

İbn-i Abbas (r.a) yukarıdaki âyet hakkında der ki; **"Bu âyeti iki türlü anlamak mümkündür;**

1- Allah'ın sizi anması, sizin O'nun anmanızdan daha önemlidir.

2- Allah'ı anmak, geride kalan her türlü ibadetten üstündür."

Buna dair daha birçok âyetler vardır.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

ذَاكِرُ اللّٰهِ فِى الْغَافِلِينَ كَالشَّجَرَةِ الْخَضْرَاءِ فِى وَسَطِ الْهَشِيمِ.

"Gafiller arasında Allah'ı anan kimse, kuru otlar arasındaki yeşil otlar gibidir."[477]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

ذَاكِرُ اللّٰهِ فِى الْغَافِلِينَ كَالْمُقَاتِلِ بَيْنَ الْفَارِّينَ.

"Gafiller arasında Allah'ı anan kimse, cephe kaçakları arasındaki savaşçı gibidir."[478]

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

يَقُولُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ؛ اَنَا مَعَ عَبْدِى مَا ذَكَرَنِى وَتَحَرَّكَتْ شَفَتَاهُ بِى.

"Ulu Allah şöyle buyurur; Beni andığı sürece, dudakları benim adıma kıpırdadıkça ben kulum ile birlikteyim."[479]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Kulun işlediği ameller içinde, ona Allah'ın azabından en kurtarıcı olanı, Allah'ı anmaktır" Sahabîler; **"Cihad da mı bunun ayarında değil"** diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v) onlara;

وَلاَ الْجِهَادُ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ اِلاَّ اَنْ تَضْرِبَ بِسَيْفِكَ حَتَّى يَنْقَطِعَ، ثُمَّ تَضْرِبَ بِهِ حَتَّى يَنْقَطِعَ، ثُمَّ تَضْرِبَ بِهِ حَتَّى يَنْقَطِعَ.

"Düşmana vura vura kılıcın kırıldıktan sonra yine bir kılıcı vura vura kırmak ve bir üçüncü kılıcı yine düşmanla vuruşa vuruşa kırmak durumu dışında cihad bile onun ayarında değildir." der.[480]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

---

[476] Ankebut sûresi; 45

[477] Tirmizî, Nevâdiru'l-Usûl 2/161

[478] Bezzâr, Müsned 1759; Taberânî, Kebîr 9797; Beyhakî, Şuabü'l-İman 567

[479] İbn Hibban, Sahih 815, Mevârid 2316; Beyhakî, Şuabü'l-İman 509

[480] İbn Mâce 3790; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 5644

مَنْ اَحَبَّ اَنْ يَرْتَعَ فِي رِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَلْيُكْثِرْ ذِكْرَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ.

"Cennet bahçelerinde gezinmek isteyen kimse Ulu Allah'ı sık sık ansın."[481]

Peygamberimiz (s.a.v)'e; **"En faziletli amel nedir?"** diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v);

اَنْ تَمُوتَ وَلِسَانُكَ رَطْبٌ بِذِكْرِ اللهِ تَعَالَى عَزَّ وَجَلَّ.

"Allah'ı anan dilin kurumadan can vermendir." diye cevap verdi.[482]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَصْبِحْ وَاَمْسِ وَلِسَانُكَ رَطْبٌ بِذِكْرِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ.

"Sabah-akşam Allah'ın adını an ki, sabah ve akşama günahsız giresin."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَصْبِحْ وَاَمْسِ وَلِسَانُكَ رَطْبٌ بِذِكْرِ اللهِ تُصْبِحُ وَتُمْسِي وَلَيْسَ عَلَيْكَ خَطِيئَةٌ.

"Sabah akşam Allah'ın adını dilden düşürmemek, Allah yolunda düşman ile vuruşurken kılıç kırmak ve malı cömertçe dağıtmaktan daha faziletlidir."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَقُولُ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى؛ اِذَا ذَكَرَنِي عَبْدِي فِي نَفْسِهِ ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي، وَاِذَا ذَكَرَنِي فِي مَلَإٍ ذَكَرْتُهُ فِي مَلَإٍ خَيْرٍ مِنْ مَلَإِهِ، وَاِذَا تَقَرَّبَ مِنِّي شِبْرًا تَقَرَّبْتُ مِنْهُ ذِرَاعًا، وَاِذَا تَقَرَّبَ مِنِّي ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ مِنْهُ بَاعًا، وَاِذَا مَشَى اِلَيَّ هَرْوَلْتُ اِلَيْهِ.

"Ulu Allah (c.c) buyuruyor; Kulum beni içinden anınca ben onu içimden anarım. Beni kalabalık arasında anarsa ben de onu daha hayırlı bir kalabalık içinde anarım. Bana bir karış yaklaşırsa ben de ona bir dirsek boyu yaklaşırım. Bana bir dirsek boyu yaklaşırsa ben de o-

---

[481] İbn Ebî Şeybe, Musannef 6/58 (2947); Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/75

[482] İbn Hibban, Mevârid 2318; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 165

na bir kulaç yaklaşırım. Bana doğru yürüyünce ben ona doğru koşa koşa giderim."[483]

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ فِى ظِلِّهِ يَوْمَ لاَ ظِلَّ اِلاَّ ظِلُّهُ. رَجُلٌ ذَكَرَ اللّٰهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ.

"Yedi kimse var ki, Allah, başka hiçbir gölgenin bulunmadığı günde onları Arş'ının gölgesi altına alır.

Bu yedi kimseden biri, yalnız başına iken Allah'ı anarak O'nun korkusu ile gözleri yaşarandır."[484]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلاَ أُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرِ اَعْمَالِكُمْ، وَاَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِيكِكُمْ، وَاَرْفَعُهَا فِى دَرَجَاتِكُمْ، وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ اِعْطَاءِ الْوَرِقِ وَالذَّهَبِ، وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ اَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ، فَتَضْرِبُونَ اَعْنَاقَهُمْ وَيَضْرِبُونَ اَعْنَاقَكُمْ؟.

"Beni iyi dinleyin. Size amellerinizin en hayırlısını, Rabbinizin katında en temiz olanı, size en yüksek derece kazandıranı, kâğıt ve altın para dağıtmaktan sizin için daha hayırlı olanı, düşman ile karşılaşıp onun boynunu vurmaktan veya boynunuzu ona vurdurup şehit olmaktan sizin hesabınıza daha faydalı olanı size söyleyeyim mi?"

Sahabîler; **"Bu amel nedir, ya Resulullah?"** diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v);

ذِكْرُ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ دَائِمًا.

"Allah'ı dilden düşürmemektir" diye cevap verir.[485]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ؛ مَنْ شَغَلَهُ ذِكْرِى عَنْ مَسْأَلَتِى اَعْطَيْتُهُ اَفْضَلَ مَا أُعْطِى السَّائِلِينَ.

"Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor; Beni anmaktan benden bir şey istemeye fırsat bulamayanlara, isteyenlere en değerli bağışı sunarım."

---

483 Müttefekun Aleyh, Buharî, 6970; Müslim, 2674
484 Müttefekun Aleyh, Buharî, 629; Müslim, 1031
485 Elbani, Sahihu'l-Câmi 2629

Fudayl (r.a) der ki; "Öğrendiğime göre Ulu Allah (c.c) şöyle buyurur; Ey kulum, beni sabahtan sonra bir saat ve akşamdan sonra bir saat anarsan, ikisi arasında geçen zaman parçalarında sana kâfiyim."

Âlimlerden biri der ki; "Ulu Allah (c.c) şöyle buyurur; Kalbine nazar atfettiğim zaman benim zikrimin orada baskın olduğunu gördüğüm kulun bütün karar ve davranışlarına yön vermeyi üzerime alır, onun sözdaşı ve yakını olurum."

Hasan-ül Basrî (r.a) der ki; "Allah'ı anmak iki türlüdür; Birincisi, Allah ile aranda kalacak şekilde gizli olarak O'nu anmandır. Zikrin bu çeşidi, ne kadar güzel ve üstün derecelidir;

"Bundan daha değerlisi de Allah'ı, O'nun haram kıldıkları ile karşılaşınca anmaktır."

Rivâyete göre Allah'ın adını ananlardan başka herkes susuzluk içinde dünyadan ayrılır.

Muaz İbn-i Cebel (r.a) der ki; **"Cennetlikler sadece Allah'ı anmadan geçirdikleri bir saate hayıflanırlar."**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا جَلَسَ قَوْمٌ مَجْلِسًا يَذْكُرُونَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ اِلاَّ حَفَّتْ بِهِمُ الْمَلاَئِكَةُ، وَغَشِيَتْهُمُ الرَّحْمَةُ، وَذَكَرَهُمُ اللهُ تَعَالٰى فِيمَنْ عِنْدَهُ.

"Bir araya gelerek Allah'ın adını anan kimselerin melekler çevresini kuşatır, onları rahmet bürür ve Allah da onları yanındakiler arasında anar."[486]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا مِنْ قَوْمٍ اِجْتَمَعُوا يَذْكُرُونَ اللهَ تَعَالٰى لاَ يُرِيدُونَ بِذٰلِكَ اِلاَّ وَجْهَهُ، اِلاَّ نَادَاهُمْ مُنَادٍ مِنَ السَّمَآءِ؛ قُومُوا مَغْفُورًا لَكُمْ قَدْ بُدِّلَتْ لَكُمْ سَيِّئَاتُكُمْ حَسَنَاتٍ.

"Bir araya gelerek Allah'ın rızasından başka hiçbir şey beklemeden O'nun adını ananlara gökten; *"Günahlarınız bağışlanmış olarak kalkınız, kötülükleriniz iyiliklere dönüştürülmüştür"* diye seslenilir."[487]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

[486] İbn Mâce, 3791; İbn Hibban, Sahih 855; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 5608
[487] İbn Ebî Şeybe, Musannef 29477; Ebu Ya'lâ, Müsned 4141; Beyhakî, Şuabü'l-İman 534

مَا قَعَدَ قَوْمٌ مَقْعَدًا لَمْ يَذْكُرُوا اللهَ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى فِيهِ، وَلَمْ يُصَلُّوا عَلٰى النَّبِيِّ اِلاَّ كَانَ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً يَوْمُ الْقِيَامَةِ.

"Bir yerde oturup da Allah'ın adını anmayan ve Peygamberine salât-ü selâm getirmeyen bir grup, kıyamet günü bu davranışı karşısında hayıflanmak zorunda kalır."[488]

Hz. Davud (a.s) Ulu Allah (c.c)'a şöyle dua eder; **"Allah'ım! Beni senin adını ananların meclisinden geçip gafillerin arasına katılmaya giderken görünce ayağımı kır, bu bana tarafından bağışlanmış bir nimet olur."**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْمَجْلِسُ الصَّالِحُ يُكَفِّرُ عَنِ الْمُؤْمِنِ اَلْفَىْ اَلْفِ مَجْلِسٍ مِنْ مَجَالِسِ السُّوءِ.

"İyi bir toplantıya katılmak, müminin iki milyon kötü toplantıda kazandığı günahı giderir."

Ebu Hureyre (r.a) der ki; "Gök halkı içinde Allah'ın adı anılan kimselerin evlerini yıldızları birbirlerine gösterir gibi gösterirler."

Süfyan İbn-i Üyeyne (r.a) der ki; "Müminler bir araya gelip Allah'ın adını andıkları zaman gerek şeytan ve gerekse dünya onların yanından kaçar. Şeytan dünyayı; "Görüyor musun, ne yapıyorlar?" diye hayıflanır. Fakat dünya şeytana; "Bırak yapsınlar, yoruldukları zaman teker teker hepsini enselerinden tutup sana getiririm" diye karşılık verir.

Ebu Hureyre (r.a) bir gün çarşıya girer ve "Peygamberimiz (s.a.v)'in mirası camide bölüşülürken sizi burada görüyorum" der. Bu sözleri duyan esnaf ve halk çarşıyı pazarı bırakıp camiye koşuşurlar, fakat bölüşülen bir miras göremezler.

Bunun üzerine Ebu Hureyre (r.a)'ye; "Biz camide bölüşülen bir miras göremedik" derler. Ebu Hureyre onlara; "Peki, ne gördünüz?" diye sorar. Onlar da; **"Allah'ın adını anan ve Kur'ân okuyan kimseler gördük"** derler. Ebu Hureyre onlara; **"İşte Peygamberimizin mirası budur"** diye karşılık verir.

Ameş'in Ebu Salih'ten, onun da Ebu Hureyre ve Ebu Hudrî'den (r.anhuma) rivâyet ettiklerine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

---

[488] Ahmed b. Hanbel, 9966; İbn Hibban, Sahih 590, 591; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 583

"Allah'ın kulların amellerini yazanlar dışında yeryüzünde devamlı dolaşan bir grup meleği vardır. Bunlar bir araya gelerek Allah'ın adını anan bir mümin grup görünce birbirlerine; "Aradığınız burada, gelin" diye seslenerek bir araya toplanırlar ve gökyüzüne yücelinceye kadar bu grubun etrafını sararak beklerler.

Göğe çıkınca Allah onlara; "Kullarımı ne ile meşgul iken bıraktınız?" diye sorar, onlar da; "Şana hamd ederken, seni noksan sıfatlardan tenzih ederken ve seni yüceltirken yanlarından ayrıldık" diye cevap verirler.

Ulu Allah (c.c); "Peki, onlar beni gördüler mi?" diye sorar, melekler "Hayır" diye cevap verirler. Allah (c.c) onlara; "Peki beni görseler ne yaparlar?" diye sorar. Melekler de; "Seni görselerdi, hamdleri, tespihleri ve seni yüceltmeleri, daha kuvvetli olurdu" diye cevap verirler.

Allah onlara sorar; "Peki hangi şeyden çekinerek bana sığınıyorlar?" Melekler; "Cehennemden" diye cevap verirler. Allah (c.c) onlara; "Cehennemi gördüler mi?" diye sorar. Melekler; "Hayır!" diye cevap verirler. Allah (c.c) onlara; "Peki cehennemi görseler ne yaparlardı?" diye sorar, melekler de; "Cehennemi görseler ondan daha çok kaçınırlar, daha çok nefret ederlerdi" diye cevap yerdi.

Allah (c.c) onlara; "İstedikleri nedir?" diye sorar, melekler; "Cennet" derler. Allah (c.c) onlara; "Peki, hiç gördüler mi?" diye sorar, melekler "Hayır" diye cevap verirler. Allah (c.c) onlara; "Peki, cenneti görmüş olsalardı, davranışları ne olurdu?" diye sorarlar, onlarda; "Eğer cenneti görselerdi, ona karşı daha güçlü bir arzu duyarlardı" derler.

Bunun üzerine Ulu Allah (c.c) meleklere "Sizi şahit tutuyorum ki, onların hepsinin günahlarını bağışladım" der. Melekler; "Aralarında falan kimse de vardı, o zikretmek için değil, başka bir amaçla aralarına katılmıştı" derler. Ulu Allah (c.c); "Onlar öyle bir topluluktur ki, onlar ile birlikte oturan bedbaht olmaz."[489]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ قَالَ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ
وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، كُلَّ يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ

[489] Müslim, 2689; Tirmizî, 3600; Ahmed b. Hanbel, 7417; Ebu Davud Tayâlisî, Müsned 2434

رِقَابٍ، وَكُتِبَتْ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ وَمُحِيَتْ عَنْهُ مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذٰلِكَ، حَتّٰى يُمْسِيَ وَلَمْ يَأْتِ اَحَدٌ بِأَفْضَلَ مِمَّا جَاءَ بِهِ، اِلاَّ اَحَدٌ عَمِلَ اَكْثَرَ مِنْ ذٰلِكَ.

"Gerek benim ve gerekse benden önceki peygamberlerin söylediği en faziletli söz *"Lâ ilâhe illallahu vahdehu lâ şerîke lehu* (Allah'tan başka îlâh yoktur, tektir, ortağı yoktur)" **sözüdür.**

Bir kimse günde yüz kere *"Lâ ilâhe illallahu vahdehu lâ şerike lehül mülkü ve lehulhamdü ve hüve alâ külli şey'in kadir* (Allah'tan başka ilâh yoktur, tektir, ortağı yoktur. Varlığın mülkü O'nundur, hamd O'na mahsustur, o her şeye kadirdir)" derse on köle azat etmiş gibi olur, amel defterine yüz iyilik yazılır ve kötülüklerinin yüz tanesi de silinir, o gün akşama kadar bu sözler onun şeytandan koruyucusu olur. Ondan daha fazla bu sözleri söyleyenlerden başka hiç kimse onun yaptığından daha üstün bir ibadet ile Allah'ın huzuruna gelmez."[490]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا مِنْ عَبْدٍ تَوَضَّأَ فَاَحْسَنَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ رَفَعَ طَرْفَهُ، اِلَى السَّمَآءِ، فَقَالَ؛ اَشْهَدُ اَنْ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، اِلاَّ فُتِحَتْ لَهُ اَبْوَابُ الْجَنَّةِ يَدْخُلُ مِنْ اَيِّهَا شَاءَ.

"Düzgün bir şekilde abdest alıp arkasından başını göğe dikerek "Eşhedü en lâ ilâhe illallahu vahdehu lâ şerike lehu ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve rasûlühü (Allah'tan başka ilâh olmadığına, O'nun tek ve ortaksız olduğuna, Muhammed'in O'nun kulu ve rasulü olduğuna şahadet ederim)" **diyen bir kulun önünde cennetin bütün kapıları açılır ve dilediğinden içeri girer."[491]**

---

[490] Müttefekun Aleyh, Buharî, Kitâbu'd-Daavât 6403; Müslim, Zikir ve Dua 2691

[491] İbn Hibban, Sahih 1050; İbn Huzeyme, Sahih 222

KIRK SEKİZİNCİ BÖLÜM

NAMAZLARIN FAZİLETLERİ

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

إِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا ﴿ النِّسَآءِ ؛ ١٠٣ ﴾

"Hiç şüphesiz namaz, müminler üzerine vakitleri belirli bir farzdır."[492]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

خَمْسُ صَلَوَاتٍ كَتَبَهُنَّ اللّٰهُ عَلَى الْعِبَادِ فَمَنْ جَاءَ بِهِنَّ وَلَمْ يُضَيِّعْ مِنْهُنَّ شَيْئًا اِسْتِخْفَافًا بِحَقِّهِنَّ كَانَ لَهُ عِنْدَ اللّٰهِ عَهْدٌ اَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ وَمَنْ لَمْ يَأْتِ بِهِنَّ فَلَيْسَ لَهُ عِنْدَ اللّٰهِ عَهْدٌ اِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ وَاِنْ شَاءَ اَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ.

"Beş vakit namaz, kullara farz kılınmıştır, önem ve usûlünü hafife almadan, hiçbir yönünü ihmal etmeksizin bu beş vakit namaz farzını yerine getireni cennete koymak, Allah'ın taahhüdüdür. Beş vakit namaz farzını yerine getirmeyenlere karşı ise Allah'ın hiçbir taahhüdü yoktur, dilerse o kimseyi azaba çarptırır, dilerse cennete koyar."[493]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَثَلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ كَمَثَلِ نَهْرٍ عَذْبٍ غَمْرٍ بِبَابِ اَحَدِكُمْ يَقْتَحِمُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ فَمَا تَرَوْنَ ذٰلِكَ يَبْقَى مِنْ دَرَنِهِ قَالُوا لاَ شَيْءَ قَالَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاِنَّ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسَ تُذْهِبُ الذُّنُوبَ كَمَا يُذْهِبُ الْمَاءُ الدَّرَنَ.

[492] Nisa sûresi; 103
[493] Ebu Davud, 1420; Elbânî, Sahihu'l-Câmi, 3243

"Beş vakit namaz birinizin kapısı önünde akan bol ve tatlı sulu bir nehir gibidir. Günde beş sefer böyle bir nehirde yıkanan kimsenin vücudunda kir kalır mı, ne dersiniz?"

Sahabîler; "Öyle kimsenin vücudunda hiçbir şey kalmaz" diye cevap verirler. Peygamberimiz (s.a.v) sözlerine şöyle devam eder;

فَاِنَّ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسَ تُذْهِبُ الذُّنُوبَ كَمَا يُذْهِبُ الْمَآءُ الدَّرَنَ.

"İşte o nehrin suyu vücut kirini nasıl giderirse beş vakit namaz da günahları öyle giderir."[494]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ الصَّلَوَاتِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ مَا اجْتُنِبَتِ الْكَبَائِرُ.

"Namaz, büyük günahlardan sakınmak şartı ile vakit aralarındaki küçük günahları siler."

Nitekim Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

اِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ﴿ هُودْ ؛ ١١٤ ﴾

"İyi ameller kötülükleri giderir."[495]

"Günahları giderir" demek, "Sanki hiç olmamışlar gibi onları ortadan kaldırır" demektir.

Başta Buharî ile Müslim olmak üzere başlıca hadis kaynaklarının İbn-i Mesud'tan (r.a) rivâyet ettiklerine göre bir gün Peygamberimize yabancı bir kadını öpen biri geldi.

Günahını nasıl sildireceğini sorar gibi bir eda içinde durumu Peygamberimize anlattı. Bu sırada;

وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ... ﴿ هُودْ ؛ ١١٤ ﴾

"Gündüzün başı ve sonu ile gecenin ilk saatlerinde namaz kıl. Hiç şüphesiz iyi ameller kötülükleri giderir. Bu, faydalanmasını bilenlere öğüttür" âyeti indi.[496]

Adam; "Ya Resulullah, bu âyet beni mi kastediyor?" diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v);

هِيَ لِمَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ اُمَّتِي.

[494] İbn Mace, 1397; Ahmed b. Hanbel, 518; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 16682
[495] Hûd sûresi; 114
[496] Hûd sûresi; 114

"O ümmetimden kendisi ile amel eden herkes içindir." buyurdu.[497]

Başta Müslim ve Ahmed olmak üzere çeşitli hadis kaynaklarının Ebu Ümame'den (r.a) rivâyet ettiklerine göre adamın biri Peygamberimize gelerek; "Ya Resulullah, bana Allah'ın emrettiği haddi uygula" dedi. Bunu bir iki defa tekrarladı. Peygamberimiz (s.a.v) söylediklerine kulak asmadı.

Az sonra namaz kılındı, namazdan sonra Peygamberimiz (s.a.v); "Hani o adam nerede?" diye sordu, Adam; "İşte, benim" diye cevap verdi. Peygamberimiz (s.a.v) ona; "Düzgün abdest alıp az önce bizim ile birlikte namaz kıldın mı?" diye sordu. Adam "Evet" dedi. Peygamberimiz (s.a.v) ona;

فَإِنَّكَ مِنْ خَطِيئَتِكَ كَيَوْمِ وَلَدَتْكَ اُمُّكَ فَلاَ تَعُدْ.

"O hâlde sen şu anda anandan doğduğun gün gibi günahsızsın, bir daha yapma" dedi.

Bunun üzerine Allah (c.c) Resulüne; **"Gündüzün başı ve sonu ile gecenin ilk saatlerinde namaz kıl. Hiç şüphesiz iyi ameller kötülükleri giderir."**[498] mealindeki âyeti indirdi.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْمُنَافِقِينَ شُهُودُ الْعَتَمَةِ وَالصُّبْحِ لاَ يَسْتَطِيعُونَهُمَا.

"Münafıklar ile aramızda iki açık fark, vardır, onlar sabah ve yatsı namazlarına gelmezler, onlar bunları yerine getiremezler."[499]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ لَقِيَ اللّٰهَ وَهُوَ مُضِيعٌ لِلصَّلاَةِ لَمْ يَعْبَأِ اللّٰهُ بِشَيْءٍ مِنْ حَسَنَاتِهِ.

"Namazı ihmal etmiş olarak Allah'ın huzuruna varanların, Allah diğer iyilikleri ile ilgilenmez."

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلصَّلاَةُ عِمَادُ الدِّينِ، فَمَنْ تَرَكَهَا فَقَدْ هَدَمَ الدِّينَ.

"Namaz, dinin direğidir. Namaz kılmayan dinini yıkmıştır."

Peygamberimiz (s.a.v)'e; **"En faziletli ibadet nedir?"** diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v);

اَلصَّلاَةُ لِمَوَاقِيتِهَا.

"Vakitlerinde kılınan namazlar" diye cevap verir.

---

[497] Müttefekun Aleyh, Buharî, 4410; Müslim, 2763
[498] Hûd sûresi; 114
[499] Beyhakî, Şuabü'l-İman 2856

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ حَافَظَ عَلَى الْخَمْسِ بِإِكْمَالِ طُهُورِهَا وَمَوَاقِيتِهَا، كَانَتْ لَهُ نُورًا وَبُرْهَانًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا حُشِرَ مَعَ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ.

"Eksiksizce temizlenerek beş vakitte namaz kılmaya devam eden kimseye namaz kıyamet günü bir nur ve kılavuz olur. Beş vakit namazı ihmal eden kimse, mahşerde Firavun ve Hâman ile birlikte olur."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مِفْتَاحُ الْجَنَّةِ الصَّلاَةُ.

"Namaz cennetin anahtarıdır."[500]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا افْتَرَضَ اللّٰهُ عَلَى خَلْقِهِ بَعْدَ التَّوْحِيدِ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنَ الصَّلاَةِ، وَلَوْ كَانَ شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْهَا لَتَعَبَّدَ بِهِ مَلاَئِكَتَهُ، فَمِنْهُمْ رَاكِعٌ وَمِنْهُمْ سَاجِدٌ وَمِنْهُمْ قَائِمٌ وَقَاعِدٌ.

"Ulu Allah, Kelime-i Tevhid dışında, kullarına namaz kadar sevdiği bir ibadet farz kılmış değildir. Eğer bundan daha çok sevdiği bir ibadet olsaydı, melekleri onu yaparlardı. Oysaki onların kimi rükûda, kimi secdede, kimi kıyamda ve kimi de kuud hâlindedirler."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ تَرَكَ الصَّلاَةَ مُتَعَمِّدًا فَقَدْ كَفَرَ.

"Bir namazı kasten terk eden kâfir olur."[501]

Yani namazı kasten terk eden kimse, iman kulpundan eli ayrıldığı ve îman direği devirdiği için îmandan çıkmaya yaklaşır. Nitekim herhangi bir şehrin yakınına varan kimse için "Şehre ulaştı" hatta "Şehre vardı" denir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ تَرَكَ الصَّلاَةَ مُتَعَمِّدًا فَقَدْ بَرِئَ مِنْ ذِمَّةِ مُحَمَّدٍ.

"Bir namazı kasten terk eden kimse Muhammed'in zimmetinden sıyrılmıştır."[502]

---

500 Ahmed b. Hanbel, Müsned 14703
501 Taberânî, Evsat 3348; Mervezî, Ta'zim'i Kadri's-Salât 918; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 816
502 Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 1/295

Ebu Hureyre (r.a) der ki; "Kim düzgün abdest alır ve namaz kılmak niyeti ile evinden çıkarsa, amacı namaz olduğu müddetçe o namazdadır. Attığı her iki adımın birine karşılık amel defterine bir sevap yazılır, öbürüne karşılık da bir günahı silinir. Buna göre biriniz ezanı duyunca artık vakit geçirmemesi gerekir. Evi camiye en uzak olanınız, en çok sevap kazananızdır." Ashab; "Niçin ya Hureyre?" diye sorarlar.

Ebu Hureyre de; "Adım sayısının çokluğundan dolayı" diye cevap verir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا تَقَرَّبَ الْعَبْدُ اِلَى اللهِ بِشَيْءٍ اَفْضَلَ مِنْ سُجُودٍ خَفِيٍّ.

"Gizli secde kadar kulu, Allah'a yakın kılan hiçbir ibadet yoktur."[503]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَسْجُدُ اللهَ سَجْدَةً اِلاَّ رَفَعَهُ اللهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْهُ بِهَا سَيِّئَةً.

"Allah için secdeye varan her mümini Allah, onurla bir derece yükseltir ve bir günahını da affeder."[504]

Sahabîlerden biri Peygamberimiz (s.a.v)'e; "Allah'a yalvar da beni senin şefaatine nail olanlardan ve cennette seninle birlikte olanlardan biri eylesin der. Peygamberimiz (s.a.v) de ona;

اَعِنِّى بِكَثْرَةِ السُّجُودِ.

"Çok secde ederek bana yardımcı ol!" diye buyurur.

Belirtildiğine göre kulun Allah'a en yakın bulunduğu hâl, secde hâlidir. Zaten;

وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ ﴿العَلَق ؛ ١٩﴾

"Secde et ki yaklaşasın!"[505] mealindeki âyetin de mânâsı budur.

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِمْ مِنْ اَثَرِ السُّجُودِ ﴿الفَتْح ؛ ٢٩﴾

"Alınlarındaki nişan, secde izindendir."[506]

---

503 Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 6201
504 Müslim, 488; İbn Huzeyme 316; İbn Hibban, Sahih 1735
505 Alâk sûresi; 19
506 Fetih sûresi; 29

Bir yoruma göre buradaki **"nişan"**dan maksat, namaz kılanların alınlarına, secde ederken yerden yapışan toz, toprak gibi şeylerdir. Diğer bir yoruma göre âyetteki **"nişan"**dan maksat, içten dışa vuran huşû nurudur, bu yorum daha doğrudur. Bir başka yoruma göre de söz konusu **"nişan"** kıyamet günü abdestin izi olarak namaz kılanların yüzlerinde belirecek olan parıltıdır.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِذَا قَرَأَ ابْنُ اٰدَمَ السَّجْدَةَ فَسَجَدَ اعْتَزَلَ الشَّيْطَانُ يَبْكِي وَيَقُولُ؛ يَا وَيْلاَهُ اُمِرَ هٰذَا بِالسُّجُودِ فَسَجَدَ فَلَهُ الْجَنَّةُ، وَاُمِرْتُ اَنَا بِالسُّجُودِ فَعَصَيْتُ فَلِيَ النَّارُ.

"Âdemoğlu secde âyeti okuyup arkasından secde edince şeytan bir köşeye çekilip ağlar ve bana yazıklar olsun, şu adam secde etmekle emredildi ve etti, ona cennet verilecektir. Oysa ben secde etmekle emredildiğim hâlde isyan ettiğim için bana cehennem vardır der."[507]

Rivâyet olunduğuna göre Ali İbn-i Abdullah İbn-i Abbas (r.a) günde bin kere secdeye varırdı, bu yüzden ona **"secdeci"** adı verilmişti.

Bildirildiğine göre Halife Ömer İbn-i Abdülâziz (r.a) mutlaka toprak üzerinde secdeye varırdı.

Yusuf İbn-i Esbat (r.a) der ki; **"Ey gençler, cemaati hastalanmadan önce sıhhatine sağladığı imkânları değerlendiriniz. Ben şimdi sadece düzgün bir şekilde rükûa ve secdeye varabilenleri kıskanıyorum. Çünkü sağlığımın elverişsizliği yüzünden ikisini de gerektiği şekilde yapamıyorum."**

Said İbn-i Cübeyr (r.a) der ki; **"Dünyada secdeden başka hiçbir şeye hayıflanmıyorum."**

Ukbe İbn-i Müslim (r.a) der ki; **"Allah'ın kulda en sevdiği meziyet, O'na yakın olma özlemidir. Kulu, Allah'a en çok yakın kılan an, secdeye kapanma hâlidir."**

Ebu Hureyre (r.a) der ki; **"Kulun Allah'a en yakın olduğu an, secde hâlidir, o anda çok dua ediniz."**

---

[507] Müslim, 81; İbn Huzeyme, Sahih 549; İbn Hibban, Sahih 2759

KIRK DOKUZUNCU BÖLÜM

NAMAZ KILMAYANIN CEZASI

Ulu Allah (c.c) cehennemliklerden haber vererek şöyle buyuruyor;

مَا سَلَكَكُمْ فِى سَقَرَ ۞ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ ۞ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ ۞ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَآئِضِينَ ﴾ المُدَّثِّر ؛ ٤٥-٤٢ ﴿

"Sizi cehenneme sürükleyen sebep nedir? Derler ki; "Biz namaz kılanlardan değildik, yoksullara yemek vermezdik, batıla dalanlar ile birlikte biz de dalardık."[508]

Ahmed İbn-i Hanbel (r.a)'in rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الْكَافِرِ تَرْكُ الصَّلاَةِ.

"Kul ile küfür arasında namazı terk etmek vardır."[509]

Müslim'in rivâyetine göre; **"Kulla şirk arasında yahut kulla küfür arasında namazı kılmamak vardır."** buyurmuştur.

Ebu Davud ve Neseî'nin rivâyeti de şöyledir;

"Kul ile küfür arasında sadece namaz kılmamak vardır."[510]

Ayni hadisi Tirmizî şöyle rivâyet ediyor;

"Küfür ile iman arasında namaz kılmamak vardır."[511]

İbn-i Mâce'nin rivâyeti de şöyledir;

"Kul ile küfür arasında namaz kılmamak vardır."[512]

Bu hadis sahihtir, nitekim Tirmizî ile başkaları onu rivâyet etmiştir. Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْعَهْدُ الَّذِى بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمُ الصَّلاَةُ، فَمَنْ تَرَكَهَا فَقَدْ كَفَرَ.

---

[508] Müddessir sûresi; 42-45
[509] Taberânî, Evsat 5289; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 2848
[510] Nesâî, Kübrâ, 330, Müctebâ 464; İbn Hibban, Sahih 1453
[511] Tirmizî, 2618
[512] İbn Mâce, 1087

"Onlar ile aramızdaki sözleşmenin temeli namazdır, namaz kılmayan kâfir olur."[513]

Taberanî'nin zararsız bir isnatla rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ تَرَكَ الصَّلاَةَ مُتَعَمِّدًا فَقَدْ كَفَرَ جِهَارًا.

"Kim kasten namaz kılmazsa açıkça kâfir olur."[514]

Tirmizî'nin diğer bir rivâyetine göre hadis şöyledir;

"Kul ile şirk arasında sadece namaz kılmamak vardır. Namaz kılmayan Allah'a şirk koşmuş olur."[515]

Yine Tirmizî'nin rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

عُرَى الْإِسْلاَمِ وَقَوَاعِدُ الدِّينِ ثَلاَثٌ عَلَيْهِنَّ أُسِّسَ الْإِسْلاَمُ، مَنْ تَرَكَ وَاحِدَةً مِنْهُمْ فَهُوَ بِهَا كَافِرٌ حَلاَلُ الدَّمِ؛ شَهَادَةُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، وَالصَّلاَةُ الْمَكْتُوبَةُ، وَصَوْمُ رَمَضَانَ.

"İslâm'ın özü, dinin temeli üçtür, İslâm bunlara dayanır. Bunlardan herhangi birine yüz çeviren kimse, o yüzden kâfir olur; kanı helâldir.

1- ***"Allah'tan başka ilâh yoktur"*** diye şahadet getirmek.

2- Farz namazlar

3- Razaman orucu."

Tirmizî'nin diğer senedi güzel bir rivâyetinde ifade edildiğine göre; **"Bu temellerden birine yüz çeviren Allah'ı inkâr etmiş gibidir. Onun hiçbir içtimaî tasarrufu ve adalet dağıtımı ile ilgili görevi geçerli değildir. Kanı ve malının dokunulmazlığı kalkmış olur"** şeklindedir.

Taberanî ve diğer bazı hadîs kaynakları zararsız iki isnatla rivâyet ettiklerine göre Ubade İbn-i Samit (r.a) der ki; **"Dostum Muhammed (s.a.v) bana yedi şey tavsiye etti;**

1- Kesilseniz, yakılsanız, asılsanız bile Allah'a sakın ortak koşmayın.

2- Mazeretsiz olarak sakın namazı terk etmeyin. Kasten ve mazeretsiz olarak namaz kılmayanlar İslâm dininden çıkmış olur.

---

[513] Tirmizî, 2621; Nesâî, Kübrâ 329; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 4143

[514] Taberânî, Evsat 3348; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 816

[515] İbn Mâce, 1080; Ebu Ya'lâ, Müsned 4100; Mervezî, Ta'zîmu Kadri's-Salât 899

3- Allah'a karşı gelmeye kalkışmayınız, çünkü bu tutum Allah'ın gazabını kazanmaya yol açar.

4- İçki içmeyiniz, çünkü o bütün kötülüklerin başıdır.

5- Eşinizden, malınızdan ayrı düşmenizi isteseler bile ana-babanıza karşı gelmeyiniz.

6- Bütün ordu kırılıp da tek başınıza bile kalsanız, cepheden kaçmayınız.

7- Ev halkınıza ve yakınlarınıza iyilik ediniz. Yediğinizden onlara da pay ayırınız. Onlara el kaldırmayınız, onlara Allah korkusunu telkin ediniz."[516]

Tirmizî der ki; "Peygamberimizin (s.a.v) sahâbileri namazdan başka hiçbir ibadeti terk etmenin küfre yol açacağını ileri sürmezlerdi. **"Kul ile küfür ve imanın arasında namaz vardır. Kul namazı terk etti mi müşrik oldu demektir."**

Hadis-i sahih'te Bezzar'ın rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor;

لاَ سَهْمَ فِي الْإِسْلاَمِ لِمَنْ لاَ صَلاَةَ لَهُ، وَلاَ صَلاَةَ لِمَنْ لاَ وُضُوءَ لَهُ.

"Namazı kılmayanın İslâm'dan payı yoktur. Abdesti olmayanın da namazı kabul edilmez."[517]

Taberanî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ اِيمَانَ لِمَنْ لاَ اَمَانَةَ وَلاَ صَلاَةَ لِمَنْ لاَ طُهُورَ لَهُ وَلاَ دِينَ لِمَنْ لاَ صَلاَةَ لَهُ اِنَّمَا مَوْضِعُ الصَّلاَةِ مِنَ الدِّينِ كَمَوْضِعِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ.

"Emanete hıyanet edenin imanı yoktur. Temiz olmayanın namazı kabul edilmez. Namaz kılmayanın dini yoktur. Başın vücutta yeri ne ise namazın dindeki yeri de odur."[518]

Bezzar'a ve diğer birkaç hadis kaynağına göre İbn-i Abbas (r.a) der ki; "Göz bebeğim sağlam olarak yerinde durduğu hâlde gözüm görmez olunca. Bana; "Birkaç günlüğüne namaz kılmamak kaydıyla seni tedavi ederiz" dediler.

Ben de dedim ki, "Hayır, olmaz. Çünkü Peygamberimiz (s.a.v) bana;

مَنْ تَرَكَ الصَّلاَةَ لَقِيَ اللهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضْبَانُ.

---

516 Taberanî, Evsat 7956; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 4/216

517 Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 1/292; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 812

518 Taberanî, Evsat 2292, Sağîr 162; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 1/292

"Namaz kılmayan kendisine karşı gazaplı olarak Allah'ın karşısına çıkar"[519] buyurdu.

Taberani'nin zararsız bir senetle Mütâbeat'da rivâyet ettiğine göre, Resulullah (s.a.v)'a bir adam gelerek; Ya Resulullah bana bir amel öğret ki, onu işlediğim zaman cennete gireyim dedi. Resulullah (s.a.v);

لاَ تُشْرِكْ بِاللّٰهِ شَيْئًا وَاِنْ عُذِّبْتَ وَحُرِّقْتَ، وَاَطِعْ وَالِدَيْكَ وَاِنْ اَخْرَجَاكَ مِنْ مَالِكَ، وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ هُوَ لَكَ، وَلاَ تَتْرُكِ الصَّلاَةَ مُتَعَمِّدًا، فَاِنَّ مَنْ تَرَكَ الصَّلاَةَ مُتَعَمِّدًا فَقَدْ بَرِئَتْ مِنْهُ ذِمَّةُ اللّٰهِ.

"Eziyette görsen, yakılsan da hiçbir şeyi Allah'a şerik koşma, anana babana itaat et. Velev ki seni malından ve her şeyinden etsinler. Namazı kasten terk etme. Çünkü kasten namazı terk eden kimseden Allah'ın zimmeti beri olur." buyurdular.

Diğer senedi sahih, fakat munkatı bir rivâyette şöyle denilmiştir; "Öldürülsen de, yakılsan da Allah'a hiçbir şeyi sakın şerik koşma, annene babana asi olma. Velev ki sana ailenden ve malından olmayı emretsinler, sakın kasten farz namazı bırakma, zira kasten farz bir namazı terk eden kimseden Allah'ın zimmeti beri olur. Sakın şarabı içme, çünkü onu içmek her kötülüğün başıdır. Günah işlemekten sakın, zira günah sayesinde Allah'ın gazabı hak edilir. Harp safından kaçma velev ki, insanlar helâk olsun, onlar helâk olsa da sen yerinde dur. Varlığından ailece harca teeddüben sopanı onlardan eksik etme. Allah hususunda onları korkut."

İbn-i Hibban'ın (r.a) rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Kapalı havalarda sabah namazını erken kılınız. Çünkü namaz kılmayanlar kâfir olur."[520]

Taberani'nin Peygamberimizin azatlısı Umeyme'den rivâyet ettiğine göre Umeyme şöyle demiştir; "Resulullah (s.a.v)'ın başına su döküyordum. Bu arada bir adam gelerek; "Bana nasihatte bulun" dedi. O da;

لاَ تُشْرِكْ بِاللّٰهِ شَيْئًا وَاِنْ قُطِّعْتَ وَحُرِّقْتَ بِالنَّارِ، وَلاَ تَعْصِ وَالِدَيْكَ وَاِنْ اَمَرَاكَ اَنْ تَخَلَّى مِنْ اَهْلِكَ وَدُنْيَاكَ فَتَخَلَّهُ، وَلاَ تَشْرَبَنَّ خَمْرًا

---

[519] Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 1/295

[520] İbn Hibban, Sahih 1463

فَإِنَّهَا مِفْتَحُ كُلِّ شَرٍّ، وَلاَ تَتْرُكَنَّ صَلاَةً مُتَعَمِّدًا، فَمَنْ فَعَلَ ذٰلِكَ فَقَدْ بَرِئَتْ مِنْهُ ذِمَّةُ اللهِ وَذِمَّةُ رَسُولِهِ...

"Parçalansan da, ateşte yakılsan da Allah'a hiçbir şeyi şerik koşma, annene, babana âsi olma, velev ki sana aileden ve dünyadan olmanı emretsinler. Sakın şarabı içme, çünkü o her kötülüğün anahtarıdır. Sakın kasten namazı bırakma, bunu yapmandan Allah'ın ve Resûlü'nün zimmeti beri olur..." buyurdu.

Ebu Naim'e göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ تَرَكَ الصَّلاَةَ مُتَعَمِّدًا كَتَبَ اللهُ اِسْمَهُ عَلٰى بَابِ النَّارِ مِمَّنْ يَدْخُلُهَا.

"Mazeretsiz olarak ve kasten namaz kılmayanın adını Allah cehenneme gireceklerden biri olarak cehennemin kapısına yazar."[521]

Taberanî ve Beyhakî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ تَرَكَ الصَّلاَةَ فَكَاَنَّمَا وُتِرَ اَهْلَهُ وَمَالَهُ.

"Namaz kılmayan kimse, ailesinin ve malının dağılmasına yol açar."[522]

Hâkim'in Hz. Ali'den rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ لَتُقِيمَنَّ الصَّلاَةَ، وَلَتُؤْتُنَّ الزَّكَاةَ اَوْ لَأَبْعَثَنَّ عَلَيْكُمْ رَجُلاً فَيَضْرِبُ اَعْنَاقَكُمْ عَلَى الدِّينِ...

"Vallahi ey Kureyşliler! Ya namazınızı kılar, zekâtınızı verirsiniz. Yahut dinin emirleri gereğince boynunuzu vurmak üzere üzerinize birini gönderirim."[523]

Ahmed İbn-i Hanbel'e göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَرْبَعٌ فَرَضَهُنَّ اللهُ فِى الْاِسْلاَمِ، فَمَنْ اَتَى بِثَلاَثٍ لَمْ يُغْنِينَ عَنْهُ شَيْئًا حَتّٰى يَأْتِيَ بِهِنَّ جَمِيعًا؛ اَلصَّلاَةُ، وَالزَّكَاةُ، وَصِيَامُ رَمَضَانَ، وَحَجُّ الْبَيْتِ.

---

[521] Ebu Naîm, Hilye 7/254
[522] Ebu Davud Tayâlisî 1237, 1803; Beyhakî, Şuabü'l-İman 2844
[523] Hâkim, 4/332 (78179)

"Allah İslâm'da dört şeyi farz kılmıştır; Hepsini bir arada yerine getirmeyenin üçünü işlemiş olması kendisine hiçbir fayda sağlamaz; 1- Namaz, 2- Zekât, 3- Ramazan orucu, 4- Beytullah'ı ziyaret etmek."[524]

İsfehanî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ تَرَكَ الصَّلاَةَ مُتَعَمِّدًا اَحْبَطَ اللّٰهُ عَمَلَهُ، وَبَرِئَتْ مِنْهُ ذِمَّةُ اللّٰهِ حَتّٰى يُرَاجِعَ اِلَى اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ تَوْبَةً.

"Hiçbir mazereti olmaksızın ve kasten namaz kılmayanın Allah bütün iyi amellerini siler, tevbe edip yeniden Allah'a dönünceye kadar onun ile hiçbir ilgisi kalmaz."

Peygamberimizin zamanından beri gelen bütün ilim adamlarının ortak görüşüne göre mazeretsiz olarak vakti çıkıncaya kadar bir namazı kılmayan kimse, kâfir olur.

Eyüp der ki; Namazı terk etmek küfürdür. Bunda ihtilâf yoktur. Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ اَضَاعُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ۞ اِلاَّ مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاُولٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلاَ يُظْلَمُونَ شَيْئًا ﴿ مَرْيَم ؛ ٦٠-٥٩ ﴾

"Sonra onların arkalarından namazı savsaklayan ve nefislerinin azgın arzularına uyan bir nesil geldi. Onlar ileride cehennemin en derin yerini boylayacaklardır.

Fakat tevbe edip iyi amel işleyenler müstesna, onlar en ufak bir haksızlığa uğramaksızın cennete girerler."[525]

İbn-i Mesud der ki; "Âyette geçen "savsakladılar" ifadesi, "namazı bütün bütüne terk ettiler" demek değil, "Onu vaktinde kılmadılar" demektir.

"Tabiin" tabakasının imamı olan Said İbn-i Museyyeb (r.a) aynı konuda der ki; "Âyetteki "savsakladılar" deyimi, ikindi olmadan öğle namazını, akşam olmadan ikindi namazını, yatsı olmadan akşam namazını, sabah olmadan yatsı namazını, güneş doğmadan da sabah namazını kılmamayı huy hâline getirenler hakkındadır. İşte bu huyunda ısrar ederek tevbe etmeden ölenleri Allah'ın cehennemin derin ve azabı şiddetli kuyusuna atacağını şimdiden bildirmektedir."

---

[524] Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 1/47; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 822, 1139
[525] Meryem sûresi; 59-60

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لاَ تُلْهِكُمْ اَمْوَالُكُمْ وَلآ اَوْلاَدُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ

وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ فَاُولٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿ الْمُنَافِقُونَ ؛ ٩ ﴾

"Ey müminler, mallarınız ve çoluk-çocuğunuz sizi Allah'ı anmaktan alıkoymasın. Bunu yapanlar, zararlıların ta kendileridir."[526]

Bir grup tefsir âlimine göre âyetteki; "Allah'ı anmak" deyiminden maksat, beş vakit namazdır."

Buna göre ticaretle, sanatla veya çoluk-çocukla oyalanarak namazını kılmayanlar zararlı çıkarlar.

Onun için Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عَمَلِهِ صَلاَتُهُ فَإِنْ صَلُحَتْ

فَقَدْ اَفْلَحَ وَاَنْجَحَ وَإِنْ نَقَصَتْ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ.

"Kıyamet günü amelleri arasından kul, ilk önce namazından hesaba çekilir. Eğer bu hesabı düzgün geçerse kurtulmuş ve başarıya ulaşmış olur. Eğer bu husustaki sualde eksikleri çıkarsa aldanmış ve zararlı çıkmış olur."

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ۞ اَلَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلاَتِهِمْ سَاهُونَ ﴿ الْمَاعُونَ ؛ ٥–٤ ﴾

"Kıldıkları namazın önemini kavramadan namaz kılanların vay hâline."[527]

Peygamberimiz (s.a.v) âyette geçen; **"Kıldıkları namazın önemini kavramayanlar"** ifadesi ile namazı vaktinde kılmayanların kastedildiğini bildirmektedir.[528]

Ahmed İbn-i Hanbel, Taberanî ve İbn-i Hibban'a göre Peygamberimiz (s.a.v) bir gün namazdan bahsederken şöyle buyuruyor;

مَنْ حَافَظَ عَلَيْهَا كَانَتْ لَهُ نُورًا وَبُرْهَانًا وَنَجَاةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ لَمْ

يُحَافِظْ عَلَيْهَا لَمْ يَكُنْ لَهُ نُورٌ وَلاَ بُرْهَانٌ وَلاَ نَجَاةٌ وَكَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

مَعَ قَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَاُبَيِّ بْنِ خَلَفٍ.

[526] Münafikûn sûresi; 9
[527] Maun sûresi; 4-5
[528] Beyhakî, Kübrâ 2982; Muhammed b. Nasr, Ta'zîmi Kadri's-Salât 42; Ebu Ya'lâ, Müsned 822

"Kim namaza devam ederse o kendisine kıyamet gününde nur, kılavuz ve kurtarıcı olur. Buna karşılık namazına önem vermeyenlere ne nur, ne kılavuz ve ne de kurtarıcı olur. Böyle bir kimsenin, kıyamet günü, arkadaşları Karun, Firavun, Haman ve Übeyy İbn-i Halef olur."[529]

Âlimlerden biri der ki; "Namaza önem vermeyenlerin kıyamet günü bu kimselere arkadaş olmalarının hikmeti şudur; Eğer adam, varlığı yüzünden namazı savsaklarsa Karun'a benzemiş olur, o yüzden mahşer'de ona yoldaş olur.

Eğer saltanatı yüzünden namazı savsaklarsa Firavun'a benzemiş olur, o yüzden Mahşer'de ona yoldaş olur. Eğer vezirliği yüzünden namazı savsaklarsa Hâman gibi olmuş olur, o yüzden mahşer'de ona yoldaş olur. Eğer ticarete düşkünlüğü yüzünden namazı savsaklarsa Mekke kâfirlerinin tüccarı Übeyy İbn-i Halef gibi olmuş olur, bu yüzden mahşer'de onun yoldaşı olur."

Ebu Ya'lâ'nın güzel bir senetle rivâyetine göre Musab İbn-i Sa'd (r.a) der ki; "Bir gün babama "Babacığım! Ulu Allah (c.c)'ın;

﴿ اَلَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلاَتِهِمْ سَاهُونَ ﴾ اَلْمَاعُونَ ؛ ٥

"Namazlarında hataya düşen, kıldıkları namaza önem vermeyen namaz kılıcıların vay hâline!"[530] mealindeki âyeti hakkında görüşün nedir? Hangimiz kılarken yanlışlık yapmaz, hangimiz namazda iken içinden başka şeyler geçirmez" dedim.

Bana dedi ki; "Âyetin maksadı senin sandığın gibi değil, namazı vaktinde kılmamaktır."

Âyette geçen; "Veyi"nin kelime mânâsı, ağır azaptır. Fakat bir görüşe göre cehennemdeki bir vadinin adıdır ki, oradan dünya dağları geçilirse erir, o kadar ısı derecesi yüksektir, burası namazı savsaklayanların, onu vaktinde kılmayanların yeridir, yalnız yaptıklarına pişman olup tevbe edenler hariç.

Hâkim'e göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ جَمَعَ بَيْنَ صَلاَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ عُذْرٍ، فَقَدْ اَتَى بَابًا مِنْ اَبْوَابِ الْكَبَائِرِ.

"Özürsüz olarak iki namazı bir vakitte birleştiren kimse, büyük bir günaha girmiş olur."

Başta Buharî ile Müslim olmak üzere diğer dört hadis kaynağına göre Peygamberimiz (s.a.v);

[529] Dârimî, 2721; Ahmed b. Hanbel 6576

[530] Maun sûresi; 5

اَلَّذِى تَفُوتُهُ صَلاَةُ الْعَصْرِ كَاَنَّمَا وُتِرَ اَهْلَهُ وَمَالَهُ.

"İkindi namazını kaçıran kimse yuvasını dağıtmış ve malını mülkünü yitirmiş gibi olur" buyuruyor.

Neseî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) ikindi namazını kastederek; "Namazlar içinde öyle biri var ki, onu kaçıran yuvasını dağıtmış ve malını-mülkünü yitirmiş olur" buyuruyor.

Müslim ve Nesâî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) ikindi namazını kastederek;

اِنَّ هٰذِهِ الصَّلاَةَ ﴿يَعْنِى الْعَصْرَ﴾ عُرِضَتْ عَلٰى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، فَضَيَّعُوهَا فَمَنْ حَافَظَ مِنْكُمُ الْيَوْمَ عَلَيْهَا كَانَ لَهُ اَجْرُهُ مَرَّتَيْنِ، وَلاَ صَلاَةَ بَعْدَهَا حَتّٰى يَطْلَعَ الشَّاهِدُ.

"Bu namaz sizden öncekilere sunuldu, onu savsakladılar. Şimdi ona önem vererek devam edenlerinizin mükâfatı iki kattır. Yıldız doğuncaya (hava kararıncaya) kadar. Ondan sonra namaz kılınmaz" buyurmuştur.[531]

Ahmed İbn-i Hanbel, Buharî ve Neseî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v);

مَنْ تَرَكَ صَلاَةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ.

"İkindi namazını kılmayanın iyi ameli silinir" buyuruyor.

Ahmed İbn-i Hanbel ile İbn-i Ebu Şeybe'ye göre Peygamberimiz (s.a.v);

مَنْ تَرَكَ صَلاَةَ الْعَصْرِ مُتَعَمِّدًا حَتّٰى تَفُوتَهُ، فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ.

"Hiçbir mazereti olmaksızın ikindi namazını kılmayıp kaçıranların bütün iyi amelleri silinir"[532] buyuruyor.

Abdürrezzak'a göre Peygamberimiz (s.a.v);

لِأَنْ يُؤْتَرَ اَحَدُكُمْ اَهْلَهُ وَمَالَهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ اَنْ تَفُوتَهُ صَلاَةُ الْعَصْرِ.

"İçinizden birinin yuvasının dağılması, malının mülkünün elden çıkması, onun hesabına ikindi namazının vaktini kaçırmaktan daha hafif bir zarardır"[533] buyuruyor.

---

[531] Müslim, 830; Nesâî, Müctebâ 521; İbn Ebî Avâne, Müsned 1061
[532] Ahmed b. Hanbel, Müsned 6/442 (27532)
[533] Taberânî, Kübrâ 1042; Abdurrezzak, Musannef 2220

Taberanî ile Ahmed İbn-i Hanbel'e göre Peygamberimiz (s.a.v);

مَنْ تَرَكَ صَلاَةَ الْعَصْرِ مُتَعَمِّدًا حَتّٰى تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَكَاَنَّمَا وُتِرَ اَهْلَهُ وَمَالَهُ.

"Mazeretsiz olarak ikindi namazını kılmayıp güneşin batışına kavuşanlar, yuvasını dağıtmış, malını mülkünü elden kaçırmış gibidirler"[534] buyuruyor.

İmam-ı Şâfi ile Beyhakî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v);

مَنْ فَاتَتْهُ الصَّلاَةُ فَكَاَنَّمَا وُتِرَ اَهْلَهُ وَمَالَهُ.

"Herhangi bir vakit namazı kılmaksızın vaktini geçirenler yuvası dağılmış, malını mülkünü kaçırmış gibidirler"[535] buyuruyor.

Buharî'ye göre Semure İbn-i Cündeb (r.a) der ki; Peygamberimiz (s.a.v) sahabîlere sık sık; "Rüya göreniniz var mı?" diye sorar ve anlatılan rüyaları Allah'ın dilediğince yorumlardı.

Bir sabah bize şöyle dedi;

"Bu gece bana iki kişi gelerek beni yataktan kaldırdılar ve; "Yürü, gidelim dediler. Onlar ile birlikte yürüdüm. Yolda iki kişiye rastladık. Biri sırtüstü yerde yatıyordu, diğeri başına taşla dikilmiş, elindeki kayayı arkadaşının başına vuruyor, başını yarıyordu.

Yuvarlanan kayayı alıp geri gelinceye kadar arkadaşının başındaki taş yarası kapanıyordu. O da aynı işi yeni baştan tekrar yapıyordu.

Onlara "Subhanallah, bu ne iştir?" dedim, "Yürü gidelim!" dediler.

Az ileride yine iki kişiye rastladık. Biri başının üstüne dikilmiş, yerde yatıyordu. Öbürü başında dikilmiş, elinde demirden bir çengel var, demir çengeli arkadaşının yanaklarının birine batırıyor, yarı çenesini, burnunun bir deliğini ve kaşları ortasından alnını yarıyordu. Derken öbür yanağına dönerek aynı şekilde başının diğer yarısını darmadağın ediyor, bu arada dağıtılmış olan ilk yanağın yaraları kapanıp eski hâline dönüyor ve bu iş durmadan tekrar ediliyor.

Yanımdakilere; "Subhanallah, bu ne iştir?" dedim, bana "Yürü, gidelim" dediler.

Yürümeye devam ettik, az ileride karşımıza tandıra benzer bir ateş kuyusu çıktı. İçinde -Zannederim gürültü patırdı vardı buyurdu- İçine bakın-

---

[534] Ahmed b. Hanbel, 2/75 (5455)

[535] Ahmed b. Hanbel, 23692; İbn Hibban 1438; Beyhakî, Kübrâ 1934, Şuabü'l-İman 2844

ca çırılçıplak erkek ve kadınlar gördük, dalga dalga dipten yükselen alevler vücutlarını sarıyordu.

Alevler dalgalanınca onların acı feryatları da yükseliyordu. Yanımdakilere; "Bunlar nedir?" diye sordum. "Yürü, gidelim" dediler.

Yürümeye devam ederek bir nehrin yanına vardık. (Peygamberimizin, nehri "Kan gibi kırmızı" diye tarif ettiğini sanıyorum). Orada iki kişi ile karşılaştık. Biri nehirde yüzüyordu, öbürü iri bir taş yığını yanında ve kenarda duruyordu.

Yüzen adam, kenara yaklaşır yaklaşmaz kenardaki adam yanındaki taşlardan birini üzerine fırlatarak onu geri döndürüyordu ve her dönüp geldikçe ağzına taşı basıyordu.

Yanımdakilere; "Bu nedir?" dedim. "Yürü, gidelim" dediler. Yürümeye devam ederek görünüşü tiksinti uyandıran bir adam ile karşılaştık, onun kadar çirkin ve tiksindirici görünüşlü birini görmüş olamazsın. Adamın önünde bir ateş yanıyordu, ateş zayıfladıkça adam, onu güçlendiriyor ve durmadan etrafında dolanıyordu.

Yanımdakilere; "Bu nedir?" dedim, "Yürü, gidelim" dediler. Yürümeye devam ederek yüksek otlar ile kaplı bir bahçe ile karşılaştık. Bahçenin bahar çiçekleri vardı, ortasında bazı göğe değecek gibi uzun boylu bir adam vardı, adamın etrafını o ana kadar görmediğim kadar kalabalık sayıda çocuklar çevrelemişti.

Yanımdakilere; "Bunlar nedir?" dedim. "Yürü, gidelim" dediler. Yürümeye devam ederek Ulu bir ağacın yanına vardık. O kadar ve muhteşem bir ağaç ki, o ana kadar hiç görmemiştim. Yanımdakiler "Bu ağaca tırman" dediler. Hep birlikte ağaca tırmana tırmana bir şehre ulaştık, binalarının tuğlaları altın ve gümüşten idi. Şehrin kapısına dayanıp açılmasını istedik, kapı açıldı ve içeri girdik.

Bizi vücutlarının yarısı gördüğün en güzel, diğer yarısı gördüğün en çirkin bir takım kimseler karşıladı. Yanımdakiler onlara "Haydi koşun, şu nehre dalın" dediler. Bir de baktım ki, nehir ters dönmüş suyu halis bembeyaz olmuş akıyor. Bizi karşılayanlar nehre dalıp çıkarak yanımıza döndüler, vücutlarındaki çirkinlik kaybolmuş, tepeden tırnağa en güzel bir görüntü kazanmışlardı.

Yanımdakiler; "Burası Adn Cenneti'dir, şurası da senin konağın" dediler. Bu arada gözlerimi yukarı kaldırınca bakışlarım beyaz bulut gibi bir köşk ile karşı karşıya geldi. Yanımdakiler "İşte konağın orası" dediler. "Allah'ın bereketi üzerinize olsun, bırakın beni de içine gireyim" dedim, "Şimdi olmaz, nasıl olsa oraya gireceksin " dediler. Onlara "Bu geceden

beri şaşırtıcı şeyler görüyorum, bu gördüklerim nedir?" diye sordum, "Sana anlatacağız" deyip şöyle söze girdiler;

İlk karşılaştığın, başına taş ile vurulan adam Kur'ân'ı bildiği halde uygulamayan ve farz namazı kılmaksızın uyuyan kimse idi.

Çenesi, burnu ve gözü demir çengele takılarak yırtılan adam, sabah evinden dışarıya adım attığı andan itibaren durmadan yalan konuşup sağa sola yayan kimse idi.

Tandır gibi bir kuyuya kapatılmış çıplak vücutlu kadın ve erkekler de zina eden erkek ve kadınlardı.

Kenara yaklaşır yaklaşmaz üzerine taş atılan ve durmadan nehirde yüzer hâlde karşılaştığın adam faiz yiyen kimse idi. Ateşin yanında gördüğün o durmadan ateş tutuşturup çevresinde dolaşan, çirkin görüntülü adam da cehennemin bekçi başısı idi.

Bahçedeki uzun boylu adam Hz. İbrahim (a.s), çevresindeki çocuklar da İslâm fıtratı üzere ölen insan yavruları idi.

(Bu sırada sahabilerden biri; "Ya Resulullah, müşriklerin çocukları da dâhil mi?" diye sorar. Peygamberimiz (s.a.v) de ona; "Müşriklerin çocukları da dâhil" diye cevap verir.)

Vücutlarının yarısı güzel ve diğer yarısı çirkin olarak gördüğün kimseler ise hem iyi, hem kötü amelleri olan kimselerdi ki, Allah onların kötü amellerini bağışlayıvermişti.[536]

(Bezzar'ın rivâyetine göre hadis şöyle sona ermektedir);

Arkasından Peygamberimiz (s.a.v) başlarına taş ile vurulup yarılan ve yarılır yarılmaz yaraları iyileşerek aynı taş darbelerine yeni baştan hedef olan bir grup ile karşılaştı. "Ya Cebrail, bunlar kimdir?" diye sordu. Cebrail de ona; "Bunlar başları namaz ile hoş olmayan kimselerdir" diye cevap verdi.[537]

Hatib ve İbn-i Neccar'a (rahimehullah) göre Peygamberimiz (s.a.v);

عَلَمُ الْإِسْلَامِ الصَّلَاةُ. فَمَنْ فَرَغَ لَهَا قَلْبَهُ وَحَافَظَ عَلَيْهَا بِحَدِّهَا وَوَقْتِهَا وَسُنَنِهَا فَهُوَ مُؤْمِنٌ.

"İslâm'ın alâmetifarikası namazdır. Bütün varlıklarını vererek namaz kılanlar, vakitlerine, sünnetlerine ve ölçülerine titizlikle önem verenler, gerçekten mümindirler" buyuruyor.

---

536 Nesâî, Kübra 7658

537 Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 1/67; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 838

İbn-i Mace'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى؛ اِفْتَرَضْتُ عَلٰى اُمَّتِكَ خَمْسَ صَلَوَاتٍ، وَعَهِدْتُ عِنْدِى عَهْدًا اَنَّ مَنْ حَافَظَ عَلَيْهِنَّ لِوَقْتِهِنَّ اَدْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ، وَمَنْ لَمْ يُحَافِظْ عَلَيْهِنَّ فَلاَ عَهْدَ لَهُ عِنْدِى.

"Ulu Allah (c.c) şöyle buyurdu; "Ümmetine beş vakit namaz farz kıldım ve bu namazları her zaman vaktinde kılanları cennete koyacağıma dair söz verdim. Fakat beş vakit namazı savsaklayanlara verilmiş hiçbir sözüm yoktur."[538]

Ahmed İbn-i Hanbel ile Hâkim'e göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ عَلِمَ اَنَّ الصَّلاَةَ عَلَيْهِ حَقٌّ وَاجِبٌ وَاَدَّاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ.

"Namazı üzerine gerekli bir borç bilip yerine getirenler, cennete girerler."[539]

Tirmizî, Neseî ve İbn-i Mace'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمُ الْقِيَامَةِ مِنْ عَمَلِهِ الصَّلاَةُ فَاِنْ صَلُحَتْ فَقَدْ اَفْلَحَ وَاَنْجَحَ، وَاِنْ فَسَدَتْ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ، وَاِنِ انْتَقَصَ مِنْ فَرِيضَتِهِ قَالَ الرَّبُّ؛ اُنْظَرُوا هَلْ لِعَبْدِى مِنْ تَطَوُّعٍ؟ فَيُكَمَّلُ بِهَا مَا انْتَقَصَ مِنَ الْفَرِيضَةِ. ثُمَّ يَكُونُ سَائِرُ عَمَلِهِ عَلَى ذٰلِكَ.

"Kıyamet günü kul, ilk önce namazdan hesaba çekilir. Eğer bu hesabı iyi geçerse kurtulmuş ve başarıya ulaşmış olur.

Bu konuda iyi hesap vermeyenler aldanmış ve zararlıdır. Eğer kulun farz namazlarından eksik çıkarsa Ulu Allah (c.c); "Bakın bakalım, kulumun eksik farzlarını tamamlayacak nafile ibadeti var mı?" diye buyurur. Arkasından aynı şekilde, kulun diğer amellerle ilgili hesabı yapılır."[540]

---

[538] Deylemî, Müsned 4440
[539] Bezzâr, Müsned 440
[540] Elbânî, Sahihu'l-Câmi 2020

Neseî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمُ الْقِيَامَةِ الصَّلاَةُ، وَاَوَّلُ مَا يُقْضَى بِهِ بَيْنَ النَّاسِ فِى الدِّمَآءِ.

"Kıyamet günü kul ilk önce namazdan hesaba çekilir. İlk görülecek insanlar arası dava kan davasıdır."[541]

Ahmed İbn-i Hanbel, Ebu Davud, Neseî, İbn-i Mace ve Hâkim'e göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمُ الْقِيَامَةِ صَلاَتُهُ، فَاِنْ كَانَ اَتَمَّهَا كُتِبَتْ لَهُ تَامَّةً، وَاِنْ لَمْ يَكُنْ اَتَمَّهَا قَالَ لِمَلاَئِكَتِهِ؛ اُنْظُرُوا هَلْ تَجِدُونَ لِعَبْدِى مِنْ تَطَوُّعٍ؟ فَيُكْمِلُونَ بِهَا فَرِيضَتَهُ ثُمَّ الزَّكَاةُ كَذٰلِكَ، ثُمَّ تُؤْخَذُ الْأَعْمَالُ عَلٰى حَسَبِ ذٰلِكَ.

"Kıyamet Günü kul, ilk önce namazdan hesaba çekilir. Eğer kul namaz borcunu tam olarak yerine getirmiş ise hesaplaşmasının sonucu tam olarak kaydedilir. Eğer namaz borcunu eksiksiz olarak yerine getirmiş değilse, Ulu Allah (c.c) meleklere; "Bakın bakalım, kulumun nafile ibadeti varsa farz borcunu karşılayın" diye buyurur. Arkasından aynı şekilde zekâtın hesabına geçilir, sonra da aynı usul ile diğer amellerin hesabı yapılır."

Taberanî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v);

اَوَّلُ مَا يُسْأَلُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمُ الْقِيَامَةِ يُنْظَرُ فِى صَلاَتِهِ، فَاِنْ صَلَحَتْ فَقَدْ اَفْلَحَ، وَاِنْ فَسَدَتْ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ.

"Kıyamet Günü kulun ilk hesaba konusu ve ilk gözden geçirilecek amel hanesi namazdır. Bu konudaki hesaplaşma iyi geçerse kul kurtulur, bozuk geçtiği takdirde ise aldanmış ve hüsrana uğramış olur" buyuruyor.

İbn-i Asakir'e göre Peygamberimiz (s.a.v); **"Kul ilk önce namazından hesaba çekilir. Bu hesap iyi geçerse, diğer amelleri ile ilgili olan hesaplaşma da kolay geçer. Bu hesapta aksaklık çıkarsa diğer ameller**

---

[541] Nesâî, Müctebâ 3991, Kübrâ 3453

ile ilgili hesaplaşma da ağırlaştırılır. Sonra Ulu Allah (c.c) meleklerine; "Bakın bakalım, kulumun defterine nafile ibadet var mı?" diye emreder. Varsa onunla farz borcu karşılanır. Arkasından diğer farzlar da aynı şekilde hesaplaşma konusu yapılır." buyuruyor.

Ahmed İbn-i Hanbel, Ebu Davud, Neseî ve Hâkim'e göre Peygamberimiz (s.a.v); **"Kıyamet Günü insanlar, amelleri arasından ilk önce namazdan hesaba çekilirler. Ulu Allah (c.c) meleklerine;** ***-Zaten her şeyi bilir ya-*** **"Kulumun namazına bakın bakalım, tamam mı, yoksa eksiği var mı?"** diye buyurur.

Eğer tamam ise, tamam olduğu kayda geçer. Eğer kulun namaz konusunda eksiği varsa Ulu Allah (c.c) meleklerine "Bakın bakalım, kulumun nafile ibadeti var mı? Eğer varsa nafilesinden alarak farz borcunu karşılayın" diye buyurur."

Tayalisî, Taberanî ve Ziya'ya göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

"Allah katından Cebrail bana geldi ve şöyle dedi; Ya Muhammed, Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

"Ben senin ümmetine beş vakit namaz farz kıldım. Bu beş vakitlik namazı abdesti ile vakit titizliği ile rükûu ile ve secdesi ile eksiksiz olarak yerine getirenleri cennete koymayı taahhüt ediyorum. Fakat namazda eksiği olarak katıma gelenlere karşı hiçbir taahhüdüm yoktur, onları dilersem azaba çarptırır, istersem kendilerine merhamet ile muamele ederim."[542]

Beyhakî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Namaz ile ilgili olarak terazi vardır, denk tartan mükâfatını tastamam alır."[543]

Deylemi (rahimehullah) der ki; **"Namaz, şeytanın yüzünü karartır. Sadaka, belini büker. Allah uğruna sevişmek ve ilim yolunda kaynaşmak, onun kökünü kazır. Bunları yaparsanız, doğunun batıya uzaklığı gibi şeytan sizden uzaklaşır."**

Tirmizî, İbn-i Hibban ve Hâkim'in rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِتَّقُوا اللّٰهَ وَصَلُّوا خَمْسَكُمْ وَصُومُوا شَهْرَكُمْ وَأَدُّوا زَكَاةَ اَمْوَالِكُمْ وَاَطِيعُوا ذَوِى اَمْرِكُمْ تَدْخُلُوا جَنَّةَ رَبِّكُمْ.

[542] Beyhakî, Kübrâ 6292; Taberânî, Evsat 4658; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 77
[543] Beyhakî, Şuabü'l-İman 3152

"Allah'tan korkunuz, beş vakit namazınızı kılınız, Ramazan ayında orucunuzu tutunuz, malınızın zekâtını veriniz, âmirlerinize itaat ediniz ki, Rabbinizin cennetine giresiniz."[544]

Buharî, Müslim, Ebu Davud, Neseî ve Ahmed İbn-i Hanbel'e göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَحَبُّ الْأَعْمَالِ اِلَى اللّٰهِ تَعَالٰى الصَّلاَةُ لِوَقْتِهَا، ثُمَّ بِرُّ الْوَالِدَيْنِ، ثُمَّ الْجِهَادُ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ.

"Allah katında en sevimli amel, vaktinde kılınan namazdır. Ondan sonra sırasıyla ana-babaya iyilik etmek ve Allah yolunda cihad gelir."

Beyhaki'ye göre Hz. Ömer (r.a) der ki; "Bir gün adamın biri Peygamberimize gelerek; "Ya Resulullah, İslâm'da Allah katında en sevimli amel nedir?" diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v) adama şu cevabı verdi;

اَلصَّلاَةُ لِوَقْتِهَا، وَمَنْ تَرَكَ الصَّلاَةَ فَلاَ دِينَ لَهُ.

"Vaktinde kılınan namazdır. Namaz kılmayanın dini yoktur, namaz dinin direğidir."

Bu yüzdendir ki, Hz. Ömer'in sırtına hançer saplandığı zaman ezan okununca ona; "Namaza!" diye haber verirler. O da; "Namaz ne güzel şeydir. Namazı terk edenin İslâm ile hiçbir ilgisi yoktur" diye cevap verir ve yarasından kan aka aka namazı kılar.

Zehebî'nin rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِذَا صَلَّى الْعَبْدُ الصَّلاَةَ فِى اَوَّلِ الْوَقْتِ صَعِدَتْ اِلَى السَّمَآءِ، وَلَهَا نُورٌ حَتَّى تَنْتَهِى اِلَى الْعَرْشِ، فَتَسْتَغْفِرُ لِصَاحِبِهَا اِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَتَقُولُ لَهُ؛ حَفِظَكَ اللّٰهُ كَمَا حَفِظْتَنِى. وَاِذَا صَلَّى الْعَبْدُ الصَّلاَةَ فِى غَيْرِ وَقْتِهَا صَعِدَتْ- اِلَى السَّمَآءِ وَعَلَيْهَا ظُلْمَةٌ، فَاِذَا انْتَهَتْ اِلَى السَّمَآءِ لُفَّتْ كَمَا يُلَفُّ الثَّوْبُ الْخَلَقُ، وَيُضْرَبُ بِهَا وَجْهُ صَاحِبِهَا.

"Kul namazını vakit girer girmez kılınca, bu namaz, nur saçar hâlde göğe doğru yücelerek Arş'a varır ve orada kıyamet gününe ka-

---

544 İbn Hibban, Sahih 4563, Mevârid 795

dar sahibi için istiğfar ederek "Beni nasıl titizlikle gözettinse Allah seni gözetsin" der.

Buna karşılık kul namazının vaktini kaçırarak kılarsa bu namaz karanlığa bürünerek göğe doğru yükselir, varacağı yere ulaşınca eski bir paçavra gibi dürülerek sahibinin yüzüne fırlatılır."

Ebu Davud'a göre Peygamberimiz (s.a.v); **"Allah, üç kimsenin namazını kabul etmez"** diye buyurduktan sonra onlardan biri olarak **"Vakti geçtikten sonra namaz kılanlar"**ı saymıştır.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

Namaza karşı titiz davrananlara Allah şu beş ikramda bulunur;

1- Geçim darlığını üzerinden kaldırır,

2- Kabir azabından kurtulur,

3- Amel defteri sağ taraftan verilir,

4- Sırat'ı şimşek gibi geçer,

5- Hesaba çekilmeden cennete girer.

Namazı savsaklayanlara da Allah beşi dünyada, üçü ölürken, üçü kabirde ve üçü de kabirden yeniden çıkarken olmak üzere on beş çeşit ceza verir.

Dünyadakiler şunlardır;

1- Ömrünün bereketi kaldırılır,

2- Yüzünden "iyiler" siması silinir,

3- Allah hiçbir amelin mükâfatını vermez,

4- Duası göğe yücelmez,

5- İyilerin dualarında payı bulunmaz.

Ölürken çekilen cezalar şunlardır;

1- Boynu bükük ölür.

2- Aç olarak can verir.

3- Bütün dünya denizleri gırtlağına akıtılsa kanmayacak şekilde susuzluk çeke çeke ölür.

Kabirde başına gelenler şunlardır;

1- Kaburgaları birbirine geçecek şekilde sıkışır.

2- Kabrinde üzerine ateş yakılır ve sabah-akşam bu ateşin karalar üzerinde dağlanır.

3- Kabirde üzerine "Sucâ'ül Akra" adında gözleri ateş ve tırnakları demirden bir yılan salınır, her tırnağının uzunluğu bir günlük yol kadar olur. Kulak zarını titreten gök gürültüsü gibi bir ses ile dile gelerek ölüye der ki;

"Ben Sucâ'ül Akra'ım. Rabbim bana sabah namazını güneşin do-

ğuşuna kadar, öğle namazını ikindiye kadar, ikindi namazını akşama kadar, akşam namazını yatsıya kadar, yatsı namazını tan yeri ağarana kadar geciktirerek savsaklamana karşılık seni her biri için ayrı ayrı dövmemi emretti."

Yılanın her darbesi ile adam yetmiş arşın boyu daha yere gömülür, kıyamet gününe kadar kabir azabı çekmeye devam eder.

Yeniden dirilip mezardan çıktığında kıyamet durağında başına gelenler şunlardır;

1- Ağır hesaplaşma, **2**- Rabbin gazabı, **3**- Cehennem'e girmek.

(Diğer bir rivâyete göre hadisin son kısmı şöyledir);

"O kıyamet günü, alnında üç satır yazı ile mahşer'e gelir; Birinci satırda; "Ey Allah hakkını zayi eden", ikinci satırda; "Ey hassaten Allah'ın gazabını hak eden kimse", üçüncü satırda; "Dünyada Allah'ın hakkını nasıl zayi ettinse bu gün sen de O'nun rahmetinden umut kes" diye yazılıdır."

(Namazı savsaklayanlara verilecek cezaların toplamı bu hadiste belirtildiği gibi on beşe ulaşmıyor, on dört oluyor. Anlaşılan hadisi rivâyet eden, on beşinciyi unutmuştur.)

İbn-i Abbas (r.anhuma)'ın rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Kıyamet Günü, adamın biri getirilerek Allah'ın huzuruna dikilir ve Allah onun cehenneme götürülmesini emreder. Adam; "Ya Rabbi, beni ne yüzden cehenneme yolluyorsun" deyince Ulu Allah (c.c) ona "Namazı vaktinde kılmadığın ve adıma yalan yere yemin ettiğin için" diye buyurur."

Bazıları der ki Peygamberimiz (s.a.v) bir gün sahabîlerine; "Allah'ım, aramızdan hiç kimseyi - mahrum kötü - eyleme, diye dua ediniz" buyurduktan sonra onlara "Mahrum kötü" kimdir, bilir misiniz?" diye sorar.

Sahabîler; "Kimdir, ya Resulullah?" derler. Peygamberimiz (s.a.v); "Namaz kılmayan" diye cevap verir.

Söylendiğine göre kıyamet günü ilk önce namaz kılmayanların yüzleri kararır. Cehennemde yılanlar ile dolu **"Lemlem"** adında bir vadi vardır. Her bir yılan deveboynu kalınlığında ve bir aylık yol uzunluğundadır. Bu yılanlar namaz kılmayanı ısırınca zehirleri vücudunda yetmiş yıl boyunca kaynar, sonunda etleri çürüyerek dökülür.

Rivâyet edildiğine göre İsrail oğullarından bir kadın bir gün Hz. Musa'ya gelerek; "Ey Allah'ın Resûlü, büyük bir günah işledim, fakat tevbe ettim. Benim için Allah'a yalvar da tevbemi kabul ederek günahımı bağışlasın" der. Hz. Musa kadına; "İşlediğin günah nedir?" der.

Kadın, Hz. Musa'ya; "Ya Nebi Allah, zina ettim, gayri meşru bir çocuğum oldu, sonra da onu öldürdüm" diye cevap verir. Bunun üzerine hiddetlenen Hz. Musa kadına; "Defol, ey fahişe! Yoksa senin uğursuzluğun yüzünden gökten ateş yağıp bizi yakacak" der. Ve kadın, kalbi kırılarak yanından çıkar.

Hemen o sırada Cebrail (a.s) inerek Hz. Musa'ya der ki; "Allah sana; "Ya Musa, günahına tevbe eden kadını niye kovdun, ondan daha fenasını bulamadın mı?" diyor. Hz. Musa Cebrail'e; "Ondan daha fenası kimdir?" diye sorar. Cebrail de; "Hiçbir mazereti olmadığı hâlde bile bile namaz kılmayan kimse" diye cevap verir.

Yine söylendiğine göre eskilerden biri ölen bir kız kardeşini toprağa verirken para kesesini mezara düşürür. Mezarlıktan ayrılıncaya kadar farkına varmaz.

Farkına varınca mezarlığa döner, el-ayak çekilince kardeşinin mezarını açar. Fakat içeride ateş tutuştuğunu görür.

Tekrar kabri örterek ağlaya ağlaya annesine koşar. "Anacığım, bana kız kardeşim ve onun davranışları hakkında bilgi ver" der. Kadın; "Niye soruyorsun oğlum?" der. Adam; "Anacığım, mezarında ateş yandığını gördüm de ondan soruyorum" der.

Bu defa annesi de ağlamaya başlayarak; "Oğlum, kız kardeşin namazı savsaklar, vaktinde kılmazdı" diye cevap verdi.

Namazı vaktinde kılmayanın hâli bu olunca hiç namaz kılmayanın akıbetini var kendin düşün.

Allah'tan dileriz ki, bize namaza karşı titiz davranmak, onu vaktinde ve eksiksiz kılmak üzere yardımcı olsun. O cömert, kerim, esirgeyici ve merhamet edicidir.

ELLİNCİ BÖLÜM

CEHENNEM MEYDANI VE CEHENNEM AZABI HAKKINDA

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

﴿ لَهَا سَبْعَةُ اَبْوَابٍ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ ﴾ الحجر: ٤٤

"Onun (cehennemin) **yedi kapısı vardır. Her kapıya sana** (yani şeytana) **uyanlardan bir cüz ayrılmıştır."**[545]

Âyetteki cüz, **"zümre, fırka"** demektir. **"Kapı"**lardan maksat, üst üste yükselen katlardır.

İbn-i Cüreyc (rahimehullah) der ki; "Cehennem yedi kattır. İsimleri üstten aşağıya doğru şöyledir; **1-** Cehennem, **2-** Lezza, **3-** Hutame **4-** Sair, **5-** Sakar, **6-** Cahim, **7-** Haviye."

İlk kat iman eden günahkârlar için, ikinci kat Yahudiler için, üçüncü kat Hıristiyanlar için, dördüncü kat yıldızlara tapanlar için, beşinci kat ateşperestler için, altıncı kat putperestler için, yedinci kat da münafıklar içindir. Görülüyor ki cehennem bu tabakaların en üst katıdır. Sonra sıra ile diğerleri gelmektedir.

Buna göre âyette Ulu Allah (c.c)'ın şeytana uyanları yedi kısma ayırıp her kısmı cehennemin bir katına yerleştireceği belirtilmek istenmektedir. Sebep de şudur; Küfür ve günahların derecesi değişik olduğu için onları işleyenlerin cehennemdeki durumları da değişik olmuştur.

Bir görüşe göre; "Göz, kulak, dil, karın, edep yeri, el ve ayaktan ibaret yedi vücut âzâsına karşılık cehennem de yedi kat olarak yaratılmıştır. Çünkü günahlar bu organlardan çıkmaktadır, o yüzden onların varacağı yer de yedi katlı olarak yaratılmıştır."

Bu konuda Hz. Ali (k.v) der ki; **"Cehennem, üst üste yedi kattan meydana gelmiştir. İlk önce birincisi, sonra ikincisi, sonra üçüncüsü sıra ile bütün katlar dolar."**

---

[545] Hicr sûresi; 44

Buharî ve Tirmizî'nin İbn-i Ömer'den rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لِجَهَنَّمَ سَبْعَةُ اَبْوَابٍ، بَابٌ مِنْهَا لِمَنْ سَلَّ السَّيْفَ عَلٰى اُمَّتِى.

"Cehennemin yedi kapısı vardır, bunlardan birisi ümmetime karşı kılıç çekenlere mahsustur."[546]

Taberani'nin rivâyetine göre bir gün Cebrail (a.s) her zamankinden başka bir saatte Peygamberimize gelir. Peygamberimiz (s.a.v) onu karşılayarak; "Ya Cebrail, niye senin çehreni solgun görüyorum?" diye sorar. Cebrail (a.s); "Eğer Allah cehennemin körükleri hakkında sana bilgi vermemi emretmeseydi, gelecek değildim." der.

Peygamberimiz (s.a.v) ona; "Ya Cebrail, bana cehennemi anlat" der. Cebrail (a.s) şöyle cevap verir, "Allah, cehennemin bin yıl boyunca yakılmasını emretti. Bin yıl yakıldı, sonunda ağardı. Arkasından bin yıl daha yanmasını emretti, sonunda kapkara kesildi.

Şimdi o kapkaradır, ne kıvılcımı ışık saçar ve ne de yalazı söner.

Seni hak üzere elçi olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, cehennemde iğne deliği kadar bir delik açılsa dağılacak olan yüksek hararetten dolayı yeryüzünün bütün canlıları kavrularak ölürdü.

Seni hak üzere elçi gönderen Allah'a yemin ederim ki, cehennem bekçilerinden biri dünya halkına görünse yüzünün çirkinliği ve kokusunun ağırlığı yüzünden bütün yeryüzü halkı ölürdü. Seni hak üzere elçi gönderen Allah'a yemin ederim ki, Allah'ın Kur'ân'ın tanıttığı cehennem zincirinin bir halkası yeryüzü dağlarına konsa dağ yarılır ve yerin merkezine ininceye kadar durmazdı.

Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v); "Yeter, ya Cebrail! Yoksa kalbim duracak ve öleceğim" der.

Bu sırada Peygamberimiz (s.a.v) Cebrail (a.s)'in ağladığını görür. Ona; "Ya Cebrail, Allah katında sahip olduğun mertebeye rağmen sen de ağlıyorsun" der. Cebrail O'na şöyle cevap verir, "Niye ağlamayayım? Asıl benim ağlamam lâzım. Çünkü belki Allah'ın bilgisine göre bugünkü mevkiimden başka bir mertebedeyim. Belki meleklerden biri iken İblisin tâbi tutulduğu imtihanın bir benzerine bende tabi tutulurum. Bilmiyorum, belki de Harut ile Marut'un başlarına gelenler benim de başıma gelir."

Bunun üzerine ikisi de ağlamaya başlarlar, gözyaşları akarken "Ya Cebrail ve ya Muhammed! Ulu Allah her ikinizi asi olmak tehlikesinden emin kılmıştır" diyen gizli bir ses duyarlar.

[546] Tirmizî, 3123, Ahmed b. Hanbel, 5689; Hakîm-i Tirmizî, Nevâdiru'l-Usûl 1/256

Sesi duyunca Cebrail (a.s) göğe yücelir. Peygamberimiz (s.a.v) de dışarıya çıkar. Yolda Ensar'dan gülen, oynayan bir grup ile karşılaşır. Onlara der ki; "Cehennem ardınızda iken gülüyor musunuz? Benim bildiklerimi bilseniz, az güler, çok ağlar, gırtlağınızdan ne yemek ve ne de su geçmez, yüksek tepelere çıkarak yüksek sesle Allah'a yakarırdınız."

Bu sırada; "Ya Muhammed, kullarımı umutsuzluğa düşürme. Ben seni zorluk gösterici olarak değil, müjdeleyici olarak gönderdim" diye bir nida gelir.

Bu nidayı duyunca Peygamberimiz (s.a.v); "Doğru olun ve Allah'a yaklaşın" diye buyurur.[547]

İmam-ı Ahmed'in rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) Cebrail'e; "Niye hiçbir zaman Mikail'i gülerken görmüyorum" diye sorar. Cebrail (a.s) de O'na; "Mikail, cehennem yaratılalı beri hiç gülmüş değil" diye cevap verir.

Müslim'in rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَهَا سَبْعُونَ اَلْفَ زِمَامٍ، مَعَ كُلِّ زِمَامٍ سَبْعُونَ اَلْفِ مَلَكٍ يَجُرُّونَهَا.

"Kıyamet Günü cehennem, her biri yetmiş bin melek tarafından çekilen yetmiş bin yedekle getirilir."[548]

[547] Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/387
[548] Elbânî, Sahihu'l-Câmi 8001

ELLİ BİRİNCİ BÖLÜM

CEHENNEM AZABI

Ebu Davud, Neseî ve Tirmizî'nin rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor;

"Ulu Allah cennet ve cehennemi yaratınca Cebrail'i cennete gönderdi ve "Git orayı ve oraya girecek olanlara neler hazırladığımı gör" dedi. Cebrail de cennete vararak onu ve Allah'ın cennetliklere neler hazırladığını görüp dönünce Allah'a; "Ululuğun hakkı için oranın adını duyan herkes içeri dalar" der.

Arkasından cennet Allah'ın emri üzerine günahlar ile kuşatılır. Bunun üzerine Allah (c.c) Cebrail (a.s)'e; "Bir daha cennete dön ve cennetlikler için neler hazırladığımı gör" diye emir buyurur. Cebrail yeniden cennete varınca günahlar ile çevrelendiğini görür, geri dönünce "Ululuğun hakkına yemin ederim ki, oraya hiç kimsenin girmeyeceğinden korktum" der.

Bu sefer Allah (c.c) Cebrail (a.s)'e; "Var, git cehennemi ziyaret et ve orada cehennemlikler için neler hazırladığımı gör" diye buyurur. Cebrail (a.s) oraya varınca cehenneme bakar, ateş dalgalarının üst üste yuvarlanıp yükseldiğini görür. Allah'ın huzuruna dönünce; "Ululuğun hakkına yemin ederim ki, adını duyan hiç kimse oraya girmez" der. Bu sırada Allah'ın emri üzerine cehennem azgın nefsî arzular tarafından kuşatılır. Allah (c.c) Cebrail (a.s)'e; "Orayı yeniden git, gör" diye buyurur. Cebrail (a.s) de bir daha cehennemi görünce; "Ululuğun hakkına yemin ederim ki, oraya girmeyen tek kimse kalmayacağından korktum" der."[549]

Beyhakî'nin zararsız bir senetle İbn-i Mesud (r.a)'tan rivâyetine göre;

إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ ﴿ الْمُرْسَلَاتْ ، ٣٢ ﴾

"Hiç şüphesiz o, (cehennem) **köşk iriliğinde kıvılcımlar saçar"**[550] mealindeki âyet hakkında İbn-i Mesud (r.a); "Ben bu kıvılcımlar için "Ağaçlar gibi" değil "Kaleler ve şehirler gibi" tabirini kullanıyorum demiştir.

[549] Ebu Davud, 4744; Tirmizî, 2560; İbn Hibban, 7394
[550] Murselât sûresi; 32

Ahmed İbn-i Hanbel, İbn-i Mace, İbn-i Hibban ve Hâkim'e göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

وَيْلٌ وَادٍ فِى جَهَنَّمَ يَهْوِى فِيهِ الْكَافِرُ اَرْبَعِينَ خَرِيفًا، قَبْلَ اَنْ يَبْلُغَ قَعْرَهُ.

"Veyl, öyle bir cehennem vadisidir ki, kâfir dibine varıncaya kadar içinde kırk yıl batmaya devam eder."[551]

Tirmizî'ye göre ise aynı hadis şöyledir;

وَيْلٌ وَادٍ بَيْنَ جَبَلَيْنِ يَهْوِى فِيهِ الْكَافِرُ سَبْعِينَ خَرِيفًا، قَبْلَ اَنْ يَبْلُغَ قَعْرَهُ.

"Veyl, iki dağ arasında o kadar derin bir vadidir ki, kâfir dibine ulaşıncaya kadar içinde yetmiş yıl batmaya devam eder."

Tirmizî ve İbn-i Mace'nin rivâyetine göre bir gün Peygamberimiz (s.a.v) sahabîlerine; **"Hazn kuyusundan Allah'a sığının!"** buyurur. Sahabîler; "Ya Resulullah, hazn kuyusu nedir?" diye sorarlar.

Peygamberimiz (s.a.v);

وَادٍ فِى جَهَنَّمَ تَتَعَوَّذُ مِنْهُ جَهَنَّمُ كُلَّ يَوْمٍ اَرْبَعَمِائَةِ مَرَّةً.

"Bizzat cehennemin günde dört yüz kere kendisinden Allah'a sığındığı bir cehennem vadisidir" diye cevap verir.

Sahabîler; "Oraya kimler girer, ya Resulullah?" diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v) onlara şu cevabı verir;

أُعِدَّ لِلْقُرَّاءِ الْمُرَائِينَ بِأَعْمَالِهِمْ، وَاِنَّ مِنْ اَبْغَضِ الْقُرَّاءِ اِلَى اللّٰهِ الَّذِينَ يَزُورُونَ الْأُمَرَاءَ الْجَوَرَةَ.

"Orası, amellerini gösteriş için işleyen Kur'ân okuyucuları için hazırlanmıştır. Hiç şüphesiz, Allah'ın gazabına en çok hedef olan Kur'ân okuyucuları, zorba devlet adamlarını ziyaret edenlerdir."[552]

Taberanî'de yazdığına göre;

اِنَّ فِى جَهَنَّمَ لَوَادِيًا تَسْتَعِيذُ جَهَنَّمُ مِنْ ذٰلِكَ الْوَادِى كُلَّ يَوْمٍ اَرْبَعَمِائَةِ مَرَّةً أُعِدَّ لِلْمُرَائِينَ مِنْ اُمَّةِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

---

[551] Tirmizî, 3164; İbn Mübârek, Zühd 333; İbn Hibban, Sahih 7467; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 2923

[552] Tirmizî, 2383; İbn Mace, 256; Beyhakî, Şuabü'l-İman 6849; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 5561

"Cehennemde bizzat cehennemin günde dört yüz kere Allah'a sığındığı bir vadi vardır ki, orası Muhammed ümmetinin ikiyüzlüleri için hazırlanmıştır."

İbn-i Ebu Dünya der ki;

إِنَّ فِى النَّارِ سَبْعِينَ اَلْفَ وَادٍ، فِى كُلِّ وَادٍ سَبْعُونَ اَلْفَ شُعَبٍ، وَفِى كُلِّ شُعَبٍ سَبْعُونَ اَلْفَ حَجَرٍ، فِى كُلِّ حَجَرٍ حَيَّةٌ تَأْكُلُ وُجُوهَ اَهْلِ النَّارِ.

"Cehennemin yetmiş bin vadisi, her vadinin yetmiş bin kolu ve her vadi kolunun yetmiş bin taşı vardır, her taşta cehennemlikleri yüzlerinden sokan birer yılan barınır."[553]

Buharî tarihinde senedi zayıf şöyle hadis vardır; "Cehennemin yetmiş bin vadisi, her vadinin yetmiş bin kolu, her vadi kolunun yetmiş bin hanesi ve her hanenin yetmiş bin evi, her evde yetmiş bin kuyu, her kuyuda yetmiş bin yılan bulunur ve her yılan da ağzında yetmiş bin akrep taşır. Gerek kâfir ve gerekse münafık, vadinin dibini boylayıncaya kadar bunların her biri ile ayrı ayrı karşılaşır."[554]

Tirmizî'nin rivâyet ettiği munkatı bir hadise göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ الصَّخْرَةَ الْعَظِيمَةَ لَتُلْقَى مِنْ شَفِيرِ جَهَنَّمَ فَتَهْوِى فِيهَا سَبْعِينَ خَرِيفًا، وَمَا تُفْضِى اِلَى قَرَارِهَا.

"Cehenneme atılan büyük bir kaya yetmiş yıl düşmesine rağmen dibine varamaz."

Hz. Ömer (r.a) der ki; **"Cehennemi sık sık hatırla. Çünkü harareti yüksek, dibi derin ve topuzları demirdendir."**

Bezzar, Ebu Ya'la, İbn-i Hibban ve Beyhakî'nin rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v); **"Cehenneme bir kaya salınsa yetmiş yıl düşerek ancak dibine ulaşabilir"**[555] diye buyuruyor.

Müslim'in rivâyetine göre Ebu Hureyre (r.a) der ki; "Bir gün Peygamberimiz (s.a.v); "Bu duyduğunuz nedir, biliyor musunuz?" diye sordu. "Allah ve O'nun Resulü bilir" diye cevap verdik. Bunun üzerine Peygam-

---

[553] İbn Receb el-Hanbelî, Tahvîfün mine'n-Nâr, 91

[554] Buharî, Tarihu'l-Kebîr, 2437; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 5563

[555] Ebu Ya'lâ, Müsned 13/217 (7243); Münzirî, Tergib ve't-Terhib 5566

berimiz (s.a.v) şöyle buyurdu; **"Allah yetmiş yıl önce cehenneme bir kaya salmıştı, işte şimdi onun cehennemin dibine varışının yankısını duydunuz."**[556]

Taberanî'nin rivâyetine göre Said-ül Hudrî (r.a) der ki; "Peygamberimiz (s.a.v) bir gün şiddetli bir yankı sesi duyarak irkildi. Bu sırada yanına Cebrail (a.s) geldi. Peygamberimiz (s.a.v) O'na; "Ya Cebrail, bu duyduğum ses nedir?" diye sordu. Cebrail (a.s) de ona şu cevabı verdi; "Yetmiş sene önce cehenneme bir kaya salınmıştı, fakat ancak şimdi dibine ulaştı. İşte onun sesini Allah sana duyurmak istedi."

Peygamberimizin bu olaydan sonra, ruhunu Allah'a teslim edinceye kadar ağzını açarak güldüğü görülmemiştir.[557]

Ahmed İbn-i Hanbel ve Tirmizî'nin rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Eğer şunun gibi (kafatasım işaret ederek) **yuvarlak bir kaya parçası gökten salınsa aradaki mesafe beş yüz senelik yol kadar olduğu hâlde akşam olmadan yere iner. Fakat aynı kaya cehennemin ağzına salınsa dibine varabilmesi için, kırk yıl geceli-gündüzlü düşmeye devam etmesi lâzımdır."**[558]

Ahmed İbn-i Hanbel, Ebu Ya'lâ ve Hâkim'in rivâyetlerine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَوْ اَنَّ مِقْمَعًا مِنْ حَدِيدِ جَهَنَّمَ، وُضِعَ فِى الْاَرْضِ، فَاجْتَمَعَ لَهُ الثَّقَلَانِ مَا اَقَلُّوهُ مِنَ الْاَرْضِ.

"Cehennemin demir topuzlarından biri yere indirilse, insanlar ile cinler bir araya gelseler onu yerden kaldıramazlardı."[559]

Hâkim'in rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v);

لَوْ ضُرِبَ الْجَبَلُ بِمِقْمَعٍ مِنْ حَدِيدِ جَهَنَّمَ لَتَفَتَّتْ فَصَارَ رِمَادًا.

"Cehennemin demir topuzlarından biri dağa indirilse, ufalanarak kül olurdu"[560] buyuruyor.

İbn-i Ebi'd-Dünya'nın rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v);

---

[556] Müslim, 2844; Ahmed b. Hanbel 8826; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 5567
[557] Taberanî, Evsat 815; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/389
[558] Tirmizî, 2588
[559] Ahmed b. Hanbel, 11251; Ebû Ya'lâ, Müsned 1388
[560] Ahmed b. Hanbel, 11803; Deylemî, 5116

إِنَّ الْحَجَرَ الْوَاحِدَ مِنْهَا لَوْ وُضِعَ عَلَى جِبَالِ الدُّنْيَا لَذَابَتْ مِنْهُ، وَإِنَّ مَعَ كُلِّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ حَجَرًا وَشَيْطَانًا.

"Cehennem kayalarından biri dünya dağlarından birinin tepesine düşse, dağ eriyerek kül olur. Her cehennemliğin yanında böyle bir cehennem taşı ile bir şeytan bulunur" buyurmuştur.

Hâkim'in rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Yer yedi kattır. Her iki kat arası beş yüz yıllık mesafedir. En üst kat başı ve kuyruğu havaya kalkmış bir balığın sırtı üzerindedir, balık kaya üzerinde ve kaya da bir meleğin elindedir.

İkinci kat rüzgârın mahfesidir. Ulu Allah (c.c); "Ad" kavmini yok etmek istediği zaman rüzgâr koruyucusuna, üzerlerine mahvedici bir rüzgâr estirmesini emretti. Rüzgâr koruyucusu olan melek; "Ya Rabbi, onların üzerine öküzün burun deliklerinden çıkan yel kadar rüzgâr salayım mı?" diye sorar.

Ulu Allah (c.c); **"O kadar ile bütün yeryüzünün ve bütün canlıların hakkından gelirsin. Sen onların üzerine yüzük taşı kadar rüzgâr sal!"** buyurdu. İşte;

"Üzerinden geçtiği hiçbir şeyi çürümüş kemik döküntüsü gibi yapmadan bırakmaz."[561] mealindeki âyet bu rüzgâra işaret eder.

Üçüncü kat yerde cehennem taşları, dördüncü kat yerde cehennem kibriti vardır."

Sahabîler; "Ya Resulullah, cehennemin kibriti mi var? diye sordular Peygamberimiz (s.a.v) onlara; "Tabii var, nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, o katta öyle kibrit vadileri vardır ki, içlerine yüce dağlar salınsa, eriyerek su gibi akarlardı" diye cevap verdi.

Beşinci kat yerde cehennem yılanları bulunur, ağızları vadi gibi geniştir.

Altıncı kat yerde cehennemin akrepleri bulunur, en küçüğü semerli katır iriliğindedir, bir darbe indirince kâfire cehennem ateşinin hararetini unuttururlar.

Yedinci kat yerde bir eli önde, bir eli arkada olmak üzere demir kelepçeye vurulmuş olarak İblis vardır. Ulu Allah onu bir kulun üzerine salmak isteyince çözer."

Ahmed İbn-i Hanbel, Taberanî ve İbn-i Hibban ve Hâkim'in rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

---

[561] Zâriyât sûresi; 42

إِنَّ فِي النَّارِ حَيَّاتٌ كَأَمْثَالِ اَعْنَاقِ الْبُخْتِ، تَلْسَعُ اِحْدَاهُنَّ اللَّسْعَةَ، فَيَجِدُ حَمْوَتَهَا سَبْعِينَ خَرِيفًا، وَاِنَّ فِي النَّارِ عَقَارِبَ كَأَمْثَالِ الْبِغَالِ الْمَوْكُوفَةِ، تَلْسَعُ اِحْدَاهُنَّ اللَّسْعَةَ فَيَجِدُ حُمُوهَا اَرْبَعِينَ سَنَةً.

"Cehennemde deveboynu kalınlığında yılanlar vardır. Her biri bir kere sokunca yakıcı acısı yetmiş yıl devam eder. Yine cehennemde semerli katır iriliğinde akrepler vardır, her biri insanı bir kere ısırınca ateşi kırk yıl boyunca duyulur."[562]

Tirmizî, İbn-i Hibban ve Hâkim'in rivâyetlerine göre Peygamberimiz (s.a.v);

وَاِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَآءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِى الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَآءَتْ مُرْتَفَقًا ﴿الْكَهْف ؛ ٢٩﴾

"Cehennemlikler *"su"* diye yalvarınca kendilerine yüzleri kavuran katran gibi bir sıvı verilir. O ne fena bir içecek ve orası ne kötü bir yerdir."[563] mealindeki âyet hakkında; "Bu sıvı zeytinyağı tortusu gibidir, cehennemlik kimse ona yaklaşınca yüzünün derisi eriyerek içine dökülür" buyuruyor.[564]

Tirmizî'nin rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ الْحَمِيمَ لَيُصَبُّ عَلٰى رُءُوسِهِمْ فَيَنْفُذُ الْحَمِيمُ حَتّٰى يَخْلُصَ اِلٰى جَوْفِهِ، فَيَسْلِتُ مَا فِى جَوْفِهِ حَتّٰى يَمْرُقَ مِنْ قَدَمَيْهِ، وَهُوَ الصَّهْرُ ثُمَّ يُعَادُ كَمَا كَانَ.

"Cehennemliklerin başlarına dökülen kaynar su içlerine sızarak karın boşluklarını eritir ve içlerinde ne varsa eriyerek tabanlarından dışarıya akar. Sonra yeniden eski hâllerine döndürülürler."

Dahhak (rahimehullah) der ki; "Hamîm, Allah'ın yeri göğü yarattığından beri cehennemliklere içirileceği ve başlarından aşağı döküleceği ana kadar durmadan kaynamaktadır."

---

562 Ahmed b. Hanbel, 4/191; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 5579
563 Kehf sûresi; 29
564 Tirmizi, 2581, 2584, 33221; İbn Hibban, Sahih 7473, Mevârid 2612; İbn Mübârek, Zühd 316; Taberânî, Evsat 3137

Bir görüşe göre cehennemliklere sunulacak olan kaynar su, onların akan gözyaşlarını cehennem havuzlarında biriktirerek elde edilir ve kendilerine sunulur. İşte;

وَسُقُوا مَآءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ اَمْعَآءَهُمْ ﴿مُحَمَّد؛ ١٥﴾

"Onlara (cehennemliklere) **bağırsaklarını parçalayan kaynar bir sıvı verilir"** mealindeki âyet, bu sıvıya işaret etmektedir.[565]

Bu hususta daha başka sözler de söylenmiştir. Ahmed İbn-i Hanbel, Tirmizî ve Hâkim'in rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v);

وَيُسْقٰى مِنْ مَاءٍ صَدِيدٍ ۞ يَتَجَرَّعُهُ وَلاَ يَكَادُ يُسِيغُهُ... ﴿اِبْرٰهِيمُ؛ ١٦-١٧﴾

"Ötesinde cehennem vardır ve kendisine irinleşmiş su verilir. Onu ağzına alır, fakat yutamaz, her bir azap vardır."[566] mealindeki âyet hakkında şöyle buyurmuştur;

يُقَرَّبُ اِلٰى فِيهِ فَيَكْرَهُهُ، فَاِذَا اُدْنِيَ مِنْهُ شَوَى وَجْهَهُ، وَوَقَعَتْ فَرْوَةُ رَأْسِهِ، فَاِذَا شَرِبَهُ قَطَعَ اَمْعَائَهُ حَتّٰى تَخْرُجَ مِنْ دُبُرِهِ.

"İrinli su ağzına yaklaştırılınca tiksinir, daha yakına getirilince yüzünü kavurur, başının derisi eriyip akar, içince de bağırsaklarını parçalar. Nihayet dübüründen çıkar."[567]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَسُقُوا مَآءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ اَمْعَآءَهُمْ ﴿مُحَمَّد؛ ١٥﴾

"Onlara (cehennemliklere) **bağırsaklarını parçalayan kaynar bir sıvı içirilir."**[568]

Yine Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَاِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَآءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِى الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَآءَتْ مُرْتَفَقًا ﴿اَلْكَهْف؛ ٢٩﴾

565 Muhammed sûresi; 15
566 İbrahim sûresi; 16-17
567 Tirmizî, 2583; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 5583
568 Muhammed sûresi; 15

"Cehennemlikler *"su"* diye yalvarınca kendilerine yüzleri kavuran, kaynar katran gibi bir sıvı verilir. O ne fena bir içecek ve orası ne kötü bir yerdir."[569]

Ahmed İbn-i Hanbel ve Hâkim'in rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Gassak'tan yeryüzüne bir kova dökülse, bütün dünya halkını kokuştururdu."

Buradaki **"Gassak"**;

هٰذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ ﴿ صٓ ؛ ٥٧ ﴾

اِلاَّ حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴿ اَلنَّبَأ ؛ ٢٥ ﴾

"O azabı tatsınlar ki, o kaynar su ve gassak'tır"[570] âyeti ile **"Sadece kaynar su ve irin içerler"**[571] mealindeki âyette adı geçen irindir.

Bu irin hakkında çeşitli görüşler vardır. İbn-i Abbas'a (r.a) göre o kâfirin cildinden süzülen sarı su başkalarına göre de yine kâfirlerin o kokmuş irinleridir. Kâ'b-ül Ahbar'a göre o bir cehennem pınarıdır ki, oraya yılan, akrep ve benzeri gibi zehirli hayvanların zehirleri sızarak birikir. Sonra da Âdemoğlu getirilip bu sıvıya batırılır. Çıkarken derisi eriyerek akar, etleri de kemiklerinden ayrılarak oyluklarından ve diz kapaklarından yerlere sarkar, o da insan elbisesini sürükler gibi etlerini sürükler.

Tirmizî'nin rivâyetine göre bir gün Peygamberimiz (s.a.v);

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلاَ تَمُوتُنَّ اِلاَّ وَاَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿ آلِ عِمْرَانِ ؛ ١٠٢ ﴾

"Ey Müminler, Allah'tan gerektiği gibi korkun ve mutlaka Müslüman olarak ölün"[572] mealindeki âyeti okuduktan sonra şöyle buyurdu;

لَوْ اَنَّ قَطْرَةً مِنَ الزَّقُّومِ قُطِرَتْ فِى دَارِ الدُّنْيَا، لَأَفْسَدَتْ عَلٰى اَهْلِ الدُّنْيَا مَعَايِشَهُمْ، فَكَيْفَ بِمَنْ يَكُونُ طَعَامَهُ.

"Eğer Zakkum'un bir parçası dünyaya damlasaydı dünya halkı-

---

569 Kehf sûresi;, 29
570 Sad sûresi; 57
571 Nebe sûresi; 25
572 Al-i İmran sûresi; 102

nın bütün yiyecek ve içeceklerini bozardı, yiyeceği yalnız bu olanın hâli nice olur, varın siz düşünün."

Başka bir rivâyete göre hadisin son kısmı; **"Bundan başka yiyeceği olmayanın hâli nice olur, varın siz düşünün"** şeklindedir.

"Takıntılı bir yiyecek" mealindeki âyet ifadesini İbn-i Abbas (r.anhuma) **"Yani, gırtlağa takılıp ne içeri giren ve ne de geri çıkan bir yiyecek"** şeklinde açıklamıştır.

Buharî ve Müslim'e göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا بَيْنَ مَنْكِبَي الْكَافِرِ مَسِيرَةُ ثَلاثَةِ اَيَّامٍ لِلرَّاكِبِ الْمُسْرِعِ.

"Kâfirin iki omuz başının arası hızlı giden bir atlı hesabı ile üç günlük yol genişliğindedir."[573]

Ahmed İbn-i Hanbel'in rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

ضِرْسُ الْكَافِرِ مِثْلُ اُحُدٍ، وَفَخِذُهُ مِثْلُ الْبَيْضَاءِ ﴿ اَىْ وَهُوَ جَبَلٌ ﴾

وَمَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ كَمَا بَيْنَ قُدَيْدٍ وَمَكَّةَ ﴿ اَىْ نَحْوُ ثَلاثَةِ اَيَّامٍ ﴾

وَكَثَافَةُ جِلْدِهِ اِثْنَانِ وَاَرْبَعُونَ ذِرَاعًا بِذِرَاعِ الْجَبَّارِ.

"Kâfirin azı dişi Uhud Dağı, uyluğu Beyza Tepesi, cehennemde kapladığı yer Kadid ile Mekke arası (yani takriben üç günlük yolculuk mesafesi) **kadar derisi de Yemen kralı Cebbar'ın arşını ile kırk arşın boyu kalınlığındadır."**

(Burada aynı mânâda birkaç hadis çıkarılmıştır.)

Fudayl bin Yezid'ten Tirmizi'nin rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Kıyamet günü kâfirin dili bir veya iki fersah kadar yere sarkar ve insanların ayakları altında çiğnenir."[574]

Fudayl bin Yezid'in Ebu Aclan'dan rivâyetine göre kıyamet gününde kâfir, dilini iki fersah sürükleyecek insanlar onu çiğneyecektir. Bu hadisi Beyhakî ve başkaları rivâyet etmiştir. Doğru olanı bu rivâyettir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَعْظُمُ اَهْلُ النَّارِ فِى النَّارِ حَتَّى اَنَّ بَيْنَ شَحْمَةِ اُذُنِ اَحَدِهِمْ اِلَى عَاتِقِهِ

---

[573] Buharî, 6185; Müslim, 2852
[574] Tirmizî, 2580; Elbânî, Daîfu'l-Câmi, 1518

مَسِيرَةَ سَبْعِمِائَةِ عَامٍ، وَاِنْ غِلَظَ جِلْدِهِ سَبْعُونَ ذِرَاعًا، وَاِنَّ ضِرْسَهُ مِثْلُ اُحُدٍ.

"Cehennemliklerin gövdesi, cehennemde o kadar irileştirilir ki, kulak memeleri ile omuz başları arası yedi yüz yıllık bir yolculuk mesafesinde derilerinin kalınlığı yetmiş arşın boyu kadar ve azı dişleri Uhud Dağı boyunda olur."[575]

Ahmed İbn-i Hanbel ile Hâkim'in rivâyetlerine göre Mücahid (r.a) der ki, "Bir gün İbn-i Abbas bana; "Cehennem ne kadar geniştir, biliyor musun?" diye sordu. "Hayır, bilmiyorum" diye cevap verdim. Bunun üzerine o şöyle dedi, "Evet, vallahi bilmiyorsun! Cehennemlik bir adamın kulak memesi ile omuz başı arası yetmiş yıllık yol kadardır. Orada kan ve irin nehirleri akar."

Ben; "Kan ve irin nehirleri mi dedin?" diye sordum. İbn-i Abbas (r.a); "Hayır hayır, kan ve irin vadileri" diye cevap verdi.

ELLİ İKİNCİ BÖLÜM

GÜNAHTAN SAKINMANIN FAZİLETİ HAKKINDA

Bilesin ki, günah işlemekten insanı meneden en büyük engel Allah korkusu, O'nun adalet ve intikamından çekinmek, O'nun cezasından gazap ve azabından sakınmaktır.

Nitekim Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ اَمْرِهِ اَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ اَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿النُّورُ ؛ ٦٣﴾

"Allah'ın emrine aykırı davrananlar bir fitneye yakalanmaktan veya acı bir azaba çarpılmaktan korunuversinler."[576]

Anlatıldığına göre Peygamberimiz (s.a.v) bir gün ölüm döşeğinde yatan

---

[575] Ahmed b. Hanbel 4800; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 1637; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/391
[576] Nur sûresi; 63

bir delikanlıyı ziyaret ederek ona; "Kendini nasıl hissediyorsun?" diye sorar, delikanlı Peygamberimize; "Ya Resulullah, hem Allah'a umut bağlıyorum, hem de günahlarımdan ötürü korkuyorum" diye cevap verir. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ يَجْتَمِعَانِ فِى قَلْبِ عَبْدٍ فِى مِثْلِ هٰذَا الْمَوْطِنِ، اِلاَّ اَعْطَاهُ اللّٰهُ مَا يَرْجُو، وَاٰمَنَهُ مِمَّا يَخَافُ.

"Böyle bir anda bu iki duygu kulun kalbinde bir araya gelince Ulu Allah (c.c) mutlaka onu umduğuna kavuşturur ve korktuğundan korur."[577]

Vehb İbn-i Verde (rahimehullah) der ki; "Hz. İsa şöyle diyordu; "Cennet sevgisi ile cehennem korkusu belâlara katlanmayı sağlar, kulu dünyanın nazlarından, azgın isteklerinden ve kötülüklerinden uzak tutar."

Hasan-ül Basrî (rahimehullah)'den rivâyet olunduğuna göre; "Vallahi, sizden önce öyleleri gelip geçti ki, onlar günahı gözlerinde büyük gördükleri için çakıl taşları sayısınca fakirlere altın dağıtsalar yine de kurtulamayacaklarından korkarlardı" demiştir.

Peygamberimiz (s.a.v) bir gün sahabîlere;

هَلْ تَسْمَعُونَ مَا اَسْمَعُ؟ اَطَّتِ السَّمَآءُ وَحُقَّ لَهَا اَنْ تَئِطَّ، وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ مَا فِيهَا مَوْضِعُ اَرْبَعِ اَصَابِعَ اِلاَّ وَمَلَكٌ سَاجِدٌ لِلّٰهِ تَعَالٰى اَوْ قَائِمٌ اَوْ رَاكِعٌ، وَلَوْ تَعْلَمُونَ مَا اَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلاً وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا وَلَخَرَجْتُمْ اَوْ لَصَعِدْتُمْ اِلَى الصُّعَدَاتِ ﴿اَىِ الْجِبَالِ﴾ تَجْأَرُونَ اِلَى اللّٰهِ تَعَالٰى خَوْفًا مِنْ عَظِيمِ سَطْوَتِهِ وَشِدَّةِ اِنْتِقَامِهِ.

"Benim işittiğimi siz de işitiyor musunuz? "Gökyüzü haklı olarak üzerindeki yükün altında sıkıntıdan büzülüp zangırdıyor. Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederek söylüyorum ki, gökyüzünün her dört parmaklık yerinde Allah'a ya secde eden, ya O'nun için ayakta dikilen veya rükûa varan bir melek vardır.

Benim bildiklerimi bilseniz, az güler, çok ağlar ve Allah'ın yakaya yapışmasının çetinliğinden, intikamının acılığından dolayı yüksek

[577] Tirmizî, 983; İbn Mace, 4261; Nesâî, Kübrâ 10901, Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle 1062

dağlara çıkar, O'na yakarırdınız. Üstelik hiçbiriniz kurtulacak mısınız, yoksa kurtulamayacak mısınız, bilmezsiniz."[578]

Bekir İbn-i Abdullah el-Muzinî (rahimehullah) der ki; **"Gülerek günah işleyen kimse, ağlayarak cehenneme girer."**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَوْ يَعْلَمُ الْمُؤْمِنُ بِكُلِّ الَّذِى عِنْدَ اللّٰهِ مِنَ الْعَذَابِ لَمْ يَأْمَنْ مِنَ النَّارِ

"Kul, Allah'ın katındaki azabın tamamını bilse, cehennem korkusu hiçbir an kalbinden çıkmaz."[579]

Buhari ve Müslim'in rivâyetine göre;

وَاَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْاَقْرَبِينَ ﴿ الشُّعَرَآءُ ؛ ٢١٤ ﴾

"Sen (önce) **en yakın hısımlarını ikaz et"**[580] meâlindeki âyet inince Peygamberimiz (s.a.v) ayağa kalkarak Kureyş kabilesi mensuplarına şöyle seslendi;

يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ، اِشْتَرُوا اَنْفُسَكُمْ مِنَ اللّٰهِ لاَ اُغْنِى عَنْكُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا، يَا بَنِى عَبْدِ مَنَافٍ، لاَ اُغْنِى عَنْكُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا، يَا عَبَّاسُ عَمَّ رَسُولِ اللّٰهِ لاَ اُغْنِى عَنْكَ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا، يَا صَفِيَّةُ عَمَّةَ رَسُولِ اللّٰهِ لاَ اُغْنِى عَنْكَ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا، يَا فَاطِمَةُ بِنْتَ مُحَمَّدٍ، سَلِينِى مِنْ مَالِى مَا شِئْتِ لاَ اُغْنِى عَنْكَ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا.

"Ey Kureyşliler! Kendinizi Allah'tan satın alın, ben sizi Allah'ın hiçbir hükmünden kurtaramam.

Ey Abdülmenaf oğulları, sizi Allah'ın hiçbir hükmünden kurtaramam. Ey Allah Resul'ünün amcası İbn-i Abbas, seni Allah'ın hiçbir hükmünden kurtaramam. Ey Allah Resul'ünün halası Safiye, seni Allah'ın hiçbir hükmünden kurtaramam. Ey Muhammed'in kızı Fatıma, benden dilediğin malı iste, fakat seni Allah'ın hiçbir hükmünden kurtaramam."[581]

Bir gün Hz. Âişe (r.anha);

---

[578] Tirmizî, 2312; Beyhakî, Kübrâ 13115; Şuabü'l-İman 783; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 2449
[579] Elbânî, Sahihu'l-Câmi 1763
[580] Şuara sûresi; 214
[581] Nesâî, Müctebâ 3646, Kübrâ, 6473; İbn Hibban, Sahih 6549

وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ ۞
أُولَٰئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ ﴿المؤمنون ؛ ٦١-٦٠﴾

"O kimseler ki, Allah'a dönecekler diye kalpleri ürpererek kendilerine verilenden verirler. İşte onlar iyiliklere koşanlar ve bu alanda birbirleri ile yarışanlardır" mealindeki âyet hakkında Peygamberimize (s.a.v); "Âyetin kastettiği kimseler zina eden, çalan, şarap içen ve bunlar ile birlikte Allah'tan korkan kimseler midir?" diye sorar.[582] Peygamberimiz (s.a.v) ona şu cevabı verir;

لاَ، يَا بِنْتَ أَبِي بَكْرٍ، يَا بِنْتَ الصِّدِّيقِ، وَلَكِنَّهُ الرَّجُلُ يُصَلِّي وَيَصُومُ
وَيَتَصَدَّقُ وَيَخَافُ أَنْ لاَ يُتَقَبَّلَ مِنْهُ.

"Hayır, Ebu Bekir'in kızı, hayır Sıddık'ın kızı! Âyet namaz kılan, oruç tutan, sadaka veren ve bunlara rağmen *"İşlediği iyilikler, kabul edildi mi, yoksa edilmedi mi?"* diye Allah'tan korkan kimseleri kastetmektedir."[583]

Adamın biri Hasan-ül Basrî'ye (rahimehullah); "Ya Said, kalbimi nerede ise sevincinden uçuracak şekilde bana ümit telkin edenlere karşı nasıl davranmamı tavsiye edersin?" diye sorar. Hasan-ül Basrî (r.a) adama şöyle cevap verir; "Vallahi, sonradan güvene kavuşmana rağmen, seni korkutanlar ile düşüp kalkacağına, baştan sana güven telkin ederek korkunç durumlar ile karşılaşmana yol açanlar ile düşüp kalkman senin için daha hayırlıdır."

Hz. Ömer (r.a) suikasta uğrayıp sırtından hançerlendiği zaman ölmek üzere iken oğluna der ki; "Vay başıma gelenlere! Çabuk yanağımı yere değdir. Anası olmayan! Eğer O (Allah) bana rahmet etmezse yazık bana, vay hâlime!"

İbn-i Abbas (r.anhuma) ona der ki; "Ya Emirül-müminin, bu ne korku! Oysaki Allah sana nice fetihler nasip etmiş, nice şehirler ele geçirmeye seni vasıta kılmış, sana nice nice başarılar göstermiştir."

Hz Ömer (r.a) ona; "Kimseye zulmetmeden ve kimsenin zulmüne uğramadan kurtulmak isterdim" der.

Hz. Ali'nin (k.v) torunu Zeynel Abidin'i (rahimehullah) her abdestten

---

[582] Mü'minun sûresi; 60-61
[583] İbn Mace, Sünen 4198; Ahmed b. Hanbel, Sünen 25746; Beyhakî, Şuabü'l-İman 762

sonra titreme nöbeti tutardı, kendisine sebebini soranlara derdi ki; "Yazık size, kimin huzuruna dikilip yakarmak üzere olduğunu biliyor musunuz?"

Ahmed İbn-i Hanbel (rahimehullah) der ki; "Allah korkusu beni yemekten, içmekten alıkoyuyor. Bunları iştahım çekmiyor."

Buharî ile Müslim'in rivâyetlerine göre Peygamberimiz, başka hiçbir gölgenin kalmayacağı kıyamet günü Allah'ın Arş'ının gölgesi altına alacağı yedi kimseden biri olarak "Tenha da Allah'ı hatırlayıp (yani O'nun azabını anıp işlediği emre aykırı günahların korkusu ile) göz pınarları yaşaran kimseyi zikretmiştir."

İbn-i Abbas (r.a)'ın rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

عَيْنَانِ لاَ تَمَسُّهُمَا النَّارُ، عَيْنٌ بَكَتْ فِى جَوْفِ اللَّيْلِ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ، وَعَيْنٌ بَاتَتْ تَحْرُسُ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ تَعَالٰى.

"Şu iki göz cehennem yüzü görmez; 1- Gece yarısı Allah korkusu ile ağlayan göz. 2- Allah yolunda geceyi nöbet tutarak geçiren göz."[584]

Ebu Hureyre'nin bir hadisinde Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

كُلُّ عَيْنٍ بَاكِيَةٌ يَوْمُ الْقِيَامَةِ اِلاَّ عَيْنًا غَضَّتْ عَنْ مَحَارِمِ اللّٰهِ، وَعَيْنًا سَهِرَتْ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ، وَعَيْنًا يَخْرُجُ مِنْهَا مِثْلُ رَأْسِ الذُّبَابِ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ تَعَالٰى.

"Kıyamet günü şu üçü hariç, bütün gözler ağlayacaktır; 1- Allah'ın haramlarına bakmaktan sakınan göz. 2- Allah yolunda nöbet tutarak uykusuz sabahlayan göz. 3- Allah korkusu ile sinek başı iriliğinde yaşlar akıtan göz."[585]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ يَلِجُ ﴿اَىْ لاَ يَدْخُلُ النَّارَ﴾ رَجُلٌ بَكَى مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ تَعَالٰى حَتّٰى يَعُودَ اللَّبَنُ فِى الضَّرْعِ، وَلاَ يَجْتَمِعُ غِبَارٌ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ وَدُخَانُ جَهَنَّمَ.

"Sağılan süt nasıl memeye geri dönmezse Allah korkusu ile ağlayan göz de cehenneme düşmez. Allah yolunda savaşanın vücuduna konan toz ile cehennem ateşinin dumanı da bir araya gelmez."

---

[584] İbn Ebî Âsım, Zühd 1/386; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 4125

[585] Elbânî, Daîfu'l-Câmi, 2243

Amr İbn-ül As (r.a) der ki; "**Allah korkusu ile bir damla yaş akıtmak, benim için bir dinar sadaka vermekten daha sevimlidir.**"

Avn İbn-i Abdullah (rahimehullah) der ki; "**Öğrendiğime göre Allah için ağlayan kimsenin gözyaşı vücudunun neresine değse, Ulu Allah (c.c) orayı cehennem ateşine haram kılar.**"

Peygamberimiz (s.a.v) Allah korkusu ile ağlarken göğsünden kaynayan kazan gibi bir ses duyulurdu.

Kindî (rahimehullah) der ki; "**Allah korkusu ile ağlarken dökülen gözyaşlarının bir damlâsı, denizler büyüklüğündeki cehennem ateşini söndürür.**"

İbn-i Simak (rahimehullah) nefsini azarlayarak der ki; "**Zahidler gibi konuşuyor, fakat münafıklar gibi davranıyorsun. Sonra da cennete girmek istiyorsun. Heyhat, heyhat. Cennet başkaları içindir. Onların amelleri bizim işlediklerimiz gibi değildir.**"

Süfyan-üs Sevrî (rahimehullah) der ki; "Cafer es-Sadık'ın yanına vardım ve ona dedim ki; "Ey Allah'ın Resulünün torunu, bana bir tavsiyede bulun." Bunun üzerine o bana dedi ki; "Ya Süfyan! Yalancıda mertlik, kıskançta huzur, tembelde dostluk ve kötü huyluda efendilik olmaz."

Ona; "Ey Resulullah'm torunu, devam et!" dedim. Şöyle dedi; "Ya Süfyan! Allah'ın haram kıldıklarından kaçınırsan ibadet etmiş olursun, Allah'ın sana ayırdığı paya razı olursan Müslüman olursun. İnsanlardan seninle neler konuşmalarını istiyorsan, sen de insanlara onları söylersen, mümin olursun. Günahkâr ile dostluk kurma ki, sana kötülüklerini öğretmesin. Yani; "**Kişi arkadaşının dinindendir, o yüzden herkes kimi arkadaş edineceğine dikkat etsin" şeklindeki hadise uymalısın. Bir iş yapmak isteyince Allah'tan korkanlara danış.**"

Ben ona yine "Devam et, ey Allah Resulünün torunu!" dedim. O da sözlerine şöyle devam etti; "Ya Süfyan kim soya dayanmayan asalet ve mevkie dayanmayan nüfuz istiyorsa, Allah'ın emrini kırmasın, günaha girmeksizin Allah'a ibadet etmeye yönelsin."

Ona yine; "Devam et!" deyince şunları söyledi; "Babam bana şu üç noktayı titizlikle telkin ederdi. Bana derdi ki; "Yavrum, kötü arkadaşı olanın başı dertten kurtulmaz. Kötü yerlere girip çıkan kınanır. Diline hâkim olmayan kimse, pişman olur."

İbn-i Mübarek (r.a) der ki;

"Vübeyb İbn-i Verd'e sordum; "Allah'ın emrine zıt hareket edenler ibadetten tat alabilirler mi?" Bana; "Hayır, Allah'ın emrine zıt hareket etmeyi kafasına koyanlar da ibadetten tat bulamaz" diye cevap verdi.

İmam Ebu Ferec İbn-ül Cevzî (rahimehullahu) der ki; "Allah korkusu azgın nefsi arzuları yakan bir ateştir. Buna göre onun fazileti, yaktığı azgın nefsi arzular ile günahtan uzaklaştırma ve ibadete teşvik etme derecesi ile ölçülür.

Allah korkusu nasıl fazilet olmaz ki, âyet ve hadislerden öğrendiğimize göre iffet, vera', takva, cihad ve benzeri olan Allah'a yaklaştırıcı faziletli ameller onun sayesinde kazanılabilir."

Nitekim Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

هُدًى وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴿الأَعْرَافُ ؛ ١٥٤﴾

"Rab'lerinden çekinen için hidayet ve rahmet vardır."[586]

Yine Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ﴿البَيِّنَةُ ؛ ٨﴾

"Allah onlardan, onlar da Allah'tan razı oldular. İşte bu, Rabbinden korkan içindir."[587]

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ ﴿الرَّحْمٰنُ ؛ ٤٦﴾

"Allah'ın huzuruna çıkmaktan çekinenlere iki kere cennet vardır. Gerçek müminseniz benden korkun."[588]

سَيَذَّكَّرُ مَنْ يَخْشٰى ﴿الأَعْلٰى ؛ ١٠﴾

"Allah'tan korkanlar, yapılan nasihatten ders alacaklardır."[589]

إِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰؤُا ﴿فَاطِرٌ ؛ ٢٨﴾

"Kulları arasında Allah'tan yalnız âlimler korkar."[590]

İlmin faziletini bildiren âyet ve hadisler, aynı zamanda Allah korkusunun da faziletini belirtmektedirler, çünkü Allah korkusu ilmin ürünüdür.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِذَا اقْشَعَرَّ جَسَدُ الْعَبْدِ مِنْ مَخَافَةِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ، تَحَاتَّتْ عَنْهُ خَطَايَاهُ

كَمَا يَتَحَاتُّ عَنِ الشَّجَرَةِ الْيَابِسَةِ وَرَقُهَا.

[586] A'raf sûresi; 154
[587] Beyyine sûresi; 8
[588] Rahman sûresi; 46
[589] A'lâ sûresi; 10
[590] Fâtır sûresi; 28

"Kulun vücudu Allah korkusu ile ürperince kuru ağacın yaprak dökmesi gibi günahlarından sıyrılır."[591]

Peygamberimiz (s.a.v) diyor ki;

قَالَ اللّٰهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى؛ وَعِزَّتِى لاَ اَجْمَعُ عَلٰى عَبْدِى خَوْفَيْنِ، وَلاَ اَجْمَعُ لَهُ اَمْنَيْنِ، اِنْ اَمِنَنِى فِى الدُّنْيَا اَخَفْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَاِنْ خَافَنِى فِى الدُّنْيَا اَمِنْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

"Allah şöyle buyurur; "İzzetim hakkı için kulumda iki güveni, iki korku ile yan yana getirmem; buna göre, dünyada benden yana emin olanları âhirette korku ile karşılaştırırım. Dünyada benden korkan kimseleri âhirette güvene kavuştururum."[592]

Ebu Süleyman-ud Dârâni (rahimehullahu) der ki; **"Allah korkusu taşımayan kalp, harabedir."** Çünkü Ulu Allah (c.c);

فَلاَ يَأْمَنُ مَكْرَ اللّٰهِ اِلاَّ الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴿الأعراف: ٩٩﴾

"Gerçekten Allah'ın imtihanından ancak ağır zarara uğrayanlar endişeye düşmezler"[593] buyurmuştur.

[591] Bezzar, Müsned 1322; Beyhakî, Şuabü'l-İman 703; Hakîm-i Tirmizî, Nevâdiru'l-Usûl 1/395; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 5046
[592] Ebu Naîm, Hilyetü'l-Evliyâ 5/189; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 4332
[593] A'raf sûresi; 99

ELLİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEVBENİN FAZİLETİ HAKKINDA

Tevbenin fazileti hakkında birçok âyet inmiştir. Nitekim Ulu Allah buyuruyor ki;

وَتُوبُوا اِلَى اللّٰهِ جَمِيعًا اَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿النُّورُ ؛ ٣١﴾

"Ey müminler, hepiniz günahlarınızdan tevbe ediniz ki, kurtuluşa eresiniz."[594]

وَالَّذِينَ لاَ يَدْعُونَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ وَلاَ يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِى حَرَّمَ اللّٰهُ اِلاَّ بِالْحَقِّ وَلاَ يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ يَلْقَ اَثَامًا ۞ يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا ۞ اِلاَّ مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ عَمَلاً صَالِحًا فَاُولٰئِكَ يُبَدِّلُ اللّٰهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا ۞ وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاِنَّهُ يَتُوبُ اِلَى اللّٰهِ مَتَابًا ﴿الْفُرْقَانُ ؛ ٧١-٦٨﴾

"Allah'ın iyi kulları, Allah ile birlikte başka bir ilâha tapmazlar, hakka dayanmaksızın Allah'ın haram kıldığı canlıyı öldürmezler, zina işlemezler. Bunları yapan, ağır günah işlemiş olur. Kıyamet günü azabı kat kat olur ve çaresiz olarak cehennemde ebedî kalır.

Yalnız tevbe edip iman ederek iyi ameller işleyenler müstesna, onların kötülüklerini Allah iyiliğe çevirir. Allah bağışlayıcı ve merhamet edicidir.

Tevbe edip iyi amel işleyen kimse, tevbesi kabul edilmiş olarak Allah'ın huzuruna varır."[595]

Bu konudaki hadisler de hayli çoktur. Nitekim Müslim'in rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

---

[594] Nur sûresi; 31

[595] Furkan sûresi; 68-71

إِنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ يَدَهُ بِاللَّيْلِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ النَّهَارِ، وَيَبْسُطُ يَدَهُ بِالنَّهَارِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ اللَّيْلِ، حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا.

"Gündüz günah işleyenler tevbe etsin diye Allah geceleyin rahmet elini uzatır. Gece günah işleyenler tevbe etsin diye de gündüz rahmet elini uzatır. Bu, güneş battığı yerden doğuncaya kadar böyle devam eder."

Tirmizi'nin rivâyetine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَنَّ مِنْ قِبَلِ الْمَغْرِبِ لُبَابًا مَسِيرَةُ عَرْضِهِ اَرْبَعُونَ عَامًا، اَوْ سَبْعُونَ سَنَةً فَتَحَهُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ لِلتَّوْبَةِ، يَوْمَ خَلَقَ السَّمَآوَاتِ وَالْاَرْضَ، فَلاَ يُغْلِقُهُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْهُ.

"Batı tarafında kırk veya yetmiş yıllık yol genişliğinde bir kapı vardır. Allah, gökleri ve yeri yarattığı gün onu tevbe için açmıştır, güneş oradan (batıdan) doğuncaya kadar o kapıyı kapamaz."[596]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

هَلْ يَنظُرُونَ اِلاَّ اَنْ تَاْتِيهُمُ الْمَلٰئِكَةُ اَوْ يَاْتِىَ رَبُّكَ اَوْ يَاْتِىَ بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَاْتِى بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَ لاَ يَنْفَعُ نَفْسًا اِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ اٰمَنَتْ مِنْ قَبْلُ اَوْ كَسَبَتْ فِى اِيمَانِهَا خَيْرًا قُلِ انْتَظِرُوا اِنَّا مُنْتَظِرُونَ

﴿الْاَنْعَام ؛ ١٥٨﴾

"Rabbi'nin bazı alâmetleri belirdiği gün insana daha önce getirilmemiş olan veya inancına göre hayır kazanmamış olan iman, sahibine yaramaz. De ki; "Bekleyin bakalım, biz de bekliyoruz."[597]

Taberanî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لِلْجَنَّةِ ثَمَانِيَةُ اَبْوَابٍ سَبْعَةٌ مُغْلَقَةٌ، وَبَابٌ مَفْتُوحٌ لِلتَّوْبَةِ، حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ نَحْوِهِ.

[596] Beyhakî, Şuabü'l-İman 7076; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 4742; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 5181
[597] En'am sûresi; 158

"Cennetin sekiz kapısı var, yedisi kapalı ve biri, güneş batışından doğuncaya kadar tevbe için açıktır."[598]

İbn-i Mace'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَوْ اَخْطَأْتُمْ حَتّٰى تَبْلُغَ خَطَايَاكُمُ السَّمَآءَ ثُمَّ تُبْتُمْ لَتَابَ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ.

"Günahlarınız göğe dayanacak kadar kötülük işleseniz de sonra tevbe etseniz, yine Allah tevbenizi kabul eder."

Hâkim'e göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مِنْ سَعَادَةِ الْمَرْءِ اَنْ يَطُولَ عُمْرُهُ وَيَرْزُقَهُ اللّٰهُ الْإِنَابَةَ.

"Uzun yaşayıp tevbe edebilmek insan hesabına büyük bir talihtir."[599]

İbn-i Mace ve Hâkim'e göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

كُلُّ ابْنِ اٰدَمَ خَطَّاءٌ، وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ.

"Herkes günah işler, fakat günahı işleyenlerin en iyileri tevbekârlardır."[600]

Buhari ile Müslim'e göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَنَّ عَبْدًا اَصَابَ ذَنْبًا فَقَالَ؛ يَا رَبِّ اِنِّى اَذْنَبْتُ ذَنْبًا، فَاغْفِرْهُ لِى. فَقَالَ لَهُ رَبُّهُ؛ عَلِمَ عَبْدِى اَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ، وَيَأْخُذُ بِهِ، فَغَفَرَ لَهُ. ثُمَّ مَكَثَ مَا شَاءَ اللّٰهُ ثُمَّ اَصَابَ ذَنْبًا اٰخَرَ. وَرُبَّمَا قَالَ؛ أَذْنَبَ ذَنْبًا اٰخَرَ. فَقَالَ؛ يَا رَبِّ اِنِّى اَذْنَبْتُ ذَنْبًا اٰخَرَ، فَاغْفِرْهُ لِى. فَقَالَ لَهُ رَبُّهُ؛ عَلِمَ عَبْدِى اَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ، وَيَأْخُذُ بِهِ، فَغَفَرَ لَهُ. ثُمَّ مَكَثَ مَا شَاءَ اللّٰهُ ثُمَّ اَصَابَ ذَنْبًا اٰخَرَ. وَرُبَّمَا قَالَ؛ أَذْنَبَ ذَنْبًا اٰخَرَ. فَقَالَ؛ يَا رَبِّ اِنِّى اَذْنَبْتُ ذَنْبًا اٰخَرَ، فَاغْفِرْهُ لِى. فَقَالَ لَهُ رَبُّهُ؛ عَلِمَ عَبْدِى اَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ، وَيَأْخُذُ بِهِ، فَقَالَ رَبُّهُ؛ غَفَرْتُ لِعَبْدِى. فَلْيَعْمَلْ مَا شَاءَ.

---

[598] Hâkim, Müstedrek 4/290 (7671)
[599] İbn Ebî Şeybe, Musannef 34421; Hâkim, Müstedrek 4/268 (8602)
[600] Tirmizî, 2499; İbn Mace, 4251; Beyhakî, Şuabü'l-İman 7127; İbn Ebî Âsım, Zühd 1/96

"Bir kul günah işler ve "Ya Rabbi, ben bir günah işledim, beni affeyle" derse, Rabbi de; "Kulum; işleyen günahı bağışlayan veya cezalandıran bir Rabbi olduğunu bildi" buyurarak o kulun günahını bağışlar.

Bir müddet sonra yine aynı kul başka bir günaha girer ve "Ya Rabbi ben yine bir günah işledim, beni affeyle" derse Rabbi "Kulum; işlenen günahı bağışlayan veya cezalandıran bir Rabbi olduğunu bildi" buyurarak onu affeder.

Bir müddet sonra yine aynı kul, başka bir günaha girer ve "Ya Rabbi, ben yine bir günaha girdim, onu bana bağışla" derse, Rabbi "Kulum; işlenen günahı bağışlama ve cezalandırma emrine sahip olan bir Rabbi olduğunu bildi, ne isterse yapsın, kulumu affettim" buyurur."[601]

Munzir (rahimehullahu) der ki; "Hadiste geçen (ne isterse yapsın) ifadesinin mânâsı şöyle olmalıdır; Söz konusu kulun her seferinde başka bir günah işlediği belirtildiğine göre, işlediği her günahtan pişmanlık duyup vazgeçiyor demektir. Böyle olunca her işlediği günah üzerine yaptığı tevbe günahına kefaret olarak ona zarar vermiyor. Yoksa hadis, insanın durmadan günah işleyip arkasmdan sözle tevbe ederek yine aynı günaha dönmenin hoş görüleceğini söylemek istemiyor. Çünkü böylesi, yalancıların tevbesi olur."

Ulemadan bir cemaatin rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا اَذْنَبَ ذَنْبًا كَانَتْ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ فِى قَلْبِهِ، فَإِنْ تَابَ وَنَزَعَ وَاسْتَغْفَرَ صُقِلَ مِنْهَا قَلْبُهُ، وَإِنْ زَادَ زَادَتْ حَتَّى يُغْلَقَ بِهَا قَلْبُهُ. فَذٰلِكَ الرَّانُ الَّذِى ذَكَرَ اللّٰهُ فِى كِتَابِهِ؛

"Müminin işlediği her günah kalbinde siyah bir nokta meydana getirir. Tevbe edip kötülükten sıyrılarak af dileyince o siyah nokta kalbinden silinir. Eğer günaha günah eklerse siyah noktalar çoğalıp kalbini kaplar. İşte;

كَلَّا بَلْ رَانَ عَلٰى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿ الْمُطَفِّفِين ، ١٤ ﴾

[601] Buharî, 7068; İbn Hibban, Sahih 622

"Hayır hayır, onların işledikleri günahlar, kalplerinde pas bağlamıştır." mealindeki âyette belirtilen "pas" bu noktaya işaret etmektedir."[602] [603]

Tirmizi'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ اللّٰهَ يُقْبِلُ تَوْبَةَ الْعَبْدِ مَا لَمْ يُغْرِغِرْ.

"Can boğaza dayanmadıkça Allah kulun tevbesini kabul eder."[604]

Taberanî'ye göre sahabilerden Hz. Muaz İbn-i Cebel (r.a) der ki,

"Bir gün Peygamberimiz (s.a.v) elimden tuttu, birlikte bir mil kadar yürüdükten sonra bana dedi ki;

عَنْ مُعَاذٍ قَالَ؛ اَخَذَ بِيَدِى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَشَى مِيلاً ثُمَّ قَالَ يَا مُعَاذُ اُوصِيكَ بِتَقْوَى اللّٰهِ وَصِدْقِ الْحَدِيثِ وَوَفَاءِ الْعَهْدِ وَاَدَاءِ الْاَمَانَةِ وَتَرْكِ الْخِيَانَةِ وَرَحْمِ الْيَتِيمِ وَحِفْظِ الْجِوَارِ وَكَظْمِ الْغَيْظِ وَلِينِ الْكَلاَمِ وبَذْلِ السَّلاَمِ وَلُزُومِ الْاِمَامِ وَالتَّفَقُّهِ فِى الْقُرْاٰنِ وَحُبِّ الْاٰخِرَةِ وَالْجَزَعِ مِنَ الْحِسَابِ وَقَصْرِ الْاَمَلِ وَحُسْنِ الْعَمَلِ وَاَنْهَاكَ اَنْ تَشْتِمَ مُسْلِمًا اَوْ تُصَدِّقَ كَاذِبًا اَوْ تُكَذِّبَ صَادِقًا اَوْ تَعْصِىَ اِمَامًا عَادِلاً وَاَنْ تُفْسِدَ فِى الْاَرْضِ يَا مُعَاذُ اُذْكُرِ اللّٰهَ عِنْدَ كُلِّ شَجَرٍ وَحَجَرٍ وَاَحْدِثْ لِكُلِّ ذَنْبٍ تَوْبَةً السِّرُّ بِالسِّرِّ وَالْعَلاَنِيَةِ بِالْعَلاَنِيَةِ.

"Ya Muaz! Allah'tan korkmayı, doğru konuşmayı, sözünde durmayı emâneti yerine getirmeyi, hıyanetten uzak durmayı, yetimi esirgemeyi, komşularına iyi davranmayı, öfkeyi bastırmayı, yumuşak sözlü olmayı, selâmlaşmayı, imama bağlı kalmayı, Kur'ân hakkında derin derin düşünmeyi. Âhireti sevmeyi, hesaba çekilmekten çekinmeyi, uzak vadeli emeller beslememeyi ve iyi amel işlemeyi sana tavsiye ederim.

---

[602] Mutaffifin sûresi; 14
[603] İbn Mace, 4244; İbn Hibban, Mevârid 2448; Hâkim, Müstedrek 2/562
[604] İbn Mace, 4253; İbn Hibban, Sahih 628, Mevârid 2449; Ebû Ya'lâ, Müsned 5717

Buna karşılık Müslüman'a sövmekten, yalancıya inanmaktan yahut doğru sözlüyü yalancı çıkarmaktan, âdil imama baş kaldırmaktan, yeryüzünde kargaşalık çıkarmaktan, seni men ederim.

Ya Muaz! Her ağacın, her taşın yanında Allah'ı an, açığa açık ve gizliye gizli olmak üzere her günaha karşılık ayrı bir tevbe yap."[605]

İsfehanî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِذَا تَابَ الْعَبْدُ مِنْ ذُنُوبِهِ اَنْسَى اللّٰهُ حَفَظَتَهُ ذُنُوبَهُ، وَاَنْسَى ذٰلِكَ جَوَارِحَهُ وَمَعَالِمَهُ مِنَ الْاَرْضِ، حَتّٰى يَلْقَى اللّٰهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَيْسَ عَلَيْهِ شَاهِدٌ مِنَ اللّٰهِ بِذَنْبٍ.

"Kul günahlarından tevbe edince Allah onun günahlarını koruyucu meleklere, vücudunun âzâlarına ve yeryüzündeki iz ve belirtilerine unutturur da kıyamet günü, günahının hiç şahidi olmaksızın Allah'ın katına çıkar."

Yine İsfehanî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلنَّادِمُ يَنْتَظِرُ مِنَ اللّٰهِ الرَّحْمَةَ، وَالْمُعْجِبُ يَنْتَظِرُ الْمَقْتَ. وَاعْلَمُوا عِبَادَ اللّٰهِ اَنَّ كُلَّ عَامِلٍ سَيَقْدُمُ عَلٰى عَمَلِهِ، وَلاَ يَخْرُجُ مِنَ الدُّنْيَا حَتّٰى يَرَى حُسْنَ عَمَلِهِ وَسُوءَ عَمَلِهِ، وَاِنَّمَا الْاَعْمَالُ بِخَوَاتِيمِهَا. وَاللَّيْلُ وَالنَّهَارُ مَطِيَّتَانِ. فَاَحْسِنُ السَّيْرَ عَلَيْهِمَا اِلَى الْاٰخِرَةِ. وَاحْذَرُوا التَّسْوِيفَ، فَاِنَّ الْمَوْتَ يَأْتِي بَغْتَةً، وَلاَ يَغْتَرَّنَّ اَحَدُكُمْ بِحِلْمِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَاِنَّ النَّارَ اَقْرَبُ اِلٰى اَحَدِكُمْ مِنْ شِرَاكِ نَعْلِهِ.

"Günahına pişman olan Allah'ın rahmetini, kendini beğenen ise O'nun gazabını bekler.

Ey Allah'ın kulları! Bilmiş olun ki herkes işlediği amele göre hesaba çekilir. Hiç kimse iyi ve kötü amelinin karşılığını görmeden dünyadan çıkmaz. Ameller, niyetlerine göre değerlendirilir.

Gece ile gündüz birer binek hayvanıdırlar, onların sırtında âhirete doğru, iyi yol alın. Tevbede ve iyi amel işlemeyi ertelemekten sakının,

---

[605] İbn Ebî Şeybe, Musannef, 34325; Taberânî, Kebîr 331; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 1040

çünkü ölüm ansızın gelir. Allah'ın merhametine güvenip kendinizi aldatmayın, biliniz ki, cehennem size pabucunuzun bağından daha yakındır."

Arkasından Peygamberimiz (s.a.v);

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۞ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

﴿ الزِّلْزَالُ ؛ ٨-٧ ﴾

"Zerre kadar iyilik işleyen onun karşılığını görür, zerre kadar kötülük işleyen de karşılığını görür"[606] mealindeki âyeti okudu.

Taberanî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلتَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لاَ ذَنْبَ لَهُ.

"Günahlarından tevbe eden kimse, günahı olmayan kimse gibidir."

Beyhakî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

وَالْمُسْتَغْفِرُ مِنَ الذَّنْبِ وَهُوَ مُقِيمٌ عَلَيْهِ كَالْمُسْتَهْزِئِ بِرَبِّهِ.

"Günahının bağışlanmasını dilediği hâlde onu işlemeye devam eden kimse, Rabbi ile alay etmiş gibidir."

İbn-i Hibban ve Hâkim'e göre Peygamberimiz (s.a.v);

اَلنَّدَمُ تَوْبَةٌ.

"İşlenen günaha karşı pişmanlık duymak tevbedir."[607] buyuruyor. Yani pişmanlık tevbenin ana temelidir, Arafat'a çıkmak haccın temel esaslarından biri olduğu gibi.

Fakat duyulan pişmanlığın Allah'ın emrini kırmaktan, yapılan hareketin çirkinliğinden ve karşılığında uğranılacak azaptan dolayı olması gerekir. Yoksa günah işlendiği için malca zarara uğramaktan korkarak pişman olmak tevbe yerine geçmez.

Hâkim'e göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا عَلِمَ اللّٰهُ مِنْ عَبْدٍ نَدَامَةً عَلَى ذَنْبٍ اِلاَّ غَفَرَ لَهُ قَبْلَ اَنْ يَسْتَغْفِرَ مِنْهُ.

"Allah bir kulun işlediği günahtan dolayı pişmanlık duyduğunu bilir bilmez, daha kul af dilemeden onu affeder."[608]

---

606 Zilzâl sûresi; 7-8

607 İbn Mace, 4252; Ahmed b. Hanbel, 4012; İbn Hibban, Mevârid 2452; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 6802

608 Hâkim, 4/282 (8646); Münzirî, Tergib ve't-Terhib 4761; Elbânî, Daîfu'l-Câmi 5110

Müslim'e göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لَوْ لَمْ تُذْنِبُوا وَتَسْتَغْفِرُوا لَذَهَبَ اللهُ بِكُمْ وَلَجَاءَ بِقَوْمٍ غَيْرِكُمْ يُذْنِبُونَ وَيَسْتَغْفِرُونَ اللهَ فَيَغْفِرُ لَهُمْ.

"Varlığımı kudret elinde tutan Allah'a yemin ederek söylüyorum ki, eğer siz günah işleyip arkasından günahlarınızın affını dilemeseydiniz, Allah sizi ortadan kaldırarak yerinize günah işleyip af dileyen bir kavim getirir ve günahlarını bağışlardı."[609]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَيْسَ اَحَدٌ اَحَبَّ اِلَيْهِ الْمَدْحُ مِنَ اللهِ؛ مِنْ اَجْلِ ذٰلِكَ مَدَحَ نَفْسَهُ، وَلَيْسَ اَحَدٌ اَغْيَرَ مِنَ اللهِ، مِنْ اَجْلِ ذٰلِكَ حَرَّمَ الْفَوَاحِشَ، وَلَيْسَ اَحَدٌ اَحَبَّ اِلَيْهِ الْعُذْرُ مِنَ اللهِ، مِنْ اَجْلِ ذٰلِكَ اَنْزَلَ الْكِتَابَ، وَاَرْسَلَ الرُّسُلَ.

"Allah övülmeyi herkesten çok sever, bu yüzden kendini övmüştür. Allah'tan daha gayretli kimse yoktur. Bu yüzden çirkin davranışları haram kılmıştır. Allah kendisinden özür dilenmesini herkesten çok sever, bu yüzden kitap indirmiş, peygamberler göndermiştir."[610]

Müslim'in rivâyetine göre Cuheyne kabilesinden bir kadın bir gün Peygamberimize gelir, kadın zinadan hamiledir. Peygamberimize; "Ya Resulullah, haddi gerektiren bir günah işledim, cezamı tatbik et" der.

Peygamberimiz (s.a.v) kadının velisini çağırarak ona; "Bu kadına iyi bak, doğum yapınca onu bana getir" der. Adam da Peygamberimizin dediği gibi yapar.

Kadın getirilince Peygamberimiz (s.a.v) elbisesinin sıkıca üzerine bağlanmasını emreder ve O'nun emri üzerine kadın recm edilir. Sonra da Peygamberimiz (s.a.v) onun cenaze namazını kılar.

Hz. Ömer (r.a); "Zina ettiği hâlde onun cenaze namazını mı kılıyorsun, ya Resulullah" der. Peygamberimiz (s.a.v) ona şöyle cevap verir; **"Bu kadın öylesine bir tevbe yaptı ki, yetmiş Medineliye bölüştürülse on-**

---

[609] Müslim, 2749; Ahmed b. Hanbel, 8068; Beyhakî, Şuabü'l-İman 7103
[610] Buharî, 4358; Müslim, 2760

lara bile kâfi gelirdi. Sen kendiliğinden Allah için canına kıyandan daha makbul hiçbir kimseye rastladın mı?"[611]

Tirmizî, İbn-i Hibban ve Hâkim'e göre İbn-i Ömer (r.a) der ki; "Peygamberimizden birçok kereler duyduğum bir hadisi nakledeyim, O şöyle buyurdu;

"İsrail oğullarından Kifl adında günah işlemekten çekinmeyen biri vardı. Bir gün yanına bir kadın geldi. Kifl ona ırzına geçmek karşılığında altmış dinar verdi.

Adam kocanın karısına yanaştığı gibi kadına sokulunca kadın titreyip ağlamaya başladı. Adam,; "Niye ağlıyorsun, yoksa benden hoşlanmadın mı?" diye sordu. Kadın; "Hayır, mesele hoşlanmamak değil, fakat bu işi şimdiye kadar hiç yapmış değilim. Şimdi de maddî sıkıntı yüzünden yapmaya mecbur kaldım" diye cevap verdi.

Adam kadına; "Mademki, şimdiye kadar yapmadığm bir iş, kalk git, para da senin olsun. Allah'a yemin ederim ki, ben de bundan böyle artık günah işlemeyeceğim" dedi ve o gece öldü. Sabahleyin kapısında "Allah, Kifl'i affetti" diye yazılı olduğu görüldü."[612]

İbn-i Mesûd (r.a) der ki; "İki komşu köy vardı, birinin halkı iyi, öbürünün kötü idi. Halkı kötü olan köyden biri halkı iyi köye doğru yola çıktı, fakat iki köy arasında öldü.

O adam hakkında şeytan ve melek anlaşmazlığa düştüler. Şeytan "Vallahi, o bana hiç karşı gelmiş değildi" dedi. Melek de; "Fakat köyden tevbe etmek üzere ayrılmıştı" dedi.

Ulu Allah aralarına girerek ölünün hangi köye daha yakın olduğunun tespit edilmesine hükmetti. Neticede iyilerin köyüne bir karış daha yakın olduğunu gördüler. Bunun üzerine affedildi.

Ma'mer (r.a); "Ben de bu hususta adamı "İyilerin köyüne Allah yaklaştırdı" diyenleri işittim demiştir.[613]

Buharî ve Müslim'e göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Sizden çok önceleri yaşayanlardan bir adam doksan dokuz kişi öldürmüş sonra pişman olmuştu. Bunun üzerine o günün en mühim âlimini araştırdı, ona bir rahibi tavsiye ettiler. Rahibin yanına varınca ona doksan dokuz kişi öldürdüğünü söyleyerek tevbesinin kabul edilip edilmeyeceğini sordu. Rahip ona "Hayır!" deyince onu da öldürdü, böylece öldürdüklerinin sayısı yüze ulaştı.

---

[611] Müslim, 1696; Tirmizî, 1435; Dârimî, 2325
[612] Tirmizî, 2496; Hâkim, 4/283 (7651); İbn Ğazvân, Dua /343; Elbânî, Daîfu'l-Câmi 4150
[613] Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/213

Arkasından yine o günün en büyük âlimini sordu, ona yüksek bir âlimi tavsiye ettiler. Adam âlime yüz kişi öldürdüğünü söyleyerek, tevbesinin kabul edilip edilmeyeceğini sordu. Âlim ona elbette tevbe edebileceğini, tevbe ile kendisi arasına hiç kimsenin girmeye hakkı olmadığını bildirerek ona; "Yürü, filân yere var, orada Allah'a ibadet eden insanlar yaşıyor, onlar ile birlikte sen de Allah'a ibadet et, köyüne dönme, çünkü orası kötü bir yerdir" dedi.

Adam da yola koyuldu, fakat yarı yolda öldü.

Bunun üzerine azap melekleri ile rahmet melekleri adam hakkında anlaşmazlığa düştüler. Rahmet melekleri "Bu adam tevbekâr olarak ve kalbi ile Allah'a yönelerek buraya geldi" dediler. Azap melekleri de "O hiçbir iyilik işlemedi" dediler.

Bu sırada insan kılığına girmiş bir melek çıkageldi, rahmet ve azap melekleri onu anlaşmazlıklarını çözmek üzere hakem kabul ettiler.

İnsan kılığındaki melek "Her iki mesafeyi de ölçüp karşılaştırın. Hangi tarafa daha yakınsa o tarafa ait olsun" dedi. Mesafeleri ölçüp karşılaştırınca varmak istediği yere daha yakın olduğu görülerek onu rahmet melekleri götürdü."[614]

Diğer bir rivâyete göre hadisin son kısmı şöyledir, **"...Adamın ölüsü iyiler köyüne bir karış daha yakın olduğu için iyilerden sayıldı."**

Başka bir rivâyete göre de hadisin bu kısmı şöyledir; "... Allah beriki köye "Uzaklaş!" ve öteki köye "Yakına gel!" diye emrettikten sonra insan kılığındaki melek "Her iki tarafa olan mesafeyi ölçüp karşılaştırın" dedi. Ölçüp karşılaştırınca iyiler köyüne bir karış daha yakın olduğunu gördüler, böylece affedilmiş oldu."

Başka bir rivâyete göre hadis şöyle sona ermektedir, "...Ölüm meleği gelince adam son bir gayret ile göğsünü iyiler köyüne doğru sürükledi."

Taberanî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Adamın biri pek azgın idi, yolda biri ile karşılaştı, ona "Hepsi de haksız yere olmak üzere doksan dokuz kişi öldürdüm, acaba tevbem kabul olunur mu?" diye sordu. "Hayır!" deyince onu da öldürerek yine yola koyuldu.

Bir müddet sonra başka biri ile karşılaştı, ona da "Hepsi de haksız yere olmak üzere yüz kişi öldürdüm, tevbemin kabul edilmesi için bir çare var mı?" diye sordu.

Adam katile; "Eğer sana; "Allah tevbe edeni reddeder" dersem, yalan

---

[614] Buharî, 3283; Müslim, 2766; İbn Mace, 2622

söylemiş olurum. Şurada vakitlerini ibadet ile geçiren bir kısım insanlar var, onlara var, birlikte Allah'a ibadet edersiniz" diye cevap verdi.

Katil o yöne doğru yola koyuldu, fakat yolda öldü.

Rahmet ve azap melekleri adamın ölüsünü hangi tarafın kaldıracağı konusunda anlaşmazlığa düştüler. Bunun üzerine Allah aralarını bulsun diye onlara bir melek gönderdi. Gelen melek "İki yere doğru olan mesafeyi ölçüp karşılaştırın, ölü hangi tarafa daha yakınsa oranın halkındandır" dedi.

Mesafeleri ölçüp karşılaştırınca ölünün tevbekârlar yurduna bir parmak kadar daha yakın olduğunu gördüler, böylece affedilmiş oldu."

Başka bir rivâyete göre hadisin son kısmı şöyledir; "... Sonra katil başka bir rahibe vardı ve "Ben yüz kişi öldürdüm, tevbemin kabul edilme çaresi var mı?" dedi. Rahip adama dedi ki; "Çok ileri gitmişsin. Bilmiyorum. Fakat yakınlarda iki köy var, birinin adı "Nasere" diğerininki ise "Kefere". Nasere halkı cennetliklerin amellerini işler, köyde kendilerinden başka kimse oturmaz. Kefere halkı ise cehennemliklerin amellerini işlerler, köyde yalnız kendileri oturur.

Şimdi sen var, Nasere'ye git, eğer orada kalır, onların amelleri gibi amel işlersen tevbenin kabul edileceği şüphesizdir."

Adam Nasere'ye varmak amacı ile yola çıktı, fakat iki köy arasında öldü. Melekler katilin ölüsünü ne yapacaklarını Allah'tan sordular. Ulu Allah (c.c) onlara; **"Bakın bakalım, adamın ölüsü hangi köye daha yakınsa kendisini o köy halkından yazın"** buyurdu.

Mesafeleri ölçüp karşılaştırınca adamı bir parmak kadar Nasere'ye daha yakın bularak kendisini bu köy halkından saydılar."[615]

---

[615] Taberânî, Kübrâ 19/369 (867); Ebû Ya'lâ, Müsned 7361; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/212

ELLİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ZULMÜ NEHYETMEK

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا اَىَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ ﴾ الشُّعَرَآءُ : ٢٢٧ ﴿

"Zulmedenler yakında hangi tarafa varacaklarını anlayacaklardır."[616]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلظُّلْمُ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

"Zulüm, kıyamet günü karanlıklarıdır."

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ ظَلَمَ شِبْرًا فِى اَرْضٍ طَوَّقَهُ اللّٰهُ مِنْ سَبْعِ اَرَضِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

"Haksızlık ile bir karış toprağı ele geçirenin, Allah, kıyamet günü boynuna yedi kat yeri geçirir."[617]

Bir kitapta yazdığına göre Ulu Allah (c.c); **"Benden başka yardımcısı olmayan kimseye zulmedene gazabım pek çetindir"** buyuruyor.

Şair ne güzel söylemiştir;

Güçlü iken zulmetme,
Çünkü zulmün sonu pişmanlığa döner.
Gözlerin uyur, fakat mazlum uyanıktır.
Hep beddua eder sana, Allah'ın gözleri de uyanıktır.

Diğer bir şair de aynı konuda şöyle der;

Zalim yeryüzünü binek hayvanına çiğnetip,
Kötülük kazanmada gemiyi iyice azıya takınca,
Onu zamanın gelişmelerine bırak,

---

[616] Şuara sûresi; 227

[617] Taberânî, Kübrâ 7170; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 4/176

Çünkü bu gelişmeler onun karşısına hesabında olmayan şeyler çıkarır.

Seleften bir zat; **"Düşkünlere zulmedip de güçlülerin kötülerinden olma"** demiştir.

Ebu Hureyre (r.a) der ki; **"Toy kuşu, herhangi bir zalimin zulmünden duyduğu korkudan yuvasında ölür."**

Söylendiğine göre Tevrat'ta şöyle yazılıdır; "Kıyamet günü, Sırat köprüsünün arkasından şöyle bir ses gelir; **"Ey azgın zorbalar, ey gemi azıya takmış eşkıyalar! Allah izzeti hakkı için yemin eder ki, bu gün şu köprüyü hiçbir zalimin zulmü aşmayacaktır."**

Sahabîlerden Cabir (r.a) der ki; "Habeşistan'dan dönünce Peygamberimiz (s.a.v) bize; "Habeşistan'da gördüğünüz en şaşırtıcı olayı bana anlatır mısınız?" dedi.

Kuteybe'nin beyanına göre bu göçmenlerden biri şöyle konuştu;

"Ya Resulullah, bir gün hep birlikte bir arada oturuyorken önümüzden oranın yerlisi olan yaşlı bir kadın geçti. Başında bir su testisi vardı ve yerli bir delikanlı ile karşılaştı.

Delikanlı bir eli ile kadını ensesinden tutarak itti, kadın dizüstü yere kapaklandı ve testisi kırıldı.

Kalkınca delikanlıya dönerek; "Ey zalim! Allah Kürsî'yi kurup gelmiş geçmiş herkesi toplayınca, eller ve ayaklar dile gelerek işlediklerini bir bir anlatacaklar, yarın O'nun huzurunda aramızdaki dava ne olacak, göreceksin" dedi.

Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) buyurdu ki;

كَيْفَ يُقَدِّسُ اللّٰهُ قَوْمًا لاَ يُؤْخَذُ مِنْ شَدِيدِهِمْ لِضَعِيفِهِمْ؟

"Allah, zayıfın hakkını güçlüden almayan bir topluluğu temize çıkarır mı hiç?"

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

خَمْسَةٌ غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ اِنْ شَاءَ اَمْضَى غَضَبَهُ عَلَيْهِمْ فِي الدُّنْيَا،
وَاِلاَّ تَوَّى بِهِمْ فِي الْاٰخِرَةِ اِلَى النَّارِ؛ اَمِيرُ قَوْمٍ يَأْخُذُ حَقَّهُ مِنْ رَعِيَّتِهِ
وَلاَ يُنْصِفُهُمْ مِنْ نَفْسِهِ وَلاَ يَدْفَعُ الظُّلْمَ عَنْهُمْ، وَزَعِيمُ قَوْمٍ يُطِيعُونَهُ
وَلاَ يُسَوِّى بَيْنَ الْقَوِيِّ وَالضَّعِيفِ وَيَتَكَلَّمُ بِالْهَوَى، وَرَجُلٌ لاَ يَأْمُرُ

اَهْلَهُ وَوَلَدَهُ بِطَاعَةِ اللّٰهِ، وَلاَ يُعَلِّمُهُمْ اَمْرَ دِينِهِمْ، وَرَجُلٌ اِسْتَأْجَرَ اَجِيرًا فَاسْتَعْمَلَهُ، وَلَمْ يُوَفِّهِ اَجْرَهُ، وَرَجُلٌ ظَلَمَ امْرَأَةً فِى صَدَاقِهَا.

"Ulu Allah şu beş kişiye gazap eder, dilerse gazabını dünyada yürürlüğe koyar, dilerse âhirette onları cehenneme atar. Bu beş kişi şunlardır;

1- İdare ettiklerinden hakkını aldığı hâlde onlara karşı insaflı davranmayan ve uğradıkları haksızlığa engel olmayan devlet başkanı.

2- İdare ettikleri kendisine bağlı kaldığı hâlde, güçlüler ile zayıfların arasını bulmayan ve arzusu uyarınca konuşan yetkili.

3- Ailesine, çoluk-çocuğuna Allah'a ibadet etmeyi telkin etmeyen ve onlara dinleri hakkında gereken bilgileri öğretmeyen kimse.

4- Çalıştırdığı işçiye hak ettiği ücreti vermeyen kimse.

5- Mehri konusunda karısına haksızlık eden erkek."

Abdullah İbn-i Selâm (r.a) der ki; "Ulu Allah insanları yaratıp ayakları üzerine doğruldukları zaman başlarını Allah'a kaldırarak "Ya Rabbi, sen kim ilesin" diye sordular. Ulu Allah (c.c) da; "Hakkı verilinceye kadar mazlumun yanındayım" buyurdu.

Vehb İbn-i Münebbih (r.a) der ki; "Zorbanın biri bir köşk yapar, etrafına sur çeker. Bu arada yaşlı bir kadın gelerek köşkün yakınında barınabileceği bir küçük kulübe kurar.

Bir gün zorba atına binerek gelir, köşkün çevresini gezer. Bu arada yaşlı kadının kulübesi gözüne ilişir; "Bu kimindir?" diye sorar, kendisine kulübenin yaşlı ve yoksul bir kadının barınağı olduğu söylenir.

Zorbanın emri ile kulübe derhal yıkılır, kadın gelince kulübesinin yıkıldığını görür; "Kulübemi kim yıktı?" diye sorar, kendisine; "Kral onu görünce yıktırdı" diye cevap verilir.

Bunun üzerine kadın başını göğe kaldırarak der ki; "Ya Rabbi! Ben burada yoktum, peki sen neredeydin?"

Bunun üzerine Ulu Allah (c.c) Cebrail'e içindekiler ile birlikte köşkün altını üste getirmesini emreder, Cebrail de aldığı emri derhal yerine getirir."

Söylendiğine göre Bermekîlerin ileri gelenlerinden biri oğlu ile birlikte zindana atılınca oğul babaya "Babacığım, onca saltanattan sonra zincire vurulduk, zindana düştük" der. Babası oğluna; **"Yavrum, mazlumun bedduası geceleri yürüdü, biz farkında olmadık ama Allah'ın gözünden kaçmadı"** der.

Yezid İbn-i Hâkim (r.a) der ki; "Zulmettiğim kimse kadar hiç kimse-

den korkmuş değilim. Çünkü o; "Bana Allah yeter. Allah seninle benim aramızdadır" der. Hâlbuki ben onun destekçisi yalnız Ulu Allah olduğunu bilirim.

Ebu Ümame (r.a) der ki; "Zalim, kıyamet günü Sırat köprüsüne varınca mazlum önüne çıkarak yaptığı haksızlığı kendisine hatırlatır. Böylece zalimler ellerindeki iyi amelleri vermeden mazlumların ellerinden yakalarını kurtaramazlar. Eğer iyi amelleri yoksa zulümleri kadar günah mazlumlardan alınarak yüklenir, böylece cehennemin en alt katına gönderilirler."

Abdullah İbn-i Ünes (r.a) der ki; "Ben Peygamberimiz (s.a.v)'i şöyle buyururken işittim;

يُحْشَرُ الْعِبَادُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلاً بُهْمًا، فَيُنَادِيهِمْ مُنَادٍ بِصَوْتٍ يَسْمَعُهُ مِنْ بُعْدٍ، كَمَا يَسْمَعُهُ مِنْ قُرْبٍ؛ اَنَا الْمَلِكُ الدَّيَّانُ لاَ يَنْبَغِى لِأَحَدٍ مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ اَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ، وَاَحَدٌ مِنَ النَّارِ يَطْلُبُهُ بِمَظْلِمَةٍ حَتَّى اللَّطْمَةُ فَمَا فَوْقَهَا، وَلاَ يَنْبَغِى لِأَحَدٍ مِنْ اَهْلِ النَّارِ اَنْ يَدْخُلَ النَّارَ وَعِنْدَهُ مَظْلِمَةٌ فَمَا فَوْقَهَا، ﴿وَلاَ يَظْلِمُ رَبُّكَ اَحَدًا﴾.

"İnsanlar kıyamet günü çırılçıplak, yalın ayak ve sünnetsiz olarak meydana toplanırlar. Uzaktan ve yakından aynı ayarda duyulan bir ses tonu ile onlara şöyle seslenilir;

"Hesaplaşmanın mutlak hâkimi benim. Cennetliklerden hiçbirinin kendisinden bir fiske veya daha büyük bir zülüm görmüş bir cehennemlik hak isterken cennete girmemesi gerekir. Üzerinde bir fiske kadar veya daha büyük bir haksızlık bulunan hiçbir cehennemliğin de zulmünün hesabını vermeden cehenneme girmemesi gerekir. Rabbin hiç kimseye zulmetmez."

Biz; "Ya Resulullah, bizler çırılçıplak, yalın ayak ve sünnetsiz olarak bir araya getirileceğimize göre bu hak alış-verişi nasıl olacak?" diye sorduk. Peygamberimiz (s.a.v);

بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ. ﴿جَزَاءً وِفَاقًا﴾، ﴿وَلاَ يَظْلِمُ رَبُّكَ اَحَدًا﴾.

"Tam ceza olarak iyilikler ve kötülüklerle hesaplaşacaksınız. Rabbin hiç kimseye zulmetmez" diye cevap verdi.[618]

---

[618] Hâkim, Müstedrek 4/618 (8715); Makdisî, Ehâdîsu'l-Muhtâra 9/26; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 1/133

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ ضَرَبَ سَوْطًا ظُلْمًا، اقْتُصَّ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

"Kim haksız yere başkasına bir kamçı vurursa kıyamet günü karşılığı olan cezaya çarpılır."

Söylendiğine göre Pers hükümdarlarından biri oğlunu okutup yetiştirmek üzere bir muallim tutar. Şehzade, terbiye ve fazilet yönünden beklenen amaca ulaşınca muallim, bir gün onu karşısına alır. Kabahatsiz, sebepsiz yere acı bir şekilde döver. Şehzade, muallime karşı kin bağlar.

Babası ölüp tahta kendisi geçince muallimi huzuruna çağırarak ona; "Falan gün beni kabahatsiz ve sebepsiz yere ağır bir şekilde dövmenin sebebi ne idi?" diye sorar. Muallim ona şu cevabı verir; "Ey Padişah, bilmiş ol ki fazilet ve terbiye yönünden arzulanan seviyeye ulaşınca babandan sonra tahta çıkacağını anlamıştım. Bu yüzden hiç kimseye zulmetmeyesin diye sana dayağın ve zulmün acısını tattırmak istedim." Bunun üzerine Padişah ona; "Allah hayrını versin!" demiş, sonra kendisine bahşiş verilmesini emrederek bırakmıştır.

ELLİ BEŞİNCİ BÖLÜM

YETİME ZULÜM ETMEYİ YASAKLAMAK

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

اِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ اَمْوَالَ الْيَتَامٰى ظُلْمًا اِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا ﴿النِّسَآء ؛ ١٠﴾

"Yetimlerin mallarını zalimce (haksız yere) **yiyenler, ancak ve ancak karınlarına ateş dolduruyorlar. Onlar cehenneme atılacaklardır."**[619]

Katade (r.a) der ki; "Bu âyet Gadafan kabilesinden bir adam hakkında inmiştir. Bu adam velisi olduğu küçük yaştaki yetim yeğeninin malını yemiştir."

---

[619] Nisâ sûresi; 10

Âyetteki "zalimce" deyimi "zorla" veya "haksız yere" demektir, buna göre fıkıh kitaplarında belirtilen şartlar uyarınca, haksızlık maksadı taşımaksızın yetimin malını kullanmak bu hükmün dışındadır.

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

﴿ وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ ﴾ النِّسَآءُ ؛ ٦

"Yetimin velisi zengin ise, yetim malından yemekten uzak dursun, fakir ise ölçülü olarak ondan yesin."[620]

Âyetteki "ölçü olarak" ifadesi, "ihtiyaca yetecek kadar" veya "borç olarak" yahut "emeğinin karşılığı olarak" demektir. Veli, yetim malından aldığı borcu, eli genişleyince geri verir, eli hiçbir zaman genişlemezse, aldığı kendisine helâldir.

Ulu Allah (c.c) şu âyette yetimlerin hakkının önemi ve bu hususta gayet titiz davranılması konusunda velileri uyarmaktadır. Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

وَلْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللّٰهَ وَلْيَقُولُوا قَوْلاً سَدِيدًا ﴾ النِّسَآءُ ؛ ٩ ﴾

"Arkalarında zavallı yavrular bırakırlarsa zulüm göreceklerinden korkanlar aynı endişeyi yetimlere karşı da duysunlar, Allah'tan korkarak doğru konuşsunlar."[621]

Âyetin, malın üçte birinden fazlası için yapılacak olan vasiyetler ile ilgili olduğunu ileri süren görüş bir yana bırakılacak olursa yukarıdaki Allah kelâmının özü, mesuliyeti altında yetim barındıran kimse hakkındadır. Âyet yetime hitap tarzına varıncaya kadar her hususta iyi davranmaya teşvik etmektedir. Yetimin velisi ona kendi çocuğu imiş gibi "Yavrum!" diye hitap etmeli, öldükten sonra malının çocuğuna ve zürriyetine nasıl iyilik ve ikramla taksim edilmesini ve onun malına bakılmasını isterse yetime de öyle muamele etmelidir.

Çünkü ceza gününün hâkimi, herkese amelinin karşılığını verir. Sen ne yaparsan onun aynısını görürsün.

İnsanoğlu başkasının mal ve evlâdı üzerinde güven içinde tasarruf ederken ansızın ölümün pençesine düşer, o zaman, Allah ona, malı, çoluk-

---

[620] Nisâ sûresi; 6
[621] Nisâ sûresi; 9

çocuğu, karısı ve diğer yakınları hakkında başkalarına yaptığının tıpkısı olan bir muamele ile mukabele eder. Eğer iyi davrandı ise karşılaşacağı mukabele de iyi, kötü davranmışsa göreceği mukabele de kötü olur.

Buna göre aklı başında olan bir kimse, dininin zedelenmesinden endişe etmiyorsa kendi malına ve çoluk-çocuğuna karşı endişe duymalı, velinin -yetim olsalar- çocuklarına karşı nasıl davranılmasını istiyorsa, mesuliyeti altında yaşayan yetimlere karşı da aynı tavrı takınmalıdır.

Bildirildiğine göre Ulu Allah (c.c) Hz. Davud'a (a.s) buyurdu ki; "**Ya Davud! Yetime karşı cana yakın bir baba gibi ve dula karşı da müşfik bir koca gibi davran. Bilesin ki, ne ekersen onu biçersin. Çünkü günün birinde mutlaka öleceksin, senin de geriye yetim çocuğun ve dul eşin kalacak.**"

Yetim malına karşı titizlik göstermek, bu hususta zulümden kaçınmak hakkında âyetlerdeki ikazı destekleyen, bu vahim ve yıkıcı kötülüğe kapılmaktan insanları uzak durmaya çağıran birçok hadisler vardır.

Müslim'e göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَا اَبَا ذَرٍّ! اَرَاكَ ضَعِيفًا، وَاِنِّى اُحِبُّ لَكَ مَا اُحِبُّ لِنَفْسِى، لاَ تَأَمَّرَنَّ عَلَى اثْنَيْنِ، وَلاَ تَوَلَّيَنَّ مَالَ يَتِيمٍ. . .

- **"Ya Ebu Zerr! Seni zavallı görüyorum, ben kendim için ne istiyorsam, senin için de onu diliyorum. Sakın iki kişiye bile âmir olma. Sakın yetim malına veli olma."**[622]

Buharî ve Müslim'in rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ وَمَا هُنَّ؟ قَالَ الشِّرْكُ بِاللهِ وَالسِّحْرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِى حَرَّمَ اللهُ اِلاَّ بِالْحَقِّ وَاَكْلُ الرِّبَا وَاَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالْفِرَارُ فِى سَبِيلِ اللهِ يَوْمَ الزَّحْفِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ.

"**Şu yedi mahvedici şeyden kaçının.**"

Sahabîler; "Ya Resulullah, nedir onlar?" diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v) onlara şu cevabı verir;

1- Allah'a ortak koşmak, **2-** Büyücülük, **3-** Haksız yere Allah'ın ha-

[622] Müslim, 1826; İbn Hibban, Sahih 5564

ram kıldığı bir canlıyı öldürmek, 4- Faiz yemek, 5- Yetim malı yemek, 6- Harp meydanından kaçmak, 7- Ana-babaya asi olmak."[623]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَرْبَعٌ حَقٌّ عَلَى اللّٰهِ اَنْ لاَ يُدْخِلَهُمُ الْجَنَّةَ وَلاَ يُذِيقَهُمْ نَعِيمَهَا؛ مُدْمِنُ خَمْرٍ، وَاٰكِلُ الرِّبَا، وَاٰكِلُ مَالِ الْيَتِيمِ بِغَيْرِ حَقٍّ، وَالْعَاقُّ لِوَالِدَيْهِ.

"Şu dört kimseyi cennete koymamak, oranın nimetlerinden kendilerine tattırmamak Allah'ın kesin kararıdır; 1- Devamlı içki içen, 2- Faiz yiyen, 3- Haksızlıkla yetimin malını yiyen, 4- Ana-babaya asi olan."[624]

İbn-i Hibban'a göre Peygamberimizin Amir İbn-i Hazm vasıtasıyla Yemen halkına gönderdiği mektubun bir yerinde şunlar yazılı idi;

اِنَّ اَكْبَرَ الْكَبَائِرِ عِنْدَ اللّٰهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اَلْاِشْرَاكُ بِاللّٰهِ وَقَتْلُ النَّفْسِ الْمُؤْمِنَةِ بِغَيْرِ حَقٍّ وَالْفِرَارُ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ يَوْمَ الزَّحْفِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَرَمْىُ الْمُحْصَنَةِ وَتَعَلُّمُ السِّحْرِ وَاَكْلُ الرِّبَا وَاَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ.

"Kıyamet Günü Allah katında en büyük günahlar şunlardır; 1- Allah'a ortak koşmak, 2- Haksız yere mümin bir cana kıymak, 3- Savaş günü Allah yolundan kaçmak, 4- Ana - babaya asi olmak, 5- Namuslu bir kadına zina iftirası atmak, 6- Büyücülük öğrenmek, 7- Faiz yemek, 8- Yetim malı yemek."[625]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Kıyamet gününde, bir kavim ateş fışkırarak kabirlerinden doğrulacaklardır." Peygamberimize; "Ya Resulullah, bunlar kimlerdir?" diye soruldu. O şu cevabı verdi;

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَقُولُ؛ ﴿اِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ اَمْوَالَ الْيَتَامٰى ظُلْمًا اِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِى بُطُونِهِمْ نَارًا.﴾

Ulu Allah (c.c)'ın; **"Yetimlerin mallarını haksızlıkla yiyenler, ka-**

[623] Buharî, 2615, 6465; Müslim, 89; İbn Hibban, Sahih 5561
[624] Elbânî, Daîfu'l-Câmi, 748
[625] İbn Hibban, Sahih 14/504 (6559); Hâkim, Müstedrek 1/553 (1447)

rınlarında ateşten başka bir şey yemezler"[626] mealindeki âyetini görmüyor musun?"[627]

Müslim'e göre Miraç hadisinin bir yeri şöyledir;

"Bir de baktım bir takım adamların yanındayım. Bir kısım adamlar da onların başında görevlendirilmiş, onların sakallarını yoluyorlardı. Diğer bir kısım adamlar da ateşten taşlar getirip sakalları yolunan adamların ağızlarına tıkıyorlar, yuttukları taşlar arkalarından çıkıyordu. Cebrail (a.s)'e; "Bunlar kimdir?" diye sordum, bana; "Bunlar yetimlerin mallarını haksızlıkla yiyenlerdir, onların yediği karınlarında tutuşan ateşten başka bir şey değildir" diye cevap verdi."

Kurtûbî tefsirinde Ebu Said-ül Hudrî (r.a)'nin rivâyetine dayanarak Peygamberimiz (s.a.v)'in şöyle buyurduğu bildiriliyor;

رَاَيْتُ لَيْلَةَ اُسْرِىَ بِى قَوْمًا لَهُمْ مَشَافِرُ كَمَشَافِرِ الْإِبِلِ، وَقَدْ وُكِّلَ بِهِمْ مَنْ يَأْخُذُ مَشَافِرَهُمْ، ثُمَّ يَجْعَلُ فِى اَفْوَاهِهِمْ صَخْرًا مِنْ نَارٍ تَخْرُجُ مِنْ اَسَافِلِهِمْ، فَقُلْتُ؛ يَا جِبْرِيلُ مَنْ هٰؤُلاَءِ؟ قَالَ؛ هُمُ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ اَمْوَالَ الْيَتَامٰى ظُلْمًا.

"Miraç gecesi dudakları deve dudağına benzeyen bir takım kimseler gördüm, başlarında dudaklarından tutan kimseler vardı. Bunlar kendilerine biraz sonra arkalarından düşürdükleri ateşten kayalar yutturuyorlardı. Cebrail (a.s)'e; "Bunlar kim?" diye sordum. Bana; "Bunlar yetimlerin mallarını haksızlıkla yiyenlerdir" diye cevap verdi."

---

[627] İbn Hibban, Mevârid 2580; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid, 7/6; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 5372

[626] Nisa sûresi; 10

ELLİ ALTINCI BÖLÜM

KİBRİN KÖTÜLÜĞÜNÜ BELİRTMEK

Kibirliliğin fenalığı ve kötü akıbeti hakkında daha önce söylediklerimize ilâveten şunları söylemek istiyoruz. Bu huy İblisin işlediği ilk günahtır. Allah da kendisini lanetleyerek gökler ve yerler kadar geniş olan cennetten cehennem azabına kovmuştur.

Bir hadis-i kutsi'de Ulu Allah (c.c);

اَلْكِبْرِيَاءُ رِدَائِى وَالْعَظَمَةُ اِزَارِى فَمَنْ نَازَعَنِى فِى وَاحِدٍ مِنْهُمَا قَصَمْتُهُ وَلاَ اُبَالِى.

"Ululuk, ridam, azamet de gömleğimdir. Bunların birinde bana ortak çıkanın hiç aldırmadan belini kırarım" buyuruyor.[628]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يُحْشَرُ الْمُتَكَبِّرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اَمْثَالَ الذَّرِّ فِى صُوَرِ الرِّجَالِ يَغْشَاهُمُ الذُّلُّ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَيُسَاقُونَ اِلَى سِجْنٍ فِى جَهَنَّمَ يُسَمَّى بُولَسَ تَعْلُوهُمْ نَارُ الْاَنْيَارِ يُسْقَوْنَ مِنْ عُصَارَةِ اَهْلِ النَّارِ طِينَةَ الْخَبَالِ.

"Kibirli ve gururlu olanlar kıyamet günü, adamlar suretinde karıncalar gibi haşr olunurlar ve onları her taraftan zillet kaplayıp kuşatır. Cehennemde Bulus ismi verilen bir hapishaneye götürülürler. Cehennem ateşi onları kaplar ve cehennemdekilerin irinleri ile sulanır." buyurmuştur. Bu mealde daha bazı rivâyetler de vardır.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

ثَلاَثَةٌ لاَ يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلاَ يَنْظُرُ اِلَيْهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ شَيْخٌ زَانٍ وَمَلِكٌ جَائِرٌ وَعَائِلٌ مُسْتَكْبِرٌ.

628 Ebu Davud 4090; İbn Mâce, 4174; Ahmed b. Hanbel, 8881; İbn Hibban, İhsan 328, Mevârid 49

"Üç kimse vardır. Kıyamet günü Yüce Allah onlar ile ne konuşur, ne taraflarına bakar, onlara acı bir azap vardır; 1- Zina eden yaşlı, **2-** Zalim devlet başkanı, **3-** Büyüklük taslayan fakir."[629]

Rivâyete göre Hz. Ömer (r.a) ona Allah'tan kork denilince; **"Gururu kendisini günaha sürükler."**[630] mealindeki âyeti okudu ve şöyle dedi; **"Hiç şüphesiz, biz Allah'ın kullarıyız** ve **biz O'na döneceğiz"** mealindeki âyeti tekrarladı. Ve ayeti şöyle açıkladı;

Adamın biri kalkar, Allah'ın emri üzere iyiliği emreder ve öldürülür. Başka biri de kalkar ve sana iyiliği emredeni mi öldürdün? der. Kibirli kişi kalkar onu da öldürür. Bu kişiyi öldürmeye sevk eden kibridir.

İbn-i Mesûd der ki; "Bir adama "Allah'tan kork" denince "Sen kendine bak" demesi, günah olarak yeter."

Peygamberimiz adamın birine; **"Sağ elinle** ye!" dedi. Adam "Yapamıyorum" diye cevap verdi. Peygamberimiz (s.a.v) ona; **"Yapamayasın!"** dedi. Çünkü adamı sağ eliyle yemekten kibir engellemişti. Bir müddet sonra koluna felç indi de onu artık kaldıramadı.

Sabit İbn-i Kays (r.a) bir gün Peygamberimize; "Ben gördüğün gibi güzelliği seven biriyim, bu kibirlilik midir ya Resulullah?" diye sorar. Peygamberimiz (s.a.v) ona;

لاَ. وَلَكِنَّ الْكِبْرَ مَنْ بَطِرَ الْحَقَّ وَغَمَطَ النَّاسَ.

"Hayır. Kibir hakkı kabul etmemekten ve başkalarını hor görmekten ileri gelir. Oysaki başkaları da kibirli gibi veya daha faydalı birer insandır."[631] diye cevap verir.

Vehb İbn-i Münebbih (r.a) der ki; "Hz. Musa, Firavun'a "İman et de krallık yine senin olsun" diye teklif edince Firavun "Haman'a danışayım" diye cevap verir. Haman'a danışınca ona der ki; "Şimdi sen tapılan bir Rab iken tapan bir kul olacaksın." Bunun üzerine Allah'a kul olmayı ve Hz. Musa'ya uymayı reddetmiş, Allah da onu suda boğmuştur.

Kureyşliler Ulu Allah (c.c)'ın;

لَوْ لاَ نُزِّلَ هٰذَا الْقُرْاٰنُ عَلٰى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ ﴿الزُّخْرُف ؛ ٣١﴾

"Şu Kur'ân iki köyün büyük adamına inseydi ya" mealindeki âyette bildirilen itirazı ileri sürmüşlerdi.[632]

---

[629] Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 2523; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 3069
[630] Bakara sûresi; 206
[631] Taberânî, Mu'cemu'l-Kebîr 2/69 (1318); Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 7/4
[632] Zuhrûf sûresi; 31

Katade (r.a) der ki, "İki köyün ileri geleni" Velid İbn-i Muğîre ile Ebu Mesûd es-Sakafî'dir. Bunlar Peygamberimiz (s.a.v) için; "O yetim bir çocuktur, Allah O'nu bize nasıl oldu da peygamber gönderdi" diyerek Peygamberimizden daha büyük bir reis aradılar.

Ulu Allah (c.c) onlara cevap olarak şöyle buyurdu;

أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَةَ رَبِّكَ ﴿الزُّخْرُف ؛ ٣٢﴾

"Rabbi'nin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar!"[633]

Sonra Ulu Allah cehenneme girip de "Sûffe" ehli gibi hor gördükleri kimseleri orada göremeyince düşecekleri şaşkınlığı onlara dünyada iken bildirerek buyuruyor ki;

وَقَالُوا مَا لَنَا لاَ نَرٰى رِجَالاً كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ ﴿ص ؛ ٦٢﴾

"(Dünyada) **hor gördüğümüz kimseleri niye göremiyoruz?"**[634] diyecekler.

İleri sürüldüğüne göre bunlar, yukarıdaki sözler ile Ammar, Bilâl, Süheyb ve Miktad (r.anhuma) gibi sahabîleri kastederler.

Vehb İbn-i Münebbih (r.a) der ki; "İlim yağmur suyu gibidir. Yağmur suyu nasıl gökten tatlı saf olarak iner, ağaçlar onu kılcal kökleri ile emerek tatları ne ise ona çevirirler, böylece acı olan daha acı, tatlı olan daha tatlı olur, ilim de öyledir. İnsanlar onu himmet ve arzularına göre bellerler. Böylece o, kibirliyi daha kibirli yaparken alçak gönüllünün de tevazuunu arttırır.

Çünkü kibirliliği amaç edinen kimse cahildir, ilim kazanınca kibirliliğine sebep bularak daha da kibirli olur. Fakat cahilken Allah korkusu taşıyan kimse, bilgisini artırınca, tavrını sebep edinerek Allah korkusu, çekingenlik ve tevazuu daha da artar.

Bundan dolayıdır ki, İbn-i Abbas'ın rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur;

يَكُونُ قَوْمٌ يَقْرَؤُنَ الْقُرْاٰنَ لاَ يُجَاوِزُ حَنَاجِرَهُمْ. يَقُولُونَ؛ قَدْ قَرَأْنَا الْقُرْاٰنَ فَمَنْ اَقْرَاُ مِنَّا؟ وَمَنْ اَعْلَمُ مِنَّا؟

"Öyle bir kavim gelecek ki Kur'ân okuyacaklar gırtlaklarından öteye geçmeyecek ve "Biz Kur'ân okuduk. Kim bizden daha güzel

---

[633] Zuhrûf sûresi; 32
[634] Sad sûresi; 62

okur, kim bizden daha iyi bilir." diyeceklerdir."[635] (Sonra sahabîlere dönerek);

أُولَئِكَ مِنْكُمْ أَيُّهَا الْأُمَّةُ، أُولَئِكَ هُمْ وَقُودُ النَّارِ.

"Bu kimseler sizin aranızdan çıkacak. Ey ümmet işte cehennemin yakıtı onlardır" diye buyurdu.

Hz. Ömer (r.a) der ki; **"Âlimlerin büyüklenenleri olmayın. Bilginiz cehaletinize yetmez."**

Rivâyete göre her yerde kargaşalık çıkardığı için "İsrail oğullarının serserisi" diye şöhret kazanan bir adam "İsrail oğullarının âbidi" diye isim yapan bir zat ile karşılaşır, âbidin başı üzerinde kendisini devamlı olarak gölgesi altında tutan bir bulut dolaşmaktadır.

Serseri onun yanına varınca içinden "Ben İsrail oğullarının serserisi, bu adam ise İsrail oğullarının âbididir. Eğer onun yanında oturursam belki Allah bana merhamet eder" diye düşünerek âbidin yanına oturur.

Âbid de içinden "Ben İsrail oğullarının âbidi, bu ise İsrail oğullarının serserisidir. Nasıl olur da yanımda oturur" diye düşünerek onu hor görür ve ona "Kalk git yanımdan" der.

Bunun üzerine Allah, o günün Peygamber'ine; **"Onlara yeni amel işlemeye başlamalarını söyle. Çünkü ben serseriyi affettim ve âbidin de işlediği amelleri sildim"** diye bildirir.

Başka bir rivâyete göre de âbidin başı üzerinde gezen bulut, serserinin başı üzerine geçer.

Bu hikâye sana Allah'ın kullarının kalplerine baktığını açıkça öğretir.

Anlatıldığına göre Peygamberimize adamın birinin iyiliğinden bahsedildi. Günün birinde adamın kendisi çıkagelince sahabîler; "Ya Resulullah, işte sana bahsettiğimiz adam bu" dediler. Peygamberimiz (s.a.v); "Ben onun yüzünde şeytanî bir karanlık görüyorum" dedi.

Adam selâm verip Peygamberimizin huzuruna çıkınca Peygamberimiz (s.a.v) ona;

أَسْأَلُكَ بِاللهِ حَدَّثَتْكَ نَفْسُكَ أَنْ لَيْسَ فِي الْقَوْمِ أَفْضَلُ مِنْكَ؟

"Sana Allah için soruyorum. Nefsin sana çevrenin en faziletli adamı mı olduğunu söylüyor"? diye sordu. Adam; "Evet!" diye cevap verdi.

Demek ki, Peygamberimiz (s.a.v) adamın kalbinde saklı duran kötülüğü nübüvvet nuru sayesinde yüz karalığı olarak görmüştü.

---

[635] Taberânî, Evsat 6242; Bezzâr, Müsned 1323; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 1/186

Sahabîlerden Haris İbn-i Cüzuf Zubeydî (r.a) der ki; "Kur'ân okuyucularının gülünç hali beni şaşırtır. İçlerinde öyleleri var ki, sen onu güler yüzle karşıladığın halde o sana ilmi ile minnet ederek asık çehre ile mukabele eder. Allah bu gibilerin Müslümanlar arasındaki sayısını çoğaltmasın."

Rivâyete göre Ebu Zerr (r.a) der ki; "Bir gün Peygamberimizin huzurunda biri ile tartışırken ona "Ey siyah kadının oğlu!" dedim Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) bana dönerek;

يَا اَبَا ذَرٍّ! طَفَّ الصَّاعِ، طَفَّ الصَّاعِ لَيْسَ لِابْنِ الْبَيْضَاءِ عَلَى اِبْنِ السَّوْدَاءِ فَضْلٌ.

"Ya Ebu Zerr! Bardağı taşırdın, bardağı taşırdın! Beyazın oğlu ile karanın oğlu arasında üstünlük farkı yoktur." dedi.

Bunun üzerine yere yattım ve adama; "Gel, yüzüme bas!" dedim.

Hz. Ali (k.v) buyurur ki; **"Cehennemlik bir adam görmek isteyen kimse, karşısında ayakta duranlar varken oturan bir adama baksın."**

Enes İbn-i Malik (r.a) der ki; "Sahabîlerin nazarında Peygamberimizden daha sevgili bir insan yoktu, böyle iken O'nu görünce ayağa kalkmazlardı, çünkü bu davranıştan hoşlanmadığını bilirlerdi."

Peygamberimiz bazı vakitlerde sahabîler ile grup hâlinde yürürken onları öne geçirerek aralarında yürürdü. Bu hareketinin hikmeti, ya onlara alçak gönüllülüğün güzel bir numunesini vermek veya şeytanın nefsine üfleyebileceği kibir ve kendini beğenmişlik duygusunu silmek idi.

Nitekim bu iki ihtimalden biri yüzünden olsa gerek, bir seferinde namaza dururken yeni elbisesini çıkarıp yerine eski elbisesini giymişti.

ELLİ YEDİNCİ BÖLÜM

TEVAZU VE KANAATİN FAZİLETİ

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا زَادَ اللّٰهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ اِلاَّ عِزًّا، وَمَا تَوَاضَعَ اَحَدٌ لِلّٰهِ اِلاَّ رَفَعَهُ.

"Ulu Allah, karşısındakinin kusurunu hoş görenin itibarını yüceltir, Allah için alçak gönüllü davrananın, Allah derecesini yükseltir."[636]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا مِنْ اَحَدٍ اِلاَّ وَمَعَهُ مَلَكَانِ وَعَلَيْهِ حِكْمَةٌ يُمْسِكَانِهِ بِهَا، فَاِنْ هُوَ رَفَعَ نَفْسَهُ جَبَذَاهَا، ثُمَّ قَالاَ؛ اَللّٰهُمَّ ضَعْهُ، وَاِنْ وَضَعَ نَفْسَهُ قَالاَ؛ اَللّٰهُمَّ ارْفَعْهُ.

"Herkesin yanı başında iki melek bulunur, bunlar kendisini kontrol eden bir gemi avuçlarında tutarlar. Eğer adam büyüklük taslarsa melekler gemi çekerek "Allah'ım, onu aşağı indir" diye dua ederler. Adam nefsini alçaltınca melekler de "Allah'ım, onu yükselt" diye dua ederler."

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

طُوبَى لِمَنْ تَوَاضَعَ فِي غَيْرِ مَسْكَنَةٍ، وَاَنْفَقَ مَالاً جَمَعَهُ فِي غَيْرِ مَعْصِيَةٍ، وَرَحِمَ اَهْلَ الذُّلِّ وَالْمَسْكَنَةِ، وَخَالَطَ اَهْلَ الْفِقْهِ وَالْحِكْمَةِ.

"Miskinliğe düşmeksizin alçak gönüllü olabilen, biriktirdiği malı Allah'ın emri uyarınca kullanan, zavallılara ve düşkünlere acıyan, ilim ve idrak sahipleri ile düşüp kalkanlara müjdeler olsun!"[637]

Rivâyete göre Peygamberimiz (s.a.v) ashabından bir kaç kişi ile bir-

---

[636] Müslim, 2588; Dârimî, 1676; Ahmed b. Hanbel 8996

[637] Taberânî, Kebîr 4615; Beyhakî, Kübrâ 7572, Şuabü'l-İman 3388

likte evinde yemek yiyordu. Kapıya bir dilenci geldi, dilencinin vücudunda tiksindirici bir felç vardı, adama içeri girmesi için izin verdi. İçeri girince Peygamberimiz adamı dizi üzerine oturttu. Sonra ona "Ye!" dedi. Galiba Kureyşli biri adamdan iğrenir gibi oldu, ondan tiksindiğini belirtti. Fakat o Kureyşli ölmeden önce aynı felce yakalandı.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

خَيَّرَنِى رَبِّى بَيْنَ اَمْرَيْنِ؛ اَنْ اَكُونَ عَبْدًا رَسُولاً، اَوْ مَلَكًا نَبِيًّا فَلَمْ اَدْرِ اَيَّهُمَا اَخْتَارُ، وَكَانَ فِى صَفِيِّى مِنَ الْمَلاَئِكَةِ جِبْرِيلُ، فَرَفَعْتُ رَأْسِى اِلَيْهِ. فَقَالَ؛ تَوَاضَعْ لِرَبِّكَ. فَقُلْتُ؛ عَبْدًا رَسُولاً.

"Rabbim bana iki şey arasında Resul bir kul olmakla Nebi bir melek olmak arasında muhayyerlik verdi. Ama hangisini tercih edeceğimi bilemedim. Melekler arasında samimi dostum Cebrail idi, başımı kaldırıp ona baktım, bana "Rabbi'nin karşısında alçak gönüllü ol", dedi. Bunun üzerine ben de "Kul-peygamber olmak isterim" dedim.

Ulu Allah (c.c) Hz. Musa'ya (a.s) bildirdi ki; "Ben sadece ululuğum önünde tevazu göstererek canlılarıma karşı büyüklük taslamayan ve korkumu kalbinden bırakmayanların namazını kabul ederim."[638]

Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurdular;

اَلْكَرَمُ التَّقْوَى، وَالشَّرَفُ التَّوَاضُعِ، وَالْيَقِينُ الْغِنَى.

"Ululuk takvadır, şeref alçak gönüllülüktür ve kesin inanç da servettir."[639]

Hz. İsa (a.s) der ki; **"Dünyada alçak gönüllü olanlara müjdeler olsun, âhirette kürsî sahibi onlardır. Dünyada insanlar arasında arabuluculuk yapanlara ne mutlu! Kıyamet günü "Firdevs"in varisi onlar olacaklardır. Dünyada kalpleri temiz olanlara ne mutlu! Kıyamet günü Allah'ı onlar göreceklerdir."**

Ulemadan biri dedi ki; Duyduğuma göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur;

اِذَا هَدَى اللّٰهُ عَبْدًا لِلإِسْلاَمِ، وَحَسَّنَ صُورَتَهُ، وَجَعَلَهُ فِى مَوْضِعِ غَيْرِ شَائِنٍ لَهُ، وَرَزَقَهُ مَعَ ذٰلِكَ تَوَاضُعًا، فَذٰلِكَ مِنْ صَفْوَةِ اللّٰهِ.

---

[638] Beyhakî, Şuabü'l-İman 1452; Buhârî, Târihu'l-Kebîr 8/5 (1981); Ebû Naîm, Hilyetü'l-Evliya 4/81
[639] Elbânî, Daîfu'l-Câmi 4299

"Ulu Allah bir kulu İslâm'a hidayet eder, ona yüz güzelliği verir ve ona kendisini beklemeyen bir mevki verir ve bunlarla birlikte ona alçak gönüllülük nasip ederse o kul Allah'ın, en seçkin kullarından olur."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

أَرْبَعٌ لاَ يُعْطِيهِنَّ اللهُ إِلاَّ مَنْ أَحَبَّ؛ الصَّمْتُ، وَهُوَ أَوَّلُ الْعِبَادَةِ، وَالتَّوَكُّلُ عَلَى اللهِ، وَالتَّوَاضُعُ، وَالزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا.

"Ulu Allah şu dört şeyi sadece sevdiklerine nasip eder;

1- Az konuşmak. O ibadetlerin başıdır, 2- Allah'a güvenmek, 3- Alçak gönüllülük, 4- Dünyaya gönül bağlamamak."[640]

Bildirildiğine göre bir gün Peygamberimiz (s.a.v) yemekte iken başında kabuk bağlamış kellik bulunan siyahî bir adam çıkageldi. Kimin yanına oturduysa yanındaki yerinden kalkıp uzaklaştı. Bunun üzerine adamı Peygamberimiz yanına aldı. Yine Peygamber (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّهُ لَيُعْجِبُنِي أَنْ يَحْمِلَ الرَّجُلُ الشَّيْءَ فِي يَدِهِ، فَيَكُونَ مِهْنَةً لِأَهْلِهِ، يَدْفَعُ بِهِ الْكِبْرَ عَنْ نَفْسِهِ.

"İnsanın, çevresince hor görülmesine yol açan bir kusur taşıyarak onun ile kendisinden kibirlilik duygusunu gidermesi hoşuma gider."

Peygamberimiz (s.a.v) bir gün sahabîlere;

﴿مَا لِي لاَ أَرَى عَلَيْكُمْ حَلاَوَةَ الْعِبَادَةِ؟﴾ قَالُوا؛ وَمَا حَلاَوَةُ الْعِبَادَةِ؟ قَالَ؛ ﴿اَلتَّوَاضُعُ.﴾

"Niçin sizde ibadet tadı göremiyorum?" der. Sahabîler, **"Ya Resulullah, ibadetin tadı nedir?"** diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v); **"Alçak gönüllülüktür"** diye cevap verir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِذَا رَأَيْتُمُ الْمُتَوَاضِعِينَ مِنْ أُمَّتِي فَتَوَاضَعُوا لَهُمْ، وَإِذَا رَأَيْتُمُ الْمُتَكَبِّرِينَ فَتَكَبَّرُوا عَلَيْهِمْ، فَإِنَّ ذٰلِكَ مَذَلَّةٌ لَهُمْ وَصِغَارٌ.

[640] Beyhakî, Şuabü'l-İman 4982; Elbânî, Daîfu'l-Câmi 764

"Ümmetimin alçak gönüllülerini görünce onlara karşı siz de alçak gönüllü olunuz. Fakat ümmetimin kibirlilerini görünce siz de onlara tepeden bakın. Bu tutum onları horlar ve küçültür."

Şairin biri ne güzel söyler;
"Alçak gönüllü ol ki, kendisi yükseklerde olduğu hâlde
Su yüzünde göze görünen yıldız gibi olasın!
Duman gibi olma ki, yükseltir kendini
Hava tabakalarına doğru, oysaki alçaktadır."

Kanaatin fazileti hakkında yukarda geçenlere ilâveten şu bilgi verilmiştir;

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

عِزُّ الْمُؤْمِنِ اسْتِغْنَاؤُهُ عَنِ النَّاسِ فَفِى الْقَنَاعَةِ الْحُرِّيَّةُ وَالْعِزُّ.

"Müminin yüceliği, başkalarına muhtaç olmamakladır."[641]

Kanaatte hürriyet ve yücelik vardır. Bu yüzden "Herhangi bir kimseye karşı kendini ihtiyaçsız sayarsan, onun gibi olursun. Kime el açarsan aç esiri olursun. Kime iyilik edersen efendisi olursun. İhtiyacını karşılayan az miktar seni azdıran çoktan daha hayırlıdır" demişler.

Ehli hikmetten biri der ki; **"Kanaatten daha üstün bir zenginlik ve maymun iştahlılıktan daha ağır bir fakirlik görmedim."**

Şair buna dair şöyle der;
Kanaat bana uluļuk elbisesi sağlamıştır.
Hangi zenginlik kanaatten daha Ulu olabilir!
Onu kendine sermaye edin.
Sonra da takvayı meta haline getir.
Böylece çifte kazanç bularak dosta muhtaç olmazsın.
Bir müddet sabrın karşılığı olarak da cennet nimetlerine kavuşursun.

Diğer bir şair de şöyle der;
Nefsinin yetecek kadar ile yetinmesini sağla, yoksa
Senden yeterli olandan daha çoğunu ister.
Senin uzun ömrün ancak içinde yaşadığın saattir.

Diğer bir şair de şöyle söylüyor;
Rızık senden uzaklaşınca sabırlı ol,
Var olanla yetinerek o hususta kanaat et,
Onu kazanmak için kendini yorma,
Eğer onda nasibin varsa sana ulaşır.

---

[641] Beyhakî, Şuabü'l-İman 3248; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 3710

Diğer biri de der ki;
Alçakların avuçları seni susuz bırakırsa,
Kanaat doyurma ve kandırmada sana yeterlidir
Öyle bir erkek ol ki, ayağı toprakta,
Himmet ve arzusu Süreyya'da olsun.
Başka bir şair de der ki;
Ey kuvvete dayanarak rızık arayan kimse,
Heyhat ki, sen asılsız kanaatlere saplanmışsın.
Karayılan bütün gücüne rağmen çöl leşi yer.
Oysa zayıflığına rağmen, sinek bal toplar.

Peygamberimiz (s.a.v) maddî darlığa düşünce ev halkına namaza kalkın buyurur. **"Bana böyle emir verildi"** diyerek şu âyeti okurdu;

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلٰوةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا ﴾ طه ؛ ١٣٢ ﴿

"Ev halkına namazı emreyle ve bunda sebat et."[642]
Şairin biri der ki;
Dünya ile onun süsleri üzerinde dolaşmayı bırak.
Çoğa koşmak ve tamahkârlık aklını başından almasın,
Kanaat bitmeyen bir servettir.
Hey, geçimin fazlasının hepsini bırak.
Allah'ın sana ayırdığı pay ile yetinerek razı ol!
İyi düşününce öyle olmanın sana hiçbir faydası yoktur.
Diğer bir şair de der ki;
Üzerine düşmeden sana gelen ile yetin
Rabbimiz karıncayı bile unutmaz.
Zaman sana yüzünü dönerek gelirse ayağa kalk,
Yok, eğer arkasını çevirirse sen de yat uyu.
Hikmet ehli **"Uluhık, güzel kıyafetle değildir"** derler. Çünkü elbise giyinmenin zevkine dalmak ve süsler takıştırmak insanı öyle oyalar ki, dünyaya duyduğu meyil yüzünden dinî görevlerine aldırış etmez olur, böyle birinin kibirlilikten uzak kalması da çok zayıf bir ihtimaldir.
Bir şair şöyle der;
Dünyanın kuru bir lokmasına razıyım,
Bir de kaba işlemeden bir abasına, bu ikisinden başkasını istemem.
Çünkü ben devrin kalıcı olmadığını gördüm.
Devir ve ömrümün her ikisi de yok olucudurlar.

---
[642] Tâ-hâ sûresi; 132

ELLİ SEKİZİNCİ BÖLÜM

DÜNYAYA ALDANMAK

Dünyanın bütün gelişmeleri hoşa giden ve arzulanmayan durumlar olmak üzere ikiye ayrılır. Bu geliş, bütün yeryüzü halkı hesabına elverişli olmaz, hâkim olan Allah'ın hükmü uyarınca çeşitli mahiyetler kazanırlar.

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلاَ يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ ❁ اِلاَّ مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ وَلِذٰلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَاَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِينَ ﴿ هُودٌ ؛ ١١٩-١١٨ ﴾

"Rabbin dileseydi, bütün insanları tek bir ümmet yapardı. Rabbi'nin rahmet ettikleri hariç, onlar farklı olmakta devam ederler. Rabbi'nin "Cehennemi cinlerden ve insanlardan doldururum" hükmü kesinleşti.[643]

Bir tefsir âlimine göre âyetteki "farklılık" varlık açısındandır ve insanların fakir ve zengin olmak üzere birbirinden farklı durumda olmaları belirtilmektedir.

Buna göre dünyanın elverişli gelişmelerine muhatap olanlar ve Allah'ın imkân tanıdığı kimseler bu durumu şükür ile karşılayarak Allah'a çeşitli iyi ameller ile karşılık vermeleri ve dünyaya aldanmamaları gerekir. Böyle bir tutum, beklenmedik felâketlere karşı koruyucudur. Bu hususta Allah'ın âyeti yeterli bir uyarıcıdır;

يَآ اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلاَ تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَلاَ يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ ﴿ فَاطِرٌ ؛ ٥ ﴾

[642] **Hûd sûresi; 118-119**

"Ey insanlar, hiç şüphesiz, Allah'ın vaadi kesindir. Buna göre sakın dünya hayatı sizi aldatmasın."[644]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

يُنَادُونَهُمْ اَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلٰى وَلٰكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ اَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْاَمَانِيُّ حَتّٰى جَٓاءَ اَمْرُ اللّٰهِ وَغَرَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ ﴿الحديد ؛ ١٤﴾

"Münafıklar müminlere "Sizin ile birlikte değil miydik?" diye seslenirler. Müminler de "Evet, fakat siz kendinizi fitneye düşürerek hep müminlerin kötülüğünü beklediniz, İslâm hakkında şüpheye düştünüz. Sizi nefsinizin arzuları aldattı. Böylece Allah'ın hükmü geldi, ayartıcı şeytan sizi Allah'ın fırsat vermesine dayanarak aldattı."[645]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

حَبَّذَا نَوْمُ الْاَكْيَاسِ وَفِطْرُهُمْ، كَيْفَ يَغْبِطُونَ سَهَرَ الْحَمْقَى وَاجْتِهَادِهِمْ، وَلَمِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ صَاحِبِ تَقْوَى وَيَقِينٍ، اَفْضَلُ مِنْ مِلْءِ الْاَرْضِ مِنَ الْمُغْتَرِّينَ.

"Aklı başında kimselerin uykusu ve oruçsuz hali ne güzeldir. Ahmakların uyanık kalıp ibadet etmelerine ve çalışmalarında niçin gözleri kalsın? Allah korkusu ve kesin iman taşıyanın bir zerre kadar iyiliği, aldanmışların yeryüzü dolusu iyiliğinden daha üstündür."[646]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْكَيِّسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ، وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ، وَالْاَحْمَقُ مَنْ اَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا، وَتَمَنّٰى عَلَى اللّٰهِ الْاَمَانِيَّ.

"Akıllı kimse nefsini hor görüp ölümden sonrası için amel işleyen kimsedir Aptal da nefsinin azgın arzularına kapılan ve Allah'tan uzun vadeli hayallerinin gerçekleşmesini dileyendir."[647]

---

[643] Fatır sûresi; 5
[644] Hadid sûresi; 14
[645] Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 8151.

Bir şair şöyle der;
Hoşuma giden bir gelişmeye karşı dünyayı övenler
Ömrüm hakkı için, çok geçmeden onu kınayacaklardır.
O arka döndüğü zaman insan için hasret konusudur.
Dönüp geldiğinde ise sıkıntılar artar.

Başka bir şair de şöyle der;
Allah'a yemin ederim ki, dünya baştanbaşa
Bize kalsa ve rızkı da bol bol gelse,
Şerefli bir insanın ona boyun eğmesi yerinde değildir.
Nasıl yerinde olsun ki, o yarın bozulup gidecek bir meta'dır.

İbn-i Besam der ki;
Adı batsın, dünyanın ve onun günlerinin!
Çünkü o üzüntü için yaratılmıştır.
Sıkıntılar bir an bile bitmez.
Ne krallar ve ne de idare edilenler hesabına.
Şaşarım ona ve onun gerçekliliğine!
Ki o insanlara düşman olduğu halde herkes ona âşık!

Diğer bir şair de der ki;
Dünya der ki; Zamanı şöyle görüyorum
Alçaklara öncelikle rızık veriyor
Şeref ve fazileti olanlara karşı elini sıkıyor.
Ona dedim ki; Sözün özünü benden al.
O kazancı haramda gördü.
Bu yüzden pisipisine bol bol verdi.

Diğer bir şair de der ki;
Sor, günler, Kisra'ya,
Kayzer'e saraylara ve saraylılara ne yapmışlar
Onların hepsini ayrılığa sürüklemedi mi?
Ne akıllıyı ve ne de akılsızı bırakmaksızın!

Anlatıldığına göre bir bedevi bir kabileye misafir olur. Ona yemek verirler, yemekten sonra kabilenin çadırının gölgesinde uykuya yatar, uyurken çadırı sökerler, güneş başına vurunca uyanarak yola koyulur, yürürken der ki;

---

[447] Tirmizî, 2459; İbn Mace, 4260; Ahmed b. Hanbel, 4/124; Taberânî, Sağîr 863, Kebîr 7141; Beyhakî, Şuabü'l-İman 10547; İbn Ebî Âsım, Zühd 1/38

Hey, gidi hey! Dünya başına çektiğin bir gölgeye benzer
Günün birinde bu gölgenin kaybolması kaçınılmazdır.

Diğer bir şair de şöyle der;

Hey gidi hey! Dünya atlının öğle sonu uykusu için indiği bir konaktır.
Orada dinlenme ihtiyacını giderir ve sonra göçer.

Ehli hikmetten biri arkadaşına der ki; **"Dua eden sana işittirdi isteyen de senden özür diledi. Fakat yardıma en muhtaç olanlar kesin imanını kaybedenler ve amelden uzak kalanlardır."**

İbn-i Mesûd (r.a) der ki; **"İlim namına Allah korkusu kâfidir. Cahil namına da, "Allah'ın affına aldanmak kâfidir."**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ اَحَبَّ الدُّنْيَا وَسُرَّ بِهَا، ذَهَبَ خَوْفُ الْآخِرَةِ مِنْ قَلْبِهِ.

"Dünyayı seven ve ondan hoşnut olanın kalbinden âhiret korkusu çıkar."

Ehli hikmetten biri der ki; **"Kul, elde edemediği dünyalıklara karşı duyduğu üzüntüden dolayı hesaba çekilir. Ele geçirdiği dünyalıklara karşı duyduğu sevinçten dolayı da hesaba çekilir."**

İlk Müslümanlar sizin haramlardan kaçındığınızdan daha şiddetle helâllerden uzak dururlardı. Sizin gözünüzle önemi olmayan birçok şeyler onlarca mahvedici tehlikeler olarak kabul edilirdi. Halife Ömer İbn-i Abdülaziz (r.a) sık sık şu beyitleri misal olarak getirirdi. Bu beyitler şair Misar İbn-i Keddam'a aittir;

Ey aldanmış! Gündüzün vurdumduymazlık ve uykudur.
Gecen de uykudur, mahvolman kaçınılmazdır.
Sen ki gelip geçici olanlar oyalanıyorsun, hayallerle seviniyorsun.
Rüya gören kimsenin, uykuda asılsız tatlarla oyalandığı gibi.
Dünyadaki bu oyalanışın yüzünden hoşlanmadığın bir akıbet ile karşılaşacaksın.
Hayvanların dünyadaki hayatı böyledir.

ELLİ DOKUZUNCU BÖLÜM

DÜNYANIN KÖTÜLÜĞÜ VE ONDAN SAKINDIRMAK

Ebu Ümmet-ül Bahilî (r.a)'nin rivâyet ettiğine göre Salebe İbn-i Hâtib, Peygamberimize; "Ya Resulullah, Allah'a duâ et de bana mal versin" dedi. Peygamberimiz (s.a.v) onun bu arzusuna;

يَا ثَعْلَبَةُ! قَلِيلٌ تُؤَدِّى شُكْرَهُ، خَيْرٌ مِنْ كَثِيرٍ لاَ تُطِيقُهُ.

"Ya Salebe, şükrünü eda ettiğin az mal, şükrünü yerine getiremeyeceğin çok maldan daha iyidir" diye karşılık verdi. Salabe yine de **"Ya Resulullah, Allah'a dua et de bana mal versin"** diye ısrar etti. Peygamberimiz (s.a.v) ona;

يَا ثَعْلَبَةُ! اَمَالَكَ فِىَّ اُسْوَةٌ؟ اَمَا تَرْضَى اَنْ تَكُونَ مِثْلَ نَبِىِّ اللهِ تَعَالَى؟ اَمَا وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لَوْ شِئْتُ اَنْ تَسِيلَ مَعِىَ الْجِبَالُ ذَهَبًا وَفِضَّةً لَسَالَتْ.

"Ya Salabe, beni misal almak istemez misin? Allah'ın Resulü gibi olmak istemez misin? Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederek söylüyorum ki, dağların benim için altın ve gümüş olmasını dilesem, olurlardı" diye cevap buyurdu.

Salabe bu sefer dedi ki; **"Seni Hak dinle peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki, bana mal versin diye Allah'a dua edersen, her hak sahibine hakkını vereceğim, şöyle şöyle yapacağım."**

Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v); **"Allah'ım, Salebe'ye mal nasip eyle"** diye dua etti. Salebe de koyun edindi.

Salebe'nin edindiği koyunlar böcek gibi üredi. Öyle ki, sürüsüne Medine dar geldiği için bir vadiye taşındı. Bu yüzden sadece öğle ve ikindiyi cemaatle kılıp, diğer vakitler cemaatten geri kalmaya başladı. Bu arada sürü üremesine devam ettiği için Salebe başka bir yere taşınmak ihtiyacını duydu ve Cuma'dan başka hiçbir namazı cemaatle kılmamaya başladı.

Derken sürü böcek gibi üremeye devam etti. Salebe de Cuma günleri kervanların yoluna çıkarak Medine'de olup bitenleri öğrenir oldu.

Bir gün Peygamberimiz (s.a.v); "Salebe ne yapıyor?" diye sordu. O'na; "Ya Resulullah, sürü edinince Medine'ye sığmaz oldu" diye başlayarak olup bitenleri bir bir anlattılar. Peygamberimiz (s.a.v); "Yazık Salebe'ye, yazık Salebe'ye, yazık Salebe'ye" diye duyurdu.

خُذْ مِنْ اَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ اِنَّ صَلٰوتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿التَّوْبَة ؛ ١٠٣﴾

Bu sırada **"Onların mallarından belirli bir sadaka al, böylece onları temizlemiş ve nefislerini arındırmış olursun. Onlar için dua et, senin duan onları huzura kavuşturur"**[648] mealindeki âyet inerek zekât vermek farz kılındı.

Peygamberimiz (s.a.v) Cuheyne kabilesi ile Beni Suleym kabilesinden iki kişiye yazılı bir emirname verip zekât toplamakla görevlendirdi, onlara "Salebe Bin Hatib ile Beni Süleym'den falan adama varıp zekâtlarını alın" diye emir verdi. Adamlar yola çıkıp Salebe'ye vardılar, Peygamberimizin emirnamesini okuyarak kendisinden zekâtını vermesini istediler.

Salebe tahsildarlara "Bu cizyeden başka bir şey değil, bu cizyeden başka bir şey değil, bu cizyenin kardeşidir, gidin işiniz bitince bana yine uğrayın" dedi.

Bunun üzerine tahsildarlar Suleymî'ye yöneldiler. Suleymî onların geldiğini duyunca develerin en semizini seçerek onu zekâtlık olarak ayırdı ve tahsildarları onunla karşıladı. Tahsildarlar bunu görünce. "En semiz deveyi vermen gerekli değil, o yüzden bunu senden almak istemiyoruz" dediler. Suleymî; "Ne münasebet alın onu, ben gönül hoşnutluğu ile veriyorum. Onu siz alasınız diye ayırdım" dedi.

Tahsildarlar, görevlendirildikleri diğer zekâtları toplamayı bitirince geri dönerken Salebe'ye bir daha uğradılar, zekâtını vermesini istediler. Salebe bu sefer onlara "Yanınızdaki yazıyı gösterin" dedi. Yazıya göz atarken yine "Bu cizyenin kardeşidir, siz gidin, ben ne yapacağımı düşüneyim" dedi.

Tahsildarlar Peygamberimize döndüler. O onları görür görmez daha kendileri ile konuşmadan "Yazıklar olsun Salebe'ye" dedi ve Suleymî'ye dua etti. Tahsildarlar da Peygamberimize gerek Salebe'nin ve gerekse Suleymî'nin nasıl davrandığını anlattılar. Bunun üzerine Allah (c.c) Salebe hakkında;

---

[648] Tevbe sûresi; 103

وَمِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللّٰهَ لَئِنْ اٰتٰينَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ
الصَّالِحِينَ ۞ فَلَمَّآ اٰتٰيهُمْ مِنْ فَضْلِهِ بَخِلُوا بِهِ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ
۞ فَاَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ اِلٰى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَآ اَخْلَفُوا اللّٰهَ مَا
وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿التَّوْبَة ؛ ٧٧-٧٥﴾

"Onlardan bir kısmı; "Eğer Allah bize mal bağışlarsa mutlaka zekât verir ve mutlaka sâlihlerden oluruz" diye söz verdiler. Fakat Allah onlara mal bağışlayınca onun verdiğine cimrilik ettiler, arka dönüp sözlerinden caydılar.

Allah da kendisine verdikleri sözden cayarak yalan söyledikleri için O'nun karşısına çıkacakları güne kadar kalplerine nifak ekmek suretiyle onları cezalandırdı" mealindeki âyet indi."[649]

Bu sırada Peygamberimizin yanında bulunan Salebe'nin bir akrabası, inen âyeti duyunca Salebe'ye vararak ona; "Ya Salebe, anan ölesi, Ulu Allah senin hakkında şöyle şöyle bir âyet indirdi" dedi.

Bunun üzerine yola çıkan Salebe, Peygamberimize vararak zekâtını almasını istedi. Peygamberimiz (s.a.v) kendisine; "Allah, bana senden zekât almayı yasakladı" diye cevap verdi.

Peygamberimizin bu cevabı üzerine Salebe başına toprak serperek dövünmeye koyuldu.

Peygamberimiz (s.a.v) ona; "İşte senin amelin, verdiğim emri yerine getirmedin" dedi. Peygamberimiz (s.a.v) vereceği zekâtı almak istemeyince Salebe evine döndü.

Peygamberimiz âhirete göçünce Salebe, zekât borcunu Hz. Ebu Bekir'e getirdi, fakat Ebu Bekir de onu geri çevirdi. Arkasından Hz. Ömer'e getirince o da kabul etmedi. Hz. Osman'ın halifeliğe seçilişinden sonra da Salebe öldü.

Cerir'in rivâyet ettiğine göre Leys der ki; "Adamın biri Hz. İsa'ya arkadaş olur, ona "Senin yanında sana yoldaş olabilir miyim" diye teklif eder. Teklifinin kabul edilmesi üzerine yola koyulurlar, bir nehrin kenarına varınca yemek molası için otururlar, yanlarında üç çörek vardır. İkisini yerler, birisi kalır, bu arada Hz. İsa nehre varıp su içmek üzere kalkar, su içip dönünce üçüncü çöreği bulamaz. Adama; "Çöreği kim aldı?" diye sorar, adam "Bilmiyorum" diye cevap verir.

[649] Tevbe sûresi; 75-77

Yemekten sonra arkadaşı ile birlikte yola koyulur. Yolda iki yavrulu bir geyik görürler, Hz. İsa yavrulardan birini çağırır, yavru Hz. İsa'nın daveti üzerine yanına gelince onu keser, etinin bir kısmını kızartarak yerler.

Yemekten sonra Hz. İsa geyik yavrusunun kalıntılarına; **"Allah'ın izni ile canlanıp kalk"** der. Yavru da derhal canlanıp kalkarak oradan uzaklaşıverir.

Bu olay üzerine Hz. İsa yoldaşına; **"Sana az önceki mucizeyi gösteren Allah için soruyorum, çöreği kim aldı?"** der. Adam yine; "Bilmiyorum" diye cevap verir.

Bir müddet sonra bir nehrin yanına varırlar. Hz. İsa adamın elinden tutarak su üstünde yürürler, karşıya geçerler. Nehri aşınca Hz. İsa **"Az önceki mucizeyi sana gösteren Allah hakkı için sana soruyorum, üçüncü çöreği kim aldı?"** diye sorar. Adam yine; "Bilmiyorum" diye cevap verir.

Bir müddet sonra bir çöle varırlar ve otururlar. Hz. İsa bir yere kum ve toprak yığar, meydana gelen yığına Allah'ın izni ile "Altın ol" der, yığın da altın olur Hz. İsa altın yığınım üçe bölerek adama "Üçte biri benim, üçte biri senin, öbür üçte biri de çöreği alanın" deyince adam "Çöreği alan bendim" diye gerçeği itiraf eder.

Bunun üzerine Hz. İsa; "Altının hepsi senin olsun" diyerek ondan ayrılır.

Adam altının başında dururken çölde yanına iki yolcu gelir. Gelenler kendisini öldürüp altım almak ister, adam "Onu aramızda üçe bölüşürüz, şimdi önce biriniz şehre varıp yiyecek bir şey alsın" diye teklif eder. Adamın teklifi kabul edilerek gelenlerden biri şehre gönderilir.

Şehre giden adam yolda giderken "Niye altını onlar ile bölüşeyim, alacağım yiyeceğe zehir katar, onları öldürürüm, böylece altının hepsi bana kalır" diye düşünür ve dediği gibi yapmak üzere şehirden aldığı yiyeceğe zehir katarak döner.

Altınm yanında kalanlar da "Niye ona altının üçte birini verelim, dönünce onu öldürür ve altını ikimiz paylaşırız" diye konuşurlar. Adam dönünce onu öldürürler, fakat yiyeceği yiyince de kendileri ölür, böylece altın çöl ortasında ve her üçünün ölüsünün yanı başında sahipsiz kalır.

Bu sırada Hz. İsa'nın yolu olay yerine yeniden uğrar, durumu görünce yanındakilere "İşte dünya budur, ondan sakının" der.

Hikâyeye göre Zülkarneyn, yolculuklarından birinde hiçbiri dünya nimetlerinden yararlanmayan bir kavim ile karşılaşır. Adamlar kendilerine birer mezar kazmışlar, sabah olunca herkes mezara girer, orayı süpürür ve orada ibadete koyulur, acıkınca da hayvanlar gibi baklagil otu otlarlar, ayrıca birçok bitkileri de kendilerine yasaklamışlardır.

Zülkarneyn, kavmin padişahına haber göndererek kendisi ile görüşmek istediğini bildirir, padişah elçiye "Ona cevap olarak bildir ki, benim kendisinden bir isteğim yok, eğer kendisinin bir arzusu varsa gelsin" der.

Zülkarneyn "Doğru söylüyor" diyerek padişahın karşısına çıkar ve "Bana gelesin diye sana elçi gönderdim, gelmeyince işte ben geldim" der. Padişah; "Eğer senden bir istediğim olsaydı, gelirdim" der.

Zülkarneyn der ki; "Niye hiçbir kavimde benzerini görmediğim bir takım şeyleri sizde görüyorum?" Padişah "Gördüğün acayiplik nedir?" diye sorar. Zülkarneyn "Dünyalığınız ve hiçbir şeyiniz yok, niye altın gümüş edinip istifade etmiyorsunuz?" der. Padişah "Biz altın ve gümüşten nefret ederiz. Çünkü insanın biraz altın veya gümüşü olunca nefsi kabarır ve daha fazlasını elde etmeye bakar."

Zülkarneyn "Peki, niye kendinize mezar kazmışsınız, sabah olunca her biriniz mezarına koşuyor, temizliyor ve orada, namaz kılıyor" der. Padişah "Orasını göz önünde tutup dünya bize emel aşılamak isteyince böylelikle nefsimizi frenlemek istedik" der.

Zülkarneyn "Baklagil otlarından başka bir yiyeceğiniz olmadığını görüyorum. Niye hayvan edinip sütünü sağmıyor, onları binek olarak kullanmıyorsunuz?" diye sorar. Padişah "Midelerimizi canlılara mezar yapmak istemiyoruz, bitkileri kendimize yeterli gördük, insana az miktarda bir yiyecek kâfidir. Hangi yiyecek olursa olsun, gırtlaktan geçtikten sonra bize göre hiçbir tadı yoktur" der.

Bu sırada padişah elini Zülkarneyn'in arkasına doğru uzatarak bir kafatası alır ve "Kimdir bu, biliyor musun" diye sorar. Zülkarneyn "Hayır, kimdir?" der. Padişah "Yeryüzünün hükümdarlarından biri, Allah ona halk üzerine saltanat vermiş, o da zulüm, haksızlık ve azgınlığa girmiş. Allah onu bu yolda görünce canını alıp başını gövdesinden ayırmış da yere atılmış bir taş gibi olmuş, ayrıca âhirette cezasını vermek üzere Allah onun işlediklerini de bir bir kayda geçirmiş" der.

Padişah sonra eline bir başka çürük kafatası alarak "Ya Zülkarneyn, kimdir bu, biliyor musun?" diye sorar. Zülkarneyn "Hayır, bilmiyorum, kimdir?" der. Padişah "Bu da deminkinin arkasından tahta geçen hükümdarın kafatasıdır. Bu padişah kendisinden öncekinin halka yaptığı zulmü, zorbalığı ve haksızlığı görmüş. O yüzden Allah'tan korkup tevazu yolunu seçerek halkına karşı adaleti emretmiş, sonunda akıbeti gördüğün gibi olmuş. Allah âhiretinde karşılığını vermek üzere onun da amelini kayda geçirmiş" diye cevap verir.

Arkasından padişah Zülkarneyn'in başını işaret ederek "Bu kafatası da deminkiler gibi olacak, ya Zülkarneyn, davranışlarına dikkat et" der.

Bunun üzerine padişaha; "Bana arkadaş olur musun? Seni Allah'ın bana bağışladığı servette kardeş, vezir ve ortak edinirim" diye teklif eder. Padişah "Ben ve sen bir arada barınamayız" der. Zülkarneyn "Niye?" diye sorar. Padişah "Çünkü herkes sana düşman, bana dosttur" der. Zülkarneyn "Niye?" diye sorar. Padişah "Çünkü elindeki mevkii, mal ve dünyalık uğruna sana herkes diş biler. Bana bu hususta da düşman olan birinin olduğunu sanmıyorum, çünkü ben bunları terk etmişim, hiçbir şeyin ne yoksulluğunu ve ne de azlığını duyuyorum" diye cevap verdi.

Şairin şu sözleri ne kadar güzeldir!
Ey dünya ve onun ziyneti ile oyalanan,
Ve gözlerini kırpmadan dünya hazlarına dalan kimse,
Huzuruna varınca Allah'a ne diyeceksin?

Diğer bir şair de şöyle der;
"Cahillerin yükselişi ve faziletlilerin arkada kalışı yüzünden dünyaya sitem ettim.
Bana "mazeretimi dinle" dedi.
"Cahiller öz çocuklarım oldukları için onları yükselttim"
"Takva ehli ise diğer kumamın çocuklarıdır."

Şair Mahmud-ül Bahilî der ki;
Hey gidi hey, dünya insan içinde herhalde bir imtihan vesilesidir.
İster gelsin, ister gitsin,
Eğer gelirse sen de devamlı şükrü karşıla
Giderse sabret ve tahammüllü ol.

ALTMIŞINCI BÖLÜM

SADAKANIN FAZİLETİ

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ تَصَدَّقَ بِعِدْلِ تَمْرَةٍ مَنْ كَسْبٍ طَيِّبٍ ﴿وَلاَ يَقْبَلُ اللّٰهُ اِلاَّ طَيِّبًا﴾ فَاِنَّ اللّٰهَ يَقْبَلُهَا بِيَمِينِهِ ﴿اَىْ مُلْتَبِسَةً بِيَمِينِهِ، وَبَرَكَتِهِ﴾ ثُمَّ يُرَبِّيهَا لِصَاحِبِهَا كَمَا يُرَبِّى اَحَدُكُمْ فَلُوَّهُ بِفَتْحٍ فَضَمٍّ فَتَشْدِيدٍ مُهْرَهُ اَوَّلَ مَا يُولَدُ ﴿حَتَّى تَكُونَ مِثْلَ الْجَبَلِ.﴾

"Kim helâl kazancından bir hurma tanesine denk gelecek kadar sadaka verirse -Zaten Allah helâl kazançtan verilmeyen sadakayı kabul etmez- Allah onu bereket ve hoşnutlukla kabul eder ve sizden biriniz tayını nasıl büyütüp çoğaltırsa o sadakayı öyle artırır da dağ gibi olur."[650]

Kur'ân'ın şu âyetleri, bu hadîsinde delilidir; Ulu Allah (c.c) buyurur;

اَلَمْ يَعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَاْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَاَنَّ اللّٰهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿اَلتَّوْبَة ؛ ١٠٤﴾

"Kullarının tevbesini ancak Allah'ın kabul ettiğini ve sadakaları aldığını onlar bilmiyorlar mı? Hiç şüphesiz O, tevbeleri kabul eden ve rahim olandır."[651]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

يَمْحَقُ اللّٰهُ الرِّبَوا وَيُرْبِى الصَّدَقَاتِ ﴿اَلْبَقَرَة ؛ ٢٧٦﴾

"Allah faizi eritir ve sadakayı artırır."[652]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

---

[650] Buharî, 1344, 2993; Müslim, 1014
[651] Tevbe sûresi; 104
[652] Bakara sûresi; 276

مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ، وَمَا زَادَ اللّٰهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ اِلاَّ عِزًّا، وَمَا تَوَاضَعَ اَحَدٌ لِلّٰهِ اِلاَّ رَفَعَهُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ.

"Sadaka malı eksiltmez. Allah başkalarının kusurlarını bağışlayanların itibarını arttırır. Allah'a karşı mütevazı olan kulu, O, mutlaka yüceltir."[653]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ، وَمَا مَدَّ عَبْدٌ يَدَهُ لِصَدَقَةٍ اِلاَّ اُلْقِيَتْ فِى يَدِ اللّٰهِ ﴿اَىْ اِلاَّ قَبِلَهَا اللّٰهُ تَعَالٰى، وَرَضِىَ بِهَا﴾ قَبْلَ اَنْ تَقَعَ فِى يَدِ السَّائِلِ، وَمَا فَتَحَ عَبْدٌ بَابِ مَسْأَلَةٍ لَهُ عَنْهَا غِنًى اِلاَّ فَتَحَ اللّٰهُ لَهُ بَابَ فَقْرٍ. يَقُولُ الْعَبْدُ؛ مَالِى مَالِى، وَاِنَّمَا لَهُ مِنْ مَالِهِ ثَلاَثٌ؛ مَا اَكَلَ فَاَفْنَى اَوْ لَبِسَ فَاَبْلَى، اَوْ اَعْطَى فَاقْتَنَى، وَمَا سِوَى ذٰلِكَ هُوَ ذَاهِبٌ وَتَارِكُهُ لِلنَّاسِ.

"Sadaka malda eksilme meydana getirmez. Kulun sadaka vermek üzere uzanan elindeki metaı Allah'ın kudret eline düşer. (İsteyenin eline geçmeden önce Allah tarafından kabul ve hoşnutlukla karşılanır.)

İnsan muhtaç olmadığı hâlde dilenmek üzere bir kapı açarsa, Allah da ona yoksulluk kapısı açar.

Kul "Malım, malım" diye konuşur. Oysaki onun malı üçtür; 1- Yiyip bitirdiği, 2- Giyip yıprattığı, 3- Verip alıkoyduğu. Gerisi ya elinden gider veya başkalarına kalır."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا مِنْكُمْ مِنْ اَحَدٍ اِلاَّ سَيُكَلِّمُهُ اللّٰهُ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تُرْجُمَانٌ، فَيَنْظُرُ اَيْمَنَ مِنْهُ فَلاَ يَرَى اِلاَّ مَا قَدَّمَ، وَيَنْظُرُ اَشْأَمَ مِنْهُ فَلاَ يَرَى اِلاَّ مَا قَدَّمَ، وَيَنْظُرُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلاَ يَرَى اِلاَّ النَّارَ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ، فَاتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ.

[653] Taberânî, Kebîr 12150; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 3/110

"Allah her birinizle arada tercüman bulunmaksızın konuşacaktır. O zaman kul sağına bakar, sadece yapmış olduklarını görür, soluna bakar, yine işlemiş olduklarını görür, önüne bakar, cehennemden başkasını görmez. Bir hurma kırıntısı vasıtasıyla bile olsa, cehennemden korununuz."[654]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Bir hurma kırıntısı vasıtasıyla da olsa herkes kendini cehennemden korusun."[655]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلصَّدَقَةُ تُطْفِىءُ الْخَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِىءُ الْمَاءُ النَّارَ.

"Su ateşi nasıl söndürürse sadaka da günahları öyle söndürür."[656]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَا كَعْبُ بْنَ عُجْرَةَ، اِنَّهُ لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ لَحْمٌ وَدَمٌ نَبَتَا عَلَى سُحْتٍ، اَلنَّارُ اَوْلَى بِهِ، يَا كَعْبُ بْنَ عُجْرَةَ، اَلنَّاسُ غَادِيَانِ فَغَادٍ فِى فَكَاكِ نَفْسِهِ فَمُعْتِقُهَا، وَغَادٍ مُوبِقُهَا، يَا كَعْبُ بْنَ عُجْرَةَ، اَلصَّلاَةُ قُرْبَاتٌ، وَالصَّوْمُ جُنَّةٌ، وَالصَّدَقَةُ تُطْفِىءُ الْخَطِيئَةَ كَمَا يَذْهَبُ الْجَلِيدُ عَلَى الصَّفَا.

"Ya Kâ'b İbn-i Ucre! Allah, haram ile beslenen et ve kanı cennete koymaz. Onlar cehenneme yaraşır. Ya Kâ'b, insanlar sabahleyin kendilerini kurtarmak hususunda iki türlü yola koyulurlar. Kimi nefsini azat eder, kimi kendini mahva sürükler. Ya Kâ'b, namaz Allah'a yaklaşma anlarıdır, oruç kalkandır, su nasıl ateşi söndürürse sadaka günahları öyle eritir."[657]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ الصَّدَقَةَ لَتُطْفِىءُ غَضَبَ الرَّبِّ، وَتُدْفِعُ مِيتَةَ السُّوءِ.

"Sadaka Rabbin gazabını söndürür, imansız ölmeyi önler."[658]

---

[654] Buhârî, 1347; Müslim, 1016; İbn Hibban 7373
[655] Tirmizî, Sünen 2903; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 1277; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 8147
[656] Nesâî, Kübrâ 1139; İbn Mâce, 3973; Ahmed b. Hanbel 22069; Taberânî, Kebîr 200
[657] Tirmizî, 614; İbn Hibban, Sahih 1723, Mevârid 261; Hâkim, Müstedrek 1/152 (265)
[658] Tirmizî, 664; Elbânî, Daîfu'l-Câmi 1489

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ اللّٰهَ لَيَدْرَأُ ﴿اَىْ يَدْفَعُ﴾ بِالصَّدَقَةِ سَبْعِينَ بَابًا مِنْ مِيتَةِ السُّوءِ.

"Allah, sadaka sayesinde yetmiş türlü fena ölümü kuldan uzaklaştırır."[659]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

كُلُّ امْرِئٍ فِي ظِلِّ صَدَقَتِهِ، حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ.

"Allah, insanlar hakkında hüküm verinceye kadar herkes sadakasının gölgesi altında kalır."[660]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَا يُخْرِجُ رَجُلٌ شَيْئًا مِنَ الصَّدَقَةِ حَتَّى يَفُكَّ عَنْهَا لَحْيَيْ سَبْعِينَ شَيْطَانًا.

"Kulun verdiği her sadaka, üzerinden yetmiş şeytanın uğursuzluğunu giderir."

Peygamberimize; **"En faziletli sadaka hangisidir?"** diye sorarlar.

Peygamberimiz (s.a.v);

جُهْدُ الْمُقِلِّ، وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ.

"Malı az olanın vermeye çalıştığıdır" der. **"İlk önce bakmak zorunda olduklarından başla"** der.

Peygamberimiz (s.a.v); **"Bir dirhem, yüz dirhemi geçti"**[661] buyurur. Dinleyenlerden biri; **"Bu nasıl olur, ya Resulullah?"** der. Peygamberimiz (s.a.v) sözlerine şöyle devam eder;

رَجُلٌ لَهُ مَالٌ كَثِيرٌ اَخَذَ مِنْ عُرْضِهِ مِئَةَ اَلْفِ دِرْهَمٍ وَتَصَدَّقَ بِهَا،

وَرَجُلٌ لَيْسَ لَهُ اِلاَّ دِرْهَمَانِ، فَأَخَذَ اَحَدُهُمَا فَتَصَدَّقَ بِهِ.

"Adamın biri varlıklıdır, malının bir yerinden alıp yüz dirhem sadaka verir. Adamın birinin de yalnız iki dirhemi varken birini ayırıp sadaka olarak verir."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ تَرُدَّ سَائِلَكَ وَلَوْ بِظِلْفٍ.

---

[659] Şihâbu'l-Kudâî, Müsned 1094; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 1593; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 1283
[660] Ahmed b. Hanbel, 4/147; İbn Hibban, Mevârid 817; Hâkim, Müstedrek 1/576
[661] Nesâî, 2527; İbn Mübârek, Zühd 95; İbn Huzeyme, Sahih 2443; İbn Hibban, Sahih 3347

"Bir tırnak kadar bir şey bile verebiliyorsan, sakın senden bir şey isteyeni boş çevirme."[662]

Peygamberimiz (s.a.v);

﴿سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللّٰهُ فِى ظِلِّهِ يَوْمَ لاَ ظِلَّ اِلاَّ ظِلُّهُ.﴾ إِلى اَنْ قَالَ؛ ﴿وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ، فَأَخْفَاهَا حَتَّى لاَ تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ بِيَمِينِهِ.﴾

"Başka hiçbir gölgenin kalmadığı kıyamet günü Allah yedi kimseyi Arş'ın gölgesi altına alır" diye buyurduktan sonra bu yedi kimseden biri olarak **"Sağ elinin verdiğini sol eli bilmeyecek kadar gizli sadaka veren kimse"**yi sayar.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

صَنَائِعُ الْمَعْرُوفِ تَقِي مَصَارِعَ السُّوءِ، وَصَدَقَةُ السِّرِّ تُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ. وَصِلَةُ الرَّحِمِ تَزِيدُ فِى الْعُمُرِ.

"İyilikler, kötü akıbetlerden korur. Gizli sadaka Rabbin gazabını dindirir, yakınlara iyilik etmek ömrü uzatır."[663]

Taberanî'nin rivâyet ettiğine göre yukarıdaki hadis şöyle biter;

"...Her iyilik sadakadır, dünyada iyilik yapanlar âhirette iyilik görürler. Dünyada kötülük işleyenler âhirette kötülük görürler. Cennete ilk önce girecek olanlar iyilik yapanlardır."

Taberanî ve Ahmed İbn-i Hanbel'e göre Peygamberimize; **"Sadaka nedir?"** diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v); **"Kat kat olan mükâfatlardır. Allah katında daha fazlası da vardır"** buyurduktan sonra şu âyeti okudu;

﴿مَنْ ذَا الَّذِى يُقْرِضُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ اَضْعَافًا كَثِيرَةً﴾ اَلْبَقَرَة ؛ ٢٤٥

"Kimdir o ki, Allah'a menfaat beklemeksizin borç verir de Allah da onun verdiğini birçok kat büyüterek mükâfatlandırır."[664]

Peygamberimize; "Ya Resulullah, en faziletli sadaka hangisidir?" diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v);

---

[662] İbn Huzeyme, Sahih 2472
[663] Taberânî, Evsat 943, Kebîr 8014; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 3/115; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 3796
[664] Bakara sûresi; 245

سِرٌّ إِلَى فَقِيرٍ، أَوْ جُهْدٌ مِنْ مُقِلٍّ.

"Fakire gizli verilen yahut az maldan verilmeye çalışılandır."[665] buyurduktan sonra şu âyeti okur;

إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَآءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿ الْبَقَرَة : ٢٧١ ﴾

"Eğer sadakaları (zekâtlar) **aşikâre verirseniz, ne güzel. Fakat onları gizler de fakirlere öyle verirseniz, sizin için daha hayırlıdır. Bu sebeple, bir kısım günahlarınızı bağışlar, O** (Allah) **yaptıklarınızın iç yüzünü** (hakkıyla) **bilir."[666]**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

أَيُّمَا مُسْلِمٍ كَسَا مُسْلِمًا ثَوْبًا لَمْ يَزَلْ فِي سَتْرِ اللَّهِ تَعَالَى مَا دَامَ عَلَيْهِ مِنْهُ خَيْطٌ أَوْ سِلْكٌ.

"Müslüman'a bir elbise giydiren kimse, onun üzerinde bir iplik veya yaması kaldıkça Allah'ın himayesi altındadır."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

أَيُّمَا مُسْلِمٍ كَسَا مُسْلِمًا ثَوْبًا عَلَى عُرْيٍ، كَسَاهُ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ خُضْرِ الْجَنَّةِ، وَأَيُّمَا مُسْلِمٍ أَطْعَمَ مُسْلِمًا عَلَى جُوعٍ أَطْعَمَهُ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ ثِمَارِ الْجَنَّةِ.

"Bir Müslüman çıplak bir Müslüman'a elbise giydirirse, Allah ona cennet ipeklilerinden giydirir. Kim aç bir Müslüman'ı doyurursa Allah onu mühürlü cennet şarabından sular."[667]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلصَّدَقَةُ عَلَى الْمِسْكِينِ صَدَقَةٌ، وَعَلَى ذِي رَحِمٍ اِثْنَتَانِ، صَدَقَةٌ وَصِلَةٌ.

---

[665] Taberânî, Kebîr 7891
[666] Bakara sûresi; 271
[667] Ebu Davud, Zekât 1681

"Fakire verilen sadaka bir sadakadır. Fakat yakına verilen sadaka; hem sadaka ve hem de sıla-ı rahim olarak iki sadakadır."[668]

Peygamberimize; "En faziletli sadaka hangisidir" diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v); **"İçinden sana kin besleyen akrabaya verilen sadakadır."**[669] diye cevap buyurur.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ مَنَحَ مَنِيحَةَ لَبَنٍ ﴿اَىْ بِأَنْ اَعْطَى لَبُونًا لِمَنْ يَأْكُلُ لَبَنَهَا ثُمَّ يَرُدُّهَا﴾ اَوْ وَرِقٍ ﴿اَىْ بِأَنْ اَقْرَضَ دَرَاهِمَ﴾ اَوْ هَدَى رِفَاقًا ﴿اَىْ اِلَى الطَّرِيقِ كَانَ لَهُ مِثْلُ عِتْقِ رَقَبَةٍ.﴾

"Kim süt veren bir deveyi sütü sağıldığı müddetçe ihtiyacı olan birisine verirse veya başkasına borç para verirse ve yahut da başkasına bir yular hediye ederse bir köle azat etmiş gibi sevap kazanır."[670]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

كُلُّ قَرْضٍ صَدَقَةٌ.

"Her verilen borç bir sadakadır."[671]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

رَاَيْتُ لَيْلَةَ اُسْرِىَ بِي عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ مَكْتُوبًا الصَّدَقَةُ بِعَشْرِ اَمْثَالِهَا، وَالْقَرْضُ بِثَمَانِيَةَ عَشَرَ.

"Miraç gecesi cennetin kapısında "Her sadakanın mükâfatı on kat, verilen borcun mükâfatı ise on sekiz kattır" diye yazılı olduğunu gördüm."[672]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ يَسَّرَ اللّٰهُ عَلَيْهِ فِى الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ.

"Sıkıntıda olana kolaylık gösteren kimseye Allah, dünya ve âhirette kolaylık gösterir."[673]

---

668 Tirmizî, 658; Nesâî, 2582, Kübrâ 2363; İbn Mace 1844; Dârimî, 1680
669 Ahmed b. Hanbel, 15355; Dârimî, 1679; İbn Huzeyme, Sahih 2386; Şihâbu'l-Kudâî, Müsned 1282
670 Tirmizî, 1957; Taberânî, Evsat 7206; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 7330
671 Taberânî, Evsat 3498, Sağîr 402; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 4777; Beyhakî, Şuabü'l-İman 3563
672 Taberânî, Evsat 6719; Elbânî, Daîfu'l-Câmi 3083
673 İbn Mace, 2417; İbn Hibban, Sahih 5040

Peygamberimize; "İslâm açısından en hayırlı davranışlar nelerdir?" diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v);

تُطْعِمُ الطَّعَامَ وَتُقْرِئُ السَّلاَمَ عَلٰى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ.

"Yemek yedirmen ve tanıdığın tanımadığın herkese selâm vermendir"[674] buyurur.

Sahabîlerden biri Peygamberimize; "Her şeyin aslı, kaynağı nedir, bana bildir" der. Peygamberimiz (s.a.v); **"Her şey sudan yaratılmıştır."** diye cevap buyurur. Soruyu soran sahabî der ki; Peygamberimize "Bana işlediğim zaman cennete girebileceğim bir şey söyle" dedim. Bana şu cevabı verdi;

اَطْعِمِ الطَّعَامَ، وَاَفْشِ السَّلاَمَ، وَصِلِ الْاَرْحَامَ، وَصَلِّ بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ؛ تَدْخُلِ الجَنَّةَ بِسَلاَمٍ.

"Düşkünlere yemek yedir, selâm ver, yakınlarına iyilik et, geceleri insanlar uykuda iken namaz kıl, selâmetle cennete girersin."[675]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مِنْ مُوجِبَاتِ الرَّحْمَةِ إِطْعَامُ الْمُسْلِمِ الْمِسْكِينِ.

"Rahmeti gerektiren şeylerden biri, Müslüman fakirin karnını doyurmaktır."[676]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ اَطْعَمَ اَخَاهُ حَتّٰى يُشْبِعَهُ وَسَقَاهُ مِنَ الْمَاءِ حَتّٰى يَرْوِيَهُ، بَاعَدَهُ اللّٰهُ مِنَ النَّارِ سَبْعَ خَنَادِقَ، مَا بَيْنَ كُلِّ خَنْدَقَيْنِ مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ.

"Müslüman kardeşinin karnını doyuran ve kandırasıya ona su veren kimseyi Allah cehennemden yetmiş hendek uzaklaştırır, her iki hendeğin arası beş yüz senelik yol mesafesidir."[677]

Bir hadis-i şerif'te şöyle buyrulmuştur;

"Kıyamet günü Allah buyurur ki; **"Ey Âdemoğlu! Hastalandım, ziyaretime gelmedin."** Kul der ki; **"Sen âlemlerin Rabbisin, benim seni**

---

[674] Buharî, Müslim 12; Müslim, 39; Ebu Davud 5194; Nesâî, 5000; İbn Mace 3253
[675] İbn Hibban, 2559; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 910; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 1019
[676] Elbânî, Daîfu'l-Câmi 1041
[677] Hâkim, Müstedrek 4/144; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 3/130; Beyhakî, Şuabü'l-İman 3368

ziyaret etmem nasıl söz konusu olabilir?" Ulu Allah (c.c) buyurur ki; **"Bilmiyor musun, filân kulum hastalandı da ziyaretine gitmedin. Bilmiyor musun ki, onu ziyaret etseydin, beni yanında bulurdun?"**

Sonra; **"Ey Âdemoğlu! Senden yemek istediğim hâlde bana yemek vermedin."** buyurur. Kul der ki; **"Ya Rabbi, sen âlemlerin Rabbi iken sana yemek vermem nasıl söz konusu olabilir!"**

Ulu Allah (c.c) buyurur ki; **"Bilmiyor musun, filân kulum senden istedi de ona yemek vermedin. Bilmiyor musun ki, eğer ona yemek verseydin, onun karşılığını benim katımda bulurdun."**

Sonra; **"Ey Âdemoğlu, senden su istedim vermedin."** Kul der ki; **"Ya Rabbi. Sen Âlemlerin Rabbi iken benim su vermem nasıl olur?"** Ulu Allah (c.c) şöyle buyurur; **"Senden filân kulum su istedi de vermedin. Bilmiyor musun ki eğer ona su verseydin, karşılığını benim katımda bulurdun?"**[678]

ALTMIŞ BİRİNCİ BÖLÜM

MÜSLÜMAN KARDEŞİNİN İHTİYACINI KARŞILAMAK

Ulu Allah (c.c) buyurur ki;

﴿ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ﴾
﴿ اَلْمَائِدَة ؛ ٢ ﴾

"Günah ve haddi aşmak üzerinde değil, iyilik ve takva üzerinde yardımlaşınız."[679]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ مَشٰى فِى عَوْنِ اَخِيهِ وَمَنْفَعَتِهِ فَلَهُ ثَوَابُ الْمُجَاهِدِينَ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ.

"Müslüman kardeşi için, ona fayda sağlamak üzere adım atan kimseye Allah yolunda cihâd etmişlerin sevabı vardır."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ لِلّٰهِ خَلْقًا خَلَقَهُمْ لِقَضَاءِ حَوَائِجِ النَّاسِ اٰلٰى عَلٰى نَفْسِهِ اَنْ لَا

678 Müslim, 2569; İbn Hibban, 269
679 Mâide sûresi; 2

يُعَذِّبَهُمْ بِالنَّارِ فَاِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ وُضِعَتْ لَهُمْ مَنَابِرُ مِنْ نُورٍ يُحَدِّثُونَ اللّٰهَ تَعَالٰى وَالنَّاسُ فِى الْحِسَابِ.

"Allah'ın öyle kulları vardır ki, onları insanların hacetlerini görmek için yaratmıştır, onlara cehennem azabı tattırmayacağına dair kendi kendine söz vermiştir. Kıyamet günü olunca onlar için nurdan koltuklar konur ve herkes hesap vermek ile meşgul iken bu koltuklarda oturup Allah ile söyleşirler."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ سَعٰى لِاَخِيهِ الْمُسْلِمِ فِى حَاجَةٍ فَقُضِيَتْ لَهُ اَوْ لَمْ تُقْضَ غَفَرَ اللّٰهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ وَكُتِبَ لَهُ بَرَاءَتَانِ بَرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ وَبَرَاءَةٌ مِنَ النِّفَاقِ.

"Kim Müslüman kardeşinin bir hacetine koşarsa işi görsün, görmesin, Allah onun geçmiş, gelecek bütün günahlarını affeder ve kendisine iki berat yazar. Biri cehennemden, öbürü de münafıklıktan kurtulmak içindir."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ قَضٰى لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ حَاجَةً كُنْتُ وَاقِفًا عِنْدَ مِيزَانِهِ، فَإِنْ رَجَحَ وَاِلاَّ شَفَعْتُ لَهُ.

"Müslüman kardeşinin bir işini gören kimsenin, Kıyamet Günü ben terazisinin yanı başında dururum. Eğer sevabı ağır basarsa mesele yok. Değilse ona şefaat ederim."

Enes İbn-i Malik (r.a)'in rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor;

مَنْ مَشٰى فِى حَاجَةِ اَخِيهِ الْمُسْلِمِ كَتَبَ اللّٰهُ لَهُ بِكُلِّ خَطْوَةٍ سَبْعِينَ حَسَنَةً، وَكَفَّرَ عَنْهُ سَبْعِينَ سَيِّئَةً فَإِنْ قُضِيَتْ حَاجَتُهُ عَلٰى يَدَيْهِ، خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ اُمُّهُ، فَإِنْ مَاتَ فِى خِلاَلِ ذٰلِكَ دَخَلَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ.

"Müslüman kardeşinin hacetini görmeye koşan kimseye, Allah adım başına yetmiş sevap yazar ve yetmiş günahını siler. Eğer kardeşinin işi onun vasıtası ile görülürse anasından doğduğu gün gibi bütün günahlarından sıyrılır. Eğer bu arada ölürse hesapsız cennete girer."[680]

İbn-i Abbas (r.a)'ın rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor;

مَنْ مَشٰى مَعَ اَخِيهِ الْمُسْلِمِ فِى حَاجَةٍ فَنَاصَحَهُ فِيهَا، جَعَلَ اللّٰهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّارِ سَبْعَ خَنَادِقَ وَالْخَنْدَقُ كَمَا بَيْنَ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ.

"Kim Müslüman kardeşinin bir işini görmek için onun ile birlikte yürür ve işinin olması için ona yol gösterirse Allah onunla cehennem arasına yedi hendeklik bir mesafe kor, her iki hendeğin arası yeryüzü ile gök arası kadar olur."

İbn-i Ömer'in (r.a) rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor;

اِنَّ لِلّٰهِ عِنْدَ اَقْوَامٍ نِعَمًا يُقِرُّهَا عِنْدَهُمْ مَا دَامُوا فِى حَوَائِجِ النَّاسِ، مَا لَمْ يَمَلُّوا، فَاِذَا مَلُّوا نَقَلَهَا اِلٰى غَيْرِهِمْ.

"Allah'ın bazı kavimlere öyle nimetleri vardır ki, başkalarının ihtiyaçlarına koştukları müddetçe ve bu işten bıkmadıkları sürece Allah o nimetleri devam ettirir, fakat onlar yardımlaşma görevini savsaklayınca o nimetlerini ellerinden alıp başka kavimlere verir."[681]

Peygamberimiz sahabîlere; "Aslan kükrerken ne demek ister, biliyor musunuz?" diye sorar. Sahabîler; "Allah ve O'nun Resulü bilir" derler. Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

يَقُولُ؛ اَللّٰهُمَّ لاَ تُسَلِّطْنِى عَلٰى اَحَدٍ مِنْ اَهْلِ الْمَعْرُوفِ.

"Aslan kükrerken "Allah'ım, beni iyilik edenlerden birinin üzerine salma" der."

Hz. Ali (k.v)'nin rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِذَا اَرَادَ اَحَدُكُمُ الْحَاجَةَ فَلْيُبَكِّرْ لَهَا يَوْمَ الْخَمِيسِ، وَلْيَقْرَأْ اِذَا خَرَجَ

---

680 Taberânî, Evsat 3352; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/191; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 3976
681 Taberânî, Evsat 835; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 5/192

مِنْ مَنْزِلِهِ اٰخِرَ سُورَةِ اٰلِ عِمْرَانَ، وَ اٰيَةَ الْكُرْسِيِّ، ﴿اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ فِى لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾ وَاُمَّ الْكِتَابِ، فَاِنَّ فِيهَا حَوَائِجَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ.

"Biriniz bir işi görmek isteyince, perşembe günü sabahleyin erken yola çıksın. Evden çıkarken "Âmenerrasûlü" âyetlerini, "Âyetü'l-kürsi"yi, "İnnâ enzelnâhu" sûresi ile "Fatiha" sûresini okusun. Çünkü bu âyetlerde hem dünya hem de âhiret hacetleri vardır."

Abdullah İbn-i Hasan İbn-i Hüseyin (r.a) der ki; "Bir işim için bir gün, Halife Ömer İbn-i Abdülaziz'in makamına varmıştım. Bana dedi ki, "Bana, bir işin düşerse biri ile haber gönder veya mektup yaz. Çünkü Allah'ın seni kapımda görmesinden utanıyorum."

Hz. Ali (k.v) buyurur ki; "Her sesi duyacak kadar işitmesi geniş olan Allah'a yemin ederek söylüyorum ki, başkasının kalbine sevinç salan kimse hesabına, Allah o sevinçten bir lütuf yaratır. Adamın kalbine sıkıntı girince bu lütuf su gibi sızarak onun kalbine girer ve yabancı deve kovar gibi adamın kalbindeki sıkıntıyı kovar.

Bir işin görülmemesi, onu lâyık olmayandan istemekten daha ehvendir.

Kardeşinden sık sık hacet isteme. Çünkü buzağı anasını sık sık emmeye kalkışınca anası onu sürer.

Şairin bu konudaki sözü ne güzeldir;
Sakın iyilik âdetini hiç kimseye karşı kesme,
Elinden geldikçe ve günler birbirini kovaladıkça.
Allah'ın sana yaptığı ihsanı hatırla.
Çünkü O başkalarını sana muhtaç kıldı, seni başkalarına değil.

Diğer bir şair de şöyle der;
"Elinden geldiği kadar hacet bitir
Kardeşinin sıkıntısını giderici ol.
Çünkü kişinin en hayırlı günü,
Başkalarının işini gördüğü gündür."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Elinden hayır çıkanlara ne mutlu! Elinden kötülük çıkanlara da yazıklar olsun!"[682]

---

[682] İbn Mace, 237; İbn Mübârek, Zühd 968; Tayâlisî, Müsned 282; Beyhakî, İ'tikâd 1/145; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 787

ALTMIŞ İKİNCİ BÖLÜM

ABDESTİN FAZİLETİ

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ وَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ لَمْ يُحَدِّثْ نَفْسَهُ فِيهِمَا بِشَيْءٍ مِنَ الدُّنْيَا خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ اُمُّهُ.

"Kim güzelce abdest alıp iki rekât namaz kılarsa ve her ikisinde de içinde dünya ile ilgili bir endişe taşımazsa, anasından doğduğu gün gibi günahlarından sıyrılır."[683]

Diğer bir rivâyete göre hadisin son kısmı şöyledir;

"...Ve her ikisinde de bir hata işlemediği takdirde geçmiş günahları affedilir."

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلاَ أُنَبِّئُكُمْ بِمَا يُكَفِّرُ اللّٰهُ بِهِ الْخَطَايَا وَيَرْفَعُ الدَّرَجَاتِ؟ اِسْبَاغُ الْوُضُوءَ عَلَى الْمَكَارِهِ، وَنَقْلُ الْاَقْدَامِ اِلَى الْمَسَاجِدِ، وَانْتِظَارُ الصَّلاَةِ بَعْدَ الصَّلاَةِ فَذٰلِكُمُ الرِّبَاطُ. ﴿ثلاث مرات﴾

"Allah'ın günahları bağışlamasına ve dereceleri yükseltmesine yol açan ibadetlerini size bildireyim mi? "Kötü işlerin ardından hemen abdest atmak, camilere doğru yürümek ve bir namazı kılınca diğer vakti beklemektir. Bunlar cankurtaran halatıdır." (Peygamberimiz son cümleyi üç kere tekrarladı.)[684]

Peygamberimiz bir gün abdest azalarını birer kere yıkayarak abdest aldı ve;

هٰذَا وُضُوءٌ لاَ يَقْبَلُ اللّٰهُ الصَّلاَةَ اِلاَّ بِهِ.

---

[683] Dârimî, Sünen 7165; Ebû Avâne, Müsned 2/262

[684] Müslim, 251; Nesâî, 143; Tirmizî, 51; İbn Mace, 427; İbn Hibban, 1038; Beyhakî, Şuabü'l-İman 2738

"Bu şekilde alınacak abdest Allah'ın namazı kabul etmesinin asgari şartıdır" buyurdu. Sonra âzâlarını ikişer kere yıkayarak abdest aldı ve;

مَنْ تَوَضَّأَ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ اٰتَاهُ اللّٰهُ اَجْرَهُ مَرَّتَيْنِ.

"Âzâlarını ikişer sefer yıkayarak abdest alana Allah iki kat ecir verir" diye buyurdu. Daha sonra âzâlarını üçer kere yıkayarak abdest aldı ve;

هٰذَا وُضُوئِى، وَوُضُوءُ الْاَنْبِيَآءِ مِنْ قَبْلِى، وَوُضُوءُ خَلِيلِ الرَّحْمٰنِ اِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ.

"Abdestin bu şekli, benim ve benden önceki peygamberlerin ve dostum Halil İbrahim'in (a.s) abdest şeklidir" buyurdu.[685]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ ذَكَرَ اللّٰهَ عِنْدَ وُضُوئِهِ، طَهَّرَ اللّٰهُ جَسَدَهُ كُلَّهُ، وَمَنْ لَمْ يَذْكُرِ اللّٰهَ لَمْ يَطْهُرْ مِنْهُ اِلاَّ مَا اَصَابَ الْمَاءُ.

"Abdest alırken Allah'ın adını anan kimsenin Allah bütün vücudunu temizler. Fakat Allah'ın adını zikretmeden abdest alan kimsenin sadece su dokunan âzâları temizlenir."[686]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ تَوَضَّأَ عَلٰى طُهْرٍ كَتَبَ اللّٰهُ لَهُ بِهِ عَشْرَ حَسَنَاتٍ.

"Abdestli iken abdest alanın amel defterine on iyilik yazılır."[687]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْوُضُوءُ عَلَى الْوُضُوءِ نُورٌ عَلٰى نُورٍ.

"Abdest üzerine abdest almak, nur üzerine nurdur."[688]

Bütün bu hadisler, müminleri abdest tazelemeye teşvik eder.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِذَا تَوَضَّأَ الْعَبْدُ الْمُسْلِمُ فَتَمَضْمَضَ، خَرَجَتِ الْخَطَايَا مِنْ فِيهِ، فَاِذَا

---

[685] Beyhakî, Sünen 385; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 1/239
[686] İbn Ebî Şeybe, Musannef 17; Elbânî, Daîfu'l-Câmi 5582
[687] Ebu Davud 62; Beyhakî, Sünen 739; İbn Cevzî, İleli'l-Mütenâhiye 580; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 2898
[688] Münzirî, Tergib ve't-Terhib 8; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 2898

اسْتَنْثَرَ خَرَجَتِ الْخَطَايَا مِنْ اَنْفِهِ، فَإِذَا غَسَلَ وَجْهَهُ خَرَجَتِ الْخَطَايَا مِنْ وَجْهِهِ، حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ اَشْفَارِ عَيْنَيْهِ، فَإِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ خَرَجَتِ الْخَطَايَا مِنْ يَدَيْهِ، حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ اَظْفَارِهِ، فَإِذَا مَسَحَ بِرَأْسِهِ خَرَجَتِ الْخَطَايَا مِنْ رَأْسِهِ، حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ اُذُنَيْهِ، وَإِذَا غَسَلَ رِجْلَيْهِ خَرَجَتِ الْخَطَايَا مِنْ رِجْلَيْهِ، حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ اَظْفَارِ رِجْلَيْهِ، ثُمَّ كَانَ مَشْيُهُ اِلَى الْمَسْجِدِ وصَلاَتُهُ نَافِلَةً لَهُ.

"Müslüman kul abdest alırken ağzına su verince ağzındaki günahlar çıkıp kaybolur, burnuna su verince burnunun günahları çıkıp kaybolur, yüzünü yıkayınca göz kapaklarının kenarlarına kadar yüzünün bütün günahları süzülüp gider.

Ellerini yıkayınca tırnak altlarına kadar bütün ellerinin günahları süzülüp gider, başına su verince de kulak altlarına kadar başının bütün günahları süzülüp çıkar, ayaklarını yıkayınca da tırnak aralarına kadar ayaklarının bütün günahları süzülüp çıkar. Bundan sonra camiye kadar yürüyüp namaz kılması kendisi için fazladan bir sevap olur."[689]

Peygamberimizin; **"Abdestli oruçlu gibidir"** buyurduğu rivâyet edilir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ تَوَضَّأَ فَاَحْسَنَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ رَفَعَ طَرْفَهُ اِلَى السَّمَآءِ فَقَالَ؛ اَشْهَدُ اَنْ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

فُتِحَتْ لَهُ اَبْوَابُ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةُ، يَدْخُلُ مِنْ اَيِّهَا شَاءَ.

"Kim güzelce abdest aldıktan sonra gözünü göğe kaldırarak "Eşhedü en lâ ilâhe illallahu vahdehû lâ şerîke lehû ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlühû (Şehâdet ederim ki, bir olan Allah'tan başka ilâh yoktur. O'nun ortağı yoktur. Muhammed (s.a.v) de O'nun kulu ve resulüdür) **derse istediğinden içeri girebileceği sekiz cennet kapısı açılır."**[690]

---

[689] Tirmizî, İlel 1; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 449; İmam Mâlik, Muvatta 30
[690] Nesâî, Kübrâ 9912; Dârimî 716; Ebû Ya'lâ, Müsned 180

Hz. Ömer (r.a) buyuruyor ki; **"Düzgün bir abdest şeytanı senden uzaklaştırır."**

Mücâhid (r.a) buyurur ki; **"Abdestsiz ve tevbesiz, zikirsiz uyumamayı başarabilenler bu alışkanlığı devam ettirmelidirler, çünkü ruhları hangi durumda alınırsa aynı vaziyette yeniden dirilirler."**

Rivâyet edildiğine göre Hz. Ömer, Peygamberimizin sahabîlerinden birini Kâbe örtüsü için Mısır'a gönderir. Adam Şam dolaylarında bir keşiş manastırı yakınında konaklar. Keşiş ondan daha âlim değildir.

Hz. Ömer (r.a)'in elçisi, keşiş ile karşılaşıp onun bilgisinden faydalanmak ister, keşişe gelir, manastırın kapısını çalar, fakat uzun müddet kapı açılmaz.

Sonra kapı açılıp keşişin yanına girince ona bazı sualler sorarak ilminin derecesini ölçmek ister, aldığı cevaplar hoşuna gider, bu arada kapıda uzun müddet bekletilmesinden dolayı keşişe şikâyette bulunur.

Keşiş onun şikâyetine şöyle cevap verir; "Kapımıza yöneldiğinde seni hükümdar edasında gördüğümüz için senden korktuk, seni kapıda bekletmemizin sebebi; Allah Hz. Musa'ya; "Ya Musa, bir hükümdar tarafından korkutulduğun zaman sen ve ev halkın hemen abdest alın, çünkü abdestliler benim himayem altına girerek korktuklarından emin olurlar" diye buyurdu. Biz de, kendim ve ev halkı abdest alıp namaz kılarak senin korkundan emin oluncaya kadar kapıyı yüzüne kapattık, sonra açtık."

ALTMIŞ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NAMAZIN FAZİLETİ

Namaz, ibadetlerin en faziletlisi olduğu için, Allah'ın Kitabı'na uyarak bu hususu yeniden teşvik ediyoruz. Bu hususta daha önceki bahiste belirttiklerimize ilâve yapacağız.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا اعْطِى عَبْدٌ عَطَاءً خَيْرًا مِنْ اَنْ يُؤْذَنَ لَهُ فِى رَكْعَتَيْنِ يُصَلِّيهِمَا.

"Hiçbir kula kıldığı iki rekât namaz için verilen izinden daha değerli bir bağış verilmiş değildir."[691]

Muhammed İbn-i Sirin (r.a) buyurur ki; "İki rekât namazla cennet arasında tercih kullanmak durumunda kalsam, iki rekât namazı cennete tercih ederim. Çünkü iki rekât namazda Allah'ın rızası, cennette ise benim hoşnutluğum bahis mevzuudur."

Bildirildiğine göre Ulu Allah (c.c) yedi kat gökleri yaratınca melekler ile doldurdu ve hiçbir an ara vermeksizin onları namaz kılarak ibadet etmeye memur kıldı.

Her gök halkına bir türlü ibadet emretti; Birinci semadakilere Sur'a üfleninceye kadar ayakta dikilmeyi, bazı sema ehline rükû'u, bazılarına secdeyi, diğer bazılarına da O'nun heybeti karşısında kanatlarını yere sererek ibadet etmeyi, emir buyurdu.

İlliyyûn Melekleri ile Arş Melekleri Arş'ın etrafında dolanarak Allah'ı hamd ile tespih ederler, yeryüzündekiler hesabına O'ndan af dilerler.

Ulu Allah bütün bunları müminlere ikram olmak üzere bir namazda toplamıştır. Ta ki gök halkının ibadetlerinin hepsinden, içinde birer numune bulunsun. Ayrıca namazda Kur'ân okumayı ilâve etti ve kullardan da bu ibadete şükretmeyi istedi, bu şükür, namazı, şartları ve ölçüleri nispetince kılmakla yerine getirilebilir.

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

---

691 Tirmizî, 2911; Ahmed b. Hanbel 22360; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 6374

﴿ اَلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلاَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴾ اَلْبَقَرَةِ ؛ ٣ ﴾

"Onlar ki, gayba inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızkın bir kısmını fakirlere verirler."[692]

وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴾ اَلْبَقَرَةِ ؛ ٤٣ ﴾

"Namazı dosdoğru kılın, zekât verin ve rükûa varanlar ile birlikte rükûa varın."[693]

اَقِمِ الصَّلٰوةَ ﴾ اَلْاِسْرَآءِ ؛ ٧٨ ﴾

"Namazı dosdoğru kıl."[694]

لٰكِنِ الرَّاسِخُونَ فِى الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَآ اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلٰوةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ اُولٰئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ اَجْرًا عَظِيمًا ﴾ اَلنِّسَآءِ ؛ ١٦٢ ﴾

"Fakat onlardan ilimde yüksek dereceye erenler ile müminler, sana indirilen Kur'ân ile senden evvel gelen kitaplara inanırlar. Onlar namazı dosdoğru kılanlar, zekât verenler, Allah'a ve âhiret gününe inananlardır, işte onlara biz büyük ecir vereceğiz."[695]

Kurmanda nerede namazdan bahsedilmişse **"dosdoğru kılmak"** kaydına bağlandığını görürsün. Buna karşılık münafıklardan bahsederken Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ۞ اَلَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلاَتِهِمْ سَاهُونَ ﴾ اَلْمَاعُونَ ؛ ٤-٥ ﴾

"Namazlarının şuurunda olmayan namaz kılıcıların vay hâline!"[696]

Görülüyor ki, Ulu Allah (c.c) müminlerden; **"Namazı dosdoğru kılanlar"** diye bahsederken münafıklardan sadece **"Namaz kılanlar"** diye bahsetmektedir.

Bunun sebebi, namazı kılanlar çok olmakla birlikte **"Namazı dosdoğru"** kılanların az olduğunu belirtmektir.

---

[692] Bakara sûresi; 3
[693] Bakara sûresi; 43
[694] İsra sûresi; 78
[695] Nisa sûresi; 162
[696] Maun sûresi; 4-5

Sıradan gafiller işledikleri amelleri, geleneğe uymak için işler ve ibadetleri Allah'a takdim edileceği gün "Kabul edilir mi, edilmez mi?" diye düşünmezler.

Rivâyete göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ مِنْكُمْ مَنْ يُصَلِّي الصَّلاَةَ فَلاَ يُكْتَبُ لَهُ مِنْ صَلاَتِهِ إِلاَّ ثُلُثُهَا أَوْ رُبُعُهَا أَوْ خُمُسُهَا أَوْ سُدُسُهَا، حَتَّى ذَكَرَ عُشْرَهَا.

"İçinizden öyleleri vardır ki, kıldıkları namazların sadece üçte biri veya dörtte biri veyahut beşte biri yahut da altıda biri... (Peygamberimiz onda bire kadar çıkmıştır) **yazılır.**[697]

Peygamberimiz bu hadisi ile namazların ancak şuurlu olarak kılınanlarının yazılacağını açıklamak istemiştir.

Rivâyete göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ مُقْبِلاً عَلَى اللهِ بِقَلْبِهِ، خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ.

"Allah'a kalbi ile yönelerek iki rekât namaz kılan kimse anasından doğduğu gün gibi günahlarından sıyrılır."[698]

Kulun namaz kılması ancak kalbiyle Allah'a yöneldiği zaman büyük önem taşır. İçi vesveseler ile oyalanarak namaza bütün varlığı ile kendini vermezse şöyle birinin durumuna düşer; Bir adam düşünün ki, kusurunu bağışlamak için hükümdarın kapısına varmış, içeri alınarak huzuruna dikilmiştir.

Hükümdar yanına gelince sağa sola bakmaya başlamış ve hükümdar da onun dileğini yerine getirmemiştir. Çünkü hükümdar, kendisine verilen önemin derecesine göre, dilekleri karşılar.

İşte namaz da buna benzer, insan namaza durunca onun şuurundan uzak kaldığı takdirde, kıldığı namaz kabul olunmaz.

Bilesin ki, namaz bir padişah tarafından verilen düğün ziyafetine benzer, orada herkese açık, çeşitli tat ve faydası olan her türlü yiyecek ve içecek bulunur. Namaz da böyledir. Allah, insanları çeşitli davranış ve zikirleri bir araya getirerek ona davet etmiş, ibadetin çeşitli tatlarına bir arada kavuşsunlar diye onlara bu ibadeti sunmuştur. Onun içindeki hareketler ziyafetteki yemeklere, zikirler ise içeceklere benzer.

---

[697] Nesâî, Kübrâ 61; Beyhakî, Kübrâ 3342; Hakîm-i Tirmizî, Nevâdiru'l-Usûl 2/174

[698] Ahmed b. Hanbel, 4/153; İbn Huzeyme, Sahih 222

Derler ki namazda on iki bin haslet vardır. Sonra bu on iki bin haslet on iki haslette bir araya getirilmiştir. Şimdi namaz kılmak isteyen kimse eksiksiz bir namaz kılmak için bu on iki hasleti bir arada bulundurmak mecburiyetindedir.

Bu on iki hasletin altısı namazdan önce, altısı da namazın içindedir;

1- İlim; Çünkü Peygamberimiz (s.a.v);

عَمَلٌ قَلِيلٌ فِي عِلْمٍ، خَيْرٌ مِنْ عَمَلٍ كَثِيرٍ فِي جَهْلٍ.

"Bilerek işlenen az amel cahilce işlenen çok amelden daha hayırlıdır" buyurur.[699]

2- Abdest; Peygamberimiz (s.a.v);

لاَ صَلاَةَ إِلاَّ بِطُهُورٍ

"Temizlenmeksizin namaz olmaz" buyurmuştur.[700]

3- Elbise; Ulu Allah (c.c);

خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ ﴿الأَعْرَافُ : ٣١﴾

"Ey Âdemoğulları, her mescitte ziynetinizi takının"[701] buyurur. Buradaki **"Ziynetinizi takının" "Her namaz vakti elbisenizi giyinin"** demektir.

4- Vakti gözetmek; Ulu Allah (c.c);

إِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا ﴿النِّسَاءُ : ١٠٣﴾

"Hiç şüphesiz, namaz müminler üzerinde vakitleri belirli bir farzdır"[702] buyuruyor.

5- Kıbleye yönelmek; Ulu Allah (c.c);

فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ ﴿الْبَقَرَةُ : ١٤٤﴾

"Namazda yüzünü Mescid-i Haram yönüne döndür. Nerede olursanız olun, yüzlerinizi çevirin" buyuruyor.[703]

---

[699] Kudâî, Müsnedü'ş-Şihab 788; Beyhakî, Şuabü'l-İman 9523
[700] Nesâî, Sünenü's-Sağîr 17; İbn Kesîr, Tuhfetü't-Tâlib 197
[701] A'raf sûresi; 31
[702] Nisa sûresi; 103
[703] Bakara sûresi; 144

6- Niyet; Çünkü Peygamberimiz (s.a.v);

إِنَّمَا الْاَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ, وَاِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوٰى

"Ameller niyetlere bağlıdır. Herkes niyet ederse onu elde eder" buyuruyor.[704]

7- Tekbir almak; Çünkü Peygamberimiz (s.a.v);

تَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرِ وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ

"Tekbir alınca namaz dışı her şey haram olur, selâm verince bu yasak sona erer" buyuruyor.[705]

8- Ayakta dikilmek; Nitekim Ulu Allah (c.c);

وَقُومُوا لِلّٰهِ قَانِتِينَ ﴿ اَلْبَقَرَة ؛ ٢٣٨ ﴾

"Allah için ayakta dikilerek dua edin" buyuruyor. Bu **"Ayakta namaz kılın"** demektir.[706]

9- Fatiha sûresini okumak; Nitekim Ulu Allah (c.c);

فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْاٰنِ ﴿ اَلْمُزَّمِّل ؛ ٢٠ ﴾

"Sonra Kur'ân'dan kolayınıza geleni okuyun" buyuruyor.[707]

10- Rükûa varmak; Nitekim Ulu Allah (c.c); ﴿وَارْكَعُوا﴾ **"Namazı dosdoğru kılın, zekât verin ve rükûa varanlar ile birlikte rükûa varın"** buyuruyor.[708]

11- Secdeye varmak; Nitekim Ulu Allah (c.c); ﴿وَاسْجُدُوا﴾ **"Ey müminler, rükûa varın, secde edin, Rabbinize ibadet edin, hayırlı işler işleyin"** buyuruyor.[709]

12- Tahiyyâtta oturmak; Peygamberimiz (s.a.v);

اِذَا رَفَعَ الرَّجُلُ رَأْسَهُ مِنْ اٰخِرِ السَّجْدَةِ، وَقَعَدَ قَدْرَ التَّشَهُّدِ فَقَدْ تَمَّتِ الصَّلاَةُ.

"Kişi son secdeden başını kaldırıp ettehiyyâtü okuyacak kadar bir zaman oturunca namazı sona erer" buyuruyor.[710]

---

[704] Buharî, 1; Müslim, 1907
[705] Ebu Davud, 61; Tirmizî, 3; Nesâî, Suğrâ 359; İbn Mace 275
[706] Bakara sûresi; 238
[707] Müzemmil sûresi; 20
[708] Bakara sûresi; 43
[709] Hacc sûresi; 77
[710] Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ 2/139 (2647)

İşte bu on iki şart bir araya gelince bunların kemal derecesi kazanabilmesi için mühür mesabesinde ihlâs gerekir. Nitekim Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿الْمُؤْمِن ، ١٤﴾

"Kâfirlerin canı sıkılsa da dinde yalnız Allah'a yönelerek ihlâsla O'na dua edin."[711]

Namazın birinci hasleti ve şartı olan ilim üçe ayrılır;

1- Namazın farz ve sünnetlerini birbirinden ayırt edebilmek.

2- Abdestin farz ve sünnetlerini bilmek. Çünkü bu namazın tamamındandır.

3- Şeytanın tuzaklarını bilip önemle onlara karşı koymak.

Abdest üç şey sayesinde tamamlanır;

1- Kalbi kin, kıskançlık ve bozukluktan arındırmak,

2- Bedeni günahlardan temizlemek,

3- Abdest âzâlarını, suyu israf etmeksizin iyice yıkamak.

Elbise de üç şey ile tamamlanır;

1- Kazancın helâl olması,

2- Pislikten arındırılmış olması,

3- Sünnete uygun olması, büyüklük taslamak ve çalım satmak edası taşımaması.

Vakti gözetmek dahi şu üç şey sayesinde yerine getirilir;

1- Vaktin girişini gözetlemek üzere gözün güneşte, ayda ve yıldızda olması,

2- Kulağın ezanda olması,

3- Kalbin daima vaktin girmesini düşünür hâlde bulunması.

Kıbleye durmak da üç şey sayesinde eksiksiz olur;

1- Yüzünü kıbleye çevirmek,

2- Kalbini Allah'a yöneltmek,

3- Allah'tan korku duyarak nefsi küçük görmek.

Niyet de üç şey sayesinde kemal vasfı kazanır;

1- Hangi namazı kıldığını bilmek,

2- Allah'ın huzurunda durduğunu, O'nun seni gördüğünü bilerek çekingenlik duygusu içinde dikilmek,

3- Allah'ın senin kalbinde saklı tuttuğun her duyguyu bildiğini bilerek dünya ile ilgili düşüncelerden uzak durmak,

---

[711] Mü'min sûresi; 14

Tekbir'in eksiksiz olması da üç şeye bağlıdır;

1- Kararlı ve doğru bir tekbir getirmek,

2- Ellerini kulak hizasına kadar kaldırmak,

3- Uyanık bir kalple ve hürmet edası taşıyarak tekbir almak.

Ayakta dikilmenin (Kıyamın) **kâmil olabilmesi de üç şeye dayanır;**

1- Gözlerini secde yerine dikmek,

2- Kalbini Allah'a vermek.

3- Sağa-sola bakınmamak.

Kur'ân okumanın kusursuzluğu da üç şarta bağlıdır;

1- Kelimeleri gevelemeden, âyet sırasına uyarak Fatiha suresini doğru okumak,

2- Düşünerek ve âyetlerin mânâsının şuurunda olarak okumak

3- Okuduğuna göre amel etmek.

Rükûun kusursuzluğu da üç şeye bağlıdır;

1- Sırtını düz tutmak, fazla eğip veya fazla doğru durmamak,

2- Parmaklarını açarak ellerini diz kapaklarına dayamak,

3- Rükû hâlinde vücudun durulmasını sağlayarak, vakâr ve hürmet içinde tespih cümlelerini okumak.

Secdenin kusursuzluğu da üç şarta bağlıdır;

1- Elleri kulakların hizasında yere koymak,

2- Dirsekleri yere yaymak,

3- Secde halinde vücudun durulmasını sağlayarak hürmetle tespih cümlelerini okumak.

Ettehiyât'a oturmanın kusursuzluğu da üç şeye bağlıdır;

1- Sağ ayağının bilekten aşağısını bükerek sol ayak üzerine oturmak,

2- Hürmet içinde Ettehiyyatü'yü okumak, kendin ve bütün müminler için dua etmek,

3- Adabına uyarak selâm vermektir. Adaba uygun selâm da sağa verdiğin selâmın o tarafta bulunan koruyucu melekler ile erkek ve kadın müminlere olduğunu, sola verdiğin selâmın da yine soldaki koruyucu meleklere, erkek ve kadın müminlere yöneldiğini şuurlu bir niyetle yapmana bağlıdır.

Kusursuz ihlâs da üç şeye bağlıdır;

1- Kıldığın namazla insanların teveccühünü değil, Allah'ın rızasını aramak,

2- Başarıyı Allah'tan bilmek,

3- Kıyamet gününe götüresiye kadar namazı korumak. Çünkü Ulu Allah "iyilik işleyen" dememiş, "iyilik getiren" buyurmuştur.

ALTMIŞ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KIYAMETİN DEHŞETLERİ

Rivâyete göre Hz. Âişe (r.anha) buyurur ki; "Peygamberimize; "Ya Resulullah, kıyamet günü sevenler birbirlerini hatırlarlar mı?" diye sordum. Bana şu cevabı verdi;

اَمَّا عِنْدَ ثَلاَثَةِ مَوَاضِعَ فَلاَ؛ عِنْدَ الْمِيزَانِ حَتّٰى يَعْلَمَ اِمَّا اَنْ يَخِفَّ، وَاِمَّا اَنْ يَثْقُلَ، وَعِنْدَ تَطَايُرِ الصُّحُفِ اِمَّا اَنْ يُعْطٰى كِتَابُهُ بِيَمِينِهِ، وَاِمَّا اَنْ يُعْطٰى كِتَابُهُ بِشِمَالِهِ، وَحِينَ يَخْرُجُ عُنُقٌ مِنَ النَّارِفَيَنْطَوِى عَلَيْهِمْ، وَيَقُولُ؛ وُكِّلْتُ بِثَلاَثَةٍ، وُكِّلْتُ بِمَنْ دَعَا مَعَ اللّٰهِ اِلَهًا اٰخَرَ، وَبِكُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ، وَبِكُلِّ مَنْ لاَ يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ، فَيَنْطَوِى عَلَيْهِمْ حَتّٰى يَرْمِى بِهِمْ فِى غَمَرَاتِ جَهَنَّمَ، وَلِجَهَنَّمَ جِسْرٌ اَدَقُّ مِنَ الشَّعْرِ، وَاَحَدُّ مِنَ السَّيْفِ؛ عَلَيْهِ كَلاَلِيبُ وَحَسَكٌ، وَالنَّاسُ يَمُرُّونَ عَلَيْهِ كَالْبَرْقِ الْخَاطِفِ، وَكَالرِّيحِ الْعَاصِفِ.

"Üç yerde hayır. Birincisi, Mizan karşısında, iyiliklerin ağır mı, yoksa hafif mi geleceği belli oluncaya kadar. İkincisi amel defterleri uçuşurken. Herkes amel defterim acaba sağımdan mı, yoksa solumdan mı verilecek diye beklerken. Üçüncüsü de cehennemden uzun bir boyun çıkarak bir takım kimselerin boyunlarına dolanarak şu üç kimseye musallat edildiğinde; Allah ile birlikte başka bir ilâha tapana, bütün zalim ve zorbalara ve hesaplaşma gününe inanmayanlara. Derken, bu kimseleri kıskaca alarak cehennemin derinliklerine atar.

Cehennemde kıldan ince, kılıçtan keskin bir köprü vardır. Üzerinde sivri demirden çengeller ve dikenler vardır. Bu köprüden insanlar, kimi çakan şimşek, kimi, esen rüzgâr gibi geçeceklerdir."

Hz. Ebu Hureyre (r.a) der ki; Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurdu; "Ulu Allah gökleri ve yeri yaratınca Sur'u yaratıp İsrafil'in eline verdi, o da onu ağzına koyarak "Ne zaman üfleme emri alacağım" diye bakışlarını Arş'a dikmiş beklemektedir.

Ben O'na; "Ya Resulullah, "Sur nedir?" diye sordum. Bana "Nurdan bir boynuzdur" diye cevap verdi. Ben O'na; "Ya Resulullah, nasıl bir şeydir?" diye sordum. O da bana; "Geniş çaplı bir daire şeklindedir. Beni Hak dinle Peygamber olarak gönderen Allah adına yemin ederek söylüyorum ki, çapı yerle gök arası genişliğindedir.

İsrafil bu sura üç kere üfler; Birinci üfleme ürkütmek, ikinci üfleme canlıların hepsini öldürmek, üçüncü üfleme de yeniden diriliş içindir. Üçüncü üfleyişten sonra ruhlar ortaya çıkarak gök ile yer arasını arılar gibi doldururlar ve genizlerden cesetlere girerler. Toprağı yarılarak yerden ilk çıkacak olan benim."[712]

Başka bir hadiste bildirildiğine göre Ulu Allah, Cebrail, Mikail ve İsrafil'i yeniden diriltince bunlar hemen yanlarına Burak'ı ve bir kat cennet elbisesi alarak Peygamberimizin kabri başına inerler. O sırada kabrin toprağı yarılarak derhal açılır. Peygamberimiz Cebrail'e bakar ve "Bu hangi gündür?" diye sorar. Cebrail de O'na; "Bu gün kıyamet günüdür, bugün haşir günüdür; bugün karar günüdür" diye cevap verir. Peygamberimiz "Ya Cebrail, Allah ümmetime ne yaptı" diye sorar. Cebrail de "Müjdeler olsun, sana üzerindeki toprak ilk açılan sensin." diye cevap verir.[713]

Ebu Hureyre'nin rivayet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyurmuştur ki;

"Ulu Allah buyurur ki; "Ey insanlar ve cinler! Ben size gereken nasihati vermiştim. İşte şimdi amelleriniz defterlerinizde yazılı. İyilik bulan Allah'a hamd etsin. Başka türlüsünü bulan da kendinden başkasını kınamasın."

Anlatıldığına göre bir gün Yahya İbn-i Muaz-el Razî'nin (r.a) bulunduğu mecliste;

يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ اِلَى الرَّحْمٰنِ وَفْدًا ۞ وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ اِلٰى جَهَنَّمَ وِرْدًا ﴿ مَرْيَم ، ٨٦-٨٥ ﴾

"O gün takva sahiplerini Allah huzuruna binekli olarak toplar ve

---

[712] Beyhakî, Şuabü'l-İman 352

[713] Tirmizî, Sünen 3692; İbn Hibban, İhsan 6899; Mevârid 2149; İbn Ebî Şeybe, Musannef 3585

günahkârları cehenneme yaya ve susuz olarak sevk ederiz"[714] mealindeki âyetler okununca o şöyle der;

- Ey İnsanlar! Bir dakika, bir dakika! Yarın mahşerin durak yerinde hep bir araya geleceksiniz. Her yönden grup grup gelerek Allah'ın huzuruna tek tek dikileceksiniz. Kelime kelime yaptıklarınızdan hesaba çekileceksiniz. Ermişler Allah'a binekli olarak, günahkârlar da Allah'ın azabına yaya ve susuz olarak götürülecek. Ve bölük bölük cehenneme gireceklerdir!

Kardeşlerim! Önünüzde sizin hesabınıza göre elli bin sene uzunluğunda bir gün var, o gün "sarsıntı günü", "yaklaşan gündür", "bütün insanlar o gün Allah'ın huzurunda dikileceklerdir", "o gün, hayıflanma ve pişmanlık günü", "tartışma ve hesaplaşma günü", "hesaplaşma günü", "feryat günü", "geleceği kesin bir gün", "kalp çarpıntısı günü," "yeniden dirilme günü", "herkesin kendi elleri ile işlediklerine bakacağı bir gün", "aldanma günü", "kimi yüzlerin ağardığı ve kimisinin de karardığı gün", "Allah'ın Huzuru'na temiz kalple gelenlerden başka malın, çoluk-çocuğun fayda sağlamadığı bir gün", "zalimlere mazeretlerinin fayda vermediği, kendileri için fena yerleşme yeri hazırlanan bir gün" dür.

Mukatil İbn-i Süleyman (r.a) der ki; "İnsanlar kıyamet günü, hiç konuşmadan yüz yıl beklerler, yüz yıl da karanlıkta şaşkınlık içinde geçer, yüz yıl da dalga dalga birbirine sürtünerek Allah'ın huzurunda çekişirler. Kıyamet günü, sizin hesabınıza göre elli bin yıl uzunluğuna olmasına rağmen ihlâslı bir mümine en kısa bir namaz süresi gibi gelir."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ تَزُولُ قَدَمَا عَبْدٍ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ اَرْبَعَةِ اَشْيَاءَ عَنْ عُمْرِهِ فِيمَ اَفْنَاهُ وَعَنْ جَسَدِهِ فِيمَ اَبْلاَهُ وَعَنْ عِلْمِهِ فِيمَ عَمِلَ بِهِ وَعَنْ مَالِهِ مِنْ اَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ اَنْفَقَهُ.

"Şu dört şeyden hesaba çekilmeden kulun ayakları kaymaz;

1- Ömrünü nerede harcadığından,

2- Vücudunu nerede yıprattığından,

3- İlmi ile nasıl amel ettiğinden,

4- Malını nereden kazanıp, nerede harcadığından"[715]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

---

[714] Meryem sûresi; 85-86

[715] Tirmizî, 2417; Dârimî, 537; Ebû Ya'lâ, Müsned 7434; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 7300

لَمْ يَكُنْ نَبِيٌّ قَطُّ اِلاَّ كَانَتْ دَعْوَتُهُ مُسْتَجَابَةً، فَعَجَّلَهَا فِي الدُّنْيَا،
وَاِنِّي خَبَّأْتُ دَعْوَتِي وَشَفَاعَتِي لِأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

"Her peygamberin mutlaka kabul olan bir duası vardır, hepsi bu haklarını dünyada kullandı. Ben dua hakkımı kıyamet günü ümmetime şefaat etmek için sakladım."[716]

Allah'ımız! Resulullah'ın katındaki itibar hakkı için, O'nun şefaatine bizi eriştir!

ALTMIŞ BEŞİNCİ BÖLÜM

CEHENNEM VE MİZÂN'IN SIFATLARI

Bu mevzuda bazı noktalarına daha önce temas etmiş olmamıza rağmen, faydayı tamamlamak için yeniden ele almakta mahzur görmedik. Ola ki, bozulmuş ve gafil gönüllere tekrarlanan nasihatler kâr eder.

Bu hususta Ulu Allah (c.c) Kur'ân'ın birçok yerinde cehennemin korkunçluğu ile kıyamet şiddetlerine büyük önem vermiştir. Öyle ki Allah Teâlâ'nın bu beyanatı aklı başında insanların kalplerine en büyük tesiri yapmış, âhiretin faydalı ve kalıcılığını; onun dışındaki her şeyin hiçliğine tercih etmiştir.

Cehennemin nasıl bir yer olduğu konusuna gelince. Allah cümlemizi bağış ve keremi ile oradan korusun. Hadiste bildirildiğine göre orası simsiyah ve karanlıktır, ışığı ve alevi yoktur. Cehennemin yedi kapısı vardır. Her kapının üzerinde yetmiş bin dağ vardır, her dağın üzerinde yetmiş bin ateşten tepe vardır, her ateşli tepe üzerinde yetmiş bin ateş çukuru vardır. Her ateş çukurunda yetmiş bin ateş vadisi bulunur.

Her vadide yetmiş bin ateşten köşk, her köşkte yetmiş bin ateş evi, her evde yetmiş bin yılan ile yetmiş bin akrep, her akrebin yetmiş bin kuyruğu vardır. Her kuyrukta yetmiş bin boğumu, her boğumda da yetmiş bin testi dolusu zehir bulunur.

---

716 İbn Hibban, Sahih 6196; Ebû Ya'lâ, Müsned 2328; Beyhakî, Şuabü'l-İman 5/477; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 5175

Kıyamet Günü olunca cehennemin örtüsü açılır ve ondan insanlarla cinlerin sağından solundan, önünden, arkasından ve tepeleri üzerinden uçuşan birtakım çadırlar çıkar. İnsanlar ile cinler bu manzarayı görünce dizüstü çökerek hep birlikte "Allah'ım, bizi kurtar" diye çığlık atarlar.

Müslim'in rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyurur;

يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَهَا سَبْعُونَ اَلْفَ زِمَامٍ، مَعَ كُلِّ زِمَامٍ سَبْعُونَ اَلْفَ مَلَكٍ يَجُرُّونَهَا.

"Kıyamet günü cehennem her birinden yetmiş bin meleğin tuttuğu yetmiş bin yedek ile çekilerek getirilir."

Bir hadiste Peygamberimiz (s.a.v); "Cehennemde iri, sert, Allah'ın kendilerine verdiği emrine isyan etmeyen verilen emri olduğu gibi uygulayan melekler görevlendirilmiştir" mealindeki âyette iri kıyımlılıkları belirtilen cehennem zebanileri hakkında buyurur ki;[717]

كُلُّ مَلَكٍ مَا بَيْنَ مَنْكِبَيْهِ مَسِيرَةُ سَنَةٍ، وَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ قُوَّةٌ لَوْ اَنَّهُ ضَرَبَ بِالْمِقْمَعِ الَّذِى فِى يَدِهِ جَبَلاً لَصَارَ دَكًّا، فَيَدْفَعُ بِكُلِّ ضَرْبَةٍ سَبْعِينَ اَلْفًا فِى قَعْرِ جَهَنَّمَ.

"Bu meleklerden her birinin iki omuz başı bir yıllık yol mesafesi kadardır. Her birinin öyle bir kuvveti var ki, elindeki demir topuz ile bir dağa vursa onu paramparça eder. Her darbesi ile yetmiş bin kişiyi cehennemin derinliklerine atar."[718]

عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ ﴿الْمُدَّثِّر ؛ ٣٠﴾

"Cehennemde on dokuz melek görevlidir" mealindeki âyet, zebanilerin ileri gelenlerinin sayısını belirtir, yoksa cehennemdeki bütün görevli meleklerin sayısını Allah'tan başka kimse bilmez.[719]

Nitekim Ulu Allah (c.c);

وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ اِلاَّ هُوَ ﴿الْمُدَّثِّر ؛ ٣١﴾

"Rabbi'nin askerlerinin sayısını yalnız O bilir" buyurur.[720]

---

[717] Tahrim sûresi; 6
[718] İbn Ebî Şeybe, Musannef 3417
[719] Müddessir sûresi; 30
[720] Müddessir sûresi; 31

İbn-i Abbas (r.a)'a cehennemin genişliği sorulunca "Vallahi, genişliğinin ne kadar olduğunu bilmiyorum. Fakat öğrendiğimize göre her cehennem zebanisinin kulak memesi ile ensesinin arası yetmiş yıllık yol mesafesindedir, cehennemde kan ve irin ırmakları akar" diye cevap vermiştir.[721]

Tirmizî'nin rivâyet ettiği bir hadise göre cehennem çadırlarının duvar kalınlığı kırk yıllık yol mesafesindedir.[722]

Müslim'in rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ نَارَكُمْ هٰذِهِ جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنْ حَرِّ جَهَنَّمَ.

"Sizin şu ateşiniz, cehennem ateşinin yetmişte biri şiddetindedir."

Sahabîler; "Ya tam olsaydı nasıl olacaktı?" diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v);

اِنَّهَا فُضِّلَتْ عَلَيْهَا بِتِسْعَةٍ وَسِتِّينَ جُزْءًا، كُلُّهَا مِثْلُ حَرِّهَا.

"Bu ateşin ısısı altmış dokuz kat arttırılmıştır. Her katın sıcaklığı dünya ateşi kadardır." diye cevap verdi.[723]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَوْ اَنَّ جَهَنَّمِيًّا مِنْ اَهْلِ جَهَنَّمَ اَخْرَجَ كَفَّهُ اِلٰى اَهْلِ الدُّنْيَا لَاَحْتَرَقَتِ الدُّنْيَا مِنْ حَرِّهَا، وَلَوْ اَنَّ خَازِنًا مِنْ خَزَنَةِ جَهَنَّمَ اُخْرِجَ اِلٰى اَهْلِ الدُّنْيَا حَتّٰى يُبْصِرُوهُ لَمَاتَ اَهْلُ الدُّنْيَا حِينَ يُبْصِرُونَهُ مِنْ غَضَبِ اللّٰهِ تَعَالٰى الَّذِى عَلَيْهِ.

"Cehennemliklerden biri avucunu dünyalılara uzatsa hararetinden bütün dünya yanardı. Cehennem zebanilerinden biri dışarı çıksa da insanlar onu görse, Allah'ın onun üzerinde beliren gazabı yüzünden bütün insanlar derhal ölüvereceklerdi."

Peygamberimiz (s.a.v) bir gün sahabîleri ile birlikte otururken derin bir gürültü duyuldu. Peygamberimiz (s.a.v); "Bu gürültünün ne olduğunu biliyor musunuz?" diye sordu. Sahabîler; "Allah ve Resul'ü bilir" diye cevap verince Peygamberimiz (s.a.v); "Yetmiş sene önce cehenneme bir taş atılmıştı, şu ana kadar yol alıyordu, duyduğunuz bu gürültü o taşın dibe vurma sesidir" diye buyurdu.

Hz. Ömer (r.a) buyurur ki; **"Cehennemi sık sık hatırlayın. Çünkü harareti çok yüksek, dibi çok derin ve topuzları demirdendir."**

---

[721] Ebu Naîm, Hilyetü'l-Evliya 8/183; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 5601
[722] Tirmizî, 2584; İbn Mübarek, Zühd 316; Hâkim, Müstedrek 4/643 (8775); Ebu Ya'lâ, Müsned
[723] Müslim, Sahih 2843; Tirmizî, 2589; Ahmed b. Hanbel 8111; İbn Hibban, Sahih 7463

İbn-i Abbas (r.a)'a göre;

إِذَا رَأَتْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا ﴿ الْفُرْقَان ، ١٢ ﴾

"Cehennem kendilerini uzaktan görünce (cehennemlikler) onun uğultu ve homurtusunu duyarlar"[724] mealindeki âyet hatırlatılarak kendisine; "Cehennemin gözleri mi var" diye soruldu. O da dedi ki; "Tabii var. Peygamberimizin **"Bile bile bana yalan söz isnat eden kimse, cehennemin iki gözü arasında kendisine yer ayırsın"** şeklindeki hadisini duymadınız mı? O zaman Peygamberimize; "Ya Resulullah, cehennemin gözleri mi var?" diye sorulmuştu. Peygamberimiz (s.a.v);

- Yoksa **"Kendilerini uzaktan gördüğü zaman (cehennemlikler) onun uğultu ve homurtusunu duyarlar."**[725] meâlindeki âyeti duymadınız mı?" diye cevap verilmişti.

Aşağıdaki hadis bu gerçeği teyit eder;

يَخْرُجُ عُنُقٌ مِنَ النَّارِ لَهُ عَيْنَانِ يُبْصِرَانِ وَلِسَانٌ يَنْطِقُ بِهِ فَيَقُولُ؛ إِنِّي وُكِّلْتُ الْيَوْمَ بِمَنْ جَعَلَ مَعَ اللهِ إِلَهًا آخَرَ، فَهُوَ أَبْصَرُ بِهِمْ مِنَ الطَّيْرِ بِحَبِّ السِّمْسِمِ فَيَلْتَقِطُهُ.

"Cehennemden bir boyun çıkar, onun gören iki gözü ve konuşan dili vardır. "Bugün ben Allah'a başka bir ilâhı ortak koşanlar üzerine musallat edildim" der. O, cehennemlikleri susam tanelerini görüp kapan kuştan daha iyi görür."[726]

Mizan'ın nasıl olduğuna gelince; Hadis-i şerif'te bildirildiğine göre onun iyilikler kefesi nurdan ve günahlar kefesi karanlıktandır.

Tirmizî'nin rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ الْجَنَّةَ تُوضَعُ عَنْ يَمِينِ الْعَرْشِ، وَالنَّارُ عَنْ يَسَارِهِ، وَكَفَّةُ الْحَسَنَاتِ عَنْ يَمِينِهِ، وَكَفَّةُ السَّيِّئَاتِ عَنْ يَسَارِهِ.

"Cennet Arş'ın sağında, cehennem de solunda kurulur. Mizan'ın iyilikler kefesi Arş'ın sağında, günahlar kefesiyse solunda bulunur. Böylece cennet iyilikler kefesi karşısına, cehennem de kötülükler kefesi karşısına düşer."[727]

İbn-i Abbas (r.a) derdi ki; "İyilikler ile günahlar iki kefesi ve bir dili olan bir Mizan'da tartılır. Kıyamet günü, Allah kulların amellerini tartmak isteyince onları maddeleştirir."

---

[724] Furkan sûresi; 12
[725] Furkan sûresi; 12
[726] İbn Mübârek, Zühd 102
[727] Hakîm-i Tirmizî, Nevâdiru'l-Usûl 1/80

ALTMIŞ ALTINCI BÖLÜM

KİBİR VE KENDİNİ BEĞENMİŞLİĞİN KÖTÜLÜĞÜ

Allah beni ve seni dünya ve âhiretin iyiliğine kavuştursun. Bilesin ki, büyüklük taslamak ve kendini beğenmişlik faziletleri siler ve alçaklık kazandırır. Nasihat dinlemeyi ve terbiye edilmeyi engelleyen bir rezalet olmak için sana kâfidir.

Bu yüzdendir ki, mütefekkirler "İlim hayâ ile büyüklük taslama arasında barınamaz. Sel yüksek binalara nasıl düşmansa ilim de böbürlenenlere öyle düşmandır" derler.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِى قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ كِبْرٍ.

"Kalbinde zerre kadar büyüklük duygusu bulunan kimse, cennete giremez."[728]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خُيَلاَءَ، لاَ يَنْظُرُ اللّٰهُ اِلَيْهِ.

"Büyüklük taslama niyeti ile elbisesini yerde sürükleyenin yüzüne Allah bakmaz."[729]

Ehli hikmet derler ki; **"Büyüklük duygusu ile saltanat bir arada devam etmez."**

Ulu Allah (c.c) kibirle kargaşalık çıkarmayı yan yana zikrederek şöyle buyurmuştur;

تِلْكَ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لاَ يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِى الْاَرْضِ وَلاَ فَسَادًا... ﴿الْقَصَص : ٨٣﴾

---

[728] Müslim, 91; Tirmizî, 1999; İbn Hibban, 5466; Ebu Avâne, Müsned 85

[729] Müttefekun Aleyh, Buharî, 3465; Müslim, 2085

"Bu âhiret yurdudur. Biz onu yeryüzünde büyüklük taslamak ve kargaşalık çıkarmak peşinde koşmayanlara nasip ederiz."[730]

Yine Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

سَاَصْرِفُ عَنْ اٰيَاتِيَ الَّذ۪ينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ﴾ الْاَعْرَافِ ١٤٦ ﴿

"Yeryüzünde boşu boşuna büyüklük taslayanların dikkatlerini âyetlerimden alıkoyacağım da onlar bütün âyetlerimi görseler bile inanmayacaklar."[731]

Ehli hikmetten biri der ki; "Bana karşı büyüklük taslayan herkesin durumunun tersine döndüğü ve ondakinin bana geçtiğini yani benim ona karşı büyüklenmeye başladığımı gördüm."

İbn-i Avane en çok büyüklük taslayan kimselerdendi. Rivâyete göre bir gün hizmetçisinden su ister, hizmetçi "peki" der; bunun üzerine İbn-i Avane ancak "hayır" diyebilecek durumda olanlar "peki" diyebilir, hizmetçiye çıkışır ve tokatlamalarını emrederek dövdürür. İbn-i Avane bir çiftçi çağırarak onunla konuşmuş, sözü bitince su istemiş ve onunla konuştuğu için iğrenerek ağzını çalkalamış.

Bu hususta "falan kimse, kendini öyle yücelere çıkardı ki, düşse paramparça olur" derler.

Meşhur dil âlimi Câhız der ki; "Kureyş kabilesinden büyüklük taslamada meşhur olanlar Beni Manzum ve Beni Ümeyye oymakları, Araplar arasında ise Beni Cafer Bin Kilâb, Beni Zeraret İbn-i Adiy oymaklarıdır. Pers hükümdarları (Kisralar) ise kendilerini ilâh, halkı da köle olarak görürlerdi."

Kibirliliği ile meşhur Beni Abduddar oymağından birine, "Halifeyi görmeye niçin gelmiyorsun?" diye sorarlar. "Köprünün, şerefimi çekemeyeceğinden korkuyorum" diye böbürlenir.

Haccac İbn-i Artat'a; "Niçin cemaatle namaz kılmaya gelmiyorsun?" diye sorarlar. "Bakkal takımının beni sıkıştıracağından çekiniyorum" diye cevap verir.

Anlatıldığına göre, Yemen ileri gelenlerinden Vali İbn-i Hicr, Peygamberimize gelir. Peygamberimiz (s.a.v) de ona bir miktar mirî arazisi tahsis eder, Muaviye'yi de "Ayırdığım araziyi kendisine göster ve üzerine yaz" diyerek yanına katar.

---

[730] Kasas sûresi; 83
[731] A'râf sûresi; 146

Sıcak bir günde yola çıkarlar, Muaviye. Valinin devesinin arkasından yürüdüğü için güneşten bunalır, "Beni devenin arkasına al" diye teklif eder, Vali; "Sen hükümdarın yanına bineceklerden değilsin" diyerek onu reddeder. Bunun üzerine Muaviye; "Bari ayakkabılarını bana ver" der. Vali bu isteğe de; "Ey Ebu Süfyanoğlu, senden ayakkabılarımı esirgeyecek kadar cimri değilim, fakat ayakkabılarımı giydiğinin Yemen kabileleri arasında yayılmasından hoşlanmam. Sen devemin gölgesinden yürü, bu şeref sana yeter" diye cevap verir.

Söylendiğine göre sözü edilen Vali, Hz. Muaviye'nin halifelik devrine yetişir, bir gün halifeyi ziyaret etmeye varınca Hz. Muaviye onu koltuk üzerine oturtarak kendisiyle konuşur.

Mesrûr İbn-i Hind, adamın birine "Beni tanıyor musun?" diye sorar, adam "Hayır" diye cevap verir. Adamın cevabı üzerine "Ben Mesrur İbn-i Hind'im" diye kendini tanıtır, adam yine "Seni tanımıyorum" deyince ona "Ay'ı tanımayanları Allah kahretsin" diye çıkışır.

Şair şöyle der;

Kendini beğenmişlik kuruntusuna tutulan aptala deyiniz ki;
Kendini beğenmişliğin zararını bilsen ona kalkışmazdın.
Kendini beğenmişlik dini zedeler, aklı zayıflatır.
Şerefi düşürür, hey kendine gel!

Derler ki; **"Ancak düşkün ruhlular büyüklük taslar ve alçak gönüllüler mutlaka yüce ruhlu kimselerdir."**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

ثَلاَثٌ مُهْلِكَاتٌ: شُحٌّ مُطَاعٌ، وَهَوًى مُتَّبَعٌ، وَإِعْجَابُ الْمَرْءِ بِنَفْسِهِ.

"Üç şey mahvedicidir; Boyun eğilen pintilik, isteklerine uyulan nefis ve insanın kendini beğenmesi."[732]

Abdullah İbn-i Amr'ın rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

- Hz. Nûh, ölmek üzere iken iki oğlunu yanına çağırarak onlara şu nasihatte bulunur; "Size iki şeyi emreder ve iki şeyden sakınmanızı isterim. Allah'a ortak koşmaktan ve büyüklük taslamaktan uzak durunuz. Emrettiğim şeylere gelince birincisi **"Lâ ilâhe illallah"**ı dilinizden düşürmeyin. Çünkü göklerde ve yerde olan her şey terazinin bir kefesine, **"Lâ ilâhe illallah"** cümlesi de öbür kefesine konsa ikincisi ağır basar.

[732] Taberânî, Evsat 5452; Şihâbu'l-Kudâî, Müsned 325; Beyhakî, Şuabü'l-İman 745; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 3039

Gökler ile yeryüzü bir araya gelerek bir çember teşkil etse de bu çemberin üzerine **"Lâ ilâhe illallah"** cümleleri konsa, çember üzerine binen ağırlığın altında kırılır. İkinci olarak da sık sık **"Subhanallâhi velhamdülillâhi"** deyiniz. Çünkü bu cümle canlı-cansız her varlığın duasıdır ve canlıların rızkı bu dua sayesindedir."[733]

Hz. İsa (a.s) der ki; **"Allah'ın Kitabı'nı öğrenen ve zorba olarak ölmeyen kimseye ne mutlu!"**

Anlatıldığına göre Abdullah İbn-i Selâm (r.a) bir gün odun yüklü alarak çarşıdan geçiyordu; "Niye böyle yapıyorsun, senin buna ihtiyacın yok?" diyenlere; "Nefsimden kibri kovmak istedim" diye cevap verir.

Kurtubî tefsirinde;

وَلاَ يَضْرِبْنَ بِاَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ...

"Gizlenmesi gereken ziynetleri bilinsin diye ayaklarını yere sert basmasınlar"[734] mealindeki âyet hakkında denir ki; **"Kadınlar bu hareketi böbürlenmek erkeklere gösteriş olsun diye yaparlarsa davranışları haramdır."**

Aynı şekilde erkeklerin de çalım satmak gayesi ile yere sert basmaları da haramdır, çünkü büyüklük taslamak büyük günahlardandır.

---

[733] Ahmed b. Hanbel, 2/225 (7101); Hâkim, 1/112

[734] Nur sûresi; 31

ALTMIŞ YEDİNCİ BÖLÜM

YETİMLERE İYİLİK ETMEK
VE
ZULÜMDEN KAÇINMAK

Buhari'nin rivâyetine göre; Peygamberimiz (s.a.v) şahadet parmağı ile orta parmağını ayırıp göstererek;

اَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ فِي الْجَنَّةِ كَهٰذَيْنِ.

"Ben ve yetimin bakımını üzerine alan kimse, bu şekilde cennette birlikteyiz" diye buyurmuştur.[735]

Müslim'in aynı konudaki rivâyetine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şahadet parmağı ile orta parmağını bir arada göstererek;

كَافِلُ الْيَتِيمِ لَهُ اَوْ لِغَيْرِهِ اَنَا وَهُوَ كَهَاتَيْنِ فِي الْجَنَّةِ.

"Gerek kendisinin gerek başkasının olsun bir yetimin gözetimini üzerine alan kimse, benimle birlikte şu şekilde cennettedir" diye buyurmuştur.[736]

Bezzar'ın aynı konudaki rivâyetine göre Peygamberimiz (s.a.v) iki parmağını birleştirerek;

مَنْ كَفَلَ يَتِيمًا لَهُ ذُو قَرَابَةٍ اَوْ لاَ قَرَابَةَ لَهُ، فَأَنَا وَهُوَ فِي الْجَنَّةِ كَهَاتَيْنِ.

"Yakını olsun-olmasın, bir yetimin bakımını üstüne alan kimseyle ben, şu iki parmağım gibi cennetteyiz." diye buyurmuştur.[737]

وَمَنْ سَعَى عَلَى ثَلاَثِ بَنَاتٍ فَهُوَ فِي الْجَنَّةِ، وَكَانَ لَهُ كَأَجْرِ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللهِ صَائِمًا قَائِمًا.

"Üç kız çocuğunun bakımına koşan kimse de cennettedir, ona oruçlu-namazlı bir mücâhidin mükâfatı verilir." buyurmuştur.

[735] Buharî, 4998; Tirmizî, 1918; İbn Hibban, 460
[736] Müslim, 2983; Ahmed b. Hanbel, 8868
[737] Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/158

İbn-i Mace'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ عَالَ ثَلاَثَةً مِنَ الْاَيْتَامِ كَانَ كَمَنْ قَامَ لَيْلَهُ، وَصَامَ نَهَارَهُ، وَغَدَا وَرَاحَ شَاهِرًا سَيْفَهُ فِى سَبِيلِ اللّهِ، وَكُنْتُ اَنَا وَهُوَ فِى الْجَنَّةِ اَخَوَيْنِ، كَمَا اَنَّ هَاتَيْنِ اُخْتَانِ.

"Üç yetime el uzatan kimse gecesini namaz kılarak, gündüzünü oruç tutarak geçiren ve gece-gündüz kılıçla Allah yolunda cihâd eden kimse gibidir, şu iki parmağım nasıl birbirine eşse, ben ile o kimse de o şekilde cennette kardeşiz." (Burada şahadet parmağı ile orta parmağını birbirine yapıştırmıştır.)[738]

Tirmizî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ قَبَضَ يَتِيمًا مِنْ بَيْنِ مُسْلِمَيْنِ اِلَى طَعَامِهِ وَشَرَابِهِ اَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ الْبَتَّةَ اِلاَّ اَنْ يَعْمَلَ ذَنْبًا لاَ يُغْفَرُ لَهُ.

"Kim yetim bir Müslüman çocuğunu elinden tutarak bakımını üzerine alırsa, affedilmesi mümkün olmayan bir günah işlemedikçe cennete girmesi kesindir."[739]

İbn-i Mace'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

خَيْرُ بَيْتٍ فِى الْمُسْلِمِينَ بَيْتٌ فِيهِ يَتِيمٌ يُحْسَنُ اِلَيْهِ، وَشَرُّ بَيْتٍ فِى الْمُسْلِمِينَ بَيْتٌ فِيهِ يَتِيمٌ يُسَاءُ اِلَيْهِ.

"En hayırlı Müslüman evi, içinde bulunan yetime iyi davranılan evdir. En fena Müslüman evi de içinde bulunan yetime hor davranılan evdir."[740]

Ebu Ya'lâ'ya göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَنَا اَوَّلُ مَنْ يَفْتَحُ بَابَ الْجَنَّةِ اِلاَّ اَنِّى اَرَى امْرَأَةً تُبَادِرُنِى. فَأَقُولُ؛ مَا لَكِ؟ وَمَنْ اَنْتِ؟ تَقُولُ؛ اَنَا امْرَأَةٌ قَعَدْتُ عَلَى اَيْتَامٍ لِى.

"Cennetin kapısını ilk açacak olan benim. Fakat o sırada önümden geçmek üzere olan bir kadına rastlarım, ona "Sana ne oluyor,

738 İbn Mace, 3680; Kenânî, Misbâhu'z-Zücâce 1291
739 Tirmizî, 1917; Ebû Ya'lâ, Müsned 2457
740 Taberânî, Evsat 4785; Kenânî, Misbâhu'z-Zücâce 1290; Elbânî, Daîfu'l-Câmi

kimsin sen" diye sorarım, bana "Ben, mesuliyeti altında bulunan yetime iyi bakan bir kadınım" diye cevap verir."[741]

Taberanî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

وَالَّذِى بَعَثَنِى بِالْحَقِّ لاَ يُعَذِّبُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ رَحِمَ الْيَتِيمَ، وَلاَنَ لَهُ فِى الْكَلاَمِ وَرَحِمَ يُتْمَهُ وَضَعْفَهُ، وَلَمْ يَتَطَاوَلْ عَلٰى جَارِهِ بِفَضْلِ مَا اٰتَاهُ اللّٰهُ.

"Beni hak üzere peygamber gönderen Allah'a yemin ederek söylüyorum ki, yetime acıyıp ona karşı tatlı dil kullanana, düşküne merhamet edene ve Allah'ın kendisine verdiği ile komşusuna karşı çalım satmayana, Allah kıyamet günü azap çektirmez."[742]

Ahmed İbn-i Hanbel'e göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ مَسَحَ عَلَى رَأْسِ يَتِيمٍ لَمْ يَمْسَحْهُ اِلاَّ لِلّٰهِ كَانَتْ لَهُ فِى كُلِّ شَعْرَةٍ مَرَّتْ عَلَيْهَا يَدُهُ حَسَنَاتٌ، وَمَنْ اَحْسَنَ اِلٰى يَتِيمٍ اَوْ يَتِيمَةٍ عِنْدَهُ كُنْتُ اَنَا وَهُوَ فِى الْجَنَّةِ كَهَاتَيْنِ...

"Kim, sırf Allah rızası için yetimin başını okşarsa Allah ona elini üzerinde gezdirdiği, saçların sayısı kadar sevap yazar. Yanında barınan yetim bir erkek veya kız çocuğuna iyilik eden ile ben, şu iki parmağım gibi cennette birlikte oluruz."[743]

Hâkim'in doğruladığına göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى قَالَ لِيَعْقُوبَ؛ اِنَّ سَبَبَ ذَهَابِ بَصَرِهِ وَانْحِنَاءِ ظَهْرِهِ وَفِعْلِ اِخْوَةِ يُوسُفَ بِهِ مَا فَعَلُوا اَنَّهُ اَتَاهُ يَتِيمٌ مِسْكِينٌ صَائِمٌ جَائِعٌ، وَقَدْ ذَبَحَ هُوَ وَاَهْلُهُ شَاةً فَأَكَلُوهَا، وَلَمْ يُطْعِمُوهُ، ثُمَّ اَعْلَمَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى بِأَنَّهُ لَمْ يُحِبَّ شَيْئًا مِنْ خَلْقِهِ حُبَّهُ لِلْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ، وَاَمَرَهُ اَنْ يَصْنَعَ طَعَامًا، وَيَدْعُوَ الْمَسَاكِينَ، فَفَعَلَ.

---

[741] Ebu Ya'lâ, Müsned 6651; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/162; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 3842
[742] Taberanî, Evsat 8828; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 3/117
[743] Ahmed b. Hanbel, 22207; Taberanî, Evsat 3166; İbn Ebî Âsım, Zühd 1/21

"Hz. Yakub'un kör oluşunun, kambur oluşunun ve Hz. Yusuf'a kardeşlerinin çektirdikleri acıların sebebi şudur; Hz. Yakup ve ailesi koyun kesip yedikleri bir gün kapısına gelen fakir, oruçlu ve karnı aç bir yetime yiyecek vermemişlerdi, sonra Allah ona bildirdi ki kendisi insanlar arasında en çok yetime yemek yapıp yoksulları evine çağırmasını emretti, o da Allah'ın emrini yerine getirdi."

Ebu Hureyre'nin rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

﴿اَلسَّاعِى عَلَى الْاَرْمَلَةِ وَالْمَسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِى سَبِيلِ اللهِ تَعَالٰى.

وَاَحْسَبُهُ قَالَ؛ ﴿وَكَالْقَائِمِ لَا يَفْتُرُ، وَكَالصَّائِمِ لَا يُفْطِرُ.﴾ ﴾

"Dul ve yetimlerin yardımına koşan kimse Allah yolunda mücahid gibidir." (Ebu Hureyre der ki; **"Peygamberimizin "... Hiç ara vermeden gecelerini namaz kılarak geçiren ve hiç bozmadan her gün oruç tutan gibi"** buyurduğunu sanıyorum."[744]

İbn-i Mace'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلسَّاعِي عَلَى الْاَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِى سَبِيلِ اللهِ، وَكَالَّذِى يَقُومُ بِاللَّيْلِ وَيَصُومُ النَّهَارَ.

"Dul ve yetimlere elini uzatan kimse, Allah yolunda cihâd eden ve gecelerini namaz kılarak ve gündüzlerini oruç tutarak geçiren kimse gibidir."[745]

Eski büyüklerden biri der ki; "Ben önceleri içkici, günaha düşkün biri idim. Bir gün bir yetim ile karşılaştım, ona evlâda davranılır gibi, hatta daha yakın davranarak iyilik ettim. O gece uykuya yatınca rüyamda zebanîlerin beni sert biçimde yakalayıp cehenneme doğru götürdüklerini gördüm, bir de baktım ki iyilik ettiğim yetim yolumuzu keserek beni götürmekte olan zebanîlere O'nu bırakın, onun hakkında Rabbime müracaat edeceğim" dedi.

Zebanîler çocuğun dediklerine aldırış etmek istemediler. Fakat o sırada "Onu salıverin. Biz onu kendisine yapılan iyiliğe karşılık yetime bağışladık" diye bir ses geldi. Böylece uyandım ve o günden sonra yetimlere iyilik etmeye daha fazla önem verdim.

---

744 Müttefekun Aleyh, Buharî, Sahih 5038; Müslim, 2982

745 İbn Mace, 2140

Anlatıldığına göre zenginlerden biri ölür ve geride dul bir kadından doğma birkaç kız çocuğu kalır. Bir müddet sonra iyice fakir düşerler, bu yüzden çevrenin hakaretlerine maruz kalmamak için yurtlarından göçerler. Yolda bakımsız bir mescide sığınırlar.

Dul kadın, çocuklarını burada bırakıp yiyecek bir şey bulmaya çıkar. Şehrin Müslüman ileri gelenine başvurur. Durumunu anlatır, fakat adam "Durumunu mutlaka delillendirmen gerekir" diyerek kadını eli boş çevirir.

Kadın arkasından bir Mecusî'ye vararak durumunu anlatır, adam kadına inanır ve bir kadın göndererek yetim yavruları ile o kadını evine getirtir, onlara gayet iyi bakar.

Gece yarısı olunca şehrin Müslüman ileri geleni rüyasında kıyamet koptuğunu görür. Peygamberimiz başı üzerinde **"Hamd sancağı"** taşıyan Ulu bir köşkün karşısında duruyor.

Adam, Peygamberimize "Bu köşk kimin içindir, ya Resulullah?" diye sorar. Peygamberimiz (s.a.v); "Bir Müslüman'ındır" diye cevap verir. Adam; "Ya Resulullah, ben tevhid akidesinden hiç ayrılmamış bir Müslüman'ım" der. Peygamberimiz (s.a.v) ona; "Buna dair bana delil getir" der, adam şaşakalır. Peygamberimiz (s.a.v) ona yetimlerin anası dul kadının durumunu hatırlatır, adam bu sırada üzüntü ve pişmanlık içinde uyanır.

Derhal kadının peşine düşer, sıkı bir araştırmadan sonra bilen birinin kılavuzluğu ile kadını Mecusî'nin evinde bulur, onu alıp evine götürmek ister, fakat "Onlar sayesinde evime bereket geldi" diyerek Mecusî reddeder. Adam Mecusî'ye "Yüz dinar vereyim de onları bana teslim et" der, Mecusî yine reddeder. Bu sefer misafirleri Mecusî'den zorla almaya kalkışınca Mecusî ona der ki, "Senin peşinden koştuğun şeye ben senden daha lâyığım, rüyanda gördüğün köşk benim için yaratılmıştır. Sen bana karşı "Müslüman'ım" diye mi üstünlük taslıyorsun? Allah adına yemin ederim ki, ben ve ev halkım, bir dul kadın vasıtası ile Müslüman olduk da ondan sonra yattık. Senin gördüğün rüyanın aynısını ben de gördüm. Peygamberimiz bana "Dul kadın ile yetim kızlar yanında mı?" diye sordu. "Evet" dedim. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v); "O hâlde bu köşk senin ve ev halkınmdır" dedi.

Aldığı bu son cevap üzerine, şehrin ileri gelen Müslüman'ı, ancak Allah'ın bildiği büyük bir üzüntü ve pişmanlık içinde eski Mecusî'nin yanından ayrıldı.

ALTMIŞ SEKİZİNCİ BÖLÜM

HARAM YEMEK

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لاَ تَأْكُلُوا اَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ اِلاَّ اَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ ﴿ النِّسَآءِ ؛ ٢٩ ﴾

"Ey iman edenler, karşılıklı rıza ile yapılan bir ticarete dayanmaksızın birbirinizin malını meşru olmayan yollarla aranızda yemeyin."[746]

Âyette geçen **"gayri meşru yollardan"** ifadesinden ne kastedildiği hakkında çeşitli görüşler vardır. Kimi bu ifadeden maksat **"faizdir"**, kimi **"kumardır"**, kimi **"zorla ev soymadır"**, kimi **"hırsızlıktır"**, kimi **"emânete hıyanettir"**, kimi **"yalancı şahitliktir"** ve kimi de **"yalan yere yemin ederek başkasının malını almaktır"** der.

İbn-i Abbas (r.a); **"Buradaki maksat, karşılıksız olarak ele geçirilen her çeşit maldır"** der. İleri sürüldüğüne göre yukarıdaki âyet indikten sonra sahabîler başkasının evinde bir şey yemekten kaçınmaya başladılar da üzerine;

لَيْسَ عَلَى الْاَعْمٰى حَرَجٌ وَلاَ عَلَى الْاَعْرَجِ حَرَجٌ وَلاَ عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلاَ عَلٰى اَنْفُسِكُمْ اَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اٰبَآئِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اُمَّهَاتِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اِخْوَانِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اَخَوَاتِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اَعْمَامِكُمْ اَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ اَوْ بُيُوتِ اَخْوَالِكُمْ اَوْ بُيُوتِ خَالاَتِكُمْ اَوْ مَا مَلَكْتُمْ مَفَاتِحَهُ اَوْ صَدِيقِكُمْ... ﴿ النُّورُ ؛ ٦١ ﴾

"Âmâ'nın, topalın, hastanın ve kendinizin evinizden, babanızın,

[746] Nisa sûresi; 29

ananızın, kardeşinizin, kız kardeşinizin, amcalarınızın, dayılarınızın, anahtarı elinize verilmiş, yakın dostlarınızın evlerinden yemek yemenizin hiçbir mahzuru yoktur"[747] meâlindeki âyet inmiştir.

Bazılarına göre de maksat, **"hileli sözleşmeler"**dir. Bu husustaki en yerinde söz İbn-i Mesûd (r.a)'un; **"Bu yasak, ne yürürlükte kalkmış ve ne de kıyamete kadar yürürlükten kalkacak olan muhkem bir hükümdar" şeklindeki ifadesidir.**

Çünkü "gayrı meşru yollardan mal yemek, haksız yere ele geçirilen her şeyi içine alır, isterse zorla el konma, hıyanet, hırsızlık, kumar ve kandırma gibi zulüm yolu ile olsun, isterse hileli sözleşme gibi aldatma ve dolandırma yolu ile olsun. Bazı âlimlerin "Bir insanın kendi malını haram yerlerde harcaması da bu âyetin muhtevası içine girer" şeklindeki sözleri de bu görüşü destekler.

Âyetin **"ticaret yolu ile olmaksızın"** ifadesi, dil bilgisi yönünden **"istisna-ı munkatı** (bağımsız istisna)"dır. Çünkü ticaretin hiçbir mânâda **"gayrı meşru yollar"** ile ilgisi yoktur. **"Ticaret"** her ne kadar karşılıklı tavizlere dayalı sözleşmelere mahsus ise de borç ve hibe gibi münasebetler de başka deliller ile ona eklenmiştir. Âyetteki **"karşılıklı rıza"** ifadesi **"hoşnutlukla, gönüllü olarak"** demektir.

Âyette malın sırf **"yenmesinden"** söz edilmesi, sınıflayıcı bir kayıt değil, en çok bilinen faydalanma şekli olduğundan dolayıdır;

اِنَّ الَّذِينَ يَاْكُلُونَ اَمْوَالَ الْيَتَامٰى ظُلْمًا اِنَّمَا يَاْكُلُونَ فِى بُطُونِهِمْ نَارًا

﴿ اَلنِّسَآءُ ؛ ١٠ ﴾

"Yetimlerin mallarını gayrı meşru şekilde yiyenler, karınlarında yanan ateşten başka bir şey yemezler."[748] meâlindeki âyetin üslûbu da bu inceliğe dayanır.

Bu bahisteki hadisler çoktur, biz bir kısmını hatırlatalım. Ebu Hureyre'nin (r.a) rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ اللّٰهَ طَيِّبٌ لاَ يَقْبَلُ اِلاَّ طَيِّبًا، وَاِنَّ اللّٰهَ اَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا اَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ. فَقَالَ تَعَالٰى؛ ﴿يَا اَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا

[747] Nur sûresi; 61
[748] Nisâ sûresi; 10

صَالِحًا﴾ وَقَالَ تَعَالٰى؛ ﴿يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ.﴾ ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ اَشْعَثَ اَغْبَرَ، يَمُدُّ يَدَيْهِ اِلَى السَّمَآءِ يَا رَبِّ يَا رَبِّ، وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ، وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ، وَغُذِّىَ بِالْحَرَامِ، فَاَنّٰى يُسْتَجَابُ لِذٰلِكَ؟

"Allah paktır ve sırf pak olanı kabul eder. Allah; "Ey Peygamberler, temiz şeylerden yiyin ve iyi ameller işleyin"[749] buyurmuş, Allah peygamberlere ne emretti ise müminlere de onu emreder. Keza **"Ey müminler, size verdiğimiz rızıkların pak olanlarından yiyin"**[750] buyurmuştur.

Bir adam düşünün ki, uzun müddet yoldadır, üstü başı toz toprak, kir içindedir. Bu durumda iken ellerini göğe kaldırarak **"Ya Rabbi, ya Rabbi" diye dua eder, oysaki yediği, içtiği, giydiği haramdır. Hep haram ile beslenmiştir, böylesinin duası hiç kabul olunur mu?"**[751]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

طَلَبُ الْحَلَالِ وَاجِبٌ عَلٰى كُلِّ مُسْلِمٍ.

"Helâli aramak, her Müslüman'ın üzerine farzdır."[752]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

طَلَبُ الْحَلَالِ فَرِيضَةٌ بَعْدَ الْفَرَائِضِ.

"Helâli aramak, farz ibadetlerin hemen ardından gelen bir farzdır."[753]

Peygamberimiz (s.a.v) bir gün;

مَنْ اَكَلَ طَيِّبًا، وَعَمِلَ فِى سُنَّةٍ، وَأَمِنَ النَّاسُ بَوَائِقَهُ، دَخَلَ الْجَنَّةَ.

"Helâl yiyen, sünnete uygun amel işleyen ve kimseye kötülüğü dokunmayan kimse cennete girer" buyurdu. Bunun üzerine sahabîler; "Ya Resulullah, böyleleri bugün ümmetin içinde çoktur" dediler, Peygamberimiz (s.a.v); **"Benden sonraki devirlerde de olacaktır"** buyurdu.[754]

---

[749] Mü'minûn sûresi; 51
[750] Bakara sûresi; 172
[751] Müslim, 1015; Tirmizî, 2989; Beyhakî, Şuabü'l-İman 6187
[752] Taberânî, Evsat 8610; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/291; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 3914
[753] Taberânî, Kebîr 9993; Kudâî, Müsned 122; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/291
[754] Tirmizî, Sünen 2520; Taberânî, Evsat 3520; Beyhakî, Şuabü'l-İman 5752

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَرْبَعٌ اِذَا كُنَّ فِيكَ فَلاَ عَلَيْكَ مَا فَاتَكَ مِنَ الدُّنْيَا؛ حِفْظُ اَمَانَةٍ، وَصِدْقُ حَدِيثٍ، وَحُسْنُ خُلُقٍ، وَعِفَّةٌ فِى طُعْمَةٍ.

"Dört şey sende varsa dünyada elde edemediğin hiçbir şey sana zarar vermez. Bunlar; emâneti korumak, doğru konuşmak, iyi huy ve helâl lokmadır."[755]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

طُوبَى لِمَنْ طَابَ كَسْبُهُ، وَصَلَحَتْ سَرِيرَتُهُ، وَكَرُمَتْ عَلاَنِيَّتُهُ، وَعَزَلَ عَنِ النَّاسِ شَرَّهُ. طُوبَى لِمَنْ عَمِلَ بِعِلْمِهِ، وَاَنْفَقَ الْفَضْلَ مِنْ مَالِهِ، وَاَمْسَكَ الْفَضْلَ مِنْ قَوْلِهِ.

"Kazancı temiz, kalbi doğru dış görünüşü şerefli, insanlara kötülüğü dokunmaz olan kimseye ne mutlu, ilmi ile amel eden, malının ihtiyaçtan fazlasını dağıtan ve lüzumsuz yere konuşmaz olanlara ne mutlu!"[756]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَا سَعْدُ اَطِبْ مَطْعَمَكَ تَكُنْ مُسْتَجَابَ الدَّعْوَةِ، وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، اِنَّ الْعَبْدَ لَيَقْذِفُ اللُّقْمَةَ الْحَرَامَ فِى جَوْفِهِ مَا يُتَقَبَّلُ مِنْهُ عَمَلَ اَرْبَعِينَ يَوْمًا، وَاَيُّمَا عَبْدٍ نَبَتَ لَحْمُهُ مِنْ سُحْتٍ فَالنَّارُ اَوْلَى بِهِ.

"Ya Sa'd! Yiyeceğini pak eyle ki, duası kabul edilenlerden olasın. Muhammed'in (s.a.v) varlığını kudret elinde tutan Allah'ın adına yemin ederek söylüyorum ki, midesine haram lokma indiren kulun ibadeti kırk gün kabul olmaz. Eti haram ile beslenen kula cehennem ateşi daha lâyıktır."[757]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّهُ لاَ دِينَ لِمَنْ لاَ اَمَانَةَ لَهُ، وَلاَ صَلاَةَ وَلاَ زَكَاةَ، اِنَّهُ مَنْ اَصَابَ

---

755 Ahmed b. Hanbel 6652; Beyhakî, Şuabü'l-İman 4801; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 4/145; El-bânî, Sahihu'l-Câmi 873

756 Taberanî, Kebîr 4616; Kudâî, Müsned 399; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/229

757 Taberanî, Evsat 2104; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/291

مَالاً مِنْ حَرَامٍ فَلَبِسَ جِلْبَابًا ﴿يَعْنِى قَمِيصًا﴾ لَمْ تُقْبَلْ صَلاَتُهُ حَتَّى يُنَحِّيَ ذٰلِكَ الْجِلْبَابَ عَنْهُ. اِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى وَاَكْرَمُ وَاَجَلُّ مِنْ اَنْ يَقْبَلَ عَمَلَ رَجُلٍ اَوْ صَلاَتَهُ وَعَلَيْهِ جِلْبَابٌ مِنْ حَرَامٍ.

"Emânete riayet etmeyenin dini yoktur, onun ne namaz ve ne de zekâtı kabul olunur. Kim haram bir mal elde eder de bu yoldan (mesela) bir gömlek giyerse o gömleği sırtından atmadıkça namazı kabul edilmez. Hiç şüphesiz, Allah sırtında haram gömlek bulunan kimsenin namazını ve ya başka bir amelini kabul etmekten yüce ve uludur."[758]

İbn-i Ömer (r.a) der ki; "Peygamberimiz (s.a.v);

مَنِ اشْتَرَى ثَوْبًا بِعَشَرَةِ دَرَاهِمَ، وَفِيهِ دِرْهَمٌ مِنْ حَرَامٍ لَمْ يَقْبَلِ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ صَلاَةً مَا دَامَ عَلَيْهِ.

"Kim on dirheme bir elbise satın alsa, bu on dirhemin bir dirhemi haram olsa, elbise üzerinde oldukça, Allah onun namazını kabul etmez"[759] buyurmuştur. Sonra iki parmağını kulaklarına tıkayarak bu sözleri Peygamberimizden duymadıysam, her iki kulağım sağır olsun" dedi.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنِ اشْتَرَى سَرِقَةً وَهُوَ يَعْلَمُ اَنَّهَا سَرِقَةٌ فَقَدْ اشْتَرَكَ فِى عَارِهَا وَاِثْمِهَا.

"Bir kimse çalınmış bir malı bile satın alsa, onun günah ve ayıbına ortak olur."[760]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لَاَنْ يَأْخُذَ اَحَدُكُمْ حَبْلَهُ فَيَذْهَبَ بِهِ اِلَى الْجَبَلِ فَيَحْتَطِبَ ثُمَّ يَأْتِى فَيَحْمِلَهُ عَلٰى ظَهْرِهِ فَيَأْكُلَ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ اَنْ يَجْعَلَ فِى فِيهِ مَا حَرَّمَ اللهُ عَلَيْهِ.

"Nefsini kudret elinde tutan Allah'ın adına yemin ederek söylüyo-

---

[758] Bezzâr, Müsned 3/62 (819); Münzirî, Tergib ve't-Terhib 2665

[759] Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 5911; Beyhakî, Şuabü'l-İman 6114; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/292; İbn Cevzî, İleli'l-Mütenâhiye 1139.

[760] Beyhakî, Kübrâ 1068, Şuabü'l-İman 5500

rum ki, herhangi biriniz ağzına haram lokma koyacağına, eline ip alıp dağa çıkması ve odun kesip sırtında taşıyarak ekmeğini kazanması daha hayırlıdır."[761]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ جَمَعَ مَالاً حَرَامًا ثُمَّ تَصَدَّقَ بِهِ لَمْ يَكُنْ لَهُ فِيهِ اَجْرٌ، وَكَانَ اِصْرُهُ عَلَيْهِ.

"Kim haram mal biriktirip sonra da sadaka olarak dağıtsa, hiçbir sevap kazanamaz ve vebali de boynunda olur."[762]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ كَسَبَ مَالاً حَرَامًا فَاَعْتَقَ مِنْهُ، وَوَصَلَ مِنْهُ رَحِمَهُ، كَانَ ذَلِكَ اِصْرًا عَلَيْهِ.

"Kim haramdan mal kazanır da onunla köle azat eder veya yakınlarına iyilik ederse vebali üzerinde olur."[763]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ اللّٰهَ قَسَّمَ بَيْنَكُمْ اَخْلاَقَكُمْ، كَمَا قَسَّمَ بَيْنَكُمْ اَرْزَاقَكُمْ وَاِنَّ اللّٰهَ يُعْطِى الدُّنْيَا مَنْ يُحِبُّ وَمَنْ لاَ يُحِبُّ، وَلاَ يُعْطِى الدِّينَ اِلاَّ لِمَنْ يُحِبُّ، وَمَنْ اَعْطَاهُ اللّٰهُ الدِّينَ فَقَدْ اَحَبَّهُ، وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لاَأَسْلَمَ اَوْ لاَ يُسْلِمُ عَبْدٌ حَتَّى سَلِمَ اَوْ يُسْلِمُ قَلْبُهُ وَلِسَانُهُ، وَلاَ يُؤْمِنُ حَتَّى يَأْمَنَ جَارُهُ بَوَائِقَهُ.

"Allah, aranızda rızkınızı bölüştürdüğü gibi huylarını da bölüştürmüştür. Allah, dünyayı sevdiğine de sevmediğine de verir, fakat dini yalnız sevdiğine verir. Buna göre Allah, dini kime verirse onu seviyor demektir."

Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederek söylüyorum ki, kulun kalbi temiz ve dili doğru olmadıkça Müslüman olamaz, komşusu zararından emin olmadıkça da mümin olamaz."

---

761 Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/193
762 İbn Hibban, İhsan 3367, Mevârid 836
763 Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/292-293

Sahabîler; "Zarardan kastın nedir, ya Resulullah?" diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v) sözlerine şöyle devam eder;

غِشُّهُ وَظُلْمُهُ، وَلاَ يَكْسِبُ عَبْدٌ مَالاً مِنْ حَرَامٍ فَيَتَصَدَّقُ مِنْهُ فَيُقْبَلُ مِنْهُ، وَلاَ يُنْفِقُ مِنْهُ فَيُبَارَكُ لَهُ فِيهِ، وَلاَ يَتْرُكُهُ خَلْفَ ظَهْرِهِ إلاَّ كَانَ زَادَهُ إلَى النَّارِ، إنَّ اللهَ تَعَالَى لاَ يَمْحُو السَّيِّئَ بِالسَّيِّئِ، وَلٰكِنْ يَمْحُو السَّيِّئَ بِالْحَسَنِ، إنَّ الْخَبِيثَ لاَ يَمْحُو الْخَبِيثَ.

"Zararından kastım, onun hıyanet ve zalimliliğidir. Haram yollardan kazanarak sadaka verenin sadakası kabul olunmaz. Böyle bir maldan yapılan hayır da kabul olunmaz.

İnsan böyle bir malı arkada bırakarak ölürse ona cehennem azığı olur. Allah, kötüyü kötü ile değil, kötüyü iyi ile giderir, pislik pisliği gideremez."[764]

Peygamberimize insanların cehenneme girmesine en çok sebep olan şeylerin neler olduğu soruldu. Peygamberimiz (s.a.v); **"Dil ve edep yeri"** diye cevap verdi. İnsanların cennete girmesine en çok vesile olan şeylerin ne olduğu soruldu. Peygamberimiz (s.a.v); **"Allah korkusu ile huy güzelliği"** diye cevap verdi.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا تَزُولُ قَدَمَا عَبْدٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُسْألَ عَنْ اَرْبَعٍ؛ عَنْ عُمْرِهِ فِيمَا اَفْنَاهُ، وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَا اَبْلاَهُ، وَعَنْ مَالِهِ مِنْ اَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ اَنْفَقَهُ، وَعَنْ عِلْمِهِ مَا ذَا عَمِلَ فِيهِ؟

"Kıyamet günü şu dört şeyden hesaba çekilmedikçe kulun ayakları kaymaz;

1- Ömrünü nerede harcadığından,

2- Gençliğini nerede yıprattığından,

3- Malını nasıl kazanıp, nerelerde harcadığından,

4- İlmi ile ne yolda amel işlediğinden."[765]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

---

[764] Ahmed b. Hanbel 3672; Hâkim, 1/88 (94), 2/485 (3671); Taberanî, Kebîr 8990; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 1/53

[765] Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/346

اَلدُّنْيَا خَضِرَةٌ حُلْوَةٌ، مَنِ اكْتَسَبَ فِيهَا مَالاً مِنْ حِلِّهِ، وَاَنْفَقَهُ فِى حَقِّهِ، اَثَابَهُ اللّٰهُ عَلَيْهِ، وَاَوْرَدَهُ جَنَّتَهُ، وَمَنِ اِكْتَسَبَ فِيهَا مَالاً مِنْ غَيْرِ حِلِّهِ، وَاَنْفَقَهُ فِى غَيْرِ حَقِّهِ، اَوْرَدَهُ اللّٰهُ دَارَ الْهَوَانِ، وَرُبَّ مُتَخَوِّضٍ فِى مَالِ اللّٰهِ، وَرَسُولِهِ لَهُ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

"Dünya yeşil ve tatlıdır. Kim orada helâlden mal kazanıp yerinde harcarsa Allah ona sevap verir ve cennetine koyar. Kim orada helâl olmayan yollardan mal kazanıp yanlış yerlerde harcarsa, Allah onu azap yurduna atar. Allah ve Resulünün malına göz diken nicelerine kıyamet günü cehennem ateşi vardır."[766]

Böyleleri için Ulu Allah (c.c) buyurur ki;

وَمَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَلٰى وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا مَاْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا ﴿الْاِسْرَٓاءُ : ٩٧﴾

"Allah kime hidayet vermişse, o doğru yoldadır, kimi saptırmışsa O'ndan başka koruyucu bulamazlar. Onları biz, kıyamet günü, kör, dilsiz ve sağır olarak Mahşer'e getiririz. Onların yeri cehennemdir, oranın ateşi hafifledikçe alevlerini artırırız."[767]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ لَحْمٌ وَدَمٌ نَبَتَا مِنْ سُحْتٍ، وَالنَّارُ اَوْلَى بِهِ.

"Haram ile beslenen vücut, cennete giremez, onlar cehenneme yakışırlar."[768]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ يَرْبُو لَحْمٌ نَبَتَ مِنْ سُحْتٍ، اِلاَّ كَانَتِ النَّارُ اَوْلَى بِهِ.

"Haramdan meydana gelerek gelişen her et parçası cehenneme daha lâyık olur. Haram ile beslenen vücut cennete giremez."[769]

---

[766] Beyhakî, Şuabü'l-İman 5527
[767] İsrâ sûresi; 97
[768] İbn Hibban, Sahih 5567, Mevârid 261
[769] Tirmizî, 314

ALTMIŞ DOKUZUNCU BÖLÜM

FAİZİN YASAK OLUŞU

Faizi yasaklayan âyetler çoktur. Bu konudaki hadislerden bazılarının Buharî ve Ebu Davud şöyle rivâyet etmişlerdir; Peygamberimiz (s.a.v) vücuda dövme işleyenler ile işletenleri, faiz yiyenler ile yedirenleri lânetlemiş, köpek alıp satarak ve zina yolu ile kazanç sağlamayı yasaklamış ve resim yapanları lânetlemiştir.

Ahmed İbn-i Hanbel, Ebu Ya'lâ, İbn-i Huzeyme ve Hibban'ın İbn-i Mesûd'dan rivâyetine göre faiz alan ve müvekkiler, bile bile faize şahitlik ve katiplik edenler, süs olsun diye vücutlarına dövme işleyenler ve işletenler, zekât vermekten kaçınanlar, hicretten sonra İslâm'dan dönen bedeviler, Peygamberimizin dili ile lânetlenmişlerdir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَرْبَعٌ حَقٌّ عَلَى اللهِ الاَّ يُدْخِلَهُمْ الْجَنَّةَ، وَلاَ يُذِيقَهُمْ نَعِيمِهَا؛ مُدْمِنُ الْخَمْرِ، وَاٰكِلُ الرِّبَا، وَاٰكِلُ مَالِ الْيَتِيمِ بِغَيْرِ حَقٍّ، وَالْعَاقُّ لِوَالِدَيْهِ.

"Şu dört kimseyi cennete koymamak, onlara oranın nimetlerinden tattırmamak Allah'ın kesin sözüdür; 1- Devamlı içki içenler. 2- Faizciler. 3-Gayri meşru şekilde yetim malı yiyenler. 4- Ana-babaya asi olanlar."[770]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلرِّبَا ثَلاَثَةٌ وَسَبْعُونَ بَابًا، اَيْسَرُهَا مِثْلُ اَنْ يَنْكِحَ الرَّجُلُ اُمَّهُ.

"Faiz yetmiş üç çeşittir, en hafifi insanın anası ile zina etmesi gibidir."[771]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلرِّبَا بِضْعٌ وَسَبْعُونَ بَابًا، وَالشِّرْكُ مِثْلُ ذٰلِكَ.

---

[770] Hâkim, Müstedrek 2/43 (2260)

[771] Hâkim, Müstedrek 2/43; Beyhakî, Şuabü'l-İman 5519; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 3539

"Faiz, yetmiş küsur çeşittir. Şirk de onun gibidir."[772]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلدِّرْهَمُ يُصِيبُهُ الرَّجُلُ مِنَ الرِّبَا اَعْظَمُ عِنْدَ اللّٰهِ مِنْ ثَلاَثٍ وَثَلاَثِينَ زَنْيَةً يَزْنِيهَا فِى الْاِسْلاَمِ.

"Faiz yolu ile kazanılan bir dirhem, insanın İslâm'ı kabul ettikten sonra otuz üç kere zina etmesinden daha ağır bir günahtır."[773]

Abdullah İbn-i Ömer (r.a) der ki; "Faiz yetmiş iki dereceli bir günahtır, en hafifi Müslüman olduktan sonra insanın anası ile zina etmesi gibi bir günahtır. Faiz yolu ile kazanılan bir dirhem, otuz küsur zinadan daha ağır bir günahtır. Ulu Allah, kıyamet günü, iyi kötü herkesin mezardan doğrulmasına izin veriyor, fakat faizciye vermiyor. Çünkü o ancak şeytan tarafından çarpılmış biri gibi mezardan doğrulacaktır.

Kâ'b İbn-i Ahbar (r.a) der ki; **"Bile bile bir dirhem faiz yiyeceğime otuz üç kere zina etmeyi tercih ederim."**

"Bile bile yenen bir dirhem faiz, otuz altı kere zinadan daha ağırdır."[774]

Beyhaki'nin rivâyet ettiği bir hadiste şöyle denilmiştir; "Peygamberimiz (s.a.v) bize hutbe okudu, faiz meselesini ele aldı, onun büyük önemini belirterek buyurdu ki;

اَلدِّرْهَمُ يُصِيبُهُ الرَّجُلُ مِنَ الرِّبَا اَعْظَمُ عِنْدَ اللّٰهِ فِى الْخَطِيئَةِ مِنْ سِتٍّ وَثَلاَثِينَ زَنْيَةً يَزْنِيهَا الرَّجُلُ، وَاِنَّ اَرْبَى الرِّبَا عِرْضُ الرَّجُلِ الْمُسْلِمِ.

"İnsanın faizden ele geçirdiği bir dirhem, Allah katında otuz altı kere zina işlemekten daha ağır bir günahtır. Bu katmerli faiz Müslüman'ın namusudur."[775]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ اَعَانَ ظَالِمًا بِبَاطِلٍ لِيَدْحَضَ بِهِ حَقًّا فَقَدْ بَرِئَ مِنْ ذِمَّةِ اللّٰهِ وَذِمَّةِ رَسُولِ اللّٰهِ، وَمَنْ اَكَلَ دِرْهَمًا مِنْ رِبًا فَهُوَ مِثْلُ ثَلاَثٍ وَثَلاَثِينَ زَنْيَةً، وَمَنْ نَبَتَ لَحْمُهُ مِنْ سُحْتٍ فَالنَّارُ اَوْلَى بِهِ.

---

[772] Bezzâr, Müsned 1935; Taberânî, Kebîr 9608; Mervezî, Sünnet 198

[773] Beyhakî, Şuabü'l-İman 5514; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 4/177

[774] Ahmed b. Hanbel 2007; Bezzâr, Müsned 3381; Taberânî, Evsat 2682

[775] Beyhakî, Şuabü'l-İman 5523

"Kim bir hakkı örtmek için, batıl bir yolla bir zalimi desteklerse Allah'ın ve Resulü'nün himmetinden uzak kalır. Kim faiz yolu ile elde edilmiş bir dirhem yerse o, otuz üç kere zina etmiş gibidir. Kimin eti haram ile beslenirse ona cehennem daha yaraşır."[776]

Beyhakî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ الرِّبَا نَيِّفٌ وَسَبْعُونَ بَابًا اَهْوَنُهُنَّ بَابًا مِثْلُ مَنْ اَتَى اُمَّهُ فِى الْاِسْلَامِ، وَدِرْهَمٌ مِنْ رِبًا اَشَدُّ مِنْ خَمْسٍ وَثَلَاثِينَ زَنْيَةً.

"Faiz yetmiş küsur çeşittir, en hafifi anası ile zina eden gibidir. Faizden elde edilen bir dirhem otuz beş zinadan daha ağırdır."

Taberanî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلرِّبَا اِثْنَانِ وَسَبْعُونَ بَابًا اَدْنَاهَا مِثْلُ اِتْيَانِ الرَّجُلِ اُمَّهُ، وَإِنَّ اَرْبَى الرِّبَا اِسْتِطَالَةُ الرَّجُلِ فِى عِرْضِ اَخِيهِ.

"Faiz yetmiş iki türlüdür. En hafifi insanın anası ile zina etmesi gibidir. Faizden de kötüsü, insanın Müslüman kardeşinin namusuna dil uzatmasıdır."

Ebu Hureyre'nin rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyurur;

اَلرِّبَا سَبْعُونَ حُوبًا اَيْسَرُهَا اَنْ يَنْكِحَ الرَّجُلُ اُمَّهُ.

"Faiz yetmiş dereceli bir günahtır. En hafifi insanın anası ile zina etmesi gibidir."[777]

İbn-i Abbas (r.a) buyurur ki; "Peygamberimiz (s.a.v) olgunlaşmamış meyveyi satın almayı yasaklayarak buyurdu ki;

اِذَا ظَهَرَ الزِّنَا وَالرِّبَا فِى قَرْيَةٍ فَقَدْ اَحَلُّوا بِاَنْفُسِهِمْ عَذَابَ اللهِ.

"Bir yerde zina ve faizcilik yaygın hâle gelirse oranın halkı Allah'ın azabını hak etmiş olur."[778]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا ظَهَرَ فِى قَوْمٍ الزِّنَا وَالرِّبَا اِلاَّ اَحَلُّوا بِاَنْفُسِهِمْ عَذَابَ اللهِ.

[776] Taberanî, Evsat 2944, Sağîr 224; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 4/116
[777] İbn Mace, 2274; Beyhakî, Şuabü'l-İman 5522; Mervezî, Sünnet 104; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 1353
[778] Nesâî, Kübrâ 6141; Beyhakî, Kübrâ 10859; Hâkim 2/43 (2261)

"Bir kavim arasında zina ve faiz salgın hâle gelince Allah'ın azabını hak etmiş olurlar."[779]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا مِنْ قَوْمٍ يَظْهَرُ فِيهِمُ الرِّبَا اِلاَّ اُخِذُوا بِالسَّنَةِ، وَمَا مِنْ قَوْمٍ يَظْهَرُ فِيهِمُ الرُّشَا اِلاَّ اُخِذُوا بِالرُّعْبِ.

"Aralarında faiz yaygın hâle gelen kavim, mutlaka kıtlıkla cezalandırılır. Aralarında rüşveti yaygınlaştıran kavim de korku ile cezalandırılır."[780]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

رَاَيْتُ لَيْلَةَ اُسْرِىَ بِى لَمَّا اِنْتَهَيْنَا اِلَى السَّمَآءِ السَّابِعَةِ فَنَظَرْتُ فَوْقِى فَإِذَا اَنَا بِرَعْدٍ وَبُرُوقٍ وَقَوَاصِفَ قَالَ؛ فَاَتَيْتُ عَلٰى قَوْمٍ بُطُونُهُمْ كَالْبُيُوتِ فِيهَا الْحَيَّاتُ تُرَى مِنْ خَارِجِ بُطُونِهِمْ، قُلْتُ؛ يَا جِبْرِيلُ مَنْ هٰؤُلاَءِ؟ قَالَ؛ هٰؤُلاَءِ اَكَلَةُ الرِّبَا.

"Miraç'a çıkarıldığım gece yedinci kat göğe varınca yukarıya baktığım zaman yıldırımlar, şimşekler ve fırtınalar gördüm, o arada karınları bir ev kadar ve içlerinde dışardan seçilebilen yılanlar bulunan bir grupla karşılaştım. Cebrail'e "Bunlar kimdir?" diye sordum, bana "Bunlar faiz yiyicilerdir" diye cevap verdi."[781]

İsfehanî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

لَمَّا عُرِجَ بِى اِلَى السَّمَآءِ نَظَرْتُ فِى سَمَآءِ الدُّنْيَا فَإِذَا رِجَالٌ بُطُونُهُمْ كَأَمْثَالِ الْبُيُوتِ الْعِظَامِ، قَدْ مَالَتْ بُطُونُهُمْ وَهُمْ مُنَضَّدُونَ عَلَى سَابِلَةِ آلِ فِرْعَوْنَ مَوْقُوفُونَ عَلَى النَّارِ كُلَّ غَدَاةٍ وَعَشِيٍّ يَقُولُونَ؛ رَبَّنَا لاَ تُقِمِ السَّاعَةَ اَبَدًا. قُلْتُ؛ يَا جِبْرِيلُ مَنْ هٰؤُلاَءِ؟ قَالَ؛ هٰؤُلاَءِ اَكَلَةُ الرِّبَا مِنْ اُمَّتِكَ، لاَ يَقُومُونَ اِلاَّ كَمَا يَقُومُ الَّذِى يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ.

---

779 Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 4/118; Münzirî, Tergib ve't-Terhib 2856

780 Ahmed b. Hanbel, Müsned 4/205; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 4/118

781 İbn Mace 2273; Ahmed b. Hanbel 8625

"Göğe yükseltildiğim zaman, birinci kat gökte bir guruba rastladım, karınları kocaman odalar gibi şişmişti. Firavun hanedanının geçiş yolu üzerinde yığılmışlardı, her gün sabah akşam ateşin başına dikilerek; "Rabbimiz, kıyamet günü hiçbir zaman olmasın" diye dua ediyorlardı. "Ya Cebrail, bunlar kimdir?" diye sordum. Cebrail bana; "Bunlar, ümmetin arasında faiz yiyenlerdir. Bunlar mezarlarından, ancak şeytan çarpmış gibi doğrulurlar" diye cevap verdi."[782]

Taberanî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ يَظْهَرُ الزِّنَا وَالرِّبَا وَالْخَمْرُ.

"Kıyamete yakın zina, faiz ve içki salgın hâle gelir."[783]

Abdullah İbn-i Verrak (r.a) der ki; "Bir gün Abdullah İbn-i Ubey Evfa'yı sarraflar çarşısında gördüm. "Ey sarraflar, size müjdeler olsun" diye bağırıyordu. Sarraflar ona "Ya Ebu Muhammed, Allah seni cennetle müjdelesin, bize neyi müjdeliyorsun?" diye sordular. Abdullah İbn-i Ubey onlara "Peygamberimiz (s.a.v) sarrafları cehennemle müjdeleyin, buyurdu" diye cevap verdi.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِيَّاكَ وَالذُّنُوبَ الَّتِي لاَ تُغْفَرُ؛ اَلْغُلُولُ، فَمَنْ غَلَّ شَيْئًا أَتَى بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَاَكْلَ الرِّبَا، فَمَنْ اَكَلَ الرِّبَا بُعِثَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مجْنُونًا يَتَخَبَّطُ ﴿اَلَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لاَ يَقُومُونَ اِلاَّ كَمَا يَقُومُ الَّذِى يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ.﴾

"Affedilmeyen günahlardan sakınınız. Bunlardan biri hile ve hıyanettir. Hile ile hıyanet yolu ile mal kazanan kimse kıyamet günü onu sırtında taşır. Diğeri de faizdir, sonra faiz yiyen kimse, kıyamet günü çarpılmış bir deli olarak mahşere gelir."[784] (Peygamberimiz sözlerine devam ederek) **"Faiz yiyenler mutlaka şeytanın çarptığı kimseler gibi mezarlarından doğrulurlar" meâlindeki âyeti okudu."**[785]

İsfehanî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v);

---

[782] Münzirî, Tergib ve't-Terhib 2859
[783] Taberânî, Evsat 7695; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 2166; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 4/118
[784] Bakara sûresi; 275
[785] Taberânî, Kebîr 110; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 4/119

يَأْتِى اٰكِلُ الرِّبَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُخَبَّلاً ﴿اَىْ مَجْنُونًا﴾ يَجُرُّ شِقَّيْهِ.

"Faiz yiyenler, kıyamet günü Mahşer'e ayaklarını sürüye sürüye birer çarpık olarak gelirler" diye buyurduktan sonra;

لاَ يَقُومُونَ اِلاَّ كَمَا يَقُومُ الَّذِى يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ﴿ اَلْبَقَرَة؛ ٢٧٥ ﴾

"Onlar mutlaka şeytanın çarptığı kimseler gibi mezarlarından doğrulurlar"[786] meâlindeki âyeti okudu.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا اَحَدٌ اَكْثَرُ مِنَ الرِّبَا اِلاَّ كَانَ عَاقِبَةُ اَمْرِهِ اِلٰى قِلَّةٍ.

"Faizciliği meslek hâline getirenler, sonunda mutlaka kıtlıkla karşılaşırlar."[787]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلرِّبَا وَاِنْ كَثُرَ فَاِنَّ عَاقِبَتَهُ اِلٰى قُلٍّ.

"Faiz, ne kadar çoğalsa da, sonunda azalmaya mahkûmdur."[788]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَيَأْتِيَنَّ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لاَ يَبْقَى مِنْهُمْ اَحَدٌ اِلاَّ اٰكِلَ الرِّبَا، فَمَنْ لَمْ يَأْكُلْهُ اَصَابَهُ مِنْ غُبَارِهِ.

"Öyle bir gün gelecek ki, hiç kimse müstesna olmamak üzere herkes faiz yiyeceklerdir, hiç faiz yemeyene bile tozu bulaşacaktır."[789]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لَيَبِيتَنَّ اُنَاسٌ مِنْ اُمَّتِى عَلَى اَشَرٍ وَبَطَرٍ وَلَهْوٍ وَلَعِبٍ، فَيُصْبِحُوا قِرَدَةً وَخَنَازِيرَ، بِاسْتِحْلاَلِهِمُ الْمَحَارِمَ، وَاتِّخَاذِهِمُ الْقَيْنَاتِ وَشُرْبِهِمُ الْخَمْرَ، وَبِاَكْلِهِمُ الرِّبَا وَلُبْسِهِمُ الْحَرِيرَ.

---

786 Bakara sûresi; 275

787 İbn Mace, 2279; Kenânî, Misbâhu'z-Zücâce 808

788 Ahmed b. Hanbel, 3754; Bezzâr, Müsned 2042; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 3304

789 Ebu Davud 3331; Nesâî, 4455, Kübrâ 6042; İbn Mace 2278

"Nefsimi kudret elinde tutan Allah adına yemin ederek söylüyorum ki, ümmetimden bazı kimseler akşam şen-şakrak ve eğlenceden sonra yatacak, fakat sabaha maymun ve domuz kılığına girmiş olarak çıkacaklardır. Sebebi, haramları helâl saymaları, çalgıcı kadın edinmeleri, içki içmeleri, faiz yemeleri ve ipekli giymeleridir."[790]

Aynı konuda Ahmed İbn-i Hanbel ile Beyhakî'nin rivâyeti şöyledir;

"Bu ümmetin bir kısmı yiyip içip gülerek eğlenerek yatar. Fakat sabaha maymun veya domuz şekline girmiş olarak çıkar. Yine onlardan bir kısmının başına yerin dibine batma ve taş yağmuru gibi afetler gelir. Sabahleyin halk, "Falangiller yerin dibine battı, geceleyin falangillerin evleri yıkıldı" diye konuşurlar. Yahut da Lût kavminin bir kısım kabileleri ile onların evlerine olduğu gibi üzerlerine gökten taş yağar. Sebebi, içki içmeleri, çalgıcı kadın edinmeleri, faiz yemeleri, akrabalara yakınlık göstermemeleridir." Bir haslet daha var ya, onu râvi unutmuştur.[791]

YETMİŞİNCİ BÖLÜM

KUL HAKLARI BABINDA

Başlıca kul hakları şunlardır;

1- Müslüman kardeşinle karşılaşınca selâm vermen,

2- Seni davet edince davetine icabet etmen,

3- Aksırıp **"Elhamdülillâh"** denince onu **"Yerhamukallah"** diye cevaplandırman,

4- Hastalanınca ziyaretine varman,

5- Ölünce cenazesinde bulunman,

6- Senin üzerine yemin ettiği zaman onu haklı çıkarman,

7- Senden nasihat isteyince ona nasihat vermen,

8- Yokluğunda ona arka çıkman,

9- Kendin için ne dilersen onun için de aynı şeyi istemen,

10- Kendi hesabına neden hoşlanmıyorsan onun için de hoşlanmaman.

Bunların hepsi hadisler ile bildirilmiştir.

---

[790] Ahmed b. Hanbel, 22842; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/10

[791] Tayâlisî, Müsned 1137; Hâkim, Müstedrek 4/560 (8572); Beyhakî, Şuabü'l-İman 5614

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

أَرْبَعٌ مِنْ حَقِّ الْمُسْلِمِينَ عَلَيْكَ؛ اَنْ تُعِينَ مُحْسِنَهُمْ، وَاَنْ تَسْتَغْفِرَ لِمُذْنِبِهِمْ، وَاَنْ تَدْعُوَ لِمُدْبِرِهِمْ، وَاَنْ تُحِبَّ تَائِبَهُمْ.

Şu dört şey Müslümanların senin üzerindeki haklarındandır;

1- İyi yolda olanları desteklemen,

2- Günahkârları için af dilemen,

3- Doğru yola sırt çevirenleri Hakka çağırman,

4- Tevbe edenleri sevmen."[792]

İbn-i Abbas (r.a); **"Müminler birbirlerine karşı merhametlidirler"**[793] meâlindeki âyet hakkında der ki; "Müminlerin iyi yolda olanı kötü yolda olanı için kötüsü de iyisi için dua eder. Muhammed ümmeti içinde kötü olan, iyi yolda olanlara bakınca "Allah'ım, şuna nasip ettiğin iyiliği daha da artır, o yoldan ayrılmamasını temin eyle ve bize de fayda sağlamasını nasip eyle" der. İyi yolda olan kötü yolda olanı görünce "Allah'ım, buna hidayet ver, kendisine tevbe nasip eyle ve eğriliğini kendisine bağışla" der.

Müslümanların karşılıklı haklarından biri de her Müslüman'ın kendi hesabına ne diliyorsa bütün müminler için de ayni şeyi istemesi, kendi hesabına hoşlanmadığı şeyi müminler için de istememesi olduğunu belirtmiştik.

Nitekim Numan İbn-i Beşir der ki, "Ben Resulullah'ı (s.a.v) şöyle buyururken işittim;

مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِى تَوَادِّهِمْ وَتَرَاحُمِهِمْ كَمَثَلِ الْجَسَدِ اِذَا اشْتَكَى عُضْوٌ مِنْهُ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُهُ بِالْحُمَّى وَالسَّهَرِ.

"Müminler karşılıklı sevgi ve birbirlerini kayırma bakımından bir ceset gibidirler. Âzâlarından biri rahatsız olunca bütün âzâların ateşi yükselerek ve uykusuz kalarak rahatsız âzânın acısını paylaşırlar."[794]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا.

[792] Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 1499

[793] Fetih sûresi; 29

[794] Buharî, 5665; Müslim, 2586

"Mümin, mümine karşı her parçasıyla birbirini ayakta tutan bir bina gibidir."[795]

Müslüman'ın Müslüman'a karşı haklarından biri de, hiçbir Müslüman'ı söz ve davranışla üzmemektir.

Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ.

"Müslüman eli ve dili ile Müslümanları incitmeyendir."[796] buyurur. Sahabîler "Peki, mümin kimdir?" diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v);

مَنْ اَمِنَهُ الْمُؤْمِنُونَ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ وَاَمْوَالِهِمْ.

"Müminlerin kendisine malları ve canları konusunda güvendikleri kimsedir" diye buyurur. Sahabîler; **"Peki, Muhacir kimdir?"** diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v);

مَنْ هَجَرَ السُّوءَ وَاجْتَنَبَهُ.

"Kötülükten kaçınan ve sakınandır" diye buyurur.[797]

Sahabîlerden biri; **"Ya Resulullah, peki İslâm nedir?"** diye sorar. Peygamberimiz (s.a.v) ona;

اَنْ يُسْلِمَ قَلْبُكَ لِلّٰهِ، وَأَنْ يَسْلَمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِكَ وَيَدِكَ.

"Kalbini Allah'a teslim etmen, gerek elinle ve gerek dilinle Müslümanları incitmemendir" diye cevap buyurur.[798]

Mücâhid (r.a) der ki; "Cehennemliklere öyle bir uyuz musallat edilir ki, her birinin vücudunu kaşımaktan derisi soyulup kemikleri meydana çıkar. Bu arada "Ey falan oğlu filan, bu kaşıntı canım acıtıyor mu" diye bir ses duyulur. Adam; "Evet" diye cevap verir. Gizli ses de ona "Bu eziyet, Müslümanlara çektirmiş olduğun acının karşılığıdır" diye cevap verir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَقَدْ رَأَيْتُ رَجُلاً يَتَقَلَّبُ فِى الْجَنَّةِ فِى شَجَرَةٍ قَطَعَهَا عَنْ ظَهْرِ الطَّرِيقِ كَانَتْ تُؤْذِى الْمُسْلِمِينَ.

---

[795] Müttefekun Aleyh, Buharî, 467; Müslim, 2585
[796] Müttefekun Aleyh, Buharî, 10; Müslim, 40
[797] Taberanî, Evsat 232 (3188)
[798] İbn Ebî Şeybe, Musannef 35581

"Adamın birini cennette gezinir gördüm, buna sebep yol üzerinde gelip geçenlere zahmet verdiği için kestiği bir ağaçtı."[799]

Sahabîlerden Ebu Hureyre (r.a) bir gün Peygamberimize; "Ya Resulullah bana faydalı bir şey öğret" der. Peygamberimiz (s.a.v) de ona;

اِعْزِلِ الْاَذَى عَنْ طَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ.

"Müslümanların gelip geçtiği yoldan engel ve takıntıları kaldır." diye cevap verir.[800]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ زَحْزَحَ عَنْ طَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ شَيْئًا يُؤْذِيهِمْ كَتَبَ اللّٰهُ لَهُ بِهِ حَسَنَةً، وَمَنْ كُتِبَ لَهُ حَسَنَةٌ، اَوْجَبَ لَهُ بِهَا الْجَنَّةَ.

"Müslümanların yolundan engel ve eziyet teşkil eden şeyleri atan kimseye Allah bir iyilik yazar. Allah'ın hesabına iyilik yazdığı kimsenin ise cennete girmesi kesinlik kazanandır."[801]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ اَنْ يُشِيرَ اِلَى اَخِيهِ بِنَظْرَةٍ تُؤْذِيهِ.

"Din kardeşine rahatsız edici nazarla bakmak, Müslüman'a helâl değildir."[802]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ اَنْ يُرَوِّعَ مُسْلِمًا.

"Müslüman'ın Müslüman'ı yıldırması, korkutması helâl değildir."[803]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ اللّٰهَ يَكْرَهُ اَذَى الْمُؤْمِنِينَ

"Allah, müminleri üzmekten hoşlanmaz."[804]

Rebi İbn-i Haysem (r.a) der ki; **"İnsanlar iki türlüdür; Mümin ve sapık. Mümin ise onu üzme. Sapıksa ona uyma."**

---

[799] Müslim, 1914; Beyhakî, Şuabü'l-İman 1168
[800] Müslim, 2618; İbn Mâce, 3681; Ahmed b. Hanbel 4/420
[801] Ahmed b. Hanbel, 27519; Mervezî, Ta'zîmu Kadri's-Salât 810
[802] İbn Mübârek, Zühd 689
[803] Ebu Davud, 5004; Taberânî, Evsat 1673; Kudâî, Müsned 877, Elbânî, Sahihu'l-Câmi 7658
[804] Taberânî, Evsat 1986; Ebû Ya'lâ, Müsned 2444; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/64

Müslüman'ın Müslüman üzerindeki haklarından biri de, Müslüman'a karşı alçak gönüllü davranmak, ona karşı büyüklük taslamamaktır. Çünkü;

إِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ.

"Allah böbürlenenleri ve kendini beğenmişleri sevmez."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى أَوْحٰى إِلَيَّ؛ أَنْ تَوَاضَعُوا، حَتّٰى لَا يَفْخَرَ أَحَدٌ عَلٰى أَحَدٍ، ثُمَّ إِنْ تَفَاخَرَ عَلَيْهِ فَلْيَحْتَمِلْ.

"Ulu Allah bana bildirdi ki; "Birbirinize karşı alçak gönüllü olun ki, kimse size karşı üstünlük taslamasın. Buna rağmen biri üstünlük taslamaya kalkışırsa, karşısındaki bunu hoş görsün."[805]

Nitekim Ulu Allah (c.c) Peygamber'ine buyuruyor ki;

﴿خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ﴾ ﴿الأعراف؛ ١٩٩﴾

"Bağışlayıcı ol, iyiyi emret ve cahillerden yüz çevir."[806]

İbn-i Ebi Evha (r.a) der ki; "Peygamberimiz, her Müslüman'a karşı alçak gönüllü davranır, kimseyi küçümsemezdi. Dullarla yoksullarla yan yana yürüyüp onların dileklerini karşılamayı küçüklük görmezdi."[807]

Müslüman'ın Müslüman üzerindeki haklarından biri de, birbirlerinin sözlerine ısrarla kulak dikmemek ve birinden duyduğunu öbürüne yetiştirmemektir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَّاتٌ.

"Koğucu cennete giremez."[808]

Halil İbn-i Ahmed (r.a) der ki; "Sana başkasının koğuculuğunu yapan, başkasına da senin koğuculuğunu yapar. Başkasının haberini sana taşıyan kimse senin sırrını da başkasına götürür."

Müslüman'ın Müslüman üzerindeki haklarından biri de, ne kadar kızarsa kızsın, tanıdıkları ile üç günden çok küs kalmamasıdır.

Ebu Eyyub el-Ensârî (r.a)'ye göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

---

[805] Müslim, 2865; Ebu Davud 4895; İbn Mace, 4179
[806] A'raf sûresi; 199
[807] Nesâî, 3/108; Dârimî 74
[808] Müttefekun Aleyh, Buharî, Sahih, Kitabu'l-Edeb 6056; Müslim, Kitabu'l-İman 168

لاَ يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ اَنْ يَهْجُرَ اَخَاهُ فَوْقَ ثَلاَثٍ يَلْتَقِيَانِ فَيُعْرِضُ هٰذَا وَ يُعْرِضُ هٰذَا وَخَيْرُهُمَا الَّذِى يَبْدَأُ بِالسَّلاَمِ.

"Bir Müslüman'ın diğer bir Müslüman kardeşi ile üç günden fazla küs kalması ve karşılaşınca berikinin bu tarafa, ötekinin öbür tarafa dönmesi caiz değildir. Bu iki kişinin daha hayırlısı, ilk önce selâm verenidir."[809]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ اَقَالَ مُسْلِمًا عَثْرَتَهُ، اَقَالَهُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

"Ayağı kayan bir Müslüman'ı tutup kaldıranı Allah da kıyamet günü kaldırır."[810]

İkrime (r.a) der ki; **"Ulu Allah, Hz. Yusuf'a "Kardeşlerini bağışladığın için dünya ve âhirette şanını yüce kıldım"** buyurdu.

Hz. Âişe (r.anha) buyurdu ki; Allah'ın Resulü, kendi için hiçbir zaman intikam almamıştır. Meğerki Allah'ın hürmeti çiğnenmiş ola, o zaman Allah için intikam aldı.[811]

İbn-i Abbas (r.a) buyurur ki; **"İnsan uğradığı bir haksızlığı bağışlarsa, Allah mutlak onun şanını yüceltir."**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا نَقَصَ مَالٌ مِنْ صَدَقَةٍ، وَمَا زَادَ اللّٰهُ رَجُلاً بِعَفْوٍ اِلاَّ عِزًّا، وَمَا مِنْ اَحَدٍ تَوَاضَعَ لِلّٰهِ اِلاَّ رَفَعَهُ اللّٰهُ.

"Hiçbir sadaka malı eksiltmez. Bağışlamak, ancak sahibinin şanını yüceltir. Allah için alçak gönüllü davranan kimseyi Allah yükseltir."[812]

[809] Müttefekun Aleyh, Buharî, Sahih, Kitabu'l-Edeb 6077; Müslim, Birr ve's-Sıla 2560
[810] Ebu Davud, 3460; İbn Mace, 2199
[811] Buharî, 3367; Müslim, 2327
[812] Ahmed b. Hanbel 1674; Bezzâr, Müsned 1033; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 3/1050; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 3025

YETMİŞ BİRİNCİ BÖLÜM

HEVÂYA UYMANIN KÖTÜLÜĞÜ VE ZÜHD

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

اَفَرَاَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهُ هَوٰيهُ وَاَضَلَّهُ اللّٰهُ عَلٰى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلٰى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلٰى بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللّٰهِ اَفَلاَ تَذَكَّرُونَ ﴿ اَلْجَاثِيَة ؛ ٢٣ ﴾

"Nefsinin arzularını ilâh edinen kimseyi görmüyor musun? Allah onu bile bile saptırdı, kulağını ve kalbini mühürledi ve gözlerine perde indirdi. Allah'tan başka artık kim hidayet verebilir? Hâlâ düşünmeyecek misiniz?"[813]

İbn-i Abbas (r.a) buyurdu ki; "Burada Allah'ın hidayetine ve gerçek delile dayanmaksızın din edinen kâfir kastedilmektedir. O nefsine uyar, Allah'ın Kitabı'na aldırış etmeksizin nefsinin çağrılarına boyun eğer, işte bu yüzden nefsinin hevasına tapmış olur."

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَلاَ تَتَّبِعْ اَهْوَآءَهُمْ ﴿ اَلْمَآئِدَة ؛ ٤٩ ﴾

"Onların hevalarına uyma."[814]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

يَا دَاوُدُ اِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِى الْاَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلاَ تَتَّبِعِ الْهَوٰى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ اِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ ﴿ صٓ ؛ ٢٦ ﴾

"Ya Davud! Seni yeryüzünde halife kıldık, buna göre adalete uygun hükmet ve nefsin hevasına uyma ki, seni doğru yoldan sapıt-

---

[813] Câsiye sûresi; 23
[814] Mâide sûresi; 49

tırır. Allah yolundan ayrılanlara hesaplaşma gününü unuttuklarından dolayı ağır azap vardır."[815]

Bu yüzdendir ki, Peygamberimiz (s.a.v) nefse uymaktan Allah'a sığınarak şöyle buyuruyor;

اَللّٰهُمَّ اِنّٖى اَعُوذُ بِكَ مِنْ هَوًى مُطَاعٍ، وَشُحٍّ مُتَّبَعٍ.

"Allah'ım! Ben boyun eğilen hevadan ve arzularına uyulan pintilikten sana sığınırım."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

ثَلاَثٌ مُهْلِكَاتٍ هَوًى مُطَاعٌ، وَشُحٌّ مُتَّبَعٌ، وَاِعْجَابُ الْمَرْءِ بِنَفْسِهِ.

"Şu üç şey mahvedicidir; Boyun eğilen heva, arzularına uyulan pintilik ve insanın kendini beğenmesi."[816]

Çünkü nefsi arzuların sebep olduğu her günah insanı cehenneme sürükler. Allah cümlemizi oradan korusun! "Âmin ya Muin!"

Ariflerden biri buyurdu ki; **"Karşına çıkan her hangi bir mevzuda doğrunun hangi tarafta olduğunu kestiremezsen, hangi tarafın nefsinin arzusuna daha yakın geldiğine bak ve zıddını yap."**

Bu mânâda İmam-ı Şafiî (r.a) şu şiiri söylemiştir;

İşin iki tercih arasında dönüp durur,
Ve eğri ile doğrunun neresi olduğunu kestiremezsen;
Nefsinin arzusuna karşı çık, çünkü nefsin arzusu
İnsanları kötü olana doğru sürükler.

İbn-i Abbas (r.a) buyurur ki; **"İki görüşten hangisinin doğru olduğu hakkında tereddüde düşersen, sana sevimli geleni bırak ve nefsine ağır geleni tercih et."**

Bu hükmün sebebi şudur; Basit olanın ulaşılması kolay, yeri yakın zahmeti az, verimi kısa vadeli olduğu için, insan ona meyleder ve nefis onu şiddetle arzular. Buna karşılık zor işin gerçekleşmesi çetin, ulaşılması uzak ve verimi zaman alıcı olduğu için nefis ona karşı isteksiz davranır ve yorgunluğuna katlanmaktan hoşlanmaz.

Hz. Ömer (r.a) buyurur ki; **"Şu nefisleri gemleyiniz, çünkü o sizi kötü amaçlara götüren bir kılavuzdur. Şüphesiz ki, bu hak ağır ve acı**

---

[815] Sad sûresi; 26

[816] Taberânî, Evsat 5452; Kudâî, Müsned 238; Beyhakî, Şuabü'l-İman 745; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 3039

batıl ise hafif ve hoştur. Kötülüğe yanaşmamak, onu işleyip tevbe ile gidermekten daha kolaydır. Nice bakış şehvet tohumu eker ve nice ani lezzet uzun süreli kedere yol açar."

Lokman-ı Hekim der ki; "Yavrum, en başta sana nefsinden sakınmayı öğütlerim. Çünkü her nefsin arzusu ve hevası vardır. Bunların dediklerine uyacak olursan azmaya devam ederek daha da çoğunu isterler. Çakmak taşında ateş nasıl durursa arzular da nefiste öylece saklıdır, eğer onu çakarsan ateş parlar, kendi haline bırakırsan gizli kalır."

Şairin biri der ki;
Nefsin her çağrısına uyacak olursan,
O seni çirkin ve haram olan işlere çağırır.

Diğer biri de şöyle der;
Eğer sen nefsinin arzularına hiç karşı çıkmazsan, bu arzular
Seni her zaman mesuliyet yükleyen davranışlara sürükler.

Diğer bir şair de şöyle der;
Bilesin ki, sen hiç yükselemezsin ve göremezsin,
Doğruya giden yolu; nefsinin arzularına uydukça.

Diğer bir şair de aynı hususta şöyle der;
Yaptığın her davranışın övgü ile karşılanmasını istiyorsan,
Arzu ettiğin ilâhî rahmete ulaşmak diliyorsan,
Günah sever nefsinin arzularına karşı çık, çünkü o
Sevme arzusundan daha büyük bir düşman ve alçak bir duygudur.
Bunların her ikisi de gerçi tuzağına düşürücüdür, fakat
Sevgi arzusu iffete saygılı kaldığın müddetçe günahtan uzak kalır.
Nefsin arzuları karşısında kör olmamaya dikkat et,
Eğer aklın varsa onun körüklediği isteklere karşı çık.

Diğer bir şair de şöyle der;
Aklın aydınlatması nefsin hevasına uymakla kararır.
Nefsin arzularına karşı çıkanın aklı daha parlaktır.
Fazlı İbn-i Abbas (r.a) der ki;
Bazen zaman cahili yükseltir,
Bazen da nefsin arzuları keskin görüşlü kimseyi zekâsına rağmen alçaltır.
Bazen halk, hata ettiği halde, kişiyi över.
Bazen da iyilik uğruna kınanır, oysaki yolu doğrudur.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

خَلَقَ اللّٰهُ الْعَقْلَ وَقَالَ لَهُ؛ اَقْبِلْ. فَأَقْبَلَ، وَقَالَ لَهُ؛ اَدْبِرْ. فَأَدْبَرَ، فَقَالَ؛ وَعِزَّتِى وَجَلاَلِى لاَ رَكَّبْتُكَ اِلاَّ فِى اَحَبِّ الْخَلْقِ اِلَىَّ. وَخَلَقَ الْحُمْقَ، فَقَالَ لَهُ؛ اَقْبِلْ. فَأَقْبَلَ، وَقَالَ لَهُ؛ اَدْبِرْ. فَأَدْبَرَ، فَقَالَ؛ وَعِزَّتِى وَجَلاَلِى لاَ رَكَّبْتُكَ اِلاَّ فِى اَبْغَضِ الْخَلْقِ اِلَىَّ.

"Ulu Allah aklı yaratınca ona "beri gel" dedi, o da geldi. Sonra "geri git" dedi, o da gitti. Arkasından "İzzet ve celâlim hakkı için seni en sevdiklerime vereceğim" dedi.

Buna karşılık aptallığı yaratınca ona "beri gel" dedi, o da geldi, "geri git" dedi, geriye gitti. Arkasından "İzzet ve celâlim hakkı için seni en sevmediklerime vereceğim" diye buyurdu.

Allah şu iki beyti söyleyenin hayrını versin;

Her hususta ne yapacağını aklına danışan kimsenin,
Görüşü doğrunun tam merkezine isabet eder
O, anlamıştır ki, nefsin arzularına uyunca,
İnsanı istenmez akıbetlere ve cezaya sürükler.

Diğer bir şair de şöyle der;

Başarılı olmak ve ülküne ulaşmak istiyorsan;
Arzuların kölesi olan nefsine yüz verme.
Ona arzuları açısından karşı dur.
Sapık ve azgınlarla birlik olmaktan sakın.
Nefsinden ve onun çağırdığı davranışlardan uzak dur.
Çünkü O, durmadan kötü istek ve amaçları emreder.
Ola ki, cehennemden kurtulursun, hiç şüphesiz orası,
Barsakları doğrayıcı ve derileri kavurucudur.

Hikmet ehlinin deyimi ile "Nefsi arzular seni kargaşalık karanlığına sürükleyen yaramaz bir binek hayvanı, seni sıkıntı mıntıkalarına çeken zehirli bir otlaktır. O halde nefsin azgın arzuları sakın seni kötülük canavarlarının sırtına bindirmesin ve eğrilik mıntıkalarına sürüklemesin."

Birine, "Evlensen iyi olur" derler. Adam "Aefsimi boşamak elimden gelse hemen boşardım" diye cevap verir. Arkasından şu beyti okur;

Dünyadan ilişiğini kes,
Dünyaya çırılçıplak olarak düştün.

Dünya uyku, âhiret uyanıklık, bunların arası ise ölümdür. Biz de ham hayallerin tutkunuyuz. Heva gözü ile bakan şaşkın, hevaya uyarak hüküm veren zalimdir. Bakışı uzatan hedefe varamaz, çünkü bakan doymaz.

Ehli hikmetten biri, adamın birine şu nasihatte bulunur. "Sana nefsi arzularına karşı koymayı emrederim. Çünkü nefsin arzuları kötülüklerin anahtarı, iyiliklerin düşmanıdır. Nefsinin her arzusu sana düşmandır, en tehlikelisi ise sana günahı takva gibi gösteren nefis arzusudur. İçinde bu konuda doğabilecek olan çatışmayı ancak gevşekliğe yer vermeyen bir azim, yalana açık kapı bırakmayan bir dürüstlük, gecikmesiz bir devamlılık, ümitsizliğe kapılmayan bir sabır, ibadetsiz kalmayan bir niyet halledebilir.

Allah'ım! Aklımızı hevamıza galip kılarak bize zarar ve hüsran tattırma. Dünya ile oyalanıp âhireti unutmamıza fırsat verme. Efendimiz ve önderimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v) hatırı için bizi, seni zikredenlerden ve nimetlerine şükredenlerden eyle. Hamd, bize türlü nimetler veren Allah'a olsun!

Peygamberimiz (s.a.v) çeşitli hadislerde buyuruyor;

خَيْرُ دِينِكُمُ الْوَرَعُ.

"Dindeki en hayırlı ameliniz takvadır."

سَيِّدُ الْعَمَلِ الْوَرَعُ.

"Amellerin en üstün derecelisi takvadır."[817]

كُنْ وَرِعًا تَكُنْ اَعْبَدَ النَّاسِ، وَكُنْ قَنِعًا تَكُنْ اَشْكَرَ النَّاسِ.

"Takva sahibi ol ki, insanların en ibadetlisi olasın. Kanaatkâr ol ki, insanların en şükredeni olasın."[818]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَرَعٌ يَصُدُّهُ عَنْ مَعْصِيَةِ اللّٰهِ اِذَا خَلاَ، لَمْ يَعْبَاِ اللّٰهُ بِشَيْءٍ مِنْ عَمَلِهِ.

"Önüne çıkan günahtan kendisini alıkoyarak takvaya sahip olmayanın ameline, Ulu Allah hiç önem vermez."[819]

İbrahim İbn-i Edhem (r.a) buyurur ki; **"Zühd üç basamaklıdır; Onun bir basamağı farzdır, o da haramlardan kaçınmaktır. İkinci**

[817] Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 7271; Hakîm-i Tirmizî, Nevâdiru'l-Usûl 1/281, 3/56
[818] İbn Mace, 4217; Kudâî, Müsned 412; Beyhakî, Şuabü'l-İman 5750, Zühd 822

basamağı selâmet vesilesidir, o da şüpheli davranışlardan uzak durmaktır. Üçüncü basamağı fazilet vesilesidir, o da bazı helâlleri gönüllü olarak feda etmektir."

Abdullah İbn-i Mübarek (r.a) buyurdu ki; **"Zühdün aslı, zühdü saklı tutmaktır. Zâhid insanlardan kaçınca onun peşinden koş, insanların peşinden koşunca ondan uzak dur."**

Şu beyitlerin şairi ne güzel söyler;

Ben gerçeği buldum, sakın asılsız başka görüşlere saplanma,
Takva şu paranın yanındadır.
Eğer onu elde ettikten sonra bırakırsan,
Bilesin ki, senin takvan Müslüman'a yakışır bir takvadır.

Zâhid, dünyadan yüz görmeyince ondan el-etek çeken kimse değildir, asıl zâhid, her şey yolunda giderken yüzünü dünyadan çevirerek ondan uzak durmayı tercih edendir.

Nitekim büyük şair Ebu Temam der ki;

"Dünya kendisine sarıya boyanarak yönelmişken zühd yoluna girmeyen kimse gerçek zâhid değildir."

Ehli hikmetten biri der ki; "Niye dünyadan uzak durmuyoruz ki, onun ömrü sayılı, faydası kıt, arısı bulanık, güveni aldatıcıdır, gelirse üzer, giderse süründürür."

Şairin biri der ki;

Dünya peşinde koşana yazıklar olsun, kalıcı değildir o!
Durmadan değişmesi ile rüyayı andırır.
Onun arısı bulanık, sevinci zarar,
Güveni aldatıcı, aydınlığı karanlıktır.
Dinçliği yaşlılık, sağlığı hastalık,
Lezzeti pişmanlık, buluşu yokluktur.
Sahibi sıkıntıdan başını alamaz,
İrem'de bulunanlara malik olsa bile
Onu boş ver, sakın parlaklığına meyletme.

Çünkü o kıvrımında belâ saklayan nimettir.
Sen, tükenişi olmayan nimet yurdu uğruna amel işle,
Ki orası için ne ölüm korkusu ve ne de yaşlanmak vardır."

Yahya İbn-i Muaz (rahimehullahu) der ki; **"Dünyaya bakışın ibret maksatlı olsun onu terk edişin gönüllü. Orada verdiğin emek mecburiyetten dolayı, âhiret peşinde koşman da şevkle olsun."**

---

[819] Kudâî, Müsnedü'l-Şihab 504; Hakîm-i Tirmizî, Nevâdir'ul-Usûl 1/281

YETMİŞ İKİNCİ BÖLÜM

CENNETİN VASIFLARI VE CENNETLİKLERİN DERECELERİ

Bilesin ki, keder ve sıkıntılarını daha önceki bölümlerde öğrendiğin şu yurdun -ki bu yurt cehennemdir- karşılığı olarak başka bir yurt vardır. Şimdi de o yurdun nimet ve hazları üzerine düşün. Çünkü bu yurtların birinden uzak kalan, hiç şüphesiz, öbürüne yerleşir.

Cehennemin korkunç yönleri üzerinde uzun uzun düşünerek kalbinde korkuyu tercih et, cennetliklere adanan kalıcı nimetler hakkında uzun uzun düşünerek de kalbinde umudu tercih et. Nefsini korku kırbacı ile kamçılayıp umut dizgini ile Sırat-ı Müstakim'e sür. Böylelikle acı azaptan kurtularak Ulu mülke nail olursun.

Şimdi cennetlikleri düşün. Yüzlerinde mutluluk parıldar, tıpası mühürlü bir kaptan cennet suları içerler. Taşı ak inciden yapılmış çadırlarda kırmızı yakut sedirlerde otururlar, yer yaygıları yeşil ipeklidendir, bal ve şarap akan ırmakların kenarlarına dizilmiş koltuklara kurulurlar, bu ırmak kenarları huriler ve hizmetçilerle dolup taşmış.

Bunlar sanki yakut ve mercandır, daha önce onlara ne insan, ne cin eli değmemiştir. Cennet makamlarında dolaşırlar, içlerinden biri yürüyüşünde biraz kibirlenirse, eteklerini yetmiş bin Gılman taşır, giydikleri ak ipek elbiseleri gözleri kamaştırır, başlarında inci ve mercan taçlar vardır, alımlı, ağırbaşlı ve hoş kokuludurlar. İhtiyarlamaları, yıpranmaları söz konusu değildir.

Cennet bahçelerinin ortalarında kurulmuş yakut köşklerin içindeki çadırlarda kalırlar, iri gözleri efendilerinden başkasına kaymaz.

Cennetliklere ve hurilere testiler, ibrikler ve kâselerle içenlerin tadına doyamayacakları ak renkli su ikram edilir, hizmetlerini göz değmemiş inciler gibi hizmetçiler ve gençler yapar. İşlediklerinin mükâfatı olarak emin bir barınağa kavuşmuşlardır, bahçeler ve pınarlar içinde yeşillikler ve akarsular arasındadırlar.

Her şeye kudretli bir melikin katında sadakat koltuğundadırlar, orada

kerem sahibi melikin yüzüne bakarlar. Nimetlerin parlaklığı yüzlerine vurmuştur. Darlık ve sıkıntı nedir bilmezler, tersine Rab'lerinin çeşit çeşit hediyelerine mazhar olurlar.

Onlar canlarının istediği ile ebediyen baş başadırlar, orada ne korkarlar ve ne de üzülürler, ölüm endişesinden uzaktırlar.

Onlar orada her türlü nimetleri tadarlar, oranın yemeklerini yerler, sütlü, ballı içkili ve arı sulu akarsularından içerler. Oranın zemini gümüş, çakılı mercan, toprağı has misk, bitkisi zaferan. Kâfur kumullarında bitmiş gülsuyu taşıyan bulutlardan yağmur alırlar. Bu su kendilerine çeşit çeşit kaplar ile sunulur. Kaplar inci, yakut ve mercan süslemeli, havalanmamış içki ile karışık tatlı su ile dolu, madeninin sadeliğinden dolayı üzerine düşen ışığı yansıtarak içindeki içkiyi bütün allık ve inceliği ile gösteren, insan elinden benzeri çıkmamış, işleme ve süslemesini insanın başaramayacağı kaplardır.

Bu kaplara cennetliklere yüz parlaklığı, güneş ışığını hatırlatan hizmetçilerin elinden sunulur. Fakat nerede onların tatlı görünüşü, yanak güzelliği ve çene alımlılığı ve nerede güneş ışığı!

Bu sıfatta bir âleme inanan, oraya girenlerin ölümsüzlüğe kavuştuğuna hiçbir felâketle yüz yüze gelmeyeceğine ve olayların değiştiriciliğine maruz olmadığına dair kesin kanaat besleyen bir kimseye şaşılır. Allah'ın yıkımına izin vermiş olduğu bu dünyaya nasıl ısınır ve onun sunduğu yaşayışla tatmin olur. Allah'a yemin ederim ki, âhirette ölüm, açlık, susuzluk ve diğer gelişmelerin yokluğu yanında vücut sağlığından başka bir şey olmasa sırf bu yüzden ona göre dünyadan soğumak ve dünyayı oraya tercih etmemek lâyık olur. Kaldı ki, cennette ne sıkıntı ve ne de keder söz konusudur.

Nasıl söz konusu olabilir ki, cennetlikler emniyet içinde birer meliktirler. Sevincin her türlüsünü tadarlar, orada her istedikleri kendilerine verilir, her gün Arş'ın çevresine varırlar ve kerim olan Allah'ın yüzünü görürler. Allah'ın yüzünü görmekle diğer cennet nimetlerine bakarak elde edemedikleri Ulu bir nimete nail olurlar ve gözlerini başka tarafa çevirmezler. Onlar devamlı şekilde bu nimetler arasında dolaşırlar ve yok olacaklar diye korkmazlar.

Ebu Hureyre'nin rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يُنَادِى مُنَادٍ؛ يَا اَهْلَ الْجَنَّةِ، اِنَّ لَكُمْ اَنْ تَصِحُّوا فَلاَ تَسْقَمُوا اَبَدًا، وَاِنَّ لَكُمْ اَنْ تَحْيَوْا فَلاَ تَمُوتُوا اَبَدًا، وَاِنَّ لَكُمْ اَنْ تَشِبُّوا فَلاَ تَهْرَمُوا اَبَدًا، وَاِنَّ لَكُمْ اَنْ تَنْعَمُوا فَلاَ تَبْاَسُوا اَبَدًا.

"Cennette şöyle bir ses gelir; Ey cennetlikler! Sizlere öyle bir sıhhat veriyorum ki, ondan sonra ebediyen hasta olmayacaksınız. Ölümsüz bir hayat bulacaksınız. Ardında yaşlılık olmayan bir gençliğe ereceksiniz. Arkasından yeis gelmeyecek bir mutluluğa ulaşacaksınız."[820]

Ulu Allah'ın şu âyeti, bu gerçeği ifade eder;

وَنُودُوا اَنْ تِلْكُمُ الْجَنَّةُ اُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿الأعراف ؛ ٤٣﴾

"Cennetliklere "İşlediğiniz iyi ameller sayesinde nail olduğunuz cennet işte budur" diye seslenilir."[821]

Cennetin nasıl olduğunu öğrenmek istiyorsan, Kur'ân'ı oku, çünkü Allah'ın açıklamasının ötesinde açıklama yoktur. Mesela;

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ ﴿الرّحمٰن ؛ ٤٦﴾

"Rabbimin huzuruna dikilmekten korkan için iki cennet vardır" âyetinden itibaren **"Rahman"** sûresini, **"Vâkıa"** sûresi ile diğer ilgili sûreleri oku. Eğer cennetin nasıl olduğu hakkında Peygamberimizin verdiği tafsilatlı bilgileri öğrenmek istiyorsan, ana hatların bilgisini edindikten sonra şimdi de iç yönünü tanımaya yönelerek, önce cennetlerin sayısından başla.

Peygamberimiz (s.a.v);

"Rabbi'nin huzuruna dikilmekten korkana iki cennet vardır"[822] meâlindeki âyet hakkında buyuruyor ki;

جَنَّتَانِ مِنْ فِضَّةٍ اٰنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا، وَجَنَّتَانِ مِنْ ذَهَبٍ اٰنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا، وَمَا بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ اَنْ يَنْظُرُوا اِلَى رَبِّهِمْ اِلاَّ رِدَاءُ الْكِبْرِيَاءِ عَلَى وَجْهِهِ، فِي جَنَّةِ عَدْنٍ.

"İki cennetin bütün kap ve eşyası gümüşten, diğer bir iki cennetin bütün eşyası altındandır. "Adn" cennetinde cennetlikler Rab'lerini görürken onlar ile Allah arasında sadece "Kibriya Perdesi" bulunur."[823]

Sonra cennetin kapılarına bak, bunlar ibadetlerin asıllarına göredir. Nitekim cehennemin kapıları da günahların asıllarına göredir.

---

[820] Müslim, 2837; Tirmizî 3246; Ahmed b. Hanbel, 18242
[821] A'raf sûresi; 43
[822] Rahman sûresi; 46
[823] Müttefekun Aleyh, Buharî, 4597; Müslim, 180

Ebu Hureyre (r.a)'nin rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor;

مَنْ اَنْفَقَ زَوْجَيْنِ مِنْ مَالِهِ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ دُعِىَ مِنْ اَبْوَابِ الْجَنَّةِ كُلِّهَا، وَلِلْجَنَّةِ ثَمَانِيَةُ اَبْوَابٍ، فَمَنْ كَانَ مِنْ اَهْلِ الصَّلاَةِ دُعِىَ مِنْ بَابِ الصَّلاَةِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ اَهْلِ الصِّيَامِ دُعِىَ مِنْ بَابِ الصِّيَامِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ اَهْلِ الصَّدَقَةِ دُعِىَ مِنْ بَابِ الصَّدَقَةِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ اَهْلِ الْجِهَادِ دُعِىَ مِنْ بَابِ الْجِهَادِ.

"Kim malından iki birimlik bir sadaka verirse, cennetin bütün kapılarından içeri girmeye çağrılır.

Cennetin sekiz kapısı vardır. Namaz ehli olanlar namaz kapısından içeri girmeye çağrılır. Oruç ehli olanlar oruç kapısından içeri girmeye çağrılır. Sadaka ehli olanlar sadaka kapısından içeri girmeye çağrılırlar. Cihâd ehli olanlar cihad kapısından içeri girmeye çağrılır."

Bu arada Ebu Bekir (r.a); "Vallahi bir kimsenin bu kapılardan birinden çağrılma zarureti yoktur. Acaba bir kimse hepsinden aynı anda içeri girmeye çağırılırsa olur mu?" diye sorar. Peygamberimiz ona; "Evet, böyleleri de vardır. Senin de onlardan olmanı dilerim." diye cevap verir.[824]

Asım İbn-i Zamre (r.a) der ki; "Hz. Ali bir gün cehennemden bahsetti, bu konuda şimdi hepsi hatırımda kalmayan çok önemli açıklamalarda bulundu, arkasından sözü cennete getirerek dedi ki;

وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ اِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا ﴿الزُّمَر ؛ ٧٣﴾

"Rab'lerinden korkanlar bölük bölük cennete sevk edilirler." Onun kapılarından birine varınca, kapının yanı başında köklerinin arasından iki ayrı pınar kaynayan bir ağaç görürler. Aldıkları emir uyarınca pınarlardan birine sokulurlar, suyundan içince karınlarındaki pislikler kaybolur.

Arkasından öbür pınara sokularak içinde yıkanınca yüzlerine cennet tazeliği gelir, artık saç renkleri ebediyen değişmez başları yağla yıkanmış gibi hep parlak kalır. Sonra cennete girerler, içeri girerken cennet korucuları onlara;

[824] Buhari, 1798; Müslim, 1027; İbn Hibban, Sahih 3419

سَلاَمٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ ﴾ الزُّمَر ؛ ٧٣ ﴿

"Selâm size, ne mutlu size, oraya kalmak üzere giriniz"[825] derler.

Arkasından cennet çocukları etraflarını sarar, dünyada sevilen birinin ansızın çıkıp gelişi karşısında çocuklar onun etrafını nasıl çevirirse öyle çevirirler, ona; "Müjdeler olsun! Allah sana şu nimet ve dereceleri bağışladı" derler, içlerinden biri o kimsenin cennet hurilerinden olan eşlerinden birine koşarak dünyadaki adı ile "Falan kişi geldi" diye haber verir. Huri "Sen kendin onu gördün mü?" diye sorar. Çocuk "Tabiî gözümle gördüm, peşimden geliyor" der.

Bu haber üzerine huri sevincinden âdeta kuş gibi uçarak kapının eşiğine varır.

Adam makamına varınca yapısına göz atar, yuvarlak inci pareleri üzerinde birer kırmızı, yeşil ve sarı köşkün yükseldiğini görür. Sonra başını kaldırarak çatısına bakar, şimşek gibi göz kamaştırıcı olduğunu görür. Öyle ki, Yüce Allah ona güç vermese gözleri karşısındaki manzaraya bakarken kör olurdu. Başını indirince görür ki eşleri;

وَاَكْوَابٌ مَوْضُوعَةٌ ۞ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ۞ وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ ﴾ الْغَاشِيَة ؛ ١٤-١٦ ﴿

"Kullanmaya hazır kaplar, sıra sıra dizilmiş yastıklar, yere yayılmış saçaklı halılar, yüksek sedirler hazır duruyor."[826] derler. Sonra sırtını bir yere dayayıp;

"Bizi bu nimetlere yönelten Allah'a hamd olsun, eğer kılavuzumuz o olmasaydı, biz bu duruma kendiliğimizden ulaşamazdık."[827] diye hamd eder.

Bu arada kulağına gizli bir ses şöyle seslenir;

"Yaşayın, size ebediyen ölüm yoktur. Oraya yerleşin, hiç göçmeyeceksiniz. Sıhhate kavuşunuz, artık size hastalık gelmeyecektir."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اٰتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَابَ الْجَنَّةِ فَأَسْتَفْتِحُ، فَيَقُولُ الْخَازِنُ؛ مَنْ اَنْتَ؟ فَأَقُولُ؛ مُحَمَّدٌ. فَيَقُولُ؛ مَرْحَبًا بِكَ اُمِرْتُ اَنْ لاَ اَفْتَحَ لِأَحَدٍ قَبْلَكَ.

---

[825] Zümer sûresi; 73
[826] Ğaşiye sûresi; 14-16
[827] A'raf sûresi; 43

"Kıyamet günü cennet kapısına varır, kapının açılmasını isterim. Hazin (Cennet kapıcısı); **"Kim o?" der. "Muhammed" diye cevap veririm. Bunun üzerine bana "Senden önce hiç kimseyi içeri almamam emredildi" der.**[828]

Şimdi de cennetin odaları ile bu odalar arasındaki yükseklik farklarını düşün. Çünkü en büyük derecelerle en yüce faziletler âhirettedir. İnsanlar arasında bariz ibadet farklılıkları ve iyi huy dereceleri kesin bir şekilde var olduğu gibi kavuşacakları mükâfatlar arasında da açık farklılıklar olacaktır.

Eğer en yüksek derecelere ulaşmak istiyorsan, Allah'a ibadet hususunda seni hiç kimsenin geçmemesine çalış, zaten Ulu Allah bu konuda yarışmayı emretmiştir. Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

سَابِقُوا اِلٰى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِ ﴿الْحَدِيدُ ؛ ٢١﴾

"Rabbinizden bir mağfirete ve genişliği yer ile gök arası kadar olan cennete kavuşmak için yarışın."[829]

Yüce Allah (c.c) buyuruyor ki;

"O'nun mührü misktir. Yarışçılar bunun için yarışsın."[830]

Şaşırtıcıdır ki, yakınlarından veya komşularından biri senden daha çok para sahibi olsa veyahut evi seninkinden daha yüksek olsa, sana ağır gelir, canın sıkılır, duyduğun haset yüzünden keyfin bozulur.

Oysaki senin hesabına en güzel şey, dünyadaki bütün alımlı şeylerin denk olmayacağını bağışlar açısından senden ileride olanların bulunmasına rağmen Cennete yerleşmektir.

Ebu Said el-Hudrî'nin rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اِنَّ اَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَتَرَاءَوْنَ اَهْلَ الْغُرَفِ فَوْقَهُمْ، كَمَا تَتَرَاءَوْنَ الْكَوْكَبَ الْغَائِرَ فِي الْاُفُقِ مِنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، لِتَفَاضُلِ مَا بَيْنَهُمْ.

"Cennetlikler, üst katlarındakileri, aralarındaki derece farklılığı yüzünden, sizin doğudan batıya kadar ufukta dağılmış gördüğünüz yıldızlar gibi görürler."

---

828 Müslim, 197; Ahmed b. Hanbel, 12420
829 Hadîd sûresi; 21
830 A'raf sûresi; 43

Sahabîler; "Ya Resulullah! Bunlar başka hiç kimsenin ulaşmayacağı peygamberlerin dereceleri midir?" diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v);

بَلَى، وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ رِجَالٌ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ، وَصَدَّقُوا الْمُرْسَلِينَ. اِنَّ اَهْلَ الدَّرَجَاتِ الْعُلاَ لَيَرَاهُمْ مَنْ تَحْتَهُمْ كَمَا تَرَوْنَ النَّجْمَ الطَّالِعَ فِى اُفُقٍ مِنْ اٰفَاقِ السَّمَآءِ، وَاِنَّ اَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ لَمِنْهُمْ وَاَنْعَامَا.

"Hayır, nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederek söylüyorum ki, Allah'a inanan ve Peygamberlerine uyan kimseler de bunlara nail olacaklardır.[831]

Yüksek derece sahiplerine aşağıdan bakanlar, sizin gök ufuklarından birinde doğmuş gördüğünüz bir yıldıza baktığınız gibi görürler. Şüphesiz, Ebu Bekir (r.a) ve Ömer (r.a) o zümredendir ve o yüce nimete kavuşacaklardır" buyurdu.[832]

Sahabîlerden Cabir (r.a) der ki; "Peygamberimiz (s.a.v) bize buyurdu ki; **"Size Cennet köşklerini anlatayım mı?"** Ben de O'na; "Evet ya Resulullah, anamız babamız sana feda olsun" diye cevap verdim. Bunun üzerine şöyle buyurdu;

اِنَّ فِى الْجَنَّةِ غُرَفًا مِنْ اَصْنَافِ الْجَوَاهِرِ كُلِّهَا، يُرَى ظَاهِرُهَا مِنْ بَاطِنِهَا، وَبَاطِنُهَا مِنْ ظَاهِرِهَا، وَفِيهَا مِنَ النَّعِيمِ وَاللَّذَّاتِ وَالسُّرُورِ، مَا لاَ عَيْنٌ رَأَتْ، وَلاَ اُذُنٌ سَمِعَتْ، وَلاَ خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ.

"Cennette som cevherden köşkler vardır, dışları içlerinden ve içleri dışardan görülebilir. Orada hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiç kimsenin hayalinden geçmemiş nimetler, tatlar ve sevinçler vardır."

Bunun üzerine ben; "Bu köşkler kimler içindir?" diye sordum. Bana;

لِمَنْ اَفْشَى السَّلاَمَ، وَاَطْعَمَ الطَّعَامَ، وَاَدَامَ الصِّيَامَ، وَصَلَّى بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ.

[831] Buharî, 6188; Müslim, 2830; Tirmizî, 2556
[832] Tirmizî, 3658; Ahmed b. Hanbel 11229; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 2030

"Bu köşkler selâmı yayan, yemek yediren, devamlı oruç tutan ve herkes uyurken namaz kılanlar içindir" dedi. Hep birlikte Ona "Bunları kim yapabilir?" dedik. Peygamberimiz (s.a.v):

أُمَّتِى تُطِيقُ ذٰلِكَ، وَسَأُخْبِرُكُمْ عَنْ ذٰلِكَ. مَنْ لَقِىَ اَخَاهُ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، فَقَدْ اَفْشَى السَّلاَمَ، وَمَنْ اَطْعَمَ اَهْلَهُ وَعِيَالَهُ مِنَ الطَّعَامِ حَتّٰى يُشْبِعَهُمْ فَقَدْ اَطْعَمَ الطَّعَامَ، وَمَنْ صَامَ شَهْرَ رَمَضَانَ، وَمِنْ كُلِّ شَهْرٍ ثَلاَثَةَ اَيَّامٍ، فَقَدْ اَدَامَ الصِّيَامَ، وَمَنْ صَلَّى الْعِشَاءَ الْاٰخِرَةَ، وَصَلَّى الْغَدَاةَ فِى جَمَاعَةٍ، فَقَدْ صَلَّى بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ.

"Ümmetim bunları başarabilir. Şimdi size anlatacağım. Kim Müslüman kardeşi ile karşılaşınca ona selâm verirse selâmı yaygınlaştırmış olur. Çoluk-çocuğunu doyurasıya yediren "Yemek yedirmişler" zümresine girer. Ramazan ile birlikte her ayda üç gün oruç tutan devamlı oruç tutmuş gibi olur. Yatsı ve sabah namazlarını cemaatle kılanlar, herkes (yani Yahudiler, Hıristiyanlar ve ateşperestler) **uykuda iken namaz kılmış olurlar."** buyurdu.[833]

Peygamberimiz (s.a.v);

يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِى جَنَّاتِ عَدْنٍ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿اَلصَّفُّ ؛ ١٢﴾

"O, sizin günahlarınızı bağışlayarak altlarından ırmaklar akan cennetlere ve "Adn" cennetindeki güzel köşklere yerleştirir"[834] mealindeki âyet hakkında sorulan bir soruyu şöyle cevaplandırdı;

قَصُورٌ مِنْ لُؤْلُؤٍ فِى كُلِّ قَصْرٍ سَبْعُونَ دَارًا مِنْ يَاقُوتٍ اَحْمَرَ، فِى كُلِّ دَارٍ سَبْعُونَ بَيْتًا زُمُرُّدٍ اَخْضَرَ، فِى كُلِّ بَيْتٍ سَرِيرًا، عَلٰى كُلِّ سَرِيرٍ سَبْعُونَ فِرَاشًا مِنْ كُلِّ لَوْنٍ، عَلٰى كُلِّ فِرَاشٍ زَوْجَةٌ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ، فِى كُلِّ بَيْتٍ سَبْعُونَ مَائِدَةً، عَلٰى كُلِّ مَائِدَةٍ سَبْعُونَ

---

[833] Münzirî, Tergib ve't-Terhib 5645
[834] Saff sûresi; 12

لَوْنًا مِنَ الطَّعَامِ، فِى كُلِّ بَيْتٍ سَبْعُونَ وَصِيفَةً، وَيُعْطَى الْمُؤْمِنَ فِى كُلِّ غَدَاةٍ ﴿يَعْنِى مِنَ الْقُوَّةِ﴾ مَا يَأْتِى عَلَى ذٰلِكَ اَجْمَعُ.

"İnciden köşklerdir, her köşkte kırmızı yakuttan yetmiş daire vardır. Her dairenin yeşil zümrütten yetmiş odası vardır. Her odada yetmiş sedir, her sedirde her renkten yetmiş döşek, her döşekte iri gözlü hurilerden bir eş bulunur. Her odada yetmiş sofra, her sofrada yetmiş türlü yemek vardır ve her odada yetmiş hizmetçi bulunur. Her sabah mümine bunlar yeniden tazelenerek verilir."[835]

[835] Bezzâr, Müsned 3563; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 7/31

YETMİŞ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SABIR, RIZA VE KANAAT

Rızanın fazileti hakkındaki Kur'ân-ı Kerim âyetleri şunlardır; Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ... ﴿ اَلْبَيِّنَة ؛ ٨ ﴾

"Allah onlardan, Onlar da Allah'tan razı olmuştur."[836]

هَلْ جَزَآءُ الْاِحْسَانِ اِلاَّ الْاِحْسَانُ ﴿ اَلرَّحْمٰن ؛ ٦٠ ﴾

"İyiliğin karşılığı iyilikten başka bir şey olabilir mi?"[837]

İyiliğin sonu Allah'ın kulundan razı olmasıdır; bu da kulun Allah'tan razı olmasının mükâfatıdır.

Yüce Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَعَدَ اللّٰهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِى جَنَّاتِ عَدْنٍ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللّٰهِ اَكْبَرُ ﴿ اَلتَّوْبَة ؛ ٧٢ ﴾

"Allah, erkek kadın, müminlere, içinde ebedi kalmak üzere, altından ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetinde güzel meskenler vaat etti. Allah'ın rızası ise hepsinden büyüktür."[838]

Görülüyor ki, Yüce Allah, rızasını Adn cennetlerinden üstün tutmuştur. Nitekim kendi zikrini de namazdan üstün tutmuş.

اِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿ اَلْعَنْكَبُوت ؛ ٤٥ ﴾

"Hiç şüphesiz, namaz çirkinlikten eğriliklerden alıkoyar, Allah'ı

---

[836] Beyyine sûresi; 8
[837] Rahmân sûresi; 60
[838] Tevbe sûresi; 72

zikretmek ise en büyüktür. Allah bütün işlediklerinizi bilir"[839] buyurmuştur.

Namazda adı anılan "**Yüce Allah'ı**" müşahede etmek namazdan daha üstün olduğu gibi cennetlerin Rabbi'nin rızası, cennetten üstündür, daha doğrusu O, cennetliklerin son arzusudur.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ اللهَ تَعَالٰى يَتَجَلّٰى لِلْمُؤْمِنِ، فَيَقُولُ؛ سَلُونِى. فَيَقُولُونَ؛ رِضَاكَ.

"Yüce Allah müminlere tecelli ederek; "Benden ne isterseniz dileyin" diyecek, müminler de "Senin rızanı" diyecekler."

Müminlerin Yüce Allah'ı müşahede ettikten sonra, O'nun rızasını dilemeleri, Allah'ın rızası en üstün gaye olduğu içindir.

Kulun Allah'tan hoşnutluğu konusunu daha sonra ele alacağız. Allah'ın kuldan razı olması ise, diğer bir manadadır ki, Allah'ın kulu sevmesi konusunda söylediklerimize yakındır. Bunun için yüzünü açıklamak caiz değildir. Çünkü kulların idraki O'nu kavrayamaz. Bunun hakkından gelebilenler kendi idrakleri ile yetinsinler.

Sözün kısası, Allah'ı müşahede etmekten üstün bir derece yoktur. Müminlerin Allah'ın rızasını dilemeleri, O'nun cemalini devam üzere müşahedeye sebep olduğu içindir. Onlar Allah'ı müşahede etme nimetine erince O'nu ana ülkü ve en uzak arzu olarak değerlendirmişler ve ne diledikleri sorulunca sadece bu durumunun devamını dilemişlerdir. Allah'ın rızasının perdelerin kalkışma sebep teşkil edeceğini bilmişlerdir.

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

لَهُمْ مَا يَشَآؤُنَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ ﴿ق ؛ ٣٥﴾

"Orada onlar (cennetlikler) **ne dilerse vardır. Bizim katımızda daha fazlası da vardır."**[840]

Bir tefsir âlimine göre "daha fazla" faslından, cennetliklere Allah tarafından üç bağış gelir. Birincisi, cennetlerde benzeri bulunmayan bir ilâhî armağandır. Nitekim Ulu Allah (c.c) buyurur ki;

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَآ اُخْفِىَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍ جَزَآءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿اَلسَّجْدَة ؛ ١٧﴾

[839] Ankebût sûresi; 45
[840] Kâf sûresi; 35

"Onlar için işledikleri iyiliklerin mükâfatı olarak ne göz kamaştırıcı bağışlar saklandığını kimse bilemez."[841]

İkincisi, onlara Allah katından verilen selâmdır. Bu, hediyeden daha üstün bir mükâfattır. Nitekim Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

سَلَامٌ قَوْلاً مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ ﴿ يٰسٓ ؛ ٥٨ ﴾

"O esirgeyici Allah'tan sözlü bir selâmdır."[842]

Üçüncüsü de Ulu Allah (c.c); "Ben sizden hoşnudum" diye buyurur. Bu hediyeden ve selâmdan daha üstün bir bağıştır Nitekim Ulu Allah (c.c) buyurur;

حُكَمَاءُ عُلَمَاءُ، كَادُوا مِنْ فِقْهِهِمْ اَنْ يَكُونُوا اَنْبِيَاءَ.

"Allah'ın rızası ise en büyüktür."[843]

Yani, Allah'ın hoşnutluğu içinde yüzdükleri nimetlerden daha üstün bir bağıştır. Bu Allah'ın rızasının fazileti ve kulun rızasının da mahsulüdür.

Rızanın faziletine delil teşkil eden hadislere gelince, Peygamberimiz (s.a.v) bir gün sahabîlerden bir cemaate; "Siz kimsiniz?" diye sorar, onlar da; "Müminleriz" diye cevap verir. Peygamberimiz (s.a.v) onlara; **"İmanınızın alâmeti nedir?"** diye sorar. Onlar da; "Belâya karşı sabreder, bolluğa şükreder ve kazanın tecellisine razı oluruz." diye cevap verirler. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) onlara; **"Kâbe'nin Rabbi adına yemin ederek söylüyorum ki, sizler müminsiniz"** diye karşılık verir.[844]

Başka bir haberde Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur;

طُوبَى لِمَنْ هُدِىَ لِلْإِسْلَامِ، وَكَانَ رِزْقُهُ كَفَافًا، وَرَضِىَ بِهِ.

"Hikmet ehli âlimler, derin görüşleri sayesinde peygamberliğe yakındırlar."[845]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ رَضِىَ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى بِالْقَلِيلِ مِنَ الرِّزْقِ، رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى مِنْهُ بِالْقَلِيلِ مِنَ الْعَمَلِ.

---

841 Secde sûresi; 17
842 Yâsîn sûresi; 58
843 Tevbe sûresi; 72
844 Taberanî, Evsat 9427, Kebîr 11336; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 1/55
845 Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 874

"İslâm hidayetine eren ve rızkı geçimine yetecek kadar durumu olup da durumu hoşnutla karşılayanlara ne mutlu!"[846]

مَنْ رَضِىَ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى بِالْقَلِيلِ مِنَ الرِّزْقِ، رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى مِنْهُ بِالْقَلِيلِ مِنَ الْعَمَلِ.

"Allah'ın verdiği az rızka razı olanların, Allah da onun az ameline razı olur."[847]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِذَا اَحَبَّ اللّٰهُ تَعَالٰى عَبْدًا اِبْتَلاَهُ، فَاِنْ صَبَرَ اِجْتَبَاهُ، فَاِنْ رَضِىَ اِصْطَفَاهُ.

"Allah bir kulu sevince ona belâ verir, sabrederse onu sever, hoşnutlukla karşılarsa onu mümtaz kılar."[848]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Kıyamet günü olunca, Allah ümmetimden bazılarını kanatlandırır da onlar da kabirlerinden cennetlere uçarlar. Orada koşuşurlar ve diledikleri nimetlere konarlar.

Melekler onlara; **"Hesaplaşma gördünüz mü?"** diye sorarlar. On-lar da; **"Hiçbir hesap görmedik"** derler. Melekler onlara; **"Sırat'ı aştınız mı?"** diye sorarlar. Onlar da; **"Biz Sırat'ı görmedik"** derler. Melekler onlara; **"Cehennemi gördünüz mü?"** diye sorarlar. Onlar; **"Hiçbir şey görmedik"** diye cevap verirler. Bunun üzerine melekler onlara; **"Siz kimin ümmetindensiniz?"** diye sorarlar. Onlar; **"Muhammed ümmetindeniz"** derler. Bunun üzerine melekler **"Allah'ın hoşnutluğu üzerinize olsun, dünyada ne amel işlediğinizi bize söyleyiniz"** derler. Onlar da; **"İki özelliğimiz vardı, onlar sayesinde Allah'ın fazileti ile bu dereceye ulaştık"** diye cevap verirler.

Melekler; **"O iki özellik nelerdir?"** diye sorarlar. Onlar da; **"Yalnız başımıza kalınca Allah'ın emrine karşı gelmekten hayâ ederdik ve Allah'ın payımıza ayırdığı rızka az da olsa razı olurduk"** diye cevap verirler. Bunun üzerine melekler onlara; **"Bu derece size lâyıktır."** diye cevap verirler."

[846] Tirmizî, 2349; Ahmed b. Hanbel, 23989; Hâkim, 98
[847] Elbânî, Daîfu'l-Câmi 5601
[848] Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 971

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَا مَعْشَرَ الْفُقَرَاءِ، اَعْطُوا اللّٰهَ الرِّضَا مِنْ قُلُوبِكُمْ، تَظْفَرُوا بِثَوَابِ فَقْرِكُمْ، وَاِلاَّ فَلاَ.

"Ey fakirler! Allah'a kalpten razı olunuz ki, fakirliğinizin sevabına kavuşasınız, yoksa sevaba eremezsiniz."[849]

Bildirildiğine göre İsrail oğulları Hz. Musa'ya (a.s) derler ki; "Rabbinden dile de bize, yapınca rızasını kazanacağımız bir amel bildirsin." Hz. Musa; "Allah'ım! Dediklerini duydun" diye Allah'a yalvarır. Ulu Allah (c.c); Hz. Musa'ya buyurur ki; "Ya Musa! Söyle onlara benden razı olsunlar ki, ben de onlardan razı olayım."

Sabıra gelince, Ulu Allah (c.c) Kur'ân-ı Kerim'in doksan küsur yerinde onu zikretmiş ve bütün iyi amellerden daha çok derece ve mükâfatı ona izafe etmiş, bütün bunları onun neticesi diye ilan etmiş, sabırlılara diğer bütün iyi amel sahiplerinden daha çok müjdeler vermiş ve karşılaştıkları musibetlere sabredenlere;

﴿ اُولٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَاُولٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴾ اَلْبَقَرَة ؛ ١٥٧

"Allah'tan bağış ve rahmet vardır, onlar doğru yola eriştirilenlerin ta kendileridir"[850] buyurmuştur.

Görülüyor ki âyette hidayet, rahmet ve selâmet sabredenler için bir araya getirilir. Sabır hakkındaki âyetlerin hepsini zikretmek mümkün değildir.

Bu mevzudaki hadislere gelince Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مِنْ اَقَلِّ مَا اُوتِيتُمُ الْيَقِينُ، وَعَزِيمَةُ الصَّبْرِ، وَمَنْ اَعْطَى حَظَّهُ مِنْهُمَا لَمْ يُبَالِ بِمَا فَاتَهُ مِنْ قِيَامِ اللَّيْلِ وَصِيَامِ النَّهَارِ، وَلَأَنْ تَصْبِرُوا عَلَى مَا اَنْتُمْ عَلَيْهِ، اَحَبُّ اِلَيَّ مِنْ اَنْ يُوَافِيَنِى كُلُّ امْرِئٍ مِنْكُمْ بِمِثْلِ عَمَلِ جَمِيعِكُمْ، وَلٰكِنِّى اَخَافُ اَنْ تُفْتَحَ عَلَيْكُمُ الدُّنْيَا بَعْدِى، فَيُنْكِرُ

[849] Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 8216
[850] Bakara sûresi; 157

بَعْضُكُمْ بَعْضًا، وَيُنْكِرُكُمْ اَهْلُ السَّمَآءِ عِنْدَ ذٰلِكَ فَمَنْ صَبَرَ وَاحْتَسَبَ ظَفِرَ بِكَمَالِ ثَوَابِهِ.

"Size en az verilen meziyetler "yakîn" ve ısrarlı sabırdır. Bu iki meziyetten yeteri kadar pay alanların gece namazında ve gündüz orucunda görülen eksikliklerine göz yumulur.

Karşılaştığınız sıkıntılara sabırla katlanmanız benim nezdimde içinizden birinizin hepiniz kadar amel işlemesinden daha sevimlidir. Fakat benden sonra dünya yönünden bahtınızın açılmasından ve birbirinize düşmenizden ve netice olarak göktekilerin (meleklerin) **size yüz çevirmesinden korkuyorum.**

Kim sabreder ve her yerde Allah'ı görüyormuş gibi davranırsa eksiksiz mükâfata nail olur." (Sözünün burasında şu âyeti okudu);

مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ بَاقٍ وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوا اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿النَّحل ؛ ٩٦﴾

"Sizin yanınızdaki tükenir, oysa Allah katındaki kalıcıdır. Hiç şüphesiz biz, sabredenlerin mükâfatını, yaptıklarının daha iyisi ile vereceğiz."[851]

Sahabilerden Cabir'in (r.a) bildirdiğine göre, Peygamberimize (imanın ne olduğu) sorulunca Peygamberimiz (s.a.v); **"İman sabır ve cömertliktir"** diye cevap buyurdu.[852]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلصَّبْرُ كَنْزٌ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ.

"Sabır cennet hazinelerinden biridir."[853]

Bir keresinde O'na; **"İman nedir?"** diye sorulunca **"Sabırdır"** diye cevap buyurmuştur.

Bu cevap Peygamberimizin; **"Hac, Arafat'a çıkmaktır."**[854] buyurmasına benzer. Mânâsı; "Haccın belli-başlı rüknü Arafat'a çıkmaktır."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

---

[851] Nahl sûresi; 96
[852] Beyhakî, Şuabü'l-İman 10837; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 1/59; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 2795
[853] Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 1589
[854] Tirmizî, 889; Nesâî, Kübrâ 4050; İbn Mace, 3015; Ahmed b. Hanbel, 4/309

أفْضَلُ الأَعْمَالِ مَا اُكْرِهَتْ عَلَيْهِ النُّفُوسُ.

"En faziletli amel, nefse zor gelen ameldir."[855]

Söylendiğine göre, Ulu Allah (c.c) Hz. Davud'a şöyle vahyetti; **"Benim ahlâkımı benimse. Benim huylarımdan biri de sabırlı olmaktır."**

İbn-i Abbas'ın (r.a) rivâyet ettiğine göre, bir gün Peygamberimiz (s.a.v) Ensar'ın yanına girerek; **"Siz, mümin misiniz?"** diye sorar. Ensar susar, Hz. Ömer; "Evet, ya Resulullah" diye cevap verir. Peygamberimiz (s.a.v); **"İmanınızın alâmeti nedir?"** diye sorar. Ensâr; **"Bolluğa karşı Allah'a şükrederiz, belâya katlanır ve İlâhî hükme rıza gösteririz"** diye cevap verirler. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v); **"Kâbe'nin Rabbi adına yemin ederek söylüyorum ki, sizler müminlersiniz"** buyurur.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

فِي الصَّبْرِ عَلَى مَا تَكْرَهُ، خَيْرٌ كَثِيرٌ.

"Hoşa gitmeyen şeye katlanmakta birçok fayda vardır."[856]

Hz. İsa (a.s) der ki; **"Siz hoşunuza gitmeyen şeylere katlanmadıkça sevdiğiniz şeylere ulaşamazsınız."**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَوْ كَانَ الصَّبْرُ رَجُلاً، لَكَانَ كَرِيمًا. وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ.

"Sabır, bir insan şekline girse, mutlaka kerem sahibi biri olurdu, Allah sabırlıları sever."[857]

Bu mevzuda sayısız hadis-i şerif vardır. Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor;

عَزَّ مَنْ قَنِعَ، وَذَلَّ مَنْ طَمِعَ.

"Kanaatkâr aziz olur, muhteris ise düşkün olur."

Yine Peygamberimiz (s.a.v);

اَلْقَنَاعَةُ كَنْزٌ لاَ يَفْنَى.

"Kanaat tükenmez bir hazinedir" buyurmuştur.[858]

Kanaat bahsine, daha önce bir kaç kere de temas etmiştik.

---

855 İbn Cevzî, Sıfatı's-Safve 4/64

856 Beyhakî, Şuabü'l-İman 1074; Makdisî, Ehâdîsu'l-Muhtâra 14

857 Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, 2111; Elbânî, Daîfu'l-Câmi 4832

858 Beyhakî, Zühd, 2/88 (104)

YETMİŞ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TEVEKKÜLÜN FAZİLETİ

Bu bahisteki âyetlerden biri şöyledir;

إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ﴿ اٰلِ عِمْرٰنَ ؛ ١٥٩ ﴾

"Hiç şüphesiz, Allah tevekkül edenleri sever."[859]

Sahibi Allah sevgisi ile şereflenmiş, mensubu Allah'ın desteği ile müjdelenmiş olan rütbe ne yüce bir rütbedir. Yetkili koruyucusu, destekleyicisi, seveni ve gözeticisi Allah olan kimse, hiç şüphesiz, büyük bir kurtuluşa ermiştir. Çünkü sevilen azaba çarptırılmaz, sürülmez, kovulmaz.

Bu mevzudaki hadislere gelince, İbn-i Mesûd (r.a)'un rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

رَاَيْتُ الْاُمَمَ فِي الْمَوْسِمِ، فَرَاَيْتُ اُمَّتِي قَدْ مَلَؤُوا السَّهْلَ وَالْجَبَلَ، فَأَعْجَبَتْنِي كَثْرَتُهُمْ وَهَيْئَتُهُمْ فَقِيلَ لِي؛ اَرَضِيتَ؟ قُلْتُ؛ نَعَمْ. قِيلَ؛ وَمَعَ هٰؤُلَاءِ سَبْعُونَ اَلْفًا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ.

"Bütün ümmetleri hac mevsiminde bir arada gördüm. Bu arada kendi ümmetimin dağları-ovaları doldurduğunu gördüm, çok olmaları ve görünüşleri hoşuma gitti, bana; "Hoşnut oldun mu?" diye soruldu, "Evet" dedim. Bunlar ile birlikte yetmiş bin kişi daha hesaplaşmaksızın cennete girecek denildi."

Sahabîler; "Onlar kimdir, ya Resulullah?" diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v);

اَلَّذِينَ لَا يَكْتَوُونَ وَلَا يَتَطَيَّرُونَ وَلَا يَسْتَرْقُونَ، وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ.

"Boşu boşuna böbürlenmeyeler, falcılıktan uzak duranlar, hırsızlık etmeyenler ve Rab'lerine güvenenlerdir" diye cevap buyurdu.

---

[859] Âl-i İmran sûresi; 159

Bu sırada sahabîlerden Ukkâşe (r.a) ayağa kalkarak; "Ya Resulullah! Allah'a dua et de beni onlardan etsin!" dedi. Peygamberimiz (s.a.v); "Allah'ım, O'nu onlardan eyle!" diye dua buyurdu. Arkasından bir başka sahabî, kalkarak; "Ya Resulullah! Allah'a dua et de Beni de onlardan etsin" dedi. Peygamberimiz (s.a.v) de; "Allah'ım onu da onlardan eyle" diye dua etti. Arasından bir başka sahâbi kalkarak; "Ya Resulullah, Allah'a yalvar da beni de onlardan eylesin" dedi. Peygamberimiz (s.a.v) bu hususta; "Ukkaşe seni geçti" dedi.[860]

Resulullah (s.a.v) şöyle buyurdu;

لَوْ اَنَّكُمْ تَتَوَكَّلُونَ عَلَى اللهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ، لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ، تَغْدُو خِمَاصًا وَتَرُوحُ بِطَانًا.

"Eğer siz Allah'a gerçek mânâda tevekkül edebilseniz, sabahleyin yuvasından aç çıktığı halde akşam karnı tok dönen kuşa rızık verdiği gibi sizin de rızkınızı verirdi."[861]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ اِنْقَطَعَ اِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ كَفَاهُ اللّٰهُ تَعَالٰى كُلَّ مَؤُونَةٍ، وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لاَ يَحْتَسِبُ، وَمَنْ اِنْقَطَعَ اِلَى الدُّنْيَا وَكَلَهُ اللّٰهُ اِلَيْهَا.

"Kim sırf Allah'a güvenirse, Allah ona her türlü desteği yetiştirir ve ummadığı yerden rızkını sağlar. Kim sırf dünyaya yönelirse Allah onu dünyaya havale eder."[862]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ سَرَّهُ اَنْ يَكُونَ اَغْنَى النَّاسِ، فَلْيَكُنْ بِمَا عِنْدَ اللهِ اَوْثَقَ مِنْهُ بِمَا فِي يَدَيْهِ.

"İnsanların en zengini olmak isteyen kimse Allah'ın katındakine elindekinden daha çok güvensin."

Rivâyet edildiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) geçim darlığına düşünce ev halkına; **"Haydi namaza kalkın, Yüce Rabbim bana böyle emretti."**[863] buyurur ve şu âyeti okurdu;

---

[860] Müttefekun Aleyh, Buharî, 5378; Müslim, 218
[861] Tırmizî, 2344; İbn Mace, 4164; Ahmed b. Hanbel, 205; İbn Hibban, Sahih 730
[862] Taberanî, Evsat 3359, Sağîr 321; Kudâî, Müsned 393; Beyhakî, Şuabü'l-İman 1076
[863] Taberanî, Evsat 890; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 7/67

وَاْمُرْ اَهْلَكَ بِالصَّلٰوةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا ﴿ طه ؛ ١٣٢ ﴾

"Ev halkına namazı emret ve kendin de ona sebatla devam et."[864]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَمْ يَتَوَكَّلْ مَنْ اِسْتَرْقَى وَاكْتَوَى.

"Asılsız kuvvetlerden yardım dileyen ve kendine güvenen Allah'a tevekkül etmez (etmiş sayılmaz.)**..."**[865]

Bildirildiğine göre, Hz. İbrahim (a.s) mancınık ile ateşe atıldığı zaman, yanına Cebrail gelerek "Bir şey istiyor musun" diye sorar. Hz İbrahim (a.s) de ateşe atıldığı zaman söylediği; **"Allah bana yeter, O ne güzel vekildir"** sözüne bağlı kalarak Cebrail'e (a.s) "Senden hiçbir dileğim yok" diye cevap verir. Nitekim Ulu Allah (c.c) O'nun hakkında; **"Sözüne bağlı kalan İbrahim"** buyurdu.[866]

Yüce Allah, Hz. Davud'a (a.s) şöyle vahyetti; **"Ya Davud! Yarattıklarıma değil de bana güvenen kula, bütün yer ve gök hiyle ile karşısına dikilse bile, çıkış yolu gösteririm."**

Said İbn-i Cübeyr (r.a) buyurur ki; "Bir gün elimi akrep soktu, annem (seni muskacıya götürüp tedavi ettireceğim) diye yemin etti, ben de muskacıya varınca sokulmayan elimi uzattım."

İbrahim İbn-i Havvas (r.a);

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِى لاَ يَمُوتُ... ﴿ الْفُرْقَانُ ؛ ٥٨ ﴾

"Ölümsüz diri olan Allah'a güven"[867] mealindeki âyeti okuyarak; "Bu âyeti gördükten sonra insanın Allah'tan başkasına güvenmemesi gerekir" dedi.

Âlimlerden birine rüyasında bir ses, şunları duyurur; "Yüce Allah'a güvenen geçimini sağlamış olur."

Âlimlerden biri der ki; "Payına ayrılan rızk, seni üzerine farz kılınan ibadetten alıkoymasın. O zaman âhiretini mahvedersin ve dünyada da payına yazılandan daha fazlasını elde edemezsin."

Yahya İbn-i Muaz (r.a) buyurdu ki; "İnsanın peşinden koşmaksızın rızkına kavuşması, rızkın, insanı aramakla emredildiğini gösterir."

---

[864] Taha sûresi; 132
[865] İbn Ebî Şeybe, Musannef 23623; Ahmed b. Hanbel, 4/251; Ebu Davud Tayâlisî, Müsned 697; Taberanî, Kebîr 890; Beyhakî, Şuabü'l-İman 1166
[866] Necm sûresi; 37
[867] Furkan sûresi; 58

İbrahim İbn-i Edhem (r.a) buyurdu ki; "Keşişlerden birine, yiyeceğin, içeceğin nereden geliyor?" diye sordum. Bana şu cevabı verdi; "Bunu ben bilmiyorum, sen bana nereden yiyecek ve içecek gönderdiğini Rabbime sor."

Herem İbn-i Hayyan, Üveys el-Karanî'ye (r.a) "Nerede oturmamı istersin?" diye sorar, o da Şam'ı tavsiye eder. Herem "Oranın geçinme şartları nasıl?" diye sorar, Hz. Üveys "Yazıklar olsun şu şüpheci kalplere! Onlara nasihat fayda vermiyor" der.

Ariflerden biri der ki; "Vekil olarak sırf Allah'a dayandığım zaman her iyiliğe yol bulurum."

Allah'tan dileriz ki, bize güzel edep nasip eylesin. "Âmin, ya Muin."

YETMİŞ BEŞİNCİ BÖLÜM

MESCİDİN FAZİLETİ

Yüce Allah (c.c) buyuruyor ki;

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللهِ مَنْ اٰمَنَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَاٰتَى الزَّكٰوةَ وَلَمْ يَخْشَ اِلَّا اللهَ فَعَسٰٓى اُولٰٓئِكَ اَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴿التَّوْبَة ؛ ١٨﴾

"Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve Âhiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başka hiç kimseden korkmayanlar imar eder. İşte doğru olmaları umulanlar, bunlardır."[868]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ بَنَى لِلّٰهِ مَسْجِدًا كَمَفْحَصِ قَطَاةٍ، بَنَى اللهُ قَصْرًا فِى الْجَنَّةِ.

"Kim, bir bağırtlak kuşu yuvası kadar da olsa, bir mescit yaparsa, Allah ona cennette bir köşk kurar."[869]

مَنْ اَلِفَ الْمَسْجِدَ اَلِفَهُ اللهُ تَعَالٰى.

[868] Tevbe sûresi; 18
[869] İbn Hibban, Sahih 1610, Mevârid 301; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 6128

"Camiden hoşlananlardan Allah da hoşlanır."[870]

إِذَا دَخَلَ اَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلْيَرْكَعْ رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ اَنْ يَجْلِسَ.

"Camiye gireniniz oturmadan önce iki rekât namaz kılsın."[871]

لاَ صَلاَةَ لِجَارِ الْمَسْجِدِ اِلاَّ فِى الْمَجْلِسِ.

"Mescide komşu olan, namazını mutlaka mescitte kılmalıdır."[872]

اَلْمَلاَئِكَةُ تُصَلِّى عَلٰى اَحَدِكُمْ مَا دَامَ فِى مُصَلاَّهُ الَّذِى يُصَلِّى فِيهِ، تَقُولُ؛ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ، اَللّٰهُمَّ ارْحَمْهُ، اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، مَا لَمْ يُحْدِثْ اَوْ يُخْرِجْ مِنَ الْمَسْجِدِ.

"İçinizden biriniz namaz kıldığı yerde kaldığı müddetçe konuşmadıkça veya camiden çıkmadıkça, melekler; (Allah'ım, ona rahmet et, Allah'ım onun günahlarını bağışla) **diyerek onun için dua ederler."[873]**

يَأْتِى فِى اٰخِرِ الزَّمَانِ نَاسٌ مِنْ اُمَّتِى يَأْتُونَ الْمَسَاجِدَ فَيَقْعُدُونَ فِيهَا حِلَقًا حِلَقًا ذِكْرُهُمُ الدُّنْيَا، وَحُبُّ الدُّنْيَا، لاَ تُجَالِسُوهُمْ، فَلَيْسَ لِلّٰهِ بِهِمْ حَاجَةٌ.

"Ahir zamanda ümmetimden öyle kimseler gelecektir ki, camilere gelip halka halka oturacaklar. Konuşma konuları dünya ve dünya sevgisidir. Sakın onlarla birlikte oturmayınız, Allah onların hiçbir dileğini kabul etmez."[874]

قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ فِى بَعْضِ الْكُتُبِ؛ اِنَّ بُيُوتِى فِى اَرْضِى الْمَسَاجِدُ، وَاِنَّ زُوَّارِى فِيهَا عُمَّارُهَا، فَطُوبَى لِعَبْدٍ تَطَهَّرَ فِى بَيْتِهِ، ثُمَّ زَارَنِى فِى بَيْتِى، فَحَقٌّ عَلَى الْمَزُورِ اَنْ يُكْرِمَ زَائِرَهُ.

"Ulu Allah (c.c) kitaplarından birinde şöyle buyuruyor; "Benim

---

870 Münzirî, Tergib ve't-Terhib 448
871 Müttefekun Aleyh, Buharî, 433; Müslim, 714
872 Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ 4721; Dârekutnî, Sünen 1/419
873 Müttefekun Aleyh, Buharî, 620
874 Ahmed b. Hanbel, Zühd 284; Taberânî, Kebîr 10452; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 2/124

yeryüzündeki evlerim camilerdir. O evlerdeki ziyaretçilerim onları tamir edip şenlendirenlerdir. Evinde temizlenip beni evimde ziyaret edenlere ne mutlu! Ziyaret edilenin ziyaretçisine ikramda bulunmak görevidir."[875]

إِذَا رَأَيْتُمُ الرَّجُلَ يَعْتَادُ الْمَسْجِدَ فَاشْهَدُوا لَهُ بِالْإِيمَانِ.

"Birinin camilere devam ettiğini gördüğünüz zaman onun mümin olduğuna şahitlik ediniz."[876]

Said İbn-i Müseyyeb (r.a) buyurur ki; "Camide oturan kimse Rabbi ile baş başa oturuyor demektir. Onun hayırdan başka bir söz söylememesi gerekir."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْحَدِيثُ فِى الْمَسْجِدِ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ الْبَهَائِمُ الْحَشِيشَ.

"Camide konuşmak, hayvanların otu yediği gibi sevabı mahveder."[877]

Nahaî (r.a) der ki; "İlk Müslümanlar, karanlık gecelerde camiye yürüyerek gitmenin cenneti gerekli kıldığını belirtirlerdi."

Enes İbn-i Malik (r.a) der ki; "Kim camiye bir kandil yakarsa Arş'ı taşıyanlar ile birlikte bütün melekler kandilin ışığı yandığı sürece onun günahlarının affedilmesi için dua ederler."

Hz. Ali (k.v) buyurur ki; "İnsan öldüğü zaman yeryüzündeki namaz yeri ile gökte amellerinin yükseldiği yer onun için ağlar." Arkasından;

فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَآءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ ﴿اَلدُّخَانُ ؛ ٢٩﴾

"Ne gök ve ne de yer onlara (Firavun ile yardakçılarına) **ağlamadı. Ve Onlara mühlet de verilmedi" mealindeki âyeti okudu."**[878]

İbn-i Abbas (r.a) buyurur ki; "Müminin ölümüne, yeryüzü kırk sabah ağlar."

Ata el-Horasanî (r.a) buyurdu ki; "Yeryüzünün her yüzü kırk sabah ağlar."

Yine Ata el-Horasanî (r.a) buyurdu ki; "Yeryüzünün herhangi bir mevkiinde bir kere secdeye varan bir kul için, secde yeri kıyamet günü şahitlik eder ve öldüğü gün arkasından ağlar."

Enes İbn-i Malik (r.a) buyurur ki; **"Üzerinde namaz kılarak veya zikrederek Allah'ın adı anılan yeryüzü mevkii, çevresindeki kesimlere karşı övünür, Allah zikriyle yedi kat derinliğindeki yere kadar sevincini duyurur. Namaza duran kul için üzerinde durduğu zemin bütün süsünü takınır."**

Söylendiğine göre, insanların konakladıkları her zemin, gelip geçenlere ya dua veya lânet eder.

---

[875] İbn Ebî Şeybe, Musannef 34617; Taberanî, Kebîr 6145; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 6654
[876] Tirmizî, 3093; İbn Mace, 802; Ahmed b. Hanbel, 1669; İbn Hibban, Sahih 1721
[877] Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 1121
[878] Duhân sûresi; 29

YETMİŞ ALTINCI BÖLÜM

RİYAZET VE KERAMET EHLİNİN FAZİLETİ

Bilesin ki, Yüce Allah bir kulun iyiliğini isterse ona kendi günahlarını gösterir. Görüşü derin olanlara kusurları gizli kalmaz. İnsan, kusurlarını bilince giderilmeleri mümkün olur.

Fakat insanların çokları kusurlarını görmezler. İnsan başkasının gözündeki çöpü görür de kendi gözündeki merteği görmez. Kusurlarını görmek isteyen için dört yol vardır;

Birinci yol; Nefsin kusurlarını gören ve gizli afetlerin farkında olan bir şeyh ile oturup kalkmak, onu kendisi hakkında hakem tutması ve nefisle cihâd hususunda, onun buyruklarına uymasıdır.

Bu yol, müridin şeyhi ve talebenin hocası ile olan münasebetlerini belirtir. Bu yolda hoca ve şeyh insana kusurlarını tanıtır ve giderilmelerinin çarelerini gösterir. Zamanımızda böylesi pek az kalmıştır.

İkinci yol; İnsanın sadık, derin görüşlü ve dindar bir dost edinerek, onu davranış ve hâllerinizi incelemek üzere kendine murakabeci olarak kabul etmesidir. Bu dost onun gizli açık bütün kusur ve huylarına karşı onu ikaz eder. Dinimizin ileri gelen büyük ve akıllı şahsiyetleri böyle yaparlardı.

Hz. Ömer (r.a); **"Bana kusurumu gösteren kimseye Allah rahmet eylesin"** derdi ve Selman-ı Farisî'den (r.a) kusurlarını sorardı.

Bir gün Selman onun yanına girince; "Benim hakkımda hoş görmediğin bir şey duydun mu?" diye sorar. Selman af dileyerek bir şey söylemek istemez. Fakat Hz. Ömer ısrar edince; "Duyduğuma göre sofranda iki çeşit yemek bulunduruyorsun. Ayrıca biri gece, öbürü gündüz giyilmek üzere iki kat elbisen varmış" der. Hz. Ömer, Selman'a (r.a); "Başka bir şey duydun mu?" diye sorar; Selman "Hayır" deyince, ben bu ikisinin çaresine bakarım der.

Hz Ömer (r.a)'in kusurları hakkında soru sorduğu kimselerden biri de, Huzeyfe (r.a) idi. Ona "Sen Peygamberimizin münafıklar hakkındaki sırdaşı idin, bende münafıklık belirtisi görüyor musun?" diye sorardı. Ahlâkının üstünlüğü ve siyasî mevkiinin yüksekliğine rağmen Hz. Ömer (r.a)

nefsini bu derece kınardı. Zaten aklı çok ve derecesi yüksek olanlar kendilerini daha az beğenir ve nefislerini daha şiddetle kınarlar.

Ancak şimdi böylelerine çok az rastlanır oldu. Dalkavukluğa sapmadan insana kusurunu bildiren veya kıskançlığa kapılarak tenkitte ölçüyü kaçırmayan dostlar azaldı.

Bu yüzden arkadaşların ya kıskançlık ve kin duygusu ile iyiliklerini kusur olarak görüyor veya dalkavukluk ederek kusurlarını dikkatlerinden kaçırmak istiyorlar.

Bu yüzden Davud et-Taî (r.a) insanlardan uzak yaşardı. Ona "İnsanlar ile niye düşüp kalkmıyorsun?" diye sorarlar. O da şu cevabı verir; "Benden kusurlarımı saklayanları ne yapayım? Oysaki dindarların arzusu başkalarının ikazı sayesinde kusurlarının farkına varmaktır."

Bizim gibiler arasında yayılan anlayışa göre, bize en sevimsiz görünen insanlar, bize nasihat ederek kusurlarımızı tanıtmaya çalışanlardır. Bu hâl, iman zayıflığının delili olabilir.

Kötü huylar sokucu yılan ve akreplerdir. Eğer birisi bize elbisemiz arasında akrep gezindiğini duyursa ona karşı minnet duyar, onun davranışından hoşnutluk duyar ve derhal akrebi üzerimizden uzaklaştırıp öldürmeye koyuluruz.

Oysaki akrebin vereceği acı bedenedir ve bir gün ya da daha az bir müddet sürer. Ama kötü huyun acısı kalbin derinliklerine nüfuz eder ve ölümden sonra binlerce yıl boyunca veya ebedî olarak sürme tehlikesi vardır.

Buna rağmen kötü huyumuz hakkında bizi uyaran kimsenin davranışını hoşnutlukla karşılayarak bu huyu gidermeye koyulmuyoruz da bize nasihat edene sözlerini geri çevirerek ona "Sen de şu hareketi işliyorsun" diyoruz. Böylece ona karşı duyduğumuz düşmanlık, bizi nasihatinden faydalanmaktan alıkoyuyor.

Bu davranış, günah çokluğunun yol açtığı kalp katılığından ileri gelmişe benziyor. Bunların hepsinin kaynağı iman zayıflığıdır.

Yüce Allah'tan bize doğruluğa irşad ederek kusurlarımızı görmemizi sağlamasını ve giderilmeleri için çare aramamızı nasip etmesini, fazilet ve keremi sayesinde kötülüklerimizi bize duyuranlara teşekkür etmemizi müyesser kılmasını dileriz. "Âmin, ya Muin!"

Üçüncü yol; Kusurları düşmanların ağzından öğrenmektir. Çünkü hasım göz, kusurları meydana çıkarır.

İnsanı yalandan öven, pohpohlayan, karşısındakinin kusurunu saklayan dalkavuk bir dosta nazaran karşısındakinin kusurlarını açıklayan kindar bir düşmandan daha iyi faydalanılır. Fakat insan düşmanın söylediklerini

inkâr etmeye ve sözlerini kine bağlamaya yaratılıştan yatkındır. Ama derin görüşlü kimseler düşmanlarının sözlerinden faydalanmaktan geri kalmazlar, çünkü onun kusurları nasıl olsa onların dillerine düşer.

Dördüncü yol; İnsanlar ile düşüp kalkmaktır. Başkaları arasında kınanan her davranışı kendinde araştırmalı ve nefsini bu konuda tartmalıdır. Çünkü mümin müminin aynasıdır. Herkes karşısındakinin kusurundan kendi kusurunu görür ve bilir ki, nefse uyma konusunda insanlar birbirine yakın karakterdedir. İçlerinden birinin huy edindiği şeyden diğeri bütün bütün kurtulamaz, ondan daha büyük şekilde veya hiç değilse bir nebze pay almış olur. Bu yüzden herkes kendi kendini inceleyip başkasında kınadığı kusurdan kendini arındırmalıdır. Bu senin için yeterli bir edep eğitimidir. Herkes başkasında ayıpladığı davranışı işlemekten kendini alıkoyabilse edep öğretmenine ihtiyaç duyulmazdı.

Hz. İsâ (a.s)'a **"Seni kim terbiye etti?"** diye sorarlar. O da; **"Bana kimse terbiye öğretmedi, kendim cahilin cahilliğini çirkin görerek, ondan kaçındım"** diye cevap verir.

Bütün bunlar irfan sahibi, dürüst, kendi kusurlarını görebilen, müşfik, din konusunda nasihatten geri durmayan, kendini eğitmeyi başarmış ve başkalarının eğitimine yönelmiş, nasihat vermekten geri durmayan bir şeyhten mahrum olanların çareleridir. Böylesini bulan kimse, hekimini bulmuştur, hemen onun eteğine yapışsın. Çünkü onu hastalıktan kurtaracak, karşı karşıya bulunduğu tehlikeden alıkoyacak olan odur.

Bilesin ki, anlattıklarımızı eğer ibret gözü ile incelersen basiretin açılır, kalp bozuklukları, hastalıkları ve bunların tedavi yolları ilim ve îman nuru ile önünde apaçık hâle gelir. Eğer bunu başaramazsan taklit ve kapma yolu ile tasdik ve iman etmekten geri kalmamalısın. Çünkü ilim olduğu gibi iman da derece derecedir. İlim, îmândan sonra elde edilir, îmân, ilmin ötesindedir.

Nitekim Yüce Allah (c.c) buyuruyor ki;

يَرْفَعِ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ ﴾ الْمُجَادَلَة ، ١١﴿

"Allah, içinizden iman edenler ile kendilerine ilim verilmiş olanları derecelerine göre yüceltir."[879]

Nefsin azgın arzularına karşı durmanın Allah'a ulaştıran yol olduğunu kabul edip, bunun sebep ve sırrını bilmeyen kimse "İman edenler"dendir.

---

[879] Mücadele sûresi; 11

Nefsin azgın arzularını kışkırtanlar konusunda anlattıklarımızı öğrenenler de "Kendilerine ilim verilenlerdendirler. Her ikisine de Allah en güzel mükâfatı vaad etmiştir. Kur'ân'da, hadiste ve ileri gelen âlimlerin sözlerinde bu gerçeği destekleyen deliller sayısızdır. Nitekim Ulu Allah (c.c) buyurur;

وَاَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰى ❀ فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِىَ الْمَاْوٰى ﴿اَلنَّازِعَاتْ ؛ ٤١-٤٠﴾

"Rabbi'nin katında dikileceğinden (huzuruna çıkacağından) **korkarak nefsi hevadan alıkoyana gelince, onun varacağı yer cennettir."**[880]

اِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ اَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ اُولٰئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللّٰهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوٰى لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿اَلْحُجُرَاتْ ؛ ٣﴾

"Resulullah'ın yanında alçak sesle konuşanların kalplerini, Allah takva için seçmiştir. Onlar için büyük bir mağfiret ve mükâfat vardır."[881]

İleri sürüldüğüne göre "Kalplerini takva yönünden imtihan etmiştir" demek, "Kalplerini nefsin arzularının sevgisinden arındırmıştır" demektir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْمُؤْمِنُ بَيْنَ خَمْسِ شَدَائِدَ مُؤْمِنٌ يَحْسُدُهُ وَمُنَافِقٌ يُبْغِضُهُ وَكَافِرٌ يُقَاتِلُوهُ وَشَيْطَانٌ يُضِلُّهُ وَنَفْسٌ تُنَازِعُهُ.

Mümin beş yönden baskı altındadır;

1- Mümin onu kıskanır,
2- Münafık ondan nefret eder,
3- Kâfir ona savaş açar,
4- Şeytan onu yoldan çıkarır,
5- Nefis kendisi ile çekişir.

Açıktır ki, nefis didişen bir düşmandır, onunla mücadele etmek herkes için gereklidir.

Söylendiğine göre, Ulu Allah (c.c), Hz. Davud (a.s)'a şöyle vahyetti; **"Ya Davud (a.s), dostlarını nefsin aşırı arzularını doyurmaktan sakındır. Çünkü dünya arzularına bağlı olan kalplerin akılları ile benim aramda perde gerilmiştir."**

---

[880] Nâziat sûresi; 40-41
[881] Hucurât sûresi; 3

Hz. İsa (a.s) buyurur ki; **"Vaad edileni görmediği gaybî bir şey uğruna gözünün önündeki arzusunu terk edene ne mutlu!"**

Peygamberimiz (s.a.v) cihâddan henüz dönen bir cemaate; **"Hoş geldiniz. Küçük cihâddan büyük cihâda döndünüz"** demiş. O'na; "Ya Resulullah, büyük cihâd nedir?" diye sormuşlar. Peygamberimiz (s.a.v); **"Nefisle mücadele etmektir"** buyurmuştur.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْمُجَاهِدُ؛ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ فِى طَاعَةِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ.

"Mücâhid, Allah'a taat hususunda nefsi ile mücadele edendir."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

كُفَّ اَذَاكَ عَنْ نَفْسِكَ، وَلاَ تُتَابِعْ هَوَاهَا فِى مَعْصِيَةِ اللّٰهِ، اِذًا تُخَاصِمُكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيَلْعَنُ بَعْضُكَ بَعْضًا اِلاَّ اَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ تَعَالٰى وَيَسْتُرُ.

"Nefsine eziyet etmekten kaçın, Allah'ın emrine karşı olan arzularına da uyma. Kıyamet günü nefis senden davacı olunca senin bir uzvun diğerine lânet eder. Ancak, Allah'ın bağışlaması ve affetmesi hâli müstesna."

Süfyan es-Sevrî (r.a) buyurur ki; "Nefsimden daha çetin bir şeyle karşılaşmış değilim, bazen lehimde, bazen aleyhimde olur."

Ebu Abbas el-Mevsilî (r.a) nefsine şöyle seslenir; **"Ey nefis, ne dünyada hükümdar çocukları gibi yiyip içip yaşadın ve ne de âhiret kazanmak için Allah'ın kulları ile birlikte gayret sarf ettin. Galiba senin yüzünden ben cennet ile cehennem arasında mahpus kalacağım. Ey nefis, utanmaz mısın?"**

Hasan el-Basrî (r.a) buyurdu ki; "Nefsin, azgın bir binek atından daha çok şiddetle gemlenmeye muhtaçtır."

Yahya İbn-i Muaz er-Râzî (r.a) der ki; "Nefsine karşı riyazet kılıcı ile savaş."

Riyazet dört çeşittir;

1- Az yemek,

2- Az uyumak,

3- Lüzumsuz konuşmamak,

4- Herkesin derdine koşmak (kimseyi üzmemek)

Az yemek aşırı arzuları söndürür, az uyku iradeyi anlaştırır, az konuşmak belâlardan korur, sıkıntılara katlanmak kişiyi hedeflerine ulaştırır. İnsana en zor gelen şey, haksızlığa karşı anlayışlı davranmak ve sıkıntılara karşı sabretmektir.

Azgın arzular ve günah istekleri nefisten harekete geçip boş yere konuşmak hevesi kabarınca teheccüd ve az uyku, kınından az yemek kılıcını sıyırır. Yumuşaklık ve az konuşma elleri ile üzerine darbe indirir, böylece zulüm ve intikamdan kendini uzak tutarsın.

Diğer insanlar karşısında onun yol açacağı afetlerden kurtulursun, onu aşırı arzuların karanlığından arındırır, korkunç afetlerinden necat bulursun. O zaman pak, nurlu, hafif, ruhanî bir varlık olur, bahçede gezinen hükümdar gibi iyilikler alanında dolaşır, yarış atı gibi itaat yollarında yarışırsın.

Yahya İbn-i Muaz sözlerine şöyle devam eder; **"İnsanın üç düşmanı vardır; Dünyası, şeytanı ve nefsi. Zühd ile dünyadan, emirlerine karşı koyarak şeytandan ve arzularına karşı koyarak nefisten sakın."**

Ehli hikmetten biri der ki; "Nefsinin kontrolü altına giren kimse, azgın arzularından hoşlanmada ona esir olur, onun hevasının zindanında mahpus olur, dizginleri onun elinde olan gemlenmiş ve eli kolu bağlı biri olur. Onu istediği tarafa sürükleyerek kalbini faydalardan mahrum eder."

Cafer İbn-i Humeyd (r.a) buyurur ki; "hiçbir nimete, başka bir nimeti terk etmeksizin ulaşılamayacağı hususunda âlimler ve hikmet sahipleri görüş birliği içindedirler."

Ebu Yahya el-Varrâk (r.a) buyurdu ki; **"Âzâlarının azgın arzularını doyuran kimse kalbine pişmanlık ağacı diker."**

Vehb İbn-i Verd (r.a) buyurur ki; "Ekmekten daha fazlası şehvettir. Dünyanın azdırıcı arzularından hoşlanan kimse alçalmaya hazır olsun."

Söylendiğine göre Hz. Yusuf (a.s), Mısır hazinelerine sahip olunca, hükümdarın karısı "Ona günah sebebiyle kralları köle, taatleri sebebiyle köleleri kral yapan Allah'ı tenzih ederim. İhtiras ve azgın arzular hükümdarları köle yapmıştır. Bu da bozguncuların cezasıdır. Sabır ve takva da köleleri hükümdar yapmıştır" dedi. Bu kadın Hz. Yusuf'un kafilesi ile geçeceği bir günde yolunun üzerine oturmuştu. Hz. Yusuf (a.s) memleketinin büyüklerinden iki bin kişi arasında binek üstünde, gidiyordu.

Hz. Yusuf, Allah'ın âyette haber verdiği üzere, O'na şu cevabı vermiştir; **"Kim günahtan sakınır ve sabrederse, Yüce Allah iyilik işleyenlerin mükâfatlarını zayi etmez."**[882]

[882] Yûsuf sûresi; 90

Cüneyd el-Bağdadî (r.a) buyurur ki;

"Bir gece uykum kaçtı, kalktım zikre başladım, fakat her zamanki tadı bulamadım. Uyumaya çalıştım, uyuyamadım. Oturdum, fakat oturmaya da dayanamadım. Bunun üzerine dışarı çıktım, karşıma yere serilmiş bir abaya bürünmüş bir adam çıktı.

Benim yaklaştığımı duyunca; "Ya Ebel Kasım, hemen bana gel" dedi. Ben "Efendim, böyle buluşmayı kararlaştırmadan mı" dedim. "Evet, Allah'tan kalbini bana doğru gelmek üzere harekete geçirmesini dilemiştim" dedi. Ben de "Arzunu yerine getirdi, ne istiyorsun" dedim. "Nefsin hastalığı ne zaman kendisine ilâcı olur?" diye sordu, ben "Nefis arzularına karşı koyunca" diye karşılık verdim. Bunun üzerine nefsine dönerek; "Bak dinle, aynı cevabı sana yedi kere verdim, fakat illâ "Cüneyd'in ne diyeceğini duymak istiyorum" diyerek benim sözüme kanmadın, işte şimdi aynı cevabı Cüneyd'den duydun" dedi ve ortadan kayboldu, onu tanıyamadım."

Yezid er-Rekkaşî (r.a) buyurur ki; "Dünyada soğuk suyu benden uzak tutun, ola ki âhirette ondan mahrum kalmam."

Adamın biri Ömer İbn-i Abdülaziz'e; "Ne zaman konuşayım?" diye sorar. O da; "Canın susmak isteyince" der. Adam; "Peki, ne zaman susayım?" diye sorar, o da; "Canın konuşmak isteyince" der.

Hz. Ali (k.v) buyurdu ki; **"Cennete hasret duyan kimse, dünyada nefsinin arzularından uzaklaşır."**

YETMİŞ YEDİNCİ BÖLÜM

İMAN VE NİFAK

Bilesin ki, Yüce Allah'ın tek ve ortaksızlığına ve peygamberlerin getirdiği gerçeklere inanmak demek olan imanın kemali, fazla amel işlemekle olur. Nitekim Yüce Allah (c.c) buyuruyor ki;

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ اُولٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ﴿ اَلْحُجُرَات ؛ ١٥ ﴾

"Müminler ancak o kimselerdir ki, Allah'a ve O'nun Resulüne iman edenler, sonra da hiç şüpheye düşmeksizin Allah yolunda malları ve canları ile cihâd ederler. İşte imanlarında sadık olanlar bunlardır."[883]

لَيْسَ الْبِرَّ اَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَالْمَلٰئِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّنَ وَاٰتَى الْمَالَ عَلٰى حُبِّهِ ذَوِى الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّآئِلِينَ وَفِى الرِّقَابِ وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَ اٰتَى الزَّكٰوةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ اِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِى الْبَاْسَآءِ وَالضَّرَّآءِ وَحِينَ الْبَاْسِ اُولٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَاُولٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿ اَلْبَقَرَة ؛ ١٧٧ ﴾

"Lâkin iyi kimseler, yüzlerini doğuya ve batıya çevirenler değildir. Asıl iyi kimseler Allah'a, âhiret gününe, meleklere, kitaba, peygambere inananlar, mallarını o malı sevdikleri hâlde yakınlarına, yetim-

[883] Hucurât sûresi; 15

lere, yoksullara, yarı yolda kalmışlara, dilencilere, esirlere verenler, namazı dosdoğru kılanlar, zekât verenler, sözleştikleri zaman verdikleri sözleri yerine getirenler, sıkıntıda, hastalıkta ve savaşın hararetli safhalarında mukavemet gösterenlerdir."[884]

Ulu Allah (c.c) burada; "İyi insan olmak için ahde vefa, sıkıntılara katlanma... gibi yirmi vasıf şart kıldıktan sonra;

أُولٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا ﴿البَقَرَةِ ؛ ١٧٧﴾

"İşte imanlarında sadık olanlar bunlardır"[885] buyurmuştur.

يَرْفَعِ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ ﴿الْمُجَادَلَة ؛ ١١﴾

"Yüce Allah, içinizden iman edenler ile kendilerine ilim verilenleri derece derece yüceltir."[886]

وَمَا لَكُمْ اَلاَّ تُنْفِقُوا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ وَلِلّٰهِ مِيرَاثُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لاَ يَسْتَوِى مِنْكُمْ مَنْ اَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ اُولٰئِكَ اَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ اَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُوا وَكُلاًّ وَعَدَ اللّٰهُ الْحُسْنٰى وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿الحَدِيدُ ؛ ١٠﴾

"Size ne oluyor ki, iman ettikten sonra gene Allah yolunda harcamıyorsunuz? Oysaki göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. İçinizde Fetih'ten önce Allah yolunda harcayan ve savaşanlar, diğerleri ile bir değildir. Onlar derece itibarı ile Fetih'ten sonra harcayan ve savaşanlardan çok büyüktür. Bununla birlikte, Allah bu iki zümrenin her birine en güzel olanı (Cenneti) vaad etti, Allah yaptıklarınızdan inceden inceye haberdardır."[887]

Yine Yüce Allah (c.c) buyuruyor ki;

اَلْاِيمَانُ عُرْيَانٌ وَلِبَاسُهُ التَّقْوٰى

---

[884] Bakara sûresi; 177
[885] Mücâdele sûresi; 11
[886] Hadîd sûresi; 10
[887] Âl-i İmran sûresi; 163

"Allah'ın rızası peşinden koşanlar, O'nun katında derece derecedirler Allah bütün işlediklerinizi görür."[888]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْاِيمَانُ عُرْيَانٌ وَلِبَاسُهُ التَّقْوٰى

"İman çıplaktır, onun elbisesi takvadır."

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْاِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ بَابًا اَدْنَاهَا اِمَاطَةُ الْاَذٰى عَنِ الطَّرِيقِ.

"İman yetmiş küsur derecedir, en aşağı derecesi, yolu engel ve takıntılardan temizlemektir."[889]

Peygamberimizin bu hadisi, iman olgunluğunun amellere bağlı olduğunu gösterir. Öte yandan iman olgunluğunun münafıklık ve gizli şirkten uzak olmaya bağlı olduğunu belirtmek üzere Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ فَهُوَ مُنَافِقٌ خَالِصٌ، وَاِنْ صَامَ وَصَلّٰى، وَزَعَمَ اَنَّهُ مُؤْمِنٌ؛ مَنْ اِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَاِذَا وَعَدَ اَخْلَفَ، وَاِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ، وَاِذَا خَاصَمَ فَجَرَ. وَفِى بَعْضِ رِوَايَةٍ؛ ﴿وَاِذَا عَاهَدَ غَدَرَ.﴾

"Şu dört sıfat kimde varsa, o kimse her ne kadar namaz kılıp oruç tutarak kendini mümin sansa da katıksız münafıktır;

1- Yalan konuşuyorsa,

2- Verdiği sözü tutmuyorsa,

3- Emânete hıyanet ediyorsa,

4- Anlaşamadığı kimselere karşı hileyle davranırsa..." (Başka bir rivâyete göre dördüncü madde antlaşmaları bozarsa) diye geçmektedir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْقُلُوبُ اَرْبَعَةٌ؛ قَلْبٌ أَجْرَدُ وَفِيهِ سِرَاجٌ يُزْهِرُ فَذٰلِكَ قَلْبُ الْمُؤْمِنِ، وَقَلْبٌ مُصْفَحٌ فِيهِ اِيمَانٌ وَنِفَاقٌ، فَمَثَلُ الْاِيمَانِ فِيهِ كَمَثَلِ الْبَقْلَةِ يَمُدُّهَا الْمَاءُ الْعَذْبُ، وَمَثَلُ النِّفَاقِ فِيهِ كَمَثَلِ الْقُرْحَةِ يَمُدُّهَا الْقَيْحُ

[888] Müslim, 35

[889] İbn Mübârek, Zühd 64; Beyhakî, Şuabü'l-İman 6960; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 1203

وَالصَّدِيدُ. فَاَىُّ الْمَادَّتَيْنِ غَلَبَ عَلَيْهِ حُكْمُ لَهُ بِهَا.

"Kalpler dört çeşittir;

1- Pürüzsüz ve içinde parlak kandil yanan kalp, bu müminin kalbidir,

2- İçinde hem imanı ve hem de nifakı bir arada barındıran, karmakarışık kalp. Oradaki iman tatlı su ile beslenen yeşil bakla gibi, nifak ise kan ve irinle beslenen bir çıban gibidir. Bu iki maddeden (su ile kan-irin) hangisi baskın çıkarsa, kalp onun hükmünü giyer. (Başka bir rivâyete göre bu iki maddenin hangisi baskın çıkarsa kalbi denetimi altına alır)" (Hadisin başında kalplerin dört çeşit olduğu belirtildiği halde sadece iki çeşidi açıklanmıştır. Diğer iki çeşit hakkındaki açıklamayı ya Ravî tarafından unutulduğu için veya elimizdeki kitaba eksik nakledildiği için öğrenemiyoruz. Muhtemelen diğer iki çeşit kalp, fâsık ile kâfirin kalbidir).

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَكْثَرُ مُنَافِقِى هٰذِهِ الأُمَّةِ قُرَّاؤُهَا.

"Bu ümmetin münafıklarının çoğunluğu, Kur'ân okuyucularıdır."[890]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلشِّرْكُ اَخْفَى فِى اُمَّتِى مِنْ دَبِيبِ النَّمْلِ عَلَى الصَّفَا.

"Ümmetimde şirk, beyaz kaya üzerinde yürüyen karıncanın ayak sesinden daha gizlidir."[891]

Sahabîlerden Huzeyfe (r.a) buyurur ki; "Peygamber zamanında insan söylediği tek söz yüzünden ölünceye kadar münafık sayılırdı. Oysaki ben aynı sözü sizden günde on sefer duyuyorum."

Âlimlerden biri der ki; "İnsanların münafıklığa en yakın olanı kendisini münafıklıktan uzak kabul edendir."

Sahabîlerden Huzeyfe (r.a) buyurur ki; **"Bugünün münafıkları Peygamberin zamanındakilerden çoktur. O zaman onlar münafıklıklarını saklarlardı, bugün ise açık açık münafıklık yapıyorlar."**

Bu nifak, iman dürüstlüğü ve olgunluğu ile bağdaşmaz. Münafıklıktan en uzak olanlar, ondan çekinenler, en yakın olanlar da onunla hiçbir ilgisi olmadığını sananlardır.

---

[890] Hâkim, Müstedrek, 3148; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/223

[891] Ahmed b. Hanbel, Zühd 214; Taberanî, Evsat 8885; Kudâî, Müsned 464; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/95

Hasan el-Basrî'ye (r.a) demişler ki; "Şimdilerde münafıklık kalmadığı söyleniyor" Hasan el-Basrî (r.a) böyle diyene; "Kardeşim, münafıklar ortadan kalksa yolda yalnızlıktan ürküntü duyardınız" diye cevap verdi. Yine Hasan el-Basrî (r.a) veya başka birisi der ki; "Münafıkların kuyruğu olsa yerde adım atamazdık."

Abdullah İbn-i Ömer (r.a) bir gün Haccâc'ın aleyhinde konuşan birini duydu ve adama "Acaba Haccâc burada olup sözünü duyabilse onun hakkında böyle konuşur muydun?" diye sordu, adam "Hayır" diye cevap verdi. Bunun üzerine Abdullah da (r.a) dedi ki; "Biz bu hareketi Peygamberimizin sağlığında münafıklık sayardık. Peygamberimiz (s.a.v);

مَنْ كَانَ ذَا لِسَانَيْنِ فِى الدُّنْيَا جَعَلَهُ اللهُ ذَا لِسَانَيْنِ فِى الْاٰخِرَةِ.

"Dünyada iki çeşit dil kullananı Allah, kıyamet gününde iki dilli yapar."[892] buyuruyor. Yine Peygamberimiz (s.a.v);

شَرُّ النَّاسِ ذُوا الْوَجْهَيْنِ الَّذِى يَأْتِى هٰؤُلَاءِ بِوَجْهٍ وَيَأْتِى هٰؤُلَاءِ بِوَجْهٍ.

"İnsanların en kötüleri, birisine bu yüzü ile ve ötekine öbür yüzü ile giden ikiyüzlülerdir" buyuruyor.

Hasan el-Basrî'ye (r.a) "Bazıları bizim münafıklıktan endişemiz yok, diyorlar, ne dersin?" diye sorarlar. Hasan (r.a) onlara şu cevabı verir; "Vallahi münafıklıkla hiçbir ilgin olmadığını bilmem, benim için yeryüzünün altın ile dolup taşmasından daha sevimlidir" der. Yine Hasan el-Basrî (r.a); "Dilin kalple, için dışla ve girişin çıkışla uyuşmaması hali münafıklık alâmetlerindendir" demiştir.

Adamın biri Huzeyfe (r.a)'ye; "Ben münafık olmaktan korkuyorum" der. Huzeyfe (r.a) de ona şu karşılığı verir; "Sen münafık olsan, münafıklıktan korkmazdın. Çünkü münafık, nifaktan emin olur."

İbn-i Ebu Müleyke (r.a) der ki; "Peygamberimizin yüz otuz (bir rivâyete göre yüz elli) sahabisi ile karşılaştım, hepsi de münafıklıktan korkuyorlardı."

Rivâyete göre bir gün Peygamberimiz (s.a.v) bir grup sahabî ile birlikte oturuyordu. Birinin sözü geçti ve onu çok övdüler. Bu arada sözü edilen adam çıkageldi. Yeni abdest almıştı, abdest suyunun damlaları yüzünden akıyordu, nalınları da elindeydi, alnında secde izi vardı. Sahabîler

---

[892] Ebû Ya'lâ, Müsned, Müsned 90; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 6/226; İbn Cevzî, İleli'l-Mütenâhiye 1360

"Sana sözünü ettiğimiz adam işte, ya Resulullah" dediler. Peygamberimiz (s.a.v); **"Ben onun yüzünde şeytan lekesi görüyorum"** buyurdu.

Adam geldi, selâm vererek sahâbilerin yanına oturdu. Peygamberimiz (s.a.v) ona dedi ki; **"Allah için senden istiyorum, doğru söyle. Buraya gelirken içinden (Bunların arasında benden iyisi yok; diye geçirdin mi?"** Adam; "Evet" diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) dua ederken şöyle buyurdu;

"Allah'ım, bildiğim ve bilmediklerim için senin affını dilerim." Sahabîler O'na; "Korkuyor musun, ya Resulullah?" diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v) onlara şu cevabı verdi;

وَمَا يُؤْمِنُنِى. وَالْقُلُوبُ بَيْنَ اَصْبَعَيْنِ مِنْ اَصَابِعِ الرَّحْمٰنِ يُقَلِّبُهَا كَيْفَ يَشَاءُ؟

"Emin olmam için ne sebep var ki, kalpler Allah'ın iki parmağı arasındadır, onları dilediği tarafa çevirir."[893] Nitekim Ulu Allah (c.c);

وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ ﴿الزُّمَرِ ؛ ٤٧﴾

"Daha önce hesaba katmadıkları bir durum, Allah tarafından önlerine çıkarılır"[894] buyurmaktadır.

Bu âyeti açıklarken, belirtildiğine göre, onlar iyilik sanarak birtakım ameller işlerler fakat Mizan'ın kefesine sıra gelince işledikleri kötülük sayılır.

Seriyyüs-Sakatî (r.a) der ki; "İnsan bilinen bütün kuş çeşitlerini dallarında barındıran her çeşitten birer ağacın bulunduğu bir bahçeye girse ve her kuş ayrı dil kullanarak ona (Selâmün aleyküm, ya Allah'ın dostu) diye ona seslense de onun da buna gönlü yatsa kuşların ellerine düşmüş bir esir olur."

Yukarıdaki hadis ve büyük sözleri nifakın ve gizli şirkin incelikleri yüzünden taşıdığı önemi ve bundan emin olunamayacağını sana öğretmiş olmalıdır. O kadar ki, Hz. Ömer (r.a) Huzeyfe'ye (r.a), kendisinin münafık olup olmadığını sorabiliyor.

Ebu Süleyman ed-Daranî (r.a) buyurur ki; "Hükümdarların birinden bir söz duydum, ona itiraz etmek istedim, fakat öldürülmem için emir vermesinden korktum. Korktuğum ölüm değildi, fakat ruhum çıkarken baş-

[893] Zümer sûresi; 47
[894] Hucurât sûresi; 12

kalarına karşı içimden üstünlük duymaktan çekinerek, itiraz etmekten vazgeçtim."

Bu çeşit nifaklar imanın hakikati ile gerçekliği, sadakati, olgunluğu ve saflığı ile çelişir, aslı ile çelişmez.

Nifak iki çeşittir; Birincisi, sahibini dinden çıkararak kâfirler arasına katar ve ebedî cehennemliklere ekler. İkincisi, sahibinin bir süre cehenneme düşmesine veya uluların derecesinden eksikliğe uğramasına ve sıddıkların mertebesinden aşağıda kalmasına yol açar.

YETMİŞ SEKİZİNCİ BÖLÜM

GIYBET VE KOĞUCULUĞUN KÖTÜLÜĞÜ

Yüce Allah (c.c) Kur'ân'da gıybeti kınayarak, sahibini ölü eti yiyene benzetmiştir. Yüce Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَلاَ يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَاكُلَ لَحْمَ اَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ﴿اَلْحُجُرَاتُ ؛ ١٢﴾

"Birbirinizi gıybet etmeyin. Herhangi biriniz, kardeşinin ölü etini seve seve yer mi? Bundan elbette tiksinirsiniz!"[895]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَمَالُهُ وَعِرْضُهُ.

"Müslüman'ın her şeyi, kanı, malı ve şerefi Müslüman'a haramdır."

Gıybet ırza şamildir, Peygamberimiz ırzın dokunulmazlığını, mal ve kan dokunulmazlığı ile bir arada zikretmiştir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ تَحَاسَدُوا وَلاَ تَبَاغَضُوا وَلاَ تَنَاجَشُوا وَلاَ تَدَابَرُوا وَلاَ يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا وَكُونُوا عِبَادَ اللهِ اِخْوَانًا.

[895] Hucurât sûresi; 12

"Birbirinizi kıskanmayınız, birbirinize kin beslemeyiniz, yalandan müşteri çıkıp birbirinizin alacağı malın fiyatını yükseltmeyiniz, birbiriniz aleyhine dedikodu yapmayınız, Allah'ın kulları, kardeş olunuz."[896]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِيَّاكُمْ وَالْغِيبَةَ فَإِنَّ الْغِيبَةَ اَشَدُّ مِنَ الزِّنَا فَإِنَّ الرَّجُلَ قَدْ يَزْنِي وَيَتُوبُ فَيَتُوبُ اللّٰهُ سُبْحَانَهُ عَلَيْهِ وَإِنَّ صَاحِبَ الْغِيبَةِ لاَ يُغْفَرُ لَهُ حَتّٰى يَغْفِرَ لَهُ صَاحِبُهُ.

"Gıybetten sakınınız, çünkü o zinadan daha ağır bir günahtır. İnsan zina edebilir ve tevbe edince Allah da tevbesini kabul eder. Fakat gıybet edilen kimse, hakkını bağışlamadıkça, gıybetçi affedilmez."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَرَرْتُ لَيْلَةَ اُسْرِىَ بِي عَلٰى قَوْمٍ يَخْمُشُونَ وُجُوهَهُمْ بِأَظْفَارِهِمْ، فَقُلْتُ؛ يَا جِبْرِيلُ مَنْ هٰؤُلاَءِ. هٰؤُلاَءِ الَّذِينَ يَغْتَابُونَ النَّاسَ، وَيَقَعُونَ فِي اَعْرَاضِهِمْ.

"Miraç gecesi tırnakları ile çehrelerini tırmalayan bir gruba rastladım. Cebrail'e (a.s) "Bunlar kimdir?" diye sordum. Cebrail de (a.s) bana; "Bunlar gıybet yaparak başkalarının şerefini lekeleyenlerdir" dedi."[897]

Süleyman İbn-i Cabir (r.a) der ki; "Peygamberimize gelerek; Bana iyi bir şey öğret de faydalanayım, dedim. Bana şöyle buyurdu;

لاَ تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا. وَلَوْ اَنَّ تَصُبَّ مِنْ دَلْوِكَ فِي إِنَاءِ الْمُسْتَسْقِي، وَاَنْ تَلْقَى اَخَاكَ بِبِشْرٍ حَسَنٍ، وَإِنْ اَدْبَرَ فَلاَ تَغْتَبْهُ.

"Kendi kovandan su isteyen birinin kovasına su boşaltmak veya Müslüman kardeşini güler yüzle karşılamak ve arkasından dedikodu yapmamak (gibi sana basit görünen hareketler) **bile olsa hiçbir iyiliği küçümseme."**[898]

---

[896] Müttefekun Aleyh, Buharî, 5718; Müslim, 2563

[897] Ebu Davud, 4878; Ahmed b. Hanbel, 13364; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 5213

[898] Ahmed b. Hanbel, 5/63; İbn Mübârek, Zühd 1017; İbn Hibban, Sahih 521, Mevârid 866

Bera' (r.a) der ki; "Bir gün Peygamberimiz (s.a.v) evdeki kadınların da duyabildiği yüksek bir sesle bize hitap ederek buyurdu ki;

يَا مَعْشَرَ مَنْ اٰمَنَ بِلِسَانِهِ، وَلَمْ يُؤْمِنْ بِقَلْبِهِ لاَ تَغْتَابُوا الْمُسْلِمِينَ، وَلاَ تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ، فَإِنَّهُ مَنْ تَتَبَّعَ عَوْرَةَ اَخِيهِ، تَتَبَّعَ اللّٰهُ عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ فِي جَوْفِ بَيْتِهِ.

"Ey dili ile iman ettiği hâlde kalbi ile iman etmeyenler! Müslümanları gıybet etmeyin, onların ayıplarını araştırmayın. Çünkü kim kardeşinin ayıbını araştırırsa Allah da onun ayıbını araştırır. Allah kimin ayıbın araştırırsa onu evi içinde rezil eder."[899]

Söylendiğine göre, Yüce Allah Hz. Musa'ya (a.s) şöyle vahyetti; "Dedikodudan tevbe ederek ölen kimse, en arkadan cennete girer. Dedikoducu olarak ölen kimseyse, önce cehenneme girer."

Sahabîlerden Enes (r.a) buyurdu ki; "Resulullah herkese bir gün oruç tutmalarını ve kendisi izin vermedikçe oruçlarını bozmamalarını emretti, herkes bunun üzerine oruca niyetlendi. Akşam olunca herkes bir bir Peygamberimize gelerek; "Ya Resulullah, günü oruçlu geçirdim, izin verirsen iftar edeyim" diyerek izin istemeye başladı, Peygamberimiz (s.a.v) de gelene orucunu açma izni veriyordu.

Bir kişi, bir kişi daha derken adamın biri gelerek; **"Ya Resulullah! Ailemden iki kız, günü oruçlu geçirdiler, karşına çıkmaya utanıyorlar, izin verirsen iftar etsinler"** dedi.

Peygamberimiz adamın tarafına bile bakmadı, adam aynı sözleri yeniden söyledi, Peygamberimiz (s.a.v) onunla yine ilgilenmedi. Adam bir daha aynı sözleri söyleyince Peygamberimiz (s.a.v) adama;

إِنَّهُمَا لَمْ تَصُومَا، وَكَيْفَ يَصُومُ مَنْ ظَلَّ نَهَارَهُ يَأْكُلُ لُحُومَ النَّاسِ، اِذْهَبْ فَمُرْهُمَا اِنْ كَانَتَا صَائِمَتَيْنِ اَنْ تَسْتَقِيئَا.

"Onlar oruç tutmadılar. Bütün gün başkalarının etini yiyen bir kimse nasıl oruç tutmuş olabilir, git onlara eğer oruç tutmuşlarsa kusmalarını söyle" dedi.

Adam kızların yanına döndü, durumu onlara anlattı, kustular, her ikisinden de birer parça kan pıhtısı geldi.

---

[899] Ebu Ya'lâ, Müsned 1675; Beyhakî, Şuabü'l-İman 1196; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 7984

Adam tekrar Peygamberimize vararak durumu bildirdi. Peygamberimiz (s.a.v) de;

وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لَوْ بَقِيَتَا فِى بُطُونِهِمَا لَأَكَلَتْهُمَا النَّارَ.

"Nefsimi kudret elinde tutan Allah'ın adına yemin ederek söylüyorum ki, eğer pıhtılar karınlarında kalsaydı, onları ateş yakacaktı" diye buyurdu.[900]

Diğer bir rivâyete göre de, Peygamberimiz adamın tarafına bakmayınca adam bir müddet sonra yine Peygamberimizin huzuruna gelerek "Ya Resulullah, kızlar açlıktan öldüler (veya ölmek üzereler)" dedi. Peygamberimiz; "Onları buraya getir" buyurdu.

Kızlar Peygamberimize gelince Peygamberimiz (s.a.v) bir bardak getirtti ve birine "Kus" dedi, kusunca, ağızlarından bardak dolusu kan ve irin geldi. Sonra öbürünü kusturdu, onun ağzından da aynı şeyler geldi. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v); "Bu ikisi Allah'ın helâl kıldığı şeylere karşı oruç tuttular, fakat Allah'ın haram kıldıkları ile oruçlarını bozdular, karşılıklı oturup başkalarının etini yemeye koyuldular" buyurdu.

Yine Enes (r.a) buyurur ki; "Peygamberimiz (s.a.v) bir gün bize hitap ederek faiz bahsini ele aldı, önemini belirterek şöyle buyurdu;

إِنَّ الدِّرْهَمَ يُصِيبُهُ الرَّجُلُ مِنَ الرِّبَا اَعْظَمُ عِنْدَ اللّٰهِ فِى الْخَطِيئَةِ مِنْ سِتٍّ وَثَلاَثِينَ زَنْيَةً يَزْنِيهَا الرَّجُلُ، وَاَرْبَى الرِّبَا عِرْضُ الرَّجُلِ الْمُسْلِمِ.

"Faizden elde edilen bir dirhem, insanın otuz altı kere zina yapmasından Allah katında daha ağır bir günahtır. Faizlerin en koyusu ise Müslüman'ın hukukuna tecavüzdür."

Koğuculuk da adî bir huydur. Nitekim Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

هَمَّازٍ مَشَّآءٍ بِنَمِيمٍ ۞ مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ اَثِيمٍ ۞ عُتُلٍّ بَعْدَ ذٰلِكَ زَنِيمٍ ۞ اَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ ﴿القَلَم ؛ ١٤-١١﴾

"Gammazlık yapıp işi-gücü öteye beriye söz taşımak olan, iyiliğe şiddetle engel olan, azgın, günaha dalmış, kötülüğe düşkün, kaba ve bunlardan başka soysuz olan yardakçıya iltifat etme."[901]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

[900] Münzirî, Tergib ve't-Terhib 4292
[901] Kalem sûresi; 11-14

وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ ﴿ اَلْهُمَزَة ؛ ١ ﴾

"Bütün gammazların ve başkalarına hakaret edenlerin vay hâline!"[902]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَامْرَاَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿ تَبَّتْ ؛ ٤ ﴾

"Karısı da odun hamalı olarak."[903]

Söylendiğine göre, Ebu Leheb'in karısı söz taşıyan bir koğucu olduğu için Yüce Allah onu; "odun hamalı" olarak zikrediyor.

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلاً لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَاَتَ نُوحٍ وَامْرَاَتَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلاَ النَّارَ مَعَ الدَّاخِلِينَ ﴿ اَلتَّحْرِيمُ ؛ ١٠ ﴾

"Allah küfredenlere Nuh'un (a.s) karısı ile Lût'un (a.s) karısını örnek olarak gösterdi. Onlar iki iyi kulumuzun nikâhı altında idiler. Fakat onlara hıyanet ettiler de kocaları onları Allah'ın gazabından en ufak bir şekilde kurtaramadılar. O ikisine; "Cehenneme girenler ile birlikte siz de girin" denilecek."[904]

Söylendiğine göre Lût'un (a.s) karısı Lût'un (a.s) misafirlerinin geldiğini gizlice kâfirlere bildirir. Nuh'un (a.s) karısı da kocasının deli olduğunu ileri sürerdi.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ نَمَّامٌ.

"Koğucu, cennete giremez."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَحَبُّكُمْ اِلَى اللّٰهِ اَحَاسِنُكُمْ اَخْلاَقًا الْمُوَطَّؤُنَ اَكْنَافًا اَلَّذِينَ يَأْلَفُونَ وَيُؤْلَفُونَ وَاِنَّ اَبْغَضَكُمْ اِلَى اللّٰهِ الْمَشَّاءُونَ بِالنَّمِيمَةِ الْمُفَرِّقُونَ بَيْنَ

---

[902] Hümeze sûresi; 1
[903] Tebbet sûresi; 4
[904] Tahrim sûresi; 10

الْاِخْوَانِ الْمُلْتَمِسُونَ لِلْبُرَاءِ الْعَثَرَاتِ.

"Allah katında en sevimlileriniz, huyu en güzel olanlarınız, ailesine karşı görevlerini yapanlarınız, uzlaştıranlar ve uzlaşmaya yanaşanlarınızdır.

Allah katında en sevimsizleriniz de, ondan ona söz taşıyanlarınız, bozgunculuk çıkaranlarınız ve temiz insanlara leke sürmeye uğraşanlarınızdır."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ اَشَاعَ عَلَى مُسْلِمٍ كَلِمَةً لِيَشِينَهُ بِهَا بِغَيْرِ حَقٍّ شَانَهُ اللّٰهُ بِهَا فِى النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

"Kim küçük düşürmek kastı ile bir Müslüman hakkında aslı olmayan bir ayıp yaparsa, Allah onu o yüzden cehenneme atarak mahveder."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَيُّمَا رَجُلٍ اَشَاعَ عَلٰى رَجُلٍ كَلِمَةً وَهُوَ مِنْهَا بَرِيءٌ، لِيَشِينَهُ بِهَا فِى الدُّنْيَا كَانَ حَقًّا عَلَى اللّٰهِ اَنْ يَشِينَهُ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِى النَّارِ.

"Herhangi bir kimse dünyada küçük düşürmek kastı ile birisi hakkında asılsız bir söz yayarsa, Allah'ın o söz yüzünden o kimseyi kıyamet günü ateşe atarak perişan etmesi kesinlik kazanır."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ شَهِدَ عَلٰى مُسْلِمٍ بِشَهَادَةٍ لَيْسَ لَهَا بِاَهْلٍ فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ.

"Kim bir mümin aleyhinde asılsız yere şahitlik ederse kendine cehennemden yer beğensin."

Bildirildiğine göre kabir azabının üçte biri koğuculuk yüzündendir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ اللّٰهَ لَمَّا خَلَقَ الْجَنَّةَ. قَالَ لَهَا؛ تَكَلَّمِى. فَقَالَتْ؛ سَعِدَ مَنْ دَخَلَنِى. فَقَالَ الْجَبَّارُ جَلَّ جَلاَلُهُ؛ وَعِزَّتِى وَجَلاَلِى لاَ يَسْكُنُ فِيكِ ثَمَانِيَةُ نَفَرٍ مِنَ النَّاسِ؛ لاَ يَسْكُنُكِ مُدْمِنُ خَمْرٍ، وَلاَ مُصِرٌّ عَلَى

الزِّنَا، وَلاَ قَتَّاتٌ ﴿وَهُوَ النَّمَّامُ﴾ وَلاَ دَيُّوثٌ، وَلاَ شُرْطِيٌّ، وَلاَ مُخَنَّثٌ، وَلاَ قَاطِعُ رَحِمٍ، وَلاَ الَّذِى يَقُولُ؛ عَلَيَّ عَهْدُ اللهِ اِنْ لَمْ اَفْعَلْ كَذَا وَكَذَا، ثُمَّ لَمْ يَفِ بِهِ.

"Yüce Allah cenneti yaratınca ona; "Konuş" diye buyurdu. Cennet de "Bana giren mutludur" dedi. Bunun üzerine Yüce Allah şöyle buyurdu; "İzzet ve celâlim hakkı için şu sekiz çeşit kimse, sende barınamayacaktır."

1- Devamlı içki içenler.
2- Zina etmekte ısrar edenler.
3- Koğucular.
4- Karısını başkasına peşkeş çekenler.
5- Zorba zaptiyeler.
6- Kadınsı erkekler.
7- Sıla-ı rahmi terk edenler.
8- Allah adına söz verip yerine getirmeyenler.

Kâ'b el-Ahbar'ın anlattığına göre, bir ara İsrail oğulları büyük bir kuraklığa maruz kalırlar, Hz. Musa (a.s) bir kaç defa yağmur için dua eder, fakat bir türlü yağmur yağmaz. Nihayet Yüce Allah, Musa'ya şöyle vahyeder; **"Aranızda hâlâ huyunda ısrar eden bir koğucu varken ne senin ve ne de yanındakilerinin duasını kabul etmem."**

Bunun üzerine Hz. Musa; "Kimdir o, onu bana tarif et de, aramızdan çıkarayım" diye yalvarır. Ulu Allah (c.c) ona şöyle cevap verir; **"Ya Musa size koğuculuğu yasaklarken ben mi koğucu olayım?"** Bunun üzerine hep birlikte tevbe ettiler de yağmura kavuştular.

Söylendiğine göre adamın biri yedi meseleyi öğrenmek için yedi yüz fersah uzakta bulunan bir hekimi görmeye gider, hekimin yanına varınca ona der ki; **"Allah'ın sana bağışlamış olduğu ilimden faydalanmak üzere sana geldim, bana söyle;**

1- Gök ve gökten daha ağır olan nedir?
2- Yer ve yerden daha geniş olan nedir?
3- Taş ve taştan daha katı olan nedir?
4- Ateş ve ateşten daha hararetli olan nedir?
5- Zemheri ve zemheriden daha soğuk olan nedir?
6- Denizden daha zengin olan nedir?
7- Yetim ve yetimden daha zavallı olan kimdir?"

Hekim onun sorularını şöyle cevaplandırdı;

1- Suçsuz insana yapılan iftira gökten daha ağırdır.

2- Hak, yerden daha geniştir.

3- Kanaatkâr kalp, denizden daha zengindir.

4- İhtiras ve kıskançlık ateşten daha hararetlidir.

5- Akraba tarafından karşılanmayan ihtiyaç zemheriden daha soğuktur.

6- Kâfirin kalbi taştan daha katıdır.

7- Durumu meydana çıkınca koğucu yetimden daha zavallıdır.

Şairin şu sözü ne güzeldir;

İnsanlar arasında koğuculuk edenin,
Dostlarına karşı akreplerinden
Ve yılanlarından emin olunamaz.
Gece seli gibi, kimse bilmez onu.
Nereden geldi, nereye gidiyor?
Vay onun verdiği söze, nasıl bozar onu?
Vay onun dostluğuna, nasıl yok sayar onu?
Diğer biri de der ki;
Lehinde çalıştığı gibi aleyhinde de çalışır
hiçbir zaman,
İkiyüzlü düzenbazın tuzaklarından emin olma.

YETMİŞ DOKUZUNCU BÖLÜM

ŞEYTANIN DÜŞMANLIĞI

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

فِى الْقَلْبِ لَمَّتَانِ لَمَّةٌ مِنَ الْمَلَكِ اِيعَادٌ بِالْخَيْرِ وَتَصْدِيقٌ بِالْحَقِّ فَمَنْ وَجَدَ ذَالِكَ فَلْيَعْلَمْ اَنَّهُ مِنَ اللهِ سُبْحَانَهُ وَلْيَحْمَدِ اللهَ وَلَمَّةٌ مِنَ الْعَدُوِّ اِيعَادٌ بِالشَّرِّ وَتَكْذِيبٌ بِالْحَقِّ وَنَهْىٌ عَنِ الْخَيْرِ فَمَنْ وَجَدَ ذٰلِكَ فَلْيَسْتَعِذْ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.

"Kalbin iki türlü meyli vardır Biri melektendir, hayra yönelme ve hakkı tasdik etmeyi telkin eder. İçinde bu temayülü bulunan kimse, bunu Allah'tan bilerek şükretsin. Diğeri de düşmandandır, kötülüğe yönelme, hakkı yalanlama ve iyilikten alıkoymayı telkin eder. İçinde bu temayülü bulan kimse de lânetlik şeytandan Allah'a sığınsın."[905]

Arkasından Peygamberimiz (s.a.v) şu âyeti okudu;

اَلشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَآءِ وَاللّٰهُ يَعِدُكُمْ مَغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلاً وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

"Şeytan sizi fakirlikle korkutur, kötü şeyleri emreder. Allah da bağış ve fazilet vaad eder. Hiç şüphesiz Allah ihsanı geniş olan ve her şeyi bilendir."[906]

Hasan el-Basrî (r.a) buyurur ki; "Bunlar kalpte dolaşan iki endişedir, endişelerin biri Allah'tan, öbürü de düşmandandır. Allah endişelerini incelemeye tâbi tutarak Yüce Allah'tan geleni yürütüp düşmandan (şeytandan) gelene karşı koyana rahmet etsin (Onu başarılı kılsın.)"

Cabir İbn-i Ubeyde (r.a) der ki; "Alâ İbn-i Ziyad'a, kalbimi rahatsız eden kışkırtmalardan şikâyet ettim. Bana dedi ki, bu mesele hırsızların bir

---

[905] Tirmizî, 2988; Nesâî, Kübrâ 11051; İbn Hibban 997
[906] Bakara sûresi; 268

eve girmesine benzer, eğer evde bir şey varsa orayla ilgilenirler, yoksa bırakıp giderler." Buna göre demek ki, azgın nefsi arzulardan kurtulan kalbe şeytan girmez.

Nitekim Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلاَّ مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاوِينَ ﴾ اَلْحِجْر ؛ ٤٢ ﴿

"Ey şeytan, benim kullarımın üzerinde senin hiçbir nüfuzun olamaz."[907]

O hâlde nefsinin azgın arzularına uyan herkes, Allah'ın kulu değil, arzularının kölesidir. Bu yüzden Allah onu şeytanın boyunduruğuna mahkûm eder.

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

اَفَرَاَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهُ هَوٰيهُ وَاَضَلَّهُ اللهُ عَلٰى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلٰى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلٰى بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللهِ اَفَلاَ تَذَكَّرُونَ ﴾ اَلْجَاثِيَة ؛ ٢٣ ﴿

"Nefsinin azgın arzusunu ilâh edinen, Allah'ın, onun kendi bilgisine dayandığından dolayı onu yoldan çıkararak kulağını, kalbini mühürlediği ve gözüne perde çektiği kimseyi görmüyor musun? Onu Allah'tan başka kim hidayete erdirebilir, neden mesaj almıyorsunuz?"[908]

Bu âyetten de anlaşılıyor ki, nefsin aşırı arzularını ilâh ve mabut edinmiş olan kimse Allah'ın kulu değil, arzularının kölesidir.

Bu yüzden Amr İbn el-Âs (r.a) Peygamberimize; "Ya Resulullah, şeytan, namazım ve Kur'ân okuyuşumla benim arama giriyor" diye şikâyet edince Peygamberimiz (s.a.v) de ona; **"Bu şeytandır, adına (Hıtrıb) denir, onu duyunca şerrinden Allah'a sığın ve sol yanına üç defa tükür."[909]**

Amr İbn-ül As der ki; "Ben de öyle yaptım da Allah onu benden uzaklaştırdı"

Bir hadise göre; **"Abdeste mahsus bir şeytan vardır, adı "velhan"dır, ondan Allah'a sığınınız."[910]**

---

[907] Hicr sûresi; 42
[908] Câsiye sûresi; 23
[909] Müslim, 2203
[910] Tirmizî, 57; İbn Mace, 431; İbn Cevzî, İleli'l-Mütenâhiye 267

Kalbe giren şeytan kışkırtmasını; kışkırtma konusu olandan başka bir şeyi zikretmek uzaklaştırabilir. Çünkü kalbe yeni bir şey doğduğu zaman, daha önce kalpte bulunan endişe yok olur.

Lâkin Allah ve O'nunla ilgili şeylerin dışında her şey şeytana yataklık edebilir. Bundan insanı kurtaracak olan şey sırf Allah'ı zikretmek ve şeytan için burada meydan bulunmadığını bilmektir. Her şey ancak zıddı ile tedavi edilebilir. Şeytan kışkırtmalarının zıddı da Allah'a sığınarak O'nun adını anmak, güç ve kuvvetten biri olduğunu itiraf etmektir. İşte;

اَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وَلاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ اِلاَّ بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

"Eûzu billahi min'eşşeytanirracîm velâ havle velâ kuvvete illâ billâhil aliyyi'l-azim" cümlelerinin mânâsı budur. Bunu yalnız Allah'ın zikri etkisi altına giren takva sahipleri başarabilir. Şeytan ancak sıkıntı ve şaşkınlık anlarında, bu kimselerin çevresinde hırsızlık yolu ile dolaşır. Nitekim Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

اِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوا اِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَاِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ ﴿الْاَعْرَافُ ؛ ٢٠١﴾

"Takva sahipleri şeytan tarafından bir kışkırtmaya uğradıkları zaman Allah'ı hatırlarlar, bir de bakarsın ki, her şeyi görüvermişlerdir."[911]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۞ مَلِكِ النَّاسِ ۞ اِلٰهِ النَّاسِ ۞ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿اَلنَّاسُ ؛ ٤-١﴾

"De ki, insanların Rabbi'ne, insanların hükümdarına, insanların ilâhına kışkırtıcı ve çekingen şeytanın şerrinden sığınırım."

Âyetleri açıklarken Mücahid der ki; **"Şeytan kalp üzerine uzanmıştır. Allah'ın adı zikredilince büzülür, toparlanır, Allah'tan gafil olunduğu zaman da yayılır Işığın karanlığı, gecenin gündüzü kovması gibi Allah'ı zikretmek şeytan kışkırtmasını kovar."**[912] Bu ikisinin zıt oluşu yüzünden Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

---

[911] A'râf sûresi; 201
[912] Nâs sûresi; 1-4

﴿ اِسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَاَنْسٰيهُمْ ذِكْرَ اللّٰهِ ﴾ اَلْمُجَادَلَة ؛ ١٩

"Şeytan onları nüfuzu altına alarak Allah'ı hatırlamayı onlara unutturmuştur."[913]

Enes İbn-i Malik (r.a)'in rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Şeytan hortumunu insanoğlunun kalbi üzerine koymuştur. Eğer insanoğlu, Allah'ın adını zikrederse büzülüp geri çekilir. Eğer Allah'ı zikretmeyi aklından çıkarırsa kalbini kavrar."[914]

İbn-i Vezzah söylediği bir hadiste der ki; **"İnsan kırk yaşına geldiği hâlde tevbe etmemişse şeytan eli ile onun yüzünü okşar"** ve **"Babam hakkı için, kurtuluşa eremeyenin yüzü"** der.

Arzular insanın et ve kanına karışmış olduğu gibi şeytanın nüfuzu da onun kanına, etine sızar ve kalbini çepeçevre kuşatır. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِى مِنِ ابْنِ اٰدَمَ مَجْرَى الدَّمِ, فَضَيِّقُوا مَجَارِيَهُ بِالْجُوعِ

"Şeytan insanoğlunun kan yollarında dolaşır. O hâlde açlıkla onun yollarını darlaştırınız."[915]

Çünkü açlık aşırı arzuları kırar, şeytanın sızma yolları ise aşırı arzulardır. Nefsin aşırı arzuları ise, kalbi her taraftan kuşatmışlardır. Ulu Allah (c.c) şeytandan haber vererek şöyle buyurur;

قَالَ فَبِمَآ اَغْوَيْتَنِى لَاَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ۞ ثُمَّ لَاٰتِيَنَّهُمْ مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ اَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَآئِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ اَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ ﴾ اَلْاَعْرَاف ؛ ١٧-١٦ ﴿

"İblis dedi ki; **"Madem sen beni azgınlığa mahkûm ettin, ben de buna karşılık, yemin olsun ki, onları saptırmak için senin doğru yolunda pusu kuracağım. Sonra onlara önlerinden, arkalarından, sağ taraflarından, sol taraflarından sokulacağım da onların çoğunluğunu şükreder halde bulmayacaksın."**[916]

---

[913] Mücâdele sûresi; 19
[914] Ebu Ya'lâ, Müsned 4301; Beyhakî, Şuabü'l-İman 540; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 7/146
[915] Müttefekun Aleyh, Buharî, Sahih 1933; Müslim, 2174; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 671
[916] A'raf sûresi; 16-17

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ الشَّيْطَانَ قَعَدَ لاِبْنِ اٰدَمَ بِطُرُقٍ، فَقَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْإِسْلاَمِ. فَقَالَ؛ اَتُسْلِمُ وَتَتْرُكُ دِينَكَ وَدِينَ اٰبَائِكَ؟ فَعَصَاهُ وَاَسْلَمَ. ثُمَّ قَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْهِجْرَةِ. فَقَالَ؛ اَتُهَاجِرُ؟ اَتَدَعُ اَرْضَكَ وَسَمَآءَكَ؟ فَعَصَاهُ وَهَاجَرَ. ثُمَّ قَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْجِهَادِ. فَقَالَ؛ وَهُوَ تَلَفُ النَّفْسِ وَالْمَالِ، فَتُقَاتِلُ فَتُقْتَلُ وَتُنْكَحُ نِسَاؤُكَ، وَيُقْسَمُ مَالُكَ؟ فَعَصَاهُ وَجَاهَدَ.

"Şeytan Âdemoğlunun yolu üzerine birkaç defa dikildi. Bir defasında ona karşı İslâm yolu üzerine dikildi ve "Kendi dinini, atalarının dinini bırakıp Müslüman mı olacaksın" dedi. Âdemoğlu onun sözüne bakmadı, Müslüman oldu.

Bir keresinde de hicret yolu üzerine dikilerek ona; "Kendi yerinden ve göğünden ayrılarak göç mü edeceksin?" dedi. Âdemoğlu onun sözüne bakmayarak göç etti. Arkasından cihâd yolu üzerine dikilerek "Nasıl cihada çıkarsın? O canını ve malını yok etmek demektir, çarpılırsın, öldürülürsün ve kadınların başka kocaya varır ve malın bölüşülür" dedi. Âdemoğlu yine onun dediklerine uymayarak cihâd etti."

Peygamberimiz (s.a.v) buyurdu ki;

فَمَنْ فَعَلَ ذٰلِكَ فَمَاتَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللّٰهِ اَنْ يَدْخُلَهُ الْجَنَّةَ.

"Kim bu amelleri işlerse Allah'ın onu Cennete koyması kesindir."[917]

[917] İbn Hibban, Sahih 4593, Mevârid 1601; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 1652

SEKSENİNCİ BÖLÜM

MUHABBET VE NEFS MUHASEBESİ

Süfyan es-Sevri (r.a) dedi ki; "Muhabbet, Allah'ın Resulüne uymaktır. Başka bir görüşe göre devamlı zikirdir. Bir başkasına göre, sevgiliyi diğer her şeye tercih etmektir. Başka bir tarife göre dünyada kalmaktan hoşlanmamaktır."

Bu tariflerin hepsi muhabbetin ürünlerine işarettir. Hiçbiri onun özünü ele almamıştır. Ariflerden birine göre muhabbet, sevilenden bir mânâdır. Kalpleri sevgiliyi idrakten alıkoyar; diller de onu ifade edemez.

Cüneyd el-Bağdadî (r.a) buyurur; "Başka şeylerle alâkası olana Allah muhabbeti haram kılar, karşılığa dayanan her sevgi de karşılığı ortadan kalkınca son bulur."

Zünnûn-i Mısrî (r.a) buyuruyor ki; **"Allah'ı sever görünenlere de ki; Allah'tan başkasına alçalmaktan sakının."**

Şiblî'ye (r.a) "Bize ârifi ve muhabbet sahibini tanıt" dediler, o da dedi ki; "Ârif, konuşursa helâk olan, muhabbet sahibi de susarsa helâk olan kimsedir."

İmam-ı Şiblî (r.a) şöyle buyurur;
Ey Kerîm ve ulu,
Muhabbetin kalpte yer tutmuş.
Ey göz kapaklarından uykuyu kaldıran
Sen benim başıma gelenleri en iyi bilensin.

Başka bir şair der ki;
"Sevgilimi andım" diyene şaşarım,
Onu unuttuğum var mı ki, unuttuğumu hatırlayayım,
Seni anarken ölür, sonra yine dirilirim.
Eğer hüsnü zannım olmasaydı, dirilmezdim
Ümitle dirilir, hasretle ölürüm.
Senin için kaç defa ölür ve kaç defa dirilirim.
Kadeh kadeh muhabbeti içtim.
Ne şarap bitti ve ne de ben içmeye kandım.

Keşke onun hayali gözümün önüne dikilseydi,
Çünkü gözümün önünden kaybolsa kör olurum.

Rabia el-Adeviye (r.a) bir gün; **"Bizi kim sevgilimize götürecek?"** dedi. Bir kadın hizmetçisi; **"Sevdiğimiz bizimle birliktedir ama onunla aramızı açan dünyadır"** dedi.

İbn-i Celâ (r.a) der ki; "Allah Hz. İsa (a.s)'ya şöyle vahyetti;

"Bir kalbi gözden geçirip içinde dünya ve âhiret sevgisi bulmadığım zaman onu kendi sevgimle doldururum ve onu himayem altına alırım."

Söylendiğine göre bir gün Zünnûn, muhabbet hakkında konuşurken önüne bir kuş konar ve devamlı bir şekilde yeri gagası ile gagalar. Nihayet kan kaybederek ölür.

İbrahim İbn-i Edhem (r.a) buyurdu ki; "Allah'ım! Bilirsin ki bana bağışladığın muhabbet, zikrine karşı bende uyandırdığın ünsiyet ve ululuğun hakkında düşünmek üzere bana tanıdığın fırsata karşılık, yanımda Cennet'in sivrisinek kanadı kadar ağırlığı yoktur."

Sırrî (r.a) buyuruyor ki; **"Allah'ı seven yaşar, dünyaya yönelen şaşar, aptal boşu boşuna akşamlar ve sabahlar, aklı başında olan kimse de kusurlarını araştırır."**

Nefis muhasebesine gelince, Ulu Allah (c.c) onu şu âyetiyle emretmektedir;

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللّٰهَ
اِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿ الحشر : ١٨ ﴾

"Ey müminler! Allah'tan korkun. Herkes yarın için ne ayırdığına baksın. Allah'tan korkun, çünkü O, yaptıklarınızdan haberdardır."[918]

Bu âyet geride bırakılan amelleri gözden geçirmenin gerekliliğini gösterir. Bu yüzden Hz. Ömer (r.a) der ki; **"Hesaba çekilmeden önce kendi kendinizi hesaba çekiniz. Amelleriniz tartılmadan siz onları tartınız."**

Bir gün adamın biri Peygamberimize gelerek; "Ya Resulullah, bana bir nasihat et!" der. Peygamberimiz (s.a.v) de ona; **"Sen gerçekten nasihat istiyor musun?"** diye sorar, Adam; "Tabiî!" der. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

---

[918] Haşr sûresi; 18

إِذَا هَمَمْتَ بِأَمْرٍ فَتَدَبَّرْ عَاقِبَتَهُ، فَإِنْ كَانَ رُشْدًا فَأَمْضِهِ، وَإِنْ كَانَ غَيًّا فَانْتَهِ عَنْهُ.

"Bir iş murad ettiğin zaman akıbetini iyi düşün, doğru ise ona giriş, eğer eğri ise ondan vazgeç."

Hadiste bildirildiğine göre, aklı başında bir kimsenin dört saati olması icap eder. Bunların birinde kendini hesaba çekmelidir.

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَتُوبُوا إِلَى اللهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿ النُّور ؛ ٣١ ﴾

"Hepiniz Allah'a tevbe ediniz, ey müminler, ta ki kurtuluşa eresiniz." (Kurtuluşa erme ümidi oluncaya kadar, Allah'a tevbe ediniz.)[919]

Tevbe, bir işi bitirdikten sonra ona pişmanlık duygusu içinde bakmaktır. Peygamberimiz (s.a.v); **"Ben günde Allah'a yüz defa tevbe ediyorum"** demiştir.[920]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ ﴿ الْأَعْرَاف ؛ ٢٠١ ﴾

"Takva sahiplerine şeytandan bir kışkırtma geldiği zaman üzerinde düşünürler ve bir de bakarsın ki, her şeyi görüvermişlerdir."[921]

Anlatıldığına göre, Hz. Ömer (r.a) her akşam ayaklarına kamçı ile vurarak kendi kendine; "Bugün ne yaptın?" derdi.

Meymun İbn-i Mehran (r.a) der ki; "Hiç kimse iş ortağı ile hesaplaşırken gösterdiği titizlikten daha büyüğü ile kendi kendini hesaba çekmedikçe takva sahiplerinden olamaz. Ortaklar daima her işten sonra hesaplaşırlar."

Hz. Âişe'nin (r.anha) rivâyet ettiğine göre, Hz. Ebu Bekir (r.a) ölmek üzere iken ona; "Ömer'den daha çok sevdiğim bir insan yok" dedi, Arkasından Hz. Âişe'ye; "Nasıl dedim?" diye sordu. Hz. Âişe duyduklarını kendisine tekrar edince Hz. Ebu Bekir (r.a); "Nazarımda Ömer (r.a)'den daha değerli biri yoktur" dedi.

---

[919] Nûr sûresi; 31
[920] Müslim, Sahih 4702; İbn Hibban, Sahih 962, Mevârid 2458
[921] A'râf sûresi; 201

Bak ki; sözünü bitirir bitirmez nasıl söyleyeceklerini araştırıp sözünü düzeltmiştir.

Ebu Talha (r.a)'yı namaz kılarken oyalayan bir kuş olayı üzerinde sonradan düşünerek evinin bahçesini pişmanlık alâmeti olarak hazineye bağışlaması bu konuda hatıra gelen büyük bir titizlik numunesidir.

Anlatıldığına göre İbn-i Selâm'ı (r.a) bir gün odun yüklü olarak görenler; "Ya Ebu Yusuf, ailen içinde ve kölelerinden bu işi yapabilecek olanlar var" deyince İbn-i Selâm onlara; "Acaba bunu yapmama engel olacak mı diye nefsimi denemek istedim" diye cevap verdi.

Hasan el-Basrî (r.a) buyurdu; "Mümin nefsine hâkim olup onu Allah adına hesaba çeken kimsedir. Dünyada nefsini hesaba çekenlerin hesaplaşması kolay geçer. Nefis muhasebesi yapmadan hayat geçirenlerin, kıyamet günü hesaplaşması çetin olur.

Arkasından sözlerine devam eden Hasan el-Basrî nefis muhasebesini şöyle açıklıyor; "Mümin ansızın, nefsinin hoşuna giden bir davranışla karşı karşıya gelince içinden; "Vallahi sen benim hoşuma gidiyorsun, sana ihtiyacım da var, fakat seninle aramda engel var" derse; işte bu, amelden önce hesap görmektir. Sonra sözüne şöyle devam etmiştir; "Bazen bir şeyde ifrata varır da içinden; "Bu davranışı niye işledim? Yemin ederim ki, buna karşı geçerli bir mazeretim yok, Allah'ın izni ile bu davranışı bir daha yapmamaya yemin ediyorum" diyerek yanlış hareketi karşısında pişmanlık belirtir.

Enes İbn-i Malik buyurur ki; "Bir gün Hz. Ömer (r.a) evden çıktı, ben de peşinden çıktım, bir bahçeye girdi, aramızda bir duvar vardı, duvarın arkasından şöyle dediğini duydum; "Hattab oğlu Ömer, müminlerin emiri, oh oh, Allah'a yemin ederim ki, ya Allah'tan korkarsın yahut da azaba çarpılırsın."

وَلَآ أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ﴿القيمة ؛ ٢﴾

"Kendini kınayan nefse yemin ederim"[921] meâlindeki âyet hakkında Hasan el-Basrî (r.a) buyurur ki; "Mümin, 'şu sözü neye söyledim, şu yiyeceği niye yedim, şu içeceği niye içeyim' diye kendini devamlı olarak kınamaktan geri durmaz. Günahkâr ise kendini kınamadan ömrünü geçirir."

Malik İbn-i Dinar (r.a) buyurur ki; "Sen şu kusurun sahibi değil misin?", "Bu kusurun sahibi değil misin?" diye nefsini kötüleyen ve arkasından boynuna yular takıp Allah'ın Kitabı'na bağlayan ve böylece Allah'ın

---

[921] Kıyame sûresi; 2

Kitabı'nı nefsine güdücü yapan kimseye Allah rahmet etsin! İşte nefsi denetim altında tutmak böyle olur.

Meymun İbn-i Mehran (r.a) buyurdu ki; "Takva sahibi, kendini zalim bir hükümdardan ve pinti bir ortaktan daha titiz bir şekilde hesaba çeker."

İbrahim et-Teymî (r.a) der ki; "Nefsim bir kere cennette imiş gibi gösterildi. Meyvelerinden yiyor, nehirlerinden içiyor ve genç kızları ile kucaklaşıyordum."

Diğer bir keresinde de; "Cehennemde imişim gibi gösterildi. Zakkum'dan yiyor, irininden içiyor, zincir ve bukağılarını taşıyordum."

Ona dedim ki, "Ey nefsim, ne istersin?" "Tekrar dünyaya dönüp iyi amel işlemek istiyorum" dedi. Ona dedim ki; "O hâlde şimdi emniyettesin. Fırsat elindeyken iyi amel işle."

Malik İbn-i Dinar (r.a) buyurdu ki; "Haccâc'ın bir hutbede şöyle dediğini duydum; "Hesabı başkasının eline düşmeden kendisini hesaba çekene Allah rahmet etsin. Amellerinin dizginini eline alarak ne için işlediğine dikkat edene Allah rahmet etsin. Ölçüsüne ve tartısına dikkat eden kula Allah rahmet etsin." Bunları öyle devamlı söyledi ki sonunda beni ağlattı."

Ahnef İbn-i Kays'ın arkadaşlarından biri anlatır; "Onunla birlikte olduğum müddetçe gece namazlarınızın büyük çoğunluğunu dua teşkil ederdi. Bu arada kandilin yanına gelir, parmağını yanasıya ateşe tutar, sonra nefsine şöyle seslenirdi; "Hey Huneyf, falan gün, falan günahı, filân gün filân kusuru niye işledin?"

SEKSEN BİRİNCİ BÖLÜM

HAKKI BATILLA KARIŞTIRMA

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَأْتِى عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَخْلَقُ فِيهِ الْقُرْاٰنُ فِى قُلُوبِ الرِّجَالِ كَمَا تَخْلَقُ الثِّيَابُ عَلَى الْاَبْدَانِ اَمْرُهُمْ كُلُّهُ يَكُونُ طَمَعًا لاَ خَوْفَ مَعَهُ اِنْ اَحْسَنَ اَحَدُهُمْ قَالَ يُتَقَبَّلُ مِنِّى وَاِنْ اَسَاءَ قَالَ يُغْفَرُ لِى.

"Ümmetim öyle bir zaman görecek ki, vücutlarda elbiseler yıprandığı gibi kalplerde Kur'ân yıpranacaktır. Davranışları korkusuz bir tamahkârlık olacaktır. İyilik işleyen "Bu benden kabul olunur", kötülük işleyince de; "Affedilir" diyecektir."[922]

Peygamberimizin bildirdiğine göre, o günün insanları Kur'ân'ın azabı haber veren âyetleri hakkında bilgileri olmadığı için tamahkârlığı, Allah korkusunun yerine koyacaklardır.

Aynen böylesine bir hâl, Allah tarafından Hıristiyanlar hakkında bildirilmektedir. Ulu Allah (c.c) buyurur ki;

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هٰذَا الْاَدْنٰى وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا وَاِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِثْلُهُ يَأْخُذُوهُ اَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِمْ مِيثَاقُ الْكِتَابِ اَنْ لاَ يَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ اِلاَّ الْحَقَّ وَدَرَسُوا مَا فِيهِ وَالدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ اَفَلاَ تَعْقِلُونَ ﴿الْاَعْرَاف : ١٦٩﴾

"Onlardan sonra gelip Kitab'a vâris olanlar, bu alçak dünyanın geçici şeylerini tercih ederek; "Biz affediliriz" dediler. Eğer önlerine benzer bir geçici dünya nimeti çıkarsa onu da alırlar. Allah'a karşı haktan başkasını söyleyeceklerine dair kendilerinden Kitab'ın hükmü

[922] İbn Hacer el-Askalânî, 5/219

uyarınca, söz alınmadı mı ve kitaptan olanları incelemediler mi? Oysaki Allah'tan çekinenler için âhiret yurdu daha hayırlıdır, hiç anlamıyorlar mı?"[923]

Âyet demek istiyor ki, onlar yani âlimler kitaba vâris oldular, içinde ne var, biliyorlar. Buna rağmen bu alçak dünyanın geçici nimetlerini tercih ediyorlar, helâl olsun, haram olsun dünyada aşırı arzularına uyuyorlar.

Yine Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

﴿ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ ﴾ الرَّحْمٰن: ٤٦

"Allah'ın huzuruna dikileceğinden çekinenler için iki cennet vardır."[924]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

﴿ ذٰلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ ﴾ إبْرٰهِيم: ١٤

"Bu, benim huzuruma çıkacağından ve benim haber verdiğim korkunç akıbetlerden çekinenler içindir."[925]

Kur'ân baştan sona kadar ikaz ve korkutucu haberler ile doludur. Üzerinde düşünen kimse, eğer içindekilere inanıyorsa uzun süreli kedere düşer ve büyük bir korkuya kapılır.

Oysaki insanlar Kur'ân'ı parça parça ederler. Onun harflerini mahreçlerinden çıkarırlar, okunuş kurallarına dikkatle refi, nasıb ve cer ederler Fakat sanki Arap şiirlerinden birini okur gibi onun mânâsını anlamaya ve gerektirdiği gibi okumaya önem vermezler.

Dünyada bundan daha büyük bir aldanış var mıdır? Buna yakın bir aldanış da hem günah ve hem de sevap işleyip de günahları daha çok olan birtakım kimselerin günahlarının affedileceğini beklemeleri ve günah kefelerinin baskınlığına rağmen iyilik kefelerinin ağır basacağını sanmalarıdır. Bu davranış, cahilliğin en koyusudur.

Bakıyorsun ki, adam helâl-haram bir kaç kuruşluk sadaka veriyor, öte yandan verdiği sadakanın bir kaç katı kadar Müslüman malını veya şüpheli geliri zimmetine geçiriyor. Belki de verdiği sadaka Müslümanların el konmuş malı iken ona güvenerek bir dirhemlik haram bir kazancı on dirhem kadar helâl-haram bir sadakanın karşılayacağını sanır.

Böyle bir terazinin bir kefesine on dirhem, diğer kefesine bir dirhem koyarak bir dirhemlik kefenin ağırlığını on dirhemlik kefe ile dengeye getirmek isteyenin davranışından başka bir şey değildir. Bu da hiç şüphesiz, adamın koyu cahilliğinden ileri gelir.

---

[923] A'râf sûresi; 169
[924] Rahmân sûresi; 46
[925] İbrahîm sûresi; 14

Böylelerinin bazıları, iyiliğinin günahından daha çok olduğunu sanır. Çünkü nefsini hesaba çekmez, günahlarını incelemez de bir iyilik işlediği zaman onu aklında tutar, onu hesaba katar.

Şu kimse gibi ki; dili ile Allah'tan af diler veya günde yüz kere tespih çeker, arkasından Müslümanlar hakkında dedikodu yaparak onların şerefini zedeler ve gün boyunca Allah'ın razı olmayacağı sayısız ve hesapsız sözler söyler. Buna rağmen çektiği tespihlerde gözü kalır. Allah'tan yüz kere af dilemiş olduğunu unutmaz da bütün yaptığı hezeyanlardan gafil olur. Hâlbuki bu hezeyanları yazmış olsa tespihlerinin yüz, belki de bin katına ulaşır.

Kâtip melekler onun çirkin sözlerini yazmışlardır. Allah da, ağzından bir söz çıkar çıkmaz ona azap tehdidinde bulunmuş;

مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ اِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴿ق ، ١٨﴾

"Bir söz söyler söylemez, onun için, hazır bir gözcü vardır" buyurmuştur.[926]

Fakat o yine de mütemadiyen yaptığı tehlil ve tespihlerin sevabını düşünür. Dedikodu yapanlara, yalancılara, koğuculara, özü sözüne uymayan münafıklara ve diğer günahkârlara verilecek cezaları göz önünde bulundurmaz. İşte bu, koyu bir aldanıştır.

Hayatıma yemin ederim ki, eğer kâtip melekler bu adamdan kaydettikleri ve tespihlerinin sayısını aşan çirkin sözleri için yazma ücreti isteseler dilini bir cümle söylemekten bile sakınır yazı ücreti fazla olmasın diye kontrolsüz zamanlarında ağzından kaçırdığı o sözleri sayar, hesap eder ve tespihleri ile denkleştirirdi.

Nefsini hesaba çekip de yazı ücreti olarak bir kuruş kaybetmekten korkan kimsenin yüce cenneti ve oranın nimetlerini kaybetmekten çekinmemesine şaşılır. Bu durum, akıl sahipleri için ağır bir musibetten başka bir şey değildir.

Bu bizi iki ihtimal karşısında bırakır. Eğer kitap hakkında şüpheli isek inkârcı kâfirlerdeniz, yok eğer ona inanıyorsak şaşkın ahmaklardanız. Bu hâl Kur'ân'ın bildirdiklerine inananların hâli olmadığına göre kâfirlerden olmaktan Allah'a sığınırız.

Bu açık beyana (Kur'ân'a) rağmen bizi uyanmaktan ve gerçeği apaçık görmekten uzak tutan Allah'ı tespih ederim! Böyle bir gaflet ve aldanışı kalplere musallat etmeye kadir olan Allah kendisinden korkulmaya ve nefsin asılsız kışkırtmaları ile şeytanın ve arzunun bahanelerine dayanmayarak huzurunda aldanmaya ne kadar lâyıktır. En doğrusunu Allah bilir.

926 Kâf sûresi; 18

SEKSEN İKİNCİ BÖLÜM

CEMAATLE NAMAZ KILMANIN FAZİLETİ

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

صَلاَةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلاَةَ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً.

"Cemaatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi derece daha faziletlidir."[927]

Ebu Hureyre (r.a) rivayet ediyor; Bir keresinde bazıları cemaatle namaz kılmaya gelmemişlerdi, bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) buyurdu ki;

لَقَدْ هَمَمْتُ اَنْ اٰمُرَ رَجُلاً يُصَلِّى بِالنَّاسِ، ثُمَّ اُخَالِفَ اِلَى رِجَالٍ يَتَخَلَّفُونَ عَنْهَا، فَأُحَرِّقَ عَلَيْهِمْ بُيُوتَهُمْ.

"Bir ara, namazı kıldırsın diye birini yerime bırakayım gidip cemaatten geri kalanların evlerini yakayım, diye düşündüm."[928]

Diğer bir rivâyete göre, hadisin sonu şöyledir; **"...Sonra cemaatten geri kalanlara varıp meşale ile evlerinin yakılmasını emredeyim, diye düşündüm. Bunlardan biri eğer yağlı bir kemik veya iki hayvan tırnağı bulacağını bilse ona** (yatsı namazına) **gelirdi."**

Hz. Osman (r.a) der ki; **"Yatsı namazını cemaatle kılan kimse, gecenin yarısını, sabah namazını cemaatle kılan kimse tamamını ibadetle geçirmiş gibidir."**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ صَلَّى صَلاَةً فِى جَمَاعَةٍ، فَقَدْ مَلَأَ نَحْرَهُ عِبَادَةً.

"Vakit namazlarından birini cemaatle kılan kimse gırtlağına kadar ibadetle dolu hâle gelir."[929]

Saîd İbn-i Müseyyeb (r.a) buyurdu ki; "Yirmi seneden beri müezzin her ezan okurken ben camide olurum."

---

[927] Buharî, 619; Müslim, 649
[928] Müttefekun Aleyh, Buharî, 618; Müslim, 651
[929] Müslim, 656; İbn Hibban, Sahih, İhsan 2060

Muhammed İbn-i Vâsi (r.a) buyurur ki; **"Dünyada yalnız üç şey istiyorum;**

1- Eğriliğe sapınca beni doğrultacak bir din kardeşi.

2- Kimseye muhtaç olmaksızın ve helâl yollardan elde edilen zarurî geçim kaynağı.

3- Yanlışlığı benden affedilen ve sevabı üzerime yazılan cemaat namazı.

Bildirildiğine göre, Ubeyde İbn-i Cerrah (r.a) bir keresinde bir gruba imam olmuş onlara namaz kıldırmıştı. Namazdan sonra şöyle dedi; "Az öncesine kadar şeytan beni etki altında tutarak kendimi başkalarından üstün görmeme yol açtı. Bundan sonra hiç imamlık yapmayacağım."

Hasan el-Basrî (r.a) buyurdu ki; "Âlimler ile düşüp kalkmayanın peşinde namaz kılmayın."

Nehâî (r.a) buyurur ki; "Bilmeden imam olan kimse, azını çoğundan ayırt etmeksizin denizde su ölçen gibidir."

Hatem el-Esam (r.a) buyurur ki; "Bir vakit namazında cemaatten geri kaldım, sadece Ebu İshak el-Buharî taziyetime geldi. Oysaki eğer bir çocuğum ölseydi, on binden fazla kişi beni taziye etmeye gelirdi. Çünkü din konusunda karşılaşılan musibet, insanların gözünde dünya ile ilgili olan musibetten daha az önemlidir."

İbn-i Abbas (r.a) buyurur ki; "Ezan sesini işittiği hâlde ona icabet etmeyen kimsenin hem kendisi hayrı dilememiştir ve hem de hayır kendisini istememiştir."

Ebu Hureyre (r.a) buyurur ki; "İnsanların ezanı işitip bu çağrıya uymamasından, kulağına eritilmiş kurşun dökülmesi daha iyidir."

Anlatıldığına göre, Meymun İbn-i Mehran (r.a) bir gün camiye gelince kendisine cemaatin dağıldığı bildirilir, o zaman o şöyle der; "Hiç şüphesiz, biz Allah içiniz ve O'na döneceğiz. Bu namazın fazileti benim için Irak valiliğinden daha sevimlidir."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ صَلّٰى اَرْبَعِينَ يَوْمًا اَلصَّلَوَاتِ فِي جَمَاعَةٍ لاَ تَفُوتُهُ فِيهَا تَكْبِيرَةُ الْاِحْرَامِ، كَتَبَ اللّٰهُ لَهُ بَرَاءَتَيْنِ؛ بَرَاءَةً مِنَ النِّفَاقِ، وَبَرَاءَةً مِنَ النَّارِ.

"Kim hiçbir iftitâh tekbirini kaçırmamak üzere kırk gün boyunca namazını cemaatle kılarsa, Allah ona biri münafıklıktan ve diğeri de cehennemden olmak üzere, iki kurtuluş beratı yazar."[930]

[930] Taberânî, Kebîr 928; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 6365

Anlatıldığına göre, kıyamet günü olunca bazı kimseler, parlak yıldız gibi bir yüzle Mahşer toplantısına gelirler, melekler onlara "Dünyada ne amel işlerdiniz?" diye sorarlar, onlar; "Ezanı duyunca başka bir şeyle oyalanmaksızın hemen abdest almaya kalkardık" diye cevap verirler. Arkasından bir takım başka kimseler ay gibi yüzler ile Mahşer toplantısına gelirler, onlar da meleklerin aynı sorusuna "Namaz vakti girmeden önce abdest alırdık" diye cevap verirler.

Daha sonra yüzleri güneş gibi parlayan bir grup toplantı yerine gelir, bunlar da meleklerin aynı sorusuna; "Her zaman ezanı camide dinlerdik" diye cevap verirler.

Anlatıldığına göre, ilk Müslümanlar giriş (iftitah) tekbirini kaçırınca üç gün ve cemaati kaçırınca yedi gün yas tutarlardı.

SEKSEN ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GECE NAMAZ KILMANIN FAZİLETİ

Yüce Allah (c.c) buyuruyor ki;

إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ اَنَّكَ تَقُومُ اَدْنٰى مِنْ ثُلُثَيِ الَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ مِنَ
الَّذِينَ مَعَكَ وَاللّٰهُ يُقَدِّرُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ عَلِمَ اَنْ لَنْ تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ
فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْاٰنِ عَلِمَ اَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضٰى وَاٰخَرُونَ
يَضْرِبُونَ فِي الْاَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاٰخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ
اللّٰهِ فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَقْرِضُوا اللّٰهَ
قَرْضًا حَسَنًا وَمَا تُقَدِّمُوا لِاَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْرًا
وَاَعْظَمَ اَجْرًا وَاسْتَغْفِرُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿ الْمُزَّمِّلُ ؛ ٢٠ ﴾

"Hiç şüphesiz, Rabbin senin ve yanındakilerden bazılarının gecenin üçte ikisinden biraz eksik veya yarısı yahut üçte biri kadar ayakta kaldığını bilir. Gece ile gündüzü Allah düzenler, sizin onu sayamayacağınızı bilir ve bunu size bağışladı. Artık Kur'ân'dan kolay geleni okuyun. Allah içinizden hastaların, O'nun fazlından pay aramak üzere yeryüzünde yol tepecek olan diğerlerinin ve O'nun yolunda çarpışacak olan başkalarının olduğunu bilir. Buna göre onun (Kur'ân'ın) **kolay gelenini okuyun. Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Allah'a karşılıksız borç verin. Kendiniz için ne ayırırsanız onu Allah katında daha hayırlı, daha yüksek bir mükâfat olarak bulursunuz. O hâlde Allah'tan af dileyin, çünkü O, bağışlayıcı ve esirgeyendir."**[931]

اِنَّ نَاشِئَةَ الَّيْلِ هِيَ اَشَدُّ وَطْئًا وَاَقْوَمُ قِيلًا ﴿ الْمُزَّمِّلُ ؛ ٦ ﴾

[931] Müzzemmil sûresi; 20

"Muhakkak ki gece (ibadete) **kalkan kişi neşe bakımından daha kuvvetli** (Kur'ân) **okuyuşu bakımından daha sağlamdır."**[932]

تَتَجَافٰى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿ اَلسَّجْدَةُ ؛ ١٦ ﴾

"Vücutları yataklardan uzaklaşarak Rab'lerine korku ve ümitle yalvarır ve kendilerine ayırdığımız rızıktan verirler."[933]

اَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ اٰنَاءَ الَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْاٰخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿ اَلزُّمَرُ ؛ ٩ ﴾

"(Bunlar mı) **yoksa Allah'a itaatkâr, geceleri secde ederek ve ayakta durarak âhiretten çekinen ve Rabbi'nin rahmetini dileyen kimseler mi daha hayırlıdır? De ki; "Bilenler ile bilmeyenler hiçbir olur mu? Ancak derin görüş sahipleri bunu düşünür..."**[934]

وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا ﴿ اَلْفُرْقَانُ ؛ ٦٤ ﴾

"Ve o kimseler ki, gecelerini secde ederek ve ayakta durarak geçirirler."[935]

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿ اَلْبَقَرَةِ ؛ ١٥٣ ﴾

"Ey müminler, sabırla ve namazla Allah'tan yardım dileyin, hiç şüphesiz ki Allah sabredenlerle beraberdir."[936]

Bir ifadeye göre, son âyetteki "Namaz"dan maksat, gece kılınan namazdır, bu namaza katlanarak nefse karşı verilen cihâda destek sağlanmış olur.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

---

932 Müzzemmil sûresi; 6
933 Secde sûresi; 16
934 Zümer sûresi; 9
935 Furkân sûresi; 64
936 Bakara sûresi; 153

يَعْقِدُ الشَّيْطَانُ عَلٰى قَافِيَةِ اَحَدِكُمْ اِذَا هُوَ نَامَ ثَلاَثَ عُقَدٍ، يَضْرِبُ كُلَّ عُقْدَةٍ مَكَانَهَا؛ عَلَيْكَ لَيْلٌ طَوِيلٌ فَارْقُدْ، فَإِنْ اسْتَيْقَظَ وَذَكَرَ اللّٰهَ تَعَالٰى انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ، فَإِنْ تَوَضَّأَ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ، فَإِنْ صَلّٰى انْحَلَّتْ عُقَدُهُ كُلُّهَا، فَأَصْبَحَ نَشِيطًا طَيِّبَ النَّفْسِ، وَإِلاَّ اَصْبَحَ خَبِيثَ النَّفْسِ كَسْلاَنَ.

"Şeytan uykuda yatınca her birinizin ensesine; "Haydi uyu, sana uzun geceler" diyerek üç düğüm atar. İnsan uyanır ve Allah'ın adını anınca düğümlerden biri çözülür. Eğer kalkar, abdest alırsa bir düğüm daha çözülür. Namaz kılarsa bir düğüm daha çözülerek insan şevkli ve huzur içinde sabaha erer. Aksi hâlde bozuk bir halet-i ruhiye içinde ve miskin olarak sabahı bulur."[937]

Peygamberimizin huzurunda birinden bahsederek sabaha kadar uyuduğu söylenince, Peygamberimiz (s.a.v);

ذَاكَ الرَّجُلُ بَالَ الشَّيْطَانُ فِى اُذُنِهِ.

"O adam, şeytanın kulağına işediği biridir." diye buyurdu.[938]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ لِلشَّيْطَانِ سَعُوطًا وَلَعُوقًا وَذَرُورًا. فَإِذَا اَسْعَطَ الْعَبْدُ سَاءَ خُلُقُهُ، فَإِذَا لَعَّقَهُ ذَرَبَ لِسَانُهُ بِالشَّرِّ، وَاِذَا ذَرَّهُ نَامَ اللَّيْلِ حَتّٰى يُصْبِحَ.

"Şeytanın burun damlası, afyonu ve göz damlası vardır. O birisine burun damlası akıttığı zaman kötü huylu olur. Ona afyon yutturduğu zaman dili kötülük konuşur. Gözüne damla akıttığı zaman da sabaha kadar uyur."

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

رَكْعَتَانِ يَرْكَعُهُمَا الْعَبْدُ فِى جَوْفِ اللَّيْلِ، خَيْرٌ لَهُ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا، وَلَوْ لاَ اَنْ اَشُقَّ عَلَى اُمَّتِى لَفَرَضْتُهُمَا عَلَيْهِمْ.

"Geceleyin kılınan iki rekâtlık namaz, insanoğlu için dünyadan ve dünyada bulunan her şeyden daha yararlıdır. Ümmetime zor gelmese iki rekât gece namazını üzerlerine farz kılardım."[939]

---

[937] Müttefekun Aleyh, Buharî, 1091; Müslim, 776
[938] Buharî, 1093
[939] İbn Mübârek, Zühd 1289; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 5404

إِنَّ مِنَ اللَّيْلِ سَاعَةً لاَ يُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ يَسْأَلُ اللّٰهَ تَعَالٰى خَيْرًا اِلاَّ اَعْطَاهُ اِيَّاهُ.

"Gecenin öyle bir anı vardır ki, onu yakalayıp da Allah'tan hayırlı bir şey dileyen Müslüman'a, Allah ne dilerse verir."[940]

Muğira İbn-i Şu'be (r.a) buyurur ki; "Peygamberimiz bir gece ayakları şişinceye kadar namaz kıldı. Kendisine; "Allah senin geçmiş-gelecek bütün hatalarını affetmedi mi?" diye sorulunca;

اَفَلاَ اَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا.

"Ben şükreden bir kul olmayayım mı?" diye cevap buyurdu.[941]

Anlaşılıyor ki, Peygamberimizin bu hareketi, daha yüksek bir mertebeye ulaşmak hedefini güdüyordu. Çünkü şükretmek, artış ve gelişme sebebidir. Nitekim Ulu Allah (c.c);

لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَاَزِيدَنَّكُمْ... ﴿ اِبْرٰهِيمُ ؛ ٧ ﴾

"Eğer şükrederseniz, size daha fazla veririm" diye buyuruyor.[942]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَا اَبَا هُرَيْرَةَ، اَتُرِيدُ اَنْ تَكُونَ رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَيْكَ حَيًّا وَمَيِّتًا، وَمَقْبُورًا وَمَبْعُوثًا؟ قُمْ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلِّ وَاَنْتَ تُرِيدُ رِضَا رَبِّكَ، يَا اَبَا هُرَيْرَةَ، صَلِّ فِى زَوَايَا بَيْتِكَ، يَكُنْ نُورُ بَيْتِكَ فِى السَّمَآءِ كَنُورِ الْكَوَاكِبِ وَالنُّجُومِ عِنْدَ اَهْلِ الدُّنْيَا.

"Ya Ebu Hureyre! Eğer hayatta iken, ölünce, mezarda ve yeniden dirilince Allah'ın rahmetinin seninle birlikte olmasını istiyorsan, geceleyin Allah rızası için kalk, namaz kıl. Ya Ebu Hureyre! Evinin köşelerinde namaz kılarsan evinin aydınlığı gökte takımyıldızları gibi ve dünya halkı için de yıldız gibi olur."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

---

942 İbrahîm sûresi; 7
940 Müslim, 757
941 Müttefekun Aleyh, Buharî, 1078; Müslim, 2819

عَلَيْكُمْ بِقِيَامِ اللَّيْلِ فَإِنَّهُ دَأْبُ الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ، فَإِنَّ قِيَامَ اللَّيْلِ قُرْبَةٌ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ وَتَكْفِيرٌ لِلذُّنُوبِ، وَمَطْرَدَةٌ لِلدَّاءِ عَنِ الْجَسَدِ، وَمَنْهَاةٌ عَنِ الْإِثْمِ.

"Geceleyin namaz kılmayı sakın ihmal etmeyin. Çünkü o sizden evvelki iyilerin âdetidir. Geceleyin ibadet etmek, Allah'a yaklaştırıcı günahlara kefaret sebebi, vücudu hastalıklardan koruyucu ve günahlardan alıkoyucudur."[943]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا مِنْ امْرِئٍ تَكُونُ لَهُ صَلاَةٌ بِاللَّيْلِ فَغَلَبَهُ عَلَيْهَا النَّوْمُ إِلاَّ كُتِبَ لَهُ أَجْرُ صَلاَتِهِ، وَكَانَ نَوْمُهُ صَدَقَةً عَلَيْهِ.

"Gece namaz kılmak isterken uykusunu bastıran kimseye namazın sevabı yazılır ve uykusu da sadaka yerine geçer."[944]

Peygamberimiz (s.a.v) Ebu Zerr (r.a)'e; "Bir yolculuğa çıkmak istersen onun için hazırlık yapar mısın?" diye sorar. Ebu Zerr (r.a); "Kesinlikle, Ya Resulullah" diye cevap verir. Peygamberimiz (s.a.v); **"Peki Kıyamet Günü yolculuğu nasıl olacak? Beni dinle, o gün sana yarayacak olanı sana söyleyeyim mi?"** diye buyurur.

Ebu Zerr (r.a); "Evet, ya Resulullah, anam ve babam yoluna feda olsun" der. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurur;

صُمْ يَوْمًا شَدِيدَ الْحَرِّ لِيَوْمِ النُّشُورِ، وَصَلِّ رَكْعَتَيْنِ فِي ظُلْمَةِ اللَّيْلِ لِوَحْشَةِ الْقُبُورِ، وَحُجَّ حَجَّةً لِعَظَائِمِ الْأُمُورِ، وَتَصَدَّقْ بِصَدَقَةٍ عَلَى مِسْكِينٍ، أَوْ كَلِمَةَ حَقٍّ تَقُولُهَا، أَوْ كَلِمَةَ شَرٍّ تَسْكُتُ عَنْهَا.

"Yeniden dirilme günü için çok sıcak bir gün oruç tut. Kabir yalnızlığı için gece karanlığında iki rekât namaz kıl. Kıyametin büyük olayları için bir kere hacca git ve muhtaca bir sadaka ver, ya haklı yere bir söz söyle yahut kötü bir söz söylemekten dilini alıkoy."[945]

---

943 Tirmizî, 3549; İbn Huzeyme, 1135; Hâkim 1156; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 4079
944 Nesâî, Müctebâ 1787; İbn Mace 1344; İbn Huzeyme, Sahih 1173; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 5941
945 İbn Ebî Âsım, Zühd 1/148; Beyhakî, Şuabü'l-İman 3924

Anlatıldığına göre, Peygamberimiz (s.a.v) zamanında, bir adam vardı, herkes yatağa girince uykuya dalınca kalkar, namaz kılıp Kur'ân okur ve; **"Ey cehennemin Rabbi, beni cehennemden koru"** diye dua ederdi.

Adamın bahsi geçince Peygamberimiz (s.a.v); **"O dua ederken bana haber verin"** dedi ve adamın yanına varınca sözlerini duydu. Sabah olunca ona; **"Ya filân kişi, Allah'tan cenneti dileseydin ya!"** diye buyurdu. Adam Peygamberimize; "Ya Resulullah! Daha o kadar değilim. Amelim oraya kadar ulaşmaz" diye cevap verdi.

Bu arada Cebrail (a.s) gelerek buyurdu ki; **"Filân kişiye bildir. Allah onu cehennemden azat ettiği gibi cennete koydu."**

Anlatıldığına göre, Cebrail (a.s) Peygamberimize; **"İbn-i Ömer (r.a) iyi adam! Bir de gece namaz kılsa"** dedi. Peygamberimiz de bu durumu İbn-i Ömer'e bildirdi, İbn-i Ömer de (r.a) o günden sonra devamlı olarak geceleyin namaz kılmaya başladı.[946]

Nâfi (r.a) der ki; "İbn-i Ömer (r.a) geceleyin namaz kılar ve "Ya Nâfi, sabaha vardık mı?" diye sorardı, kendisine; "Hayır" demem üzerine yine namaza durur ve yine "Ya Nâfi, sabaha vardık mı?" diye sorardı. Kendisine "Evet" diye cevap verince tanyeri ağarıncaya kadar oturur, Allah'a istiğfar ederdi."

Hz. Ali (k.v) buyurur ki; "Bir gece Hz. Yahya (a.s) arpa ekmeği yiyerek karnını doyurur ve uykuya dalarak zikrini ihmal eder, böylece sabah olur. Bunun üzerine Ulu Allah (c.c) ona şöyle vahyeder; "Ya Yahya! Benim yurdumdan daha hayırlı bir yurt mu ve bana yakın olmaktan sana daha faydalı, bir çevre mi buldun? Ya Yahya! İzzet ve celâlim hakkı için eğer bir kereliğine cennet ile yüz yüze gelsen, kapılacağın iştiyak yüzünden yüreğinin yağı erir ve nefsin mahvolurdu. Eğer cehennemle bir defalığına karşılaşsan, yüreğinin yağı erir, gözyaşın yerine irin akar ve aba yerine deri giyerdin."

Peygamberimize "Falan adam geceleyin namaz kılıyor, gündüz olunca da hırsızlık yapıyor" dediler. Peygamberimiz (s.a.v) de; **"İşlediği amel onu yaptığı kötülükten yakında alıkoyacaktır"** diye cevap verdi.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor;

رَحِمَ اللّٰهُ رَجُلاً قَامَ مِنَ الَّيْلِ يُصَلِّى، ثُمَّ اَيْقَظَ امْرَأَتَهُ فَصَلَّتْ، فَإِنْ اَبَتْ نَضَحَ فِى وَجْهِهَا الْمَاءَ.

---

[946] Müttefekun Aleyh, Buharî, 1070; Müslim, 2479

"Allah'ın rahmeti o erkeğin üzerine olsun ki, geceleyin namaz kılmaya kalkar ve sonra karısını kaldırır, o da namaz kılar, kadın kalkmak istemezse yüzüne su serper."[947]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor;

رَحِمَ اللّٰهُ امْرَأَةً قَامَتْ مِنَ الَّيْلِ فَصَلَّتْ، ثُمَّ اَيْقظَتْ زَوْجَهَا فَصَلّٰى، فَاِنْ اَبٰى نَضَحَتْ فِى وَجْهِهِ الْمَاءَ.

"Allah'ın rahmeti o kadının üzerine olsun ki, geceleyin namaz kılmaya kalkar ve sonra kocasını uyandırır da o da namaz kılar, kocası kalkmak istemezse yüzüne su serper."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor;

مَنْ نَامَ عَنْ حِزْبِهِ اَوْ عَنْ شَىْءٍ مِنْهُ بِالَّيْلِ، فَقَرَأَهُ بَيْنَ صَلاَةِ الْفَجْرِ وَالظُّهْرِ كُتِبَ لَهُ كَأَنَّمَا قَرَأَهُ مِنَ الَّيْلِ.

"Eğer kişi geceleyin uyanıp karısını da uyandırarak birlikte iki rekât namaz kılarlarsa, Allah her ikisini de Allah'ı çok çok zikredenlerden yazar."[948]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَفْضَلُ الصَّلاَةِ بَعْدَ الْمَكْتُوبَةِ قِيَامُ الَّيْلِ.

"Farzlardan sonra en faziletli namaz gece kalkarak kılınan namazdır."[949]

Hz. Ömer (r.a)'den rivâyet edildiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Kim zikrini yapmadan uykuya yatar da onu sabah namazı ile öğle namazı arasında yaparsa gece zikretmiş gibi yazılır."[950]

İmam-ı Buharî'nin (Allah ondan razı olsun) sık sık aşağıdaki iki beyti okuduğu söylenir;

"Fırsat eldeyken rükûun faziletini değerlendir.
Ölümün ansızın olabilir.
Nice hastalıksız, sapasağlam kimseyi gördüm ki,
Sağlam ruhu kuş gibi uçuverdi."

---

947 Ebu Davud, 1308; Nesâî, Kübrâ 1300; İbn Hibban, Sahih 2567; İbn Huzeyme, Sahih 1148
948 Ebu Davud, 1451; Nesâî, Kübrâ 1310; İbn Muce, 1335; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 6030
949 İbn Huzeyme, Sahih 1134; Hâkim, Müstedrek 1155; Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ 8205
950 Müslim, 747

SEKSEN DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYA ÂLİMLERİNİN CEZASI

"Dünya âlimleri" ile bilgiden amaçları dünya menfaati olan ve ilim yolu ile sadece dünyalılar katında rütbe ve şöhret kazanmak peşinde olan kötü âlimleri belirtmek istiyoruz.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَالِمٌ لَمْ يَنْفَعْهُ اللّٰهُ بِعِلْمِهِ.

"Kıyamet günü en ağır azaba çarptırılacak olan kimse, Allah'ın ilminden kendisine fayda bağışlamadığı âlimdir."[951]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ يَكُونُ الْمَرْأُ عَالِمًا حَتّٰى يَكُونَ بِعِلْمِهِ عَامِلاً.

"İnsan, ilmi ile amel etmedikçe âlim olamaz."[952]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْعِلْمُ عِلْمَانِ؛ عِلْمٌ عَلَى اللِّسَانِ، فَذٰلِكَ حُجَّةُ اللّٰهِ تَعَالٰى عَلٰى خَلْقِهِ، وَعِلْمٌ فِى الْقَلْبِ، فَذٰلِكَ الْعِلْمُ النَّافِعُ.

"İlim ikidir; Biri sözde dile gelen ilimdir, bu Allah'ın insanlara bağışladığı açık delildir. Öbürü kalp ilmidir ki, fayda veren ilim budur."[953]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَكُونُ فِى اٰخِرِ الزَّمَانِ عُبَّادٌ جُهَّالٌ وَعُلَمَاءُ فُسَّاقٌ.

"Ahir zamanda cahil ibadetliler ile fasık âlimler çoğalır."[954]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

---

[951] Taberanî, Sağîr 507; Kudâî, Müsned 1122; Beyhakî, Şuabü'l-İman 1778
[952] Münâvî, Fethu'l-Kadîr 4/372
[953] İbn Ebî Şeybe, Musannef 34361; Dârimî 364; Beyhakî, Şuabü'l-İman 1825
[954] Hâkim, Müstedrek 4/315

لاَ تَتَعَلَّمُوا الْعِلْمَ لِتُبَاهُوا بِهِ الْعُلَمَاءَ، وَلِتُمَارُوا بِهِ السُّفَهَاءَ، وَلِتَصْرِفُوا بِهِ وُجُوهَ النَّاسِ اِلَيْكُمْ. فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَهُوَ فِى النَّارِ.

"Âlimlere üstünlük taslamak, aptallar ile çatışmak ve halkın dikkatlerini üzerinize çekmek maksadı ile ilim öğrenmeyiniz. Böyle yapanların yeri cehennemdir."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ كَتَمَ عِلْمًا عِنْدَهُ اَلْجَمَهُ اللّٰهُ بِلِجَامٍ مِنْ نَارٍ.

"Kim bildiğini kendisine saklarsa Allah onun ağzına ateşten gem vurur."[955]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Ben sizin hesabınıza deccaldan başka, fakat ondan daha korkunç bir şeyden korkuyorum." Sahabîleri; "Nedir o?" diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v);

مِنَ الْأَئِمَّةِ الْمُضِلِّينَ.

"Onları yoldan çıkaran imamlardan korkuyorum" cevabını verir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ ازْدَادَ عِلْمًا وَلَمْ يَزْدَدْ هُدًى لَمْ يَزْدَدْ مِنَ اللّٰهِ اِلاَّ بُعْدًا.

"Kim bilgice gelişir, fakat hidayet yönünden gelişmezse, günden güne Allah'tan daha da uzaklaşır."[956]

Hz. İsa (a.s) buyurur ki; **"Ne zamana kadar şaşkınlar ile düşüp kalktığınız hâlde istikametini kaybetmişlere yol göstereceksiniz!"**

Buraya kadar naklettiklerimiz ile diğer deliller, ilmin öneminin çok büyük olduğunu ve âlimin ya ebedî bir helak ile veya ebedî saadet ile karşı karşıya olduğunu, ilme dalan âlimin saadete eremediği takdirde kendine kurtuluşu haram kıldığını gösterir.

Hz. Ömer (r.a) buyurur ki; **"Bu ümmet hesabına en korktuğum şey, münafık âlimdir."** Dinleyenler **"Münafık âlim nasıl olur?"** diye sorarlar, Hz. Ömer onlara; **"Lâfla bilgili, fakat kalp ve ameli cahil kimsedir"** diye cevap verir.

Hasan el-Basrî (r.a) buyurdu ki; "Âlimlerin bilgisini ve hikmet sahip-

---

[955] İbn Mace 265; Elbânî, Daîfu'l-Câmi, 5814
[956] Münâvî, Feydu'l-Kadîr 6/52; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 2402

lerinin incilerini biriktirdiği hâlde, tatbikatta aptalların çığırından gidenlerden olma."

Adamın biri Hz. Ebu Hureyre'ye; (r.a); "İlim öğrenmek istiyorum, fakat bir yandan da ona ihanet etmekten korkuyorum" der. Ebu Hureyre (r.a) de ona "İlimden uzak kalmak, ona ihanet etmeye kâfidir" buyurur.

İbrahim İbn-i Uyeyne'ye (r.a) "En uzun pişmanlık çekenler kimlerdi?" diye sorarlar. O da "Dünyada nankörlere iyilik edenler, ölürken de sapık âlimler"diye cevap verir.

Halil İbn-i Ahmed (r.a) buyurur ki; **"İnsanlar dört çeşittir;**

1- Anlar ve anladığının farkındadır. İşte bu âlimdir, ona uyunuz.

2- Anlar, fakat anladığının farkında değildir. Bu da uykudadır, onu uyandırınız.

3- Anlamaz, fakat anlamadığının farkındadır. Bunun yol göstermeye ihtiyacı vardır, ona yol gösteriniz.

4- Anlamaz, fakat anlamadığının da farkında değildir, işte bu cahildir, ondan uzak durun."

Süfyan es-Sevrî (r.a) buyurmuş ki; **"İlim ameli çağırır eğer çağrıya uyarsa** (ilim kalır) **uymazsa göçer."**

Fudayl İbn-i İyaz (r.a) buyurdu ki; **"Ben üç kimseye acırım;**

1- Bir kavmin, sonradan düşmüş ulusuna,

2- Bir kavmin sonradan fakir düşmüş zenginine,

3- Dünyanın oyuncağı olmuş âlime."

Hasan el-Basrî (r.a) der ki; **"Âlimlerin en büyük cezası, kalplerinin ölmesidir. Kalpleri ölmesi de, âhiret ameli ile dünyayı istemektir."**

Şairin biri bu konuda der ki;

Şaşarım hidayeti delâlet ile değiştirene,
Dünyasını dini karşılığında satın alan kimseye,
Çok daha fazla şaşarım,
Bunların her ikisinden de daha şaşırtıcısı,
Dinini başkasının dünyası uğruna satandır,
Bu her ikisinden de tuhaftır.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ الْعَالِمَ لَيُعَذَّبُ عَذَابًا يُطِيفُ بِهِ اَهْلُ النَّارِ اِسْتِعْظَامًا لِشِدَّةِ عَذَابِهِ.

"Âlim, öyle ağır bir azaba çarptırılır ki, çektiği azabın şiddetinden dolayı ilgileri uyanan cehennemlikler onu görmeye gelirler." Bununla sapık âlimi kastetmiştir.

Usame İbn-i Zeyd (r.a) buyurur ki; "Peygamberimizin şöyle buyurduğunu duydum;

يُؤْتَى بِالْعَالِمِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُلْقَى فِي النَّارِ فَتَنْدَلِقُ اَقْتَابُهُ فَيَدُورُ بِهَا كَمَا يَدُورُ الْحِمَارُ بِالرَّحَى فَيُطِيفُ بِهِ اَهْلُ النَّارِ فَيَقُولُونَ مَا لَكَ فَيَقُولُ كُنْتُ اٰمُرُ بِالْخَيْرِ وَلاَ اٰتِيهِ وَاَنْهَى عَنِ الشَّرِّ وَاٰتِيهِ.

"Kıyamet günü bir âlim getirilerek cehenneme atılır. Kalın bağırsakları dışarı sarkar ve eşeğin dolap çevresinde dönmesi gibi onların etrafında döner. Bu hâlini görmeye gelen diğer cehennemlikler; "Ne oldu sana?" diye sorarlar. Âlim de onlara; "Dünyada iken iyiliği emreder, fakat kendim yapmazdım. Buna karşılık kötülüğü yasaklar, fakat kendim işlerdim" diye cevap verir."[957]

Âlimin işlediği günaha karşılık, katmerli bir azaba çarptırılması, bilerek günah işlediğinden dolayıdır. Bu yüzden Ulu Allah (c.c);

اِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الْاَسْفَلِ مِنَ النَّارِ ﴿النِّسَآءِ ؛ ١٤٥﴾

"Hiç şüphesiz, münafıklar cehennemin en alt katındadırlar" buyuruyor.[958]

Çünkü onların hakkı inkâr etmesi bilerektir. Yine Ulu Allah Yahudileri Hıristiyanlardan daha kötü ilân etmiştir. Oysaki onlar Ulu Allah'a oğul yakıştırmamışlar ve "O, üçün üçüncüsüdür" dememişlerdir. Fakat onlar, Hakkı bile bile inkâr etmişlerdir. Nitekim Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ اَبْنَاءَهُمْ وَاِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿الْبَقَرَةِ ؛ ١٤٦﴾

"Kendilerine kitap verdiklerimiz O'nu (Muhammedi) **çocuklarını bilir gibi bilirler. Fakat onların bir grubu, bile bile gerçeği saklarlar."**[959]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَلَمَّا جَآءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَ كَانُوا مِنْ قَبْلُ

---

[957] Müttefekun Aleyh, Buharî, 3049; Müslim, 2989
[958] Nisâ sûresi; 145
[959] Bakara sûresi; 146

يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَآءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ
فَلَعْنَةُ اللهِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴾ الْبَقَرَة ؛ ٨٩ ﴿

"Onlara kendi ellerindeki kitabın tasdik edeni olarak Allah tarafından bir kitap geldiğinde -ki daha önce kâfirlere karşı feth dilerlerdi- (bu defa) kendilerine bildikleri gelince inkâr ettiler. Hiç şüphesiz Allah'ın laneti kâfirlerin üzerinedir."[960]

Ulu Allah (c.c) Bel'am İbn-i Baura kıssası hakkında buyuruyor ki;

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِى اٰتَيْنَاهُ اٰيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ
فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ ﴾ الْاَعْرَاف ؛ ١٧٥ ﴿

"Onlara, kendisine âyetlerimizi bildirdiğimiz hâlde onların sıyrılarak şeytana uyan ve azgınlardan olanın haberini anlat."[961]

Az ileride Ulu Allah (c.c) Bel'am için şöyle buyuruyor;

فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ اِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ اَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَثْ ﴾ الْاَعْرَاف
؛ ١٧٦ ﴿

"O, üzerine varsan da kendi hâline bıraksan da dilini çıkarıp soluyan bir köpek gibidir."[962]

İşte günaha dalmış âlim de böyledir. Çünkü Bel'am Allah'ın kitabını biliyordu. Buna rağmen azgın arzulara dalarak köpeğe benzetildi. Âyet demek istiyor ki; "O hikmeti bilsin bilmesin, fark etmez. Her iki durumda da azgın arzulara bulaşır."

Hz. İsa (a.s) buyurur ki; **"Kötü âlim, nehrin ağzında düşüp onu kapatan kaya gibidir, ne kendisi suyu içer ve ne de bitkilere ulaşmasına meydan verir."**

---

[960] Bakara sûresi; 89
[961] A'râf sûresi; 175
[962] A'râf sûresi; 176

SEKSEN BEŞİNCİ BÖLÜM

İYİ HUYUN FAZİLETİ

Ulu Allah (c.c) Peygamberine ve Habibine O'nu överek ve kendisine bağışlamış olduğu nimeti belirterek buyuruyor ki;

وَاِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظٖيمٍ ﴿ القَلَم ؛ ٤ ﴾

"Hiç şüphesiz, sen yüce bir ahlâk üzeresin."[963]

Hz. Âişe (r.anha); **"Peygamberimiz Kur'ân ahlâkı üzere idi."**[964] buyurdu.

Adamın biri Peygamberimize iyi ahlâkın ne olduğunu sorar. Peygamberimiz (s.a.v) de ona şu âyeti okur;

خُذِ الْعَفْوَ وَاْمُرْ بِالْعُرْفِ وَاَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلٖينَ ﴿ الأعْرَاف ؛ ١٩٩ ﴾

"Af ve müsamahadan ayrılma, iyiliği emret ye anlayışsızlardan yüz çevir."[965]

Daha sonra da adama verdiği cevabın devamı olarak şöyle buyurur; **"İyi ahlâk seninle münasebeti kesen ile senin ilgini devam ettirmen, sana vermeyene vermen ve sana haksızlık edeni hoş görmendir."**[966]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّمَا بُعِثْتُ لِاُتَمِّمَ مَكَارِمَ الْاَخْلَاقِ.

"Ben sadece en güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim."[967]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَثْقَلُ مَا يُوضَعُ فِى الْمٖيزَانِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَقْوَى اللّٰهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ.

"Kıyamet günü teraziye konacak en ağır amel, Allah korkusu ile güzel ahlâktır."[968]

---

963 Kalem sûresi; 4
964 Buharî, Edebü'l-Müfred 308; Müslim, 746; Ahmed b. Hanbel, 24645
965 A'râf sûresi; 199
966 Taberanî, Evsat 1/279 (909); Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/188-189
967 Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ 1911; Kudâî, Müsned 1165; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 638
968 Tirmizî, 2004; Ahmed b. Hanbel 9694; Ebu Davud Tayâlisî, Müsned 2474

Adamın biri Peygamberimize geldi, önce önünde durarak "Ya Resulullah, din nedir?" diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v); **"Güzel ahlâktır"** diye cevap buyurdu. Adam, Peygamberimizin sağ tarafına geçerek yine "Ya Resulullah, din nedir?" diye sorar. Peygamberimiz (s.a.v); **"Güzel ahlâktır"** diye cevap verir. Bu defa adam, Peygamberimizin sol tarafına geçerek "Ya Resulullah, din nedir?" diye sorar.

Peygamberimiz (s.a.v) bir daha **"Güzel ahlâktır"** diye cevap verir. Bu sefer adam Peygamberimize arka taraftan yaklaşarak; "Ya Resulullah, din nedir?" diye sorar. Peygamberimiz (s.a.v) ona bakarak;

امَا تَفْقَهُ؟ هُوَ الاَّ تَغْضَبْ.

"Anlamıyor musun? Din öfkelenmemendir" diye cevap buyurdu.

Peygamberimize; "Uğursuzluk nedir?" diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v) de;

سُوءُ الْخُلُقِ.

"Kötü ahlâktır" diye cevap verir.

Adamın biri Peygamberimize; **"Bana bir tavsiyede bulun"** der Peygamberimiz (s.a.v) ona;

اِتَّقِ اللهَ حَيْثُ كُنْتَ.

"Nerede olursan ol, Allah'tan kork" diye cevap verir. Adam; **"Başka?"** diye sorar. Peygamberimiz (s.a.v) de ona;

اَتْبِعِ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمْحُهَا.

"Kötülüğün arkasından bir iyilik işle ki, kötülüğü silsin" diye cevap verir. Adam; **"Daha başka"** diye sorar. Peygamberimiz (s.a.v);

خَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ.

"İnsanlara karşı güzel huylu ol" diye cevap verir.

Peygamberimize **"En faziletli amel nedir?"** diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v); **"Güzel huydur"** diye cevap verir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا حَسَّنَ اللهُ خَلْقَ عَبْدٍ وَخُلُقَهُ، فَيُطْعِمَهُ النَّارَ.

"Allah, ahlâkını güzel yarattığı hiçbir kulu cehenneme yedirmez."[969]

---

[969] Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 7022; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/21

Fudayl (r.a) buyurdu ki; **"Peygamberimize falan kadın gündüzleri oruç tutar ve geceleri namaz kılar, fakat kötü huyludur, komşularını dili ile üzer"** derler. Bunun üzerine;

لاَ خَيْرَ فِيهَا هِىَ مِنْ اَهْلِ النَّارِ.

"O hâlde onda hayır yoktur, o cehennemliktir"[970] buyurur.

Ebu'd-Derda (r.a) şöyle buyurur; "Ben Peygamberimizi;

اَوَّلُ مَا يُوضَعُ فِى الْمِيزَانِ حُسْنُ الْخُلُقِ وَالسَّخَاءُ. وَلَمَّا خَلَقَ اللهُ الْإِيمَانَ. قَالَ؛ اَللَّهُمَّ قَوِّنِى. فَقَوَّاهُ بِحُسْنِ الْخُلُقِ وَالسَّخَاءِ، وَلَمَّا خَلَقَ اللهُ الْكُفْرَ، قَالَ؛ اَللَّهُمَّ قَوِّنِى. فَقَوَّاهُ بِالْبُخْلِ وَسُوءِ الْخُلُقِ.

"Teraziye ilk konacak ameller, iyi ahlâk ve cömertliktir. Allah, imanı yaratınca o; "Ya Rabbi, beni besle" diye dua etti, Allah da onu iyi huy ve cömertlikle besledi. Allah küfrü yaratınca "Beni besle" diye dua etti. Allah da onu cimrilik ve kötü huy ile besledi." derken işittim.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ اللهَ اسْتَخْلَصَ هٰذَا الدِّينَ لِنَفْسِهِ، وَلاَ يَصْلُحُ لِدِينِكُمْ اِلاَّ السَّخَاءَ وَحُسْنُ الْخُلُقِ، اَلاَ فَزَيِّنُوا دِينَكُمْ بِهِمَا.

"Yüce Allah bu dini kendisi için seçmiştir. Bu yüzden dininize cömertlik ve iyi huyluluktan başkası yakışmaz. Sözüme dikkat edin ve dininizi bu iki meziyet ile donatın."[971]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

حُسْنُ الْخُلُقِ خُلُقُ اللهِ الْأَعْظَمُ.

"Güzel huylu insan, Allah'ın yarattığı en değerli insandır."

Peygamberimize; "İmanca en üstün müminler kimlerdir?" diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v); **"En iyi huylulardır"** diye buyurur.[972]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

---

[970] Ahmed b. Hanbel, 9673; İbn Hibban, Sahih, İhsan 5764, Mevârid 2054
[971] Taberanî, Evsat 8286, Kebîr 18/159 (347); Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 3/127
[972] Tirmizî, 2612; Dârimî, 2792; İbn Hibban, Sahih 361; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 1232

إِنَّكُمْ لَنْ تَسَعُوا النَّاسَ بِأَمْوَالِكُمْ، فَسَعُوهُمْ بِبَسْطِ الْوَجْهِ وَحُسْنِ الْخُلُقِ.

"Siz insanlara verecek mal yetiştiremezsiniz. Onlara güler yüzlülük ve iyi huyluluk göstererek hoşnutluklarını elde edebilirsiniz."[973]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

سُوءُ الْخُلُقِ يُفْسِدُ الْعَمَلَ، كَمَا يُفْسِدُ الْخَلُّ الْعَسَلَ.

"Sirkenin balı bozduğu gibi kötü huy da ameli bozar."[974]

Cerir İbn-i Abdullah'ın (r.a) rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur;

إِنَّكَ امْرُؤٌ قَدْ حَسَّنَ اللهُ خَلْقَكَ، فَحَسِّنْ خُلُقَكَ.

"Sen öyle bir adamsın ki, Allah seni güzel yarattı, sen de huyunu güzelleştir."[975]

Ber'a İbn-i Azib (r.a) buyurur ki; **"Peygamberimiz (s.a.v) insanların en güzel yüzlüsü ve en iyi huylusu idi."**[976]

Ebu Saîd Hudrî (r.a)'ye göre, Peygamberimiz (s.a.v);

اَللَّهُمَّ كَمَا حَسَّنْتَ خَلْقِي، فَحَسِّنْ خُلُقِي.

"Allah'ım, vücudumu güzel yarattığın gibi huyumu da güzel eyle." diye dua ederdi.[977]

Abdullah İbn-i Ömer (r.anhuma) der ki; Peygamberimiz (s.a.v) sık sık;

اَللَّهُمَّ إِنِّي اَسْأَلُكَ الصِّحَّةَ وَالْعَافِيَةَ وَحُسْنَ الْخُلُقِ.

"Ya Rabbi, Senden sağlık, dirlik ve güzel huyluluk dilerim" diye dua ederdi.[978]

Ebu Hureyre (r.a)'ye göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

كَرَمُ الْمُؤْمِنِ دِينُهُ، وَحَسَبُهُ حُسْنُ خُلُقِهِ، وَمُرُوءَتُهُ عَقْلُهُ.

---

973 Münâvî, Feydu'l-Kadîr 2/557
974 Elbânî, Daîfu'l-Câmi 3289
975 Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 8577
976 Müttefekun Aleyh, Buharî, 3356; Müslim, 2337
977 İbn Hibban, Sahih, İhsan 959, Mevârid 2423; Ebu Davud Tayâlisî, Müsned 374; Ebu Ya'lâ, Müsned 5075; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/173; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 1307
978 Buharî, Edebü'l-Müfred 307; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 1852; Beyhakî, Şuabü'l-İman 8540

"Müminin dini, onun şerefidir, soyu sopu, iyi huyu, mürüvveti de aklıdır."[979]

Usame İbn-i Şerik (r.a) bedevilerin Peygamberimize; "İnsanlara verilmiş şeylerin en hayırlısı nedir?" diye sorduklarında, Peygamberimizin onlara **"İyi huydur"** diye cevap verdiğine şahit oldum demiştir.[980]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ اَحَبَّكُمْ اِلَىَّ وَاَقْرَبَكُمْ مِنِّى مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ اَحَاسِنُكُمْ اَخْلاَقًا.

"Kıyamet günü bana en yakın olanınız ve benim sevgimi en çok kazananınız, en iyi huylu olanlarınızdır."[981]

Abdullah İbn-i Abbas (r.a)'a göre, Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur;

ثَلاَثٌ مَنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ اَوْ وَاحِدَةٌ مِنْهُنَّ فَلاَ تَعْتَدُّوا بِشَىْءٍ مِنْ عَمَلِهِ؛ تَقْوَى تَحْجِزُهُ عَنْ مَعَاصِى اللّٰهِ، وَحِلْمٌ يَكُفُّ بِهِ السَّفِيهَ، وَخُلُقٌ يَعِيشُ بِهِ بَيْنَ النَّاسِ.

"Şu üç meziyetin üçü veya biri, bir kimsede yoksa onun hiçbir amelini hesaba katmayınız;

1- Allah'ın emirlerine karşı gelmekten alıkoyacak takva.

2- Basitlik ve düşkünlükten alıkoyacak bir vakar.

3- İnsanlar arasında iyi geçinmesini sağlayacak bir huy güzelliği."[982]

Peygamberimiz (s.a.v) namaza dururken şöyle dua ederdi;

اَللّٰهُمَّ اهْدِنِى لِأَحْسَنِ الْاَخْلاَقِ، لاَ يَهْدِى لِأَحْسَنِهَا اِلاَّ اَنْتَ، وَاصْرِفْ عَنِّى سَيِّئَهَا، وَلاَ يَصْرِفُ عَنِّى سَيِّئَهَا اِلاَّ اَنْتَ.

"Allah'ım, bana en güzel huyu bağışla, Senden başka kimse beni ona ulaştıramaz. Allah'ım, beni kötü huydan alıkoy, Senden başka hiç kimse beni bundan alıkoyamaz."[983]

Peygamberimize **"Tatlılık neler ile olur?"** diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v) bu soruya şöyle cevap verir;

---

[979] Hâkim, Müstedrek 1/212 (425); Beyhakî, Şuabü'l-İman 8008
[980] Ebu Davud Tayâlisî, Müsned 1233; Hâkim, Müstedrek 4/442; Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ 10/246; Taberanî, Mu'cemu'l-Kebîr 470
[981] Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 480; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 1176
[982] Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/283
[983] Müslim, 771

فِى لُطْفِ الْكَلاَمِ، وَإِظْهَارِ الْبِشْرِ وَالاِبْتِسَامِ، فَمَنْ لَقِىَ النَّاسَ بِالْإِحْسَانِ وَعَامَلَهُمْ بِالْأَخْلاَقِ الْحِسَانِ فَهُوَ الَّذِى يَخِفُّ عَلَيْهِ جَانِبُهُ، وَيَحْمَدُ إِخَاؤَهُ.

"Tatlılık tatlı dille, güler yüzlülükle ve gülümsemekle olur. Kim insanları iyilik ile karşılayıp onlara iyi huyla davranırsa o kimsenin tutumu insanlara hafif gelir, onun kardeşliğini överler."

Nitekim bu bahiste bir şair şöyle der;

İyi huyların hepsine sahip olduğun ve
Herkese iyi davrandığın zaman,
Arş'ın sahibi tarafından her türlü mükâfata kavuşursun.
Açık ve gizli olarak insanların teşekkürüne de nail olursun!

SEKSEN ALTINCI BÖLÜM

GÜLME, AĞLAMA VE ELBİSE

Müfessirlerden biri;

اَفَمِنْ هٰذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ ۞ وَتَضْحَكُونَ وَلاَ تَبْكُونَ ۞ وَاَنْتُمْ سَامِدُونَ ﴿النَّجْم ؛ ٦١-٥٩﴾

"Şimdi siz bu söze (Kur'ân'a O'nu yalan sayarak) **şaşıyor ve** (Allah'tan gelmesine rağmen alaya alarak) **O'na gülüyor musunuz?** (İçindeki ikazlara kulak verip çekinerek) **ağlamıyor musunuz? (Onun size ne gibi görevler yüklediğine aldırış etmeksizin, vurdumduymazlık içinde) gülüyorsunuz!"**[984] âyetleri hakkında şunu söylemiştir;

"Peygamberimiz bu âyet indikten sonra gülümseme hududunu aşacak şekilde hiçbir zaman gülmemiştir. Hatta başka bir rivâyete göre, bu âyet indikten hemen sonra Peygamberimizin dünyadan göçene kadar ne güldüğü ne de gülümsediği görülmüştür."

İbn-i Ömer (r.a) buyurur ki; "Peygamberimiz (s.a.v) bir gün mescitten çıkınca gülüşüp konuşan bir toplulukla karşılaştı, durarak, selâm verdikten sonra onlara;

اَكْثِرُوا ذِكْرَ هَاذِمِ اللَّذَّاتِ.

"Dünya zevklerini kıran ölümü sık sık hatırlayınız."[985] buyurdu.

Başka bir gün de yine mescitten çıktıktan sonra gülüşen bir toplulukla karşılaşınca şöyle buyurdu;

اَمَا وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ، لَوْ تَعْلَمُونَ مَا اَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلاً، وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا.

---

[984] Necm sûresi; 59-61

[985] Taberanî, Evsat 691

"Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, benim bildiğimi siz bilseydiniz, az güler çok ağlardınız."

Hızır, Hz. Musa'dan (a.s) ayrılmak isteyince Musa "Bana bir tavsiye de bulun" dedi. Bunun üzerine Hızır (a.s) dedi ki; **"Sebepsiz yere hiçbir harekette bulunma, sebebi yokken bir adım bile atma. Şaşırtıcı bir durum olmadan gülme, başkalarını hataları yüzünden ayıplama, kendi hatalarına ağla."**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

كَثْرَةُ الضَّحِكِ تُمِيتُ الْقَلْبَ.

"Çok gülmek, kalbi öldürür."[986]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ ضَحِكَ لِشَبَابِهِ بَكَى لِهَرَمِهِ، وَمَنْ ضَحِكَ لِغِنَاهُ بَكَى لِفَقْرِهِ، وَمَنْ ضَحِكَ لِحَيَاتِهِ بَكَى لِمَوْتِهِ.

"Gençliğinde gülen, yaşlılığında ağlar. Zenginken gülen, fakirliğe düşünce ağlar. Yaşarken gülen, ölünce ağlar."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِقْرَؤُا الْقُرْاٰنَ وَابْكُوا، فَإِنْ لَمْ تَبْكُوا فَتَبَاكَوْا.

"Kur'ân'ı okuyun ve ağlayın. Eğer ağlayamıyorsanız, ağlamaklı olun."[987]

Hasan el-Basri (r.a) "İşlediklerinin karşılığı olarak şimdi onlar az gülüp çok ağlasınlar" mealindeki âyet hakkında; **"Dünyada kaldıkları müddetçe az gülsünler, çok ağlasınlar"** diye tefsir yapmaktadır.

Yine Hasan el-Basri (r.a) buyuruyor ki; **"Önünde cehennem varken gülen ve önünde ölüm varken sevinçli olan kimselere şaşarım."**

Yine Hasan el-Basrî bir gün gülen bir delikanlıya rastlar, ona **"Yavrum, Sırat'ı aştın mı?"** diye sorar. Delikanlı **"Hayır"** der. Hasan el-Basri (r.a) **"Cennete gireceğin mi belli oldu?"** diye sorar. Delikanlı **"Hayır"** diye cevap verir. Bunun üzerine Hasan el-Basri (r.a); **"O hâlde neden gülüyorsun?"** der. Bundan sonra o delikanlının bir daha güldüğü görülmemiştir.

Abdullah İbn-i Abbas (r.anhuma) buyurur ki; **"Gülerek günah işleyen, ağlayarak cehenneme girer."**

---

[986] İbn Mace, 4193; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 7435

[987] İbn Mace, 176; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 314; Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ 10/231

Ulu Allah (c.c) bir ayette ağlayanları överek:

وَيَخِرُّونَ لِلْاَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا ﴿الْاِسْرَاءِ ؛ ١٠٩﴾

"Ağlayarak çeneleri üstüne (yüzükoyun) **kapanırlar ve bu** (Kur'ân'ı dinlemeleri) **onların hürmetini artırır"** buyurmuştur."[988]

Evzaî (r.a);

مَالِ هٰذَا الْكِتَابِ لاَ يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلاَ كَبِيرَةً اِلاَّ اَحْصٰيهَا ﴿الْكَهْفِ ؛ ٤٩﴾

"Bu kitaba (amel defterine) ne oluyor ki, küçük-büyük hiç günahı ihmal etmeden saymıştır"[989] mealindeki âyet hakkında **"Küçük günahtan maksat, gülümseme, büyük günahtan maksatta kahkahadır"** der.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

كُلُّ عَيْنٍ بَاكِيَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اِلاَّ ثَلاَثًا عَيْنٌ بَكَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللهِ وَعَيْنٌ غَضَّتْ مِنْ مَحَارِمِ اللهِ وَعَيْنٌ سَهِرَتْ فِى سَبِيلِ اللهِ تَعَالٰى مَنْ قَرَاَ الْقُرْاٰنَ ثُمَّ رَاٰى اَنَّ اَحَدًا اُوتِىَ اَفْضَلَ مِمَّا اُوتِىَ فَقَدْ اِسْتَصْغَرَ مِنْ عَظَمَةِ اللهِ تَعَالٰى.

"Kıyamet günü şu üçü hariç bütün gözler ağlayacaktır.

1- Allah korkusu ile yaş döken göz.

2- Allah'ın haram kıldığı şeylere bakmaktan kaçınan göz.

3- Allah yolunda uykusuz kalarak nöbet tutan göz."[990]

Söylendiğine göre üç şey insanı katı kalpli yapar;

1- Kendini beğenmişlikten ileri gelen gülmek.

2- Acıkmadan yemek.

3- Boş yere konuşmak."

Peygamberimiz (s.a.v) iç çamaşır, gömlek, kaftan, cübbe ve diğer elbiselerden ne bulursa onu giyerdi. Yeşil renkli elbiseler hoşuna giderdi. Çoğu elbiseleri beyazdı ve;

اَلْبِسُوهَا اَحْيَاءَكُمْ، وَكَفِّنُوا فِيهَا مَوْتَاكُمْ.

---

[988] İsrâ sûresi; 109

[989] Kehf sûresi; 49

[990] Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 4759

"Beyazı dirilerinize elbise olarak giydiriniz, ölülerinize de kaftan olarak sarınız" buyururdu.[991]

Peygamberimizin atlastan bir kaftanı vardı. Beyaz renkli cildine yeşil rengi pek yakışırdı. Bütün elbiseleri topuğuna kadar inerdi. İç gömleği ise daha yukarıda, yarı diz hizasında kalırdı.

Siyah bir elbisesi vardı, onu birine vermişti. Eşi Ümmü Seleme (r.anha); "Anam-babam yoluna feda olsun. O siyah elbisen ne oldu?" diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v); "Onu giysin diye birine verdim" diye cevap verdi. Bunun üzerine Ümmü Seleme; "Beyaz tenin üzerinde o elbisenin siyahından daha güzel yakışan bir şey görmüş değilim" dedi.

Peygamberimiz (s.a.v) giyerken sağdan başlayarak;

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى كَسَانِى مَا اُوَارِى بِهِ عَوْرَتِى، وَاَتَجَمَّلُ بِهِ فِى النَّاسِ.

"Beni giydiren, ayıp yerlerimi örtmeye yarayan ve insanlara karşı güzel görünmemi sağlayan elbiseler bağışlayan Allah'a hamd olsun" diye dua ederdi.[992]

Elbisesini çıkarırken de sol taraftan başlardı. Yeni bir elbise edinince eskisini bir fakire verir sonra;

مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَكْسُوا مُسْلِمًا مَنْ سَمِلِ ثِيَابِهِ لاَ يَكْسُوهُ اِلاَّ اللّٰهُ، اِلاَّ كَانَ فِى ضَمَانِ اللّٰهِ وَحِرْزِهِ وَخَيْرِهِ مَا وَارَاهُ حَيًّا وَمَيِّتًا.

"Herhangi bir Müslüman, sırf Allah rızası için eski elbiseyi bir fakire verirse, o elbise giyildiği müddetçe veren kimse -ölü olsun, diri olsun- **Allah'ın himayesinde, güveni altında ve hayrı içinde olur"**[993] buyururdu.

Peygamberimizin bir abası vardı. Nereye gitse onu ikiye katlayıp altına sererdi. Hasır üzerinde uyurdu, altında başka bir şey olmazdı.[994]

---

[991] Kudâî, Müsned 1254; Beyhakî, Şuabü'l-İman 3304
[992] Tirmizî, 3560; İbn Mace, 2557; İbn Mübârek, Zühd 749; Beyhakî, Şuabü'l-İman 5/182
[993] Tirmizî, 3555; İbn Mace, 3557
[994] Buharî, 4629; Müslim, 1479

SEKSEN YEDİNCİ BÖLÜM

KUR'ÂN'IN, İLMİN VE ÂLİMLERİN FAZİLETİ

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ قَرَأَ الْقُرْاٰنَ، ثُمَّ رَأٰى اَنَّ اَحَدًا اُوتِيَ اَفْضَلَ مِمَّا اُوتِيَ، فَقَدِ اسْتَصْغَرَ مِنْ عَظَمَةِ اللّٰهِ تَعَالٰى.

"Kim Kur'ân'ı okur da sonra başka birisinin kendinden daha faziletli bir şeye nail olduğunu sanırsa, Allah'ın ululuğunu küçümsemiş olur."[995]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَفْضَلُ عِبَادَةِ اُمَّتِي تِلاَوَةُ الْقُرْاٰنِ.

"Ümmetimin en faziletli ibadeti, Kur'ân okumaktır."[996]

خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَعَلَّمَهُ.

"En hayırlınız, ilim öğrenip bildiğini başkalarına öğreteninizdir."

اِنَّ الْقُلُوبَ لَتَصْدَأُ كَمَا يَصْدَأُ الْحَدِيدُ فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَمَا جِلاَؤُهَا فَقَالَ تِلاَوَةُ الْقُرْاٰنِ وَذِكْرُ الْمَوْتِ.

Peygamberimiz (s.a.v); **"Demir nasıl paslanırsa kalpler de paslanır"** buyurdu. Sahabîler; "Onun cilâsı nedir?" diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v); **"Kur'ân'ı Kerim okumak ve ölümü hatırlamaktır."** diye buyurdular.[997]

Fudayl İbn-i İyaz (r.a) buyurur; "Kur'ân'ı taşıyan, İslâm'ın sancağını taşıyandır. Binaenaleyh oynayan ile oynamaması, yanılanla yanılmaması ve boş söz konuşan ile boş lâf konuşmaması, bunu Kur'ân'ı tazim için yapması gerekir.

---

[995] Buharî, Tarihu'l-Kübrâ 1058; Münâvî, Feydu'l-Kadîr 6/75
[996] Kudâî, Müsnedü'ş-Şihâb 1284; Elbânî, Daîfu'l-Câmi 1047
[997] Kudâî, Müsned 1178

Kim **"Haşr"** sûresinin son âyetlerini sabahleyin okur ve o gün ölürse alnına şehit mührü vurulur. Aynı âyetleri akşam okuyup sabaha kadar ölürse yine alnına şehit mührü vurulur."

İlmin ve âlimlerin faziletine gelince, bu mevzuda hadisler çoktur. Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ يُرِدِ اللّٰهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِى الدِّينِ وَيُلْهِمْهُ رُشْدَهُ.

"Allah, kimin iyiliğini dilerse onu dinde fakih yaparak ona rüştünü ilham eder."[998]

اَلْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْاَنْبِيَاءِ.

"Âlimler, peygamberlerin varisleridir."[999]

Hâlbuki peygamberlikten daha üstün bir mertebe olmadığı malûmdur. Bu rütbeye mirasçı olmak şerefinden daha büyük bir şeref yoktur.

اَفْضَلُ النَّاسِ الْمُؤْمِنُ الْعَالِمُ الَّذِى اِذَا احْتِيجَ اِلَيْهِ نَفَعَ وَاِنْ اسْتُغْنِىَ عَنْهُ اَغْنٰى نَفْسَهُ.

"Müminlerin en faziletlisi o âlim kimsedir ki, kendisine ihtiyaç duyulduğu zaman faydalı olur ve kendisine müracaat edilmediği zaman da gönül zenginliği ile davranır."[1000]

اَقْرَبُ النَّاسِ مِنْ دَرَجَةِ النُّبُوَّةِ اَهْلُ الْعِلْمِ وَالْجِهَادِ اَمَّا اَهْلُ الْعِلْمِ فَدَلُّوا النَّاسَ عَلٰى مَا جَاءَتْ بِهِ الرُّسُلُ وَاَمَّا اَهْلُ الْجِهَادِ فَجَاهَدُوا بِاَسْيَافِهِمْ عَلٰى مَا جَائَتْ بِهِ الرُّسُلُ.

"Peygamberlik derecesine en yakın kimseler, âlimler ile mücâhidlerdir. Çünkü âlimler peygamberlerin getirdiği tebliği halka sunarlar. Mücâhidler de peygamberlerin getirdiği tebliğ uğruna kılıçları ile savaş verirler."[1001]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَمَوْتُ قَبِيلَةٍ اَيْسَرُ مِنْ مَوْتِ عَالِمٍ.

---

[998] İbn Ebî Âsım, Zühd 1/161
[999] Ebu Davud, 3641; Tirmizî, 2682; İbn Hibban, İhsan 88, Mevârid 80; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 6297
[1000] Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 6742
[1001] Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 2/83 (1744)

"Hiç şüphesiz, bir kabilenin ölmesi, bir âlimin ölümünden daha az önemlidir."[1002]

يُوزَنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِدَادُ الْعُلَمَاءِ بِدَمِ الشُّهَدَاءِ.

"Kıyamet günü âlimlerin mürekkebi şehitlerin kanı ile tartılır."[1003]

لاَ يَشْبَعُ عَالِمٌ مِنْ عِلْمٍ حَتَّى يَكُونَ مُنْتَهَاهُ الْجَنَّةَ.

"Son durağı Cennet oluncaya kadar, âlimler ilme doymaz."[1004]

هَلاَكُ اُمَّتِي فِي شَيْئَيْنِ؛ تَرْكِ الْعِلْمِ، وَجَمْعِ الْمَالِ.

"Ümmetimin helâk olması, iki şey yüzünden olur. İlmi terk etmek ve mal toplamak."

كُنْ عَالِمًا اَوْ مُتَعَلِّمًا اَوْ مُسْتَمِعًا اَوْ مُحِبًّا وَلاَ تَكُنْ الْخَامِسَةَ فَتَهْلِكَ.

"Ya âlim ol, ya talebe ol, ya dinleyici ol, ya da ilmi sevenlerden ol. Beşinci olma; yani ilimden hoşlanmayanlardan olma ki, helâk olmayasın."[1005]

"İlmin maruz kalabileceği afet, kendini beğenmişliktir."

Ehli Hikmetin misallerindendir; "Kim baş olmak amacı ile ilim öğrenirse başarı şansını ve siyasî tesirini kaybeder."

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

سَاَصْرِفُ عَنْ اٰيَاتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ﴿الْاَعْرَافِ: ١٤٦﴾

"Yeryüzünde boşu boşuna büyüklük taslayanların idraklerini âyetlerimden saptıracağım."[1006]

İmam-ı Şafii (r.a) buyurur ki; **"Kim Kur'ân'ı Kerim öğrenirse değeri yükselir. Kim fıkıh öğrenirse önemi artar ve kim hadis öğrenirse inandırma gücü artar. Kim matematik öğrenirse görüşü çoğalır. Kim az bilinen gerçekleri öğrenirse huyu yumuşar. Kim izzeti nefis sahibi olmazsa ilmi ona fayda vermez."**

Hasan İbn-i Ali (r.a) der ki; "Kim âlimlerle çok düşüp kalkarsa, dilinin bağı çözülür. Zihnindeki bulanıklıkları giderme imkânına kavuşur. Nefsinde beliren gelişme hoşuna gider. Bildiklerine karşı güveni artar ve öğrendiklerini dile getirmede cesaret kazanır."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

"Cehaletten daha ağır fakirlik olmaz."[1007]

1002 Deylemî, Firdevs 6458; Beyhakî, Şuabü'l-İman 1699; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 1979
1003 Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 488; İbn Cevzî, İleli'l-Mütenâhiye 85; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 3281
1004 Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 7782; Kudâî, Müsned 897; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 116
1005 Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ 381; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 2018
1006 A'râf sûresi; 146
1007 Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 7889; Kudâî, Müsned 836; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/283

SEKSEN SEKİZİNCİ BÖLÜM

NAMAZ VE ZEKÂTIN FAZİLETİ

Bilesin ki, Yüce Allah zekâtı İslam'ın temellerinden biri olarak ilân etmiş, onu en yüce İslam alâmeti olan namaz ile yan yana getirerek şöyle buyurmuştur;

وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ﴿ الْبَقَرَة ؛ ٤٣ ﴾

"Namazı dosdoğru kılınız ve zekâtı veriniz."[1008]

Peygamberimiz (s.a.v) de şöyle buyurmuştur;

بُنِىَ الْاِسْلاَمُ عَلَى خَمْسٍ؛ شَهَادَةِ اَنْ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ، وَاَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَإِقَامِ الصَّلاَةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ، وَحَجِّ الْبَيْتِ.

"İslam beş şey üzerine kurulmuştur;

1- Allah'tan (c.c) başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in (s.a.v) O'nun Resulü olduğuna şahadet etmek.

2- Namaz kılmak,

3- Zekât vermek,

4- Ramazanda oruç tutmak,

5- Hacca gitmek."

Yüce Allah (c.c) namaz ve zekâtına önem vermeyenleri şiddetle yererek buyuruyor ki;

فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ۞ اَلَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلاَتِهِمْ سَاهُونَ ﴿ الْمَاعُونُ ؛ ٤-٥ ﴾

"Namazların öneminin şuurunda olmadan namaz kılanların vay hâline!"[1009]

Namaz hakkında daha önce gerekenleri söylemiştik.

[1008] Bakara sûresi; 43
[1009] Mâûn sûresi; 4-5

Zekâtı vermeyenler hakkında Ulu Allah (c.c) buyurur ki;

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلاَ يُنْفِقُونَهَا فِى سَبِيلِ اللهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِيمٍ ﴿ التَّوْبَة ؛ ٣٤ ﴾

"Altın ve gümüş biriktirerek onları Allah yolunda harcamayanları acı bir azap ile müjdele."[1010]

Buradaki **"Allah yolunda harcamak"**tan maksat, bu malların zekâtını ayırmaktır.

Zekât verenin dünyadan el-etek çekerek kendilerini âhiret ticaretine adamış olan takva sahibi düşkünleri araması müstehaptır; çünkü bu malın gelişmesine vesile olur.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ تَأْكُلْ اِلاَّ طَعَامَ تَقِيٍّ، وَلاَ يَأْكُلْ طَعَامَكَ اِلاَّ تَقِيٌّ.

"Sen mutlaka takva sahibinin yemeğini ye ve senin yemeğini de takva sahibi olanlardan başkası yemesin."

Çünkü takva sahibi, vereceğin zekâtı yolunda kullanır ve ona bu yolda yardımcı olduğun için sen de onun ibadetine ortak olursun.

Âlimlerden biri sadakalarını sadece tarikat ehli olan fakirlere verirdi. Ona "İyiliklerini bütün fakirlere dağıtırsan daha iyi olmaz mı?" diye sordular. O da şu cevabı verdi; "Hayır, sizin dediğinizi yapmam daha iyi olmaz. Çünkü bunlar olanca gayretlerini Allah için harcayan kimselerdir. Herhangi biri bir sıkıntı ile karşılaşınca gayreti gevşeyebilir.

"Bir kişinin gayretini Allah uğruna yöneltmek, bana, amacı dünya olan bin kişiye yardım etmekten daha iyidir."

Bu cevap Cüneyd el-Bağdadî'ye nakledilince sözü beğenerek sahibi hakkında "O, mutlaka Allah'ın velilerinden biridir. Çoktandır bu kadar güzel bir söz duymamıştım." dedi.

Bir süre sonra bu adamın maddi durumunun sarsıldığı, bu yüzden ticareti bırakmaya niyetlendiği haberi geldi. Bunun üzerine Cüneyd el-Bağdadî ona bir miktar para gönderdi ve "Bunu sermaye yaparak ticarethaneni kapatma. Çünkü senin gibilere ticaretin zararı yoktur" diye haber gönderdi.

Bu zat bakkaldı ve fakirlerden satın aldıklarının bedelini almazdı.

Abdullah İbn-i Mübarek de (Allah O'ndan razı olsun) yardımlarını sadece ilim ile uğraşanlara verirdi. Kendisine "Yardımlarını genişletsen daha iyi olmaz mı?" dediler. O da şu cevabı buyurdu; "Ben peygamberlik

---

[1010] Tevbe sûresi; 34

makamından sonra ilimden daha yüksek bir mertebe tanımıyorum. Bunlardan birinin kalbi ihtiyacı ile meşgul olunca kendini ilme verip bütün gücü ile öğrenmeye yönelemez. Bunları bütün güçleri ile ilme yöneltmek, en faziletli davranıştır."

Sadaka verirken sakat ve malûllerin öne alınması, hususiyetle akraba ve yakınların en başta düşünülmesi hem sadaka vermek ve hem de yakınları korumak (sıla-i rahîm) olur. Daha önceki bir bölümde belirtildiği gibi akraba ve yakınları korumanın mükâfatı pek çoktur.

Riyanın şerrinden korunmak ve vereni kalabalık içinde küçük düşürmemek için sadakayı gizli vermelidir. Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

صَدَقَةُ السِّرِّ تُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ.

"Gizli verilen sadaka, Allah'ın gazabını söndürür."[1011]

Başkaca bir gölgenin kalmayacağı kıyamet günü, Allah'ın Arş'ın gölgesi altına alacağı yedi kimseyi sayan hadise göre bu yedi kimseden biri de **"Sağ elinin verdiğini sol eli bilmeyecek şekilde gizli sadaka veren kimse"**dir.

Fakat riyaya düşme ve karşı tarafı minnet yükü altında bırakma ihtimali söz konusu olmadığı takdirde ve başkalarını özendirmek gibi bir fayda getireceği umulduğu zaman açıktan sadaka verilebilir.

Nitekim Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لاَ تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْاَذٰى كَالَّذِى يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلاَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ﴿ اَلْبَقَرَة ؛ ٢٦٤ ﴾

"Ey mü'minler! Sadakalarınızı, malını gösteriş için harcayan, Allah'a ve âhiret gününe inanmamış kimseler gibi başa kakarak, inciterek heder etmeyin."[1012]

Buna göre başa kakmak, iyiliği mahveder. En iyisi sadakayı gizli vermek onu unutmayı huy hâline getirmektir. Buna karşılık iyilik görenin, yapılan iyiliği dile getirmesi ve iyilik yapana teşekkür etmesi gerekir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ يَشْكُرُ اللّٰهَ مَنْ لاَ يَشْكُرُ النَّاسَ.

"İnsanlara teşekkür etmeyen kimse, Allah'a da şükretmez."

Şair ne güzel söyler;

İyiliğin eli nerede olursa olsun, servettir.
Onu ister nankör, ister teşekkür eden biri taşısın,
Teşekkür edenin teşekkürüne mükâfat vardır.
Nankörün bilmezlikten geldiği iyilik de Allah katındadır.

[1011] Kudâî, Müsnedü'ş-Şihâb 99; Taberanî, Sağîr 1034; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 3759
[1012] Bakara sûresi; 264

SEKSEN DOKUZUNCU BÖLÜM

ANA-BABAYA İYİLİK VE EVLÂT HUKUKU

Akrabalık ve yakınlık hakkı kuvvetli olduğuna göre, en yakın ve sıkı akrabalığın ana-baba ile evlat arasında olduğu artık herkesin kabul edeceği bir gerçek haline gelir ve ikisi arasındaki hakkın iki kat olduğu daha iyi anlaşılır.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَنْ يُجْزِىَ وَلَدٌ وَالِدَهُ حَتّٰى يَجِدَهُ مَمْلُوكًا فَيَشْتَرِيَهُ فَيُعْتِقَهُ.

"Ana-babasını köle olarak bulup satın almadıkça ve arkasından azat etmedikçe evlat ana-babanın hakkını ödemiş olmaz."[1013]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

بِرُّ الْوَالِدَيْنِ اَفْضَلُ مِنَ الصَّلاَةِ وَالصَّدَقَةِ وَالصَّوْمِ وَالْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ وَالْجِهَادِ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ.

"Ana-babaya iyi bakmak, nafile namazdan, sadakadan, oruçtan, hacdan, umreden ve Allah yolunda cihad etmekten daha faziletlidir."

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ اَصْبَحَ مَرْضِيًّا لِاَبَوَيْهِ اَصْبَحَ لَهُ بَابَانِ مَفْتُوحَانِ اِلَى الْجَنَّةِ وَمَنْ اَمْسٰى فَمِثْلُ ذَالِكَ وَاِنْ كَانَ وَاحِدًا فَوَاحِدًا وَاِنْ ظَلَمَا وَاِنْ ظَلَمَا وَاِنْ ظَلَمَا وَمَنْ اَصْبَحَ مُسْخِطًا لِاَبَوَيْهِ اَصْبَحَ لَهُ بَابَانِ مَفْتُوحَانِ اِلَى النَّارِ وَمَنْ اَمْسٰى فَمِثْلُ ذَالِكَ وَاِنْ كَانَ وَاحِدًا فَوَاحِدٌ وَاِنْ ظَلَمَا وَاِنْ ظَلَمَا وَاِنْ ظَلَمَا.

"Kim anası-babası kendinden razı olarak sabahlarsa onu cennete götüren iki kapı açılır. Kim aynı sebepten akşamlarsa yine önüne cennete

---

[1013] Müslim, 1510; Ebu Davud, 5137; Tirmizî, 1906; İbn Hibban, Sahih, İhsan 424

ulaştıran iki kapı açılır. Eğer ana-babasından biri mevcutsa bir cennet kapısı açılır. Ana-baba zalim de olsa durum böyledir. Ana-ba-ba zalim de olsa durum aynıdır."

Ana-babasının kalbini kırarak sabahlayan kimsenin önüne cehenneme ulaştıran iki kapı açılır. Ana-babasının kalbini kırarak akşama varan kimsenin önüne de iki cehennem kapısı açılır.

Ana-babasından birinin kalbini kıran kimsenin önüne bir cehennem kapısı açılır. Ana-baba zalim de olsa durum aynıdır.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ الْجَنَّةَ يُوجَدُ رِيحُهَا مِنْ مَسِيرَةِ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ، وَلاَ يَجِدُ رِيحَهَا عَاقٌّ وَلاَ قَاطِعُ رَحِمٍ.

"Cennetin kokusu beş yüz yıllık mesafeden duyulur. Fakat onun kokusunu ana-babaya asi olan ile akrabalık bağını kesenler duyamaz."

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

بَرَّ اُمَّكَ وَاَبَاكَ، وَاُخْتَكَ وَاَخَاكَ، ثُمَّ اَدْنَاكَ فَاَدْنَاكَ.

"Anana, babana, kız kardeşine, erkek kardeşine, sonra sırası ile diğer yakınlarına iyi davran."[1014]

Söylendiğine göre, Ulu Allah Hz. Musa'ya (a.s) buyurdu ki; "Ya Musa! (a.s) Bana asi olup ana-babasının arzusunu yerine getireni itaatkâr olarak yazarım. Fakat ana-babasına asi olup da benim emrimi tutanları asi olarak yazarım."

Söylendiğine göre Hz. Yakub (a.s) Hz. Yusuf'un yanına girip de Hz. Yusuf (a.s) ayağa kalkmayınca Yüce Allah ona şöyle vahyetti; **"Babanı ayakta karşılamak kibrine mi dokunuyor? İzzet ve celalim hakkı için yemin ederek söylüyorum ki, soyundan peygamber getirmeyeceğim."**

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا عَلَى اَحَدٍ اِذَا اَرَادَ اَنْ يَتَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ اَنْ يَجْعَلَهَا لِوَالِدَيْهِ اِنْ كَانَا مُسْلِمَيْنِ، فَيَكُونُ لِوَالِدَيْهِ اَجْرُهَا، وَيَكُونُ لَهُ مِثْلُ اُجُورِهِمَا مِنْ غَيْرِ اَنْ يَنْقُصَ مِنْ اُجُورِهِمَا شَيْءٌ.

[1014] Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 3260

"Birinin, sadaka verirken ana-babasının adına vermeye niyetlenmesi gerekmez. Çünkü ana-baba eğer Müslüman'sa verilen sadakanın ecri onlara gider, sadaka veren de ana-babasının ecrinde hiçbir eksiklik görülmeksizin onların ecri kadar ecir kazanır."[1015]

Malik İbn-i Rabia (r.a) buyurur ki; Bir gün Peygamberimizle birlikte oturuyorken Seleme oğullarından biri huzura gelerek "Ya Resulullah, ana-babamın ölümünden sonra onlara yapabileceğim bir iyilik kaldı mı?" diye sorar.

Peygamberimiz (s.a.v);

نَعَمْ الصَّلاَةُ عَلَيْهِمَا، وَالْاِسْتِغْفَارُ لَهُمَا، وَاِنْفَاذُ عَهْدِهِمَا، وَاِكْرَامُ صَدِيقِهِمَا، وَصِلَةُ الرَّحِمِ الَّتِى لاَ تُوصَلُ اِلاَّ بِهِمَا.

"Evet, kaldı. Onlara dua etmek, onların günahlarının affedilmesini dilemek. Vermiş oldukları sözleri yerine getirmek. Dostlarına yakınlık göstermek. Ana-baba tarafından olan yakınlar ile münasebetleri devam ettirmekle." diye cevap verdi.[1016]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ مِنْ اَبَرِّ الْبِرِّ اَنْ يَصِلَ الرَّجُلُ اَهْلَ وُدِّ اَبِيهِ بَعْدَ اَنْ يُوَلِّىَ الْأَبُ.

"En önemli evlâtlık görevlerinden biri, babanın ölümünden sonra babanın dostlarına iyilik yapmayı devam ettirmektir."[1017]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

بِرُّ الْوَالِدَةِ عَلَى الْوَلَدِ ضِعْفَانِ.

"Evlât üzerinde, anaya bakma hakkı, babaya göre iki kattır."

Peygamberimiz (s.a.v);

دَعْوَةُ الْوَالِدَةِ اَسْرَعُ اِجَابَةً.

"Ananın duası, en çabuk kabul olan duadır" buyurur. Sahabîler; "Niçin, ya Resulullah?" diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v);

هِىَ اَرْحَمُ مِنَ الْأَبِ وَدَعْوَةُ الرَّحِمِ لاَ تَسْقُطُ.

[1015] Hâkim, Müstedrek 4/167 (7245); Elbânî, Sahihu'l-Câmi 1400
[1016] Elbânî, Daîfu'l-Câmi 5109
[1017] Ebu Davud, 5142; İbn Hibban, Sahih, İhsan 418, Mevârid 2030; Hâkim, Müstedrek 7260; Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ 6684

"Çünkü o evlâda rahim itibariyle babadan daha yakındır. Rahimin duası ise boşa çıkmaz" buyurdu.[1018]

Adamın biri "Kime iyilik edeyim ya Resulullah?" diye sorar. Peygamberimiz (s.a.v); **"Ana-babana"** diye buyurur. Adam; "Anam-babam yok"der. Peygamberimiz (s.a.v) de;

بَرَّ وَلَدَكَ كَمَا اَنَّ لِوَالِدَيْكَ عَلَيْكَ حَقًّا، كَذٰلِكَ لِوَالِدِكَ عَلَيْكَ حَقٌّ.

"O zaman çocuğuna karşı iyi davran. Çünkü ana-babanın olduğu gibi çocuğunun da senin üzerinde hakkı vardır." [1019]

Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

رَحِمَ اللّٰهُ وَالِدًا اَعَانَ وَلَدَهُ عَلَى بِرِّهِ.

"Allah'ın rahmeti, kendisine iyi bakması hususunda çocuğuna kolaylık gösterip onu yanlış davranışlar ile asi olmaya sürüklemeyen baba üzerine olsun."[1020]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

سَاوُوا بَيْنَ اَوْلاَدِكُمْ فِى الْعَطِيَّةِ.

"Bir şey verirken çocuklarınız arasında eşitlik gözetiniz."[1021]

Bir darb-ı meselde denir ki; "Çocuğun bir çiçektir, yedinci gününde açar, yedinci yaşında sana yardımcı olur. Bundan sonra ya düşmanın olur veya ortağın."

Hz. Enes (r.a)'in rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

اَلْغُلاَمُ يُعَقُّ عَنْهُ الْيَوْمَ السَّابِعَ، وَيُسَمَّى وَيُمَاطُ عَنْهُ الْأَذَى، فَإِذَا بَلَغَ سِتَّ سِنِينَ اُدِّبَ، فَإِذَا بَلَغَ تِسْعَ سِنِينَ عُزِلَ فِرَاشُهُ، فَإِذَا بَلَغَ ثَلاَثَ عَشَرَ سَنَةً ضُرِبَ عَلَى الصَّلاَةِ، فَإِذَا بَلَغَ سِتَّ عَشَرَةَ سَنَةً زَوَّجَهُ اَبُوهُ، ثُمَّ اَخَذَ بِيَدِهِ وَقَالَ؛ قَدْ اَدَّبْتُكَ وَعَلَّمْتُكَ وَاَنْكَحْتُكَ، اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ فِتْنَتِكَ فِى الدُّنْيَا وَعَذَابِكَ فِى الْآخِرَةِ.

[1018] Müslim, 2552; Ebû Davud, 5143; Tirmizî, 1903; İbn Hibban, Sahih 430
[1019] Abdullah b. Muhammed el-Kureşî, Mekârimu'l-Ahlak 353
[1020] İbn Ebî Şeybe, Musannef 25415; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 2/427; Münâvî, Feydu'l-Kadîr 4/29
[1021] Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 3391; Tahâvî, Şerhu'l-Âsâr 4/86; Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ 11780

"Oğlan çocuğu yedi günlük olunca kurbanı kesilir, adı konur ve yıkanır. Altı yaşına girince eğitilmesine girişilir. Dokuz yaşında yatağı ayrılır. On üç yaşına varınca namaz kılmazsa tokatlanır. On altı yaşına gelince onu evlendir. Sonra elinden tutarak ona; "Seni eğittim, tahsilini yaptırdım, evlendirdim, dünyada senin fitnenden ve âhirette de senin azabından Allah'a sığınırım" der.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مِنْ حَقِّ الْوَلَدِ عَلَى الْوَالِدِ اَنْ يُحْسِنَ اَدَبَهُ وَيُحْسِنَ اِسْمَهُ.

"İyi eğitim ve güzel isim, çocuğun ana-babası üzerindeki haklarındandır."[1022]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

كُلُّ غُلاَمٍ رَهِينٌ اَوْ رَهِينَةٌ بِعَقِيقَتِهِ تُذْبَحُ عَنْهُ يَوْمَ السَّابِعِ، وَيُحْلَقُ رَأْسُهُ.

"Her oğlan veya kız çocuğu "akika kurbanı" karşılığında rehindir. Yedinci günü kurbanı kesilir ve saçı kesilir."[1023]

Katade (r.a) buyurur ki; **"Akika"** kurbanı kesilince kurbanın yüzünden bir tutam alınarak can damarlarının karşısına tutulur, sonra çocuğun tepesine konur. Yünden iplik gibi kan akıncaya kadar durulur. Sonra çocuğun başı yıkanarak saçı kesilir.

Adamın biri İbn-i Mübarek (r.a)'e gelerek çocuklarından birini şikâyet etti. İbn-i Mübarek adama "Ona hiç beddua ettiğin oldu mu?" diye sordu. Adam "Evet, oldu" diye cevap verdi. Bunun üzerine İbn-i Mübarek adama "O hâlde onu bozan sensin" dedi.

Çocuğa karşı yumuşak davranmak müstehaptır.

Akra İbn-i Habis (r.a) bir gün Peygamberimizi, torunu Hasan'ı öperken görür ve; "Benim on tane çocuğum var, hiçbirini bir gün öpmüş değilim" der. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v);

اِنَّ مَنْ لاَ يَرْحَمُ لاَ يُرْحَمُ.

"Merhamet etmeyen, merhametle muamele görmez."[1024] buyurdu.

Hz. Âişe (r. anha) buyurdu ki; "Peygamberimiz (s.a.v) bir gün bana; **"Usame'nin yüzünü yıka!"** dedi. Ben de tiksine tiksine yıkamaya başladım. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) elime vurdu ve çocuğu eline alıp kendi yıkadı. Sonra onu öptü ve "Zeyd bize iyilik etti. Çünkü Zeyd'in kızı yoktu" buyurdu.

Bir gün Peygamberimiz (s.a.v) minberde iken torunu Hz. Hasan (r.a) yere düşer. Peygamberimiz (s.a.v) hemen aşağı inerek onu kaldırır ve;

[1022] Beyhakî, Şuabü'l-İman 8673; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/47
[1023] Nesâî, Müctebâ 4221, Kübrâ 4546; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 4765
[1024] Buharî, 5651; Ebu Davud, Sünen 5218; İbn Hibban, Sahih, İhsan 457

إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ... ﴿التغابن: ١٥﴾

"Mallarınız ve çocuklarınız sizin hesabınıza birer imtihan vesilesidir" mealindeki âyeti okur.[1025]

Abdullah İbn-i Şeddad (r.a) buyurdu ki; "Bir gün Peygamberimiz (s.a.v) cemaate namaz kıldırıyordu. Secdeye varınca Hz. Hüseyin (r.a) boynuna bindi. Peygamberimiz (s.a.v) secdeyi uzattı. Peşinde namaz kılanlar bir şey oldu sandılar.

Namaz sona erince "Ya Resulullah, secdeyi uzattın, biz de bir şey oldu sandık" dediler. Peygamberimiz (s.a.v) sahabîlere şu cevabı verdi; **"Torunum beni binek yaptı. O hevesini alsın diye, hemen secdeden doğrulmak istemedim."**

Peygamberimizin bu davranışında şu faydalar vardır;

1- Allah'a yakınlık. Kulun Allah'a en yakın durumu secde halidir.

2- Çocuğa iyi davranmak ve yakınlık göstermek.

3- Ümmetine böyle bir durumda nasıl davranmaları gerektiğini öğretmek."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

رِيحُ الْوَلَدِ مِنْ رِيحِ الْجَنَّةِ.

"Çocuk kokusu cennet kokularındandır."[1026]

Yezid İbn-i Muâviye (r.a) der ki; "Babam birini göndererek Ahnef İbn-i Kays'ı huzuruna çağırdı ve; "Ya Ahnef, çocuk hakkındaki görüşün nedir?" diye sordu. Ahnef de babama şu cevabı verdi; "Ya Emire'l-mümimin! Onlar kalplerimizin meyvesi ve sırtımızın direğidir. Biz onlar için yumuşak toprak ve gölgeleyici bir gök gibiyiz. Her yüceliğe onların aracılığı ile yükselebiliriz.

Bir şey isterlerse ver. Öfkelenirlerse hoşnutluklarını kazan ki, sevgilerini kazanasın ve sana olan bağlılıklarını arttırasın. Üzerlerine çöken bir yük olma ki, varlığından bıkıp ölümünü özlemesinler ve sana yaklaşmakta isteksiz davranmasınlar."

Bunun üzerine Muâviye "Ya Ahnef, sen içeri girdiğinde Yezid'e karşı kin ve öfke ile dolu idim" dedi. Ahnef yanından ayrılınca Yezid'e karşı olan öfkesi dindi, ona iki yüz bin dirhem para ve iki yüz takım elbise gönderdi. Yezid de Ahnef'e bin dirhem para ile yüz takım elbise gönderdi. Bu suretle babasından gelen hediyelerin yarısını vermiş oldu.

[1025] Teğâbün sûresi; 15

[1026] Ebu Davud 1109; Tirmizî 3774; Nesâî, Müctebâ 1413, Kübrâ 1790; İbn Hibban, Sahih 3038

DOKSANINCI BÖLÜM

KOMŞULUK HUKUKU VE FAKİRLERE İYİLİK

Bilesin ki, komşuluk, **İslâm Kardeşliği**'nin ötesinde haklar gerektirir. Buna göre Müslüman'ın hakları yanında daha başka haklar taşır. Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

فَالْجَارُ الَّذِى لَهُ ثَلاَثَةُ حُقُوقٍ؛ الْجَارُ الْمُسْلِمُ، ذُو الرَّحِمِ، فَلَهُ حَقُّ الْجِوَارِ، وَحَقُّ الْإِسْلاَمِ، وَحَقُّ الرَّحِمِ. وَاَمَّا الَّذِى لَهُ حَقَّانِ؛ فَالْجَارُ الْمُسْلِمُ، لَهُ حَقُّ الْجِوَارِ، وَحَقُّ الْإِسْلاَمِ. وَاَمَّا الَّذِى لَهُ حَقٌّ وَاحِدٌ، فَالْجَارُ الْمُشْرِكُ.

"Üç türlü komşu vardır; Birinin bir, öbürünün iki, diğerinin üç hakkı vardır. Komşusu üzerinde üç hakkı olan komşu, akrabadan olan komşudur. Onun biri Müslüman olmaktan, diğeri komşuluktan ve öbürü de akrabalıktan ileri gelen üç hakkı vardır.

Komşu üzerinde iki hakkı olan komşu Müslüman olan komşudur. Onun komşusu üzerinde biri Müslüman olmaktan diğeri de komşu olmaktan ileri gelen iki hakkı vardır.

Komşusu üzerinde tek hakkı olan komşu da Müslüman olmayan komşudur."[1027]

Peygamberimizin Müslüman olmayan komşuya da sırf komşudur diye hak tanıdığını görüyorsun.

اَحْسِنْ مُجَاوَرَةَ مَنْ جَاوَرَكَ تَكُنْ مُسْلِمًا.

"Komşuna karşı iyi davran ki Müslüman olasın."[1028]

مَا زَالَ جِبْرِيلُ يُوصِينِى بِالْجَارِ، حَتَّى ظَنَنْتُ اَنَّهُ سَيُوَرِّثُهُ.

[1027] Taberani, Sağîr 823, Evsat 5860; Beyhakî, Şuabü'l-İman 11061

[1028] Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 2628; Beyhakî, Şuabü'l-İman 9561

"Cebrail, komşu hakkında bana o kadar ısrarlı tavsiyelerde bulundu ki, onu bana vâris ilân edeceğini sandım."[1029]

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرَةِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ.

"Allah'a ve âhiret gününe inanan kimse, komşusuna karşı iyi davransın."[1030]

لاَ يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتّٰى يَأْمَنَ جَارُهُ بَوَائِقَهُ.

"Komşusu zararından emin olmadıkça kişi mümin olmaz."[1031]

اَوَّلُ خَصْمَيْنِ يَوْمُ الْقِيَامَةِ جَارَانِ.

"Kıyamet günü ilk defa komşular hesaplaşacaktır."

اِذَا اَنْتَ رَمَيْتَ كَلْبَ جَارِكَ فَقَدْ اٰذَيْتَهُ.

"Komşunun köpeğine taş atmakla onu rahatsız etmiş olursun."

Söylendiğine göre, adamın biri İbn-i Mesûd (r.a)'a gelerek "Benim bir komşum var, beni rahatsız ediyor. Bana sövüyor ve sıkıntı çektiriyor" diye şikâyet eder. İbn-i Mesûd (r.a) da ona; "Mademki, o senin hakkında Allah'a karşı geliyor, sen var onun hakkında Allah'a itaat et" diye cevap verir.

Peygamberimize bir kadın hakkında;

قِيلَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ اِنَّ فُلاَنَةَ تَصُومُ النَّهَارَ وَتَقُومُ الَّيْلَ وَتُؤْذِى جِيرَانَهَا ﷺ هِىَ فِى النَّارِ.

"Falan kadın gündüzleri oruç tutup geceleri nafile namaz kılıyor, fakat komşularını rahatsız ediyor" dediler. Peygamberimiz (s.a.v); **"O cehennemliktir"** buyurdu.

Adamın biri Peygamberimize gelerek komşusundan şikâyet etti. Peygamberimiz (s.a.v) ona; **"Sabret"** buyurdu. Fakat adam şikâyet etmeye devam edince üçüncü ve dördüncü keresinde ona **"Eşyanı sokağa at"** diye buyurdu.

Adam da öyle yaptı. Gelip geçenler adama **"Neyin var?"** diye sorunca **"Onu komşusu rahatsız etti"** diye cevap alıyorlardı. Bunun üzerine **"Allah'ın lâneti komşusunun üzerine olsun"** diyorlardı. Çok geçmeden

---

[1029] İbn Mace, 4217; Kudâî, Müsned 639; Beyhakî, Şuabü'l-İman 5750, Zühd 822
[1030] Müttefekun Aleyh, Buharî, 5669; Müslim, 2625
[1031] Müttefekun Aleyh, Buharî, 5673; Müslim, 47

komşusu adama geldi ve **"Eşyanı evine al, Allah'ın adına yemin ederim ki, bir daha asla seni rahatsız etmem"** dedi.

Zührî'nin bildirdiğine göre, adamın biri Peygamberimize gelerek komşusundan şikâyetçi olduğunu söyledi. Peygamberimiz (s.a.v) mescit kapısından;

اَلاَ اِنَّ اَرْبَعِينَ دَارًا جَارٌ.

"Komşuluk kırkıncı eve kadar uzar"[1032] diye ilân edilmesini emretti. Zührî bu konuda açıklama yaparak; **"Kırk ev bu tarafa doğru, kırk ev şu tarafa doğru, kırk ev beriki tarafa doğru ve kırk ev de öteki tarafa doğru"** diyerek dört yönü işaret etti.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْيُمْنُ وَالشُّؤْمُ فِى الْمَرْأَةِ وَالْمَسْكَنِ وَالْفَرَسِ، فَيُمْنُ الْمَرْأَةِ خِفَّةُ مَهْرِهَا، وَيُسْرُ نِكَاحِهَا، وَحُسْنُ خُلُقِهَا، وَشُؤْمُهَا غَلاَءُ مَهْرِهَا، وَعُسْرُ نِكَاحِهَا، وَسُوءُ خُلُقِهَا.

"Kadın, ev ve at bahsinde uğur ve uğursuzluk söz konusudur. Kadının uğurlusu mehri ucuz, nikâhlanması kolay ve huyu iyi olanıdır. Uğursuzu mehri pahalı, nikâhlanması zor ve huyu kötü olanıdır.

Evin uğurlusu geniş ve komşuları iyi olanı, uğursuzu dar ve komşuları kötü olanıdır. Atın uğurlusu yumuşak başlı ve iyi huylu olanı, uğursuzu serkeş ve fena huylusudur."

Bilesin ki, komşuluk hakkı sadece komşuyu rahatsız etmemekle bitmez, onun eziyetine katlanmak da gerekir. Buna göre komşusunu rahatsız etmemek, komşu hakkını ödemeye yeterli değildir. Hatta komşunun eziyetine katlanmak da yetmez. Onun ile mutlaka iyi geçinmek, iyilik ve yardımda bulunmak gerekir. Bildirildiğine göre kıyamet günü fakir komşu, zengin komşunun yakasına yapışarak; **"Ya Rabbi, bana neden yardım etmediğini ve neden kapısını yüzüme kapattığını bu adama sor."** der.

Abdullah İbn-i Mukaffa (r.a) komşularından birinin binek hayvanı borcu karşılığında evini satılığa çıkarmak zorunda kaldığını duydu. Adam saçak komşusu idi. Haberi alınca; **"Eğer evini yok yere satarsa saçak komşuluğu hakkını ödememiş olurum"** diyerek evinin parası kadar adama para hibe etti ve **"Evini satma"** dedi.

[1032] Taberanî, Kebîr 143; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/169

Marifet ehlinden biri evinde fare olduğundan şikâyet eder, ona "Kedi edinseniz" derler. Adam şu cevabı verir; **"Korkarım ki kedi sesini duyan fareler ürküp komşu evlere kaçarlar da o zaman kendi hesabıma istemediğim bir durumu onlar hesabına istemiş olurum."**

Başlıca komşuluk hakları şunlardır;

1- Karşılaşınca selâm vermek.

2- Onu lâfa tutmamak.

3- Çok soru sormamak.

4- Hastalığında ziyaretine gitmek.

5- Başına bir musibet gelince onu teselli etmek ve derdine ortak olmak.

6- Sevindirici bir olay karşısında onu tebrik ederek mutluluğuna katılmak.

7- Kusurlarına göz yummak.

8- Ayıplarını üstünkörü bir şekilde gözlemek.

9- Duvarının üzerine mertek koymak suretiyle onu dara düşürmemek.

10- Yalağına su dökmemek.

11- Bahçesine toprak çöp veya herhangi bir şey dökmemek.

12- Evine varan yollarını daraltmamak.

13- Evine ne götürdüğünü takip etmemek.

14- Açığa çıkan ayıplarını örtmek.

15- Başına bir hâl geldiğinde öfkesini dindirmek.

16- Yokluğunda evine göz kulak olmak.

17- Aleyhindeki sözlere kulak asmamak.

18- Mahrem taraflarından gözlerini sakındırmak.

19- Hizmetçisine ısrarlı gözler ile bakmamak.

20- Çocuğu ile tatlı konuşmak.

21- Dinî ve dünyevî konularda bilmediği noktalarda kendisini aydınlatmak.

Bunlara Müslümanlar arasındaki diğer hakları da eklemek gerekir. Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

أَتَدْرُونَ مَا حَقُّ الْجَارِ؟ إِنْ اسْتَعَانَ بِكَ أَعَنْتَهُ وَإِنْ اسْتَنْصَرَكَ نَصَرْتَهُ وَإِنْ اسْتَقْرَضَكَ أَقْرَضْتَهُ وَإِنْ افْتَقَرَ عُدْتَ عَلَيْهِ وَإِنْ مَرِضَ عُدْتَهُ وَإِنْ مَاتَ تَبِعْتَ جَنَازَتَهُ وَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ هَنَّأْتَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ مُصِيبَةٌ عَزَّيْتَهُ وَلَا تَسْتَطِلْ عَلَيْهِ بِالْبِنَاءِ فَتَحْجُبَ عَنْهُ الرِّيحَ إِلَّا بِإِذْنِهِ

وَلاَ تُؤْذِهِ وَاِذَا اشْتَرَيْتَ فَاكِهَةً فَأَهْدِ لَهُ فَاِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَاَدْخِلْهَا سِرًّا وَلاَ يَخْرُجْ بِهَا وَلَدُكَ لِيَغِيظَ بِهَا وَلَدَهُ وَلاَ تُؤْذِهِ بِقُتَارِ قِدْرِكَ اِلاَّ اَنْ تَغْرِفَ لَهُ مِنْهَا ثُمَّ قَالَ اَتَدْرُونَ مَا حَقُّ الْجَارِ وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ لاَ يَبْلُغُ حَقَّ الْجَارِ اِلاَّ مَنْ رَحِمَهُ اللهُ.

"Komşu hakları nelerdir, biliyor musun? Yardım isteyince ona yardım edersin. Desteklemene muhtaç olursa onu desteklersin. Borç isterse verirsin. Fakir düşerse borcunu bağışlarsın. Hastalanınca ziyaretine gidersin. Ölünce cenazesine katılırsın. İyilikle karşılaşırsa onu tebrik edersin. Başına bir belâ gelirse kendisini teselli edersin. İznini almaksızın ondan daha yüksek bir ev yapıp havasını kesmezsin. Meyve satın alınca içinden Ona hediye edersin, değilse satın aldıklarını evine gizlice götürürsün, onun çocuğu da görüp kıskanmasın diye çocuğunun eline meyve verip dışarıya salamazsın. Eğer pişen yemekten ona vermeyeceksen tencerenin kokusu ile onu rahatsız etmezsin.

Komşu hakkı ne demektir, biliyor musunuz? Nefsimi kudret elinde tutan Allah adına yemin ederek söylüyorum ki, ancak Allah'ın rahmetine mazhar olanlar komşu haklarının üstesinden gelebilir."[1033]

Mücâhid (r.a) buyurur ki; "Bir gün Abdullah İbn-i Ömer'in (r.a) yanında idim. Bir kölesi koyun yüzüyordu. Abdullah, kölesine; "Koyunu yüzmesi bitince etinden önce Yahudi komşumuza ver" dedi ve bu sözünü birkaç kere tekrarladı. Bunun üzerine kölesi ona; "Kaç keredir aynı şeyi söylüyorsun" dedi. Abdullah da kölesine **"Peygamberimiz (s.a.v) bize komşu hakkında o kadar tavsiyede bulundu ki, onu bize vâris ilân edeceğinden korktuk."** diye cevap verdi.[1034]

Hişam (r.a) der ki; **"Hasan el-Basrî kurban etinden Yahudi ve Hıristiyanlara vermeyi mahzurlu görmezdi."**

Ebu Zerr (r.a) buyurur ki; **"Dostum Allah Resulü (s.a.v) bana tavsiyede bulunarak;**

اِذَا طَبَخْتَ قِدْرًا فَأَكْثِرْ مَاءَهَا، ثُمَّ انْظُرْ بَعْضَ اَهْلِ بَيْتٍ فِى جِيرَانِكَ فَاغْرِفْ لَهُمْ مِنْهَا.

"Tencere kaynatırken suyunu çok koy da komşularından bir aileye onun bir kısmını ver" diye buyurdu."[1035]

[1033] Beyhakî, Şuabü'l-İman 9560; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 1024
[1034] Buharî, Edebü'l-Müfred 128; Beyhakî, Şuabü'l-İman 9563
[1035] Müslim, 2625; İbn Hibban, Sahih, İhsan 513, Mevârid 2042

DOKSAN BİRİNCİ BÖLÜM

İÇKİ İÇENİN CEZASI

Ulu Allah içki hususunda üç âyet indirdi. Birincisinde Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَآ اِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ
وَاِثْمُهُمَآ اَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا ﴿ الْبَقَرَة ؛ ٢١٩ ﴾

"Sana şarabı ve kumarı sorarlar. De ki; Onlarda büyük bir günah, aynı zamanda insanlara bazı faydalar vardır. Fakat günahları faydalarından daha büyüktür."[1036]

Bu âyet üzerine, kimi Müslümanlar içki içmeyi bırakırken kimileri de içmeye devam ettiler. Nihayet biri içkili iken namaza durdu. Bunun üzerine şu âyet indi;

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لاَ تَقْرَبُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْتُمْ سُكَارٰى حَتّٰى تَعْلَمُوا مَا
تَقُولُونَ وَلاَ جُنُبًا اِلاَّ عَابِرِى سَبِيلٍ حَتّٰى تَغْتَسِلُوا ﴿ النِّسَآء ؛ ٤٣ ﴾

"Ey müminler! Sarhoşken, ne söylediğinizi bilinceye kadar ve cünüp iken de yolculuk haricinde gusül edinceye kadar namaza yanaşmayın!"[1037]

Bu âyet üzerine de yine bazı Müslümanlar içkiyi bırakırken bazıları içmeye devam etti. Bu arada bir gün Hz. Ömer (r.a) içki içince deve çenesini kaldırıp Abdullah İbn-i Avf'ın kafasına vurdu ve yardı. Sonra da Bedir şehitleri için ağlamaya başladı. Durum Peygamberimize bildirilince çok gazaplandı. Hemen yola çıktı. Abasının etekleri yerde sürünerek Ömer'in (r.a) yanına geldi ve eline bir şey alarak Hz. Ömer'e vurdu. Canı yanan Hz. Ömer; "Allah'ın ve O'nun Resulü'nün gazabından Allah'a sığınırım" diye dua etti. Bunun üzerine şu âyet geldi;

[1036] Bakara sûresi; 219
[1037] Nisâ sûresi; 43

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْاَنْصَابُ وَالْاَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۞ اِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ اَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَآءَ فِى الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَعَنِ الصَّلٰوةِ فَهَلْ اَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ﴾ اَلْمَائِدَة ، ٩٠-٩١ ﴿

"Ey müminler! İçki, kumar, tapınmaya mahsus dikili taşlar ve fal okları sadece şeytan işi olan birer pisliktir. Onun için bunlardan uzak durunuz ki, kurtuluşa eresiniz. Şeytanın içki ve kumar ile üzerinizdeki maksadı aranıza düşmanlık ve kin sokmak, sizi, Allah'ı anıp namaz kılmaktan alıkoymaktır. Artık bunlara son vereceksiniz değil mi?"[1038]

Âyeti duyan Hz. Ömer; **"Son verdik, son verdik"** diye haykırdı.

İçkinin haram olduğunu belirten hadislere gelince Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مُدْمِنُ خَمْرٍ.

"Devamlı içki içenler cennete giremezler."[1039]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَوَّلُ مَا نَهَانِى رَبِّى بَعْدَ عِبَادَةِ الْاَوْثَانِ عَنْ شُرْبِ الْخَمْرِ، وَمُلاَحَاةِ الرِّجَالِ.

"Putlara tapmaktan sonra Allah'ın bana ilk yasakladığı davranışlar, içki içmek ve insanlarla alay etmektir."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا مِنْ قَوْمٍ اِجْتَمَعُوا عَلٰى مُنْكِرٍ فِى الدُّنْيَا اِلاَّ جَمَعَهُمُ اللّٰهُ فِى النَّارِ، فَيُقْبَلُ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَتَلاَوَمُونَ، يَقُولُ اَحَدُهُمْ لِلْاٰخَرِ؛ يَا فُلاَنُ لاَ جَزَاكَ اللّٰهُ عَنِّى خَيْرًا، فَاَنْتَ الَّذِى اَوْرَدْتَنِى هٰذَا الْمَوْرِدَ، فَيَقُولُ لَهُ الْاٰخَرُ؛ مِثْلُ ذٰلِكَ.

[1038] Mâide sûresi; 90-91
[1039] İbn Mace 3376; Elbânî, Sahihu'l-Câmi, 7673

"Dünyada bir araya gelerek içki içenleri Allah cehennemde de bir araya getirir. Cehennemde bir araya gelen içki arkadaşları karşılıklı birbirlerini suçlayarak birbirlerine "Allah cezanı versin, bu yola beni sürükleyen sensin" derler. Suçlanan kimse de aynı ithamı karşısındakine yöneltir."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِى الدُّنْيَا سَقَاهُ اللّٰهُ مِنْ سُمِّ الْاَسَاوِدِ شَرْبَةً يَتَسَاقَطُ مِنْهَا لَحْمُ وَجْهِهِ فِى الْإِنَاءِ قَبْلَ اَنْ يَشْرَبَهَا، فَإِذَا شَرِبَهَا يَتَسَاقَطُ لَحْمُهُ وَجِلْدُهُ، يَتَأَذَّى بِهِ اَهْلُ النَّارِ، اَلاَ وَاِنَّ شَارِبَهَا وَعَاصِرَهَا وَمُعْتَصِرَهَا وَحَامِلَهَا وَالْمَحْمُولَةَ اِلَيْهِ وَاٰكِلَ ثَمَنِهَا شُرَكَاءُ فِى اِثْمِهَا، لاَ يَقْبَلُ اللّٰهُ مِنْهُمْ صَلاَةً وَلاَ صَوْمًا وَلاَ حَجًّا حَتَّى يَتُوبُوا، فَإِنْ مَاتُوا قَبْلَ التَّوْبَةِ كَانَ حَقًّا عَلَى اللّٰهِ اَنْ يَسْقِيَهُمْ بِكُلِّ جَرْعَةٍ شَرِبُوهَا فِى الدُّنْيَا مِنْ صَدِيدِ جَهَنَّمَ، اَلاَ وَاِنَّ كُلَّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ، وَكُلَّ خَمْرٍ حَرَامٌ.

"Kim dünyada içki içerse Allah ona kıyamet günü koyu zehirden bir içecek içirir. Öyle ki, daha içmeden yüzün derisi ve eti kavrulup su kabına akar. İçince de derisinin ve adalelerinin tümü dökülür. O kadar ki, diğer cehennemlikler ondan tiksinirler.

Beni dinleyin. İçkiyi içen, içki elde etmek üzere üzüm sıktıran, sıkan, taşıyan, taşıtan ve parasını kullanan kimse günaha ortaktır. Eğer tevbesiz ölürlerse dünyada içtikleri her yuduma karşılık cehennemin kanlı-irinli suyundan onlara içirmek Allah'ın kesin kararıdır.

Beni dinleyin. Her sarhoşluk veren madde haramdır. Her alkollü içki haramdır."

İbn-i Ebî Dünya bir sarhoş ile karşılaşır. Adam avucuna işemiş, sidiği ile abdest alır gibi yüzünü yıkamaktadır. Bu arada şu sözleri mırıldanır; "İslâm'ı nur ve suyu temizleyici olarak yaratan Allah'a hamdolsun!"

Söylendiğine göre, Abbas İbn-i Mirdas'a göre cahiliye devresinde "Niçin içki içmiyorsun? Vücudunu ısıtır" derler. O da şu cevabı verir; "Cehaleti elime alıp karnıma indirmek istemem. Gündüz kavmimin reisi iken gece onların sefili olmaya razı değilim."

Beyhakî'nin İbn-i Ömer'den rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

"Kötülüklerin anası olan içkiden uzak durunuz. Çünkü sizden önceki devirlerde yaşamış biri vardı. İnsanlardan uzak, kendi köşesinde Allah'a ibadet ederdi. Bir kadın ona tutuldu. Hizmetçisini göndererek "Seni şahit olarak tutmak istiyoruz" diye onu eve çağırdı.

Eve girince geçtiği kapıların ardından bir bir kapatarak oturmakta olan alımlı bir kadının yanına götürüldü. Yanında oğlan bir köle ile bir fıçı içki vardı.

Adamı görünce ona "Seni şahitlik için çağırmadık. Ya şu oğlanı öldürmek, ya benim ile yatmak veya şu içkiden bir kadeh içmek için çağırdık. Eğer hiçbirini kabul etmezsen, sana iftira atar, seni rezil ederim" dedi.

Adam önüne çıkan üç kötülükten birini işlemeden kurtulamayacağını anlayınca kadına "Bana bir kadeh içki ver" dedi. Kadın kendisine dolu bir kadeh verdi. Kadehi içince kadına "Bir daha doldur" dedi. Onu da içince yenisini, yine yenisini içti. Sonunda hem kadının ırzına geçti ve hem de oğlanı öldürdü.

İçkiden uzak durunuz. Çünkü Allah'a yemin ederim ki, insanın kalbinde içki düşkünlüğü ile iman bir arada barınamaz. Biri diğerini mutlaka kovar."

Ahmed İbn-i Hanbel ve İbn-i Hibban'ın, İbn-i Ömer (r.a)'den rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنّ۪ي جَاعِلٌ فِي الْاَرْضِ خَل۪يفَةً، قَالُٓوا اَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَٓاءَ، وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ، قَالَ اِنّ۪ٓي اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ

"Âdem (a.s) yeryüzüne indirilince melekler "Ya Rabbi Bizler sana hamd ederek seni noksanlıklardan tenzih eder ve Seni takdir ederken Sen yeryüzüne kargaşalık çıkarıp kan döken birini mi halife yapıyorsun?" derler.

Ulu Allah (c.c); "Ben, sizin bilmediğinizi bilirim" diye buyurunca melekler yine; "Ey Rabbimiz, biz sana Âdemoğlundan çok daha bağlıyız" derler.[1040]

[1040] Bakara sûresi; 30

Bunun üzerine Ulu Allah (c.c); "İki melek getirin, bakalım nasıl davranacaklar?" diye buyurur. Melekler; "Ey Rabbimiz, Harut ile Marut'u seçiyoruz" derler.

Ulu Allah (c.c) ikisine; "Yeryüzüne ininiz" diye buyurur. Onlar da inerler. Çiçeklerden biri güzel kadın kılığına sokularak karşılarına çıkarılır. Hemen yanına sokularak onunla yatmayı teklif ederler. Kadın onlara; "Şirk ifade eden şu kelimeyi duymadıkça hayır" diye cevap verir.

Onlar da; "Hayır, biz hiçbir zaman Allah'a şirk koşmayız" diye karşılık verirler.

Bu cevapları üzerine kadın yanlarından ayrılır. Sonra onunla yeniden karşılaşırlar. Yanında bir bebek taşımaktadır. Harut ile Marut yine kadından kendilerine teslim olmasını isterler. Kadın "Bu bebeği öldürmedikçe olmaz" diye cevap verir. Onlar da "Hayır, Allah adına yemin ederek söylüyoruz ki, biz hiçbir zaman onu öldüremeyiz" diye cevap verirler.

Bunun üzerine kadın yine gözlerden kaybolur. Az sonra elinde bir kadeh içkiyle geri döner. Yine ondan kendilerine teslim olmasını isterler. Kadın; "Şu kadehteki içkiyi içmedikçe olmaz" der. İçkiyi içerler. Sarhoş olunca hem kadının ırzına geçerler, hem de çocuğu öldürürler.

Ayılınca kadın onlara "Allah'a yemin ederim ki, sarhoş olunca daha önce reddettiğiniz günahların her ikisini de işlediniz" der. Bunun üzerine Allah tarafından ya dünyada veya âhirette yaptıklarının cezasını çekmeyi tercih etmeye çağrılırlar ve dünya cezasını tercih ederler."

Ümmü Seleme (r.anha) buyurur ki; "Bir gün kızım rahatsızlandı. Ona ilaç hazırlamak üzere bir tavaya hurma suyu sıktım. Hurma suyu kaynarken Peygamberimiz (s.a.v) içeri girdi; **"Ya Ümmü Seleme, bu nedir?"** diye sordu. O'na kızıma ilaç hazırladığımı söyledim. Bunun üzerine bana;

إِنَّ اللّٰهَ لَمْ يَجْعَلْ شِفَاءَ اُمَّتِى فِيمَا حَرَّمَ عَلَيْهَا.

"Ulu Allah ümmetimin şifasına, haram kıldığı her şeyi vesile etmez" buyurdu.

Anlatıldığına göre Ulu Allah (c.c) içkiyi haram kılınca ondaki faydaları da gidermiştir.

DOKSAN İKİNCİ BÖLÜM

PEYGAMBERİMİZİN MİRACI

Buharî'nin, Katade'den, O'nun da Enes İbn-i Malik (r. anhum) 'ten O'nun da Malik bin Sa'sa'dan rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götürüldüğü geceyi şöyle anlattı;

"Bir ara ben Hatim'de (İbn-i Melik "Belki de Hıcır'da yanında" diyor) **uzanmışken yanıma biri** (Cebrail) **geldi.** (İbn-i Malik "aynen böyle dedi ve ben de söylediğini kulağımla duydum" der) **şuradan şuraya göğsümü yardı** (İbn-i Malik "yanımda oturan Carud'a, ne demek istiyor? diye sordum. Gırtlağından göğsünün altına kadar, diye cevap verdi" der) **kalbimi çıkardı.**

Sonra bana iman dolu altın bir tas getirilerek onunla kalbimi yıkadı. Arkasından kalbimi yerine koyarak göğsümü eski haline getirdi. Arkasından önüme beyaz renkli, katırdan küçük ve eşekten iri bir binek hayvanı getirildi. (Carut, Enes İbn-i Malik'e; "O Burak'tır" dedi. Enes de; "Evet" dedi.) **Her adımını, görüş mesafesinin ilerisine atıyordu.**

Bu hayvana bindirildim. Cebrail beni yanına alarak yola çıktı. Birinci kat göğe çıkarılınca kapının açılmasını istedi. "Kim o?" dediler. **"Cebrail!"** diye cevap verdi. **"Yanında kim var?"** dediler. **"Muhammed (s.a.v)"** dedi. **"Kendisi Allah Resulü müdür?"** diye sordular. Cebrail; **"Evet"** dedi. Bunun üzerine **"O hâlde hoş geldi, geldiğine ne iyi etti"** dediler ve kapı açıldı.

İçeri girince Hz. Âdem (a.s) ile karşılaştım. Cebrail; **"Bu, atan Âdem'dir"** dedi ve ona selam verdi. Ben de selam verdim. O da selamımı aldı ve bana **"Ey sâlih oğul ve sâlih peygamber, hoş geldin"** dedi.

Arkasından Cebrail beni yukarıya çıkmaya devam ederek ikinci kat göğe vardı. Kapının açılmasını istedi. **"Kim o?"** dediler. **"Cebrail!"** dedi. **"Yanında kim var?"** dediler. **"Muhammed (s.a.v)"** dedi. **"Kendisi peygamber midir?"** diye sordular. Cebrail; **"Evet"** dedi. Bunun üzerine **"Ne iyi etti de geldi, hoş geldi"** diyerek bize kapıyı açtılar. İçeri girince teyze çocukları olan Yahya ve İsa (a.s) ile karşılaştım. Cebrail; **"Bunlar Yahya**

ve İsa (a.s)"dır dedi ve onlara selam verdi. Arkasından ben de kendilerine selâm verdim. Selâmımı alarak bana; **"Ey sâlih kardeş ve sâlih peygamber, hoş geldin"** dediler.

Sonra Cebrail beni yukarıya çıkarmaya devam ederek üçüncü kat göğe vardı. Kapının açılmasını istedi. **"Kim o?"** dediler. **"Cebrail!"** dedi. **"Yanında kim var?"** dediler. **"Muhammed (s.a.v)"** dedi. **"Kendisi peygamber olarak gönderildi mi?"** diye sordular. Cebrail **"Evet"** dedi. Bunun üzerine; **"Ne iyi etti de geldi, hoş geldi"** diyerek bize kapıyı açtılar. İçeri girince Yusuf (a.s) ile karşılaştım. Cebrail **"Bu Yusuf (a.s)dır"**, dedi ona selâm verdi. Arkasından ben de selâm verdim. Selâmımı alarak bana **"Ey sâlih kardeş ve sâlih peygamber, hoş geldin"** dedi.

Sonra Cebrail beni yukarıya çıkarmaya devam ederek dördüncü kat göğe vardı. Kapının açılmasını istedi. **"Kim o?"** dediler. **"Cebrail!"** dedi. **"Yanında kim var?"** dediler. **"Muhammed (s.a.v)"** dedi. **"Kendisi peygamber oldu mu?"** diye sordular. Cebrail; **"Evet"** dedi. Bunun üzerine **"Ne iyi etti de geldi, hoş geldi"** diyerek bize kapıyı açtılar. İçeri, girince İdris (a.s) ile karşılaştım. Cebrail; **"Bu İdris (a.s)"**dır diyerek ona selâm verdi. Arkasından ben de kendisine selâm verdim. Selâmımı alarak bana; **"Ey sâlih kardeş ve sâlih peygamber, hoş geldin"** dediler.

Sonra Cebrail beni yukarıya çıkarmaya devam etti. Nihayet beşinci kat göğe vardı. Kapıyı açmalarını istedi. **"Kim o?"** dediler. **"Cebrail!"** dedi. **"Yanında kim var?"** dediler. **"Muhammed (s.a.v)"** dedi. **"Kendisi peygamber oldu mu?"** diye sordular. Cebrail **"Evet"** dedi. Bunun üzerine **"Ne iyi etti de geldi, hoş geldi"** diyerek bize kapıyı açtılar. İçeri girince Harun (a.s) ile karşılaştım. Cebrail; **"Bu Harun (a.s)'dur"** diyerek ona selâm verdi. Arkasından ben de kendisine selâm verdim. Selâmımı alarak bana **"Ey sâlih kardeş ve sâlih peygamber, hoş geldin"** dedi.

Sonra Cebrail beni yukarıya çıkarmaya devam ederek altıncı kat göğe vardı. Kapının açılmasını istedi. **"Kim o?"** dediler. **"Cebrail!"** dedi. **"Yanında kim var?"** dediler. **"Muhammed (s.a.v)"** dedi. **"Kendisi peygamber midir?"** diye sordular. Cebrail **"Evet"** dedi. Bunun üzerine **"Ne iyi etti de geldi, hoş geldi"** diyerek bize kapıyı açtılar. İçeri girince Musa (a.s) ile karşılaştım. Cebrail **"Bu Musa (a.s)'dır"** diyerek ona selâm verdi. Arkasından ben de kendisine selâm verdim. Selâmımı alarak bana **"Ey sâlih kardeş ve sâlih peygamber, hoş geldin"** dedi. Yanından ayrılınca ağlamaya başladı. **"Niye ağlıyorsun?"** diye sordular. Onlara **"Ağlıyorum. Çünkü benden sonra peygamber olarak gönderilen gencin ümmetinden benim ümmetime göre daha çok sayıda insan cennete girecek"** diye cevap verdi.

Sonra Cebrail beni yukarıya çıkarmaya devam ederek yedinci kat göğe vardı. Kapının açılmasını istedi. **"Kim o?"** dediler. **"Cebrail!"** dedi. **"Yanında kim var?"** dediler. **"Muhammed (s.a.v)"** dedi. **"Kendisi peygamber midir?"** diye sordular. Cebrail **"Evet"** dedi. Bunun üzerine **"Ne iyi etti de geldi, hoş geldi"** diyerek bize kapıyı açtılar. İçeri girince İbrahim (a.s) ile karşılaştım. Cebrail **"Bu atan İbrahim (a.s)'dır"** diyerek ona selâm verdi. Arkasından ben de kendisine selâm verdim. Selâmımı alarak bana **"Ey sâlih kardeş ve sâlih peygamber, hoş geldin"** dedi.

Sonra **"Sidret-ül-Münteha"**ya çıkarıldım. Oranın Sidir ağacının meyveleri, Hecir bölgesinin testileri iriliğinde ve yaprakları da fil kulakları büyüklüğünde idi. Cebrail **"Bu Sidret-ül Münteha'dır"** dedi.

Orada ikisi gizli ve ikisi görünürde akan dört ırmak ile karşılaştım. Cebrail'e **"Bunlar nedir?"** diye sordum. **"Gizli akanları, iki cennet nehri, açıkta akanları da Nil ve Fırat nehirleridir"** dedi.

Sonra bana **"Beyt-ül Mamur"** gösterildi. Her gün oraya yetmiş bin melek giriyordu. Arkasından önüme biri şarap, biri süt ve öbürü de bal dolu üç kâse getirildi. Ben süt dolu kâseyi tercih ettim. Cebrail; **"Süt senin ve ümmetinin fıtratını temsil eder"** dedi.

Sonra ümmetime günde elli vakit namaz farz kılındı. Dönerken Musa'ya (a.s) uğradım. **"Sana ne emir verildi"** dedi. **"Günde elli vakit namaz"** dedim. **"Ümmetin günde elli vakit namaz kılamaz. Allah'a yemin ederim ki, senden önce insanları denedim. İsrail oğulları ile çok uğraştım. Rabbi'ne dön ve ümmetine verdiği bu görevi hafifletmesini iste"** dedi. Geri gittim, Allah benden on vakit düşürdü, Musa'ya vardım aynı sözleri söyledi. Geri gittim, Allah on vakit daha düşürdü. Musa'ya yine vardım aynı sözleri söyledi. Geri döndüm Allah benden on vakit daha düşürdü. Yine Musa'ya vardım aynı sözleri söyledi. Geri döndüm, Allah benden on vakit daha düşürdü. Yine Musa'ya vardım aynı sözleri söyledi.

Geri gittim, günde beş vakit emrini aldım. Musa'ya (a.s) gelince; **"Sana ne emredildi?"** diye sordu. **"Günde beş vakit namaz emri aldım."** dedim. **"Ümmetin günde beş vakit namaz kılamaz. Ben senden önce insanları denedim, İsrail oğulları ile çok uğraştım. Geri dön ve Allah'tan ümmetinin görevini hafifletmesini iste"** dedi. Ben **"Rabbimden üst üste hafifletmesi için dilekte bulundum, artık utanır oldum. Ben bu kadarına razıyım, bunu kabul ettim."** diyerek Musa'nın (a.s) yanından ayrılınca bana **"Kullarıma gereken hafifletmeyi yaparak farzımı kesinlikle yürürlüğe koydum"** diye bir ses geldi.[1041]

[1041] Buharî, 3035; İbn Huzeyme, Sahih 301; İbn Hibban, Sahih 48

DOKSAN ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CUMA'NIN FAZİLETİ

Bilesin ki, Cuma günü Allah'ın kendisi ile İslam'ı yücelttiği ve Müslümanlara mahsus büyük bir gündür. Ulu Allah (c.c) buyuruyor;

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اِذَا نُودِىَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿ اَلْجُمُعَة ؛ ٩ ﴾

"Ey müminler! Cuma günü namaza çağrılınca alışverişi bırakarak hemen Allah'ı zikretmeye koşun. Böyle davranabilirseniz, sizin için daha hayırlıdır."[1042]

Görülüyor ki, Ulu Allah Cuma Namazı sırasında dünya işleri ile da-ha doğrusu Cuma Namazı'na koşmaktan alıkoyacak her şeyle ilgilenmeyi yasaklamaktadır.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ اللّٰهَ فَرَضَ عَلَيْكُمُ الْجُمُعَةَ فِى يَوْمِى هٰذَا، فِى مَقَامِى هٰذَا.

"Hiç şüphesiz Ulu Allah size bu günü ve buraya Cumayı farz kılmıştır."[1043]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ ثَلاَثًا مِنْ غَيْرِ عُذْرٍ طَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قَلْبِهِ.

"Özürsüz olarak üç Cuma terk edenin kalbini Allah mühürler."[1044]

Başka bir rivâyete göre, hadisin son kısmı **"...O kimse İslâm'ı arkasına atmış olur"** şeklindedir.

Adamın biri İbn-i Abbas'a (r.a) ömründe hiç Cumaya gitmeksizin ve hiçbir namazı cemaatle kılmaksızın ölen kimsenin durumunu sordu. İbn-i Abbas; "O cehennemliktir" diye cevap verdi. Fakat adam aldığı cevaptan tatmin olmayarak ve bir ay boyunca çeşitli kereler İbn-i Abbas'a başvurarak aynı meseleyi sordu ve her defasında; "O cehennemliktir." cevabını aldı.

[1042] Cuma sûresi; 9
[1043] Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ 5359; İbn Ebî Hâtim, İlel 1878
[1044] Nesâî, Kübrâ 1657; İbn Huzeyme, Sahih 1856; Taberanî, Evsat 273

Bildirdiğine göre, kitap ehli müşriklere (Hıristiyan ve Yahudilere Cuma günü verildi. Fakat hakkında anlaşmazlığa düşünce onlardan alındı. Sonra Allah, o günü bize hidayet etti, o günü bu ümmete bırakarak bizlerin bayramı yaptı. Bu ümmet ona ilk ve asıl sahip olanlardır.) Bu konuda kitap ehli sonra gelir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَتَانِى جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ فِى كَفِّهِ مِرْاٰةٌ بَيْضَاءُ، وَقَالَ؛ ﴿هٰذِهِ الْجُمُعَةِ يَفْرِضُهَا عَلَيْكَ رَبُّكَ لِتَكُونَ لَكَ عِيدًا، وَلِأُمَّتِكَ مِنْ بَعْدِكَ.﴾ قُلْتُ؛ ﴿فَمَا لَنَا فِيهَا؟﴾ قَالَ؛ ﴿لَكُمْ فِيهَا خَيْرُ سَاعَةٍ، مَنْ دَعَا فِيهَا بِخَيْرٍ قِسْمٌ لَهُ اَعْطَاهُ اللّٰهُ سُبْحَانَهُ اِيَّاهُ، وَمَنْ لَيْسَ لَهُ قِسْمٌ ذَخَرَ لَهُ مَا هُوَ اَعْظَمُ مِنْهُ، اَوْ تَعَوَّذَ مِنْ شَرٍّ هُوَ مَكْتُوبٌ عَلَيْهِ، اِلاَّ اَعَاذَهُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ اَعْظَمَ مِنْهُ، وَهُوَ سَيِّدُ الْأَيَّامِ عِنْدِنَا، وَنَحْنُ نَدْعُوهُ فِى الْاٰخِرَةِ يَوْمَ الْمَزِيدِ.﴾ قُلْتُ؛ ﴿وَلِمَ؟﴾ قَالَ؛ ﴿اِنَّ رَبَّكَ عَزَّ وَجَلَّ اِتَّخَذَ فِى الْجَنَّةِ وَادِيًا اَفْيَحَ مِنَ الْمِسْكِ اَبْيَضَ، فَاِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ نَزَلَ اللّٰهُ مِنْ عِلِّيِّينَ عَلٰى كُرْسِيِّهِ فَيَتَجَلّٰى لَهُمْ حَتّٰى يَنْظُرُوا اِلٰى وَجْهِهِ الْكَرِيمِ.﴾

"Cebrail (a.s) bana geldi. Elinde bembeyaz bir ayna vardı. "Bu Cuma'dır. Rabbin onu sana ve senden sonra ümmetine bayram olsun diye farz kıldı." dedi.

Ben **"Bizim için onda ne var?"** diye sordum. Cebrail (a.s) dedi ki; **"Sizin için onda hayırlı bir an vardır ki; kim o anda hayırlı bir şey dilerse Allah (c.c) dilediğini mutlaka verir. Yahut bir şeyden korunmasını isterse, Allah onu o korktuğu şeyden korur. Bizce o, günlerin en kıymetlisidir. Biz, âhirette ona; "Yevm'ül Mezid"** deriz.

Ben **"Rabbin neden kendisine cennette miskten daha hoş kokulu olan bir ova seçmiştir?"** dedim. **"Cuma günü olunca yüceliklerden inerek Kürsi'sini şereflendirir ve oradakilere cemalini gösterir de onlar da onu görürler"** dedi.[1045]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ يَوْمُ الْجُمُعَةِ، فِيهِ خُلِقَ اٰدَمُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ، وَفِيهِ اُدْخِلَ الْجَنَّةَ وَفِيهِ اُهْبِطَ اِلَى الْاَرْضِ. وَفِيهِ تِيبَ عَلَيْهِ،

1045 Taberanî, Evsat 2084; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 2/163-164

وَفِيهِ مَاتَ، وَفِيهِ تَقُومُ السَّاعَةُ، وَهُوَ عِنْدَ اللهِ يَوْمُ الْمَزِيدِ، كَذٰلِكَ تُسَمِّيهِ الْمَلاَئِكَةُ فِي السَّمَاءِ، وَهُوَ يَوْمُ النَّظَرِ إِلَى اللهِ تَعَالَى فِي الْجَنَّةِ.

"Güneş altındaki günlerin en hayırlısı Cuma günüdür. Âdem, (a.s) o gün yaratılmış, o gün cennet'e girmiş, o gün yeryüzüne indirilmiş, o gün tevbesi kabul edilmiş, o gün ölmüştür. Kıyamet de o gün kopacaktır. Meleklerin gökte taktığı isme göre Allah'ın katında Yevm'ül Mezid'dir. Cennet'te Allah'ın (c.c) cemali o gün görülecektir."[1046]

Hadiste bildirildiğine göre Ulu Allah her Cuma günü, altı yüz bin kişiyi cehennemden azat eder.

Enes İbn-i Malik (r.a)'in rivâyet ettiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor;

إِذْ سَلِمَتِ الْجُمُعَةُ سَلِمَتِ الْأَيَّامُ.

"Cuma günü iyi geçince diğer günler de iyi geçer."[1047]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ الْجَحِيمَ تُسَعَّرُ فِي كُلِّ يَوْمٍ قَبْلَ الزَّوَالِ عِنْدَ اسْتِوَاءِ الشَّمْسِ فِي كَبِدِ السَّمَاءِ، فَلاَ تُصَلُّوا فِي هٰذِهِ السَّاعَةِ إِلاَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فَإِنَّهُ صَلاَةٌ كُلُّهُ، وَإِنَّ جَهَنَّمَ لاَ تُسَعَّرُ فِيهِ.

"Cehennem her gün zevalden önce öğle vakti girmek üzere iken yeniden tutuşturulur. Cuma hariç, o sırada namaz kılmayınız. Çünkü Cuma gününün tamamı namaz olduğu için cehennem o gün hiç tutuşturulmaz."[1048]

Kâ'b el-Ahbâr (r.a) buyurur ki; "Ulu Allah beldeler içinde Mekke'yi, aylar içinde Ramazan'ı, günler içinde Cumayı ve geceler içinde Kadir Gecesi'ni üstün kılmıştır."

Söylendiğine göre, Cuma günü, kuşlar ve böcekler aralarında karşılaşınca "Selâm, selâm ne iyi gün" derler. Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ مَاتَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَوْ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ كَتَبَ اللهُ لَهُ أَجْرَ شَهِيدٍ، وَوَقَاهُ فِتْنَةَ الْقَبْرِ.

"Cuma günü veya gecesi ölene Allah şehit mükâfatı yazar ve onu kabir fitnesinden korur."[1049]

[1046] Müslim, 18/854
[1047] Deylemî, Müsned 1304; Beyhakî, Şuabü'l-İman 3708; Elbânî, Daîfu'l-Câmi 549
[1048] Elbânî, Daîfu'l-Câmi 3574
[1049] Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 2625

DOKSAN DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KADININ KOCASI ÜZERİNDEKİ HAKKI

Kadınların kocaları üzerinde birçok hakları vardır. Başlıcaları, erkeklerin kadınlara karşı iyi huylu olmaları ve duygusal olmalarını hesaba katarak onlara merhamet olsun diye eziyetlerine katlanmaktır.

- يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لاَ يَحِلُّ لَكُمْ اَنْ تَرِثُوا النِّسَآءَ كَرْهًا وَلاَ تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَآ اٰتَيْتُمُوهُنَّ اِلاَّ اَنْ يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَاِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسٰٓى اَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللّٰهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا ﴿النِّسَآء ؛ ١٩﴾

"Ey müminler! Kadınlara zorla mirasçı olmanız ve kendilerine vermiş olduğunuz mehrin bir kısmını elde etmek için onlara baskı yapmanız helâl değildir. Meğerki arayı açacak bir fuhuş irtikâp etmiş olsunlar. Onlarla iyi geçininiz. Eğer hoşunuza gitmemişlerse, olabilir ki, hoşunuza gitmeyen bir şeyde Allah birçok hayır takdir etmiş olabilir."[1050]

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَكَيْفَ تَاْخُذُونَهُ وَقَدْ اَفْضٰى بَعْضُكُمْ اِلٰى بَعْضٍ وَاَخَذْنَ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿النِّسَآء ؛ ٢١﴾

"(Bir kadından boşanıp başka bir kadın ile evlenirken) **ilk eşinize verdiğinizi nasıl alırsınız ki, birbirinize kaynaştınız. Üstelik kadınlar sizden ağır söz aldılar."**[1051]

Yine Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

وَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلاَ تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَبِذِى الْقُرْبٰى

[1050] Nisâ sûresi; 19
[1051] Nisâ sûresi; 21

وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِذِى الْقُرْبٰى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ
بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ اِنَّ اللّٰهَ لاَ يُحِبُّ مَنْ كَانَ
مُخْتَالاً فَخُورًا ﴾ اَلنِّسَآء ؛ ٣٦ ﴿

"Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmaksızın O'na kulluk ediniz. Anababaya, yakınlara, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, eşinize, yolda kalmışlara ve eliniz altındakilere iyi davranın. Kuşkusuz Allah Teâlâ, kendini beğenmiş ve böbürlenen kimseleri sevmez."[1052]

Peygamberimiz (s.a.v) vefatından önce son olarak üç şeyi vasiyet etti. Konuşurken peltekleşen dili sonunda sustu, şöyle buyurdu;

اَلصَّلاَةَ الصَّلاَةَ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ لاَ تُكَلِّفُوهُمْ مَالاً يُطِيقُونَ اللّٰهَ
فِى النِّسَاءِ فَاِنَّهُنَّ عَوَانٍ فِى اَيْدِيكُمْ اَخَذْتُمُوهُنَّ بِاَمَانَةِ اللّٰهِ وَاسْتَحْلَلْتُمْ
فُرُوجَهُنَّ بِكَلِمَةِ اللّٰهِ.

"Namaza, namaza. Elinizin altındakilere... Onlara güçlerinin üzerinde yük yüklemeyin. Kadınlar hakkında Allah'tan korkun. Allah'tan korkun... Onlar sizin elinize verilmiş birer emânettir... Onları Allah'ın emâneti olarak aldınız... Avret yerleri Allah'ın buyruğu uyarınca size helâl oldu..."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ صَبَرَ عَلٰى سُوءِ خُلُقِ امْرَاَتِهِ اَعْطَاهُ اللّٰهُ مِنَ الاَجْرِ مِثْلَ مَا اَعْطٰى
اَيُّوبَ عَلٰى بَلاَئِهِ وَمَنْ صَبَرَتْ عَلٰى سُوءِ خُلُقِ زَوْجِهَا اَعْطَاهَا اللّٰهُ
مِثْلَ ثَوَابِ اٰسِيَةَ امْرَاَةِ فِرْعَوْنَ.

"Kadının huysuzluklarına sabırla katlanan erkeklere Yüce Allah, karşılaştığı belâlara katlanan Eyyûb'e verdiği mükâfatı verir. Kocasının huysuzluklarına katlanan kadınlara da Firavun'un karısı Âsiye'ye (a.s) verdiği sevabı verir."

Bilesin ki, kadına iyi huylu olmak sadece ona karşı fena davranmamak değil, karşılaştığı sıkıntılara katlanmak hatta Peygamberimizin numune olarak taşkın ve sinirli anlarında yaptığı gibi; onlara karşı yumuşak

[1052] Nisâ sûresi; 36

davranmaktır. Peygamberimizin eşleri, bazen onun sözlerine karşılık verirlerdi. Hatta zaman zaman içlerinden bazıları, O'nunla akşama kadar bir gün küs kalırlardı.

Bir gün Hz. Ömer'in (r.a) eşi kendisine karşılık verince Hz. Ömer eşine "Bana karşı mı koyuyorsun?" dedi. Eşi de "Peygamberimiz senden daha üstün olduğu hâlde ona bile eşleri karşılık veriyor" dedi. Hz. Ömer; "Eğer Hafsa, Peygamberimize karşı koyuyorsa aldandı ve yandı" dedi. Arkasından kızı Hafsa'ya Peygamberimize sözle karşılık vermemeyi telkin ederek; "Sen Ebu Bekir'in kızına bakıp, Peygambere sözle karşılık verme, O, Peygamberimizin sevgilisidir."dedi.

Anlatıldığına göre, başka bir sefer de Peygamberimizin eşlerinden birisi O'nun göğsüne vurdu, bunun üzerine kadının annesi onu davranışından vazgeçirmeye çalışmış, fakat Peygamberimiz (s.a.v); **"Bırak onu, onlar daha ilerisine gidiyorlar"** buyurmuştur.

Diğer bir seferinde Peygamberimiz Hz. Âişe (r.anha) ile tartışmıştı, araya Hz. Ebu Bekir'i (r.a) hakem koymuşlardı. Hz. Ebu Bekir (r.a) Peygamberimiz Hz. Âişe'ye (r.anha); "Sen mi konuşacaksın, yoksa ben mi konuşayım?" diye sorunca Hz. Âişe O'na; "Sen konuş, fakat sadece doğruyu söyle" diye cevap verdi. Bu söze sinirlenen Hz. Ebu Bekir (r.a) kızına sert bir tokat atarak ağzını kanattı ve ona; "Ey nefsinin dostu! **"O doğrudan başka bir söz söyler mi ki!"** dedi. Hz. Âişe (r.a) de Peygamberimize sığınarak, O'nun arkasına geçti. Peygamberimiz de Ebu Bekir'e (r.a) **"Seni bunun için çağırmamıştık ve böyle yapmanı istememiştik."** dedi.

Bir defasında da Hz. Âişe'ye (r.anha) **"Ben senin öfkeli ve hoşnut anlarını ayırt edebiliyorum"** dedi. Hz. Âişe; "Nasıl anlıyorsun?" diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v); **"Hoşnutken "Muhammed'in (s.a.v) Rabbi hakkı için hayır"** dersin. Buna karşılık öfkeli iken **"İbrahim'in (a.s) Rabbi için hayır"** dersin" buyurdu. Hz. Âişe (r.anha); **"İyi bildin kızınca adını anmıyorum."** dedi.

Söylendiğine göre, İslâm'da ilk sevgi Peygamberimiz ile Hz. Âişe (r.anha) arasındaki sevgidir. Peygamberimiz O'na **"Ebu Zerr (r.a) Ümmü Zerr'e karşı ne ise, Ben senin için oyum. Şu farkla ki, ben seni boşamam"** buyurdu.

Peygamberimiz diğer eşlerine de şunu buyurdu; **"Beni Âişe (r.anha) konusunda üzmeyin, çünkü Allah'ın adına yemin ederek söylüyorum ki, onun dışında, hiçbir eşimin yatağında iken bana vahiy inmiş değildir."**

Enes İbn-i Malik (r.a) buyurur ki; **"Peygamberimiz (s.a.v) kadınlara ve çocuklara karşı insanların en şefkatlisiydi."**

Erkeğin karısına karşı görevlerinden biri de neşe, şaka ve oynaşma ile kadının karşılaştığı sıkıntıları gidermektir. Çünkü böyle davranmak onların gönlünü hoş edecek en geçerli yoldur.

Peygamberimiz eşleri ile şakalaşır, davranış ve tutumlarında onların anlayış seviyesine inerdi. Hatta bildirildiğine göre Hz. Âişe (r.anha) ile arasında koşular düzenler, bazen biri, bazen da öbürü kazanırdı. Peygamberimiz kazanınca **"Bu senin kazandığın filan koşunun karşılığıdır"** diye buyururdu.

Bildirildiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) insanlar arasında kadınlara en müşfik olanı idi.

Hz. Âişe (r.anha) der ki; "Bir Aşure günü gülen, oynaşan zenci ve zenci olmayanlardan bir araya gelmiş bir oyuncu grubunun gürültülerini duydum. Peygamberimiz (s.a.v) bana "Onların oyunlarını görmek ister misin?" dedi. "Evet" dedim. Bunun üzerine Peygamberimizin çağrısıyla evin önüne geldiler. Peygamberimiz (s.a.v) kapıya geldi, avucunu kapıya dayadı, elini uzattı, ben de çenemi O'nun koluna dayadım ve dışardan oynayanları seyretmeye koyuldum. Peygamberimizin bir kaç defa; "Artık yeter mi?" demesine rağmen ben de iki üç kere O'na; "Biraz dur" dedim. Nihayet yine "Artık yeter mi?" demesi üzerine; "Evet" dedim de oyunculara gitmelerini söyledi, onlar da çekip gitti."

Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

اَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ اِيمَانًا اَحْسَنُهُمْ خُلُقًا وَاَلْطَفُهُمْ بِاَهْلِهِ.

"İmanı en olgun müminler, huyu en güzel olanı ile eşine karşı en tatlı davrananlardır."[1053]

Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِنِسَائِهِ وَاَنَا خَيْرُكُمْ لِنِسَائِي.

"En iyiniz eşlerine karşı en iyi davrananızdır. Ben, içinizde eşlerine karşı en iyi davrananızım."

Hz. Ömer (r.a) bütün sertliğine rağmen buyurur ki; "Erkeğin ailesi içinde çocuk gibi olması ve gerektiği zaman erkekliğini ortaya koyması gerekir."

"Ulu Allah burnu havada ve huysuz kimselerden nefret eder" mânâsına gelen hadisi izah ederken, burada eşine karşı sert davranan kendini beğenmişlerin ikaz edildiği ileri sürülmüştür.

[1053] Nesâî, Sünenü'l-Kübrâ 9154; İbn Ebî Şeybe, Musannef 25319; Hâkim, Müstedrek 173

Ayrıca **"Kaba, hırçın ve sonra da alçak** (kimselere) **uyma"**[1054] mealindeki âyette geçen **"kaba"** deyiminden **"Eşine karşı katı kalpli olanın sözleri"**nin kastedildiği ileri sürülmüştür.

Peygamberimiz (s.a.v) dul bir kadın ile evlenen Cabir (r.a)'e;

هَلاَّ بِكْرًا تُلاَعِبُهَا وَتُلاَعِبُكَ.

"Bir kız ile evlenseydin, sen onunla o da seninle oynaşırdı" buyurdu.

Bedevi bir kadın, kocasının ölümü dolayısıyla şöyle der; "Allah adına yemin ederim ki, o evde güler yüzlü, dışarıda az konuşan, bulduğunu yiyen ve kaybolanın hesabını sormayan bir adamdı."

Kadının kocası üzerindeki diğer bir hakkı da şakalaşmada, iyi huyluluk ve duyarlılıkta kadının huyunu bozacak, onun gözündeki itibarını büsbütün kaybedecek bir aşırılığa düşmeden ölçüyü muhafaza etmeyi bilmesi, kötü bir davranış karşısında itidal ve vakârını elden bırakmaması, kesinlikle kötülüğe kapı açılmasını kolaylaştırmaması, İslâm'la ve insanlıkla uyuşmayan hareketler karşısında kükremeyi ve onlara karşı koymayı bilmesidir.

Hasan el-Basrî (r.a) buyurur ki; **"Allah adına yemin ederek söylüyorum, karısının her arzusuna uyan erkeği Allah, cehenneme atar."**

Hz. Ömer (r.a) buyurur ki; "Kadınların arzularına karşı durunuz, çünkü onların arzularına karşı koymada bereket vardır."

Bir halk sözü; "Kadınlara danışın, fakat dediklerini yapmayın." der.

Peygamberimiz (s.a.v); **"Karısına köle olan mahvolur"** buyuruyor. Peygamberimizin böyle buyurmasının hikmeti şudur; Erkek karısının arzularına uyunca, onun kölesi olur ve mahvolur. Çünkü Yüce Allah erkeği kadına hâkim kılmışken, böyle bir koca kendini karısının boyunduruğuna teslim etmiş oluyor. Böylece de işi tersine çevirmiş, İlâhi hükmü tersyüz etmiş ve şeytana itaat etmiş olur.

Nitekim Ulu Allah (c.c) şeytanın yoldan çıkarıcı azmini naklederek buyuruyor ki;

لَعَنَهُ اللّٰهُ وَقَالَ لَاَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَفْرُوضًا ۞ وَلَاُضِلَّنَّهُمْ
وَلَاُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَاٰمُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ اٰذَانَ الْاَنْعَامِ وَلَاٰمُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ
اللّٰهِ وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُبِينًا ﴾

اَلنِّسَآءُ ، ١١٩-١١٨ ﴾

[1054] Kalem sûresi; 13

"Allah (c.c) onu (şeytanı) **rahmetinden kovunca** (Şeytan) **dedi ki; "Mutlaka kulların üzerinde belirli bir pay edineceğim."**

Onları saptıracak, boş kuruntuların tutkusuna yakalatacak, üzerlerinde nüfuz kuracağım da davarların kulaklarını yaracaklardır. Yine onlar üzerinde nüfuz kuracağım da Allah'ın yaratılış hikmetini değiştireceklerdir" Kim Allah'ı bırakarak şeytanı efendi edinirse, hiç şüphesiz, apaçık şekilde hüsrana uğramıştır."[1055]

Erkeğin, sözüne uyulan taraf olması gerekir. Karşı tarafa uyan kimse olmak, onun yaratılış hikmetine ters düşer. Çünkü Ulu Allah (c.c);

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ ﴿النِّسَاء: ٣٤﴾

"Erkekler, kadınlar üzerine hâkimdirler."[1056] buyurarak erkeğin hâkimiyetini belirtirken;

وَاَلْفَيَا سَيِّدَهَا لَدَا الْبَابِ ﴿يُوسُف: ٢٥﴾

"Kapının yanında kadının efendisi ile karşılaştılar"[1057] mealindeki âyetle erkeğin kadının efendisi olduğunu bildiriyor. Buna göre efendi köle hâline gelince Allah'ın nimetine karşı nankörlük edilmiş demektir.

Kadının nefsi de, senin nefsin gibidir. Onun dizginini biraz gevşetirsen, seni uzaklara sürükleyip götürür. Eğer yularını bir parça gevşetirsen, seni bir arşın öteye çeker. Buna karşılık eğer onun dizginine hâkim olur, sıkılacak yerde avucunda sımsıkı tutarsan ona hâkim olursun.

İmam-ı Şafiî (r.a) buyurur ki; **"Üç kimseye sen iyi davrandıkça sana ihanet ederler. Sen onlara ihanet edersen, onlar sana karşı iyi davranır; Kadın, hizmetçi ve sefil insan."**

İmam-ı Şafiî (r.a) bu sözü ile sertliği yumuşaklıkla ve acılığı tatlılıkla at başı yürütmeyen katıksız bir iyiliği kastetmektedir.

[1055] Nisâ sûresi; 118-119
[1056] Nisâ sûresi; 34
[1057] Yûsuf sûresi; 25

DOKSAN BEŞİNCİ BÖLÜM

ERKEĞİN, KARISI ÜZERİNDEKİ HAKLARI

Bu mevzuda söylenebilecek olan sözün özü şudur; Nikâh bir çeşit bağlılıktır; kadın, erkeğin cariyesidir. Buna göre kadın, kocasının; mahiyeti günah olmayan her emrine kayıtsız şartsız olarak uymak zorundadır. Erkeğin haklarına saygı gösterilmesi konusunda birçok hadisler vardır. Peygamberimiz (s.a.v) bu konuda şöyle buyurur;

أَيُّمَا امْرَأَةٍ مَاتَتْ وَزَوْجُهَا عَنْهَا رَاضٍ دَخَلَتِ الْجَنَّةَ.

"Kocası kendisinden hoşnut bir hâlde ölen kadın, cennete gider."[1058]

Peygamberimiz zamanında adamın biri bir yolculuğa çıkarken karısına evin üst katından alt katına inmemesini tembih eder. Kadının babası alt katta oturmaktadır. Adam hastalanır. Kadın birisini Peygamberimize göndererek evin alt katma inip babasını görmeye izin ister. Peygamberimiz; "Kocanın emrine uy" diye haber gönderir. Bu arada kadının babası ölür. Kadın yine alt kata inmek için Peygamberimizden izin ister. Peygamberimiz tekrar "Kocanın emrine uy" diye haber gönderir. Kadının babası toprağa verildikten sonra Peygamberimiz (s.a.v) ona, kocasının emrine uyduğu için Allah'ın, babasını affettiğini bildirir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

إِذَا صَلَّتِ الْمَرْأَةُ خَمْسَهَا وَصَامَتْ شَهْرَهَا وَحَفِظَتْ فَرْجَهَا وَاَطَاعَتْ زَوْجَهَا دَخَلَتْ جَنَّةَ رَبِّهَا.

"Kadın, farz namazlarını kılınca, Ramazan orucunu tutunca, ırzını koruyunca ve kocasının emrine uyunca, Rabbin cennetine girer."[1059]

Görülüyor ki, Peygamberimiz (s.a.v) kocanın emrine uymayı, İslâm'ın genel şartları içinde zikretmiştir.

[1058] Tirmizî, 1161; Ebû Ya'lâ, Müsned 6903; Beyhakî, Şuabü'l-İman 8744
[1059] İbn Hibban, Sahih, İhsan, 4163, Mevârid 1296; Taberanî, Evsat 4598

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

حَامِلاَتٌ وَالِدَاتٌ مُرْضِعَاتٌ رَحِيمَاتٌ بِاَوْلاَدِهِنَّ لَوْلاَ مَا يَأْتِينَ اِلَى اَزْوَاجِهِنَّ دَخَلَ مُصَلِّيَاتُهُنَّ الْجَنَّةَ.

"Hâmile olan, çocuk doğuran, çocuk emziren ve çocuklarına şefkatle bakan kadınlar, eğer kocalarına itaatsizlik etmezlerse, namaz kılanları cennete girer."[1060]

Peygamberimiz (s.a.v);

اِطَّلَعْتُ فِي النَّارِ، فَإِذَا اَكْثَرُ اَهْلِهَا النِّسَاءُ.

"Bana cehennem gösterildi, cehennemliklerin çoğunu kadınların meydana getirdiğini gördüm." buyurdu. Kadınlar **"Ne yüzden ya Resulullah?"** diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v);

تُكْثِرْنَ اللَّعْنَ، وَتَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ.

"Çok lânet ediyorsunuz ve iyi geçimli kocalarına karşı nankörlük ettiğiniz için" diye cevap verdi.[1061]

Diğer bir hadiste Peygamberimiz (s.a.v);

اِطَّلَعْتُ فِي الْجَنَّةِ فَإِذَا اَقَلُّ اَهْلِهَا النِّسَآءُ فَقُلْتُ؛ اَيْنَ النِّسَآءُ؟ قَالَ؛ شَغَلَهُنَّ الأَحْمَرَانِ الذَّهَبُ وَالزَّعْفَرَانُ.

"Cennet bana gösterilince oradakilerin arasında kadınların azınlıkta olduğunu gördüm. "Kadınlar, nerede?" diye sorunca Cebrail (a.s) bana "Altın ve parlak boyalar onları alıkoydu" diye cevap verdi."

Hz. Âişe (r.anha) buyurur ki; "Bir gün evlilik çağma varmış genç bir kız Peygamberimize gelerek; "Ya Resulullah, evlenmekten korkuyorum, kocanın kadın üzerindeki hakları nelerdir?" diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v) de ona;

لَوْ كَانَ مِنْ فَوْقِهِ اِلَى قَدَمِهِ صَدِيدٌ فَلَحَسَتْهُ مَا اَدَّتْ شُكْرَهُ.

"Eğer onun vücudu tepeden tırnağa irin olsa da onu dilin ile yalayıp temizlesen yine hakkını ödeyemezsin" diye cevap verdi.

Genç kız bunun üzerine **"O hâlde evlenmeyeyim mi?"** diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v);

[1060] İbn Mace, 2013; Ahmed b. Hanbel, 22227

[1061] Buharî, 298; Müslim, 79

بَلَى تَزَوَّجِى، فَإِنَّهُ خَيْرٌ.

"Hayır, ne münasebet evlen. Çünkü o daha hayırlıdır" diye cevap verdi.[1062]

İbn-i Abbas (r.a) buyurur ki; "Has'am kabilesinden bir kadın Peygamberimize gelerek; "Ya Resulullah, ben dul bir kadınım, evlenmek istiyorum, koca hakları nelerdir?" diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v) ona şu cevabı verdi;

اِنَّ مِنْ حَقِّ الزَّوْجِ عَلَى الزَّوْجَةِ اِذَا اَرَادَهَا فَرَاوَدَهَا عَنْ نَفْسِهَا، وَهِىَ عَلَى ظَهْرِ بَعِيرٍ لاَ تَمْنَعُهُ، وَمِنْ حَقِّهِ أَنْ لاَ تُعْطِىَ شَيْئًا مِنْ بَيْتِهِ اِلاَّ بِإِذْنِهِ، فَإِنْ فَعَلْتَ ذٰلِكَ كَانَ الْوِزْرُ عَلَيْهَا وَالْأَجْرُ لَهُ، وَمِنْ حَقِّهِ أَنْ لاَ تَصُومَ تَطَوُّعًا اِلاَّ بِإِذْنِهِ، فَاِنْ فَعَلَتْ جَاعَتْ وَعَطِشَتْ لَمْ يُتَقَبَّلْ مِنْهَا، وَاِنْ خَرَجَتْ مِنْ بَيْتِهَا بِغَيْرِ اِذْنِهِ لَعَنَتْهَا الْمَلاَئِكَةُ حَتَّى تَرْجِعَ اِلَى بَيْتِهِ اَوْ تَتُوبَ.

"Kocanın karısı üzerinde başlıca şu hakları vardır;

1- Kocası kadın ile yatmak isteyince kadın deve sırtında bile olsa onu reddetmemelidir.

2- Kocasının evinden, onun iznini almadan hiçbir şey vermemesidir, eğer verirse sevabı kocasının, günahı kendisinin olur.

3- Kocasının iznini almadan nafile oruç tutmamasıdır. Eğer tutarsa açlık ve susuzluk çekmiş olur, hiçbir sevabı olmaz.

4- Eğer kocasından izinsiz, evden çıkarsa eve dönünceye kadar veya yaptığına tevbe edinceye kadar melekler ona lânet eder."[1063]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَوْ اَمَرْتُ اَحَدًا اَنْ يَسْجُدَ لِاَحَدٍ لَاَمَرْتُ الْمَرْاَةَ اَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا مِنْ عِظَمِ حَقِّهِ عَلَيْهَا.

"Bir insanın diğer bir insana secde etmesini isteseydim, karısı üzerindeki hakkının öneminden dolayı, kadının kocasına secde etmesini emrederdim."

1062 Hâkim, Müstedrek 2768; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 4/307; Nesâî, Kübrâ 5386
1063 Ebu Ya'lâ, Müsned 2455; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 4/306-307

Peygamberimiz (s.a.v);

اَقْرَبُ مَا تَكُونُ الْمَرْأَةُ مِنْ وَجْهِ رَبِّهَا اِذَا كَانَتْ فِي قَعْرِ بَيْتِهَا، وَاِنَّ صَلاَتَهَا فِي صَحْنِ دَارِهَا اَفْضَلُ مِنْ صَلاَتِهَا فِي الْمَسْجِدِ، وَصَلاَتُهَا فِي بَيْتِهَا اَفْضَلُ مِنْ صَلاَتِهَا فِي صَحْنِ دَارِهَا، وَصَلاَتُهَا فِي مَخْدَعِهَا اَفْضَلُ مِنْ صَلاَتِهَا فِي بَيْتِهَا.

"Kadının Rabbi'nin rızasına en yakın durumu evinin dört duvarı arasında bulunduğu zamandır. Evinin dört duvarı arasında kıldığı namaz, camide kılacağı namazdan, odasında kıldığı namaz, evinin diğer herhangi bir yerinde kıldığı namazdan ve iç odasında kıldığı namaz, odasında kılacağı namazdan daha faziletlidir."[1064]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلْمَرْأَةُ عَوْرَةٌ، فَإِذَا خَرَجَتْ اِسْتَشْرَفَهَا الشَّيْطَانُ.

"Kadın avrettir. Dışarıya çıkınca onu şeytan gözetler."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لِلْمَرْأَةِ عَشْرُ عَوْرَاتٍ؛ فَإِذَا تَزَوَّجَتْ سَتَرَ الزَّوْجُ عَوْرَةً وَاحِدَةً، فَإِذَا مَاتَتْ سَتَرَ الْقَبْرُ عَشْرَ عَوْرَاتٍ.

"Kadının on tane avret yeri vardır. Evlenince kocası bir avret yerini, ölünce toprak bütün avret yerlerini örter."[1065]

Buna göre erkeğin eşi üzerinde birçok hakları vardır. Başlıcaları ikidir; Biri namusunu korumak ve örtmek, öbürü de ihtiyacı dışında kocasından bir talepte bulunmaması ve onu haram yollarla kazanç sağlamaktan alıkoymasıdır.

İlk Müslüman kadınların hâlleri böyle idi. Kadınlar kocalarını ve kızlar babalarını dışarıya uğurlarlarken onlara **"Sakın haram kazançlara sapma. Biz açlık ve sıkıntıya dayanırız, ama cehenneme katlanamayız."** derlerdi.

İlk Müslümanlardan bir erkek, bir yolculuğa niyetlenir. Komşuları yolculuğa çıkmasını doğru bulmazlar. Karısına; **"Kocanın yolculuğa**

[1064] İbn Hibban, Sahih, İhsan 5598, Mevârid 329; Bezzâr, Müsned 2061; Taberanî, Kebîr 10115
[1065] Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 4978; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 1308

çıkmasına niye razı oluyorsun? Hâlbuki sana nafaka bırakmadı" derler. Kadın komşularına şu cevabı verir, "Kocamı bildim bileli rızık verici olarak değil, yiyici olarak tanıdım. Benim rızkımı veren Rabbim var. Şimdi yiyici gidiyor, fakat rızıklandırıcı bakidir."

İsmail'in kızı Rabia Hatun (r.a) Ahmed İbn-i Ebu el-Havarîye (r.a) evlilik teklif eder. Fakat Ahmed ibadet ile meşgul olduğu için "Ben, kendi halim ile meşgul olduğumdan kadınlara karşı arzu duymuyorum." diyerek bu teklife yanaşmaz.

Rabia da ona "Ben de kendi halimle senden daha meşgulüm. Cinsî arzum yok. Fakat kocamdan bana yüklü bir miras kaldı. Bu malı din kardeşlerine dağıtarak senin vasıtan ile sâlihleri tanımak ve kendime Allah'a giden bir yol hazırlamak istedim" diye cevap verdi. Rabia'nın bu cevabı üzerine Ahmed "Hocama danışayım" dedi ve Ebu Süleyman ed-Daranî'ye gitti. (Hadisenin devamını Ahmed'den dinleyelim);

"Hocam; **"Dostlarımızdan kim evlendi ise bozuldu"** diyerek daha önce evlenmeme karşı çıkardı. Fakat Rabia'nın söylediği sözleri duyunca bana; "Onunla evlen, Çünkü o bir Allah Dostu'dur. Bu söz sıddıkların söyleyebileceği bir sözdür" dedi.

Rabia ile evlendim. Evimizde kerpiçten bir bölme vardı. Yemekten sonra hemen çıkmak isteyenlerin el yıkaması yüzünden yıkıldı. Yemekten sonra ellerini sabunla yıkayanlar bunlara dâhil değildir, üzerine üç sefer evlendim. O bana helâlinden yedirir, güzel kokular sürer ve "Şimdi haydi öbür eşlerinin yanına kuvvetli olarak git" derdi.

Şam'lı olan bu Rabia, Basralı olan Rabia el-Adeviye'ye (r.anhuma) benzerdi."

Kadının kocasına karşı olan vazifelerinden birisi de, malını israf etmemesi, daha doğrusu korumasıdır.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ يَحِلُّ لَهَا اَنْ تُطْعِمَ مِنْ بَيْتِهِ اِلاَّ بِإِذْنِهِ اِلاَّ الرَّطْبَ مِنَ الطَّعَامِ، اَلَّذِى يُخَافُ فَسَادُهُ، فَإِنْ اَطْعَمَتْ عَنْ رِضَاهُ كَانَ لَهَا مِثْلُ اَجْرِهِ، وَاِنْ اَطْعَمَتْ بِغَيْرِ اِذْنِهِ كَانَ لَهُ الْأَجْرُ وَعَلَيْهَا الْوِزْرُ.

"Kadının, kocasının iznini almaksızın onun evinden yiyecek bir şey vermesi helâl değildir. Sadece bozulmasından endişe edecek sulu yemek müstesna. Eğer kocasının izni ile yemek yedirirse kocasının

mükâfatı kadar mükâfat kazanır. Eğer onun iznini almaksızın yemek verirse, mükâfatı kocasının, günahı kendisinin üzerine olur."[1066]

Kadının ana-babasına düşen vazifeler vardır. Bunların en önemlisi kızlarına kocasıyla iyi geçinmeyi öğretmelidir. Nitekim bildirildiğine göre, Harice el-Feraî'nin kızı Esma, kızını evlendirirken ona şöyle der; "Sen içinde yetiştiğin yuvadan çıkıp tanımadığın bir yatağa giriyor ve bilmediğin bir arkadaşa varıyorsun.

Sen ona yer ol ki, o da sana gök olsun. Sen ona döşek ol ki, o da sana direk olsun. Sen ona köle ol ki, o da sana kul olsun. Onu hiçbir zaman gücendirme ki, seni üzmesin. Ondan uzak kalma ki seni unutmasın. Sana sokulursa sen de ona yaklaş. Senden kaçarsa sen de ondan uzak dur. Burnunu, kulağını ve gözünü muhafaza et senden yalnız güzel koku alsın, sadece güzel söz duysun ve sırf güzel şey görsün.

Şair eşine şöyle seslenir;
Kusurlarımı görmezlikten gel ki, Sevgimin devamlılığını sağlayasın.
Kızdığım zaman beni daha da öfkelendirecek söz söyleme.
Tef çalar gibi işin aslını öğrenmeden beni tefe koyma,
Çünkü işin iç yüzünün ne olduğunu bilemezsin.
Arzuna kapılıp aşırı şekilde yakınma ki,
Kalbim senden uzaklaşır, çünkü kalpler değişir.
Benim görüşüme göre sevgi ve sıkıntı bir araya gelirse,
Sevgi durmaz, gider.

[1066] Tayâlisî, Müsned 1951; Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ 14490

DOKSAN ALTINCI BÖLÜM

CİHADIN FAZİLETİ

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ اُولٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ﴿ اَلْحُجُرَاتُ ؛ ١٥ ﴾

"Asıl müminler, sonradan şüpheye kapılmaksızın Allah'a (c.c) ve O'nun Resulüne inananlar, mal ve canları ile Allah yolunda cihâd edenlerdir. İşte sözlerinde sadık müminler, bunlardır."[1067]

Nûman İbn-i Beşir (r.anhuma) buyurur ki; "Peygamberimizin minberi yanında bulunuyordum. Birisi; "Ben, Müslüman olduktan sonra hacca gidenlere su dağıtmaktan başka bir şey yapmasam aldırmam" dedi. Bir başkası "Ben Müslüman olduktan sonra Mescid-Haram'ı onarmaktan başka bir şey yapmazsam aldırmam" dedi. Bir diğeri de; **"Cihad sizin bahsettiğiniz amellerden daha faziletlidir"** dedi. Bu sırada Hz. Ömer (r.a) "Peygamberimizin minberi dibinde yüksek sesle konuşmayın. Bugün Cuma'dır. Namaz bitince Peygamberimizin yanına varır, tartıştığınız konuda O'nun ne dediğini sorarsınız" diyerek onları tartışmaktan alıkoydu. Bu arada şu âyet geldi;

اَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَآجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَجَاهَدَ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ لاَيَسْتَوُنَ عِنْدَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ لاَ يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿ اَلتَّوْبَةُ ؛ ١٩ ﴾

"Siz hacılara su taşımayı ve Mescid-Haram'ı onarıp bakımını yapmayı, Allah'a ve âhiret gününe inanarak O'nun yolunda cihad

[1067] Hucurât sûresi; 15

edenlerin amelleri ile bir mi tutuyorsunuz? Bunlar Allah katında bir olamazlar, Allah zalimlere hidayet vermez."[1068]

Abdullah İbn-i Selam (r.a) buyurur ki; "Bizler, Peygamberimizin sahabîlerinden birkaç kişi bir arada oturuyorduk. Kendi aramızda "Keşke Allah katında en faziletli ve en sevimli amelin hangisi olduğunu bilsek de, onu işlesek" diye konuşuyorduk. O sırada Ulu Allah (c.c) şu âyeti indirdi;

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ❁
يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ❁ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ اَنْ
تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ❁ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِى سَبِيلِهِ صَفًّا
كَاَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ ❁ وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ
تُؤْذُونَنِى وَقَدْ تَعْلَمُونَ اَنِّى رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا اَزَاغَ اللّٰهُ
قُلُوبَهُمْ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ❁ وَاِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا
بَنِٓى اِسْرَائِيلَ اِنِّى رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ التَّوْرٰيةِ
وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَاْتِى مِنْ بَعْدِى اسْمُهُٓ اَحْمَدُ فَلَمَّا جَٓاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ
قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ❁ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ
وَهُوَ يُدْعٰٓى اِلَى الْاِسْلَامِ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ❁ يُرِيدُونَ
لِيُطْفِؤُا نُورَ اللّٰهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَاللّٰهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ❁ هُوَ
الَّذِٓى اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ
وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ❁ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰى تِجَارَةٍ
تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ اَلِيمٍ ❁ تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِى
سَبِيلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ❁

[1068] Tevbe sûresi; 19

يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ
وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِى جَنَّاتِ عَدْنٍ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۞ وَاُخْرٰى
تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللّٰهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ۞ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ
اٰمَنُوا كُونُوا اَنْصَارَ اللّٰهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ
اَنْصَارٓى اِلَى اللّٰهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ اَنْصَارُ اللّٰهِ فَاٰمَنَتْ طَٓائِفَةٌ مِنْ
بَنٓى اِسْرَٓائِيلَ وَكَفَرَتْ طَٓائِفَةٌ فَاَيَّدْنَا الَّذِينَ اٰمَنُوا عَلٰى عَدُوِّهِمْ
فَاَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ ﴿الصَّفّ ؛ ١-١٤﴾

"Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi Allah'ı tespih ve tenzih eder. O, mutlak hâkimdir. Yegâne hüküm ve hikmet sahibidir. Ey müminler! Yapmayacağınız şeyi niye söylersiniz! Yapmayacağınız şeyi söylemeniz; Allah'ı gazaplandıracak ağır bir harekettir.

Hiç şüphesiz Allah, kendi yolunda, parçaları birbirine kenetlenmiş bir yapı imişler gibi tek bir saf halinde Allah yolunda savaşanları sever.

Hani Musa (a.s); "Ey kavmim, benim size gönderilmiş bir Allah Resulü olduğumu bildiğiniz halde, niye bana güçlük çıkarıyorsunuz" demişti. İşte onlar haktan saparak eğri yola koyulunca, Allah da onların kalplerini hidayetten döndürdü. Hiç şüphesiz, Allah fâsıklar güruhunu hidayete erdirmez.

Hani Meryem oğlu İsa; "Ey İsrail oğulları! Ben size Allah tarafından gönderilmiş, önümdeki Tevrat'ı tasdik eden ve benden sonra gelecek olan Muhammed (s.a.v) adındaki Resulü müjdeleyen bir elçiyim" demişti.

Fakat O, kendilerine açık delilller getirince; "Bu apaçık bir büyüdür" dediler.

Kendisi İslâm'a çağrıldığı halde Allah'a yalan iftira edenden daha zalim kim olabilir? Allah, zalimler güruhuna hidayet vermez.

Onlar, ağızları ile Allah'ın nurunu söndürmek isterler. Oysa kâfirler hoşlanmasa da, O, nurunun tamamlayıcısıdır. Allah'a ortak koşanların hoşuna gitmese de, bütün dinlere karşı onu üstün kılmak için, Peygamber'ini hidayet ve hak din üzere gönderen O'dur.

Ey müminler! Sizleri acı bir azaptan kurtaracak olan bir ticareti size göstereyim mi? Allah'a ve O'nun Resulü'ne inanır, mallarınız ve canlarınızla Allah yolunda cihâd edersiniz. Eğer bilirseniz, bu sizin için en hayırlı olanıdır.

O zaman Allah, günahlarınızı bağışlayarak sizi altından ırmaklar akan cennetlere ve Adn cennetindeki güzel konaklara yerleştirir. İşte en büyük başarı budur.

Sizi sevindirecek diğer bir nimet de, Allah'ın desteği ve yakın fetihtir. Müminleri bunlarla müjdele!

Ey müminler! Meryem oğlu İsa (a.s) havarîlere; "Allah yolunda beni kim destekleyecek?" dediği zaman havarîlerin; "Allah'ı destekleyenler bizleriz" dedikleri gibi siz de Allah'ın tarafını tutunuz. O sırada İsrail oğullarından bir grup iman etti, diğer bir grup da kâfir oldu. Biz iman edenleri düşmanlarına karşı destekledik ve böylece baskın çıktılar."[1069]

Peygamberimiz (s.a.v) bu âyetleri okudu.

Bildirdiğine göre, adamın biri Peygamberimize; "Ya Resulullah, bana cihada denk gelecek bir amel göster" der. Peygamberimiz; "Öyle bir amel bulamıyorum" diye cevap verir. Sonra "Mücâhid, cihaddayken sen mescidine girip devamlı olarak namaz kılabilir ve aralıksız oruç tutabilir misin?" diye sorar. "Bunu kim yapabilir?" diye cevap verir.[1070]

Ebu Hureyre (r.a) buyurur ki; "Peygamberimizin sahabîlerinden biri, suyu tatlı bir pınarın bulunduğu bir geçide varır. İçinden "Keşke insanlardan ayrılarak bu geçitte otursam. Fakat bunu Peygamberimize danışmadan yapmam" diye geçirdi. Varıp durumu Peygamberimize anlattı. Peygamberimiz (s.a.v) ona şu cevabı verdi.

لاَ تَفْعَلْ، فَإِنَّ مُقَامَ اَحَدِكُمْ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ اَفْضَلُ مِنْ صَلاَتِهِ فِى بَيْتِهِ سَبْعِينَ عَامًا، اَلاَ تُحِبُّونَ اَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَكُمْ وَيُدْخِلَكُمُ الْجَنَّةَ، اُغْزُوا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ تَعَالَى فَوَاقَ نَاقَةٍ، وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ.

"Böyle yapma. Çünkü sizden birinizin Allah yolunda cihada katılması, evinde yetmiş yıl namaz kılmasından daha faziletlidir. Beni dinleyin, Allah'ın sizi affedip cennete koymasını istiyor musunuz? Allah

---

1069 Sâf sûresi; 1-14

1070 Buharî, 2633; Ahmed b. Hanbel 8521; Nesâî, Mücteba 3128, Kübrâ 4336

yolunda savaşınız. Bir an bile Allah yolunda savaşa katılanlar, cenneti kesinlikle hak eder."[1071]

İbadette gayretli ve iyiliğe koşmasına rağmen, Peygamberimiz (s.a.v) sahabîye köşesine çekilmeye izin vermeyip onu cihada teşvik ettiğine göre bizim gibi ibadeti az, günahı çok, helâl olduğu şüpheli rızıklara koşuşan, karar ve niyetleri bozuk kimselere köşeye çekilip cihaddan geri kalmak nasıl lâyık olabilir?

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ مَثَلَ الْمُجَاهِدِ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ ﴿وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَنْ يُجَاهِدُ فِى سَبِيلِهِ﴾ كَمَثَلِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ الْخَاضِعِ الرَّاكِعِ السَّاجِدِ.

"Allah yolunda cihâd edenlerin misali -ki Allah, kendi yolunda cihâd edenleri çok iyi bilir- oruç tutan, teravih kılan, huşu gösteren rükû ve secde edip namaz kılan gibidir."[1072]

Peygamberimiz (s.a.v) bir gün;

مَنْ رَضِىَ بِاللّٰهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلاَمِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ ﴿ص﴾ رَسُولاً، وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ.

"Kim Allah'ı ilâh, İslam'ı Din, Muhammed'i (s.a.v) Peygamber olarak hoşnutlukla kabullenirse cennete girmesi kesinleşir" buyurdu. Peygamberimizin bu sözlerinden çok hoşlanan Ebu Said el-Hudrî (r.a); **"Ya Resulullah, söylediklerinizi bir daha tekrar ediniz"** dedi. Peygamberimiz (s.a.v) de söylediklerini baştan alarak tekrarladı, sonra şöyle dedi;

وَاُخْرَى يَرْفَعُ اللّٰهُ بِهَا الْعَبْدَ مِئَةَ دَرَجَةٍ، مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ.

"Bir şey daha var ki, Allah, onun sayesinde kulun derecesini her biri yerle gök arası kadar olan yüz derece yükseltir." Ebu Said-el-Hudrî (r.a); "Nedir o Ya Resulullah?" diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v);

اَلْجِهَادُ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ.

"Allah yolunda cihad etmektir" buyurdu.

1071 İbn Hibban, Sahih, İhsan 4618, Mevârid 1596; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 6416

1072 Nesâî, 3127, Kübrâ 4335; Ebû Ya'lâ, Müsned 5845; İbn Mübârek, Cihad 11

DOKSAN YEDİNCİ BÖLÜM

ŞEYTANIN HİLESİ

Adamın biri Hasan el-Basrî'ye (r.a); **"Şeytan uyur mu?"** diye sorar. Hasan da gülümseyerek; **"O uyusaydı, biz rahat ederdik"** diye cevap verir.

Demek ki mümin için şeytandan kurtuluş yoktur. Fakat ona karşı koymak, gücünü azaltmak mümkündür.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِنَّ الْمُؤْمِنَ يُنْضِى شَيْطَانَهُ كَمَا يُنْضِى اَحَدُكُمْ بَعِيرَهُ، فِى سَفَرِهِ.

"İçinizden biri yolculukta devesini nasıl halsiz düşürürse, mümin de şeytanını öyle bıktırıp hâlsiz düşürür."[1073]

İbn-i Mesûd (r.a) buyurur ki; **"Müminin şeytanı hâlsiz ve perişandır."**

Kays İbn-i Haccac (r.a) buyurur ki; "Şeytanım bana dedi ki; **"Sana geldiğim zaman kurbanlık hayvan gibi idim, şimdi serçe gibiyim"** "Neden?" diye sordum; Bana; **"Her an Allah'ın adını anarak beni eritiyorsun!"** diye cevap verdi.

Demek ki, takva ehline göre, şeytanın gireceği kapıları kapamak veya onun yolunu gözetleyip zararından korunmak zor değildir. Burada görülen kapıları ve günaha sürükleyen açık yolları kastediyorum. Onlar yalnız onun dolambaçlı yollarında tuzağa düşebilirler. Çünkü bu yolları görüp gözetip koruyamayabilirler.

Zira kalbe varan yollar içinde şeytana ait olanlar pek çok olduğu hâlde, meleklere ait olan, yalnız bir tanedir. O tek kapıyı diğerlerinden ayırt etmek zordur. İnsan bu durumda, karanlık gecede yönü belirsiz birçok yolun başında kalan bir çöl yolcusu gibidir. Yolunu seçebilmek için basiret gözüne ve aydınlatıcı güneşin doğuşuna muhtaçtır.

Burada basiret gözü, takva ile arınmış kalp, aydınlatıcı güneş de yolun doğrusunu seçmede kendisine rehber olacak olan Allah'ın Kitabı ile Resulullah'ın Sünneti'ne dayanan bilgidir. Yoksa önündeki yollar çok belirsizdir.

1073 Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 6561; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 1/116

Abdullah İbn-i Mesûd (r.a) buyurur ki; "Peygamberimiz (s.a.v) bir gün yere çizgi çizdi ve **"Bu Allah'a varan yoldur"** dedi. Arkasından o ana çizginin sağından ve solundan birkaç çizgi daha çizdi ve;

هٰذِهِ سُبُلٌ عَلَى كُلِّ سَبِيلٍ مِنْهَا شَيْطَانٌ، يَدْعُوا اِلَيْهِ.

"Bunlar da çeşitli yollardır, her birinin başında birer şeytan vardır ve kendi yoluna çağırır" diyerek şu âyeti okudu;[1074]

وَاَنَّ هٰذَا صِرَاطِى مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلاَ تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ

عَنْ سَبِيلِهِ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿الأَنْعَام ؛ ١٥٣﴾

"Bu benim dosdoğru yolumdur. Bu ana yolu tutun. Çeşitli yan yollara girmeyiniz ki, bu tutum, sizi O'nun ana yolundan ayrı düşürmesin. Allah, kötülüklerden sakınasınız diye size bunları emretti."[1075]

Biz şeytanın belirsiz yollarına örnek olarak işte açık bir misal verdik; Günah işlemekten kaçınan, nefsi arzularına hâkim olan âlim ve âbidleri aldatmak için kullandığı yol budur. Şimdi de herkesçe malûm olan açık yollarından bir örnek verelim. Bu yola insan mecbur kalmadıkça sulûk etmez.

Örnek şudur; Peygamberimizden rivâyet edildiğine göre buyurmuştur ki; İsrail oğullarında bir keşiş vardı. Şeytan bir kıza kastederek onun gırtlağını sıktı. Ailesine de kızlarını ancak söz konusu keşişin tedavi edebileceğini telkin etti.

Bunun üzerine kızlarını keşişe getirdiler. Adam önce kızı tedavi etmek istemedi ise de aşırı ısrarlar karşısında razı oldu. Kız tedavi için yanında kalırken şeytan keşişe sokularak ırzına geçmesi için adamı kışkırttı. Kışkırtmalar sonunda keşiş, kızın ırzına geçti ve gebe bıraktı.

Bunun üzerine şeytan "Şimdi ailesi gelecek, rezil olacaksın Onu öldürürsün, sorarlarsa onun öldüğünü söylersin" diye içine vesvese saldı. Keşiş de şeytana uyarak kızı öldürüp gömdü.

Arkasından şeytan kızın ailesine koştu, keşişin onu gebe bıraktıktan sonra öldürüp gömdüğünü gammazladı. Ailesi keşişe kızlarını sorunca "Öldü" dedi.

Bunun üzerine kızın ailesi, kızlarına karşılık keşişi öldürmeye karar verirler. Bu arada yine şeytan ona sokuldu. "Kızın gırtlağını sıkan da, ailesini senin üzerine kışkırtan da benim. Benim sözüme uy ki, kurtulasın. Seni onların elinden yalnız ben kurtarabilirim." dedi.

[1074] Nesâî, Kübrâ 11174; İbn Hibban, Sahih, İhsan 6, Mevârid 1741
[1075] En'am sûresi; 153

Keşiş "Ne yapmamı istiyorsun?" dedi. Şeytan "Bana iki kere secde edeceksin" dedi. Keşiş de şeytana iki kere secde etti. Bunun üzerine şeytan ona "Seninle artık hiçbir işim kalmadı" diyerek ortadan kayboldu. İşte Ulu Allah (c.c) bu babta şöyle buyuruyor;

كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ اِذْ قَالَ لِلْاِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ اِنِّى بَرِىٓءٌ مِنْكَ اِنِّى اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿الحشر ؛ ١٦﴾

"Yahudileri Müslümanlar ile savaşmaya kışkırtan münafıkların durumu, şeytanın tutumu gibidir. Hani insana "Kâfir ol" demiş. İnsan da kâfir olunca; "Ben senden beriyim (uzağım). **Ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım"** demiştir.[1076]

Söylendiğine göre, şeytan, İmam-ı Şafiî (r.a)'ye "Beni dilediği gibi yaratıp dilediği yolda kullanan ve sonra da dilerse cennete, dilerse cehenneme koyacak olan Allah hakkında ne dersin? Bu davranışında âdil midir, yoksa zalim midir?" diye sorar.

İmam Şafiî onun bu sözü hakkında düşünür, sonra şu cevabı verir; "Hey melun! Senin arzuna göre seni yarattı ise sana muhakkak zulmetmiştir. Eğer seni kendi iradesi gereğince yarattı ise O, davranışlarında sana karşı mesul değildir. Davranışlarından mesul olanlar, insanlardır."

Bu cevaplar karşısında şeytan perişan olup neredeyse yerin dibine geçer. Arkasından Şafiî'ye; "Vallahi ben bu soru ile yetmiş bin âbidi, kulluk mertebesinden çıkararak zındıklar hanesine döndürdüm" diye cevap verir.

Yine söylendiğine göre, şeytan bir gün Hz. İsa (a.s)'ya görünerek O'na; **"Lâ ilâhe illallah de"** diye teklif eder. Hz. İsa (a.s) ona **"Doğru sözdür, fakat onu senin demenle söylemem"** diye karşılık verir.

Çünkü onun kötülük yolundaki hesapsız tuzakları gibi iyilik yolunda görünen tuzakları da vardır. Allah'ın korudukları müstesna, birçok âbidi, zahidi, zengini ve çeşitli zümreye mensup kimseyi bu yoldan helâke sürükler.

Allah'ım! Bizi onun tuzaklarından koru da hidayet üzere iken sana kavuşabilelim. **"Âmin, ya Muin!"**

[1076] Beyhakî, Şuabü'l-İman 5449

DOKSAN SEKİZİNCİ BÖLÜM

ÇALGI DİNLEMEK

Kadı Ebu Tayyib Taberi; Şafiî'den, Malikî'den, Ebu Hanife'den ve bunlardan başka daha bir grup âlimden çalgı dinlemenin haram olduğunu bildiren sözler rivâyet etmektedir.

İmam-ı Şafii (r.a) **"Adâb el-Kaza"** adlı eserinde **"Şarkı söylemek batıla yakın mekruh bir eğlencedir. Onunla çok meşgul olan, şahitliği kabul edilmez bir sefihtir"** buyurur,

Ebu Tayyib (r.a) buyurur ki; **"İmam-ı Şafiî ve arkadaşlarına göre, insanın yakını olmayan bir kadının sesinden şarkı dinlemesi -kadın ister meydanda, ister perde arkasından söylesin, ister hür, ister köle olsun- kesinlikle caiz değildir."** Şafiî'nin kendisi; **"Halkı toplayıp cariyesinden şarkı dinleten kimse, şahitliği kabul edilmez bir sefihtir"** der.

Yine bildirdiğine göre İmam-ı Şafiî, kamışla trampet çalmayı kerih görür. Bu Kur'ân-ı Kerim'i dinlemekten alıkoymak için, zındıkların icat ettiği bir harekettir demiştir.

Bu bahiste İmam-ı Şafiî şöyle buyurmuştur; **"Peygamberimizin Sünnet'inin ışığı altında diğer oyunlara nazaran tavla oynamak daha mekruhtur. Satranç oynamayı da hoş karşılamam. Bütün oyun çeşitlerini mekruh görürüm. Çünkü oyun, dindarlara ve mürüvvet sahiplerine yakışan bir iş değildir."**

İmam- Malik (r.a) şarkı söylemeyi yasaklayarak; "İnsan bir cariye satın alsa da şarkıcı olduğunu görse, yaptığı alış-verişi tek taraflı olarak bozup cariyeyi geri verebilir" İmam-Malik'in bu kanaatini, İbrahim İbn-i Saîd hariç, diğer Medine âlimleri paylaşmaktadır.

İmam-ı Âzâm'a (Allah O'ndan razı olsun) gelince, O da şarkı dinlemeyi günah görüp, mekruh saymıştır. Süfyan es-Sevri, İbrahim, Şabî ve benzeri Kûfe'li âlimler de (Allah cümlesinden razı olsun!) bu görüştedirler.

İmamların yukarıdan beri sıralanan görüşleri, Kâdî Ebu Tayyib et-Taberî'den nakledilmiştir.

Ebu Tâlib-i Mekkî ise, bazı âlimlerin şarkı dinlemeyi mubah saydıklarını nakleder. (Sahabîlerden Abdullah İbn-i Cafer, Abdullah İbn-i Zübeyr,

Muğira İbn-i Şû'be, Muâviye ve başkaları şarkı dinlemişlerdir.) İlk Müslümanlar arasında sahâbi ve tabiîn'dan birçokları bunda bir mahzur görmemişlerdir. İleri gelen Hicazlılar şimdi de Mekke'de Teşrik günleri gibi Allah'ın ibadet ile geçirilmesini emretmiş olduğu belirli günlerde bile şarkı dinlerler. Medineliler de bu konuda Mekkeliler gibi davranmaktadırlar. Bu iş zamanımıza kadar böyle gelmiştir. Görev zamanına kavuştuğum Kadî Ebu Kervan'ın halka sûfiler için hazırlanmış besteler çalan cariyeleri vardı.

El-Ata'nın şarkı söyleyen iki cariyesi vardı. Dostları bunları dinlerdi. Ebu Hasan İbn-i Selîm'e; "Sen şarkı dinlemeyi nasıl yasaklarsın ki, Cüneyd el-Bağdadî, Sırrî Sakatî ve Zünnûn-u Mısrî şarkı dinlerlerdi" denilmiş o da; "Ben onu nasıl haram görebilirim ki, benden daha hayırlı olanlar bile bunu caiz görerek dinlediler, demiştir. Abdullah İbn-i Cafer şarkı dinler; sadece şarkı söylerken oynamayı caiz görmezdi."

Rivâyete göre Yahya İbn-i Muaz buyurdu ki; **"Biz üç şeyi kaybettik; onları göremiyoruz, ben bunları tek-tük görüyorum;**

1- İffet ile birlikte yüz güzelliği,

2- Dine bağlılıkla birlikte güzel söz,

3- Vefa ile birlikte dostluk."

Ben bu naklettiklerimi aynen Haris el-Muhâsibî'ye dayanarak belirten bir kitaptan okudum. Bu sözlerinden, onun takva sahibi, dinî bahislerde titiz ve ehli olmasına rağmen, şarkı dinlemeyi caiz gördüğü anlaşılır.

Şarkı dinlemeye izin veren İbn-i Mücahid haksız davetlere icabet etmezdi. Buradan birtakım ulemanın lehte, aleyhte sözleri çıkarılmıştır. İbn-i Cüre'ye şarkı dinlemeye ruhsat vermiş; **"Kıyamet günü şarkı dinlemek sevaplardan mı, yoksa günahlardan mı sayılır?"** diye bir soruya şu cevabı verir; **"Ne sevap amellerden sayılacak ve ne de günah olan amellerden. Çünkü bu boş söz söylemeye benzer. Ulu Allah (c.c); "Allah, maksatsız yere yaptığınız yeminlerden dolayı sizi mesul tutmaz"** buyurmuştur."

Bu hususta çeşitli görüşleri naklettik. Uygulayacağı gerçeği arayanlar söz uzadıkça görüşlerin çatıştığını görerek ya hayrette kalırlar yahut da kendi arzuları istikametinde olan bu görüşe meylederler. Bu davranışların her ikisi de kusurludur. İşin doğrusu, hakkı hakikat usulü ile aramaktır. Bu da mahzurluk ve mubahlık bakış açısı altında yürütülecek araştırmalarla olur. (Bu hususta, kesin hüküm bildiren Hadis'i Şerifler mevcuttur, lakin buraya alınmamış. Bununla birlikte, eserin tamamı, hatta bir sonraki bölümü okunduğunda; Bu hususta kesin hükmün mevcut olduğu görülecektir; Münekkid.)

DOKSAN DOKUZUNCU BÖLÜM

BİD'AT VE NEFSİ ARZULARA UYMANIN HARAM OLUŞU

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الْأُمُورِ فَإِنَّ كُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلَّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ.

"Dayanaksız olarak ortaya çıkarılan yeni şeylerden kaçınınız. Çünkü dayanaksız olarak ortaya atılan her yenilik bid'attır. Her bidat da sapıklıktır, her sapıklık ise cehenneme sürükler."[1077]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ اَحْدَثَ فِي اَمْرِ دِينِنَا هٰذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ.

"Şu dinimizde kim ondan olmayan bir yenilik ortaya atarsa, ileri sürdüğü yabancı yenilik reddedilmiştir."[1078]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ مِنْ بَعْدِي.

"Benim ve benden sonra gelen râşid halifelerimin sünnetinden (yolundan) **ayrılmayınız."**[1079]

Bu hadisler, Kur'ân'a, Sünnete ve ileri gelen âlimlerin görüş birliğine aykırı düşen her yeniliğin kabul edilmez bir bidat olduğunu belirtir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ سَنَّ سُنَّةً حَسَنَةً كَانَ لَهُ اَجْرُهَا وَاَجْرُ مَنْ عَمِلَ اِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ سَنَّ سُنَّةً سَيِّئَةً كَانَ عَلَيْهِ وِزْرُهَا وَوِزْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا اِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

[1077] İbn Ebî Âsım, Sünnet 1/16; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 1529
[1078] Müttefekun Aleyh, Buharî, 2550; Müslim, 1718
[1079] Ebu Davud, 4607; Tirmizî, 2676; İbn Mace, 42; Dârimî 95; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 2549

"Kim iyi bir çığır açarsa hem kendi sevabı ve hem de Kıyamete kadar o çığırdan gidenlerin sevabı üzerine olur. Buna karşılık kim kötü bir çığır açarsa hem kendi günahı ve hem de kıyamet gününe kadar o çığırdan gidip kötülük işleyenlerin günahı üzerine olur."[1080]

Katade (r.a);

وَاَنَّ هٰذَا صِرَاطِى مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلاَ تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿الْأَنْعَام ؛ ١٥٣﴾

"Hiç şüphesiz, bu benim dosdoğru anayolumdur. Ona girin. Yan yollara sapıp ondan ayrılmayın, işte Allah size bunları emrediyor ki, kötülüklerden sakınasınız."[1081] meâlindeki âyet hakkında şöyle der; "Bilesiniz ki, Hak yol tektir. Özü hidayettir. Cennete ulaşır. Şeytan birçok yan yollar ortaya atmıştır. Hepsi de sapıktır ve onların varış yerleri de cehennemdir.

Abdullah İbn-i Mesûd (r.a) buyuruyor ki; "Peygamberimiz bir gün bize eliyle bir çizgi çizdi ve "Bu Allah'ın doğru yoludur" buyurdu. Arkasından o ana çizginin sağından ve solundan geçen birkaç çizgi daha çizdi ve "Bunlar da çeşitli yollardır, her birinin başında birer şeytan durur ve kendi yoluna çağırır" buyurdu ve şu âyeti okudu;

وَاَنَّ هٰذَا صِرَاطِى مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلاَ تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿الْأَنْعَام ؛ ١٥٣﴾

"Hiç şüphesiz, bu benim dosdoğru anayolumdur, Ona girin. Çeşitli yan yollara sapıp Allah'ın yolundan ayrılmayın. Allah kötülüklerden sakınasınız diye size bunları emreder."

İbn-i Abbas (r.a) âyette geçen; **"Çeşitli yan yollar, türlü türlü sapıklıklardır"** der.

İbn-i Atiye (r.a) de "Çeşitli yollar" ifadesinin izahında buyurur ki; "Bu çeşitli yan yollar, Yahudililik, Hıristiyanlık, ateşperestlik ve diğer sapık dinler ve ayrıntılarla ilgili meselelerde şahsî arzu ve inatlara kapılarak çeşitli sapıklık ve bidatlar ortaya koyanlara şamildir. Bundan mana da tartışma ve didişmelere dalıp kendilerini kaybedenlerin yollarına da şümulü vardır. Bunların tamamı sapıklığa maruz ve yanlış inançlara sapma ihtimali ile karşı karşıya olan yönelmelerdir."

[1080] Müslim, 1017; İbn Mace, 203; Dârimî 512; İbn Huzeyme, Sahih 2477

[1081] En'âm Sûresi, 153

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِى فَلَيْسَ مِنِّى.

"Sünnetimden yüz çevirenler, benden değildir."[1082]

Yine Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَا تَحْتَ ظِلِّ السَّمَآءِ مِنْ اِلٰهٍ يُعْبَدُ اَعْظَمُ عِنْدَ اللّٰهِ مِنْ هَوًى يُتَّبَعُ.

"Gökyüzünün altında tapılan putlardan Allah'ın en çok gücüne gideni, nefsi arzulara tapılmasıdır."[1083]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ خَيْرَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللّٰهِ، وَخَيْرُ الْهُدَى هُدَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا، وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلاَلَةٌ، وَاِنَّمَا اَخْشَى عَلَيْكُمْ شَهَوَاتِ الْغَيِّ فِى بُطُونِكُمْ وَفُرُوجِكُمْ، وَمُضِلاَّتِ الْهَوَى، اِيَّاكُمْ وَالْمُحْدَثَاتِ فَإِنَّ كُلَّ مُحْدَثَةٍ ضَلاَلَةٌ.

"Hiç şüphesiz en hayırlı söz, Allah'ın Kitabı, en hayırlı yol Muhammed'in (s.a.v) gittiği yoldur. En fena şeyler, dayanaksız olarak sonradan ortaya konanlardır. Her bidat bir sapıklıktır. Sizin hakkınızda en çok korktuğum şey, midelerinizin ve cinsî organlarınızın arzuları ve nefsi isteklerin sapıklıklarıdır. Dayanaksız olarak sonradan ortaya atılan şeylerden sakınınız. Çünkü dayanaksız olarak ortaya atılan her değişiklik bir sapıklıktır."[1084]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِنَّ اللّٰهَ حَجَبَ التَّوْبَةَ عَنْ كُلِّ صَاحِبِ بِدْعَةٍ حَتَّى يَدَعَ بِدْعَتَهُ.

"Yüce Allah, kabullendiği bidattan vazgeçmedikçe, her bidat ile tevbe arasına perde girmiştir."[1085]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ يَقْبَلُ اللّٰهُ لِصَاحِبِ بِدْعَةٍ صَوْمًا وَلاَ حَجًّا وَلاَ عُمْرَةً وَلاَ جِهَادًا

1082 Müttefekun Aleyh, Buharî, 4776; Müslim, 1401
1083 Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 6335; Taberânî, Kebîr 7502; İbn Ebî Âsım, Sünnet 1/8
1084 Ahmed b. Hanbel, 4/420; Bezzâr, Müsned 3844; Beyhakî, Zühd 371, Müsned 3844
1085 Taberanî, Evsat 4202; İbn Ebî Âsım, Sünnet 37; Beyhakî, Şuabü'l-İman 9457

وَلاَ صَرْفًا وَلاَ عَدْلاً، يَخْرُجُ مِنَ الْإِسْلاَمِ كَمَا تَخْرُجُ الشَّعْرَةُ مِنَ الْعَجِينِ، لَقَدْ تَرَكْتُكُمْ عَلَى مِثْلِ الْبَيْضَاءِ لَيْلُهَا كَنَهَارِهَا، لاَ يَزِيغُ عَنْهَا اِلاَّ هَالِكٌ، لِكُلِّ عُمْرٍ شِرَّةٌ، وَلِكُلِّ شِرَّةٍ فِتْرَةٌ، فَمَنْ كَانَتْ شِرَّتُهُ اِلَى سُنَّتِي فَقَدِ اهْتَدَى، وَمَنْ كَانَتْ شِرَّتُهُ اِلَى غَيْرِ ذٰلِكَ فَقَدْ هَلَكَ.

"Yüce Allah, bidatçının ne orucunu, ne haccını, ne umresini, ne cihadını ve ne de herhangi bir tasarruf ve adaletli uygulamasını kabul etmez. Hamurdan kılın sıyrılması gibi bidatçı da İslam'dan çıkar.

Sizi gece gündüz gibi olan aydınlık bir ana yol üzerinde bırakıyorum. Helâk olmaya yönelenlerden başka hiç kimse ondan sapmaz. Her hayatın bir amacı, her amacın da bir zaafı vardır. Amacı başka olanlar da helâk olmuşlardır."[1086]

اِنِّي اَخَافُ عَلٰى اُمَّتِي مِنْ ثَلاَثٍ؛ مِنْ زَلَّةِ عَالِمٍ، وَهَوًى مُتَّبَعٍ، وَحَكَمٍ جَائِرٍ.

"Ümmetim hakkında şu üç şeyden korkarım;

1- Âlimin sapıklığı.

2- Nefsin arzularına uymak.

3- Zalim idare."[1087]

OYUN VE EĞLENCE ARAÇLARININ YASAKLIĞI

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ قَالَ لِصَاحِبِهِ؛ تَعَالَ اُقَامِرْكَ، فَلْيَتَصَدَّقْ.

"Kim arkadaşına, (Gel seninle kumar oynayalım) **derse, sadaka versin."**[1088]

مَنْ لَعِبَ بِنَرْدٍ اَوْ نَرْدِ شِيرَ فَكَأَنَّمَا غَمَسَ يَدَهُ فِي لَحْمِ خِنْزِيرٍ وَدَمِهِ.

1086 Kenânî, Misbâhu'z-Zücâce 18; Taberanî, Mu'cemu'l-Kebîr 619; İbn Ebî Âsım, Sünnet 278
1087 Bezzâr, Müsned 3384; Şihâbu'l-Kudâî, Müsned 1127; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 1/187
1088 Müttefekun Aleyh, Buharî, 4579; Müslim, 1647

"Kim tavla veya dama oynarsa, elini domuz etine ve kanına bulaştırmış gibi olur."[1089]

مَثَلُ الَّذِى يَلْعَبُ بِالنَّرْدِ، ثُمَّ يَقُومُ لِيُصَلِّى مَثَلُ الَّذِى يَتَوَضَّأُ بِالْقَيْحِ وَدَمِ الْخِنْزِيرِ ثُمَّ يَقُومُ فَيُصَلِّى.

"Tavla oynayıp arkasından namaza duran kimse domuz kanı ve irin ile abdest alıp namaza duran kimse gibidir."[1090]

Yani namazı kabul olunmaz. Nitekim aynı hadisin başka bir rivâyetinde, bu hüküm kesinlikle ifade edilmiştir.

Beyhâki'nin, Yahya İbn-i Ķesir (r.anhum)'e dayandırarak bildirdiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) bir gün tavla oynayan bir grup ile karşılaşınca;

قُلُوبٌ لاَهِيَةٌ، وَاَيْدٍ عَامِلَةٌ، وَاَلْسِنَةٌ لاَغِيَةٌ.

"Kalpler eğlencede, eller işliyor ve diller boş sözler söylüyor" buyurur.[1091]

اِذَا مَرَرْتُمْ بِهٰؤُلاَءِ الَّذِينَ يَلْعَبُونَ بِهٰذِهِ الْأَزْلاَمِ وَالشَّطْرَنْجِ وَالنَّرْدِ وَمَا كَانَ مِنْ هٰذِهِ فَلاَ تُسَلِّمُوا عَلَيْهِمْ، وَاِنْ سَلَّمُوا عَلَيْكُمْ، فَلاَ تَرُدُّوا عَلَيْهِمْ.

"Kumar, satranç, tavla ve benzeri haram oyunlar oynayan şu adamlara rastladığınız zaman onlara selâm vermeyin, onlar size selâm verirlerse selamını almayın."[1092]

ثَلاَثٌ مِنَ الْمَيْسِرِ؛ اَلْقِمَارُ، وَالضَّرْبُ بِالْكِعَابِ، وَالصَّفِيرُ بِالْحَمَامِ.

"Şu üç şey Meysirdendir. Kumar, zar atmak ve hamamda ıslık öttürmek."[1093]

Hz. Ali (k.v) bir gün satranç oynayan bir gruba rastlayınca buyurdu ki; **"Nedir bu başında oturduğunuz putlar? Allah adına yemin ederek söylüyorum ki, birinizin yanar bir kor avuçlayarak sönünceye kadar avucunda tutması bunlara değmekten kendisi için daha hayırlıdır. Allah adına yemin ederek söylüyorum ki, sizler bundan başka şeyler için yaratıldınız."**

1089 Müslim, 2260; Ebu Davud, 4939; İbn Mace, 3763; Ahmed b. Hanbel, 23029

1090 Ahmed b. Hanbel, 23187; Taberanî, Kebir 748; Beyhakî, Şuabü'l-İman 6500

1091 Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ 10/216, Şuabü'l-İman 6516

1092 Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 1045

1093 Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 4081

Satranç oynayanlar, en yalancı kimselerdir. Öldürülmediği hâlde "Öldürüldüm!" derler. Ölmediği hâlde "Öldüm!" derler.

Ebu Musa el-Eş'âri (r.a) buyurur ki; **"Satrancı ancak günahkârlar oynar."**

Bilesin ki, çalgı âletleri üçe ayrılır;

1- Haram olanlar; Bunlar ud, tanbur, düdük ve davul-zurna gibi şarkı okuyucularına eşlik eden âletlerdir.

2- Mekruh olanlar; bunlar tek başına çalınmadığı hâlde şarkıcıyı coşturan kaval ve kemençe gibi âletlerdir.

3- Mübah olanlar; bunlar da eğlence değil de boru ve harp davulu gibi haberleşme âletleri ile nikâh için çalınan tef gibi toplantıya çağırma ve herhangi bir hususu ilân etmek için kullanılan âletlerdir.

YÜZÜNCÜ BÖLÜM

RECEB AYININ FAZİLETLERİ

"Receb" kelime olarak **"tercib"** mastarından türemiştir ki tazim ve hürmet mânâsına gelir. Bu ayda tevbe edenlere rahmet yağdığı ve ibadet işleyenlere nur indiği için bu aya **"Asap"** adı da verilir. Bu ayda savaşma eğilimi duyulmadığından dolayı onun bir diğer adı da **"Esam"**dır.

İleri sürüldüğüne göre Receb, suyu sütten ak, baldan tatlı ve buzdan soğuk bir cennet nehrinin adıdır. Bu sudan sadece Receb ayında oruç tutanlar içebilir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

رَجَبُ شَهْرُ اللهِ وَشَعْبَانُ شَهْرِى وَرَمَضَانُ شَهْرُ اُمَّتِى.

"Receb Allah'ın, Şaban benim ve Ramazan da ümmetimin ayıdır."[1094]

Hikmet ehli der ki; **"Receb kelimesi üç harften ibarettir. "Ra" "Cim" "Ba", "Ra" Allah'ın rahmetini, "Cim" kulun suç ve cürümünü, "Ba" da Allah'ın iyiliğinin bereketini temsil eder. Kelimenin bu harfleri vasıtası ile sanki Ulu Allah (c.c); "Kulunun suç ve günahını rahmet ve iyiliğim arasına alırım"** diye buyuruyor.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ صَامَ السَّابِعَ وَالْعِشْرِينَ مِنْ رَجَبٍ كُتِبَ لَهُ صِيَامُ سِتِّينَ شَهْرًا.

"Kim Receb ayının yirmi yedinci gecesi oruç tutarsa, amel defterine altmış aylık orucun sevabı yazılır."

Receb ayının yirmi yedinci günü, Cebrail'in Peygamberimize ilk vahyi getirdiği ve Peygamberimizin Miraç'a çıktığı gündür.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلاَ اِنَّ رَجَبَ شَهْرُ اللهِ الْأَصَمُّ، فَمَنْ صَامَ مِنْ رَجَبٍ يَوْمًا اِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، اِسْتَوْجَبَ رِضْوَانَ اللهِ الْأَكْبَرِ.

1094 Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs 3276; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 1358

"Beni dinleyin, Receb, insanların kavga düşüncesine kapılmadıkları bir Allah ayıdır. İnanarak ve önem vererek Receb ayından bir gün oruç tutanlar Ulu Allah'ın rızasını hak ederler."

İleri sürüldüğüne göre, Ulu Allah Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Receb aylarını senenin diğer aylarının süsü olarak yaratmıştır.

Nitekim Ulu Allah (c.c);

إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ﴿التَّوْبَة؛ ٣٦﴾

"Ayların sayısı Allah katında, Allah'ın kitabında on ikidir. Onların dördü dokunulmazlık aylarıdır."[1095] buyuruyor. Dokunulmaz dört ayın üçü arka arkayadır. Yalnız bir tanesi -ki o da Receb'dir- tek başmadır.

Söylendiğine göre Beyt-ül Makdis'te bir kadın Receb ayının her günü on iki bin kere **İhlâs sûresi**'ni okur ve bu ay boyunca kaba işlemeli bir elbise giyerdi.

Bir gün hastalandı, oğluna ölünce kendisini kaba elbisesi ile toprağa vermesini vasiyet etti. Ölünce oğlu kadını pahalı bir kefene sardı. Gece onu rüyasında gördü. Kadın rüyada oğluna; **"Ben senden razı değilim. Çünkü sen vasiyetimi uygulamadın"** dedi.

Oğlan korkarak uyandı. Yeniden anasını içine sarmak üzere kaba işlemeli elbiseyi yanına alarak mezarlığa vardı. Kabri açınca anasının cesedini bulamadı, şaşırdı. Bu sırada kulağına **"Bize Receb ayında ibadet edeni bizim yapayalnız bırakmayacağımızı bilmiyor musun?"** diye bir ses geldi.

İleri sürüldüğüne göre, Receb ayının ilk Cuma gecesinin üçte ikisinden sonra sabaha kadar bütün melekler tek tek Receb ayı içinde oruç tutanlar için dua ederler.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ صَامَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ شَهْرٍ حَرَامٍ كُتِبَ لَهُ ثَوَابُ عِبَادَةِ تِسْعِمِائَةِ سَنَةٍ.

"Kim dokunulmaz aylardan (Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Receb) **üçer gün oruç tutarsa amel defterine dokuz yüz senelik ibadet sevabı yazılır."**

Hadisi rivâyet eden Enes İbn-i Malik (r.a) bu hadisle ilgili olarak; **"Bu hadisi, Peygamberimizin kendisinden işitmedimse kulaklarım sağır olsun!"** demiştir.

[1095] Tevbe sûresi; 36

Lâtif bir değerlendirme; Haram ayları dörttür. En büyük melekler dörttür. Allah'tan gelen başlıca kitaplar dörttür. Abdest azaları dörttür. Tesbih cümlelerinin en faziletlileri dörttür. Onlar da **"Subhanallah, Elhamdülillah, Lâ ilâhe illallah, Allah-û Ekber"**dir. Sayıların temeli dörttür. Birler, onlar, yüzler, binler. Zaman birimleri saat, gün, ay ve yıl olmak üzere dörttür.

Mevsimler ilkbahar, yaz, sonbahar ve kış olmak üzere dörttür. Maddelerin hâli sıcaklık, soğukluk, kuruluk ve yaşlık olmak üzere dörttür. İnsan vücudunun başlıca unsurları safra, koyu sıvı, kan ve balgam olmak üzere dörttür. Raşid halifeler **Ebu Bekir, Ömer, Osman** ve **Ali** (r.anhum) olmak üzere dörttür.

Deylemî'nin rivâyetine göre; Hz. Âişe (r.anha) şöyle buyurmuştur; "Peygamberimizi;

يَسُحُّ اللّٰهُ الْخَيْرَ فِى اَرْبَعِ لَيَالٍ سَحًّا؛ لَيْلَةِ الْأَضْحَى، وَلَيْلَةِ الْفِطْرِ، وَلَيْلَةِ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ، وَاَوَّلِ لَيْلَةٍ مِنْ رَجَبَ.

"Allah şu dört gecede rahmet yağdırır; Kurban Bayramı gecesi, Ramazan Bayramı gecesi, Şaban ayının on beşinci gecesi ve Receb ayının ilk gecesi" buyururken işittim."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

خَمْسُ لَيَالٍ لاَ تُرَدُّ فِيهَا دَعْوَةٌ؛ اَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ رَجَبَ، وَلَيْلَةُ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ، وَلَيْلَةُ الْجُمُعَةِ، وَلَيْلَتَا الْعِيدَيْنِ.

"Beş gece vardır ki, Allah o geceler içinde kendisine yapılan duaları mutlaka kabul eder; Receb'in ilk gecesi, Şaban'ın on beşinci gecesi, Cuma gecesi, Ramazan ve Kurban bayramlarının geceleri."

YÜZ BİRİNCİ BÖLÜM

ŞABAN AYININ FAZİLETİ

Bu aya **"Şaban"** adının verilmesi, kendisinden birçok iyiliklerin doğması yüzündendir. **"Şaban"** kelime olarak **"patika"** mânâsına gelen ve **"faydalı bir yol"** demek olan **"şi'b"** mastarından türemiştir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِذَا دَخَلَ شَعْبَانُ فَطَهِّرُوا اَنْفُسَكُمْ وَاَحْسِنُوا نِيَّتَكُمْ فِيهِ.

"Şaban ayı girince, nefsinizi temizleyin ve bu ay boyunca niyetlerinizi iyi edininiz."

Hz. Âişe (r. anha) buyurur ki; "Peygamberimiz bize; "Hiç bozmayacak" dedirtecek kadar oruç tutar ve; "Artık oruç tutmayacak" dedirtecek kadar oruca ara verirdi. En çok Şaban ayı içinde oruç tutardı."[1096]

Usame İbn-i Zeyd (r.a) buyurur ki; "Peygamberimize; "Ya Resulullah, seni Şaban ayı kadar hiçbir ay oruçlu görmüyorum" dedim. Bana şöyle cevap buyurdu;

ذَاكَ شَهْرٌ يَغْفُلُ النَّاسُ عَنْهُ بَيْنَ رَجَبَ وَرَمَضَانَ وَهُوَ شَهْرٌ تُرْفَعُ فِيهِ الْأَعْمَالُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ، فَأُحِبُّ اَنْ يُرْفَعَ عَمَلِي وَاَنَا صَائِمٌ.

"Şaban; Receb ile Ramazan arasında ihmal edilen bir aydır. Bu ay; içinde amellerin Allah katına çıkarıldığı bir aydır. Ben de amelim Allah katına çıkarken oruçlu olmak istiyorum."

Buharî ile Müslim'e göre, Hz. Âişe (r.anha); "Şaban ayının hepsini oruçlu olarak geçirirdi" şeklinde iken Müslim'in bir rivâyetine göre de "Çok azı müstesna Şaban ayını oruçlu geçirdiği" bildirilmektedir. İkinci rivâyet, ilkini açıklamaktadır. Buna göre "Tamamını tutardı" demek "Büyük bir çoğunluğunu oruçlu olarak geçirirdi" demektir.

[1096] Taberanî, Evsat 1773; Hatib-i Bağdâdî, 11/314

Söylendiğine göre, yeryüzünde Müslümanların nasıl iki bayramları varsa, gökte meleklerin de iki bayram geceleri vardır. Meleklerin bayram geceleri, Şaban ayının on beşinci gecesine rastlayan **"Berat"** gecesi ile **"Kadir"** gecesidir. Müminlerin bayramı ise Ramazan Bayramı ile Kurban Bayramı'dır. Bu yüzden Şaban ayının on beşinci gecesine **"Melekler Bayramı"** adı verilmiştir.

Sübkî (r.a) tefsir kitabında buyurdu ki; **"Şaban Ayı'nın on beşinci gecesi** (Berat Gecesi) **bir yılın günahlarını, Cuma gecesi bir haftanın günahlarını, Kadir Gecesi de bütün ömrün günahlarını giderir"** Yani bu geceleri ibadet ile geçirmek, günahların giderilmesine sebep olur.

Bu yüzden Berat Gecesi'nin bir adı da; **"Kefaret Gecesi"**dir. Peygamberimizin;

مَنْ اَحْيَا لَيْلَتَيِ الْعِيدِ، وَلَيْلَةَ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ، لَمْ يَمُتْ قَلْبُهُ يَوْمَ تَمُوتُ الْقُلُوبُ.

"İki Bayram gecesi ile Şaban ayının on beşinci gecesini ibadetle geçirenlerin kalpleri, diğer kalplerin öldüğü gün ölmez"[1097] şeklindeki hadisine dayanarak bu gecenin bir başka adı da **"Hayat Gecesi"**dir.

Ayrıca Peygamberimizin Şaban'ın on üçüncü gecesi yaptığı dua üzerine Ulu Allah'ın kendisine Ümmetinin üçte biri üzerinde şefaat yetkisi verdiğini, on dördüncü gecesi yaptığı dua üzerine kendisine ümmetinin üçte ikisi üzerinde şefaat yetkisi verdiğini ve on beşinci gecesi dua etmesi üzerine ısrarla Allah'ın emrinden kaçanlar dışında kalan bütün ümmeti üzerine şefaat yetkisi verildiğini bildiren bir rivâyete dayanarak, Şaban'ın on beşinci gecesine **"Şefaat Gecesi"** adı verilmiştir.

Yine Peygamberimizin;

اِنَّ اللّٰهَ لَيَطَّلِعُ لَيْلَةَ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ اِلٰى عِبَادِهِ فَيَغْفِرُ لِأَهْلِ الْأَرْضِ اِلاَّ رَجُلَيْنِ؛ مُشْرِكٌ اَوْ مُشَاحِنٌ.

"Ulu Allah Şaban ayının on beşinci gecesi kullara nazar eder ve Allah'a ortak koşanlar ile bozguncular dışında kalan bütün herkesi affeder"[1098] şeklindeki hadisine göre de bu gece; **"Mağfiret Gecesi"** adını almıştır.

[1097] İbn Cevzî, İleli'l-Mütenâhiye 562

[1098] İbn Mace, 1390; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 1819

Aşağıda nakledeceğimiz hâdiseye dayanarak, bu geceye **"Azat Gecesi"** adı da verilir. Sahabîlerden Hz. Enes İbn-i Malik (r.a) buyurur ki; "Peygamberimiz bir gün beni bir iş için Hz. Âişe'nin evine gönderdi. Eve varınca Âişe'ye; "Çabuk ol. Çünkü ben, Peygamberimizin yanından, etrafındakilere Şaban ayının on beşinci gecesini anlatırken ayrıldım" dedim.

Bunun üzerine Hz. Âişe (r.anha) bana buyurdu ki; "Ya Enes (r.a) otur da sana Şaban ayının on beşinci gecesi hakkında bir hâdise anlatayım. O gece sıra bende idi. Peygamber eve geldi, yanımda yatağa girdi. Fakat geceleyin uyanınca onu yanımda bulamadım. İçimden "Her halde Kıpti cariyesinin yanına gitti" dedim. Evden Mescit'e vardım, karanlıkta ayağım O'na takıldı. O şöyle diyordu;

"Sana cismimin ve duygularımın kemali secde etti. Kalbim sana inandı, işte elim. Ey Yüce Allah, onunla işlediğim bütün kusurlara gelince, her uludan istenir, sen de büyük günahlarımı bağışla. Yüzüm yaratıcısına, biçimlendirenine ve üzerine göz ve kulak açana secde etti."

Arkasından başını kaldırıp şöyle dedi;

"Allah'ım! Bana içimde senin korkunu taşıyan, şirkten arı ve uzak, kâfir ve günahkâr olmayan bir kalp nasip eyle."

Arkasından yine secdeye kapanarak şöyle dedi;

"Öfkenden kaçınıp rızana, cezandan çekinip affına, Senden uzak kalmaktan sakınıp Sana sığınırım. Ben, Seni övecek sıfatları sayamam. Sen kendini övdüğün gibisin. Ben kardeşim Davud gibi (a.s); "Efendim için yüzümü toprağa sürdüm, efendimin şanına yaraşan, affetmektir." diyorum."

Arkasından başını kaldırınca O'na; **"Ana-babam yoluna feda olsun. Sen bir vadidesin, ben başka bir vadide** (Sen ne yapıyorsun, benim aklıma gelen ne idi, mânâsına gelen bir şey) dedim. Bunun üzerine bana şöyle buyurdu;

"Ey Hümeyra! Bu gecenin Şaban ayının on beşinci gecesi olduğunu bilmiyor musun? Yüce Allah, bu gece Kelb kabilesinin sürüsünün koyunlarının kıllarının sayısı kadar kişiyi cehennemden azat eder. Yalnız şu altı kişi müstesna;

1- Devamlı içki içenler,

2- Ana-babanın kalbini kıranlar,

3- Zinaya düşkün olanlar,

4- Almayacağı bir malın fiyatını yükseltmek için alış-verişe karışanlar,

5- Suret (resim) yapanlar ve

6- Koğucular."[1099]

Peygamberimizin;

إذَا كَانَتْ لَيْلَةُ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ نُسِخَ لِمَلَكِ الْمَوْتِ كُلُّ مَنْ يَمُوتُ مِنْ شَعْبَانَ اِلَى شَعْبَانَ، وَاِنَّ الْعَبْدَ لَيَغْرِسُ الْغَرْسَ، وَيَنْكِحُ الْأَزْوَاجَ، وَيَبْنِى الْبُنْيَانَ، وَاِنَّ اِسْمَهُ قَدْ نُسِخَ فِى الْمَوْتَى، وَمَا يَنْتَظِرُ بِهِ مَلَكُ الْمَوْتِ اِلاَّ اَنْ يُؤْمَرَ بِهِ فَيَقْبِضُهُ.

"Şaban ayının on beşinci gecesi Azrail'e bir sonraki Şaban ayına kadar ölecek olanların isimleri bildirilir. İnsan bir yandan ağaç diker, evlenir ve evler yaparken, öbür yandan adı ölecekler listesine geçmiştir. Azrail, kendisine son emir verilerek onun canını almayı beklemektedir" şeklindeki bir hadisine dayanarak, bu geceye verilen bir isim de **"Kısmet ve Takdir Gecesi"**dir.

[1099] Beyhaki, Şuabü'l-İman 3837; İbn Cevzî, İleli'l-Mütenâhiye 2/559 (918)

YÜZ İKİNCİ BÖLÜM

RAMAZAN AYININ FAZİLETİ

Ulu Allah (c.c) buyuruyor ki;

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿البَقَرَة : ١٨٣﴾

"Ey müminler; sizden öncekilere olduğu gibi, size de günahlardan korunasınız diye, oruç tutmak farz kılınmıştır."[1100]

Said İbn-i Cübeyr (r.a) buyurdu; "Bizden önceki ümmetlerin orucu, yatsıdan bir sonraki günün akşamına kadar sürerdi. İslâm'ın ilk günlerinde olduğu gibi."

Bir grup âlim bu hadiste der ki; "Oruç, Hıristiyanlar üzerine de farz kılınmıştı. Ramazanın bazen çok sıcak günlere rastlaması yolculuklar arasında ve hayatlarınm diğer bir kısım safhalarında onlara zor geliyordu.

Bunun için ileri gelenleri, orucu yaz ile kış arası bir dönemde tutmak üzere görüş birliğine vardılar ve ilkbaharda oruç tutmayı kararlaştırdılar. Getirdikleri bu kolaylığa karşılık oruca on gün daha ilâve ettiler.

Bir süre sonra kralları hastalandı ve eğer iyileşirse oruçlarına bir hafta daha ekleyeceğini Allah'a adadı. İyileşmesi üzerine oruca bir hafta daha ekledi.

Bu kral ölüp yerine başka kral geçince yeni kral "Orucu elli güne çıkarın" diye emir verdi. Daha sonra hayvanlarını toplu halde öldüren bulaşıcı hastalık afeti ile karşılaşmaları üzerine kralları "Oruç süresini arttırın" diye emir çıkardı. Bunun üzerine on baştan ve on sondan olmak üzere oruç müddetine yirmi gün daha eklediler."

İleri sürüldüğüne göre, her ümmete Ramazan orucu tutmak farz kılındı. Fakat zamanla kendileri bu farzı yerine getirmekten kaçındılar.

Bağavi'nin ileri sürdüğüne göre, **"Ramazan"** kelime olarak **"Remza"** kökünden türemiş bir isimdir ve kızgın taş mânâsına gelir. Çünkü

[1100] **Bakara sûresi, 183**

Araplar şiddetli sıcak günlerde oruç tutarlardı. Aylara isim verdikleri zaman, oruç ayı şiddetli sıcaklara rastladığı için adı **"Ramazan"** kondu. Başka bir görüşe göre de, yakıcı mânâsına gelen Ramazan bu ayın günahları eritmeye vesile olması yüzünden oruç ayına isim olarak takıldı.

Ramazan orucu, Hicret'in ikinci yılında farz kılındı. Kesin bir İslâmî vecibe olduğu apaçık bulunduğu için, farz olduğunu inkâr eden kâfir olur. Ramazan'ın faziletini belirten hadisler çoktur. Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِذَا كَانَ اَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ، فُتِحَتْ اَبْوَابُ الْجِنَانِ كُلُّهَا، فَلاَ يُغْلَقُ مِنْهَا بَابٌ فِى الشَّهْرِ كُلِّهِ، وَاَمَرَ اللّٰهُ تَعَالٰى مُنَادِيًا يُنَادِى؛ يَا طَالِبَ الْخَيْرِ اَقْبِلْ، وَيَا بَاغِيَ الشَّرِّ اَقْصِرْ، ثُمَّ يَقُولُ؛ هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ فَيُغْفَرُ لَهُ؟ هَلْ مِنْ سَائِلٍ فَيُعْطَى سُؤْلَهُ؟ هَلْ مِنْ تَائِبٍ فَيُتَابُ عَلَيْهِ؟ فَلَمْ يَزَلْ كَذٰلِكَ اِلَى انْفِجَارِ الصُّبْحِ، وَلِلّٰهِ كُلَّ لَيْلَةٍ عِنْدَ الْفِطْرِ اَلْفُ اَلْفِ عَتِيقٍ مِنَ النَّارِ، قَدْ اِسْتَوْجَبُوا الْعَذَابَ.

"Ramazan'ın ilk gecesi girince, bir ay boyunca bir tanesi bile kapanmamak üzere, bütün cennet kapıları açılır ve Allah'ın emri uyarınca şöyle seslenilir; "Ey hayır arayıcısı, gel! Ey kötülükte ileri giden, kendine gel! Günahlarının affedilmesini dileyen yok mu ki, günahları affedile! Bir isteği olan yok mu ki, dileği yerine getirile! Tevbe eden yok mu ki, tevbesi kabul oluna!

Bu davet, tanyeri ağarana kadar devam eder. Allah her bayram gecesi bir milyon kişiyi cehennemden azat eder."[1101]

Selman el-Farisî (r.a) buyurur ki; "Şaban ayının son günü Peygamberimiz (s.a.v) bize hitap ederek şöyle buyurdu;

"Ey insanlar! Sizi büyük bir ay gölgesi altına almak üzeredir. İçinde bin aydan hayırlı olan Kadir Gecesi vardır. Allah, o ay içinde oruç tutmayı farz ve geceleri ibadetle geçirmeyi nafile kılmıştır.

Kim bu ayda bir hayır işlerse başka zamanda bir farzı yerine getiren gibidir. Bu ayda bir farz yerine getirirse başka zamanlarda yetmiş farz yerine getiren gibidir.

[1101] Beyhakî, Şuabü'l-İman 3695; İbn Cevzî, İleli'l-Mütenâhiye 879

Bu ay, sabır ayıdır. Sabrın mükâfatı ise cennettir. Bu ay yardım ayıdır, içinde müminin rızkının arttığı bir aydır. Kim bu ayda bir oruçluya iftar ettirirse, bir köle azat etmiş gibi sevap kazanır ve günahları bağışlanır.”

Selman el-Farisî buyurur ki; “Bu sırada; Ya Resulullah, hepimizin oruçluyu iftar ettirmeye varlığı yetmez.” dedik. Peygamberimiz (s.a.v) sözlerine şöyle devam buyurdu;”

“Allah, o sevabı, oruçluyu bir yudum süt, bir içim su ve bir hurma ile iftar ettirene de verir. Kim oruçlunun karnını doyurursa bu onun günahlarının bağışlanmasını sağlar. Allah ona benim Havz’ımdan bir kere içirir de artık hiç susamaz olur. Ayrıca oruçlunun mükâfatından hiçbir şey eksilmeksizin onunki kadar sevap kazanır.

Bu ayın başı rahmet, ortası bağış ve sonu cehennemden kurtuluştur. Kim bu ayda kölesinin işini hafifletirse Allah onu cehennemden azat eder.

Bu ay içinde dört şeyi çokça yapın. İkisi ile Rabbimizin rızasını kazanırsınız. Diğer ikisi de sizin için kaçınılmaz ve ihmal edilmez ihtiyaçlardır.

Rabbinizin hoşnutluğunu kazandıran iki şey, Allah’tan başka ilâh olmadığına şahadet etmek ve O’na istiğfar etmektir. Sizin için kaçınılmaz ve ihmal edilmez olan diğer iki şey de Rabbinizden cennet istemeniz ve sizi cehennemden korumasını dilemenizdir.”[1102]

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غَفَرَ اللّٰهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ.

“Kim inanarak ve önemini anlayarak Ramazan orucunu tutarsa, geçmiş ve gelecek bütün günahları affedilir.”[1103]

“Ulu Allah (c.c); **“İnsanoğlunun oruç hariç, her ameli kendisi içindir. O sırf benim içindir ve mükâfatını da yalnız ben veririm”** diye buyuruyor. Ulu Allah’ın kendisine izafe ettiği bir ibadet için başka bir şey söylemeye lüzum yoktur.”

أُعْطِيَتْ أُمَّتِي خَمْسَ خِصَالٍ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ لَمْ تُعْطَهُنَّ أُمَّةٌ قَبْلَهُمْ؛

[1102] İbn Huzeyme, Sahih 1887; Münzirî, Tergib ve’t-Terhib 1485

[1103] Müttefekun Aleyh, Buharî, 38; Müslim, 760

خُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ اَطْيَبُ عِنْدَ اللّٰهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ، وَتَسْتَغْفِرُ لَهُمُ الْمَلاَئِكَةُ حَتّٰى يُفْطِرُوا، وَتُصَفَّدُ فِيهِ مَرَدَةُ الشَّيَاطِينِ، وَيُزَيِّنُ اللّٰهُ تَعَالٰى كُلَّ يَوْمٍ الْجَنَّةَ وَيَقُولُ؛ يُوشِكُ عِبَادِىَ الصَّالِحُونَ اَنْ يَكُفَّ عَنْهُمُ السُّوءَ وَالْأَذَى، وَيَغْفِرُ لَهُمْ فِى اٰخِرِ لَيْلَةٍ مِنْهُ.

"Ümmetime, Ramazan ayında, daha önceki ümmetlere verilmeyen beş özellik verilmiştir;

1- Allah katında oruçlunun ağız kokusu, miskten daha hoştur.

2- İftar anına kadar melekler onlar için istiğfar eder.

3- O ayda şeytanların elebaşları tutuklanır.

4- Yüce Allah her gün "Sâlih kullarımın kötülük ve sıkıntıdan kurtulmaları yakındır" buyurarak her gün cenneti süsler.

5- O ayın son gecesinde günahları affedilir."

Sahabîler "Ya Resulullah, o gece Kadir Gecesi midir?" diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v) onlara şu cevabı verdi;

لاَ، وَلٰكِنَّ الْعَامِلَ يُوَفّٰى اَجْرُهُ اِذَا قَضٰى عَمَلَهُ.

"Hayır, fakat her iyi amel işleyenin ameli bitince, mükâfatı verilir."[1104]

[1104] Ahmed b. Hanbel, 7904; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 3/140

YÜZ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADİR GECESİNİN FAZİLETİ

İbn-i Abbas (r.a) buyurur ki; "Peygamberimize İsrail oğullarından bir adamın bin yıl boyunca Allah yolunda omzunda silah ile savaştığı anlatıldı. Bu hâl Peygamberimizin hoşuna giderek aynı mazhariyeti kendi ümmeti için de diledi ve; **"Ya Rabbi, ümmetimi, ömrü en kısa ve ameli en az ümmet olarak yarattın"** diye Allah'a yakarınca Allah O'na ve kıyamete kadar gelecek olan bütün ümmetine İsrail oğlunun Allah yolunda silâh taşıdığı bin aydan daha hayırlı olan Kadir Gecesi'ni bağışladı. Bu gece, bu ümmetin imtiyazlarından birisidir."

Anlatıldığına göre İsrail oğlu, Şem'ûn adında biridir. Bin yıl boyunca atının palanı kurumadan düşmanla savaşır, üstün kuvvet ve cesareti ile karşısında dikilen kâfiri dize getirir.

Kendisi ile başa çıkamayacaklarını gören düşmanları, birini karısına göndererek eğer kocasmı bağlar da onu bir eve hapsedip derdinden kurtulacak olursa kendisine bir tas altın adarlar.

Adam gece uyuyunca karısı onu bir urganla bağlar. Fakat uyanınca eli ayağını hareket ettirerek urganı kolayca kesiverir. Karısına "Niçin böyle yaptın?" diye sorunca kadın "Gücünü denedim" diye cevap verir.

Kadın durumu adamın düşmanlarına bildirince kendisine zincir gönderirler. Fakat adam yine uyanınca onu da koparmakta güçlük çekmez.

Bu arada şeytan düşmanlarına gelerek karısına adamdan hangi şeyi kesip koparamayacağını sormasını tavsiye eder. Birini gönderip kadına şeytanın talimatını ulaştırırlar. Kadın, adama neyi koparamayacağını sorunca Adam; "saç örgülerini" diye cevap verir. Adamın yere kadar uzanan sekiz saç örgüsü vardı.

Adam uyuyunca kadın örgülerin dördü ile ellerini, diğer dördü ile de ayaklarını bağlar. Kâfirler gelir, adamı alır ve boğazlayacakları eve götürürler. Ev, dört yüz direk boyu yükseklikte olmasına rağmen tek direklidir. Bütün düşmanları başına üşüşür, önce dudaklarını, burnunu ve kulaklarını keserler.

Bu sırada adam Allah'a yalvararak kendisine vereceği aşılmadık bir

güç sayesinde bağlarını koparmasını, evin direğini yerinden oynatarak binayı düşmanlarının başına yıkıp kendisinin kurtulmasını diler.

Allah duasını kabul ederek kendisine şaşırtıcı bir güç verir, bağlarını koparır, direği yerinden oynatarak evi düşmanlarının başına yıkıp hepsini öldürür ve kendisi böylece düşmanlarının elinden kurtulur.

Sahâbiler bu hikâyeyi duyunca "Ya Resulullah, biz de o adamın sevabı kadar sevap kazanabilir miyiz" diye sorarlar. Peygamberimiz "Bilmiyorum" diye cevap verir. Fakat İbn-i Abbas'ın bahsettiği gibi, Peygamberimiz Allah'a yalvarır ve Allah da ona Kadir Gecesi'ni verir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ الْقَدْرِ، نَزَلَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ فِى كَبْكَبَةٍ مِنَ الْمَلاَئِكَةِ يُصَلُّونَ وَيُسَلِّمُونَ عَلَى كُلِّ عَبْدٍ قَائِمٍ اَوْ قَاعِدٍ يَذْكُرُ اللّٰهَ تَعَالَى.

"Kadir Gecesi olunca Cebrail, bir grup melek arasında yere iner. Yere inen melekler gerek ayakta ve gerekse oturarak Allah'ı zikreden her kulu selâmlarlar, onun için istiğfar ederler."

Ebu Hureyre (r.a) buyurur ki; "Kadir gecesi, yeryüzüne çakıl sayısından çok melek iner. Onların inmeleri için gök kapılarının hepsi açılır. Her yana nur saçılır. Büyük bir tecelli meydana gelir ve bu gece melekût âlemi açılır. Fakat bu hususta insanlar birbirinden farklıdır.

Kimine hem gökyüzünün ve yeryüzünün Melekûtu bir arada açılır. Gökyüzünün perdeleri aradan kalkınca bu kimseler ayakta dikilen, oturan, secdeye kapanmış, zikreden, şükreden, tespih eden ve tehlil eden bütün melekleri aslî kimlikleri ile görürler.

Kiminin önüne cennet açılır ve orada evleri, köşkleri, hurileri, nehirleri, ağaçları, meyveleri görür. Göğün tavanı olsa Arş'ı müşahede eder. Peygamberlerin, velilerin, şehitlerin, sıddıkların konaklarını görür. Bu Melekûta dalar, rahmet deryasında gezintiye çıkar. Cehennemi, onun tabakalarını ve içindeki kâfirlerin barınaklarını ve diğer fevkalâdeliklerini görür.

Kimin de önünde Allah'la arasındaki perde kalkar da ondan gayri hiçbir şeyi görmez olur."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ اَحْيَا لَيْلَةَ سَبْعٍ وَعِشْرِينَ مِنْ رَمَضَانَ اِلَى الصُّبْحِ فَهُوَ اَحَبُّ اِلَىَّ مِنْ قِيَامِ لَيَالِى شَهْرِ رَمَضَانَ كُلِّهَا.

"Kim Ramazan'ın yirmi yedinci gecesini sabaha kadar ibadetle geçirirse, bu benim nezrimde bütün Ramazan geceleri yapılan gece ibadetinin hepsinden daha sevimlidir."

Hz. Fatıma (r.a); Babacığına "Geceyi ibadet ile geçirecek gücü olmayan kadın ve erkekler ne yapsın?" diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v) ona şu cevabı buyurdu;

"Onların yastıklarını dikip üzerine yaslanarak bu gecenin herhangi bir saatinde oturup Allah'a dua etmeleri, benim için bütün ümmetimin bütün Ramazan gecelerinin hepsinde yaptıkları ibadetten daha sevimlidir."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ اَحْيَا لَيْلَةَ الْقَدْرِ وَصَلّٰى فِيهَا رَكْعَتَيْنِ، وَاسْتَغْفَرَ فِيهَا، غَفَرَ اللّٰهُ لَهُ، وَخَاضَ فِى رَحْمَةِ اللّٰهِ، وَمَسَحَهُ جِبْرِيلُ بِجَنَاحِهِ، وَمَنْ مَسَحَهُ جِبْرِيلُ بِجَنَاحِهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ.

"Kim iki rekât namaz kılıp istiğfar ederek Kadir Gecesi'ni ibadet ile geçirirse Allah tarafından bütün günahları bağışlanır. Allah'ın rahmetine gömülür. Cebrail kendisini kanadı ile okşar. Cebrail'in (a.s) kanadı ile okşadığı kimse cennete girer."

YÜZ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BAYRAMIN FAZİLETİ

Şevval ayının ilk günü olan Ramazan Bayramı günü ile Zilhicce'nin onuncu günü olan Kurban Bayramı gününe bu ismin verilmesinin birkaç sebebi öne sürülür. Birinci görüşe göre, müminler bu günlerde gerek Ramazan orucunu bitirerek Şevval ayından altı gün oruç tutmaya yönelerek, gerekse farz olan haccı eda edip Peygamberimizin ziyaretine yönelerek Allah'a (c.c) karşı ibadet etmekten Peygamberimize hürmet etmeye dönerler.

İkinci görüşe göre, bayramların her yıl tekerrür etmelerinden dolayıdır. Çünkü görüşe göre, bu ismin sebebi, Allah'ın bu günlerdeki iyilik ve bağışlarının bolluğudur. Diğer bir görüşe göre de, bu günlerin gelmesi ile ortalığa sevinç ve neşe geldiği için bu günler, bu adı almıştır.

Peygamberimizin kıldığı ilk bayram namazı, Hicret'in ikinci yılma rastlayan bir Ramazan Bayramı namazıdır. Bundan sonra Peygamberimiz (s.a.v) bayram namazını devamlı kıldığı için sünnet-i müekkede'dir.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

زَيِّنُوا اَعْيَادَكُمْ بِالتَّكْبِيرِ.

"Bayramlarınızı tekbirler ile şenlendiriniz."[1105]

مَنْ قَالَ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهِ يَوْمَ الْعِيدِ ثَلاَثَمِائَةِ مَرَّةٍ، وَاَهْدَاهَا لِأَمْوَاتِ الْمُسْلِمِينَ، دَخَلَ فِى كُلِّ قَبْرٍ اَلْفُ نُورٍ، وَيَجْعَلُ اللّٰهُ تَعَالَى فِى قَبْرِهِ اِذَا مَاتَ اَلْفُ نُورٍ.

"Kim bayram günü üç yüz kere "Subhanallahi ve bihamdihi" der ve sevabını ölmüş Müslümanlara bağışlarsa, her Müslüman ölünün kabrine bin nur iner, ölünce Allah kendi mezarına da bin nur gönderir."

Vehb İbn-i Münebbih (r.a) buyuruyor ki; Şeytan her bayram günü

1105 Taberanî, Sağir 599; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 2/197; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ 1441

öfkesinden inler. Etrafına toplanan yardakçıları; "Seni öfkelendiren nedir, efendimiz" diye sorarlar. Şeytan da onlara şu cevabı verir. "Bu gün Allah, Muhammed (s.a.v) ümmetinin günahlarını affetti. Onları mutlaka nefsi arzulara ve hazlara daldırarak oyalamalısınız."

Allah, Ramazan Bayramı günü cenneti yarattı, Tuba ağacını dikti, Cebrail'i (a.s) vahiy indirmek üzere vazifelendirdi, Firavun'un büyücülerinin tevbesini kabul etti."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْعِيدِ مُحْتَسِبًا لَمْ يَمُتْ قَلْبُهُ يَوْمَ تَمُوتُ الْقُلُوبُ.

"Kim, önemini bilerek bayram gecesini ibadetle geçirirse, kalplerin öldüğü gün kalbi diri kalır."[1106]

Hz. Ömer. (r.a) oğullarından birini bayram günü sadece yırtık bir gömlek içinde görünce ağlamaya başlar. Oğlu ona "Niye ağlıyorsun?" diye sorar. Hz. Ömer (r.a) oğluna; "Yavrum, bayram günü seni çocuklar bu yırtık gömlekle görünce hayal kırıklığına düşeceğinden çekiniyorum" diye cevap verir. Oğlu da ona **"Ancak Allah'ın rızasından mahrum kalan veya ana-babasına asi olanlar hayal kırıklığına düşerler. Ben ise senin hoşnutluğun sayesinde Allah'ın rızasını kazanacağımı umuyorum"** diye cevap verir. Bunun üzerine Hz. Ömer gözyaşları içinde oğlunu bağrına basar ve ona dua eder.

Şu beyitlerin şairi, ne güzel söyler;

Dediler ki; "Yarın bayram ne giyeceksin?"
Dedim ki, "Kuluna, susayınca su sunan Allah'ın bağışladığı elbiseyi"
Fakirlik ve sabır öyle iki elbisedir ki,
Onların arasında barınan kalbin sahibi bayram ve Cumaları görür.
Ey ümidim! Sen yoksan bayram matemdir bana.
Sen bana görünür veya sesini duyurursan, o zaman benim için bayram var.

Bildirildiğine göre, Ramazan Bayramı sabahı, Allah, melekleri yeryüzüne indirir. Onlar sokak başlarına dikilerek insanlar ve cinlerden başka her canlının duyduğu bir sesle şöyle seslenirler; "Ey Muhammed ümmeti! Büyük günahları affeden ve bol bağışlar sunan kerem sahibi Rabbinize çıkın."

Müminler namaza katılınca Ulu Allah (c.c) meleklere "Vazifesini yapan işçinin karşılığı nedir?" diye sorar. Melekler; "Yaptığı işin mükâfatını almaktır." diye cevap verirler. Bunun üzerine Ulu Allah (c.c) "Sizi şahit tutarım ki, onlara mükâfat olarak rızamı ve mağfiretimi verdim." buyurur."

[1106] Kenânî, Misbâhu'z-Zücâce, 644

YÜZ BEŞİNCİ BÖLÜM

ZİLHİCCE'NİN İLK ON GÜNÜNÜN FAZİLETİ

İbn-i Abbas (r.a)'ın rivâyet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) bir gün;

مَا مِنْ اَيَّامٍ الْعَمَلِ فِيهَا اَحَبُّ اِلَى اللّٰهِ مِنْ هٰذِهِ الْأَيَّامِ.

"Zilhicce'nin ilk on günü kadar içinde yapılan amellerin Allah katında değerli olduğu başka bir gün yoktur" buyurdu. Sahabîler "Allah yolunda cihad etmek de mi?" diye sorarlar. Peygamberimiz (s.a.v);

وَلاَ الْجِهَادُ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ اِلاَّ رَجُلٌ خَرَجَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ فَلَمْ يَرْجِعْ مِنْ ذٰلِكَ بِشَىْءٍ.

"Evet, bu günlerde işlenen amel, malı ve canı ile Allah uğruna evinden çıkıp geri dönmeyenler hariç cihattan da değerlidir" buyurdu.[1107]

Cabir İbn-i Abdullah'ın (r.a) rivâyet ettiğine göre de Peygamberimiz (s.a.v);

مَا مِنْ اَيَّامٍ اَحَبُّ اِلَى اللّٰهِ وَاَفْضَلُ مِنْ اَيَّامِ الْعَشْرِ.

"İçinde amel işlenen günler arasında Allah katında Zilhicce'nin ilk on günü kadar değerlisi yoktur" buyurdu. Sahabîler; "Allah yolunda cihad edilerek geçirilen günlerde mi onlar gibi olamaz?" diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v) onlara;

وَلاَ مِثْلُهُنَّ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ، اِلاَّ رَجُلٌ عَفَّرَ جَوَادَهُ، وَعَفَّرَ وَجْهَهُ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ.

[1107] Ebu Davud, 2438; Tirmizî, 757; İbn Mace, 1727; İbn Huzeyme, Sahih 2865

"Evet, Allah yolunda atı ile birlikte can veren hariç, cihad edilerek geçirilen günlerden de daha değerlidir." buyurdu.[1108]

Hz. Âişe (r.anha) buyurur ki; "Bir delikanlı vardı ki, Zilhicce ayı girince oruç tutardı. Peygamberimiz (s.a.v) bu hâlini görünce onu çağırarak ona "Bu günlerde niçin oruç tutuyorsun?" diye sordu.

Delikanlı, Peygamberimize "Ya Resulullah, anam-babam yoluna feda olsun! Bu günler hac ve ibadet aylarıdır. Ola ki, Allah beni bugünlerde yapılan dualara ortak eder" diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) delikanlıya şöyle buyurdu;

فَإِنَّ لَكَ بِكُلِّ يَوْمٍ تَصُومُهُ عِدْلُ مِائَةِ رَقَبَةٍ، وَمِائَةِ بَدَنَةٍ، وَمِائَةِ فَرَسٍ يُحْمَلُ عَلَيْهَا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ فَلَكَ فِيهَا عِدْلُ اَلْفُ رَقَبَةٍ، وَاَلْفِ بَدَنَةٍ، وَاَلْفِ فَرَسٍ تُحمَلُ عَلَيْهَا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ عَرَفَةَ فَلَكَ فِيهَا عِدْلُ اَلْفَىْ رَقَبَةٍ، وَاَلْفَىْ بَدَنَةٍ، وَاَلْفَىْ فَرَسٍ يُحْمَلُ عَلَيْهَا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ تَعَالٰى.

"Senin oruç tuttuğun her gün için Allah yolunda yüz köle azat etmiş, üzerinde gaza ettiğin yüz deve ve yüz at vermiş kadar sevap vardır. Terviye günü (Kurban Bayramı arifesinden bir önceki gün) **gelince senin için Allah yolunda bin köle azat etmiş, üzerinde gaza ettiğin bin deve ve bin at vermiş kadar sevap vardır. Arife Günü de Allah yolunda iki bin köle azat etmiş, üzerinde gaza ettiğin iki bin deve ve iki bin at vermiş kadar sevap kazanırsın."**

يَعْدِلُ صَوْمُ يَوْمِ عَرَفَةَ بِسَنَتَيْنِ، وَيَعْدِلُ صَوْمُ عَاشُرَاءَ بِصَوْمِ سَنَةٍ.

"Kurban Bayramı'nın arife günü oruç tutmak iki sene oruç tutmaya, Aşure günü oruç tutmak da bir senelik oruca bedeldir."

Tefsir âlimleri;

وَوَاعَدْنَا مُوسَى ثَلاَثِينَ لَيْلَةً وَاَتْمَمْنَاهَا بِعَشْرٍ.

"Musa ile otuz gece için sözleştik, sonra da buna on gece daha ekledik" meâlindeki âyette geçen **"Sonra da buna on gece daha ekledik"** ifadesi ile Zilhicce'nin ilk on gününün kastedildiğini ileri sürerler.

[1108] Taberanî, Evsat 6696

İbn-i Mesûd (r.a) buyurur ki; "Allah, günlerden dördünü, aylardan dördünü, kadınların dördünü seçkin [illegible] dört kimse cennete ilk önce girer ve dört kimseyi de cennet hasreti ile bekler.

"Mümtaz dört günün ilki Cuma günüdür. Onun öyle bir anı vardı ki, ona rastlayıp da dünya ve âhiret ile ilgili bir şey isteyen Müslüman'ın dileği kesinlikle kabul edilir.

İkincisi arife günüdür. Arife günü gelince, Yüce Allah meleklerine karşı övünerek; "Ey meleklerim, kullarımı görün, mallarını harcayarak ve bedenlerini yorarak toz-toprak içinde huzuruma geldiler. Şahit olun ki, onların günahlarını affettim."

Üçüncüsü Kurban Bayramı günüdür. Kurban Bayramı'nda kul, kurbanını kesince yere akan ilk damla kan işlemiş olduğu bütün günahlara kefaret olur.

Dördüncüsü Ramazan Bayramı'dır. Müminler Ramazan'da oruçlarını tutup bayram gününe ulaşınca, yüce Allah meleklerine "Her çalışan, ücretini ister. Kullarım da Ramazan'da oruçlarını tutmuşlar ve bayrama çıkmışlar, şimdi mükâfatlarını istiyorlar. Şahit olunuz ki, onların günahlarmı affettim." Bu ara şöyle seslenilir; "Ey Muhammed (s.a.v) ümmeti şimdi evlerinize dönünüz, kötülükleriniz iyiliklere dönüştürülmüştür."

Seçkin aylar Receb, Zilkade, Zilhicce ve Muharrem aylarıdır.

Seçkin kadınlara gelince bunlar da İmran kızı Meryem, kadınlardan Allah'a ve O'nun Resulüne ilk önce inanan Huveylid kızı Hatice, Firavun'un eşi Müzahim kızı Asiye ve cennetlik kadınların baş hanımefendisi Muhammed (s.a.v) kızı Fatıma'dır. (r.a)

Cennete ilk önce girecek dört kimseye gelince bunlar her kavmin ilk Müslümanlarıdır. Peygamberimiz Arapların ilk Müslüman'ı; Selman, Acemlerin ilk Müslüman'ı; Süheyb Rumların ilk Müslüman'ı ve Bilal de Habeşlilerin ilk Müslüman'ıdır.

Cennetin hasretle beklediği dört kimse de Ali İbn-i Ebu Talib, Selman el-Farisî, Ammar İbn-i Yasir ve Miktad İbn-i Esved'dir."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ صَامَ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ اَعْطَاهُ اللّٰهُ ثَوَابَ صَبْرِ اَيُّوبَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ عَلَى بَلاَئِهِ، وَمَنْ صَامَ يَوْمَ عَرَفَةَ اَعْطَاهُ اللّٰهُ ثَوَابًا مِثْلَ ثَوَابِ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلاَمُ.

"Kim Kurban Bayramı arifesinden bir gün önce oruç tutarsa, Allah ona Hz. Eyyûb'un karşılaştığı belâlara karşı sabrederek kazandığı sevap kadar sevap verir. Arife günü oruç tutana da Ulu Allah Hz. İsa'nın ki kadar sevap verir."

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

إِذَا كَانَ يَوْمُ عَرَفَةَ نَشَرَ اللّٰهُ رَحْمَتَهُ، فَلَيْسَ مِنْ يَوْمٍ أَكْثَرَ عِتْقًا مِنْهُ، وَمَنْ سَأَلَ اللّٰهَ يَوْمَ عَرَفَةَ حَاجَةً مِنْ حَوَائِجِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، قَضَاهَا لَهُ، وَصَوْمُ يَوْمِ عَرَفَةَ يُكَفِّرُ سَنَةً مَاضِيَةً، وَسَنَةً مُسْتَقْبَلَةً.

"Arife günü gelince, Yüce Allah rahmetini saçar. Hiçbir gün o günde olduğu kadar insan cehennemden azat olunmaz. Kim Arife günü gerek dünya ve gerekse âhiretle ilgili olarak Allah'tan bir şey isterse, Allah onun dileğini karşılar. Arife günü tutulan oruç hem geçmiş ve hem de gelecek senenin günahlarına kefaret olur."

Allah bilir, ama bunun hikmeti şu olabilir. Terviye ve Arefe günleri iki bayram arası müminler için sevinç günleridir. Müminler hesabına günahlarının affedilmesinden daha büyük bir sevinç kaynağı olamaz.

İki bayramdan sonra gelen Aşure günü, bir senelik günahların kefareti olur. Çünkü o gün Hz. Musa'nın (a.s) ve Arife günü Peygamberimizindir. Peygamberimiz diğerlerine karşı üstünlüğü elbette ki, kat kat fazladır.

YÜZ ALTINCI BÖLÜM

AŞURE'NİN FAZİLETİ

İbn-i Abbas (r.a) buyurur ki; "Peygamberimiz Medine'ye gelince Yahudilerin Aşure günü oruç tuttuğunu gördü. Sebebini sorunca O'na; "Bugün Yüce Allah Hz. Musa (a.s) ile İsrail oğullarını Firavun'un kavmi karşısında üstün çıkardı. Biz de Hz. Musa'ya (a.s) duyduğumuz hürmete dayanarak bugün oruç tutuyoruz" diye cevap verdiler. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) onlara; **"Biz Hz. Musa'ya (a.s) sizden daha saygılıyız"**[1109] diye buyurarak ümmetine aşure günü oruç tutmayı emretti.

Aşure gününün üstünlük sebebi hakkında bize geniş bilgiler gelmiştir. Bunlara göre bu gün Hz. Âdem'in (a.s) tevbesi kabul edildi, yine Hz. Âdem (a.s) bu gün yaratıldı ve cennete girmesi de bu güne rastlar.

Arş, Kürsî, gökler, yeryüzü, güneş, ay, yıldızlar ve cennet bu gün yaratıldı. Hz. İbrahim bu gün yaratıldı ve yine bu gün ateşten yanmaksızın kurtuldu. Yine bu gün Hz. Musa (a.s) ile yanındaki müminler, suda boğulmaktan kurtuldular, Firavun ve adamları bugün boğuldu.

Hz. İsa (a.s) bu gün doğdu ve yine bu gün göğe çıkarıldı. Yine bugün Hazreti İdris (a.s) göğe çıkarıldı. Nûh'un gemisi bu gün Cûdî tepesinde karaya oturtuldu. Hz. Süleyman'a muhteşem saltanat bu gün verildi.

Hz. Yunus (a.s) balığın karnından bu gün çıkarıldı. Hz. Yakub'un (a.s) bu gün gözleri yeniden açıldı. Hz. Yusuf'un kuyudan çıkarılması bu güne rastlar. Hz. Eyyub (a.s) tutulduğu hastalıktan bu gün kurtuldu. Yeryüzüne ilk yağmurun düşmesi de bu güne rastlar.

Daha önceki ümmetler zamanında bu gün oruç tutmak yaygındı. Hatta Ramazandan önce bu günde oruç tutmanın önce farz kılınıp sonra bu emrin ortadan kalktığı ileri sürülür.

Hicretten sonra bu günü oruçla geçiren Peygamberimiz Medine'ye gelince emrini yeniledi.

Hatta Peygamber'imizin (s.a.v) fâni ömrünün son yılında "Eğer gelecek seneye kadar yaşarsam, aşure günlerinin dokuzuncu ve onuncusunda oruç tutacağım" diye buyurduğu ve fakat o yıl içinde Allah'a kavuştuğu, buna göre onuncu günden başka bir gün oruç tutmadı ise de bu arzuyu gösterdiği ileri sürülür.

[1109] Müttefekun Aleyh, Buharî, 1900; Müslim, 1130

Zilhicce'nin dokuzuncu ve on birinci günü oruç tutulması;

صُومُوا قَبْلَهُ يَوْمًا وَبَعْدَهُ يَوْمًا وَخَالِفُوا سُنَّةَ الْيَهُودِ.

"Siz aşure gününden bir gün önce ve bir gün daha oruç tutarak Yahudilerin geleneğinden ayrılın"[1110] şeklindeki hadisine dayanır. Çünkü Yahudiler sırf aşure günü oruç tutuyorlardı.

Beyhâkî'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

مَنْ وَسَّعَ عَلَى عِيَالِهِ وَاَهْلِهِ فِي يَوْمِ عَاشُورَاءَ، وَسَّعَ اللهُ عَلَيْهِ فِي سَائِرِ سَنَتِهِ.

"Aşure günü kim aile halkına ve yakınlarına karşı cömert davranırsa, Allah da onu bütün sene boyunca genişliğe kavuşturur."[1111]

Taberanî'nin kaydettiği ve rivâyet zincirinde belirsizlik bulunan bir hadise göre, Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

اَلصَّدَقَةُ فِيهِ بِدِرْهَمٍ بِسَبْعِمِائَةِ اَلْفِ دِرْهَمٍ.

"Aşure günü verilen bir dirhemlik sadakaya yedi yüz bin dirhem gibi sevap verilir."

Öte yandan aşure günü gözüne sürme çekenin o yıl göz ağrısına yakalanmayacağını ve o gün yıkananın hasta olmayacağını ileri süren hadis uydurmadır. Hâkim'in belirttiğine göre, o gün gözlere sürme çekmek, bidattır. İbn-i Kayyum (r.a) **"Aşure günü sürme çekmeyi, tanegillerden yemek pişirmeyi, yağ sürünmeyi ve kokulanmayı teşvik ettiği ileri sürülen hadis, yalancıların uydurmasıdır"** der.

Bilesin ki, aşure günü Hz. Hüseyin'in uğradığı ihanet, onun derece yüceliğinin artışına ve Allah katındaki yüksek mertebesini temiz ehli beytin safına katılışını gösteren bir delildir.

Bu günde Hz. Hüseyin'in (r.a) uğradığı ihaneti anmak isteyen kimse, Allah'ın emrine uyarak ve Yüce Allah'ın;

"Onlara Allah'tan mağfiret ve rahmet vardır. İşte onlar hidâyete erenlerdir" mealindeki âyetle Hz. Hüseyin'e (r.a) ayırdığı mertebeye saygı duyarak sadece sık sık; **"İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râcıûn"** demesi gerekir. Bunun dışında hiç kimsenin, sakın ve sakın Rafızîlerin ve benzerlerinin yas tutma, ağlaşma ve dövünme gibi geleneklerine uymamalıdır. Çünkü böyle davranmak, mümin ahlakına uymaz. **Eğer böyle davranmak meşru olsaydı, Hz. Hüseyin (r.a)'in dedesi olan Peygamberimizin ölüm gününde yas tutmak daha yerinde olurdu.**

Ulu Allah (c.c) bize kâfidir, O ne güzel vekildir.

[1110] Beyhakî, Kübrâ 4/287 (8189), Şuabü'l-İman 3790
[1111] Beyhakî, Şuabü'l-İman 3791; Taberanî, Mu'cemu'l-Kebîr, 10007

YÜZ YEDİNCİ BÖLÜM

FAKİRLERİ AĞIRLAMANIN FAZİLETİ

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ تَكَلَّفُوا لِلضَّيْفِ فَتُبْغِضُوهُ، فَإِنَّهُ مَنْ اَبْغَضَ الضَّيْفَ فَقَدْ اَبْغَضَ اللّٰهَ، وَمَنْ اَبْغَضَ اللّٰهُ اَبْغَضَهُ اللّٰهُ.

"Misafir için tekerrüh gösterip onu gücendirmeyiniz. Çünkü misafiri gücendiren Allah'ı gücendirmiş olur. Allah ise kendisini gücendireni gücendirir."[1112]

لاَ خَيْرَ فِيمَنْ لاَ يُضَيِّفُ.

"Misafir ağırlamayan kimsede hayır yoktur."[1113]

Peygamberimiz, bir gün deve ve sığır sürüsü olan birine uğrar. Fakat adam Peygamberimizi ağırlamaz. Sonra, sadece birkaç kuzusu olan kadına uğrar. Kadın, Peygamberimizi ağırlayarak ona kuzu keser. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

اُنْظُرُوا اِلَيْهِمَا اِنَّمَا هٰذِهِ الْأَخْلاَقُ بِيَدِ اللّٰهِ، فَمَنْ شَاءَ اَنْ يَمْنَحَهُ خُلُقًا حَسَنًا فَعَلَ.

"Her ikisine de bakınız. Bu huy Allah'ın kudreti dâhilindedir. Allah kime iyi ahlâk bahşetmek isterse ona verir."

Peygamberimizin hizmetçisi Ebu Rafi (r.a) der ki; "Bir gün Peygamberimize bir misafir gelir. Beni çağırarak; **"Falan Yahudi'ye var ve bana Recep ayına kadar biraz un ödünç vermesini söyle"** der. Yahudi; **"Vallahi ancak bir rehin verirse ona ödünç veririm"** dedi. Durumu Peygamberimize bildirince bana;

[1112] Elbânî, Sahihu'l-Câmi 7441
[1113] Beyhakî, Şuabü'l-İman 9588; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 7492

وَاللّٰهِ اِنِّي لَأَمِينٌ فِي السَّمَاءِ، اَمِينٌ فِي الْأَرْضِ، وَلَوْ اَسْلَفَنِي لَأَدَّيْتُهُ، فَاذْهَبْ بِدِرْعِي وَارْهَنْهُ عِنْدَهُ.

"Vallahi ben gökte de yerde de güvenilir bir kişiyim. Eğer bana ödünç verseydi verdiğinin bedelini ona verirdim. Şu zırhımı götür ve kendisine rehin olarak bırak" buyurdu.

Hz. İbrahim (a.s) yemek yiyeceği zaman dışarı çıkar ve bir ya da iki mil kadar uzaklara giderek birlikte yemek yiyeceği birilerini arardı. **"Misafir Babası"** diye ün salmıştı. Bu konudaki samimi tutkunluğundan dolayı günümüze kadar vefat ettiği yerde misafir ağırlama geleneği devam ettirilmiştir. Üç kişiden on kişiye, hatta yüz kişiye kadar evinde misafir ağırlanmayan bir gece geçirmemiştir. **"Her ev hiçbir gece misafirsiz kalmama sayesinde ayakta durur"** derdi.

Peygamberimize; **"İman nedir?"** diye sordular. O da;

اِطْعَامُ الطَّعَامِ وَبَذْلُ السَّلاَمِ.

"Yemek yedirmek ve herkese selâm vermektir"[1114] diye cevap buyurdu.

Peygamberimiz (s.a.v) (günahlara kefaret olan ve derece yükselten amellerin ne olduğu) hakkındaki bir soruya da;

اِطْعَامُ الطَّعَامِ، وَالصَّلاَةُ بِاللَّيْلِ، وَالنَّاسُ نِيَامٌ.

"Yemek yedirmek ve halk uykuda iken namaz kılmaktır"[1115] diye cevap buyurdu.

(Haccın kabul edilmesine sebep olan ibadetlerin ne olduğu) hakkındaki bir soruya Peygamberimiz (s.a.v);

اِطْعَامُ الطَّعَامِ، وَطِيبُ الْكَلاَمِ.

"Yemek yedirmek ve tatlı dil"[1116] diye cevap buyurdu.

Hz. Enes İbn-i Malik (r.a) buyuruyor ki; **"Misafirin girmediği eve melek de girmez."**

Misafir ağırlamanın ve yemek yedirmenin fazileti hakkında hadisler sayısızdır.

[1114] Müttefekun Aleyh, Buharî, 28; Müslim, 39
[1115] Tirmizî, 3235; Ahmed b. Hanbel, 4/66
[1116] Ahmed b. Hanbel 4622

Şu beyitlerin şairi, ne güzel demişti:

Misafiri niye sevmeyeyim?
Veya ona güler yüz göstermekten niye hoşlanmayayım?
Misafir benim yanımda, aslında
Kendi rızkını yiyor ve karşılığında bana teşekkür ediyor.

Bir atasözü şöyledir;

"İyilik ancak güler yüz, tatlı söz ve geleni iyi karşılama ile tamamlanır."

Başka bir şair de şöyle der;

Misafirim daha yükünü çözmeden
Onu güler yüzle karşılarım,
Yer kurak olsa bile benim yanımda bolluk belirir.
Misafir hesabına bolluk, köylerin çokluğu ile değildir.
Fakat onun için cömert'in yüzü bolluktur.

Misafir çağıranın, fâsıkları değil, takva sahiplerini tercih etmesi gerekir. Peygamberimiz, kendisini ağırlayan bir evde dua ederken;

اَكَلَ طَعَامَكَ الْأَبْرَارُ.

"Yemeğini iyiler yesin"[1117] diye buyurmuştur.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لاَ تَأْكُلْ اِلاَّ طَعَامَ تَقِيٍّ، وَلاَ يَأْكُلْ طَعَامَكَ اِلاَّ تَقِيٌّ.

"Yalnız takva sahibinin yemeğini ye. Yemeğini de sadece takva sahipleri yesin."

Yine yedirenin genellikle zenginleri değil, fakirleri gözetmesi gerekir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

شَرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الْوَلِيمَةِ، يُدْعَى اِلَيْهَا الْأَغْنِيَاءُ دُونَ الْفُقَرَاءِ.

"Yedirilen yemeklerin en fenası, sadece zenginlerin çağrılıp fakirlerin ihmal edildiği düğün ziyafetidir."[1118]

Öte yandan yemek verenin yakınlarını ihmal etmemesi gerekir. Çünkü onları ihmal etmek soğukluk doğurucudur ve akrabalık bağlarını kesmektir. Yine yemek verenin dost ve tanıdıkları arasında gönül kırıcı bir ayırı-

---

[1117] Ahmed b. Hanbel 12429; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/34; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 1137
[1118] Müttefekun Aleyh, Buharî, 4882; Müslim, 1432

ma girmemesi gerekir. Çünkü bazı dost ve tanıdıkları başkalarına tercih etmek, diğerlerinin kalbinde küskünlüğe yol açar.

Bunlar yanında yemek verenin verdiği yemeği öğünme ve böbürlenme aracı olarak kullanmaması, onu dostlarının kalbini hoşnut etme vesilesi, yemek yedirme ve müminlerin Kalplerini sevindirme bahsinde Peygamberimizin sünnetine uyma vesilesi bilmesi gerekir.

Yine yemek verenin herhangi bir sebep ile davetlileri sıkacağı baştan belli olan veya davete gelmekte güçlüğe katlanacak kimseleri çağırmaması gerekir. Davete katılmayı isteyenleri çağırması gerekir.

Nitekim Süfyan es-Sevri (r.a) buyurur ki; "Davete katılmaktan hoşlanmayan birini yemeğe çağıran bir günah, bile bile böyle bir davete katılan kimse de iki günah kazanmış olur. Çünkü davet eden karşısındakini istemeyerek yemeğe zorlamış olur. Eğer durumu bilse, ona yemek vermezdi. Takva sahibine yemek vermek ibadete destek olmak, fâsıkın karnını doyurmak da günah işlemeye yardımcı olmaktır."

Terzinin biri İbn-i Mübarek (r.a)'e; "Ben devlet büyüklerinin elbiselerini dikerim. Benim zalimlerin yardımcısı olmamdan korkulur mu?" diye sorar. İbn-i Mübarek de terziye; **"Hayır, zalimlerin destekçileri sana iğne iplik satanlardır. Sen ise zalimlerden birisin"** diye cevap verir.

Davete icabet etmek, sünnet-i müekkede'dir. Bazıları bazı yerlerde vacip olduğunu ileri sürerler Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

لَوْ دُعِيتُ اِلَى كُرَاعٍ لَأَجَبْتُ، وَلَوْ اُهْدِىَ اِلَىَّ ذِرَاعٌ لَقَبِلْتُ.

"Eğer bir paçaya çağrılsam kabul ederdim. Eğer bana bir kol hediye edilse kabul ederdim."[1119]

Davete katılmanın beş edebi vardır. Bunlar gerek "İhya-û Ulûmi'd-Din'de ve gerekse başka kitaplarda açıklanmıştır.

[1119] Buharî, 4883; Tirmizî, 1338

YÜZ SEKİZİNCİ BÖLÜM

CENAZE VE KABİR

Bilesin ki cenazeler basiret sahipleri için ibadettir. Cenaze uyarıcı ve hatırlatıcıdır. Fakat bu uyarıcılık ve hatırlatıcılık gafiller için değildir. Çünkü cenazeleri görmek gafillerin sadece gönül katılığını artırır. Çünkü onlar her zaman başkalarının cenazelerine bakacaklarını sanırlar ve kaçınılmaz olarak bir gün kendi cenazelerinin de eller üstünde taşınacağını hesap etmezler. Ya da cenazelerinin taşınmasını yakın görmezler ve o anda cenazeleri taşınanların da öyle düşündüklerini, fakat hesaplarının tutmadığını ve sürelerinin çok erken dolduğunu göz önünde tutmazlar.

Kendini bilen kimse, cenazeye, tabuta kendisi konmuş gibi bakmalıdır. Çünkü çok geçmeden, belki ertesi ve belki iki gün sonra tabuta girebilir.

Rivâyet edildiğine göre, Ebu Hureyre (r.a) bir cenaze görünce "Uğurlar olsun. Biz de peşindeyiz" derdi.

Mekhul ed-Dimeşkî (r.a) bir cenaze gördüğü zaman "Önce siz geçiniz biz arkanızdayız. Bir yanda mânâlı bir nasihat, öbür yanda kısa ömürlü bir gaflet. Biri gidiyor ve ötekinin ise aklı başında değil" derdi.

Üseyd İbn-i-Hudeyr (r.a) buyurur ki; "Her cenaze gördüğümde içimden sadece gerçekleşen hâdise mahiyetinin ne olduğu ile nereye varılacak olduğunu düşünürüm."

Kardeşi ölen Malik İbn-i Dinâr (r.a) cenaze töreninde gözyaşı dökerken "Nereye varacağımı bilmeden, yüzüm gülemez. Yaşadıkça da bunu öğrenemem." diyordu.

A'meş (r.a) buyurur ki; "Cenaze törenlerine katıldığımızda hepimiz yaslı olduğumuz için hangimiz hangimizi teselli edeceğini bilemezdik."

Sabit el-Bünânî (r.a) buyurur ki; "Cenaze törenlerine katıldığımızda başı önde olarak ağlamayan kimse göremezdik."

İlk Müslümanlar ölümden böyle korkarlardı. Şimdi ise cenazelerde çoğunluğu, gülen, eğlenen ve sadece ölünün geriye ne miras bıraktığı ve mirasın nasıl bölüşüleceği konusunda konuşan kalabalıklar görüyoruz. Günümüzün törenlerinde ölünün yakınları ve akrabaları sırf hangi yoldan giderek kalan mirastan pay alacaklarını düşünmekte, hiçbiri kendi cenaze

töreni ile tabuta konunca başına neler geleceği konusunda kafa yormamaktadır.

Bu gafil hâlin, günah ve isyanlarla katılaşan kalplerden başka bir sebebi yoktur. Bu yüzden Yüce Allah'ı, âhiret gününü ve önümüzdeki korkunç merhaleleri unutarak bize faydası olmayan şeylerle ilgilenir, oyalanır olduk.

Allah'tan bizi bu gafletten uyandırmasını dileriz. Cenaze törenine katılanlardan beklenen en yerinde davranış, ölü için gözyaşı dökmektir. Aslında işin içyüzünü idrak etseler ölüye değil, kendilerine ağlarlar.

İbrahim ez-Zeyyad (r.a) ölüye acıyanları görünce onlara "Kendinize acısanız, size daha yararlı olur. Çünkü üç korkunç safhadan geçmiş bulunuyor. Birincisi ölüm meleğinin yüzünü gördü. İkincisi ölüm acısını tattı. Üçüncüsü son nefesteki endişeden kurtuldu."

Ebu Amr İbn-i Alâ der ki; "Bir gün ünlü şair Cerir ile birlikte oturuyorduk. Kâtibine şiir yazdırıyordu. Bu sırada bir cenaze göründü. Cerir sustu. Sonra da; "Vallahi bu cenazeler beni kocattı." dedi ve o anda şu beyitleri inşat etti."

Cenazeler bize gelirken ürküyoruz.
Onlar geçtikten sonra da eğlenceye dalıyoruz.
Üzerine kurt düşen bir koyun sürüsü gibiyiz.
Kurt sürüden uzaklaşır uzaklaşmaz
Koyunlar yine otlamaya dalarlar.

Düşünceli olmak, ibret almak ve fıkıh kitaplarındaki cenazenin sünnet ve edeplerine uyarak alçak gönüllü bir eda ile cenazenin arkasından gitmeye hazırlanmak, cenaze törenlerine katılmanın edeplerindendir. Yine kişinin ölü hakkında fâsık da olsa iyi düşünmesi ve görünüşü iyi olsa bile kendisi hakkında kötümser olması cenaze edeplerindendir. Çünkü son nefesi verme anı tehlikedir, nasıl geçeceği bilinmez.

Nitekim Ömer İbn-i Zerr'in (r.a) günahkâr tanınan bir komşusu ölür. Herkes cenazesine katılmaktan kaçınır. Buna karşılık Ömer komşusunun cenazesine katılır ve namazını kıldırır. Ölü toprağa verilince Ömer mezarın başına dikilir ve şöyle der; Ey Ebu Filan, Allah sana rahmet etsin. Ömrün boyunca Kelime-i Tevhid'den ayrılmadın, yüzünü secdeyle topra kladın. Senin için "Günahkâr ve kusurlu" diyorlar. Hangimiz günahsız ve kusursuzuz ki?"

Söylendiğine göre Basra kasabalarından birinde günaha düşkün biri bir gün ölür. Karısı cenazesini taşımakta kendisine yardım edecek hiç kimse bulamaz. Çünkü günahkârlığı ile tanındığından hiç kimse cenaze-

sine katılmaz. Kadın ölüyü iki ücretli hamal ile musalla taşına taşır. Fakat hiç kimse namazını kılmak istemez.

Bunun üzerine kadın, toprağa vermek üzere ölüyü sahraya taşıtır. Yakınlardaki dağda büyük bir zâhid barınırmış. Kadın onu karşısında görür. Sanki cenazeyi bekliyor gibidir. Sonra da cenazenin namazını kılmaya hazırlanır.

Kasabanın her yanına "Zâhid falan kişinin cenaze namazını kılmak üzere dağdan indi" diye haber yayılır. Bunun üzerine bütün kasaba halkı da oraya toplanır ve zahidin imamlığı altında cenaze namazını kılarlar.

Halk, zâhidin bu cenazenin namazını kılmasına şaşarlar. Bir soru üzerine davranışın sebebini şöyle açıklar; Rüyamda bana "Falan yere in. Orada yanında bir kadından başka hiç kimsenin bulunmadığı bir cenaze göreceksin. Onun namazını kıl. Onun günahları affedilmiştir." diye bildirildi.

Bu sözleri duyan halkın şaşkınlığı daha da artar.

Bunun üzerine zâhid, ölünün eşini yanına çağırır. Ona kocasının nasıl bir hayat yaşadığını ve ne gibi özellikleri olduğunu sorar. Kadın "Herkesin bildiği gibi gününün çoğu kısmını meyhanede içki içerek geçirirdi" diye cevap verdi.

Zâhid kadına "Düşün bakalım, hiçbir iyi amelini biliyor musun?" diye ısrar eder.

Kadın bu defa şu cevabı verir; "Evet, onun üç iyi huyunu hatırlıyorum; Birincisi sabahleyin ayılınca üstünü değiştirir, abdest alır ve sabah namazını cemaatle kılar. Sonra yine meyhaneye döner, içki içmeye başlardı.

İkincisi evinde her zaman bir veya iki yetim barındırırdı. Onlara çocuklarından da daha iyi davranırdı. Onların üzerine çok titrerdi. Üçüncüsü gece ortasında ayılır ve gözyaşları arasında "Ya Rabbi, bu murdar bedenimle hangi cehennem köşesini doldurmak istiyorsun?" derdi.

Bunun üzerine zâhid ortadan kayboldu ve halkın, adam hakkındaki şaşkınlığı ve kararsızlığı da dağılmış olur.

Dahhak şöyle der; "Adamın biri Peygamberimize; "İnsanların en zâhidi kimdir, ya Resulullah?" diye sorar. Peygamberimiz (s.a.v) adama şöyle cevap verir;

مَنْ لَمْ يَنْسَ الْقَبْرَ وَالْبِلَى، وَتَرَكَ أَفْضَلَ زِينَةِ الدُّنْيَا، وَاٰثَرَ مَا يَبْقَى عَلَى مَا يَفْنَى، وَلَمْ يَعُدَّ غَدًا مِنْ اَيَّامِهِ وَعَدَّ نَفْسَهُ مِنْ اَهْلِ الْقُبُورِ.

"Kabri ve çürümeyi hatırından çıkarmayan, dünya ziynetinin

fazlasından uzak durup baki olanı fâni olana tercih eden, yarını ömründen saymayan ve kendini ölülerden biri sayan kimsedir."[1120]

Evini mezarlığa yakın seçen Hz. Ali (k.v)'ye; "Niye mezarlığa yakın oturuyorsun?" diye sorulunca şöyle cevap verir; "Ben onları en iyi ve en doğru komşu olarak kabul ediyorum. Çünkü konuşmaktan kaçınıyor ve âhireti düşünüyorlar."

Hz. Osman (r.a) bir kabrin başına varınca sakalı ıslanacak derecede ağlardı. Kendisine; "Sen cenneti ve cehennemi anınca ağlamıyorsun da kabrin başında durunca niye ağlıyorsun?" diye sorarlar. Hz. Osman şu cevabı verir; Ben Peygamberimizin şöyle dediğini duydum; "Kabir, âhiretin ilk konağıdır. Ölü bu safhadan kolay geçerse sonrası daha kolay olur. Fakat bu safha çetin geçtiği takdirde arkası daha zor gelir."[1121]

Söylendiğine göre Amir İbn-i As (r.a) bir gün mezarlığın yanında atından inerek iki rekât namaz kılar. Kendisine; "Daha önce böyle yapmazdın, şimdiki davranışının sebebi nedir?" diye sorarlar. Bunun üzerine şu cevabı verir; "Kabir halkını ve onlar ile kabir arasında neler geçtiğini düşündüm de bu ikisi vesilesi ile Allah'a yaklaşmak istedim."

Mücâhid (r.a) der ki; "Ölü ile ilk önce kabri konuşur ve der ki; **"Ben böcek, yalnızlık, gariplik ve karanlık yuvasıyım. İşte senin için hazırladıklarım bunlardır, sen benim için ne hazırladın?"**

Ebu Zerr (r.a) buyurur ki; "Size fakirlik gününü bildireyim mi? Kabre konulduğun gündür."

[1120] Münzirî, Tergib ve't-Terhib 4858

[1121] Tirmizî, 2308; İbn Mace, 4267; Ahmed b. Hanbel 454; Elbânî, Sahihu'l-Câmi 1684

YÜZ DOKUZUNCU BÖLÜM

CEHENNEM AZABINDAN KURTULMAK

Buharî (r.a)'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) sık sık;

﴿ رَبَّنَا اٰتِنَا فِى الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴾ اَلْبَقَرَةِ ؛ ٢٠١

"Ey Rabbimiz! Bize dünyada ve âhirette iyilik ver. Bizleri cehennem azabından koru"[1122] diye dua ederdi.

Ebu Ya'lâ'ya göre Peygamberimiz (s.a.v) bir gün sahabîlere hitap ederken;

لاَ تَنْسَوْا الْعَظِيمَتَيْنِ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ.

"İki önemli konu olan cennetle cehennemi hiçbir zaman hatırınızdan çıkarmayınız" buyurdu, bu arada gözlerinden süzülen yaşlar sakalının her iki yanını da ıslattı. Sonra sözlerine şöyle devam etti;

وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ، لَوْ تَعْلَمُونَ مَا اَعْلَمُ مِنْ اَمْرِ الْاٰخِرَةِ لَمَشَيْتُمْ عَلَى الصَّعِيدِ، وَلَحَثَيْتُمْ عَلَى رُؤُسِكُمُ التُّرَابَ.

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, âhiret ile ilgili olarak benim bildiklerimi bilseniz, toprak üzerinde gezinir ve başınıza toprak serperdiniz."[1123]

Taberanî'ye göre bir gün Cebrail, alışılmamış bir zamanda Peygamberimize geldi. Peygamberimiz (s.a.v) ona; "Niye senin rengini değişik görüyorum?" diye sordu. Cebrail; "Yüce Allah şu sırada cehennem körüklerine işlesinler diye emir verdi de sana onun için geldim" dedi.

Peygamberimiz (s.a.v) ona; "Ya Cebrail, bana cehennemi anlat" dedi. Bunun üzerine Cebrail şöyle dedi;

1122 Bakara sûresi; 201

1123 Münzirî, Tergib ve't-Terhib 5537

"Ulu Allah emir verdi de cehennem bin yıl yandı. Sonunda bembeyaz oldu. Arkasından yine ona emir verdi de bin yıl daha yandı. Bu defa kıpkırmızı oldu. Daha sonra ona yine emir verdi de bin yıl daha yandı. Sonunda simsiyah oldu. Şimdi o kapkaradır, kıvılcımı ne ışık verir ve ne de yalazı söner.

Seni, hakkı bildirmek üzere Peygamber olarak gönderen Allah'ın adına yemin ederim ki, eğer cehennemden iğne burnu girecek kadar bir delik açılsa hararetinin yüksekliğinden dolayı yeryüzündeki bütün canlılar ölürdü.

Seni, hakkı bildirmek üzere Peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, eğer cehennem korucularından biri yeryüzü halkına görünse, yüzünün korkunçluğunun ve bayıltıcı kokusunun tesiri ile hepsi ölürdü.

Seni, hakkı bildirmek üzere Peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, Yüce Allah'ın kitabında bahsettiği cehennem zincirlerinin bir halkası yeryüzü dağları üzerine indirilse, dağlar çöker ve bu halka yerin en alt tabakasına inerdi."

Peygamberimiz duyduklarının bu noktasında; "Ya Cebrail, yeter. Yoksa kalbim yuvasından fırlayacak ve öleceğim" dedi.

Bu sırada Peygamberimiz (s.a.v) Cebrail'in ağlamakta olduğunu gördü. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) ona; "Ya Cebrail, Allah katında bu kadar yüce bir mertebenin sahibi olduğun halde sen de mi ağlıyorsun?" dedi. Cebrail, Peygamberimize şu cevabı verdi; "Niye ağlamayayım? Asıl benim ağlamam gerekir. Belki de Allah'ın bilgisine göre durumum bugününden değişiktir. Bilmiyorum, belki de önceleri meleklerden biri olan şeytanın başına gelen felaket, benim de başıma gelir. Bilmiyorum, belki de Hârut ile Mârut'un başına gelenler, benim başıma gelir."

Bunun üzerine Cebrail ile Peygamberimiz birlikte ağlamaya başladılar. Nihayet şöyle bir ses geldi; **"Ey Cebrail ve Muhammed (s.a.v), Allah sizleri kendisine asi olmaktan korumuştur."** Bu sesin arkasından Cebrail tekrar göğe yükselir. Peygamberimiz (s.a.v) de biraz sonra dışarı çıkınca gülen ve eğlenen bir ensâr grubuna rastlar. Onlara şöyle buyurur;

أَتَضْحَكُونَ وَوَرَاءَكُمْ جَهَنَّمُ؟ فَلَوْ تَعْلَمُونَ مَا اَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلاً، وَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا، وَلَمَّا اَسَغْتُمُ الطَّعَامَ وَالشَّرَابَ، وَلَخَرَجْتُمْ اِلَى الصُّعُدَاتِ تَجْأَرُونَ اِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ.

"Önünüzde cehennem varken nasıl gülebiliyorsunuz? Benim bildiklerimi bilseniz, az güler çok ağlardınız. Gırtlağınızdan ne bir lokma yemek ne de bir yudum su geçerdi. Yüksek dağlara çıkarak Allah'a yalvarırdınız." Bu sırada şöyle bir ses geldi;

يَا مُحَمَّدُ! لاَ تُقَنِّطْ عِبَادِى إِنَّمَا بَعَثْتُكَ مُبَشِّرًا، وَلَمْ اَبْعَثْكَ مُعَسِّرًا.

"Ya Muhammed! Kullarımı umutsuzluğa düşürme. Ben seni çetin gösterici olarak değil, ancak müjdeleyici olarak gönderdim."[1124] Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v);

سَدِّدُوا وَقَارِبُوا.

"Doğruluktan ayrılmayınız, Allah'a yakın olunuz" buyurdu.

İleri sürüldüğüne göre bir gün Peygamberimiz Cebrail'e "Mikail'i hiç gülerken görmedin mi?" diye sorunca Cebrail de ona; "Mikail, cehennem yaratılalı beri hiç gülmedi" diye cevap verdi.

İbn-i Mace ve Hâkim'e göre Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor;

اِنَّ نَارَكُمْ هٰذِهِ جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءٌ مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ، وَلَوْ لاَ اَنَّهَا أُطْفِئَتْ بِالْمَاءِ مَرَّتَيْنِ لَمَّا اِنْتَفَعْتُمْ بِهَا، وَاِنَّهَا لَتَدْعُو اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ اَلاَّ يُعِيدَهَا فِيهَا.

"Sizin kullandığınız bu ateş, cehennem ateşinin yetmişte bir derecesinde bir yakıcılığa sahiptir. Eğer iki sefer suda söndürülmeseydi, ondan yararlanamayacaktınız. Bu ateş, tekrar cehenneme döndürülmesin diye Allah'ą dua etmektedir."[1125]

Beyhâkî'ye göre Hz. Ömer (r.a) bir gün;

"Derileri her eridiğinde azabı duysunlar diye onlara başka bir deri veririz"[1126] meâlindeki âyeti okuyarak Ka'b İbn-i Ahbâr'a "Bu âyeti tefsir et. Eğer doğru söylersen, sözlerini tasdik ederim. Yanlış söylersen sana karşı çıkarım" dedi. Bunun üzerine Kâ'b, âyeti tefsir etmeye girişerek; "Âdemoğlu cehennemde yanarken derisi ya bir saat içinde veya bir gün içinde altı bin kere yeniden yaratılır" dedi. Hz. Ömer; "Doğru söylüyorsun" dedi.

[1124] İbn Hibban, Sahih 358; Taberanî, Evsat 2583; Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 10/387
[1125] İbn Mace, 4318; Kenânî, Misbâhu'z-Zücâce 3450; Elbânî, Daîfu'l-Câmi 2018
[1126] Nisâ sûresi; 56

Yine Beyhâkî'ye göre Hasan el-Basrî (r.a) bu âyeti şöyle tefsir eder; "Cehennemlikleri ateş, her gün yetmiş bin kere yakıp eritir. Her eriyişten sonra onlara "Eski durumunuza dönünüz" denir ve hemen eskisi gibi oluverirler.

Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يُؤْتَى بِأَنْعُمِ اَهْلِ الدُّنْيَا مِنْ اَهْلِ النَّارِ فَيُصْبَغُ فِي النَّارِ صَبْغَةً ثُمَّ يُقَالُ لَهُ؛ يَا ابْنَ اٰدَمَ، هَلْ رَاَيْتَ خَيْرًا قَطُّ؟ هَلْ مَرَّ بِكَ نَعِيمٌ قَطُّ؟ فَيَقُولُ؛ لاَ وَاللهِ يَا رَبِّ. وَيُؤْتَى بِأَشَدِّ النَّاسِ بُؤْسًا فِي الدُّنْيَا مِنْ اَهْلِ الْجَنَّةِ فَيُصْبَغُ صَبْغَةً فِي الْجَنَّةِ فَيُقَالُ لَهُ؛ يَا ابْنَ اٰدَمَ، هَلْ رَاَيْتَ بُؤْسًا قَطُّ؟ هَلْ مَرَّ بِكَ شِدَّةٌ قَطُّ؟ فَيَقُولُ؛ لاَ وَاللهِ يَا رَبِّ، لاَ مَرَّ بِي بُؤْسٌ قَطُّ، وَلاَ رَاَيْتُ شِدَّةً قَطُّ.

"Cehennemlikler arasında dünyada en mutlu yaşayanlardan biri getirilir. Cehenneme bir kere konup çıkarıldıktan sonra ona "Ey Âdemoğlu, hiç hayır gördün mü? Hiç mutlulukla karşılaştın mı?" diye sorulur. Adam "Vallahi, hayır, ya Rabbi" diye cevap verir.

Buna karşılık dünyada en çok sıkıntı çeken bir cennetlik getirilir. Cennete bir kere konulup çıkarıldıktan sonra; "Ya Âdemoğlu, hiç sıkıntı çektiğin oldu mu? Darlıkla hiç karşılaştın mı?" diye sorulur. Adam; "Vallahi, hayır, ya Rabbi. Ben hiçbir sıkıntı ile karşılaşmadım, hiçbir darlık görmedim" diye cevap verir.[1127]

İbn-i Mace'ye göre Peygamberimiz (s.a.v) buyurur ki;

يُرْسَلُ الْبُكَاءُ عَلَى اَهْلِ النَّارِ فَيَبْكُونَ، حَتَّى تَنْقَطِعَ الدُّمُوعُ، ثُمَّ يَبْكُونَ الدَّمَ، حَتَّى يَصِيرَ فِي وُجُوهِهِمْ كَهَيْئَةِ الْأُخْدُودِ، لَوْ اُرْسِلَتْ فِيهَا السُّفُنُ لَجَرَتْ.

"Cehennemliklere ağlama gönderilir. Öyle çok ağlarlar ki, sonunda yaşları kurur. Sonra yanaklarında, içine gemi salınsa yüzebilecek derinlikte çukurluklar açılıncaya kadar kan ağlarlar."[1128]

[1127] Müslim, 2807; Ahmed b. Hanbel 13134

[1128] İbn Mace, 4324; İbn Ebî Şeybe, Musannef 34130; İbn Ebî Âsım, Zühd 1/199

Ebu Ya'lâ'ya göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يَا اَيُّهَا النَّاسُ، اِبْكُوا فَإِنْ لَمْ تَبْكُوا، فَتَبَاكَوْا فَإِنَّ اَهْلَ النَّارِ يَبْكُونَ فِي النَّارِ حَتَّى تَسِيلَ دُمُوعُهُمْ فِي خُدُودِهِمْ كَأَنَّهَا جَدَاوِلُ، حَتَّى تَنْقَطِعَ الدُّمُوعُ فَيَسِيلُ فَتَقْرَحُ الْعُيُونُ.

"Ey insanlar, ağlayınız. Ağlayamıyorsanız, hiç olmazsa ağlamaklı olunuz. Çünkü cehennemde cehennemlikler yanaklarında kanal gibi yarıklar belirinceye kadar yaş dökerler. Sonunda yaşlar kuruyunca da gözleri irinleşinceye dek kan ağlarlar."[1129]

YÜZ ONUNCU BÖLÜM

MİZAN VE SIRAT

Ebu Davud'a göre bir gün Hz. Âişe (r.anha) ağlar. Peygamberimiz (s.a.v) ona; "Niçin ağlıyorsun?" diye sorar. Hz. Âişe (r.anha); "Cehennem aklıma geldi de ondan ağlıyorum. Siz erkekler kıyamet günü eşlerinizi hatırınıza getirir misiniz? der. Peygamberimiz (s.a.v) onun bu sözlerine şu cevabı verir;

اَمَّا فِي ثَلاَثَةِ مَوَاطِنَ فَلاَ يَذْكُرُ اَحَدٌ اَحَدًا؛ عِنْدَ الْمِيزَانِ حَتَّى يَعْلَمَ اَيَخِفُّ مِيزَانُهُ اَمْ يَثْقُلُ، وَعِنْدَ تَطَايُرِ الصُّحُفِ حَتَّى يَعْلَمَ اَيْنَ يَقَعُ كِتَابُهُ أَفِي يَمِينِهِ اَوْ فِي شِمَالِهِ اَوْ وَرَاءِ ظَهْرِهِ، وَعِنْدَ الصِّرَاطِ اِذَا وُضِعَ بَيْنَ ظَهْرَانَيْ جَهَنَّمَ حَتَّى يَعْلَمَ اَيَجُوزُ اَمْ لاَ.

"Sadece üç yerde kimse kimseyi düşünmez. Birincisi amelleri tartan Mizan önünde, herkes iyi amellerinin baskın mı çıktığı yoksa hafif mi kaldığını öğreninceye kadar. İkincisi amel defterleri dağıtılırken, herkes amel defterinin sağ tarafından mı yoksa sol tarafından mı veya

[1129] Müslim, 2807; Ahmed b. Hanbel 13134

arka tarafından mı verildiğini öğreninceye kadar. Üçüncüsü cehennemin ta ortası üzerine Sırat kurulunca. Herkes üzerinden aşıp aşamayacağını öğreninceye kadar."[1130]

Tirmizi'ye göre Enes İbn-i Malik (r.a) buyurur ki; "Bir gün Peygamberimize kıyamet günü bana şefaat edip etmeyeceğini sordum." Bana "Allah izin verirse edeceğim" diye cevap verdi.

Bunun üzerine O'na "Seni nerede bulurum?" diye sordum. Bana "Beni ilk önce Sırat üzerinde ararsın" dedi. "Seni Sırat üzerinde bulamazsam" dedim. "O zaman Mizan önünde ararsın" dedi. "Eğer Mizan önünde de bulamazsam" diye sordum. Bana şu cevabı verdi; "O zaman beni havuz başında ara. Çünkü ben mutlaka üç yerin birinde olurum."[1131]

Hâkim'e göre Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki;

يُوضَعُ الْمِيزَانُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَلَوْ وُزِنَتْ أَوْ وُضِعَتْ فِيهِ السَّمٰوَاتُ وَالْأَرْضُ لَوُضِعَتْ. فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ؛ يَا رَبِّ، لِمَنْ يَزِنُ هٰذَا؟ فَيَقُولُ اللّٰهُ تَعَالٰى؛ لِمَنْ شِئْتُ مِنْ خَلْقِي. فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ: سُبْحَانَكَ مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ.

"Kıyamet günü Mizan kurulur. Üzerine gökler ile yer konsa onları bile çekebilir. Melekler; "Ya Rabbi bu Mizan kimin amellerini tartacak" diye sorarlar. Yüce Allah; "Kullarımdan hangisinin amelini istersem" diye cevap verir. Bunun üzerine melekler; "Ey noksanlıkların her türlüsünden beri olan Allah, sana gerektiği gibi ibadet etmiş değiliz" derler.[1132]

İbn-i Mesûd (r.a) buyurur ki; "Cehennem üzerine bilenmiş kılıç gibi keskin ve kaygan olan Sırat kurulur. Üzerinde geçenlere takılan ateşten çengeller vardır. Bunlara takılan yüzüstü cehenneme kapaklanır. Üzerinden bazıları şimşek gibi geçer, çengeller üzerine takılmaz ki, kurtulması söz konusu olsun. Bazıları rüzgâr gibi geçer. Bunlar da çengellere takılmadıkları için kurtulmaları söz konusu değildir. Bazı at koşar gibi geçer. Bazıları ayakla koşar gibi hızla, bazıları da tırıs yürüme hızı ile geçerler, bazıları da normal yürüyüşle geçerler.

En sondan giden kimseyi ateş yalar ve canını yakar. Fakat Allah'ın fa-

---

1130 Ebu Davud, 4755; İbn Ebî Şeybe, Musannef 34406; Hâkim, Müstedrek 4/622 (8722)
1131 Tirmizî, 2433; Ahmed b. Hanbel, 1248
1132 Hâkim, Müstedrek 4/629 (8739)

zileti, rahmeti ve keremi sayesinde yine de cennete girer. Ona; "Ne dilersen dile, ne istersen söyle" diye buyrulur. Adam "Ya Rabbi, benimle alay mı ediyorsun?" der. Bunun üzerine ona tekrar "Ne diliyor, ne istiyorsan söyle" denir. Nihayet diledikleri bitince Yüce Allah ona "Ne istiyorsan, yanında bir kat fazlası ile sana veriyorum" der.

Müslim'e göre Ensâr'dan Ümmü Mübeşşir (r.anha) der ki; Peygamberimiz bir gün eşi Hafsa'nın yanında iken;

"Allah'ın izniyle, ağacın altında bana beyat edenlerin hiçbirisi cehenneme girmeyecek" buyururken işittim. Hafsa; "Hayır, ya Resulullah" deyince Peygamberimiz (s.a.v) onu susturdu. Buna rağmen Hafsa;

وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا... ﴿مَرْيَم ؛ ٧١﴾

"Oraya, cehenneme hiç girmeyeniniz olmayacak"[1133] mealindeki âyeti okuyunca Peygamberimiz (s.a.v) ona "Ulu Allah (c.c);

ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا ﴿مَرْيَم ؛ ٧٢﴾

"Sonra takva sahiplerini kurtaracağız ve zalimleri orada dizüstü çökmüş durumda bırakacağız"[1134] buyuruyor"[1135] diyerek cevap verdi.

Ahmed İbn-i Hanbel'e göre; cehenneme uğrayıp uğramayacağı konusunda bir cemaat fikir ayrılığına düştüler. Kimi "Müminler oraya hiç girmeyecek" derken kimisi de "Herkes oraya girecek. Sonra takva sahipleri kurtulacak" diyen görüşü savundular. Bunun üzerine içlerinden biri sahabîlerden Cabir İbn-i Abdullah'a (r.a) bu konudaki fikrini sordu. Cabir ona şu cevabı verdi; "Herkes oraya girecek. Peygamberimizin böyle buyurduğunu duymadıysam, şu kulaklarım sağır olsun."

"Cehenneme uğramak" içine girmek anlamına gelir. Fakat cehennem müminler için, Hz. İbrahim'e olduğu gibi serin ve elverişli bir yer olur. O kadar ki, onlar cehennem melteminin sesini duyarlar, arkasından; **"Sonra takva sahiplerini kurtaracağız ve zalimleri de dizüstü çökmüş durumda orada bırakacağız" mealindeki âyetin hükmü gerçekleşir."**

Hâkim'e göre herkes cehenneme varır, arkasından amellerinin derecesi uyarınca geri çıkarlar. İlk çıkan göz açıp kapayasıya, sonrası rüzgâr gibi, sonrası at koşar gibi, sonrası normal süvari gibi, sonrası hızlı yürüyen bir yaya gibi ve en arkada kalan normal yaya yürüyüşü ile oraya girip çıkar."

[1133] Meryem sûresi; 71
[1134] Meryem sûresi; 72
[1135] Müslim, 2496

YÜZ ONBİRİNCİ BÖLÜM

PEYGAMBERİMİZİN (s.a.v) VEFATI

İbn-i Mesûd (r.a) der ki; "Aramızdan ayrılacağı sırada Hz. Âişe'nin (r.a) evinde yatan Peygamberimizin yanına girdik. Bizi görünce gözleri yaşardı ve şöyle buyurdu;

مَرْحَبًا بِكُمْ، حَيَّاكُمُ اللّٰهُ، اٰوَاكُمُ اللّٰهُ، نَصَرَكُمُ اللّٰهُ، أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللّٰهِ، اِنِّى لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ، اَلاَّ تَعْلُوا عَلَى اللّٰهِ فِى بِلاَدِهِ وَعِبَادِهِ، وَقَدْ دَنَا الْأَجَلُ، وَالْمُنْقَلَبُ اِلَى اللّٰهِ، وَاِلَى سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى، وَاِلَى جَنَّةِ الْمَأْوَى، وَاِلَى الْكَأْسِ الْأَوْفَى، فَاقْرَؤُا عَلَى اَنْفُسِكُمْ وَعَلَى مَنْ دَخَلَ فِى دِينِكُمْ بَعْدِى مِنِّى السَّلاَمَ وَرَحْمَةَ اللّٰهِ.

"Hoş geldiniz. Allah size ömürler versin, sizi korusun ve desteklesin. Size Allah'ı ve O'ndan korkmayı tavsiye ederim. Ben size O'nun gönderdiği açıklayıcı bir ikaz ediciyim. Onun mülkü üzerinde ve O'nun kulları hakkında sakın Allah'ın emirlerine karşı gelmeyin. Ölüm anı, Allah'a dönüş ve Sidret-ül Müntelha'ya, cennet barınağına ve dolu kadehe kavuşma anı yaklaştı.

Benden yana birbirinize ve benden sonra dininize girecek olanlara selâmımı ve Allah'ın rahmeti dileklerimi ulaştırın."[1136]

Bildirdiğine göre, Peygamberimiz (s.a.v) dünyadan ayrılacağı sırada Cebrail'e **"Benden sonra ümmetim kimin elinde kalacak?"** diye sorar. Ulu Allah (c.c) Cebrail'e bildirir ki; "Sevgili Resulümü müjdele ki, O'nun ümmetini yüzüstü bırakmam. O'na müjdele ki, insanlar yeniden dirilirken ilk defa mezarının başına O çıkacak ve Mahşer toplantısında ümmetinin başında bulunacaktır. O'nun ümmeti içeri girmedikçe cennete girmek, diğer ümmetlere yasaktır." Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) **"Şimdi gözüm arkada değil"**[1137] diye buyurdu.

[1136] Taberanî, Evsat 4/208; Ebû Naîm, Hilye 4/168

[1137] Taberanî, Kebîr 3/58-63 (2676); Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 9/30

Hz. Âişe (r.anha) buyurdu ki; "Peygamberimiz (s.a.v) aramızdan ayrılacağı sırada yedi kuyudan çıkarılmış yedi tulum su ile kendisini yıkamamızı emretti. Biz, emrettiği gibi yaptık. Ferahladı. Sonra evden çıktı. Cemaatle namaz kıldı, arkasından Uhud şehitleri için istiğfar ve dua etti.

Sonra da Ensar hakkında vasiyette bulunmak üzere şunları söyledi; "Şimdi ey Muhacirler! Siz artıyorsunuz. Fakat Ensar, bütün olduğundan daha fazla artmaz oldu. Ensar benim sığındığım barınağımdır. Onların iyilerine karşı iyi davranınız. Hatalıların hatalarını da hoş görünüz."

Sonra sözlerine şöyle devam etti; **"Bir kul, dünyada kalmakla Allah'a yönelmek arasında tercih yapmaya çağrıldı ve Allah'ın yanını tercih etti."** Bu söz üzerine Ebu Bekir, Peygamberimizin son sözüyle kendisini kastettiğini ve öleceğini sanarak ağlamaya bağladı.

Peygamberimiz durumu görünce şöyle buyurdu; **"Sakin ol, ya Ebu Bekir! Yalnız Ebu Bekir'in yoluna açılanın dışında Mescit'in sokağa açılan diğer bütün kapılarını kapatınız. Çünkü ben Ebu Bekir ile sohbet etmekten daha değerli bir iş bilmiyorum."**[1138]

Hz. Âişe (r.anha) diyor ki; "Peygamberimiz benim evimde, benim günümde ve kucağımda ruhunu teslim etti. Yüce Allah O'nun ağız suyu ile benimkini ölümü sırasında bir araya getirdi. (Bu da şöyle oldu) Kardeşim Abdurrahman içeri girdi, elinde bir misvak vardı. Peygamberimizin gözü misvaka takıldı. Hoşuna gittiğini anladığım için "Onu sana alayım mı?" diye sordum. Başı ile "Evet" diye işaret etti.

Misvakı eline verdim. Onu ağzına götürdü, fakat sert geldi. "Onu senin için yumuşatayım mı?" diye sordum. Başı ile; "Evet" diye işaret etti. Bunun üzerine misvakı ağzımda yumuşatıp yine O'na uzattım.

Önünde bir su çanağı vardı. Elini suya daldırıp **"Lâ ilâhe illallah. Gerçekten ölümün çeşitli krizleri vardır."** demeye başladı. Sonra da **"Yüce dost, yüce dost"**[1139] diyerek elini kaldırdı. O zaman "Demek ki, bizi tercih etmiyor" dedim.

Babasından duyduğuna dayanarak Saîd İbn-i Abdullah (r.a) der ki; "Ensâr, Peygamberimizin hastalığının ağırlaştığını görünce Mescit'in çevresinde toplandılar. Önce Abbas (r.a) Peygamberimizin yanına girerek Ensâr'ın dışarıda ve endişe içinde olduğunu bildirdi. Sonra Fadl (r.a) yanına girerek aynı şeyleri söyledi. Arkasından Hz. Ali (k.v) içeri girerek aynı şeyi söyledi.

[1138] Ebu Ya'lâ, Müsned 8/57 (4579); Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 9/43

[1139] Buharî, Kitabu'l-Meğâzî, 3467

Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) elini uzatarak; "Tutun" dedi. Hemen tuttular. Sonra "Ne diyorsunuz?" diye sordu. Yanındakiler "Öleceksin diye korkuyoruz" dediler.

Erkekler Peygamberimizin başucunda toplandıkları için kadınları da bağrışmaya başladılar. Bunun üzerine Peygamberimiz yatağından doğruldu ve Ali ile Fadl'a dayanarak kapıya çıktı. Abbas önünden yürüyordu. Başı sarılı idi. Kendi kendine yürüyerek minberin ilk basamağına oturdu. Herkes etrafında toplandı.

Allah'a hamd ve sena ettikten sonra şöyle buyurdu. "Ey insanlar! Duyduğuma göre öleceğim diye korkuyorsunuz. Sanki ölümü garip görür gibisiniz. Peygamberinizin ölmesinde ne gariplik görüyorsunuz? Ben size daha önce öleceğimi söylemedim mi? Kendiniz de zaten benim öleceğimi bilmiyor muydunuz? Benden önceki hiçbir Peygamber ümmeti arasında baki kaldı mı ki, ben sizin aranızda baki kalayım? Beni dinleyin, ben de siz de Rabbimize kavuşacağız. Ben sizin ilk mucahirlere karşı iyi davranmanızı ve mucahirlere de kendi aralarında aynı şeyi tavsiye ederim. Çünkü Ulu Allah (c.c) şöyle buyuruyor;

وَالْعَصْرِ ❀ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ❀ اِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا

الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴾ اَلْعَصْرُ؛ ٣-١ ﴿

"Yemin olsun asra ki, iman edip güzel amel işleyenler ile birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenlerden başka bütün insanlar hüsrandadırlar."[1140]

Her şey Allah'ın iznine göre yürür. Bir işin geç kalması sizi o konuda sakın acele etmeye sürüklemesin. Çünkü Ulu Allah birinin acele etmesi ile acele etmez.

Allah'a karşı çıkana O, baskın çıkar. Allah'ı aldatana, O, gereken cezayı verir.

"Eğer idareyi ele alırsanız, yeryüzünde bozgunculuk çıkaracak, akrabalık bağlarını mı keseceksiniz?"

Ensâr'a karşı iyi davranmanızı tavsiye ederim. Onlar sizden önce Medine'yi yurt ve iman yuvası edinmişlerdi. Onlara karşı iyi olmanızı tavsiye ederim. Size rızıklarından pay ayıran onlar değil mi? Size yurtlarında kolaylık gösterenler onlar değil mi? Mallarına ihtiyaçları olmalarına rağmen sizi kendilerine tercih etmediler mi?

[1140] Asr sûresi; 1-3

Beni dinleyiniz; İki kişi arasında hüküm vermek üzere salahiyete sahip kılınan kimse onların iyisinin sözünü kabul etsin ve kusurlusunu hoş görsün.

Hey, ben sizden ayrılıyorum. Siz de peşimden gelip bana kavuşacaksınız. Hey, buluşma yerimiz, havuzdur. Havzım, Şam'ın Basra şehri ile Yemen'in Sana şehri arası kadar geniştir. Kevser olduğundan oraya sütten beyaz, ak köpükten daha yumuşak ve baldan tatlı bir su akar.

Oradan içenler artık hiç susamaz. Taşları inci ve yatağı misktir. Yarın hesaplaşma günü, ondan kim mahrum kalırsa, her türlü hayırdan mahrum olur. Hey, kim yarın oraya, benim yanıma gelmek isterse, elini ve dilini gereksiz şeylerden alıkoysun."

Bu arada Abbas "Ya Nebîyyallah, Kureyşlilere nasihat et" dedi. Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurdu;

"Bu nasihatlerim ancak Kureyşlileredir. İnsanlar Kureyşlilere tâbidir. İyiler iyilerine, kötüler kötülerine bağlıdır.

Ey Kureyşliler, herkese karşı iyi davranınız. Ey insanlar! Günahlar nimetleri değiştirir ve daha önce ayrılan payları başkalaştırır. Halk iyi olunca baştakiler de onlara iyi davranır. Halk kötü olunca başta bulunanlar onlara karşı sert davranırlar. Ulu Allah (c.c);

وَكَذَلِكَ نُوَلِّي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿ الأنعَام ؛ ١٢٩ ﴾

"Böylece bir kısım zalimleri, işlediklerine karşılık, diğerlerinin başına musallat ederiz"[1141] buyuruyor.[1142]

İbn-i Mesûd'un bildirdiğine göre, Peygamberimiz Ebu Bekir'e (r.a); "Bir şey sormak istiyorsan sor?" dedi. Ebu Bekir de (r.a) "Ölüm anı yaklaştı mı, ya Resulullah?" diye sordu. Peygamberimiz; "Ölüm anı iyice yaklaştı, hatta üzerime sarktı" diye cevap verdi. Ebu Bekir de (r.a) "Allah'ın katında olan her şey sana kutlu olsun, ey Allah'ın Resulü! Keşke başımıza neler geleceğini bilseydim!" dedi. Peygamberimiz ona; "Allah'a ısmarladık, Sidret-ül Münteha'ya, cennet barınağına, yüksek Firdevs'e, dolu kadehe, yüce dosta, güzel nasip ve hayata ."dedi.

Ebu Bekir (r.a) "Seni yıkamayı kim üzerine alsın?" diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v) "Yakınlık derecesine göre akrabamın erkekleri" diye

---

[1141] En'âm sûresi; 129
[1142] İbn Ebî Şeybe, Musannef 32400; Dârekutnî, İlel 426

cevap verdi. Ebu Bekir (r.a) "Seni nasıl kefene saralım?" diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v); "Bu elbiselerime, Yemen kumaşından; bir elbiseye ve beyaz Mısır bezine sararsınız" diye cevap verdi.

Ebu Bekir (r.a) "Namazı nasıl kılalım" diye sordu. Bu arada biz de Ebu Bekir (r.a) de ağlıyorduk. Peygamberimiz şöyle buyurdu; "Hele durun, Allah sizi affetsin ve Peygamber'inizden yana size iyilik versin. Beni yıkayıp kefene sarınca bu evdeki sedirin üzerine, kabrimin yanı başına koyun ve bir müddet yanımdan ayrılıp dışarı çıkın.

Çünkü üzerime ilk defa Yüce Allah rahmet edecek; "O ve melekleri size rahmet ve istiğfar ederler" Sonra benim için mağfiret dilemek üzere meleklere izin verilecektir. Allah'ın yarattıkları içinde yanıma ilk girip benim için mağfiret dileyecek olan Cebrail'dir. Arkasından Mikail, arkasından İsrafil arkasından kalabalık ordusu ile Azrail gelir, sonra da meleklerin hepsi yanıma girerler.

Sonra sıra size gelir. Yanıma grup grup girip önce birer birer selâm verin. Teskiye, feryat ve iniltiler ile beni rahatsız etmeyin. Önce imam başlasın, arkasından yakınlık derecelerine göre akrabalarım, arkasından kadınlar ve en arkadan da çocuklar girsin."

Ebu Bekir (r.a) "Seni kim kabre koysun?"diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v); "Yakınlık derecesine göre akrabalarımdan bir grup, sizin görmediğiniz, fakat sizi gören birçok melekler ile birlikte. Şimdi kalkınız ve benden sonrakilere sözlerimi iletiniz." dedi.

Hz. Âişe (r.anha) der ki; "Peygamberimizin aramızdan ayrıldığı gün yanı başındakiler sabah saatlerinde hastalığını hafiflemiş gördükleri için sevinç içinde evlerine ve iş yerlerine dağıldılar. Onu eşleri ile baş başa bıraktılar. Bizler, bu duruma göre, daha öncesine göre ümit ve ferahlık içindeyken Peygamberimiz ansızın kadınlara "Yanımdan çıkın, melek geldi yanıma girmek istiyor" dedi.

Benden başka bütün kadınlar dışarı çıktı. Başı kucağımda idi. Bu sırada kucağımdan doğruldu. Ben evin bir köşesine çekildim. Melek ile uzun zaman söyleşti. Sonra beni yanına çağırıp başını yine kucağıma dayadı. Kadınlara da "İçeri girin" dedi.

Ben; "Bu Cebrail'in gölgesi değildi?" dedim. Peygamberimiz (s.a.v) bana; "Evet ya Âişe, bu ölüm meleği (Azrail) idi. Bana gelerek şöyle dedi;

"Ulu Allah beni sana gönderdi. Fakat izinsiz yanına girmememi emretti. Eğer izin vermiyorsan geri giderim, izin verdiğin takdirde girerim. Yine Allah, sen emir vermedikçe canını almamamı söyledi. Şimdi ne emrediyorsun?"

Ben de ona "Cebrail bana gelinceye kadar yanımdan uzaklaş" dedim. Şimdi nerede ise Cebrail gelir.

Hz. Âişe (r.anha) şöyle der; "Öyle bir durumla karşı karşıya kaldım ki, ne bir cevap verebiliyor ve ne de bir görüş belirtebiliyorduk. Dilimiz tutulmuştu. Her bakımdan bizi şaşkınlığa gömen bir darbe altında kalmış gibi idik.

Durumun ciddiyeti ve içimizi dolduran korku yüzünden ev halkından hiçbirimiz konuşmuyorduk.

Cebrail tam zamanında gelip selam verdi. Gölgesini fark ettim. Evdekiler dışarı çıkınca içeri girdi ve şöyle dedi;

"Ulu Allah sana selam söylüyor ve kendini nasıl hissettiğini soruyor. Gerçi O, seni senden iyi bilir. Fakat senin şeref ve itibarını arttırarak varlığın hepsi üzerinde üstünlük ve değerini eksiksiz hale getirmeyi ve böylece ümmetine örnek olmanı diledi."

Peygamberimiz (s.a.v) "Kendimi sancılı hissediyorum" diye cevap verdi. Bunun üzerine Cebrail "Müjdeler olsun! Yüce Allah seni, senin için hazırladıklarına kavuşturmayı diliyor" dedi.

Peygamberimiz (s.a.v) "Ya Cebrail, ölüm meleği benden izin istiyor, ona haber ver" dedi.

Cebrail "Ya Muhammed, (s.a.v) Rabbin seni özlemle bekliyor. Sana niçin geldiğini söylemedi mi? Allah'a yemin ederim ki, ölüm meleği şimdiye kadar hiç kimseden izin istemiş değildir. Bundan sonra hiç kimseden de izin isteyecek değildir. Fakat Rabbin senin şerefini eksiksiz hâle getirmek istiyor, bununla birlikte O seni özlemle beklemektedir."

Peygamberimiz "O hâlde ölüm meleği gelinceye kadar yanımdan ayrılma" dedi ve kadınların içeri girmelerine izin verdi.

Bu arada "Ya Fatma, bana yaklaş" dedi. Fatıma O'na doğru eğildi. Peygamberimiz kulağına bir şey söyledi. Gözyaşları içinde başını kaldırdı konuşamıyordu.

Arkasından ona yine "Başını bana yaklaştır" dedi. O'na doğru eğildi. Kulağına bir şeyler söyledi. Bu defa Fatıma başını gülerek kaldırdı. Fakat yine konuşamıyordu.

Gördüğümüz durum şaşırtıcı idi. Fatıma'ya daha sonra bu konuyu sorduk. Bize "Önce bana "Öleceğim" dedi. O yüzden ağladım. Sonra da "Rabbime seni bana kavuştursun ve ev halkım arasında ilk önce seni benim yanıma versin diye dua ettim" dedi. Bu yüzden gülümsedim" diye cevap verdi. Bu sırada Fatıma iki oğlunu O'na yaklaştırdı. O da onları kokladı.

Sonra ölüm meleği (Azrail) gelerek selam verdi, içeri girmek için izin

istedi. Peygamberimiz de ona izin verdi. Ölüm meleği "Bize ne emir veriyorsun, ya Muhammed (s.a.v)?" diye sordu. Peygamberimiz ona "Beni derhal Rabbime kavuştur" dedi. Bunun üzerine ölüm meleği şöyle dedi;

"Peki, hemen bugün. Zaten Rabbin seni özlemle bekliyor. Sende olduğu gibi hiç kimse hakkında tereddüt etmedi. Senden başka hiç kimsenin yanına izinsiz girmemi yasaklamadı. Fakat beklediğin an yakındır." Böyle dedikten sonra çıktı. Cebrail içeri girdi ve şunları söyledi;

"Ey Allah'ın Resulü! Selâm üzerine olsun. Bu benim artık yeryüzüne son inişimdir. Vahiy ve dünya defteri artık dürüldü. Benim yeryüzünde senden başka hiç kimse ile işim yok. Seninle buluşmaktan gayrı yeryüzü ile bir münasebetim yok. Seni hak üzerine gönderen Allah'a yemin ederim ki, artık burada durmamın hiçbir gerekçesi kalmadı."

Evde bulunanlardan hiçbirimiz bu sırada O'na bir kelime ile de şaşkınlığımızı ifade edemedik. Duyduğumuz sözlerin öneminden dolayı erkek yakınlarına bir haber göndermek bile aklımıza gelmedi. Şaşırdık, dona kaldık!

Bu sırada başını göğsüme dayasın diye yer değiştirip O'nun yanına vardım. Göğsünü tuttum. Bu arada bir baygınlık geçirerek halsizleşti. Alnı hiç kimsede görmemiş olduğum şekilde terlemişti. Terini silmeye koyuldum. O'nun bu son terinin kokusundan daha tatlı bir koku hiç hissetmemiştim. Kendine gelince O'na "Anam-babam, canım ve ailem sana feda olsun, alnın ne kadar terledi" diyordum. Bana; "Ya Âişe! Müminin ruhu terleyerek, kâfirin ruhu da eşek ruhu gibi çeneleri arasından çıkar" dedi.

İşte o zaman kendimizi toparlayıp ailelerimize haber gönderdik. Eve giren ve O'nun görmediği ilk erkek babamın bana gönderdiği kardeşim oldu. Böylece hiç kimse gelmeden Peygamberimiz (s.a.v) aramızdan ayrıldı!

Erkekleri onun yanında bulunmaktan alıkoyan Yüce Allah'tı. Çünkü O'nun üzerine Cebrail'i ve Mikail'i görevlendirmişti.

Baygınken "Yüce dosta" diyordu. Sanki tercihini yeniliyor gibiydi. Konuşabildiği anlarda da; "Namaza, namaza" diye vasiyette bulunuyordu.

Hz. Âişe (r.a) der ki; "Peygamberimiz pazartesi günü kuşluk ile öğle arası bir anda aramızdan ayrıldı."

Fatıma (r. anha) da buyurur ki; "Allah'a yemin ederim ki, bu ümmet, pazartesi günü tesiri hâlâ devam eden büyük bir hâdise ile karşılaşmıştır."

Ümmü Gülsüm (r. anha) Hz. Ali'nin Kûfe'de şehit edildiği gün bu sözün mislini söylemiş; "Pazartesi gününden ben neler çektim. Resulullah (s.a.v) o gün öldü. Ali o gün öldürüldü, babam da o gün öldürüldü. Pazartesi gününden ben neler çektim" demiştir.

Hz. Âişe (r.anha) sözlerine şöyle devam eder; "Peygamberimiz aramızdan ayrılınca herkes Mescit'in etrafında toplandı ve feryatlar yükselmeye başladı. Melekler Peygamberimizin üzerini benim elbisemle örtmüştü. Ve kalabalığa karışmışlardı.

Halkın bu hadise karşısında tepkisi değişik oldu. Kimi O'nun öldüğüne inanmıyordu. Kiminin dili tutulmuştu, ancak çok sonra konuşabildiler. Bir kısmı da mânâsız, tutarsız sözler söyleniyordu. Bazılarının aklı başlarında idi. Diğer bir kısmı da olduğu yere çökerek kalmıştı.

Hz. Ömer (r.a) O'nun öldüğüne inanmayanlardan idi, Hz. Ali (k.v) yerine çöküp öylece kalmıştı. Hz. Osman'ın (r.a) dili tutulmuştu sanki.

Müslümanların hiçbiri o anda Hz. Ebu Bekir (r.a) ve Abbas (r.a) gibi kendilerine hâkim olamamışlardı. Ulu Allah bu ikisine güç vererek on-lara en doğru şekilde davranma imkânını bağışladı. Herkes her ne kadar Ebu Bekir'in (r.a) dediğine uyuyordu ise, Abbas gelince şöyle konuştu;

"Kendisinden başka ilâh olmayan Allah adına yemin ederim ki, Allah'ın Resulü ölümü tatmıştır. Zaten henüz aramızda iken Ulu Allah O'na;

إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ ۞ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ

﴿ الزمر ؛ ٣١-٣٠ ﴾

"Sen de ümmetin de öleceksiniz. Sonra da Rabbinizin katında hesaplaşacaksınız" diye buyurmuştu.[1143]

Ebu Bekir'e haber, Hazrec kabilesinden Haris Oğulları'nın evindeyken verildi. Hemen geldi, Peygamberimizin yanına girdi. Yüzüne baktı, üzerine eğilip O'nu öptü ve "Ya Resulullah, anam-babam yoluna feda olsun, iki kere ölecek değilsin. Allah'a yemin ederim ki, Allah Resulü öldü." Arkasından kapıya çıkarak toplanan halka şunları söyledi;

"Ey insanlar! Kim Muhammed'e (s.a.v) tapıyor idi ise bilsin ki, Muhammed öldü. Kim Muhammed'in (s.a.v) Rabbi'ne tapıyor idiyse O, diri ve ölümsüzdür. Ulu Allah (c.c);

وَمَا مُحَمَّدٌ اِلاَّ رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ اَفَائِنْ مَاتَ اَوْ
قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلٰى اَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلٰى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللّٰهَ
شَيْئًا وَسَيَجْزِى اللّٰهُ الشَّاكِرِينَ ﴿ اٰلِ عِمْرٰنَ ؛ ١٤٤ ﴾

[1143] Zümer sûresi; 30-31

"Muhammed sadece bir peygamberdir. Ondan önce nice peygamberler gelip geçmiştir. Eğer O, ölür veya öldürülürse, ardınıza mı döneceksiniz? Kim ki topuğu üzerinde geri dönerse Allah'a hiçbir zarar vermiş olmaz. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır" buyurur.[1144]

Halk bu âyeti sanki ilk defa duymuş gibi dinledi."

Diğer bir rivâyete göre, Ebu Bekir (r.a) haberi alınca salât-ı selâm getirerek Peygamberin evine girdi. Gözleri dolu dolu idi gırtlağı testinin boğazındaki su gibi durmadan aşağı inip yukarı çıkıyordu. Buna rağmen söz ve davranışlarına gayet hâkim idi.

Peygamberimizin üzerine eğildi, yüzünü açtı. Alnından ve yanaklarından öptü, yüzünü okşadı. Sonra da gözyaşları içinde şunları söyledi;

"Babam, anam, canım ve aile halkım yoluna feda olsun. Hayatın da ölümün de güzel. Senin ölümünle, başka bir Peygamberin ölümünde kesilmeyen vahiy artık kesildi. Sen anlatılmaktan yücesin, o kadar büyüksün ki, senin için ağlanmaz. Öyle seçkin oldun ki, hepimiz sana sığınır olduk. Bizi öyle kaynaştırdın ki, sende beraber olduk. Eğer ölümün kendi tercihin ile olmasaydı, nefsimizi yasa boğardık. Eğer sen ağlamayı yasak etmemiş olsaydın, üzerinde ağlamaktan gözyaşlarımız kururdu. Engel olamadığımız gözyaşlarımız birbirinden ayrılması imkânsız olan ıstırabımızla seni hatırlamamız nişanıdır.

Allah'ım, bu duygularımızı bizden O'na ulaştır. Ey Muhammed (s.a.v) bizi Rabbi'nin katında hatırla, hep Senin aklında kalalım. Eğer bize bıraktığın ağırbaşlılık olmasaydı, bıraktığın yalnızlığa hiç kimse dayanamazdı. Allah'ım! Bizim duygularımızı Peygamberine ulaştır ve O'nu aramızda tut. O'nun ile ilgili olarak bundan daha başka bir acı başımıza gelmesin. Kalplerimizi O'na doğru yücelt ki, Peygamberimiz bize güzel örnek olsun.

Allah'tan kötülüklerimizi iyiliğe çevirmesini ve imanlı olarak bizleri Peygamberimize kavuşturmasını dileriz.

Hiç şüphesiz O, kendisinden istekle bulunanların en keremlisi ve rahmetine umut bağlananların en ulusudur! Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'adır.

1144 Âl-i İmran sûresi; 144

(Kalplerin Keşfi)

MÜKÂŞEFETÜ'L KULÛB

İman ve İslâm'ın Vasıfları:

İmâm-ı Gazâli Hazretlerinin bu eseri, mevzuu itibariyle tasavvufî ve ahlâkî bir eserdir. Eşsiz bir vaaz, nasihat, öğüt ve irşat kitabıdır. Kalpleri hassas bir İslâmi hayata sevketmeyi, oraya İslâmî yaşayışı yerleştirmeyi hedefler. Büyük bir ehemmiyeti haizdir. İçerisinde tam 111 müstakil bölüm (konu) yer almaktadır.

ISBN 975-8596-08-X

ÇELİK YAYINEVİ
Ticarethane Sk. No.59 34410 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 0212 511 28 11 (Pbx) Faks: 0212 511 28 12
www.celikyayinevi.com